

Year 8 Volume 3 September – December 2025

ISSN 2586-8896

วารสารนวัตกรรมสังคม

Journal of Social Innovation

วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University

วารสารนวัตกรรมสังคม
วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2568

Journal of Social Innovation
College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University
Year 8 Volume 3 September – December 2025

วารสารนวัตกรรมสังคม

วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2568

คณะที่ปรึกษา

ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์

อธิการบดีมหาวิทยาลัยรังสิต

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุริยะใส กตะศิลา

คณบดีวิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

รองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก ดร.จอมเดช ตริเมฆ

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต

กองบรรณาธิการ

อาจารย์ภายในมหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี จตุพล ดวงจิตร

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ ดร.รัตพงษ์ สอนสุภาพ

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรวิญญ์ องค์กรสิงห์

ผู้อำนวยการหลักสูตร ปรัชญาคุณภิวัตน์ สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง
วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษิดา สังข์แก้ว

รองคณบดีฝ่ายพัฒนาลังคมฯ วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ วงศ์สินศิริกุล

อาจารย์ประจำ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

อาจารย์ภาวนอกมหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ พันตำรวจเอก ดร.เสกสัน เครือคำ

อาจารย์ประจำ คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บังอร พลเดชา

นักวิชาการอิสระ ด้านเศรษฐศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริรัตน์ เจริญพร

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยพัฒนามหานคร มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

ดร.ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง

อาจารย์ประจำ คณะสังคมศาสตร์ สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ดร.สุภัสตรา แก้วประดิษฐ์ ทรัพย์ชุก

อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภายใน

ศาสตราจารย์ ธีรยุทธ บุญมี

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ ดร.สิตานนท์ เจริญพัฒน์

อาจารย์ประจำ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญส่ง ชเลธร

รองคณบดีฝ่ายบริหาร สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรณ์ กังสดารพร

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจเอก ดร.สฤษดิ์ สืบพงษ์ศิริ

อาจารย์ประจำ คณะอาชีววิทยาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความภายนอก

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์

นักวิชาการอิสระ ด้านรัฐศาสตร์

รองศาสตราจารย์ วิทยากร เชิญกุล

นักวิชาการอิสระ ด้านปรัชญาสังคมและการศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง

อาจารย์ประจำ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์

อาจารย์ประจำ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ ลักษณะนัช

อาจารย์ประจำ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร

รองศาสตราจารย์ พันตำรวจตรี ดร.ชวนส์ถ์ เจนการ

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกรัตน์ ยศไกร

อาจารย์ประจำ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัฒน์ พิสิษฐเกษม

อาจารย์ประจำ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญพร สุนทรธรรม

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กองเลขานุการ

ดร.เปรมณัช โภชนสมบุรณ์

ผู้อำนวยการหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง
(การศึกษาผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ) วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

นางสาววีรญา อังศุธรถาวริน

เจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุน วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

English Editors

ดร.ชวพล ช้างกลาง

รองผู้อำนวยการหลักสูตร ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง
วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

Journal of Social Innovation

College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University

Year 8 Volume 3 September – December 2025

Editorial Advisor

Dr.Arthit Ourairat

President, Rangsit University

Editor in Chief

Assoc.Prof.Dr.Suriyasai Katasila

Dean, College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University

Associate Editor

Assoc.Prof.Pol.Capt.Dr.Jomdet Trimek

Deputy Dean for Academic Affairs, Faculty of Criminology and Justice Administration
Rangsit University

Editorial Board

Assistant Prof.Lt. Chatuphol Duangchit

Lecturer in the College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University

Assoc.Prof.Dr.Rattaphong Sonsuphap

Deputy Dean for Academic Affairs, Faculty of Economics, Rangsit University

Asst.Prof.Dr.Chatwarun Angasinha

Director of the Ph.D. Program in Leadership and Social Innovation,
College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University

Professor.Dr.Apichai Puntasen

Lecturer in the College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University

Asst.Prof.Dr.Buchita Sungkaew

Deputy Dean for College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University

Asst.Prof.Dr.Visanu Vongsinsirikul

Lecturer in the Faculty of Economics, Rangsit University

Editorial Board (Outside)

Assoc.Prof. Pol.Col.Dr.Seksan Kruekham

Lecturer in the Faculty Social Science, Royal Police Cadet Academy

Asst.Prof.Dr.Bangon Poltechar

Independent Scholar in Economics

Asst.Prof.Dr.Chuleerat Charoenporn

Lecturer in the Institute of Metropolitan Development, Navamindradhiraj University

Dr.Chairat Wongkitrungruang

Lecturer in the Social Development Program, Faculty of Social Science, Kasetsart University

Dr.Supatta Kaopradith Supchukul

Lecturer in the Department of Sociology Faculty of Humanities and Social Science, Burapha University

Peer Review

Professor.Thirayuth Boonmee

Lecturer in the College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University

Assoc.Prof.Dr.Sitanon Jesdapipat

Lecturer in the Faculty of Economics, Rangsit University

Assoc.Prof.Dr.Boonsong Chaletorn

Deputy Dean for Academic Affairs, Institute of Public Administration and Public Policy,
Rangsit University

Asst.Prof.Dr.Korn Kangsadanporn

Deputy Dean for Academic Affairs, College of Leadership and Social Innovation,
Rangsit University

Asst.Prof.Pol.Col.Dr.Sarit Suebongsiri

Lecturer in the Faculty of Criminology and Justice Administration, Rangsit University

Peer Review (Outside)

Adjunct Professor.Dr.Anek Laothamatas

Independent Scholar in Political Science

Assoc.Prof.Witayakorn Chiengkul

Independent Scholar in Philosophy, Sociology and Education

Assoc.Prof.Dr.Prapart Pintobtang

Lecturer in the Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

Assoc.Prof.Dr.Yothin Sawangdee

Lecturer in the Institute for Population and Social Research, Mahidol University

Assoc.Prof.Dr. Tassanee Lakkhanaichonchat

Lecturer in the Faculty of Political Sciences, Bangkok Thonburi University

Assoc.Prof.Pol.Maj.Dr.Chavanut Janekarn

Lecturer in the College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University

Asst.Prof.Dr.Kanokrat Yossakai

Lecturer in the Faculty of Communication Arts, Bangkok Thonburi University

Asst.Prof.Dr.Phat Pisitkasem

Lecturer in the Faculty of Economics, Kasetsart University

Asst.Prof.Dr.Thanyaporn Soontornthum

Lecturer in the College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University

Co-Ordinator

Dr.Pramemanut Pochanasomboon

Director of the Bachelor's Degree Program (Internet-Based Distance Education),
College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University

Ms.Veraya Aungsuthonthavarin

Officer in the College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University

English Editors

Dr.Chawapon Changklang

Deputy Director of the Ph.D. Program in Leadership and Social Innovation, College of Leadership and
Social Innovation, Rangsit University

สารจากฉบับนี้

วารสารนวัตกรรมสังคม : Journal of Social Innovation ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2568) ประกอบด้วย บทความวิชาการ จำนวน 1 บทความ ได้แก่ แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในระบบเตือนภัยแผ่นดินไหว: กรณีศึกษาจากต่างประเทศและแนวทางการปรับใช้ในประเทศไทย และบทความวิจัย จำนวน 16 บทความ ได้แก่ ผลกระทบของการถ่ายภาพสารคดีต่อค่านิยมของเยาวชน: การศึกษาเชิงประจักษ์จากมณฑลซานซี ประเทศจีน, การศึกษาเกี่ยวกับความพร้อมด้านการเข้าสู่สังคมของนักศึกษา ฝึกสอนครูในมุมมองของความสามารถในการปรับตัวทางสังคม, Can the three-level analysis of language use be applied in human-machine collaborative translation with ChatGPT? - A case study of culturally loaded words in Thai translation, บทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงานของอสม. จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ, บทบาทของสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศกับการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: สวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี, ผลกระทบจากโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่ง กรณีศึกษา : โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในพื้นที่อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม, บทบาทของชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์ในการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี, แนวทางการสร้างธุรกิจบอดี้โลชั่นจากประสบการณ์ของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ, แนวทางการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาคุณภาพการบริการรถบริการสาธารณะผ่าน Application ในเขตกรุงเทพมหานคร, การศึกษาความเข้าใจในการชำระภาษีของผู้ประกอบธุรกิจออนไลน์ในจังหวัดเพชรบูรณ์, รูปแบบการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนขาดโอกาสของสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ในความดูแลของกรมกิจการเด็กและเยาวชน (กรณีศึกษา : วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์), แนวทางการส่งเสริมพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิต AIA ในยุคดิจิทัล, รูปแบบการค้าประเพณีในสังคมร่วมสมัยในประเทศไทย, กระบวนการทางการตลาดของ ผู้ประกอบการวัตถุดิบคลอไรด์เด็กวัดเจติย อำเภอสหัส จังหวัดนครศรีธรรมราช, การปรับตัวของนักเรียนไทยในเมลเบิร์น และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการ สมาคมกีฬาอูฐแห่งประเทศไทย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความทุกบทความในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษานักวิชาการ ตลอดจนผู้ที่สนใจศึกษาศาสตร์ทางวัฒนธรรมทางสังคมไม่มากก็น้อย และขอขอบคุณอาจารย์และนักศึกษาทุกท่านที่ร่วมนำเสนอบทความในวารสารฉบับนี้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยและเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.สุริยะใส กตะศิลา
คณบดีวิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม

สารบัญ

สารจากคนบดี

รศ.ดร.สุริยะใส กตะศิลา

บทความวิชาการ

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในระบบเตือนภัยแผ่นดินไหว : กรณีศึกษาจากต่างประเทศและแนวทางการปรับใช้ในประเทศไทย 13

คทาเทพ พงศ์ทอง, พรสิริ ขาติปรีชา และ ชุตติธรรัฐ อดัมะสิริเสณี

บทความวิจัย

ผลกระทบของการถ่ายภาพสารคดีต่อค่านิยมของเยาวชน : การศึกษาเชิงประจักษ์จากมณฑลซานซี ประเทศจีน 24

Heng Zhang, Hui-Wen Tang and Hsieh Nien Tzu

การศึกษาเกี่ยวกับความพร้อมด้านการเข้าสู่สังคมของนักศึกษาฝึกสอนครู ในมุมมองของความสามารถในการปรับตัวทางสังคม 37

Hui-dong Yang, Hui-wen Tang and Min-ling Hung

Can the three-level analysis of language use be applied in human-machine collaborative translation with ChatGPT? - A case study of culturally loaded words in Thai translation 57

Qin Qin, Jiaqiao Zhu, Xingyu Yao, Min Le, Yuwen Yang, Junlanzeng, Xinhui Lu

บทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงานของอสม. จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ 73

ลักษณาวดี คชฤทธิ์ และ วรรณภา ประยุกต์วงศ์

บทบาทของสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศกับการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: สวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี 85

เยาวลักษณ์ ตันตยาภิรักษ์ และ ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง

ผลกระทบจากโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่ง กรณีศึกษา : โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 สาย บางใหญ่ - กาญจนบุรี ในพื้นที่อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม	103
อภิเชษฐ์ ปานรัตน์, สิริกร กาญจนสุนทร และ ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง	
บทบาทของชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์ในการคัดค้านการขอประทานบัตร ทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี	125
รัศมี ชัมเจริญ	
แนวทางการสร้างธุรกิจบอดีโลชั่นจากประสบการณ์ของผู้ประกอบการ ที่ประสบความสำเร็จ	138
เพชรศรี เวียงคำ และ ธัชกร อติลักษณ์	
แนวทางการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาคุณภาพการบริการรถบริการสาธารณะ ผ่าน Application ในเขตกรุงเทพมหานคร	156
กัศพงศ์ กวางทองพานิชย์	
การศึกษาความเข้าใจในการชำระภาษีของผู้ประกอบธุรกิจออนไลน์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์	170
นภสร ภูอินอ้อย และ จอมเดช ตรีเมฆ	
รูปแบบการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนขาดโอกาส ของสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและสถานสงเคราะห์ เด็กชายบ้านปากเกร็ด ในความดูแลของกรมกิจการเด็กและเยาวชน (กรณีศึกษา : วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์)	187
วสันต์ งามวงศ์น้อย และ จอมเดช ตรีเมฆ	
แนวทางการส่งเสริมพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิต AIA ในยุคดิจิทัล	204
ปิยทัศน์ เทียนสุวรรณ และ ชาญชัย จิวจินดา	
รูปแบบการค้าประเวณีในสังคมร่วมสมัยในประเทศไทย	216
อาทิตยา พงษ์สมบัติ และ จอมเดช ตรีเมฆ	
กระบวนการทางการตลาดของผู้ประกอบการวัตถุมงคลไอ้ไข่เด็กวัดเจดีย์ อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช	235
จิรวัฒน์ อิศระพันธ์ และ ชาญชัย จิวจินดา	

การปรับตัวของนักเรียนไทยในเมลเบิร์น

245

สุริยะเทพ กตะศิลา และ จอมเดช ตรีเมฆ

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการ สมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย

256

ศรินภา ห่อซื่อ

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในระบบเตือนภัย แผ่นดินไหว: กรณีศึกษาจากต่างประเทศและ แนวทางการปรับใช้ในประเทศไทย

Enhancing Community Participation in Earthquake Early Warning Systems: Case Studies from Selected Countries and Implications for Thailand

ศุภาเทพ พงศ์ทอง¹, พรสิริ ชาติปรีชา² และ ชุตินารัฐ อุดมะสิริเสนี³

วันรับ: 7 ตุลาคม 2568 วันแก้ไข: 29 ตุลาคม 2568 ยอมรับ: 21 พฤศจิกายน 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวในประเทศที่ประสบภัยพิบัติมีความก้าวหน้าในการเตือนภัย ได้แก่ ญี่ปุ่น ไต้หวัน เม็กซิโก และสหรัฐอเมริกา โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีแนวทางการศึกษาเชิงเปรียบเทียบจากเอกสารวิชาการและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ พบว่าแต่ละประเทศมีจุดเด่นเฉพาะด้าน ทั้งในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีการตรวจวัด ช่องทางการแจ้งเตือน และการมีส่วนร่วมของชุมชน ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกามีระบบที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ส่วนไต้หวันและเม็กซิโกให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมระดับท้องถิ่น ผลการศึกษาชี้ว่าการออกแบบระบบเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพควรอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เทคโนโลยี และประชาชน บทความเสนอแนวทางเชิงนโยบาย เทคโนโลยีชุมชน และวิชาการ เพื่อประยุกต์ใช้ในบริบทของประเทศไทยอย่างเหมาะสม บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยไม่ลอกเลียนแบบจากต่างประเทศโดยตรง

คำสำคัญ: ระบบเตือนภัยแผ่นดินไหว, การศึกษาเปรียบเทียบ, การมีส่วนร่วมของชุมชน, นโยบายภัยพิบัติ, การจัดการความเสี่ยง

¹ นักวิจัยอิสระ (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

² อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมเกษตร, คณะอุตสาหกรรมเกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรการตลาดและการสร้างแบรนด์ในยุคดิจิทัล, วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

Abstract

This article aims to examine earthquake early warning systems in advanced countries—namely Japan, Taiwan, Mexico, and the United States—using a comparative study approach based on academic documents and expert interviews. The findings reveal that each country has distinctive strengths in infrastructure, detection technology, alert communication, and community engagement. Japan and the U.S. demonstrate technological sophistication, while Taiwan and Mexico highlight grassroots participation. The study indicates that an effective early warning system requires integrated collaboration among the government, technological infrastructure, and citizens. The paper proposes practical recommendations in four dimensions—policy, technology, community, and academia—suitable for adaptation in the Thai context rather than direct replication from abroad.

Keywords: Earthquake Early Warning System, Comparative Study, Community Participation, Disaster Policy, Risk Management

1. บทนำ

แผ่นดินไหวเป็นภัยธรรมชาติที่มีความไม่แน่นอนสูงและเกิดขึ้นได้โดยไม่สามารถพยากรณ์ได้ล่วงหน้าอย่างแม่นยำ ส่งผลกระทบต่อชีวิต ทรัพย์สิน เศรษฐกิจ และโครงสร้างพื้นฐานของประเทศอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในเขตเปลือกโลกที่มีความเคลื่อนไหวรุนแรง เช่น วงแหวนไฟแปซิฟิก (Pacific Ring of Fire) (USGS, 2022) ประเทศไทยแม้จะไม่ได้อยู่ในเขตแผ่นดินไหวหลักของโลก แต่ก็มีพื้นที่บางส่วน โดยเฉพาะภาคเหนือและตะวันตก ที่อยู่ในแนวรอยเลื่อนมีพลัง เช่น รอยเลื่อนแม่จัน รอยเลื่อนแม่ทา และรอยเลื่อนแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการเกิดแผ่นดินไหวในระดับปานกลางถึงรุนแรง (กรมทรัพยากรธรณี, 2566)

อย่างไรก็ตาม ระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวของประเทศไทยยังอยู่ในระยะเริ่มต้นและมีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในด้านความครอบคลุมของสถานีตรวจวัด ความเร็วในการแจ้งเตือน และการเข้าถึงข้อมูลของประชาชนเมื่อเทียบกับประเทศที่มีระบบเตือนภัยก้าวหน้า เช่น ญี่ปุ่นและไต้หวัน ประเทศเหล่านี้มีประสบการณ์ตรงจากภัยพิบัติรุนแรงและได้พัฒนาเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐานที่สามารถแจ้งเตือนได้ภายในไม่กี่วินาทีหลังเกิดแผ่นดินไหว เช่น ระบบ EEW (Earthquake Early Warning) ของญี่ปุ่น และระบบเตือนภัยที่เชื่อมโยงกับชุมชนในไต้หวัน (Kamigaichi, 2004; Wu et al., 2013)

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการเปรียบเทียบการศึกษาระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวของประเทศต่าง ๆ ที่มีความก้าวหน้า เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญ อาทิ โครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีการตรวจวัด ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ และบทบาทของประชาชน รวมถึงการประเมินความเป็นไปได้ในการนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของประเทศไทย โดยให้ความสำคัญกับการปรับตัวทั้งในเชิงนโยบาย การพัฒนาเทคโนโลยีพื้นฐาน และการสร้างความตระหนักรู้ในระดับชุมชน เพื่อส่งเสริมการเตรียมพร้อมรับมือกับภัยแผ่นดินไหวอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยนำการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลักในการหาแนวทางการพัฒนาไปสู่การเตือนภัยภัยพิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวของประเทศไทยที่มีความก้าวหน้าในการเตือนภัย อาทิ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ไต้หวัน และเม็กซิโก
2. เพื่อเปรียบเทียบองค์ประกอบหลักของระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวในแต่ละประเทศ เช่น เทคโนโลยีที่ใช้ โครงสร้างพื้นฐาน และกลไกการแจ้งเตือน

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย ทั้งในด้านการนโยบาย เทคโนโลยี การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และชุมชน

3. วรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับระบบเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning System – EWS)

ระบบเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning System: EWS) หมายถึงกระบวนการที่ประกอบด้วยการตรวจจับ วิเคราะห์ คาดการณ์ และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้น เพื่อให้ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถตอบสนองได้อย่างทันท่วงที (UNISDR, 2006) ระบบ EWS ที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ส่วน ได้แก่ การตรวจจับและเฝ้าระวังภัย การวิเคราะห์และพยากรณ์ การเผยแพร่ข้อมูลเตือนภัย และการเตรียมความพร้อมของประชาชนและชุมชน (Basher, 2006)

3.2 ทฤษฎีการบริหารจัดการภัยพิบัติ (Disaster Risk Reduction – DRR)

แนวคิดการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Disaster Risk Reduction: DRR) เน้นการลดความเปราะบางของชุมชนผ่านการวางแผน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างยั่งยืน (UNDRR, 2015) การพัฒนา EWS ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งในการขับเคลื่อน DRR เพราะช่วยลดผลกระทบของภัยพิบัติผ่านการแจ้งเตือนล่วงหน้าและการตอบสนองที่รวดเร็ว ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยทั้งนโยบาย เทคโนโลยี และความร่วมมือระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ

3.3 ระบบการเตือนภัยอัตโนมัติ และบทบาทของเทคโนโลยี

การพัฒนาระบบเตือนภัยในยุคปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทสำคัญ อาทิ เซนเซอร์ตรวจวัดแรงสั่นสะเทือน ระบบ IoT (Internet of Things) ที่เชื่อมโยงสถานีตรวจวัดเข้ากับระบบวิเคราะห์แบบเรียลไทม์ รวมถึง AI ที่ช่วยวิเคราะห์รูปแบบของคลื่นแผ่นดินไหวเพื่อเพิ่มความแม่นยำในการแจ้งเตือน (Allen & Melgar, 2019) เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยลดระยะเวลาการแจ้งเตือนลงเหลือเพียงไม่กี่วินาทีหลังเกิดแผ่นดินไหว ทำให้สามารถป้องกันความเสียหายและลดการสูญเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 การศึกษาเปรียบเทียบระบบเตือนภัยในประเทศต่าง ๆ

ญี่ปุ่น เป็นมีการก่อตั้งองค์การอุตุนิยมวิทยาญี่ปุ่น (Japan Meteorological Agency: JMA) ได้พัฒนาระบบ Earthquake Early Warning (EEW) ที่สามารถแจ้งเตือนประชาชนได้ภายในไม่กี่วินาทีผ่านทางโทรทัศน์ โทรศัพท์มือถือ และระบบสาธารณะต่าง ๆ โดยใช้เครือข่ายเซนเซอร์กว่า 1,000 จุดทั่วประเทศ (Kamigaichi, 2004) ระบบนี้เน้นการตรวจจับ P-wave เพื่อแจ้งเตือนก่อนที่ S-wave ซึ่งสร้างความเสียหายจะมาถึง

ไต้หวัน มีระบบเตือนภัยของไต้หวันเน้นการเชื่อมโยงกับโรงเรียนและชุมชนผ่านการติดตั้งเซนเซอร์ในพื้นที่เสี่ยงและใช้แอปพลิเคชันในมือถือส่งสัญญาณเตือนภัยให้ประชาชน ระบบดังกล่าวยังสนับสนุนการฝึกซ้อมจำลองสถานการณ์อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างการรับรู้และการตอบสนองที่เหมาะสม (Wu et al., 2013)

เม็กซิโก มีระบบ SASMEX (Seismic Alert System of Mexico) ใช้สัญญาณวิทยุในการแจ้งเตือน โดยเน้นพื้นที่เมืองใหญ่ เช่น เม็กซิโกซิตี ซึ่งอยู่ห่างจากจุดศูนย์กลางแผ่นดินไหว ทำให้มีเวลาหลบภัยประมาณ 20–60 วินาที (Espinosa-Aranda et al., 2009)

สหรัฐอเมริกา มีระบบ Shake Alert พัฒนาโดย United States Geological Survey (USGS) ใช้เครือข่ายของสถานีตรวจวัดแผ่นดินไหวในรัฐแคลิฟอร์เนีย วอชิงตัน และโอเรกอน เชื่อมโยงกับแอปมือถือ ระบบรถไฟ และโรงพยาบาล เพื่อการตอบสนองอัตโนมัติและทันท่วงที (Given et al., 2018)

ตารางที่ 1 ข้อดีและข้อจำกัดของระบบในแต่ละประเทศ

ประเทศ	ข้อดี	ข้อจำกัด
ญี่ปุ่น	ระบบครอบคลุมทั่วประเทศ, การแจ้งเตือนรวดเร็ว	ต้องการโครงสร้างพื้นฐานซับซ้อน
ไต้หวัน	เชื่อมโยงกับชุมชน, มีแอปมือถือ	ครอบคลุมบางพื้นที่ยังไม่ทั่วถึง
เม็กซิโก	แจ้งเตือนได้หลายสิบวินาที ก่อนคลื่นถึง	พึ่งพาสัญญาณวิทยุ, มีความล่าช้าในบางพื้นที่
สหรัฐอเมริกา	มีระบบเชื่อมโยงกับบริการฉุกเฉิน	ยังไม่ครอบคลุมทั่วประเทศ, ต้องใช้งบประมาณสูง

3.5 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Theory of Participation) เป็นแนวคิดที่สำคัญในการพัฒนาสังคม การบริหาร และการจัดการโครงการ โดยมุ่งเน้นให้ผู้คนที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินงาน

3.5.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมตามทฤษฎีของ Cohen and Uphoff (1977/1981)

โคเฮนและอัฟฮอฟมองว่าการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีหลายมิติและสามารถวัดผลได้ โดยกำหนดองค์ประกอบหลัก 4 ด้านที่สมาชิกในชุมชนควรเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง:

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-making): การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาว่าควรทำอะไรและจะอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน/ปฏิบัติ (Implementation): การลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจไว้ รวมถึงการเสียสละทรัพยากรต่างๆ
3. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ (Benefits): การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานหรือโครงการอย่างเป็นธรรม
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation): การร่วมกันติดตามและประเมินผลการดำเนินงานหรือโครงการ

3.5.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Public Participation Approach for Sustainable Community Development)

แนวคิดนี้เน้นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน โดยมีปัจจัยสำคัญ ได้แก่

1. ทักษะการพึ่งพาตนเองและความร่วมมือ: ชุมชนต้องมีทัศนคติที่ดีในการพึ่งพาตนเองและทำงานร่วมกัน แทนที่จะรอพึ่งพาหน่วยงานภายนอกเพียงอย่างเดียว
2. การเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง: การเรียนรู้ร่วมกันผ่าน การปฏิบัติจริงอย่างสม่ำเสมอเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปรับตัวและแก้ไขปัญหา
3. การสร้างเครือข่าย: การเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชนและภายนอกช่วยเพิ่มพลังในการขับเคลื่อน

3.5.3 แนวคิดระดับขั้นของการมีส่วนร่วม (Ladder of Participation) ของ Arnstein (1969)

เซอร์รี อาร์นสไตน์ เสนอแนวคิดที่แสดงถึงระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมในรูปแบบ "ขั้นบันได" ซึ่งมีตั้งแต่ระดับต่ำสุดไปจนถึงสูงสุด โดยแบ่งออกเป็น 8 ขั้น (สามารถสรุปเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ไม่ใช่การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (non-participation): เป็นเพียงการหลอกลวง (Manipulation) หรือการจัดฉาก (Therapy) เพื่อให้ดูเหมือนมีการมีส่วนร่วม แต่ประชาชนไม่มีอำนาจตัดสินใจจริง

2. การมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์ (Tokenism): เช่น การแจ้งข้อมูล (Informing) การรับฟังความคิดเห็น (Consultation) หรือการสร้างความพึงพอใจ (Placation) ซึ่งประชาชนได้รับทราบข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็นได้ แต่ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหลัก

3. อำนาจของพลเมืองที่แท้จริง (Citizen Power): เป็นระดับที่มีการกระจายอำนาจให้ประชาชนสามารถควบคุมและตัดสินใจได้จริง เช่น การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) การมอบอำนาจ (Delegated Power) และการควบคุมโดยพลเมือง (Citizen Control) ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงที่ความคิดเห็นของประชาชนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโดยสรุปแล้ว ทฤษฎีการมีส่วนร่วมเน้นย้ำถึงความสำคัญของการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนไปจนถึงการประเมินผล เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความรับผิดชอบร่วมกัน และนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมากขึ้น

โดยการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำเสนอแนวทางและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและสังคมไทยได้เป็นอย่างดี แต่อาจจะต้องเปรียบเทียบกับภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ประชาชนและชุมชนพบได้บ่อยกว่าแผ่นดินไหว อาทิ อุทกภัย หรือไฟป่า ที่จะเห็นได้ว่า ประชาชนและชุมชนที่เคยได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติจะตระหนักรู้ถึงความเสี่ยง ภัยพิบัติ และผลกระทบที่ได้รับจากภัยพิบัติ โดยจะมีประสบการณ์และการป้องกันภัยพิบัติส่วนตัว และการติดตามข่าวจากภาครัฐและแหล่งข้อมูลอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งภัยพิบัติที่สามารถเกิดได้ทุกปี เช่น อุทกภัยที่แผ่ขยายวงกว้างและระยะเวลายาวนาน และส่งผลกระทบหนักมากขึ้นจากภาวะโลกร้อน (Global Boiling) ซึ่งทวีความรุนแรงกว่าภาวะโลกร้อน (Global warming) และมีการสร้างสื่อออนไลน์ เพจ และการรวมกลุ่มเพื่อสื่อสารข้อมูล การเตือนภัย และการช่วยเหลือ ผ่านกลุ่มสังคมออนไลน์ มูลนิธิ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับปรากฏการณ์แผ่นดินไหวได้เป็นอย่างดี แต่ยังมีเหตุการณ์แผ่นดินไหวที่ส่งผลกระทบและความเสียหายไม่ได้ครอบคลุมพื้นที่ในประเทศไทยมากนัก จึงอาจทำให้การมีส่วนร่วมยังไปปรากฏชัดเท่าภัยพิบัติอื่น แต่นับว่ามีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่น่าสนใจ พร้อมกับการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้อย่างเป็นระบบ เช่น การเตือนภัยผ่านโทรศัพท์มือถือ (Cell Broadcast System) เป็นต้น สำหรับสถานการณ์แผ่นดินไหวในประเทศไทยจะมีความใกล้เคียงกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Public Participation Approach for Sustainable Community Development) มากที่สุด และในทฤษฎีอื่น ๆ จะมีความใกล้เคียงแต่อาจยังไม่มีรายละเอียดที่ซับซ้อนในบางข้อ

4. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology)

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้แนวทางการศึกษาเปรียบเทียบ (Comparative Study) เพื่อทำความเข้าใจระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวในบริบทของประเทศที่มีระบบเตือนภัยล่วงหน้าที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ญี่ปุ่น ไต้หวัน เม็กซิโก และสหรัฐอเมริกา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสังเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาและประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทยอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านนโยบาย เทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ อยู่ภายใต้กรอบแนวคิดของการศึกษาเปรียบเทียบ (Comparative Framework) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบของระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวจากประเทศต่าง ๆ โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ที่สอดคล้องกัน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานของระบบเตือนภัย (Infrastructure) ช่องทางการแจ้งเตือน (Alert Communication Channels) ความเร็วและความแม่นยำในการแจ้งเตือน (Timeliness and Accuracy) การมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน (Community Engagement) การสนับสนุนจากนโยบายภาครัฐ (Policy and Institutional Support) การวิเคราะห์ในลักษณะนี้จะช่วยให้สามารถระบุองค์ประกอบที่เป็นปัจจัย

แห่งความสำเร็จ ตลอดจนข้อจำกัดหรืออุปสรรคของแต่ละประเทศ ซึ่งสามารถนำมาประเมินความเหมาะสมของการนำแนวทางดังกล่าวมาปรับใช้กับระบบของประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยนำทฤษฎีการมีส่วนร่วมมาศึกษาระดับและแนวทางการนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ในเบื้องต้นจะเป็นการประเมินการมีส่วนร่วมจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

4.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็นสองวิธีหลัก ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Expert Interviews) ดังนี้

1. การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เป็นการศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ โดยพิจารณาจากบทความวิชาการและวารสารนานาชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบเตือนภัยและการจัดการภัยพิบัติรายงานจากองค์การระหว่างประเทศ เช่น UNDRR (United Nations Office for Disaster Risk Reduction), USGS (United States Geological Survey), JMA (Japan Meteorological Agency), CWB (Central Weather Bureau of Taiwan) เว็บไซต์ทางการของหน่วยงานด้านภัยพิบัติในแต่ละประเทศ ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับระบบเซนเซอร์ สถิติการเตือนภัย และโครงสร้างระบบการแจ้งเตือนเอกสารนโยบายภาครัฐและแผนปฏิบัติการด้านการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติของแต่ละประเทศ ข้อมูลที่ได้จะถูกจัดหมวดหมู่ตามหัวข้อวิเคราะห์ที่วางไว้ในกรอบแนวคิด และนำมาศึกษาเปรียบเทียบในลำดับถัดไป ตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีของการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อปรากฏการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้น

2. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Expert Interviews) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interviews) กับผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขา ได้แก่ นักธรณีวิทยา ผู้มีความรู้ด้านลักษณะทางธรณีของประเทศไทยและแหล่งกำเนิดแผ่นดินไหว นักวิจัยด้านระบบเตือนภัยและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง เช่น เซนเซอร์ IoT ระบบคลื่นสัญญาณข่าวราชการหรือนักปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภัยพิบัติ อาทิ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย หรือกรมทรัพยากรธรณีการสัมภาษณ์มุ่งเน้นประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของระบบเตือนภัยในประเทศไทย รวมถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการปรับใช้เทคโนโลยีหรือแนวปฏิบัติจากต่างประเทศให้เหมาะสมกับโครงสร้างสังคมไทย

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากทั้งการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธี การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการแปลความหมายของข้อมูลโดยการจัดกลุ่มเนื้อหา (Thematic Coding) ตามประเด็นหลักที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิด อาทิ การออกแบบและการกระจายของเครือข่ายเซนเซอร์ ความสามารถของระบบในการประมวลผลข้อมูลและออกคำเตือน กระบวนการและช่องทางแจ้งเตือนต่อประชาชน กลไกการฝึกอบรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน กรอบกฎหมายและการสนับสนุนจากนโยบายรัฐ หลังจากนั้นจะทำการ สังเคราะห์ข้อมูล (Synthesis) โดยการเปรียบเทียบเชิงลึกในลักษณะตารางเปรียบเทียบ หรือ แผนภาพเพื่อแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ และวิเคราะห์ถึงศักยภาพในการนำแนวทางเหล่านั้นมาปรับใช้ในประเทศไทย โดยคำนึงถึงปัจจัยเฉพาะ เช่น ความพร้อมของเทคโนโลยีทุนทรัพยากร ระดับความตระหนักรู้ของประชาชน และความเป็นไปได้เชิงนโยบายผลลัพธ์ของการวิเคราะห์จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางเชิงนโยบายและเทคโนโลยีสำหรับประเทศไทยที่มีพื้นฐานจากงานวิจัยที่เที่ยงตรงและมีความเหมาะสมเชิงบริบท

รูปที่ 1 ผังแสดงขั้นตอนการวิจัย (Research Process Diagram)

5. ผลการศึกษา

การศึกษาระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวใน 4 ประเทศ ได้แก่ ญี่ปุ่น ไต้หวัน เม็กซิโก และสหรัฐอเมริกา พบว่าแต่ละประเทศมีการออกแบบและดำเนินการระบบเตือนภัยที่สอดคล้องกับบริบททางภูมิศาสตร์ เทคโนโลยี โครงสร้างพื้นฐาน และระดับการรับรู้ของประชาชน ระบบเหล่านี้มีความแตกต่างกันทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีที่ใช้ ช่องทางการแจ้งเตือน ความเร็วในการแจ้งเตือน และระดับการเข้าถึงของประชาชน ดังสรุปไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ประเทศที่มีการออกแบบและดำเนินการระบบเตือนภัย

ประเทศ	โครงสร้างพื้นฐาน	ช่องทางการแจ้งเตือน	ความเร็วในการเตือน	ความร่วมมือของหน่วยงาน	การเข้าถึงของประชาชน
ญี่ปุ่น	สถานีตรวจวัดกว่า 1000 จุดทั่วประเทศ	ทีวี, มือถือ, วิทยุ, รถไฟ	5–10 วินาที หลังเกิด P-wave	JMA, NIED, NHK	ทั่วประเทศ
ไต้หวัน	สถานีตรวจวัดเชื่อมโยงโรงเรียน/ชุมชน	มือถือ, โรงเรียน, แอป	ไม่เกิน 10 วินาที	CWB, กระทรวงศึกษา	พื้นที่เสี่ยงหลัก
เม็กซิโก	เครือข่ายเซนเซอร์วิทยุในเมืองใหญ่	วิทยุ, เสียงเตือนสาธารณะ	20–60 วินาทีก่อน S-wave	CIRES, รัฐบาลท้องถิ่น	เมืองใหญ่
สหรัฐอเมริกา	สถานี USGS และพันธมิตรในรัฐแถบตะวันตก	มือถือ, แอป, ระบบอัตโนมัติ	ไม่เกิน 10 วินาที	USGS, FEMA, รัฐบาลท้องถิ่น	บางรัฐทางฝั่งตะวันตก

จากตารางสำหรับการวิเคราะห์เชิงลึกปัจจัยแห่งความสำเร็จและข้อจำกัด พบว่าส่วนประเทศญี่ปุ่น ถือเป็นประเทศที่มีระบบเตือนภัยที่ครอบคลุมที่สุด ด้วยการติดตั้งเครือข่ายเซนเซอร์ขนาดใหญ่และระบบแจ้งเตือนที่เชื่อมโยงกับสื่อสารมวลชนและระบบขนส่งสาธารณะ ทำให้สามารถเตือนภัยได้ภายในไม่กี่วินาทีหลังตรวจพบคลื่น P-wave อย่างไรก็ตาม ระบบนี้ต้องการการลงทุนสูงและบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง ส่วนประเทศไต้หวันพบว่ามีความโดดเด่นในการผสมผสานระบบเตือนภัยเข้ากับโครงสร้างของโรงเรียนและชุมชน ซึ่งช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับรากหญ้า แม้จะยังมีข้อจำกัดในด้านขอบเขตของพื้นที่ที่ครอบคลุม แต่ถือว่าเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการฝึกซ้อมจำลองสถานการณ์และการส่งเสริมวัฒนธรรมความพร้อมรับภัยพิบัติ ส่วนเม็กซิโก ถือเป็นประเทศที่โดดเด่นในด้านการแจ้งเตือนล่วงหน้าที่ใช้เวลานานกว่าประเทศอื่น โดยอาศัยระบบ SASMEX ที่ใช้สัญญาณวิทยุ ส่งผลให้ประชาชนในเมืองใหญ่มีเวลาอพยพล่วงหน้าหลายวินาที อย่างไรก็ตามระบบพึ่งพาโครงสร้างสัญญาณวิทยุที่อาจมีข้อจำกัดในพื้นที่ห่างไกล และขาดการผนวกกับเทคโนโลยีมือถืออย่างแพร่หลาย สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา มีการพัฒนา Shake Alert ซึ่งเป็นระบบเตือนภัยที่ใช้เทคโนโลยีล้ำสมัยและสามารถเชื่อมโยงกับแอปพลิเคชันมือถือรวมถึงระบบอัตโนมัติ เช่น รถไฟฟ้า โรงพยาบาล และโรงเรียน แม้ว่าระบบยังครอบคลุมเพียงบางรัฐ แต่ถือเป็นต้นแบบของการประยุกต์ใช้ AI และ IoT ในการแจ้งเตือนภัยอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้แล้วประเด็นร่วมที่พบจากทั้งสี่ประเทศ

1. การใช้เทคโนโลยีแบบเรียลไทม์ เป็นหัวใจสำคัญของระบบ EWS ที่ประสบความสำเร็จ
2. ความร่วมมือของหลายภาคส่วน เช่น หน่วยงานภาครัฐ นักวิจัย สื่อสารมวลชน และชุมชน
3. การมีส่วนร่วมของประชาชน ผ่านการฝึกซ้อม การรับรู้ข้อมูล และการใช้งานระบบเตือนภัยแบบบูรณาการ

ประโยชน์จากการเปรียบเทียบผลการศึกษานี้ทำให้เห็นว่าการออกแบบระบบเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพไม่ใช่เพียงเรื่องของการลงทุนในเทคโนโลยีเท่านั้น แต่รวมถึงการสร้างกลไกการประสานงานข้ามภาคส่วน และการส่งเสริมวัฒนธรรมความปลอดภัยในระดับชุมชน หากประเทศไทยสามารถประยุกต์ใช้แนวทางเหล่านี้ โดยปรับให้เหมาะกับบริบทของประเทศ จะสามารถยกระดับการเตรียมพร้อมและลดความสูญเสียจากภัยแผ่นดินไหวได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันสามารถเริ่มต้นจากการสร้างความตระหนักรู้และการให้ความรู้ในระบบการศึกษาช่องทางต่าง ๆ ทั้งในหลักสูตรการศึกษา วิชาบังคับ กิจกรรมประกอบการเรียนการสอน การส่งสอนทางศาสนา การอบรมของชุมชน สถานประกอบการ หรือการเข้าถึงข้อมูลของหน่วยงานราชการ รัฐบาล ภาครัฐและเอกชน นอกจากนี้ยังควรมีการยกระดับความร่วมมือในการเตือนภัยของกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งในการเตือนภัยอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และทันเวลา และการปรับสัณนิบาตระดับประเทศเพื่อการพัฒนาสู่แผนแม่บทในยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศต่อไป

6. อภิปรายผล

การนำระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวจากต่างประเทศมาปรับใช้ในประเทศไทยนั้น แม้จะมีต้นแบบที่ดีจากหลายประเทศ แต่การถ่ายโอนโมเดลโดยตรงอาจไม่เหมาะสม เนื่องจากประเทศไทยมีความแตกต่างด้านโครงสร้างพื้นฐาน สภาพภูมิประเทศ ระบบราชการ และระดับการรับรู้ของประชาชน ประเด็นเชิงบริบทที่ควรพิจารณา มี ดังนี้

1. ด้านกฎหมาย คือ ปัจจุบันยังไม่มีพระราชบัญญัติที่ครอบคลุมระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงควรผลักดันการออกกฎหมายเฉพาะที่กำหนดกรอบอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมาตรการความปลอดภัยของประชาชน
2. ด้านเทคโนโลยี คือ แม้ประเทศไทยมีความก้าวหน้าในด้านดิจิทัล แต่โครงสร้างพื้นฐานยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ห่างไกลทั้งหมด ดังนั้นระบบต้องรองรับทั้งพื้นที่ที่มีและไม่มีสัญญาณโทรศัพท์ โดยอาจใช้วิทยุชุมชน เสียงตามสาย หรือป้ายแจ้งเตือนแบบ LED แทน

3. ด้านงบประมาณ คือ การพัฒนาระบบเติมรูปแบบต้องใช้งบประมาณสูง จึงควรมีการจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่เสี่ยง และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคเอกชนในการสนับสนุนอุปกรณ์หรือโครงสร้างพื้นฐาน

4. ความร่วมมือระหว่างประเทศ คือ การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการอบรมบุคลากรจากประเทศที่มีความเชี่ยวชาญ เช่น ญี่ปุ่น หรือองค์การระหว่างประเทศ เช่น UNDRR, ADB เป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับศักยภาพของไทย

7. ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ควรดำเนินการใน 4 มิติ ควบคู่กัน ดังต่อไปนี้

1. เชิงนโยบาย (Policy-Level)

1.1) ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนแม่บทระบบเตือนภัยแห่งชาติ ที่ครอบคลุมทั้งแผ่นดินไหว น้ำท่วม และภัยพิบัติอื่น ๆ โดยปรับปรุงตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และค้นหาข้อมูลล่าสุดเพื่อการพัฒนาให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก

1.2) รัฐบาลออกกฎหมายเฉพาะด้านเกี่ยวกับระบบเตือนภัยแผ่นดินไหว เพื่อกำหนดหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบ งบประมาณ และมาตรฐานการดำเนินงาน อย่างเป็นระบบ และมีหน่วยงานรองรับในการรับผิดชอบ วางแผนงาน และประเมินผลงานอย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

1.3) ความร่วมมือระหว่างประเทศในการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางวิชาการและเทคโนโลยีในการรับมือกับภัยพิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

1.4) การปรับตัวเชิงนโยบายให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม

2. เชิงเทคโนโลยี (Technology-Level)

2.1) รัฐและภาคเอกชนควรลงทุนในระบบเซนเซอร์ตรวจจับแรงสั่นสะเทือนแบบเรียลไทม์ และนวัตกรรมอื่น ๆ สำหรับภัยพิบัติต่าง ๆ

2.2) รัฐและเอกชนร่วมมือกันพัฒนา ระบบแจ้งเตือนผ่านแอปพลิเคชันในมือถือ และการเชื่อมโยงกับอุปกรณ์ฉุกเฉิน เช่น เสียงเตือนในโรงเรียน ระบบไฟจราจร และการขนส่งสาธารณะ

2.3) การนำระบบ Cell Broadcast Service (CBS) มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวแก่ประชาชน ให้ไม่ตระหนกกับข่าวลวงต่าง ๆ

3. เชิงชุมชน (Community-Level)

3.1) สร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ผ่านแนวทางการมีส่วนร่วม “คชศร” คือ ครอบครัว ชุมชน ศาสนา และรัฐ ผ่านสถาบันทางสังคมต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้เบื้องต้นและการดูแลตนเองเมื่อประสบภัยพิบัติ หรืออาชีพใช้กลไกของ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน เป็นหลักก็ได้ ทั้งนี้ควรมีภาครัฐเป็นแกนนำในการให้ข้อมูลอ้างอิง

3.2) จัดตั้งศูนย์เตือนภัยระดับชุมชน พร้อมอบรมเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร และเยาวชน

3.3) สนับสนุนการจัดอบรม การฝึกซ้อมจำลองสถานการณ์ และการสร้างเครือข่าย ชุมชนพร้อมรับมือ ทั้งชุมชน โรงเรียน สถานศึกษา สถานที่ทำงาน เป็นต้น

4. เชิงวิชาการ (Academic-Level)

4.1) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาโมเดลระบบเตือนภัยที่เหมาะสมกับประเทศไทย

4.2) จัดตั้ง ฐานข้อมูลกลางด้านภัยพิบัติ ให้หน่วยงานต่าง ๆ สามารถใช้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

4.3) ส่งเสริมเนื้อหาในการเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ ให้เยาวชนและผู้เรียน มีความรู้ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสอดแทรกในบทเรียนหรือหลักสูตรต่าง ๆ รวมถึงการสร้างหลักสูตรที่สามารถผลิตบัณฑิตที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านการป้องกันภัยพิบัติเพื่อรองรับสถานการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นได้ในอนาคต

8. บทสรุป

ภัยแผ่นดินไหวเป็นปรากฏการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้อย่างแม่นยำ ประเทศไทยแม้จะไม่ใช่อันตรายกลางของการเกิดแผ่นดินไหว แต่มีพื้นที่ที่มีรอยเลื่อนมีพลังอยู่หลายแห่ง การพัฒนาระบบเตือนภัยจึงเป็นภารกิจเร่งด่วนที่ต้องวางแผนและลงทุนอย่างจริงจังจากการเปรียบเทียบระบบเตือนภัยของประเทศญี่ปุ่น ไต้หวัน เม็กซิโก และสหรัฐอเมริกา พบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จไม่ได้อยู่ที่เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงโครงสร้างนโยบายความร่วมมือของหน่วยงาน และการมีส่วนร่วมของประชาชนประเทศไทยไม่ควรถอดแบบระบบจากต่างประเทศโดยตรง แต่ควรใช้แนวทางเหล่านั้นเป็น “ต้นแบบเชิงนวัตกรรม” เพื่อออกแบบระบบเตือนภัยที่สอดคล้องกับบริบทของตนเอง ทั้งในด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และภูมิศาสตร์ โดยมีเป้าหมายเพื่อลดความสูญเสีย และเพิ่มความพร้อมของประชาชน ในการรับมือกับภัยพิบัติในอนาคตอย่างยั่งยืน โดยอ้างอิงการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน

โดยประเทศไทยได้รับบทเรียนจากภัยพิบัติที่สำคัญมาแล้ว อาทิ สึนามิ และมหาอุทกภัย ที่ส่งผลต่อความสูญเสียครั้งใหญ่ และมีการออกมาตรการเพื่อดูแลความปลอดภัยและป้องกัน แต่จะเห็นได้ว่าภัยพิบัติบางชนิด เช่น สึนามิ ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยในประเทศไทย จึงมีความหละหลวมหรือละเลยในการป้องกันเชิงปฏิบัติการ หรือแม้กระทั่งอุทกภัยที่พบได้เป็นประจำทุกปี ก็มีความแตกต่างกันในรายละเอียดและความรุนแรงแผ่ขยายกว้างและหนักขึ้นตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปของโลก ซึ่งมีความจำเป็นในการรับมืออย่างรู้เท่าทันและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชน จะต้องเริ่มจาก ประชาชนในชุมชนเห็นปัญหาร่วมกัน สร้างกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง และมีการเตือนภัยอย่างเป็นระบบ ร่วมกับการประสานงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนอื่น ๆ ด้วยสื่อที่เชื่อถือได้ และนวัตกรรมการเตือนภัยอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

9. เอกสารอ้างอิง

- Allen, R. M., & Melgar, D. (2019). Earthquake early warning: Advances, scientific challenges, and societal needs. *Annual Review of Earth and Planetary Sciences*, 47, 361–388.
- Basher, R. (2006). Global early warning systems for natural hazards: Systematic and people-centred. *Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences*, 364(1845), 2167–2182. <https://doi.org/10.1098/rsta.2006.1819>
- Espinosa-Aranda, J. M., et al. (2009). The seismic alert system of Mexico (SASMEX): Progress and outlook. *Seismological Research Letters*, 80(5), 710–716.
- Given, D. D., et al. (2018). ShakeAlert: The earthquake early warning system for the United States West Coast. *Earthquake Spectra*, 34(1), 37–54.
- Kamigaichi, O. (2004). JMA earthquake early warning. *Journal of Japan Association for Earthquake Engineering*, 4(3), 134–137.
- UNDRR. (2015). *Sendai framework for disaster risk reduction 2015–2030*. United Nations Office for Disaster Risk Reduction.
- UNISDR. (2006). *Developing early warning systems: A checklist*. United Nations International Strategy for Disaster Reduction.

USGS. (2022). *Earthquake hazards program*. Retrieved from <https://earthquake.usgs.gov>

Wu, Y.-M., Kanamori, H., Allen, R. M., & Hauksson, E. (2013). Earthquake early warning systems: Current status and perspectives. *Reports on Progress in Physics*, 76(4), 046801.

ผลกระทบของการถ่ายภาพสารคดีต่อค่านิยมของเยาวชน: การศึกษาเชิงประจักษ์จากมณฑลซานซี ประเทศจีน

The Impact of Documentary Photography on Youth Values: An Empirical Study Based on Shaanxi, China

Heng Zhang¹, Hui-Wen Tang² and Hsieh Nien Tzu³

Received: 22 October 2024 Revised: 15 November 2024 Accepted: 17 December 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการสำรวจผลกระทบของการถ่ายภาพสารคดีต่อการก่อตัวของค่านิยมของเยาวชน โดยมุ่งเน้นไปที่ผลงานของกลุ่มถ่ายภาพสารคดีมณฑลซานซีในประเทศจีน การถ่ายภาพสารคดีเป็นสื่อภาพที่มีความสามารถในการเล่าเรื่องอันทรงพลังที่สามารถกระตุ้นอารมณ์และสะท้อนความเป็นจริงทางสังคมได้ ในการศึกษาเชิงประจักษ์นี้ มีการนำการออกแบบการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมาใช้ในการประเมินผลกระทบของการรับชมภาพถ่ายสารคดีต่อค่านิยมของคนหนุ่มสาว เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความรับผิดชอบต่อสังคม และความตระหนักทางวัฒนธรรม ผู้เข้าร่วมในกลุ่มทดลองได้เข้ารับการอบรมหลักสูตรแทรกแซงเป็นเวลา 2 เดือน โดยได้รับประสบการณ์การทำงานต่างๆ จากกลุ่มมณฑลซานซี ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้ที่ได้รับชมภาพถ่ายสารคดีมีระดับความเห็นอกเห็นใจ ความรับผิดชอบต่อสังคม และความตระหนักทางวัฒนธรรมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งบ่งชี้ว่าศิลปะภาพสามารถเสริมสร้างจิตสำนึกทางสังคมในหมู่เยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยเหล่านี้เน้นย้ำถึงศักยภาพของการใช้ภาพถ่ายสารคดีเป็นเครื่องมือทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณค่าเชิงบวกให้กับคนวัยหนุ่มสาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมโลกาภิวัตน์

คำสำคัญ: การถ่ายภาพสารคดี, เยาวชน, การศึกษาเชิงประจักษ์

¹ Ph.D. candidate, Thai-Chinese International School Of Management, University of the Thai Chamber of Commerce (Corresponding Author)

² Professor, Thai-Chinese International School Of Management, University of the Thai Chamber of Commerce

³ Assistant Professor, Thai-Chinese International School Of Management, University of the Thai Chamber of Commerce
E-mail: daishinvshao@gmail.com

Abstract

This study explores the impact of documentary photography on the formation of youth values, specifically focusing on the works of the Shaanxi documentary photography group in China. As a visual medium, documentary photography provides a powerful narrative tool that can evoke emotions and reflect social realities. This empirical study used a research design involving experimental and control groups to assess the effects of exposure to documentary photography on young people's values, such as empathy, social responsibility, and cultural awareness. Participants in the experimental group underwent a two-month intervention course, where they were exposed to various works from the Shaanxi group. Results indicated that those exposed to documentary photography exhibited significantly higher levels of empathy, social responsibility, and cultural awareness compared to the control group, suggesting that visual arts can effectively enhance social consciousness among youth. These findings highlight the potential of using documentary photography as an educational tool to foster positive values in young people, particularly in a globalized society.

Keywords: Documentary photography, Youth, Empirical study

1. Introduction

Documentary photography is an art form that presents social reality and records human life through images (Wagner, 2012). In today's highly developed visual culture era, documentary photography is a record of objective events, reflects social consciousness, and arouses the audience's emotions (Becker, 2005). For young people, documentary photography has a particularly profound impact. Youth are in a critical period of value formation. They are curious about social phenomena and eager to understand the world's complexity (Nesi, 2020). Through documentary photography, young people can be exposed to diverse social realities, stimulate their compassion and social responsibility, and thus form positive values (Serriere, 2010).

In recent years, with the development of social media and the Internet, the speed and influence of documentary photography have increased significantly. Young people are frequently exposed to documentary photography through online platforms. These works vividly show social injustice, poverty, and environmental issues, such as images documenting climate change's effects on rural communities or photographs capturing the struggles of refugees (Leary, 2021), guide young people to think deeply about these social issues (Schusler et al., 2009). Research shows that documentary photography can effectively promote young people's recognition of social fairness, compassion, and justice. This visual impact is often more direct and emotionally resonant than text (Seo, 2020). Moreover, studies indicate that witnessing imagery of real-life struggles can significantly enhance empathy levels among young viewers, as they visually perceive the consequences of societal challenges on individuals and communities (Gillespie, 2020). In addition, documentary photography helps

young people understand different cultural and social realities in the context of globalization and cultivate their accepting attitudes towards diversity and inclusion (Blum & Smythe, 2021).

This study aims to explore the specific impact of documentary photography on young people's values, especially by displaying the works of the Shaanxi documentary photography group, and analyze its role in cultivating young people's sense of social responsibility and empathy. This study adopts a research design of experimental group and control group. The experimental group received a two-month documentary photography intervention course, aiming to evaluate the positive impact of these image works on youth values. The significance of this study is to provide social educators with a new path to effectively cultivate young people's social awareness and humanistic care through visual art forms.

2. Research Objective

1. To verify the credibility and validity of the youth values scale
2. To analyze the effect of documentary photography on the promotion of youth values

3. Literature Review

3.1 Related Research on Youth Values

Youth values are an important topic in studying social and individual behavior, and have attracted much attention from scholars in recent years. Values are the basic belief system that guides an individual's attitude towards social phenomena and behavior. For young people, the development of values is influenced by many factors, including family, school, social culture, and personal experience (Schwartz, 2020). This article will review the relevant literature on youth values from multiple aspects such as family influence, social culture, and educational environment.

Social culture is another important factor affecting youth values. The social and cultural environment includes religious beliefs, media influence, group norms, etc. These factors affect young people's understanding of social roles and behavioural norms through the socialization process (Inglehart, 2018). For example, the widespread use of social media has increased young people's exposure to multiculturalism and promoted their recognition of values such as diversity, equality, and social justice (Nesi, 2020). However, the spread of bad content in the media may also lead young people to form negative values such as materialism and utilitarianism (Livingstone & Helsper, 2007).

The educational environment, including school curriculum, teachers' teaching methods, and peer interactions, also has an important impact on the formation of youth values. School education imparts knowledge and cultivates students' moral values through moral education courses and classroom activities (Narvaez & Lapsley, 2008). The teaching style of teachers also has a significant impact on youth values. Teaching methods that encourage independent thinking and cooperative learning have been shown to help young people form positive social values (Reyes et al., 2012). In addition, the influence of peer groups in

schools is particularly significant. Young people usually adjust their values through peer interactions to adapt to group norms (Wentzel, 2005).

3.2 Study on the Impact of Documentary Photography on Youth Values

As a visual medium, documentary photography has powerful narrative and emotional expression functions. In recent years, it has become one of the important ways to influence youth values (Twenge et al., 2012). Documentary photography aims to be truthful, objective, and reflect social phenomena and important events in human life (Becker, 2005). Documentary photographers usually choose marginalized groups and unknown stories in society, and present social injustice, poverty and other issues through images to attract the attention and reflection of the audience (Wagner, 2012). This narrative method through visual media can convey information and arouse the audience's emotional resonance, thereby prompting them to form independent views and attitudes on social issues (Sabri et al., 2024).

The impact of documentary photography on youth values is mainly reflected in the cultivation of core values such as social care, equality, and justice. Studies have shown that when young people watch documentary photography works, they can establish a deep understanding of society through the social injustice shown in the images, and then cultivate a sense of social responsibility (Schusler et al., 2009). These images can break the stereotypes of young people about certain social phenomena and help them form a more inclusive and open attitude (Blum & Smythe, 2021).

After watching documentary photography of poor children, young people showed stronger social sympathy and motivation to help others (Serriere, 2010). This visual stimulation can effectively stimulate young people's attention to social issues and encourage them to participate more actively in social welfare activities (Seo, 2020). In addition, the impact of documentary photography on young people also includes cultivating their awareness of their own cultural identity and history, helping them to find the roots of culture and self-positioning in the context of globalization (Yu, 2018).

Documentary photography plays an important role in the socialization process of young people. By watching documentary photography, young people can acquire knowledge and form their own views on social issues inspired by images. This process is crucial to developing their values (Achtenhagen et al., 2013). Especially driven by social media, documentary photography is easier for young people to access and spread, further amplifying its role in cultivating values (Nesi, 2020). Documentary photography on social platforms can convey social issues directly and shockingly, prompting young people to pay attention to vulnerable groups and cultivate a sense of social responsibility and civic awareness (Peek, 2008).

4. Research Methodology

4.1 Research Design

This study explores documentary photography's impact on young people's values. The experimental and control groups are used as research

objects to explain the works of Shaanxi documentary photography groups as an intervention method, with 100 people in each group. The experimental group received a two-month intervention course, a total of 7 sessions, 35 minutes each time, once a week. During the intervention process, by showing and explaining the representative works of Shaanxi documentary photography groups, the social reality and humanistic spirit behind the works were emphasized, and the participants were guided to think deeply about the values in the works. The control group received unstructured interviews to observe the external interference. Before the intervention, all participants were required to complete the value scale test to obtain basic data; one week after the intervention, the two groups retook the same scale test to evaluate the impact of documentary photography explanation on the changes in the values of the experimental group of young people. The research results were compared by descriptive statistical analysis and variance analysis, and the qualitative data in the control group interviews were combined to explain and analyze the experimental results in depth, to comprehensively evaluate the potential impact of documentary photography on young people's values.

The 7 photography sessions were structured with a cumulative approach to foster an evolving, in-depth exploration of empathy, social responsibility, and cultural awareness. Each session introduced themes within these broad values, such as social justice, allowing participants to gradually build and deepen their understanding. Starting with basic emotional engagement in the first sessions, subsequent sessions incorporated more complex social themes and encouraged participants to reflect on their own responses and values. This progression allowed for an incremental development of social awareness, ensuring that the final sessions reinforced earlier learning through discussions that drew connections between themes.

To minimize external variables, such as family influence or concurrent exposure to social media content, several strategies were implemented. First, participants were informed to avoid additional media sources on the specific social topics covered during the photography sessions. A pre-test was conducted to measure baseline values across both the control and experimental groups, ensuring that initial differences were accounted for. Additionally, the sessions were scheduled to occur over a condensed timeframe, which reduced the chance of external influences varying significantly during the study period. Family-related variables were controlled by screening participants' demographic backgrounds to ensure homogeneity. Finally, post-session reflections were conducted immediately after each session to capture immediate responses, minimizing the influence of post-session external interactions.

4.2 Population and Sample

Due to the convenience of the researcher's work, this study used D University as the research sample. Through cluster sampling, 200 college students from 4 classes were selected as the research subjects as the sample for the first phase of exploratory research. Through simple random sampling of 200 college students (Table 1), 100 college students were used as the control group

and 100 college students were used as the experimental group as the research sample for the second phase.

Table 1 Distribution of samples

Variable		Control	Experimental
Gender	Male	59	55
	Female	41	45
Degree	First-year student	10	35
	sophomore student	25	33
	Junior student	35	12
	senior student	30	20
Location	Eastern	29	22
	Middle	36	43
	Western	35	35

4.3 Research Instrument

The youth values scale in this study uses the Guangdong-Hong Kong-Macao Greater Bay Area Youth Values Scale (Zhong et al., 2022). The scale is translated and sorted out through extensive reading of literature. On this basis, combined with the competitive spirit, including tolerance, innovation ability, truth-seeking and pragmatism, the youth values scale is finally generated (Zhong et al., 2022). The scale has 7 factors and 30 items, among which there are 6 items for national identity (NI), 5 items for enjoyment of happiness (EH), 4 items for family happiness (FH), 3 items for social harmony (SH), 4 items for pioneering and innovation (PI), 4 items for forging ahead (FA), and 4 items for wealth status (WS). The scale adopts a Likert 5-point scale, with 1 point indicating "strongly disagree" and 5 points indicating "strongly agree". The higher the score, the stronger the youth leadership.

This study uses the explanation of the works of the Shaanxi documentary photography group as an intervention, so this study uses the personal collection of the Shaanxi photography group as a documentary photography case for the experimental group of this study, and since many universities in China currently prohibit the use of electronic products in class (Guo, 2024), this study uses paper materials.

Table 2 Individual Works of Shaanxi Photography Groups

Week	Portfolio	Photographer (Editor)	Examples
1 st	"Sifangcheng"	Hou Dengke, Hu Wugong, Qiu Xiaoming	

2 nd	"Wheat Harvester"	Hou Dengke	
3 rd	"Hou Dengke's World"	by Hou Dengke	
4 th	"Xi'an Memories"	Editors Li Mei and Yu Deshui	
5 th	"Negatives: Exploring Familiar Strangers"	Hu Wugong	
6 th	"I Have to Say"	Panko	
7 th	"Li Shaotong's Photo Works"	Shi Baoxiu	

4.4 Data Analysis

In this study, a sequence of statistical analyses was employed to evaluate the impact of the intervention. First, an exploratory factor analysis (EFA) was conducted on the scale to identify the underlying factor structure and ensure the validity of the measurement. Next, a homogeneity test was performed to confirm that the experimental and control groups were equivalent before the intervention, ensuring comparability. Following this, the differences in scores between the experimental and control groups after the intervention were analyzed to determine the effect of the intervention on the experimental group. Finally, both groups' pre-test and post-test scores were compared to assess changes over time within each group. All data analyses were carried out using SPSS, and an independent sample t-test was used to identify statistically significant differences, with $p < 0.05$ considered the threshold for significance.

5. Results

The exploratory factor analysis is used to explore the data structure, and validate the constructs identified. The results showed that the Bartlett sphericity test χ^2 value of The Youth Values Scale was 4914.540 ($P < 0.001$), and the KMO coefficient was 0.884. The KMO of the scale exceeded 0.800, indicating that the scale can be subjected to exploratory factor analysis. The results of the exploratory factor analysis are shown in Table 3.

Table 3 Results of exploratory factor analysis

Component	Communities	Component	Communities	
NI	0.829	SH	0.895	KMO=0.884 $\chi^2=4914.540$ $p < 0.001$ Variance=84.804% Cronbach α = 0.817
	0.753		0.874	
	0.730		0.713	
	0.799	PI	0.758	
	0.775		0.666	
	0.765		0.556	
EH	0.883	FA	0.538	
	0.851		0.873	
	0.769		0.841	
	0.729		0.830	
	0.713		0.796	
FH	0.897	WS	0.767	
	0.672		0.683	
	0.898		0.589	
	0.664		0.670	
	0.524		0.513	

Note: NI for national identity, EH for enjoyment of happiness, FH for family happiness, SH for social harmony, PI for pioneering and innovation, FA for forging ahead, and WS for wealth status.

Table 3 results indicate that the Youth Values scale is a single factor with 7 items, accounting for a total variance explained of 84.804%. All factor loading coefficients are greater than 0.40, indicating that the items are strongly correlated with their factors; the commonality of the factors is greater than 0.30, indicating that each item contributes more to the factor structure; the explanation rate of each factor is greater than 5%, indicating that there are no redundant factors. The reliability test results showed that each factor's internal consistency Cronbach α was greater than the recommended value of 0.60, and 7 factors were greater than 0.70. The Cronbach α coefficient of the scale was 0.817, indicating that the reliability of the scale was relatively ideal. These results show that the scale has high reliability and validity and is suitable for subsequent research and data analysis.

A homogeneity test is used in the experimental group and control group before intervention. Based on the data collected during the survey research phase, the samples' data were processed, and the results are shown in Table 4.

Table 4 Homogeneity test of the experimental group and control group before intervention

Control Group(M±S.D.)	Experimental Group(M±S.D.)	t	p
96.55±2.813	95.74±3.033	1.072	0.292

The research shows no significant difference in the pre-test data of the two groups of subjects ($p>0.05$). It shows that the difference in youth value between the control and experimental groups was not obvious before the intervention. The two groups were homogeneous and met the requirements of experimental research.

A difference test is used to measure pre-and post-test scores in the control group. Statistical analysis was performed on the questionnaire data of the control group and experimental group before and after the intervention. The results are shown in Table 5.

Table 5 Difference test of pre and post-test scores in the control group

	Pretest (M±S.D.)	Posttest (M±S.D.)	t	p
Control	96.55±2.813	97.41±1.592	1.457	0.156
Experimental	95.74±3.033	112.17±2.423	23.181***	0.000

Note: *** $p<0.001$.

As can be seen from the table above, there is no significant difference in the mean scores of youth values ($p>0.05$) in the control group before and after the intervention. However, there is significant differences in the mean scores of the experimental group's youth values ($p<0.001$) before and after the intervention. This shows that documentary photography improved the experimental group's youth value.

A homogeneity test was used in the experimental group and control group after the intervention. Perform statistical analysis on the difference between the pre and post-tests between the experimental group and the control group. The results are shown in Table 6.

Table 6 Homogeneity test of the experimental group and control group after intervention

Difference between pre and post-test in the control group	Difference between pre and post-test in the experimental group	t	p
M±S.D.	M±S.D.		
0.860±3.232	16.430±3.882	20.556***	0.000

Note: * $p<0.001$

The table above indicates significant differences in youth values between the two groups ($p < 0.001$). Further post-hoc analysis reveals that the change from pre-test to post-test is more pronounced in the experimental group compared to the control group. These results suggest that documentary photography has a positive impact on enhancing youth values.

6. Conclusion and Discussion

The findings of this study illustrate that documentary photography significantly impacts youth values, particularly in fostering empathy, social responsibility, and cultural awareness. The experimental results indicate that participants exposed to documentary photography exhibited greater empathy and social value improvement than those in the control group. This aligns with previous studies that suggest visual media, such as documentary photography, can create powerful emotional responses that lead to behavioural changes (Schusler et al., 2009; Seo, 2020).

A critical examination of the data reveals several important factors contributing to the observed changes. First, the emotional engagement elicited by the visual content played a crucial role. According to King (2015), images can convey messages in a way that is more visceral and immediate than textual content. This immediacy may explain why the experimental group showed more pronounced empathy and social responsibility changes. Shaanxi documentary photography, which vividly portrayed social issues such as poverty and injustice, seems to have been instrumental in prompting participants to reflect on these issues more deeply, as suggested by Serriere (2010).

However, the findings must be interpreted with caution. The study's quasi-experimental design, with an intervention group exposed to a documentary photography course, raises questions about external validity and generalizability. Since the participants were university students from a specific geographic region (D University), it is unclear whether similar effects would be observed in different demographics or cultural contexts. This limitation is compounded by the relatively small sample size, which may not capture the diversity of youth experiences. The homogeneity of the sample could lead to an overestimation of the effectiveness of the intervention, especially considering the cultural and educational backgrounds of the participants (Inglehart, 2021).

Moreover, while the intervention demonstrated a statistically significant effect on youth values, the effect size was not very large. This suggests that while documentary photography can contribute to value formation, it may not be the sole or primary factor influencing youth development. Other factors, such as family, peers, and broader socio-cultural influences, likely play a substantial role (Schwartz, 2020; Smetana et al., 2015). The findings of the homogeneity test, which showed no significant difference between the control and experimental groups before the intervention, suggest that these broader influences were evenly distributed across groups, thus providing a useful baseline for evaluating the specific effect of the photographic intervention.

The study's methodology also presents some challenges. The reliance on self-reported measures for evaluating changes in youth values may introduce biases, such as social desirability bias, where participants respond in ways they believe are favourable. Additionally, the data analysis reveals that while there was a significant change in the experimental group's post-test scores, the overall increase in empathy and social values was relatively modest. This questions whether the intervention's duration was sufficient or whether a longer, more sustained engagement with documentary photography would yield stronger effects.

To strengthen the educational impact of documentary photography, educators and policymakers could incorporate photography projects into social studies or civic education classes, fostering an environment where students can engage directly with social issues through both visual and reflective practices. For example, integrating assignments where students curate their own photographic essays on local issues, followed by group discussions and reflective writing, may amplify the empathetic and socially responsible outcomes identified in this study (Serriere, 2010). Additionally, training teachers on the pedagogical methods to facilitate such projects effectively could help optimize their impact on students' value formation.

Nevertheless, the results are promising for educators and policymakers interested in using visual arts as a pedagogical tool. The findings suggest that incorporating documentary photography into educational curricula could cultivate empathy and social responsibility among youth (Peek, 2008). However, it is essential to integrate these visual experiences with other forms of social learning, such as group discussions and reflective activities, to enhance their effectiveness (Narvaez & Lapsley, 2008).

7. Recommendations

Extending the duration of the documentary photography sessions' duration could enhance future interventions' impact. The two-month intervention demonstrated positive yet modest effects, suggesting that a longer engagement might allow participants more time to process and internalize the social issues portrayed in the photographs. Additionally, incorporating mixed-methods research by combining qualitative interviews with the existing quantitative measures could provide deeper insights into participants' emotional responses, mitigating potential biases in self-reported data.

Another improvement involves broadening the sample to include participants from diverse cultural, geographic, and educational backgrounds. The current study focused on university students from a specific institution, limiting the generalizability of the results. Expanding the sample would provide a more comprehensive understanding of how documentary photography influences youth values across different contexts. Moreover, integrating reflective activities, such as group discussions or journaling, could amplify the effects of the intervention, enabling participants to articulate and consolidate their emotional and cognitive reactions.

Lastly, it would be valuable to conduct follow-up assessments after several months to evaluate the long-term impact of the intervention. Understanding whether the observed changes in youth values are sustained over time could provide important insights for program development. Additionally, utilizing digital platforms to share and discuss documentary photography could further enhance youth engagement, leveraging the reach of social media to expand the program's accessibility and influence.

8. Reference

- Achtenhagen, L., Melin, L., & Naldi, L. (2013). Dynamics of business models—strategizing, critical capabilities and activities for sustained value creation. *Long range planning*, 46(6), 427-442.
- Becker, H. S. (2005). Visual sociology, documentary photography, and photojournalism: It's (almost) all a matter of context. In *Image-based research* (pp. 84-96). Routledge.
- Blum, D., & Smythe, J. L. (2021). Beyond "Feeling Blessed": Using international documentary film to foster global awareness in an online college course. *International Journal of Multicultural Education*, 23(2), 107-126.
- Gillespie, C. (2020). Virtual Humanity—Access, Empathy and Objectivity in VR Film Making. *Global Society*, 34(2), 145-162.
- Guo, J. (2024, April 19). Multiple universities ban the use of electronic devices in class; Experts believe it is better to improve teaching quality. CNR News App. Retrieved November 11, 2024, from <https://app.xinhuanet.com/news/article.html?articleId=fa98ee6f-606d-441e-856c-e9604adb7ed7>
- Inglehart, R. (2018). *Cultural Evolution: People's Motivations are Changing, and Reshaping the World*. Cambridge University Press.
- King, A. J. (2015). *Visual messaging and risk communication*. Sage handbook of risk communication, 193-205.
- Leary, C. L. B. (2021). *Documentary photography, climate crisis, and immigration: Migrant mother as a lens to understand contemporary migrant stories* (Doctoral dissertation), Montana State University-Bozeman, College of Letters & Science.
- Livingstone, S., & Helsper, E. (2007). Gradations in digital inclusion: Children, young people and the digital divide. *New media & society*, 9(4), 671-696.
- Narvaez, D., & Lapsley, D. K. (2008). Teaching moral character: Two alternatives for teacher education. *The Teacher Educator*, 43(2), 156-172.
- Nesi, J. The Impact of Social Media on Youth Mental Health: Challenges and Opportunities. *National Library of Medicine*; 81(2), 116-121.
- Peek, L. (2008). Children and disasters: Understanding vulnerability, developing capacities, and promoting resilience—An introduction. *Children, youth and environments*, 18(1), 1-29.
- Reyes, M. R., Brackett, M. A., Rivers, S. E., White, M., & Salovey, P. (2012). Classroom emotional climate, student engagement, and academic achievement. *Journal of Educational Psychology*, 114(1), 210-225.

- Sabri, S., Adiprabowo, V. D., Sumarlan, I., & Mohamad, R. (2024). Visual Narratives in Health Communication: Evaluating Comics as Tools for Health Literacy by the Indonesian Ministry of Health. *Jurnal Komunikasi*, 12(1), 26-36.
- Schusler, T. M., Krasny, M. E., Peters, S. J., & Decker, D. J. (2009). Developing citizens and communities through youth environmental action. *Environmental Education Research*, 15(1), 111-127.
- Schwartz, S. H. (2020). Basic human values: Theory, methods, and applications. *Values and Behavior: Taking a Cross-Cultural Perspective*, 25(2), 1-26.
- Seo, K. (2020). Meta-analysis on visual persuasion—does adding images to texts influence persuasion. *Athens Journal of Mass Media and Communications*, 6(3), 177-190.
- Serriere, S. C. (2010). Carpet-time democracy: Digital photography and social consciousness in the early childhood classroom. *The Social Studies*, 101(2), 60-68.
- Smetana, J. G., Robinson, J., & Rote, W. M. (2015). Socialization in adolescence. In J. E. Grusec & P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* (2nd ed., pp. 60–84). The Guilford Press.
- Twenge, J. M., Campbell, W. K., & Freeman, E. C. (2012). Generational differences in young adults' life goals, concern for others, and civic orientation, 1966–2009. *Journal of personality and social psychology*, 102(5), 1045.
- Wagner, J. (2012). *Observing culture and social life. Documentary photography, fieldwork and social research*. Sage Biographical Research, 189.
- Wentzel, K. R. (2005). *Peer relationships, motivation, and academic performance at school*. Handbook of competence and motivation, 279-296.
- Yu, K. T. (2018). *My Self on Camera: First Person Documentary Practice in an Individualising China*. Edinburgh University Press.
- Zhong, L., Deng, Z., & Xia, Z. (2022). A comparative study of youth values in the Guangdong-Hong Kong-Macao Greater Bay Area in the new era. *Youth Studies*, (5), 100-112.

การศึกษาเกี่ยวกับความพร้อมด้านการเข้าสู่สังคมของนักศึกษาฝึกสอนครูในมุมมองของความสามารถในการปรับตัวทางสังคม

Research On Teacher Socialization Preparation of Education Internship Students from the Perspective of Social Adaptability

Hui-dong Yang¹, Hui-wen Tang² and Min-ling Hung³

Received: 23 December 2024 Revised: 20 January 2025 Accepted: 15 February 2025

บทคัดย่อ

การขัดเกลาทางสังคมของครูเป็นวิธีเดียวในการเติบโตในอาชีพของนักเรียนครูและเป็นสิ่งสำคัญในการปรับปรุงและการปฏิบัติในการปรับตัวทางสังคม การวิจัยเกี่ยวกับความพร้อมในการขัดเกลาทางสังคมของครูสามารถช่วยให้เราเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่านักศึกษาครูปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสร้างเอกลักษณ์ทางอาชีพและตอบสนองต่อความท้าทายในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร ในระหว่างการฝึกงาน การเพิ่มความพร้อมในการขัดเกลาทางสังคมในขั้นตอนของการฝึกงานด้านการศึกษาคือสิ่งที่นักศึกษาฝึกงานสามารถรวมเข้ากับบทบาทของครูได้เร็วขึ้น ปรับปรุงคุณภาพการสอนและวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาอาชีพในอนาคต การวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาความพร้อมด้านการเข้าสู่สังคมของนักศึกษาฝึกสอนครูจากมุมมองของความสามารถในการปรับตัวทางสังคม โดยวิเคราะห์ในเชิงลึกผ่านสี่มิติ ได้แก่ ความสามารถในการออกแบบและปฏิบัติการสอน ความสามารถในการพัฒนาวิชาชีพครู ความสามารถในการบริหารจัดการชั้นเรียน และความสามารถในการจัดการอารมณ์ทางสังคม การวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อเปิดเผยสถานการณ์ปัจจุบันของความพร้อมด้านการเข้าสู่สังคมของนักศึกษาฝึกสอนครูและปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมดังกล่าว เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการวิจัยนี้ ได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์และแบบสอบถามในการเก็บข้อมูล อย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักศึกษาที่มีความสามารถทางวิชาชีพครูที่เข้มแข็งจะมีความพร้อมด้านการเข้าสู่สังคมในฐานะครูที่สูงขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยต่าง ๆ เช่น ประสบการณ์ฝึกสอน ประสบการณ์การสอนพิเศษหรือการกวดวิชาและประเภทของโรงเรียนฝึกสอนมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความพร้อมด้านการเข้าสู่สังคมของนักศึกษาฝึกสอนครูจากผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะหลายประการ เช่น การเพิ่มการฝึกอบรมวิชาชีพก่อนการฝึกสอน การพัฒนาความสามารถทางวิชาชีพในหลายมิติ และการสร้างระบบการฝึกปฏิบัติที่ครอบคลุม หวังว่ามาตรการเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมกระบวนการเข้าสู่สังคมในฐานะครูของนักศึกษาฝึกสอน และวางรากฐานที่มั่นคงให้พวกเขากลายเป็นครูที่มีคุณภาพในอนาคต

¹ Ph.D. Candidate, Thai-Chinese International School Of Management, University of the Thai Chamber of Commerce (Corresponding Author)

² Professor, Thai-Chinese International School Of Management, University of the Thai Chamber of Commerce

³ Associate Professor, Teacher Education Center, Ming Chuan University

คำสำคัญ: การฝึกสอนครู, ความสามารถในการปรับตัวทางสังคม, การเข้าสู่สังคมของครู, ความพร้อม

Abstract

Teacher socialization is a necessary path for the professional growth of teacher trainees, and is a key link in the enhancement of social adaptability and practice. The study of teachers' social readiness can help us understand how normal students adapt to the school environment, establish professional identity, and effectively respond to teaching challenges during internship. By improving the degree of social preparation in the stage of educational practice, interns can be accelerated to integrate into the role of teachers, improve the quality of teaching, and lay a solid foundation for future career development. This study examines the teacher socialization preparation of educational internship students from the perspective of social adaptability. Through an in-depth analysis of four dimensions, namely, instructional design and practice, teacher professional development, classroom management, and social-emotional management, the study aims to shed light on the current status of educational internship students' preparation for teacher socialization and the influencing factors behind it. To achieve the research objectives, this study used questionnaire survey to systematically explore the true status of teacher socialization preparation among educational internship students. The research results show that students with strong educational professional abilities have higher teacher socialization preparation. In addition, the study also found that factors such as educational internship experience, tutoring and extracurricular tutoring experience, and the type of internship school have a significant impact on the teacher socialization preparation of educational internship students. Therefore, this study puts forward a series of recommendations, including strengthening professional training before internship, cultivating professional competence in education in a multi-dimensional way, and establishing a comprehensive teaching system for educational practice. It is hoped that these measures will effectively promote the teacher socialization process of education internship students and lay a solid foundation for them to become qualified teachers later.

Keywords: Preparation Educational internship, social adaptability, Teacher Socialization, Preparation

1. Introduction

The professional competence, educational philosophy, and educational spirit of teachers play a crucial role in the development process of national education (Liu, 2024). Teaching experience is very important for teachers to continuously improve their teaching effectiveness (Zhang, 2024).

Extensive teaching experience not only helps novice teachers survive the survival period and improve their classroom management and instructional design skills, but also boosts their professional confidence (Gou, 2021). Research has shown that experienced teachers are able to delve into the root causes of

classroom problems and flexibly apply professional knowledge, while novice teachers tend to focus more on surface phenomena and lack systematic solutions (Zhao, 2018). Therefore, the accumulation of teaching experience is an important driving force for the improvement of teachers' professionalism and an important factor in promoting the continuous improvement of education quality.

Teachers' professionalism includes professional knowledge, professional attitude and professional competence (Zhou, 2024). The educational professional competence of teachers is a core element in the teacher competence system (Huang, 2016). As an important part of the pre service teacher training system, educational internships have a profound impact on their socialization process and teaching readiness. Numerous studies have confirmed the outstanding contribution of educational practice courses, especially educational internships, in enhancing the professional adaptability of novice teachers. Liu Yiming investigated the teaching adaptation of new teachers in primary and secondary schools in Shanghai and found that there are many shortcomings in their teaching philosophy, including a lack of deep understanding of the essence of learning, neglect of non-knowledge-based evaluation, and insufficient attention to students' subject status (Liu, 2021). Bai Shujia's study shows that compared with experienced core teachers, new teachers still have obvious gaps in grasping the important and difficult points of the teaching content, the use of modern teaching methods, the coordination of teaching objectives and content, and the enlightenment of evaluation results (Bai, 2019). In addition, scholars such as Hao Mingjun (2009) and Tan Min (2013) have pointed out that new teachers generally have problems such as excessive reliance on lesson plans, lack of interaction with students, and long preparation time in the teaching process, which may affect their professional adaptability and teaching quality.

In this context, how to enhance the teaching practice ability of novice teachers so that they can adapt to the educational environment more quickly has become an important issue in current and future research on teacher socialization (Chen, 2020). Numerous studies have confirmed that educational practice courses, especially educational internships, have a positive effect on pre service teachers' preparation for teaching, with the contribution of educational internships being particularly prominent (Wu & Rao, 2018). Liu Yuting pointed out that teaching ability is a key factor in the ability of new teachers to adapt to teaching, and teaching practice ability is particularly important, which can be effectively improved through systematic educational internship and practical Training (Liu, 2023).

In addition, it is found that practicing teachers will face challenges in classroom management, teaching strategy adjustment, teacher-student interaction, etc., and how to deal with these problems will directly affect their future career development. The more prepared intern students are for teacher socialization during their educational internships, the better their employment performance will be in their teaching positions (Wang, 2024). Therefore, strengthening the research on the socialization preparation of education internship students and teachers not only helps to enhance the professional adaptability of teacher trainees, but also promotes the continuous optimization of

the teacher education system, laying a solid foundation for the improvement of future education quality. Therefore, strengthening the research on teacher socialization readiness of education internship students not only helps to deepen the understanding of their professional adaptation process, but also provides theoretical basis and practical guidance for optimizing the teacher training mode and improving the quality of internship. By enhancing the social adaptability of teacher trainees, it can promote their smooth integration into the educational environment, improve the teaching quality and professional stability of new teachers, and thus promote the continuous optimization of the teacher education system, laying a solid foundation for the improvement of future education quality.

2. Research Purpose

This study aims to explore the teacher socialization preparation of education internship students and its influencing factors from the perspective of social adaptability in order to deepen the understanding of the socialization process of the teaching profession. Specifically, this study will focus on the following aspects:

1. From the perspective of social adaptability analyze the current status of teacher socialization readiness among educational internship students;
2. Identifying Key Factors Influencing Teacher Socialization Readiness of Educational Internship Students;
3. Based on research findings, explore effective strategies to enhance the educational professional abilities of students in educational internships and the socialization readiness of teachers.

3. Literature Review

Teacher socialization refers to the process of individuals gradually transforming from "ordinary people" to "educators", with the core being the acquisition, adaptation, and development of the role of teachers (Liu, 2021). Waller (1932) first puts forward the concept of teacher socialization and pointed out that this process includes a number of aspects such as receiving teacher education, gaining teaching experience and adapting to school culture. Research has shown that teacher socialization not only affects their professional growth, but also has a bearing on the improvement of education quality (Chen, 2021). There is a close and complex relationship between the process of teacher socialization and their living environment. For pre service teachers, educational internships are the most direct and crucial field for them to move towards socialization (Chen, 2021). In his series of studies, Chen Lin (2021) emphasized that the socialization process of trainee teachers shows a dynamic evolution in stages, covering the stage of anticipatory socialization in the pre-training period as well as the stage of vocational socialization during the teacher training period, which highlights the key pivotal position of educational internships in the whole trainee teachers' socialization process. Socialization of trainee teachers is an important stage in the expected socialization of teachers. (Ou, 2012). During this stage, trainee teachers are influenced by socio-cultural factors (e.g., educational policies), the school environment (university and trainee school), role-behavioral patterns (active

socialization behaviors), and interpersonal interactions, and they demonstrate professional teacher behaviors through the acquisition of pedagogical skills, the internalization of norms for teachers, and the development of role concepts. Chou (2011) examined the difficulties and obstacles encountered by intern teachers in the process of interacting with the organization from the perspective of organizational adaptation. He viewed teacher socialization as a dynamic process of intern teachers constantly exploring adaptive strategies, further highlighting the core value and significance of intern teachers in understanding and adapting to the organizational environment of the school.

In the field of foreign research, scholars such as Hall, Johnson & Bowman (1955) have focused their research on the subjective cognition of individual intern teachers towards the internship process. They believe that through the gradual accumulation of teaching internship experience, normal students can gradually build unique personal insights into key issues such as teaching metaphors, teaching motivations, and various relationships in teaching, and actively practice these concepts in teaching practice, gradually growing into qualified teachers. This continuous development process is essentially a process of gradually improving teachers' social preparation. Some scholars (Brodbeck & Wall, 1985) emphasize the role of role models in socialization, believing that intern teachers gradually establish the attitudes, values, and behavioral expressions required for their teaching roles through observation and imitation of role models, ultimately completing the shaping of their teaching identity. These studies provide diverse perspectives and theoretical foundations for understanding the socialization of intern teachers.

In summary, although existing research has explored the role of educational internships in teacher socialization from multiple perspectives, there are still limitations in the analysis of the specific factors that influence the readiness of intern teachers to teach. Although domestic research emphasizes the phased role of educational internships, there is relatively little in-depth examination of how intern teachers develop their teaching readiness in four aspects: teaching ability, professional development, class management, and emotions. Existing research tends to view educational internship as a holistic process and fails to refine the key influencing factors within it, resulting in a lack of precise analysis of the social adaptation of trainee teachers in different competency areas. Although foreign research focuses on individuals' subjective experiences in educational internships (Janice & Bowman), organizational adaptation (Chou, 2011), and role model learning (Brodbeck & Robert), there are also certain shortcomings. Janice & Bowman's study emphasized the importance of individual experience building, but the lack of specific measures of teaching ability and classroom management skills made it difficult to quantify how these factors affect readiness to teach. While CHOU's organizational adaptation perspective reveals how trainee teachers adjust themselves to the school environment, its focus is primarily on adaptation strategies without an in-depth analysis of the role of professional development in the socialization process of teachers. Brodbeck & Robert emphasize the role of role model imitation in socialization, but this perspective overlooks the emotional factors of intern teachers and fails to explain how emotional adaptation affects

teaching confidence and professional identity in different contexts. Therefore, combining the perspective of social adaptation, in-depth discussion of how the four aspects of teaching ability, professional development, classroom management and emotion specifically affect the readiness of trainee teachers to teach in the process of educational internship is the main topic that we should study at present. By integrating factors such as individual adaptation, organizational interaction, and social context, a more comprehensive theoretical framework for teacher socialization can be established, and targeted strategies can be provided for optimizing educational internships.

4. Research Design and Implementation

4.1 Research Object

This study takes CXXY College as a case study. In this study, 242 students were randomly selected from the class of 2021 of CXXY College in the direction of Chinese Language and Literature by random sampling. 204 questionnaires were distributed, with 204 valid questionnaires and a response rate of 84.29%. Among them, there were 204 valid questionnaires with a 100% effective response rate. Specific information on the samples is given below:

- 1) Gender: 188 women (92.16%), 16 men (7.84%);
- 2) Higher Education Volunteer Category: 164 Literature and Arts (80.39%), 40 Science and Engineering (19.61%)
- 3) Mode of enrollment: 112 students from the college entrance examination (54.90%), 49 students from the college entrance examination (49.10%)

4) Acquisition of teaching certificates: 101 students obtained teaching certificates (49.51%), 103 students did not obtain teaching certificates (50.49%). The gender distribution of the questionnaire sample may seem uneven, but this is due to the nature of the profession. Chinese language and literature, as well as primary education majors, are more favored by girls, with a much higher proportion of girls applying than boys. This phenomenon is consistent with the actual situation. From the overall sample distribution, the survey subjects not only cover different disciplinary backgrounds and admission methods, but also fully consider the differences in obtaining teacher qualification certificates. Therefore, the sample has a certain representativeness, which helps to enhance the generalizability and applicability of research conclusions.

4.2 Research Method

4.2.1 Questionnaire Development

The survey questionnaire includes three parts: explanation of relevant concepts, personal basic information, and investigation of the socialization preparation of educational internship students and teachers. The "Social Preparation Scale for Education Internship Students and Teachers" was developed based on the "Professional Standards for Primary School Teachers (Trial)" issued by the Chinese Ministry of Education on February 10, 2012, combined with the opinions of education internship students, education internship guidance teachers, and education internship management personnel on teaching preparation during the interview process, and drawing on relevant literature. The

questionnaire consisted of 30 questions. The status of teacher socialization preparation of education internship students was examined in terms of professional competency development in education. The scale questions were assigned to the degree of response to each question using a 5-point positive Richter scale, 1=not at all prepared; 2=not prepared; 3=basically prepared; 4=comparatively prepared; and 5=completely prepared. The higher the score on the Educational Intern Teacher Socialization Preparation Questionnaire, the higher the student's socialization preparation. The structure of the questionnaire is shown in the table1:

Table 1 Scale for measuring the socialization preparation of education internship students and teachers

Meters	Level1 Dimension	Secondary Dimension	Number of questions
Development status of socialization preparation of educational internship students and teachers	Professional competence in education	Instructional Design and Practice Skills	5
		Teacher Professional Development Capacity	5
		Classroom Management Skills	5
		Social Emotional Management	5

4.2.2 Questionnaire survey, Testing and Analysis

(1) Reliability Analysis

In this study, the reliability of the questionnaire was mainly analyzed using Cronbach's alpha coefficient. When the Alpha coefficient is greater than 0.9, the reliability of the scale is very good, and between 0.7 and 0.9, the scale is high reliability, which can be regarded as high internal consistency of the questionnaire and meets the research criteria. As shown in Table 2, in this study, the overall reliability coefficient of the questionnaire on teachers' socialization preparation in the perspective of educational professional competence is 0.980, which is greater than 0.9, thus indicating that the quality of the reliability of the research data is high. Regarding the "alpha coefficient of item deleted", the reliability coefficient does not increase significantly when any question item is deleted, thus indicating that the question item should not be deleted from the questionnaire. Regarding the "CITC value", the CITC values of the analyzed items are all greater than 0.4, which indicates that there is a good correlation between the analyzed items, and at the same time, it also indicates that the reliability level is good. In summary, the research data reliability coefficient value is higher than 0.9, which comprehensively indicates that the data reliability is of high quality and can be used for further analysis.

Table 2 Reliability test coefficient of teacher socialization preparedness survey questionnaire from the perspective of educational professional competence

Title	Correction Item Total Correlation (CITC)	Deleted α Coefficient	Cronbach α Coefficient
1 Instructional Design and Practice Skills	0.823	0.979	0.98
2 Teacher Professional Development Capacity	0.826	0.979	
3 Classroom Management Skills	0.852	0.978	
4 Social Emotional Management	0.824	0.979	

Remarks: Tokyo Cronbach α System = 0.980

(2) Validity

Validity research is used to analyze whether a research item is reasonable and meaningful. The KMO value is used to determine the suitability of information extraction, the commonality value is used to exclude unreasonable research items, the variance explanatory power value is used to indicate the level of information extraction, and the factor loading coefficient is used to measure the correspondence between factors (dimensions) and items. As shown in Table 3, the commonality values corresponding to all research items are higher than 0.4, indicating that the information of the research items can be effectively extracted. In addition, the KMO value is 0.966, which is greater than 0.6, indicating that the data can be effectively extracted for information. In addition, the variance explanatory rates of one factor are 72.191%, and the cumulative variance explanatory rate after rotation is 72.191% > 50%. This means that the information content of the research item can be effectively extracted.

Table 3 KMO and bartlett's test for teacher socialization preparation questionnaire in the perspective of educational professional competence

KMO value	66	
Bartlett	approximate chi-square (math.)	4677.153
Sphericity Check	df	190
	P -value	0

5.Result and Analysis

5.1 The impact of educational internships on teachers' readiness for socialization

Currently, educational internships in higher education institutions are mainly divided into two categories: centralized internships and decentralized internships. The centralized internship mode is organized by the school to send students to schools with cooperative relationships; And dispersed internships are conducted by students contacting primary schools on their own. Frequency statistics analysis of the data samples showed that 88.24% of the students preferred decentralized internships, while the percentage of students who chose centralized internships was only 11.76%. In terms of preference for internship schools, 66.67% of students prefer to intern at public primary schools, while only 33.33% of students choose to intern at private primary schools. This reflects to some extent the widespread trust and recognition of society towards public schools. In addition, as many as 97.06% of the students believed that the educational internships significantly increased their teacher socialization readiness, which is strong evidence that the educational internships play an active and positive role in students' teacher socialization readiness. As shown in Table 4, Students who have a positive self-evaluation of their teaching readiness demonstrate outstanding performance in all four aspects of their educational professional abilities.

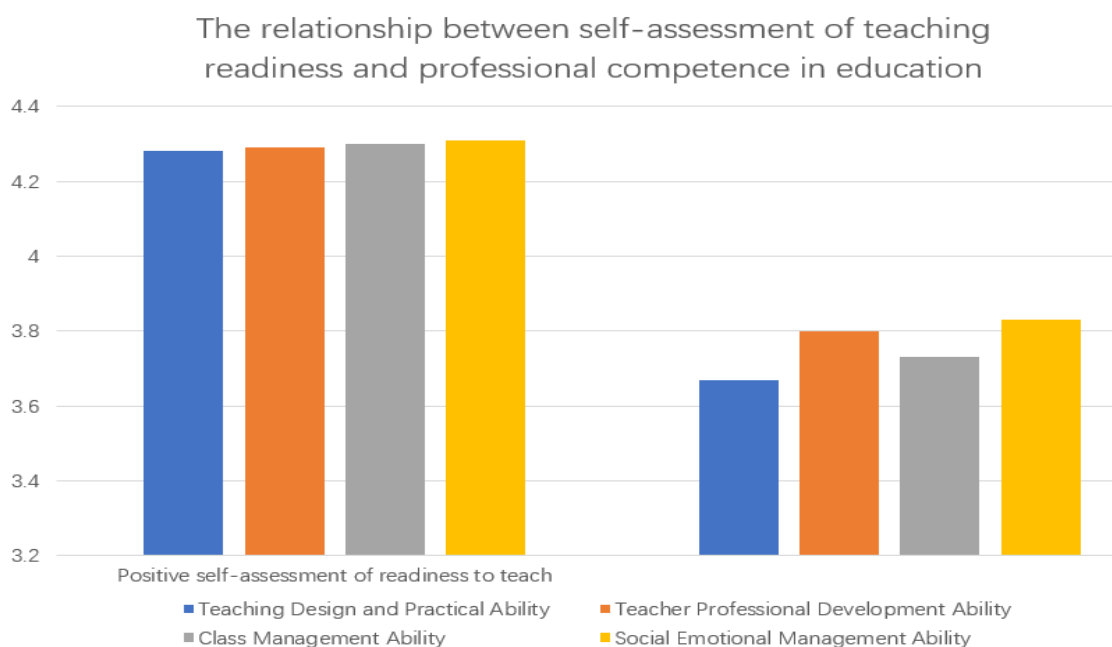

Figure 1 The relationship between self-assessment of teaching readiness and professional competence in education

5.2 The Impact of Educational Professional Competency Development on Preparation to Teach

As shown in Table 5, using the test of variance, the P-values for teaching design and practice, teacher professional development, class management ability, and social emotional literacy in the cultivation of professional educational abilities were all 0.000, which is less than 0.05, indicating significant data. It indicates that the effects of the four first-level dimensions of educational professional competence development, namely, instructional design and practice competence, educational professional competence development, classroom management competence, and social-emotional management power, on teachers' socialization preparation are all highly significant. They not only shape teachers' solid professional foundation and flexible teaching skills, but also promote teachers' profound understanding and effective response to students' needs, as well as their ability to maintain a positive attitude and efficient communication in complex educational environments. Therefore, the cultivation of these abilities is crucial for teachers to successfully integrate into the educational community, establish good teacher-student relationships, and achieve personal and collective growth.

Table 4 ANOVA test of the effect of professional competence development in education on the socialization preparation of teachers

Title	Dimension	Percent	Standard Deviation	F	P
Teacher Socialization Preparation	Teaching Design and Practical Ability	4.260	0.747	22.185	0.000**
	Teacher Professional Development Ability	4.281	0.737	23.933	0.000**
	Class Management Ability				
	Social Emotional	4.275	0.747	22.956	0.000**
	Management Ability	4.298	0.768	21.888	0.000**

5.3 Analysis of the influencing factors of teachers' socialization preparation

(1) The effect of professional competence development in education on teachers' socialization preparation

As shown in Table 6, using the test of variance, we found that the P-values of "I can use appropriate teaching forms to guide students to explore learning and self-directed learning", "I can adjust teaching strategies according to the actual situation in the classroom", "I can actively participate in professional training and improve professional skills", "I can do a good job in student ideological work", "I can effectively manage daily class affairs, including attendance, discipline, etc.", "I can handle teacher-student relationships well" and "I can effectively communicate with parents" are less than 0.05, showing a significant impact. "I can do a good job in the Communist Youth League or Young Pioneers" is 0.008, which is particularly significant, while the rest are not significant.

Table 5 Independent samples T-Test on educational internship experience variables

Title	Have you had any educational internship experience before undergraduate education internship (Mean $\pm$ standard deviation)		<i>t</i>	<i>p</i>
	1.0(<i>n</i> =117)	2.0(<i>n</i> =87)		
1.1 I can design different learning objectives and tasks according to the characteristics of different students	4.24 $\pm$ 0.75	4.16 $\pm$ 0.85	0.698	0.486
1.2 I can adopt appropriate teaching methods to guide students in exploring learning and self-directed learning	4.37 $\pm$ 0.66	4.11 $\pm$ 0.84	2.396	0.018*
1.3 I can effectively organize students for cooperative group learning	4.35 $\pm$ 0.67	4.22 $\pm$ 0.80	1.279	0.203
1.4 I can use appropriate teaching methods and modern educational technology to organize teaching	4.35 $\pm$ 0.66	4.18 $\pm$ 0.79	1.642	0.102
1.5 I can adjust teaching strategies according to the actual situation in the classroom	4.36 $\pm$ 0.66	4.13 $\pm$ 0.82	2.241	0.026*
2.1 I can continue to improve my theoretical knowledge and teaching ability in my professional growth as a teacher.	4.36 $\pm$ 0.62	4.21 $\pm$ 0.81	1.518	0.131
2.2 I have good writing, oral expression, and communication skills as a teacher	4.34 $\pm$ 0.67	4.18 $\pm$ 0.79	1.545	0.124
2.3 I have a clear career development plan	4.26 $\pm$ 0.69	4.09 $\pm$ 0.91	1.486	0.139
2.4 I can actively participate in professional training to improve professional skills	4.43 $\pm$ 0.65	4.22 $\pm$ 0.81	2.043	0.042*
2.5 I have good reflective and critical skills	4.38 $\pm$ 0.64	4.21 $\pm$ 0.82	1.733	0.085
3.1 I can carry out class culture construction and class spirit construction, creating a good class cultural atmosphere	4.38 $\pm$ 0.65	4.21 $\pm$ 0.81	1.733	0.085
3.2 I can organize class meeting activities, thematic educational activities or recreational activities	4.36 $\pm$ 0.66	4.17 $\pm$ 0.80	1.825	0.069
3.3 I can do a good job in student ideological work	4.39 $\pm$ 0.66	4.16 $\pm$ 0.86	2.187	0.030*
3.4 I can effectively manage the day-to-day affairs of the	4.40 $\pm$ 0.70	4.17 $\pm$ 0.80	2.19	0.030*

Title	Have you had any educational internship experience before undergraduate education internship (Mean $\pm$ standard deviation)		<i>t</i>	<i>p</i>
	1.0(<i>n</i> =117)	2.0(<i>n</i> =87)		
classroom, including student attendance and discipline.				
3.5 I can do a good job in the work of the Communist Youth League or Young Pioneers	4.36 $\pm$ 0.69	4.07 $\pm$ 0.86	2.675	0.008**
4.1 I can handle the teacher-student relationship well	4.43 $\pm$ 0.69	4.21 $\pm$ 0.79	2.121	0.035*
4.2 I can effectively regulate my emotional state before important teaching or public events	4.38 $\pm$ 0.70	4.17 $\pm$ 0.88	1.837	0.068
4.3 I can handle colleague relationships well	4.37 $\pm$ 0.69	4.31 $\pm$ 0.81	0.543	0.588
4.4 I can communicate effectively with leaders	4.29 $\pm$ 0.78	4.11 $\pm$ 0.83	1.553	0.122
4.5 I can communicate effectively with parents	4.43 $\pm$ 0.70	4.15 $\pm$ 0.83	2.594	0.010*

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

(2) The Influence of Tutoring and Extracurricular Tutoring Experience on the Cultivation of Educational Professional Abilities

As shown in Table 6, using independent samples t-test, "I can design different learning objectives and tasks according to the characteristics of different students", "I can effectively organize students for group cooperative learning" and "I can actively participate in professional training and improve professional ability" which are less than 0.05, showing a significant effect. "I can use appropriate teaching methods and modern educational technology to organize teaching" and "I can adjust teaching strategies according to the actual classroom situation" are 0.009 and 0.006, respectively, showing a particularly significant impact. In the dimension of classroom management ability, the P-values of the five dimensions are less than 0.05, and all of them show significant effects, among which the P-values of "I can do a good job in students' ideological work" and "I can do a good job in the work of the Communist Youth League or the Young Pioneers" are 0.006, respectively, 0.000, especially significant. The p-values of "I can handle teacher-student relationships" and "I can communicate effectively with leaders" are 0.031 and 0.020, respectively, showing a significant effect, and "I can communicate effectively with parents" is particularly significant. "I can communicate effectively with parents" is particularly significant. The rest are not significant.

Table 6 Independent sample T-test on variables of tutoring and extracurricular tutoring experience

Dimension	Have you had more than one month of tutoring or extracurricular teaching experience before your undergraduate education internship? (Mean $\pm$ Standard Deviation)		<i>t</i>	<i>p</i>
	1.0(<i>n</i> =110)	2.0(<i>n</i> =94)		
1.1 I can design different learning objectives and tasks according to the characteristics of different students	4.32 $\pm$ 0.69	4.07 $\pm$ 0.88	2.212	0.028*
1.2 I can adopt appropriate teaching methods to guide students in exploring learning and self-directed learning	4.34 $\pm$ 0.72	4.17 $\pm$ 0.78	1.576	0.117
1.3 I can effectively organize students for cooperative group learning	4.40 $\pm$ 0.62	4.17 $\pm$ 0.82	2.214	0.028*
1.4 I can use appropriate teaching methods and modern educational technology to organize teaching	4.40 $\pm$ 0.61	4.14 $\pm$ 0.81	2.627	0.009**
1.5 I can adjust teaching strategies according to the actual situation in the classroom	4.39 $\pm$ 0.66	4.11 $\pm$ 0.80	2.782	0.006**
2.1 I can continue to improve my theoretical knowledge and teaching ability in my professional growth as a teacher.	4.36 $\pm$ 0.65	4.21 $\pm$ 0.77	1.518	0.131
2.2 I have good writing, oral expression, and communication skills as a teacher	4.35 $\pm$ 0.67	4.18 $\pm$ 0.78	1.714	0.088
2.3 I have a clear career development plan	4.27 $\pm$ 0.74	4.10 $\pm$ 0.84	1.596	0.112
2.4 I can actively participate in professional training to improve professional skills	4.45 $\pm$ 0.64	4.21 $\pm$ 0.80	2.299	0.023*
2.5 I have good reflective and critical skills	4.40 $\pm$ 0.67	4.20 $\pm$ 0.78	1.949	0.053
3.1 I can carry out class culture construction and class spirit construction, creating a good class cultural atmosphere	4.42 $\pm$ 0.65	4.18 $\pm$ 0.79	2.347	0.020*
3.2 I can organize class meeting activities, thematic educational activities or recreational activities	4.39 $\pm$ 0.64	4.15 $\pm$ 0.80	2.4	0.017*
3.3 I can do a good job in student ideological work	4.43 $\pm$ 0.66	4.14 $\pm$ 0.84	2.761	0.006**
3.4 I can effectively manage the day-to-day affairs of the	4.41 $\pm$ 0.65	4.18 $\pm$ 0.83	2.197	0.029*

Dimension	Have you had more than one month of tutoring or extracurricular teaching experience before your undergraduate education internship? (Mean $\pm$ Standard Deviation)		<i>t</i>	<i>p</i>
	1.0(<i>n</i> =110)	2.0(<i>n</i> =94)		
classroom, including student attendance and discipline.				
3.5 I can do a good job in the work of the Communist Youth League or Young Pioneers	4.42 $\pm$ 0.65	4.02 $\pm$ 0.85	3.75	0.000**
4.1 I can handle the teacher-student relationship well	4.44 $\pm$ 0.68	4.21 $\pm$ 0.79	2.169	0.031*
4.2 I can effectively regulate my emotional state before important teaching or public events	4.38 $\pm$ 0.70	4.18 $\pm$ 0.87	1.827	0.069
4.3 I can handle colleague relationships well	4.39 $\pm$ 0.68	4.29 $\pm$ 0.81	0.994	0.322
4.4 I can communicate effectively with leaders	4.34 $\pm$ 0.69	4.07 $\pm$ 0.89	2.351	0.020*
4.5 I can communicate effectively with parents	4.44 $\pm$ 0.71	4.16 $\pm$ 0.81	2.604	0.010**

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

(3) The impact of the nature of educational internship schools on the cultivation of educational professional abilities

As shown in Table 8, using independent samples t-test, the p-value of "I can adjust my teaching strategies according to the actual situation in the classroom", "I can actively participate in professional training to improve my professional competence" and "I can effectively regulate my emotional state before important teaching or public activities" which are less than 0.05, showing a significant effect. The p-value of "I can continuously improve my theoretical knowledge and educational teaching ability in the growth of the teaching profession" and "I have good teacher writing ability, oral expression ability, and communication ability" which are less than 0.05, showing a particularly significant impact. while the rest are not significant.

Table 7 Independent Sample T-test On the Property Variables of Educational Internship Schools

Dimension	The nature of educational internship schools (Mean $\pm$ Standard Deviation)		<i>t</i>	<i>p</i>
	1.0(<i>n</i> =136)	2.0(<i>n</i> =68)		
1.1 I can design different learning objectives and tasks according to the characteristics of different students	4.18 $\pm$ 0.82	4.26 $\pm$ 0.73	-0.749	0.455
1.2 I can adopt appropriate teaching methods to guide	4.24 $\pm$ 0.78	4.29 $\pm$ 0.69	-0.459	0.647

Dimension	The nature of educational internship schools (Mean $\pm$ Standard Deviation)		<i>t</i>	<i>p</i>
	1.0(<i>n</i> =136)	2.0(<i>n</i> =68)		
students in exploring learning and self-directed learning				
1.3 I can effectively organize students for cooperative group learning	4.25 $\pm$ 0.76	4.38 $\pm$ 0.67	-1.221	0.223
1.4 I can use appropriate teaching methods and modern educational technology to organize teaching	4.22 $\pm$ 0.74	4.40 $\pm$ 0.67	-1.659	0.099
1.5 I can adjust teaching strategies according to the actual situation in the classroom	4.17 $\pm$ 0.77	4.44 $\pm$ 0.66	-2.507	0.013*
2.1 I can continue to improve my theoretical knowledge and teaching ability in my professional growth as a teacher.	4.19 $\pm$ 0.75	4.50 $\pm$ 0.59	-2.985	0.003**
2.2 I have good writing, oral expression, and communication skills as a teacher	4.17 $\pm$ 0.76	4.49 $\pm$ 0.61	-2.994	0.003**
2.3 I have a clear career development plan	4.13 $\pm$ 0.83	4.32 $\pm$ 0.70	-1.694	0.092
2.4 I can actively participate in professional training to improve professional skills	4.26 $\pm$ 0.76	4.50 $\pm$ 0.63	-2.266	0.025*
2.5 I have good reflective and critical skills	4.24 $\pm$ 0.76	4.44 $\pm$ 0.66	-1.847	0.066
3.1 I can carry out class culture construction and class spirit construction, creating a good class cultural atmosphere	4.26 $\pm$ 0.76	4.41 $\pm$ 0.65	-1.432	0.154
3.2 I can organize class meeting activities, thematic educational activities or recreational activities	4.23 $\pm$ 0.77	4.38 $\pm$ 0.62	-1.435	0.153
3.3 I can do a good job in student ideological work	4.25 $\pm$ 0.80	4.38 $\pm$ 0.67	-1.178	0.24
3.4 I can effectively manage the day-to-day affairs of the classroom, including student attendance and discipline.	4.26 $\pm$ 0.75	4.38 $\pm$ 0.73	-1.061	0.29
3.5 I can do a good job in the work of the Communist Youth League or Young Pioneers	4.18 $\pm$ 0.82	4.35 $\pm$ 0.69	-1.533	0.127
4.1 I can handle the teacher-student relationship well	4.27 $\pm$ 0.79	4.46 $\pm$ 0.61	-1.679	0.095
4.2 I can effectively regulate my emotional state before	4.20 $\pm$ 0.83	4.47 $\pm$ 0.66	-2.351	0.020*

Dimension	The nature of educational internship schools (Mean $\pm$ Standard Deviation)		<i>t</i>	<i>p</i>
	1.0(<i>n</i> =136)	2.0(<i>n</i> =68)		
important teaching or public events				
4.3 I can handle colleague relationships well	4.29 $\pm$ 0.78	4.44 $\pm$ 0.66	-1.336	0.183
4.4 I can communicate effectively with leaders	4.16 $\pm$ 0.84	4.32 $\pm$ 0.72	-1.361	0.175
4.5 I can communicate effectively with parents	4.27 $\pm$ 0.81	4.38 $\pm$ 0.67	-0.968	0.334

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

6. Conclusion

1) The teacher socialization preparation of educational internship students is good. After the educational internship, students generally believe that their level of teacher socialization has significantly improved, which fully demonstrates the positive role of educational internship in preparing teachers for socialization. Research has found that teacher trainees who have more confidence in their teaching abilities before their educational internships do show higher levels of preparation for teaching after the internship. This indicates that early self-efficacy is crucial for the career adaptation of teacher trainees, and enhancing their professional confidence may help improve their teaching practice performance. At the end of the internship, teacher educators who perceived that they had gained more from the internship process scored higher in the areas of instructional design and practice skills, teacher professional development skills, and classroom management skills. This suggests that the process of reflection and summarization of the internship may further strengthen the readiness to teach, and that the value of the internship experience depends not only on its length or form, but also on the subjective experience and the degree of learning engagement of the teacher educators.

2) In terms of professional capacity development in education, the three factors of having an educational internship experience, having tutoring or extracurricular tutoring experience for more than one month, and the nature of the educational internship school influenced the socialization preparation of teachers. Normal students with educational internship experience perform better in class management ability. This may be because internships provide real classroom management scenarios, allowing teacher trainees to continuously adjust and optimize management strategies in practice, enhancing classroom organization and adaptability. Teacher educators who have tutored or tutored outside the classroom are more prepared to teach in a number of areas. This indicates that extracurricular teaching experience can not only enhance the practical teaching skills of teacher trainees, but also strengthen their professional identity and social adaptability, laying a more solid foundation for future teaching work. Teacher educators who interned in private schools performed better on teacher professional development competencies compared to public schools. This may be related to the high requirements of private schools for teachers' teaching

skills and career development, or it may reflect that private schools provide more teaching training and practical opportunities, allowing teacher trainees to gain richer growth experiences during internships.

3) Merely relying on internship methods or obtaining qualifications does not determine the readiness of teacher trainees for teaching. It may require a combination of more practical experience and professional growth opportunities. The five aspects of flexible use of various teaching forms to guide students' active learning, timely adjustment of teaching strategies according to classroom dynamics, teachers' proactive participation in professional training to improve their professional competence, doing a good job in students' ideological work, and effective management of daily affairs in the classroom are of great significance to teachers' social preparation, and we should pay attention to and strengthen the training and guidance of these aspects during the process of cultivation of professional competence in education.

7. Recommendations

In order to enhance the teacher socialization readiness of educational internship students and promote the overall quality improvement of future teachers, the following measures are recommended:

1) To cultivate the educational professional abilities of pre service teachers in a comprehensive and multi-dimensional manner (Wang, Fang, & Yang, 2024). Emphasize extracurricular teaching experiences to broaden practice. Policy makers and teacher training institutions should encourage teacher trainees to actively participate in various types of teaching practices before entering formal teaching positions. Colleges and universities can cooperate with extracurricular tutoring organizations, primary and secondary schools to set up extracurricular teaching practice bases, so that teacher trainees can accumulate more teaching experience before formal practice. In areas with relatively scarce educational resources, teacher trainees can accumulate practical experience through teaching support or educational assistance projects, while enhancing their sense of professional identity and social responsibility.

2) Strengthen practice-oriented teacher education and improve the quality of internships. Strengthening the mechanism of collaborative training within and outside schools, encouraging cooperation between universities and primary and secondary schools, and providing more real teaching situations so that teacher trainees can hone their teaching skills in real classrooms. Introduce reflective internship mode, encourage interns to record teaching logs, conduct case analysis and reflective discussions, and improve their self-learning and adjustment abilities. Experienced teachers are hired to serve as internship mentors and provide regular instructional feedback to help interns better acclimate to the teaching environment.

3) Establishing a comprehensive educational practice teaching system, Optimizing psychological preparation for teaching. In the process of cultivating normal students, universities should take various measures to enhance their professional confidence. For example, teacher trainees are familiarized with

the teaching process in advance through micrograms, teaching competitions and case studies; Add courses or lectures on the professional value of teachers to deepen students' understanding of their social roles and career development paths; Setting up a special psychological support and career counseling program to help teacher trainees adjust their mindset and enhance their confidence in their future teaching career.

4) Focus on post-internship growth mechanisms and improve the career development support system. Encourage interns to continue participating in teaching seminars, experience sharing, and peer exchanges after the internship to avoid the "short-term effects" of internship experience. Universities and education administrations can jointly organize teacher training programs to continuously improve the teaching skills, management abilities and professionalism of new teachers. By establishing alumni associations, mentorship programs, and other means, new teachers can receive continuous career guidance and support from experienced teachers.

5) Policy-level support for teacher training programs to improve the quality of teacher training. Optimize the teacher qualification certification system and increase the assessment of actual teaching abilities in the process of teacher qualification recognition. The Government should increase its investment in teacher education and provide teacher trainees with more practical opportunities, including internship grants and funding for innovative teaching projects, so as to encourage them to join the education profession.

8.Reference

- Brodbelt S., Wall, R. E. (1985). Student-Teacher Socialization:Role Model Influences. *Eastern Educational Research*, 21 (6), 25-45.
- Chen, L. (2020). Analysis of the Research Process and Knowledge Network of Teacher Socialization in China in the Past Thirty Years. *Contemporary Teacher Education*, 13 (01), 51-57.
- Chen, L. (2021). On the Connotation, Research Paradigms, and Developmental Stages of Socialization of Trainee Teachers. *Teacher education research*, 33 (01),28-33.
- Chen, X. (2021). A narrative study on the role socialization of pre-service physical education teachers (Master's thesis, Henan University).
<https://doi.org/10.27114/d.cnki.ghnau.2021.001354>
- Chen, W.T. (2006). *Practice and Innovation of Educational Internship*. Henan University Press.
- Chou, C.M. (2011) Student Teachers Socialization Development by Teaching Blog: reflections and Socialization Strategies. *Turkish Online Journal of Educational Technology*, 10 (2), 196 – 210.
- Du, Y. N., & Deng, X. (2016). Exploration of the development and influencing factors of pedagogical content knowledge: An empirical study based on the educational internship of English normal students. *Overseas English*, (13), 20-21.

- Gou, X. L. (2021). Research on teaching experience from a rational perspective (Doctoral dissertation, Hunan Normal University).
<https://doi.org/10.27137/d.cnki.ghusu.2021.002963>
- Hall, J. L., Johnson, B., & Bowman, A. C. (1995). Teacher socialization: A spiral process. *Teacher Educator*, 30(4), 25–36.
- Housego, B.E.J. (1990). Student teachers' feelings of preparedness to teach. *Canadian Journal of Education*, 15(1), 137-56.
- Hu, Q. (2023). Research on the impact of educational internships on normal students' professional identity (Master's thesis, Shanghai Normal University).
<https://doi.org/10.27312/d.cnki.gshsu.2023.001387>
- Huang, Z.-f. (2016). The connotation, framework, and cultivation strategies of teachers' professional abilities from the perspective of national professional standards. *Contemporary teacher education*, 9 (04), 25-29.
- Liu, C. (2024). Thought Leadership and Practical Direction of High-Quality Development of Teaching Staff. *People's Forum*, 2024, (20), 23-28.
- Liu, T. T. (2021). *Research on the social construction of professional identity of rural elementary school teachers* (Master's thesis, Yunnan University).
<https://doi.org/10.27456/d.cnki.gyndu.2021.001925>
- Liu, Y. M. (2021). *A case study on the teaching adaptation of new elementary mathematics teachers in Shanghai* (Master's thesis, Shanghai Normal University).
- Liu, Y. T. (2023). *Research on the problems and countermeasures of teaching adaptation of newly recruited teachers in vocational colleges* (Master's thesis, Shandong Normal University).
<https://doi.org/10.27280/d.cnki.gsdsu.2023.000321>
- Ma, H.-w., et al. (2011). Socialization process of secondary school teachers: interaction vision. *Psychological Science*. 2011(1), 145-149.
- Ou, -L.-S. (2012) *Research on the socialization process of intern teachers*. Changchun: Northeast Normal University.
- Qiao, G., & Sun, G. C. (2011). Analysis of factors affecting the effectiveness of normal students' educational internship. *Value Engineering*, (27), 219–221.
<https://doi.org/10.14018/j.cnki.cn13-1085/n.2011.27.126>
- Shulman, L. S. (1987). Knowledge and teaching: Foundations of the new reform. *Harvard Educational Review*, 57(1), 1–22.
<https://doi.org/10.17763/haer.57.1.j463w79r56455411>
- The Editorial Committee of the Chinese Encyclopedia and the Editorial Committee of Education. (1985). *Editorial Department of China Encyclopedia Press*. Chinese Encyclopedia Education. Beijing: Chinese Encyclopedia Press.
- Turney, C., Eltis, K.J. Towler, J., & Wright, R. (1985). *A new basis for teacher education-The practicum curriculum*. Sydney: Sydmac Academic Press.
- Luo, W.-X. (2002). Discussion on the Theory and Practice of Educational Internship. *Journal of Educational Science*, 1(2), 43-59.

- Wang, C. G. (2024). Can educational internships improve the labor market performance of normal students? - An empirical study based on organizational socialization theory. *Journal of Educational Science of Hunan Normal University*, (05), 113–122. <https://doi.org/10.19503/j.cnki.1671-6124.2024.05.014>
- Wang, E. N. (2023). *Educational driving mechanism of vocational students' career adaptability development* (Doctoral dissertation, Tianjin University). <https://doi.org/10.27356/d.cnki.gtjdu.2023.000035>
- Wang,Z.-F., Fang,B.-J. & Yang,Q. (2024). Construction of the Curriculum System for Landscape Architecture under the Background of Vocational Education Undergraduate Education A Case Study of Chengdu Agricultural Science and Technology Vocational College. *Modern Horticulture*, 47 (22),193-200.
- Wu,Z.-G., Rao,C.-M. (2018). A study on the contribution of educational practice courses to pre-service teachers' preparation to teach. *Teacher Education Research*, 2018(11),37-43.
- Xiang,Y.-G. (2024). On the Current Development of Teachers' Professional Socialization at Home and Abroad. *Foreign Primary and Secondary Education*,2004 (6),13-19.
- Zhang, C. X. (2024). Exploration of the construction of TPACK ability training model for university mathematics teachers. *Tianzhong Journal*, (06), 144–148. <https://doi.org/10.14058/j.cnki.tzxx.2024.06.021>
- Zhou, P. (2024). Qualitative study on the influencing factors of school cooperation for special educators from the perspective of teachers. *Modern special education*, 2024, (12),17-31.

Can the three-level analysis of language use be applied in human-machine collaborative translation with ChatGPT? - A case study of culturally loaded words in Thai translation

Qin Qin, Jiaqiao Zhu, Xingyu Yao, Min Le, Yuwen Yang,
Junlanzeng¹ and Xinhui Lu²

Received: 25 March 2025 Revised: 27 April 2025 Accepted: 1 June 2025

Abstract

This study explores the application of the Three-Level Analysis of Language Use (Xu & Liu, 2024) in human-machine collaborative translation of culture-loaded words. By examining the translation of terms such as *xietian* and *sheguang*, the study analyzes the effectiveness of the three-level analysis in enhancing translation accuracy and cultural adaptability. The first-level analysis focuses on literal translation, the second-level analysis integrates contextual background for refinement, and the third-level analysis delves into cultural and academic significance to ensure the transmission of deep cultural connotations. Findings indicate that the combination of human translators' in-depth understanding with ChatGPT's efficiency significantly improves translation quality, particularly for complex terms involving cultural and historical contexts. This approach provides new insights into human-machine collaborative translation and highlights its potential in handling culture-loaded words.

Keywords: Three-Level Analysis of Language Use, Human-Machine Collaborative Translation, Culture-Loaded Words

¹ Bachelor Of Arts Student In Thai Language, Nanjing Tech University Pujiang Institute, Nanjing, China

² School Of Foreign Languages, Nanjing Tech University Pujiang Institute, Nanjing, China (Corresponding Author)

*This project was funded by the 2024 Jiangsu Province College Student Innovation and Entrepreneurship Training Program (Project No: 202413905051Y)

1. Introduction

In the context of globalization, cross-cultural communication is increasing rapidly, and translation, as an important tool for cultural dissemination, carries a significant mission. In the translation process, especially when dealing with culture-loaded words, how to accurately convey the cultural information embedded in the source language has become one of the core challenges. Culture-loaded words are those specific to a particular cultural scope, directly or indirectly reflecting the national culture within language vocabulary, often closely related to the unique lifestyle, customs, values, and ideologies of that culture (Hong, 2018; Lu, 2004; Wang, 2015). The translation difficulty of culture-loaded words mainly lies in the dual influence of cultural differences and cognitive differences. Translators need to find a balance between preserving the cultural features of the original text and meeting the understanding needs of the target language readers, flexibly applying various translation methods, such as transliteration, literal translation, free translation, and annotation, to achieve effective cross-cultural communication (Liu & Chen, 2018; Wu, 2007; Dong, 2017; Hu, 2022). Culture-loaded words carry ethnic cultural information and are direct or indirect reflections of the national culture. Correctly translating these words is crucial for the accurate transmission of language and the effective communication and deepening of cultural information. Accurate translation helps promote understanding and respect between different cultures and builds an open and inclusive international communication environment (Wang, 2015; Wang, 2014; Zhou, 2017).

With the development of artificial intelligence technology, especially the application of large language models like ChatGPT, machine translation has made significant progress in terms of efficiency and quality. ChatGPT has become proficient in handling conventional translation cases, but when faced with more specific Chinese expressions, especially culture-loaded words, errors still occur. Although AI translation performs excellently in many aspects, it still faces numerous challenges when handling culture-loaded words, such as inadequate translation, literal translation, and mistranslation (Gong & Hu, 2024). Machine translation errors can be mainly divided into lexical content errors and syntactical grammatical errors (Li, 2021). The main reason for this is that machine translation is based on built-in translation memories, so it is difficult for it to find perfectly matching reference translations for specialized vocabulary containing specific cultural concepts and complex sentences (Zhu, 2024). Therefore, there is a need to introduce a human-machine collaborative translation model, combining the deep understanding of human translators with the efficiency of machine translation, to ensure accurate translation results with strong cultural adaptability.

This study attempts to introduce the Three-Level Analysis of Language Use framework (Xu & Liu, 2024) combined with the human-machine collaborative translation model, particularly in the translation of culture-loaded words. By integrating human translators' in-depth understanding with the efficiency of machine translation, the Three-Level Analysis aims to enhance AI's adaptability to cultural backgrounds and improve translation accuracy. To date,

there has been insufficient research on how to effectively integrate human understanding with AI capabilities in machine translation, especially in handling culture-loaded words. Therefore, this study seeks to propose a new exploratory approach in this field, aiming to achieve higher precision and cultural adaptability in the translation of culture-loaded words and to provide new perspectives and theoretical support for the further development of translation technologies.

2. Research Objectives

This study aims to explore the application of the three-level analysis of language use (Xu & Liu, 2024) in the human-machine collaborative translation process of culturally loaded terms.

3. Research Design

To validate the effectiveness of the Three-Level Analysis of Language Use theory in handling culture-loaded words in human-machine collaborative translation, this study aims to design a systematic research framework based on the aforementioned concepts. The goal is to explore whether this theory can provide a feasible guiding framework for human-machine collaborative translation with the assistance of ChatGPT, ultimately achieving more accurate and culturally adaptive translation results. This research focuses on verifying the following core hypotheses: whether the Three-Level Analysis of Language Use theory can provide a systematic operational path for human-machine collaborative translation of culture-loaded words; and whether the intervention of human translators at different levels of interpretation (first-level, second-level, and third-level) can effectively compensate for AI's limitations in context comprehension and cultural adaptation, thereby improving the accuracy and cultural compatibility of the translation.

3.1 Sample Selection

This study will select five Chinese culture-loaded words for analysis: *xietian* (邪田), *shenguang* (舌广), *chumeng* (菊羹), and *kun* (閩). These words are characterized by significant differences between their literal meanings and cultural connotations, and they are strongly dependent on cultural context. Each culture-loaded word will be analyzed in conjunction with specific contextual information to facilitate multi-level translation optimization, ensuring both accuracy and cultural adaptability throughout the translation process.

3.2 Experimental Process Design

The experiment is divided into three main stages: first-level interpretation, second-level interpretation, and third-level interpretation. Each stage will involve the use of different instructions for ChatGPT, in combination with the intervention of human translators, to gradually optimize the translation.

Stage 1 : First-Level Interpretation (Initial Translation and Problem Identification) The goal of this stage is to address the "comprehension" issue by understanding both the literal and non-literal meanings of culture-loaded words. In this stage, instructions are input into ChatGPT (e.g., Please translate the following terms into Thai), and ChatGPT provides the initial translation based on

the source text. The human translator then reviews the initial translation, assessing whether it accurately reflects the meaning of the culture-loaded words and identifying potential issues in the translation. If the initial translation fails to accurately convey the deeper cultural connotations of the terms, the human translator decides to proceed to the next stage, providing more contextual information to further refine and optimize the translation.

Stage 2 : Second-Level Interpretation (Contextual Association and Translation Optimization) The goal of this stage is to relate language expression to specific contexts, making the translation more aligned with the cultural background of the target language. In this stage, the human translator inputs instructions (e.g., Translate the following terms into Thai, considering their specific application in the source language, and involving [briefly describe the background or cultural meaning of the term]). Please optimize the translation based on the context to make it more suitable for Thai expression: [source text]). The translator provides more detailed contextual information to help optimize the translation. By inputting this contextual information, ChatGPT can further adjust the translation according to the provided background, making it more aligned with the implied meaning and context of the original text. The human translator then evaluates the optimized translation, confirming whether it accurately conveys the intended meaning of the culture-loaded word and determining whether further adjustments are necessary to ensure that the translation aligns with the cultural norms and expectations of the target language. If the translation still requires improvement, the human translator will continue to provide additional contextual or cultural information to refine the translation, enhancing both its accuracy and cultural adaptability.

Stage 3 : Third-Level Interpretation (Deep Expression and Cultural Adaptation) The goal of this stage is to address non-literal expressions by deeply integrating the cultural connotations of culture-loaded words with the cultural background of the target language. In this stage, the human translator inputs instructions (e.g., Translate the following terms into Thai, considering the deep cultural connotations and historical background of the term in the source language, including [detailed description of the term's background or cultural meaning]), especially its role and significance within a specific cultural system. Ensure that the translation accurately conveys its cultural value and aligns with similar terms in Thai culture: [source text]). The human translator provides more detailed cultural background information to assist ChatGPT in aligning the translation with the cultural norms of the target language. The cultural background information input by the human translator guides ChatGPT to adjust the translation so that it not only reflects the literal meaning of the original text but also conveys the implicit meanings and emotional undertones of the culture-loaded word. Based on the provided cultural background information, the final translation generated by ChatGPT will fully consider the cultural practices, context, and emotional tone of the target language, ensuring that the translation is both faithful to the source language and meets the cultural expectations of the target language. After confirming the translation, the human translator evaluates its accuracy and cultural suitability, ensuring that the translation not only

conveys the cultural connotations of the original text but also aligns with the linguistic habits and emotional tone of the target language, ultimately finalizing the translation.

3.3 Evaluation and Analysis

The evaluation criteria should include the following aspects: First, accuracy, which refers to whether the translation faithfully reflects the original text, accurately conveying both its literal meaning and deeper cultural or academic connotations. This is particularly important in the translation of cross-cultural terms, ensuring that the knowledge and concepts of the source language are accurately represented in the target language. Secondly, cultural adaptability, which assesses whether the translation aligns with the cultural background of the target language, ensuring that culture-loaded words are appropriately understood and accepted, avoiding misinterpretations, as shown in Table 1.

Table 1 Translation Evaluation Criteria

core	Accuracy (Faithfulness to the Original)	Cultural Adaptability (Cultural Fit in Target Language)
5	Fully faithful to the original, accurately conveying both literal meaning and deep cultural or academic connotations, with no errors.	Fully conforms to the target language culture, with culture-loaded words and idiomatic expressions being natural and appropriate.
4	Mostly faithful to the original, with minor deviations, conveying both literal and cultural/academic connotations.	Well adapted to the target language culture, with culture-loaded words slightly awkward, but overall acceptable.
3	Mostly faithful, but with some errors or omissions; some deeper meanings not fully conveyed.	Partially fits the target language culture, with some culture-loaded words not fully adapted, possibly leading to misinterpretation.
2	Significantly deviates from the original, failing to accurately convey some content, with cultural or academic meanings missing.	Does not fit well with the target language culture, causing cultural misalignment and possible difficulties in understanding.
1	Severely deviates from the original, unable to accurately convey literal meaning or deeper cultural connotations, with numerous errors.	Completely mismatched with the target language culture, culture-loaded words misused or unacceptable, leading to significant misinterpretations.

To validate the effectiveness of the Three-Level Interpretation framework in the translation of culture-loaded words, this study has designed two comparative groups. Group 1 is the baseline, where ChatGPT translates independently without any human translator intervention. Group 2 involves optimizing the translation through the Three-Level Interpretation framework, with the human translator gradually intervening and refining the translation in three stages: first, the human translator checks the initial translation's accuracy and provides feedback; second, the translator provides contextual information to help ChatGPT understand the specific application and background of the culture-loaded words; finally, the translator incorporates cultural background information to ensure the translation aligns with the cultural norms and requirements of the target language. In Group 2, the focus is on analyzing whether the involvement of the human translator improves the accuracy of the translation and enhances cultural adaptability. Ultimately, the translation results will be evaluated by linguistic experts and native speakers of the target language, and the outcomes of the two groups will be compared to further verify the effectiveness of the Three-Level Interpretation framework in translating culture-loaded words.

4. Literature Review

4.1 Three-Level Analysis of Language Use

Xu & Liu (2024) proposed the Three-Level Analysis of Language Use theory, which aims to enhance the accuracy, social effectiveness, and cultural adaptability of language expression through a multi-layered interpretive framework. This theory posits that language use is not simply a process of transmitting information but rather a cognitive activity that requires the engagement of the subject's cognitive abilities. This, in turn, facilitates the rational configuration and effective use of language elements. Through strategies such as unity projection and contextual association, the subject can flexibly adjust the language form during communication, enabling the use of economy, strategic, and skillful processing, ensuring the effectiveness of the expression and its social adaptability.

Under the framework of three-level analysis, the first level is primary interpretation, which focuses on understanding the language material by synthesizing and processing it appropriately to resolve the "comprehension" issue, ensuring an initial understanding of both the literal and non-literal meanings. This stage emphasizes the basic understanding of language expression, particularly the importance of translating and comprehending both literal and metaphorical meanings in everyday communication. Next, the second level is contextual association, where language is connected with specific contexts. This stage helps the subject to grasp the relevance of language expressions, ensuring that the translation not only adheres to the literal meaning but also fits the specific needs of the context, thereby improving the adaptability to the context. Finally, the third level involves a more in-depth interpretation of non-literal expressions. At this stage, the subject introduces external factors, such as cultural backgrounds, to further culturally adapt the language. This ensures

that the language is not only accurate in its literal meaning but also capable of conveying the underlying emotions, cultural, and social intentions. By moving through these layers, the theory facilitates more accurate, contextually appropriate, and culturally resonant language use, which is particularly useful in fields like translation and intercultural communication.

4.2. Application of the Three-Level Analysis of Language Use in Human-Machine Collaborative Translation

In the process of human-machine collaborative translation, the question arises whether the Three-Level Analysis of Language Use theory (first-level, second-level, and third-level) can provide a systematic guide for handling the translation of culture-loaded words. Specifically, if the first-level interpretation fails to accurately reflect the meaning of a culture-loaded word, can the human translator intervene by providing more contextual and cultural information, gradually progressing to the second-level and third-level interpretations, thereby achieving a more accurate translation?

First-Level Interpretation

The goal of the first-level interpretation is to solve the "comprehension" problem, which involves comprehending both the literal and non-literal meanings of culture-loaded words. At this stage, ChatGPT provides an initial translation, and the human translator evaluates its accuracy and identifies potential issues. By analyzing the literal meaning, the initial translation can help identify problems in the translation, but it may not fully convey the implied meaning of the original text. The human translator's task at this stage is to recognize any deficiencies in the translation and decide whether it is necessary to move to the second-level interpretation.

Second-Level Interpretation

The second-level interpretation focuses on connecting language expression with a specific context. The human translator inputs additional contextual information to help ChatGPT optimize the translation. At this stage, the translation should not only consider the literal meaning but also integrate the specific context, ensuring that the translation aligns better with the cultural background and expression style of the target language. By incorporating contextual input, ChatGPT can make adjustments, making the translation more fitting and avoiding the biases introduced by literal translation.

Third-Level Interpretation

The third-level interpretation further refines the accuracy of the translation by addressing non-literal expressions. The goal is to deeply integrate the deeper cultural connotations of culture-loaded words with the cultural background of the target language. At this stage, the human translator inputs more detailed cultural background information to assist ChatGPT in achieving a more accurate translation. Cultural background information helps ChatGPT better understand the target language's culture, ensuring that the translation is not only faithful to the literal meaning but also effectively conveys the original text's cultural and emotional nuance. Through this process, the translation not only conveys the literal meaning but also accurately expresses the cultural connotations and emotional tones of the source text. Ultimately, the translation

resulting from the third-level interpretation will better reflect cultural differences, ensuring it is well-received and culturally appropriate in the target language environment.

5. Research Results

5.1 Meaning of the Samples

To accurately assess the meaning of each level of interpretation and its applicability in different contexts, this study will first clarify and elaborate on the specific connotations of the culture-loaded words. This ensures that the subsequent analysis is built on a clear and comprehensive theoretical foundation, as shown in Table 2.

Table 2 Meaning of Research Samples

Culture-Loaded Word	Meaning
<i>xietian</i> 邪田	A term used in ancient Chinese agriculture to describe irregularly shaped fields, typically referring to trapezoidal fields.
<i>sheguang</i> 舌广	The width of a geometric shape, commonly used to describe the horizontal dimension of fields or geometric bodies. The shape may specifically refer to a part of a rectangle or trapezoid.
<i>chumeng</i> 刍甍	A wedge-shaped body, resembling a grass roof or wedge-shaped prism. Its base is rectangular, with a ridge at the top and triangular slanted sides.
<i>kun</i> 阍	Refers to the horizontal timber beneath a doorframe, i.e., the threshold.

5.2 Third-Level Interpretation

5.2.1 First-Level Interpretation

Table 3 First-Level Interpretation Translation

Sample	Translation	ChatGPT's Understanding	Accuracy	Cultural Adaptability
<i>xietian</i>	thî: nā thî:an	Irregular or illegal farmland	1	1
<i>sheguang</i>	lín kwâ:ŋ	Tongue width, or metaphorically eloquent	1	1
<i>chumeng</i>	jâ: phà sǎm	Grass on the roof or grass	1	1

	<i>lǎŋ kʰā:</i>	roof		
<i>kun</i>	<i>pràtʰū: kʰò:p kʰèt</i>	Gate or boundary	3	2

The analysis of the first-level interpretation translations of the four culture-loaded words shows significant deficiencies in both accuracy and cultural adaptability in ChatGPT's translations. Specifically, *xietian* refers to irregularly shaped fields in *The Nine Chapters on the Mathematical Art*, but it was translated as illegal farmland, which fails to convey its mathematical and agricultural context. Both accuracy and cultural adaptability received a score of 1. *sheguang*, originally referring to the width of a geometric shape, was translated as eloquent, which clearly deviates from its intended mathematical meaning. Again, accuracy and cultural adaptability scored 1. *chumeng* refers to a wedge-shaped body, but the translation grass roof did not capture the geometric concept, resulting in scores of 1 for both accuracy and cultural adaptability. *kun*, although translating the literal meaning of gate or boundary, actually refers to the horizontal timber beneath a doorframe, i.e., the threshold. Its accuracy score was 3, but its cultural adaptability was only 2, indicating a partial understanding of its deeper cultural significance. The statistical analysis shows that these translations have low average scores in both accuracy (1.5) and cultural adaptability (1.25), indicating that most translations fail to adequately convey the deep meanings of the terms within their specific cultural and historical contexts. The goal of the first-level interpretation is to solve the "understanding" problem, i.e., to comprehend both the literal and non-literal meanings of culture-loaded words. The analysis shows that ChatGPT's translations did not accurately convey the meanings of these culture-loaded terms. To improve, it is suggested that more detailed contextual information be provided to ChatGPT to optimize the translations and improve accuracy.

5.2.2 Second-Level Interpretation

Table 4 Second-Level Interpretation Translation

Sample	Translation	ChatGPT's Understanding	Accuracy	Cultural Adaptability
<i>xietian</i>	<i>tʰi: nā dā:n ʔi:an ร้น tʰi: nā māj sà?màt sàmér</i>	Meaning tilted or irregular farmland, which aligns with the academic usage of <i>xietian</i> as a geometric term in <i>The Nine Chapters on the Mathematical Art</i> , while also reflecting the Thai expression for terrain and	3	2

		area calculation.		
sheguang	<i>kʰwām kwā:ŋ kʰɔ̃:ng pʰu:n tʰi:</i>	Meaning "the width of an area," commonly used in geometry to describe the horizontal dimension of fields or geometric bodies. This translation conforms to Thai academic conventions and reflects the geometric background of the term sheguang	4	4
chumeng	<i>làn kʰā pēn rú:p pìrā mīt</i>	Meaning "shaped like a pyramid roof," which captures the geometric form of chumeng emphasizing the sloped surfaces and ridge. This translation suits Thai academic expression and conveys the geometric features of this structure in practical use.	2	3
kun	<i>mái kʰwā:ŋ pràtʰū:</i>	Refers to the horizontal timber beneath a doorframe, typically describing a threshold or the bottom beam of a door. This translation aligns with standard Thai expressions in architecture and daily language.	4	3

The overall analysis of the second-level interpretation translation shows that while there has been some improvement in accuracy and cultural adaptability, there are still certain shortcomings. Specifically, the translation of xietian as tilted or irregular farmland aligns with the geometric term in The Nine Chapters on the Mathematical Art, but it fails to clearly define its mathematical meaning (such as trapezoidal fields) and does not reflect its specific application in ancient Chinese agriculture and mathematics. Therefore, there is room for improvement in both accuracy (3 points) and cultural adaptability (2 points). The translation of sheguang as the width of an area has relatively high accuracy (4

points), conveying its use in geometry, but it could further elaborate on its specific application in The Nine Chapters on the Mathematical Art. The cultural adaptability score is 4, which is relatively good. The translation of chumeng as shaped like a pyramid roof describes the geometric shape but fails to clearly define its mathematical meaning (such as a wedge-shaped body), resulting in an accuracy score of 2 and a cultural adaptability score of 3. This translation does not fully convey its application in mathematics and architecture. The translation of kun as the horizontal timber beneath the doorframe is accurate in the literal sense, but horizontal timber does not equate to threshold in Thai, and the accuracy score is 4, indicating the literal translation is correct. However, the cultural adaptability score is 3, showing that the translation does not fully convey the cultural background of the term in the original text. Overall, the second-level interpretation translation has improved the accuracy and cultural adaptability to some extent but still fails to fully convey the deep cultural meanings behind the terms. To enhance translation quality, it is recommended to include mathematical definitions and cultural background annotations during the translation process, further optimizing the translation to better align with the cultural norms and acceptability of the target language. For xietian and chumeng, more specialized geometric terminology should be used, along with additional cultural explanations. For kun, its cultural symbolic meaning should be included, and more appropriate vocabulary should be chosen to enhance cultural adaptability.

5.2.3 Third-Level Interpretation

Table 5 Third-Level Interpretation Translation

Sample	Translation	ChatGPT's Understanding	Accuracy	Cultural Adaptability
xietian	<i>bplɛːŋ nā beːp sɪː liəm mūm chàːk</i>	Irregular farmland, usually a right-angled trapezoid. This accurately describes xietian which refers to farmland with an irregular shape, where the boundaries form right angles.	4	4
sheguang	<i>kʰwām kwāːŋ kʰɔ̌ːŋ tʰàːn jāːw nái rúːp sɪː liəm kʰāːŋ mūː nàː tɛ̀uə</i>	Sheguang refers to the width of the long base of an isosceles trapezoid or similar irregular geometry. This is an important parameter used in ancient Chinese	5	5

		mathematics for calculating the area of trapezoids.		
chumeng	<i>rú:p t^hวη klái lǎη k^hā: jā:</i>	chumeng refers to a wedge-shaped body, resembling a grass roof or wedge-shaped prism. In ancient China, this term reflected the integration of architecture and mathematics, particularly in the precise calculation of roofs and other geometric shapes.	4	4
kun	<i>t^hó:rā ní: pràt^hū:</i>	In The Nine Chapters on the Mathematical Art, kun might be used to describe geometric issues related to the threshold, including the width, height, or other architectural measurements of a door.	5	5

The third-level interpretation translation has shown significant improvement in both accuracy and cultural adaptability, being able to more accurately convey the meanings of culture-loaded words. However, there is still room for further enhancement. First, concerning the translation of chumeng, while the shape is described, its mathematical definition is not clearly defined. A more accurate translation could be *sōηlīmkláilǎηk^hā:jā:* wedge-shaped geometry resembling a grass roof, which would better convey its meaning as a wedge-shaped geometric body. The accuracy score is 4, indicating that the translation reflects the original meaning quite well, but the cultural adaptability score of 4 suggests that it still does not fully capture the application of chumeng in ancient Chinese architecture. Therefore, it is recommended to add cultural annotations, further explaining its practical use in architecture to enhance cultural adaptability. For Xietian, the translation is relatively accurate, with an accuracy score of 4, aligning with the definition in The Nine Chapters on the Mathematical Art. However, it does not fully explain the application of Xietian in ancient Chinese agriculture. The cultural adaptability score of 4 indicates that part of the background is conveyed, but its importance in land measurement is not fully reflected. To further improve cultural adaptability, it is suggested to supplement

the translation with cultural context, particularly focusing on its use in agricultural measurement and geometric calculations. For Sheguang and Kun, the translations are highly accurate, both receiving a full score of 5 for accuracy and cultural adaptability. The translations align well with Thai academic expression habits and clearly convey the mathematical and cultural meanings of these terms, with no further improvements needed. Overall, while significant improvements have been made in both accuracy and cultural adaptability in the third-level interpretation translations, especially for sheguang and kun, there is still potential for further refinement. By using more specialized geometric terminology and supplementing with deeper cultural context, the understanding of these terms' cultural connotations can be further enhanced, ultimately improving the accuracy and cultural fit of the translations.

6. Discussion

In the comparative analysis of the first-level, second-level, and third-level interpretation translations, it is clear that as the translation levels deepen, both accuracy and cultural adaptability have significantly improved. From the first-level to the third-level interpretation, the translation of culture-loaded words gradually shifts from a literal level to a more culturally nuanced and academically valuable level, resulting in a noticeable enhancement in both accuracy and cultural adaptability. In the first-level interpretation, the translation focuses more on literal understanding, failing to fully consider cultural background and mathematical applications. For example, xietian was translated as *tʰi: nā tʰu:an* irregular or illegal farmland, which only conveys the surface meaning and neglects its mathematical background as a geometric term in The Nine Chapters on the Mathematical Art, resulting in low scores for both accuracy and cultural adaptability. Similarly, sheguang was translated as *lín kwā:ŋ* wide tongue, which is accurate in its literal sense, but it does not address its specific meaning in geometry, and cultural adaptability is also poor. The translations of chumeng and kun also remained at the literal level, failing to convey their deeper mathematical or architectural applications.

Moving into the second-level interpretation, translations began to introduce more cultural and academic context. For instance, xietian was translated as *tʰi: nā dā:n ʔi:an rǔu tʰi: nā māj sǎmāt sāmér* tilted or irregular farmland, which is more aligned with the definition in The Nine Chapters on the Mathematical Art, but still lacks a detailed explanation of its application in ancient Chinese agriculture. While the accuracy and cultural adaptability scores improved, further refinement is needed. For sheguang, the translation *kʰwām kwā:ŋ kʰɔ:ŋ pʰu:n tʰi:* the width of an area accurately conveyed its geometric context, aligning with Thai academic expression conventions, earning high scores for both accuracy and cultural adaptability. chumeng was translated as *lǎŋ kʰā pēn rǔ:p pīrā mīt* shaped like a pyramid roof, which conveys the geometric form but does not specify its mathematical definition, so accuracy remains at 2 and cultural adaptability at 3. kun was translated as *mái kʰwā:ŋ prátʰu:* horizontal timber beneath a doorframe, which begins to address the architectural expression but still does not fully capture the term's cultural symbolism.

In the third-level interpretation, the translations became more sophisticated, not only accurately conveying the literal meanings of each term but also incorporating more mathematical background and cultural connotations. For *xietian*, the translation *bple:ŋ nā bɛ:p sɿ: liəm m̄m chà:k* right-angled trapezoidal farmland accurately describes its geometric characteristics, while also incorporating its application in *The Nine Chapters on the Mathematical Art*, demonstrating a deeper understanding of its cultural and historical context. *sheguang* was translated as *kʰwām kwā:ŋ kʰɿ:ŋ tʰà:n jā:w nái rû:p sɿ: liəm kʰā:ŋ m̄: ná: tɛ̀uá* the width of the long base of an isosceles trapezoid, which accurately conveys the mathematical definition of *sheguang* as a geometric term, and it aligns with academic expression in Thai culture. The translation of *chumeng* as *rû:p tʰɔŋ klái lǎŋ kʰā: jā:* a geometric body resembling a grass roof begins to address both the cultural and geometric aspects but still does not fully explain its mathematical definition, resulting in a cultural adaptability score of 4. Finally, *kun* was translated as *tʰó:rā ní: pràtʰū:* threshold, which accurately conveys the literal meaning while also considering its potential application in *The Nine Chapters on the Mathematical Art*, earning full scores of 5 for both accuracy and cultural adaptability.

Overall, as the interpretation level progressed, the translations moved from a literal understanding to a deeper interpretation of cultural background and mathematical definitions. The third-level interpretation has significantly improved both accuracy and cultural adaptability, especially for *sheguang* and *kun*, where the translations reached a relatively perfect level. However, there is still room for further refinement for *chumeng* and *xietian*, particularly by adding more detailed cultural annotations about their historical and cultural applications, which would further improve their accuracy and cultural adaptability. In future translation work, further clarification of the mathematical definitions and cultural symbols of these terms will enhance overall translation quality.

7. Conclusion

Based on the Three-Level Analysis of Language Use method, we can conclude that this approach holds significant application potential in ChatGPT's human-machine collaborative translation, especially when dealing with complex culture-loaded words and terminology with deep academic backgrounds. Three-Level Analysis of Language Use not only improves the quality of ChatGPT's translations but also effectively assists human translators in gaining a deeper understanding of the cultural and historical nuances of the source language, ultimately leading to high-quality translations.

Three-Level Analysis of Language provides a multi-dimensional, in-depth interpretation of translations through successive layers of analysis, starting from the literal meaning of the source language, cultural background, and academic definitions. This method is particularly important in human-machine collaborative translation as it enables the system to gradually deepen its understanding of the cultural context, historical significance, and academic applications of terms, ultimately providing human translators with more precise

and culturally relevant translation suggestions. For example, for a term like *xietian*, the first-level interpretation might only convey its literal meaning as irregular or illegal farmland, which does not reflect its geometric context in *The Nine Chapters on the Mathematical Art*. The second-level interpretation incorporates more background, mentioning tilted or irregular farmland, but still does not address its application in ancient Chinese agriculture and mathematics. The third-level interpretation, however, can accurately describe it as right-angled trapezoidal farmland and tie it to its specific use in *The Nine Chapters on the Mathematical Art*, offering a thorough cultural and academic understanding. Similarly, for *sheguang*, the first-level interpretation might only translate it as wide tongue, missing its geometric significance. The second-level interpretation enhances the translation by aligning it with its definition in geometry, as the width of an area. The third-level interpretation accurately conveys it as the width of the long base of an isosceles trapezoid, emphasizing its application in ancient Chinese mathematics and its academic value within the source language culture.

Through the application of Three-Level Analysis of Language Use, ChatGPT plays an assistive and enhancing role in human-machine collaborative translation. ChatGPT's model can provide initial literal translations, and then, through continuous learning and analysis of the source language's cultural background, academic usage, and historical significance, gradually deepens the translation's accuracy and cultural adaptability. The human translator can then modify and adjust based on ChatGPT's suggestions to ensure that the translation not only meets language standards but also faithfully conveys the deep cultural values and context of the source language. For instance, in translating *chumeng*, the first-level interpretation might simply translate it as grass on the roof, but in the third-level interpretation, ChatGPT would provide a translation like wedge-shaped geometric body resembling a grass roof, accurately conveying its mathematical concept while also incorporating cultural and historical background.

Based on the Three-Level Analysis of Language Use approach, translators must conduct a thorough pre-interpretation and analysis of culture-loaded terms, particularly those that involve complex concepts related to mathematics, history, and culture. Literal translation alone is often insufficient in conveying the deeper cultural connotations of these terms. Therefore, translators need to deeply understand the cultural background, academic definitions, and application scenarios of the source language, ensuring that the translation goes beyond surface meaning and accurately conveys the multidimensional knowledge systems, social structures, and historical backgrounds inherent in the source language culture. The application of the Three-Level Analysis of Language Use in ChatGPT's human-machine collaborative translation demonstrates great potential. Through TLA, ChatGPT not only accurately conveys the literal meaning of the source language but also integrates the mathematical, cultural, and academic contexts, aiding translators in deepening their understanding of the cultural background and providing more precise, professional translation suggestions. In this process, translators, working collaboratively with ChatGPT have advanced translation support, not only improved the accuracy of the

translation but also enhanced its cultural adaptability, ensuring the translation aligns with the target language's cultural conventions. Therefore, the Three-Level Analysis method offers powerful support for ChatGPT in translating culture-loaded words, highlighting the advantages of human-machine collaborative translation.

8. References

- Gong, Y., & Hu, J. (2024). A study on the translation of culture-loaded words in Xu Xike's Travels under the background of ChatGPT. *Xiandai Yuyanxue*, 12(9), 449-454.
- Hong, L.L. (2018). A brief analysis of Chinese culture-loaded words and their English translation strategies. *Haiwai Yingyu*, (04), 116-117.
- Hu, X.H. (2022). Translation strategies and methods for culture-loaded words. *Hanzi Wenhua*, (22), 144-146.
- Li, J.Z. (2021). Critical thinking of a translator: Expanding the practice of using and editing machine translation. *Thinking Skills and Creativity*, 43, Article 100995.
- Liu, Y.B., & Chen, J. (2018). Research on translation strategies and methods for Chinese culture-loaded words in the Russian version of Life and Death Are Wearing Me Out based on parallel corpora. *Zhongguo Eyu Jiaoxue*, 37(01), 38-51.
- Wu, S.W. (2007). A discussion on cultural awareness issues in translation. *Qiongzhou Xueyuan Xuebao*, (04), 25-26+22.
- Xu, S.H., & Liu, Q. (2024). Three-level analysis of language use from a cognitive perspective. *Yingyu Yanjiu*, (01), 74-89.
- Zhu, J.N. (2024). A comparative study on the translation of material culture-loaded words in ChatGPT: A case study of Yang Xianyi's translation of Dream of the Red Chamber. *Xiandai Yuyanxue*, 12(10), 613-618.
- Lu, C. (2004). *The translation of cultural terms in Dai Naidie's works* (Master's thesis). Guangxi Normal University.
- Wang, J. (2015). *Interpreting Chinese culture-loaded words under the cooperative principle* (Master's thesis). Nanjing Normal University.

บทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงานของอสม. จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

Role and Duty of Village Health Volunteers' Performance for Systematic Literature Review

ลักษณาดี คชฤทธิ์¹ และ วรรณา ประยุกต์วงศ์²

วันรับ: 2 เมษายน 2568 วันแก้ไข: 7 พฤษภาคม 2568 ยอมรับ: 10 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในบทความที่อยู่ในระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai JO) ทบทวนอย่างเป็นระบบดำเนินการตามหลักการ PRISMA (Preferred Reporting Item of Systematic review and Meta-Analysis) 5 ขั้นตอน คือ 1) กำหนดขอบเขตการสืบค้นเฉพาะบทความที่เกี่ยวข้องกับอสม. ตามประเด็นการวิจัย 2) สืบค้นในฐานข้อมูลด้วยคำค้น "อสม" พบข้อมูล 840 บทความ 3) คัดกรองผลการสืบค้นเฉพาะบทความวิจัยและเป็นข้อมูลที่ไม่ซ้ำซ้อนกันเป็นจำนวน 622 บทความ 4) นำข้อมูลดังกล่าวมาทำแผนภูมิใน โปรแกรม Microsoft Excel และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา 5) เปรียบเทียบและสรุปผลการศึกษาผลการวิจัยพบว่า บทความวิจัยที่ผ่านเกณฑ์คัดเลือกจำนวน 465 บทความ เป็นบทความตีพิมพ์ในวารสารวิชาการของประเทศไทยด้านสุขภาพและสังคมศาสตร์ โดยส่วนใหญ่ตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2566 มากที่สุด หรือเป็นช่วงจากหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อโควิด-19 เมื่อทำการวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของอสม. ตามมาตรฐานการสาธารณสุขมูลฐาน ทั้ง 8 บทบาท พบว่า บทบาทที่ 1 สอดคล้องในงานวิจัยมากที่สุด และบทบาทที่ 2 สอดคล้องเป็นลำดับถัดมา ทั้งในภาพรวมหรือช่วงก่อนและหลังสถานการณ์ โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ บทบาทที่ 5 มีสัดส่วนที่สอดคล้องกันเป็นลำดับที่ 3 ในช่วงหลังสถานการณ์ โควิด-19 ซึ่งมีสัดส่วนที่สูงกว่า บทบาทที่ 3 ขณะที่บทบาทและหน้าที่ตามมาตรฐานสมรรถนะ อสม. ในการดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัว และชุมชน อันเป็นบทบาทสำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้ง อสม. กลับไม่ได้รับการกล่าวถึง ทำให้คุณค่าและความหมายของ อสม. อยู่ที่ยังคงใจภายนอกคือคำตอบแทน ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการทบทวนวรรณกรรมเชิงระบบของงานวิจัยในพื้นที่ของแต่ละภูมิภาค เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและหน้าที่ในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน อันเป็นคุณค่าและความหมายของ อสม. ที่เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญระดับประเทศ เพราะจุดเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน มาจากการพัฒนาฐานรากที่มั่นคงคือชุมชน

คำสำคัญ: อสม., บทบาทและหน้าที่, การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

¹ นักวิชาการอิสระ, กรุงเทพฯ (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

² รองศาสตราจารย์ ดร., ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขานวัตกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างพอเพียง, มหาวิทยาลัยมหิดล โครงการจัดตั้งวิทยาเขตนครสวรรค์

Abstract

The objective of this research article is to conduct a systematic review of articles available in the Thai Journal Online (ThaiJO) database to investigate the roles and responsibilities of village health volunteers (VHVs). The investigation adhered to the PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) guidelines, passing through five critical phases. Initially, the search scope was established to encompass exclusively articles that were pertinent to VHVs in accordance with the research objectives. Subsequently, the database was searched using the keyword "VHV," which resulted in the retrieval of 840 articles. The data were subsequently screened to exclude duplicates and retain only research articles, resulting in a total of 622 articles. The descriptive statistics were employed to analyze the selected articles, which were charted using Microsoft Excel. Ultimately, the data were contrasted and synthesized to provide a comprehensive overview of the responsibilities and responsibilities of village health volunteers. The findings revealed that the selection criteria were satisfied by 465 articles, as determined by the research. The majority of these articles were published in 2023, following the apex of the COVID-19 pandemic, in academic journals in Thailand, primarily in the disciplines of health and social sciences. The most frequently occurring role in the studies was Role 1, followed by Role 2. This was determined through an analysis of the roles and responsibilities of village health volunteers (VHVs) in accordance with the eight standard roles of primary healthcare. This pattern persisted both prior to and after the COVID-19 pandemic. It is worth noting that Role 5 was the third most aligned role in the post-pandemic period, surpassing Role 3 in frequency. However, the fundamental competency of VHVs—the founding principle of the VHV program, which is to promote the health of oneself, one's family, and the community—was rarely referenced. This suggests a change in the esteem of VHVs, with a greater emphasis on external motivations, such as financial compensation. The study recommends that to more effectively emphasize the intrinsic duties and responsibilities of VHVs in health promotion within their communities, future research should conduct regional systematic literature evaluations. These insights are essential, as the establishment of robust community-based health systems is the cornerstone of sustainable national development.

Keywords: VHV, Village Health Volunteer, Role and Duty, A Systematic Literature Review

1. บทนำ

ระบบสาธารณสุขมูลฐานถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและช่วยให้ทุกประเทศสามารถจัดบริการสาธารณสุขให้บรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์สากลขององค์การอนามัยโลก จากคำประกาศแห่งอัลมา-อะตา (Declaration of Alma-Ata) ซึ่งเป็นผลงานของการประชุมระหว่างประเทศครั้งประวัติศาสตร์ว่าด้วยเรื่อง การสาธารณสุขมูลฐาน ณ เมืองอัลมา-อะตา ในสหภาพโซเวียตเมื่อ พ.ศ. 2521 ซึ่งระบุไว้ตอนหนึ่งว่า (The Work of WHO, 1978, pp. 8-9) "การสาธารณสุขมูลฐาน คือ บริการสาธารณสุขอันจำเป็นแก่การดำรงชีวิตของมนุษย์ที่ถูกต้อง

ตามหลักวิทยาศาสตร์สอดคล้องกับความเป็นอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคม เข้าถึงชุมชน ครอบครัว และตัวบุคคล โดยที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และสามารถทำนุบำรุงให้เจริญก้าวหน้าต่อไปได้อย่างมั่นคงตามหลักการพึ่งตนเองและตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ต้อง ได้รับการเชื่อมต่อให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับระบบบริการสาธารณสุขของประเทศโดยถือว่า เป็นกลไกสำคัญยิ่งของการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน ที่จะนำบริการเข้าไปให้ถึง ประชาชน ณ ที่อยู่อาศัยและที่ทำงานให้ดีที่สุดเท่าที่สามารถจะกระทำได้” (กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2552, น.7-8)

บทบาทของอสม.มีส่วนสำคัญกับความก้าวหน้าของระบบสาธารณสุขในประเทศไทยเป็นอย่างมาก นับตั้งแต่เมื่อครั้งที่ นายแพทย์อมร นนทสูต อดีตปลัดกระทรวงสาธารณสุข ได้ให้แนวคิดที่สำคัญคือ “การสาธารณสุขมูลฐาน” เป็นบริการสาธารณสุขที่เพิ่มเติมหรือเสริมจากระบบบริการสาธารณสุขของรัฐ ซึ่งจัดบริการในระดับตำบลและหมู่บ้าน โดยประชาชนและความร่วมมือของชุมชน ซึ่งรัฐมีหน้าที่สนับสนุนช่วยเหลือให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์ปัญหา วางแผน และจัดกิจกรรมการแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ รวมถึงมีความเชื่อมโยงกับงานบริการสาธารณสุขของรัฐ ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520-2524) โดยสนับสนุนให้มีการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศและส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักในความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของชุมชนเอง ซึ่งมีฟันเฟืองสำคัญในการดำเนินงานคือ ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสส.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่อมาในปี 2535 ได้มีการยกระดับอาสาสมัครสาธารณสุขให้มีเพียงระดับเดียวคือ อสม. ซึ่งเป็นผู้เสียสละแรงกายแรงใจ เวลาและทุนทรัพย์ในการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านให้สามารถพึ่งตนเองได้โดยมิได้รับค่าตอบแทน (กรรณิการ์ กิจติเวชกุล, 2553)

บทบาทอสม. โดยส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติงานเชิงรับมากกว่าเชิงรุก กระทรวงสาธารณสุข จึงมีนโยบายสำคัญเพื่อส่งเสริมให้อสม.เป็นทรัพยากรที่สำคัญด้านส่งเสริมสุขภาพของชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการดูแลแม่และเด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ป่วยเรื้อรังในชุมชน ตลอดจนการเฝ้าระวังโรคในชุมชน จึงได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของอสม.ตามมาตรฐานการสาธารณสุขมูลฐาน ดังปรากฏในคู่มืออสม.ยุคใหม่ (กระทรวงสาธารณสุข กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2554) ประกอบด้วย

บทบาทที่ 1 เป็นผู้สื่อข่าวสารสาธารณสุขระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในหมู่บ้าน เช่น การเกิดโรคระบาดในท้องถิ่น ตลอดจนแจ้งข่าวสารสาธารณสุข

บทบาทที่ 2 เป็นผู้ให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนบ้านและแกนนำสุขภาพประจำครอบครัว ในเรื่องต่างๆ 14 กิจกรรมสาธารณสุขมูลฐาน เช่น การอนามัยแม่และเด็ก การวางแผนครอบครัว การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อประจำถิ่น ฯลฯ

บทบาทที่ 3 เป็นผู้ให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน เช่น การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การส่งต่อผู้ป่วยและติดตามดูแล ฯลฯ

บทบาทที่ 4 หมุนเวียนกันปฏิบัติงานที่ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ในการจัดทำศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหมู่บ้าน ถ่ายทอดความรู้และจัดกิจกรรมตามปัญหาของชุมชน และให้บริการที่จำเป็นใน 14 กิจกรรมสาธารณสุขมูลฐาน

บทบาทที่ 5 เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสาธารณสุขในหมู่บ้าน เช่น เฝ้าระวังปัญหาโภชนาการโดยการชั่งน้ำหนักเด็กและร่วมแก้ไขปัญหาเด็กขาดสารอาหารและขาดธาตุไอโอดีน เฝ้าระวังด้านอนามัยแม่และเด็ก เป็นต้น

บทบาทที่ 6 เป็นผู้นำในการบริหารจัดการวางแผนแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน โดยใช้งบประมาณหมวดอุดหนุนทั่วไปที่ได้รับจากกระทรวงสาธารณสุข หรือจากแหล่งอื่นๆ

บทบาทที่ 7 เป็นแกนนำในการชักชวนเพื่อนบ้านเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนางานสาธารณสุขของชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้กระบวนการ จปฐ. (ความจำเป็นพื้นฐาน) และรวมกลุ่มในการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ

บทบาทที่ 8 ดูแลสิทธิประโยชน์ด้านสาธารณสุขของประชาชนในหมู่บ้าน โดยเป็นแกนนำในการประสานงานกับกลุ่มผู้นำชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กระตุ้นให้มีการวางแผนและดำเนินงานเพื่อพัฒนางานสาธารณสุขของหมู่บ้าน

บทบาทและหน้าที่ของอสม. นับเป็นที่ประจักษ์และได้รับการชื่นชมท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) ในประเทศไทยที่ผ่านมา โดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทั่วประเทศทำหน้าที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เคาะประตูบ้านในพื้นที่ ให้ความรู้ ย้ำความสำคัญมาตรการการเว้นระยะห่าง และค้นหาและติดตามกลุ่มเสี่ยงเข้าสู่กระบวนการคัดกรอง ทำให้การค้นหาและนำเข้าสู่ระบบการรักษาได้รวดเร็ว เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ตัวเลขผู้ป่วยรายใหม่ของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ต้องกักตัวในบ้าน ตลอดจนสนับสนุนการฉีดวัคซีนให้แก่ประชาชนในพื้นที่ การทำงานของ อสม. สามารถช่วยลดภาระงานของบุคลากรทางการแพทย์ และทำให้มาตรการควบคุมโรคมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จนเป็นผลงานระดับโลกที่องค์การอนามัยโลกชื่นชม ในฐานะพลังฮีโร่เจียบสู้โรคโควิด-19 อีกทั้งยังเป็นตัวอย่างแนวทางการควบคุมโรคให้กับหลายประเทศที่กำลังเผชิญวิกฤตการณ์เดียวกัน (World Health Organization [WHO], 2020)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดดังกล่าว มีงานวิจัยที่เผยแพร่เป็นจำนวนมากในหลากหลายสาขาเพื่อตอบสนองต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นทั่วโลก ครอบคลุมประเด็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา นโยบายสาธารณะและด้านการสาธารณสุข อีกทั้งมีงานวิจัยจำนวนมากที่กล่าวถึงบทบาทของอสม. ซึ่งปรากฏในระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online) โดยที่ผ่านมามีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับ อสม. ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาบทบาทการปฏิบัติหน้าที่ตามสถานการณ์ความจำเป็นเร่งด่วน หรือตอบสนองนโยบายในขณะนั้น เช่น การรณรงค์ป้องกันโรค การส่งเสริมโภชนาการ หรือการฉีดวัคซีนในชุมชน อย่างไรก็ตาม การศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของ อสม. ทั้งที่เกิดจากผลการปฏิบัติงาน และความคาดหวังในบทบาทหน้าที่ของอสม. ทั้งจากนโยบายข้างต้น และจากบริบทหรือสถานการณ์จริง ยังเป็นประเด็นที่ควรมีการทบทวนและศึกษาอย่างเป็นระบบ ดังนั้น การวิจัยเชิงวิเคราะห์แบบ Systematic Review ในประเด็น “บทบาทและหน้าที่ของ อสม.” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อรวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นถึงช่องว่างในงานวิจัยและสร้างฐานข้อมูลที่ช่วยให้เกิดการสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความหมาย ของ อสม. ที่ดำรงอยู่ในสังคมไทย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ปรากฏในบทความที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online)

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

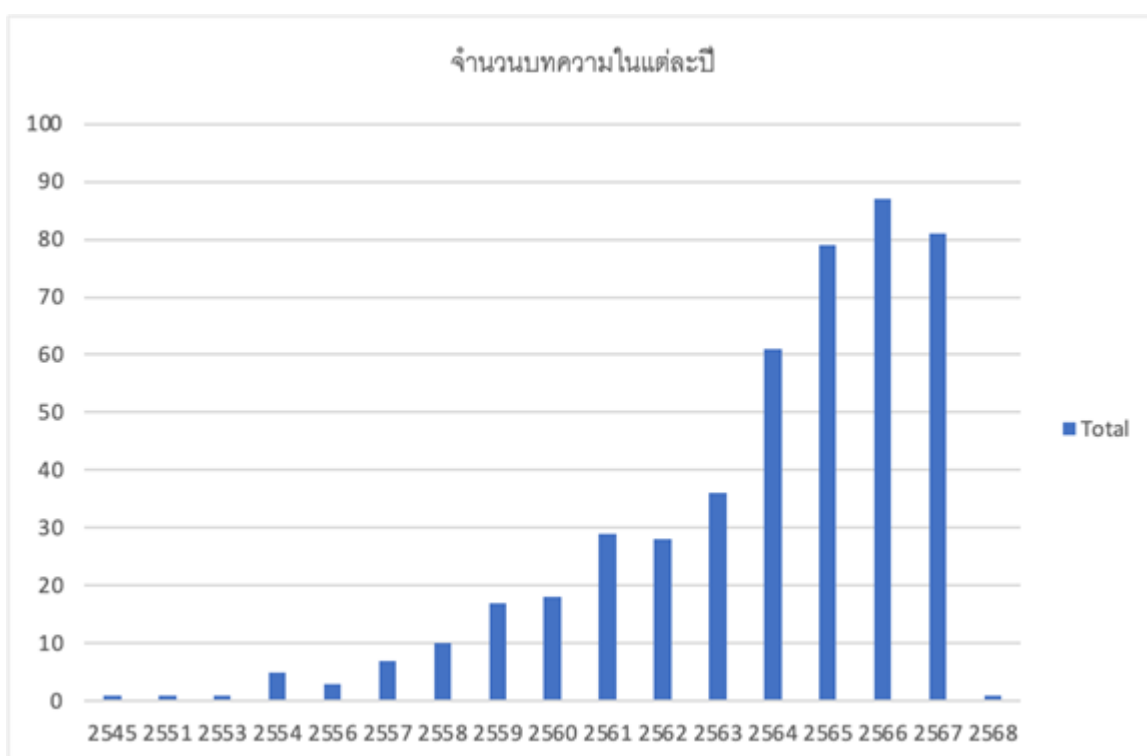
การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic review) ของการวิจัยในครั้งนี้ คือบทความที่เกี่ยวกับอาสาสมัครสาธารณสุข ที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการของประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน โดยคำสำคัญที่ใช้สืบค้น คือ “อสม” จากฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online หรือ THAIJO) ดำเนินขั้นตอนในการทบทวนอย่างเป็นระบบตามหลักการ PRISMA หรือ Preferred Reporting Item of Systematic review and Meta-Analysis ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน (Moher, Liberati, Tetzlaff, Altman, and PRISMA Group, 2009) ดังนี้

1) กำหนดขอบเขตการสืบค้นเฉพาะบทความวิจัยที่เกี่ยวกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานของอสม. ตลอดจนการพัฒนา อสม. ถูกนำเสนอในประเด็นใด

2) ประยุกต์ใช้กลยุทธ์การสืบค้นในฐานข้อมูล THAIJO ด้วยการใช้คำค้น “อสม.” ปรากฏผลการค้นหาจำนวน 840 ข้อมูล พบว่า สามารถเข้าถึงข้อมูลและเป็นบทความวิชาการจำนวน 840 บทความ

3) คัดกรองผลการสืบค้น พบว่ามีบทความซ้ำซ้อน จำนวน 5 บทความ จึงวิเคราะห์จำนวน 835 บทความ คัดออกจำนวน 213 บทความ เนื่องจากเป็นบทความวิชาการหรือบทความวิจัยที่ไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับ อสม. โดยตรง คือ “อสม.” เป็นเพียงข้อความที่อยู่ในเนื้อหาของบทความเท่านั้น จึงมีบทความที่ใช้ในการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 622 บทความ ซึ่งเป็นบทความที่เผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ถึง พ.ศ.2568 โดยบทความส่วนใหญ่เผยแพร่ในปี พ.ศ.2564-พ.ศ.2567 ซึ่งเป็นช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) และหลังจากนั้น ดังแสดงรูปที่ 1

รูปที่ 1 กราฟแสดงจำนวนบทความวิจัยจำแนกตามปีที่เผยแพร่
ที่มา: ผู้วิจัย, 2568

4) วิเคราะห์คุณลักษณะของบทความและการสังเคราะห์โครงสร้างความรู้จากบทความ (Prieto-Diaz, 2002; Taylor, 2004) ด้วยการทำชาร์ตข้อมูล (Charting the Data) ซึ่งรวบรวมข้อมูลจากบทความวิจัยที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก โดยข้อมูลจากบทความวิจัยที่ถูกรวบรวมประกอบด้วย ชื่อผู้แต่ง ชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ศึกษา บทความย่อ และคำสำคัญ นำมาจัดกลุ่มข้อมูลและวิเคราะห์แจกแจงความถี่ รวมถึงวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลดังกล่าว ในประเด็นด้านประชากรที่ใช้ในการศึกษา และบทบาทและหน้าที่ของอสม. ตามเนื้อหาในคู่มือ อสม. ปีพ.ศ.2554 บทบาทและหน้าที่ตามมาตรฐานการสาธารณสุขมูลฐาน ทั้ง 8 บทบาท ข้างต้น หลังจากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

5) การประมวลผลและเปรียบเทียบผลการศึกษาที่สอดคล้องกับคำถามการวิจัย โดยเปรียบเทียบกับบทบาทและหน้าที่ของอสม. ที่ปรากฏในคู่มือ อสม.มีความแตกต่างในประเด็นใด

4. ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของบทความวิจัยฐานข้อมูล THAIJO ด้วยการใช้คำค้น "อสม." ที่ได้คัดกรอง ตามเงื่อนไขในการดำเนินวิจัย จำนวน 622 บทความและรวบรวมข้อมูลไว้ในโปรแกรม Microsoft Excel ในประเด็นประชากรที่ใช้ในการศึกษา พบว่า มีบทความวิจัยที่ระบุ อสม. เป็นประชากรในการศึกษาโดยตรงหรืออยู่ในกลุ่มประชากร และ อสม. ถูกคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 465 บทความ เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของปีที่เผยแพร่บทความเปรียบเทียบกับช่วงระยะเวลาก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) คือ ปีก่อนสถานการณ์ คือ ปีพ.ศ. 2545-2561 และปีที่มีสถานการณ์ฯ จนถึงปัจจุบัน คือ ปีพ.ศ 2562-2568 พบว่า การกระจายตัวของบทความในแต่ละปี แสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การกระจายตัวของบทความวิจัยในช่วงก่อนและหลังสถานการณ์โควิด-19

ช่วงปี พ.ศ.	อสม. เป็นกลุ่มตัวอย่าง		อสม. เกี่ยวข้อง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2545-2561	92	19.8%	33	21.0%	126	20.3%
2562-ปัจจุบัน	373	80.2%	124	79.0%	453	72.8%
รวม	465	100.0%	157	100.0%	622	100.0%

ที่มา: ผู้วิจัย, 2568

จากตารางที่ 1 พบว่า การกระจายตัวของบทความวิจัยที่มี อสม. เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 465 บทความ เทียบกับบทความวิจัยที่มี อสม. เกี่ยวข้องหรือกล่าวถึงในบทความจำนวน 157 บทความไม่แตกต่างกัน คือมีจำนวนบทความวิจัยที่เผยแพร่ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 จนถึงปัจจุบัน มีสัดส่วนมากกว่า ทั้ง 2 กลุ่มบทความ เป็นการแสดงผลถึง อสม. ได้รับความสนใจในช่วงสถานการณ์ โควิด-19 อย่างคงเส้นคงวา แม้มีการจัดแบ่งกลุ่มฐานข้อมูล

เมื่อพิจารณาวิเคราะห์เฉพาะบทความวิจัยที่มี อสม. เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในประเด็นต่างๆ คือ

1) ประเภทวารสารวิชาการที่บทความวิจัยเผยแพร่

บทความวิจัยส่วนใหญ่ หรือ ร้อยละ 75 เผยแพร่ในวารสารวิชาการด้านสุขภาพ เช่น วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อม และสุขภาพชุมชนจำนวน 12 บทความ วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพและการสาธารณสุขชุมชน และวารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 ขอนแก่น จำนวนเท่ากัน คือ 11 บทความ วารสารควบคุมโรค วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้และวารสารเภสัชกรรมไทย มีจำนวน 10 บทความ นอกจากนี้ยังมีบทความวิจัยที่เผยแพร่ในวารสารวิชาการด้านสังคมศาสตร์หรือสาขาอื่นๆ ร้อยละ 25 หรือ 1 ใน 4 ของบทความทั้งหมด เช่น วารสารกฎหมายและนโยบายสาธารณสุข วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ และวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าประเด็น อสม. ได้รับความสนใจจากนักวิชาการทั้งสาขาวิชาเกี่ยวกับสุขภาพ และสาขาอื่น ๆ

2) คำสำคัญในบทความวิจัย

เมื่อวิเคราะห์คำสำคัญและการแจกแจงในบทความวิจัย พบว่า

2.1) "อสม." หรือ "อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน" ถูกระบุเป็นคำสำคัญมากที่สุด โดยมีคำสำคัญอื่น ที่ใกล้เคียง เช่น อาสาสมัคร อาสาสมัครท้องถิ่น อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มอาสาสมัครชุมชน (อสม.) อาสาสมัครสตรี อาสาสมัครสาธารณสุขหญิง อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน หรืออาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน หรืออาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนประจำหมู่บ้าน แสดงให้เห็นว่า อสม. เป็นคำย่อที่ถูกเรียก นักวิจัย/ผู้เขียนบทความวิจัย อาจไม่ทราบว่าเป็นทางการของ อสม. คือ "อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน" เมื่อรวมกลุ่มบทความวิจัยที่ใช้คำสำคัญดังกล่าวรวมถึงกลุ่มอาสาสมัคร พบว่า มีจำนวน 390 บทความ หรือ ร้อยละ 84 ของบทความทั้งหมด ขณะเดียวกันมีบทความวิจัยจำนวนเกือบ 100 บทความ หรือ ร้อยละ 16 ของบทความทั้งหมด

ที่มี อสม. เป็นกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่ได้ระบุ อสม. อยู่ในคำสำคัญของบทความวิจัย โดยมีสัดส่วนกระจายตัวระหว่างก่อนและหลังสถานการณ์ โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การกระจายตัวของ บทความวิจัยที่ระบุ อสม. เป็นคำสำคัญในช่วงก่อนและหลังสถานการณ์โควิด-19

ช่วงปี พ.ศ.	ระบุ อสม. เป็น คำสำคัญ		ไม่ระบุ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2545-2561	72	18%	20	21%	92	20%
2562-ปัจจุบัน	318	82%	75	79%	373	80%
รวม	390	100.0%	95	100%	465	100%

ที่มา: ผู้วิจัย, 2568

2.2) คำสำคัญเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนา อสม. เช่น การพัฒนากระบวนการพัฒนา สมรรถนะ การเรียนรู้ และโปรแกรมต่างๆ ทั้งที่เป็นความรู้หรือการดูแลเรื่องใหม่และแนวทางการปฏิบัติ ตลอดจน การพัฒนาศักยภาพ หรือการเสริมพลัง เป็นต้น ช่วยเพิ่มสมรรถนะ อสม. ในการทำหน้าที่ตามบทบาทที่ได้รับมอบหมาย พบว่า มีจำนวน 143 บทความคิดเป็นร้อยละ 31 ของบทความทั้งหมด โดยส่วนใหญ่เป็นบทความวิจัยที่เผยแพร่ในช่วงหลังสถานการณ์ โควิด-19 กว่าร้อยละ 80

2.3) คำสำคัญเกี่ยวกับหรือสิ่งที่อยู่ในตัวของ อสม. ทั้งในการดูแลหรือจัดการตนเอง แรงจูงใจ ความเครียด จิตอาสา ความสามารถ ทักษะ หรือพฤติกรรมหรือการดูแลสุขภาพของตนเอง ตลอดจน ภาวะหมดไฟในการทำหน้าที่ตามบทบาทที่ได้รับมอบหมาย เป็นต้น พบว่า มีจำนวน 63 บทความ หรือ ร้อยละ 14 ของบทความทั้งหมด โดยส่วนใหญ่ หรือ ร้อยละ 80 เป็นบทความวิจัยที่เผยแพร่ในช่วงหลังสถานการณ์ โควิด-19

2.4) คำสำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของ อสม. ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของ อสม. โดยระบุคำสำคัญที่แตกต่างกันไป เช่น ปัจจัยทำนาย ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยที่มีผลกระทบ หรือปัจจัยเสริม ตลอดจนปัจจัยเสี่ยง และรูปแบบปฏิบัติงาน หรือ ลักษณะงาน เป็นต้น พบว่า มีจำนวน 56 บทความ หรือ ร้อยละ 12 ของบทความทั้งหมด โดยส่วนใหญ่ หรือประมาณ ร้อยละ 80 เป็นบทความวิจัยที่เผยแพร่ในช่วงหลังสถานการณ์ โควิด-19

2.5) คำสำคัญ “การมีส่วนร่วม” หรือ คำใกล้เคียง เช่น กระบวนการมีส่วนร่วม การพัฒนาความร่วมมือ ภาควิชาเครือข่าย เครือข่าย และการสนับสนุนทางสังคม เป็นต้น พบว่า มีจำนวน 52 บทความ หรือ ร้อยละ 11 ของบทความทั้งหมด โดยส่วนใหญ่ หรือ ประมาณร้อยละ 80 เป็นบทความวิจัยที่เผยแพร่ในช่วงหลังสถานการณ์ โควิด-19

2.6) นอกจากนี้ ยังมีคำสำคัญที่เกี่ยวข้องเทคโนโลยีดิจิทัล หรือ Application หรือ App ที่ผ่านทางโทรศัพท์มือถือ/สมาร์ตโฟน นับตั้งแต่ อินเทอร์เน็ต คุกกี้แอปพลิเคชัน โปรแกรมไลน์ หรือ แอปพลิเคชันอสม. ออนไลน์ เป็นต้น พบว่า มีจำนวน 19 บทความ ซึ่งล้วนเป็นบทความวิจัยที่เผยแพร่หลังสถานการณ์โควิด-19 ทั้งสิ้น

3) บทบาทและหน้าที่ของ อสม. ตามมาตรฐานการสาธารณสุขมูลฐานทั้ง 8 บทบาท

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลในโปรแกรม Microsoft Excel ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ในประเด็น บทบาทและหน้าที่ของ อสม. ตามมาตรฐานการสาธารณสุขมูลฐาน ทั้ง 8 บทบาท ตามคู่มือ อสม. พบว่า บทความวิจัยมีได้ระบุถึงบทบาทดังกล่าวโดยตรง ดังนั้นผู้วิจัยต้องทำการสังเคราะห์ข้อมูลข้างต้นและสรุปเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของอสม. จึงสามารถระบุบทบาทดังกล่าวได้ทั้งสิ้น 441 บทความ คิดเป็นร้อยละ 95 ซึ่งเผยแพร่ก่อนสถานการณ์โควิด-19 จำนวน 88 บทความ และหลังสถานการณ์โควิด-19 จำนวน 353 บทความ ตามลำดับ โดย

บทความวิจัยแต่ละบทความ อาจมีสอดคล้องกับบทบาทดังกล่าวได้หลายบทบาท ซึ่งสามารถแจกแจงความถี่ของจำนวนบทความในแต่ละบทบาทในช่วงก่อนและหลังสถานการณ์ โควิด-19 ได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การแจกแจงจำนวนบทความวิจัยตามบทบาทและหน้าที่ของ อสม.

บทบาท	ปี 2545-2561		ปี 2562-ปัจจุบัน		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1 เป็นผู้สื่อข่าวสารสาธาณสุข	85	97%	295	84%	381	86%
2 เป็นผู้ให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้	87	99%	311	88%	399	90%
3 เป็นผู้ให้บริการสาธาณสุขแก่ประชาชน	17	19%	54	15%	71	16%
4 หมั่นเวียนกันปฏิบัติงาน	3	3%	7	2%	10	2%
5 เฝ้าระวังและป้องกัน	10	11%	136	39%	147	33%
6 เป็นผู้นำในวางแผนแก้ปัญหา	4	5%	15	4%	19	4%
7 เป็นแกนนำในการชักชวนเข้าร่วมกิจกรรม	2	2%	10	3%	12	3%
8 ดูแลสิทธิประโยชน์	1	1%	7	2%	8	2%
จำนวนบทความทั้งหมด	88	100%	353	100%	441	100%

ที่มา: ผู้วิจัย, 2568

จากตารางที่ 3 พบว่า บทบาทที่ 1 คือ เป็นผู้สื่อข่าวสารสาธาณสุขระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในหมู่บ้าน และบทบาทที่ 2 คือ เป็นผู้ให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนบ้านและแกนนำสุขภาพประจำครอบครัว ในเรื่องต่าง ๆ 14 กิจกรรมสาธาณสุขมูลฐาน เป็นบทบาทที่สอดคล้องในงานวิจัยอยู่ในสัดส่วนที่สูงเป็นอันดับต้น คือ 1 และ 2 ตามลำดับ ทั้งในภาพรวม หรือช่วงก่อนและหลังสถานการณ์ โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน ขณะที่ บทบาทที่ 5 เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสาธาณสุขในหมู่บ้าน มีสัดส่วนเป็นอันดับ 3 ในช่วง หลังสถานการณ์ โควิด-19 ซึ่งมีสัดส่วนที่สูงกว่า บทบาทที่ 3 เป็นผู้ให้บริการสาธาณสุขแก่ประชาชน เป็นที่สังเกตว่าการปฏิบัติหน้าที่ของอสม.ด้านการสื่อสาร ถ่ายทอดข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐสู่ชุมชน รวมทั้งเป็นด้านหน้าในการควบคุมและเฝ้าระวังป้องกันโรค ในช่วงสถานการณ์ โควิด-19 เป็นที่กล่าวถึงอย่างโดดเด่นเมื่อเทียบกับช่วงเวลาก่อนเกิดโควิด-19 ในส่วนบทบาทอื่น ๆ ทั้งการหมั่นเวียนกันปฏิบัติงานที่ศูนย์สาธาณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) การเป็นผู้นำในการบริหารจัดการวางแผนแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน เป็นแกนนำในการชักชวนเพื่อนบ้านเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนางานสาธาณสุขของชุมชน และดูแลสิทธิประโยชน์ด้านสาธาณสุขของประชาชนในหมู่บ้าน อาจมีความเกี่ยวข้องน้อย เนื่องจากบทบาทดังกล่าวเป็นงานประจำที่ อสม. ดำเนินการอยู่เป็นปกติ และอาจเป็นงานที่ต้องการพัฒนาความรู้ยังไม่ชัดเจนมากนัก

นอกจากบทบาท อสม. ตามมาตรฐานสาธาณสุขมูลฐานข้างต้น ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและหน้าที่ตามมาตรฐานสมรรถนะ อสม. โดยมีการระบุค่าสำคัญเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนา อสม. ดังที่กล่าวไว้ในหัวข้อย่อย 2 ก่อนหน้า โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ ในกลุ่มต่าง เช่น การดูแลผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีภาวะสมองเสื่อม (วรรัตน์ มากเทพพงษ์ และคณะ, 2565; ภาณิต หลีเจริญ และคณะ, 2566) หรือ การดูแลกลุ่มเสี่ยงความดันโลหิตสูง เช่น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (พิชัย บุญมาศรี และคณะ, 2564) หรือการเยี่ยมบ้าน (กนกกาญจน์ กิมประสิทธิ์, 2566.) เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงปริมาณประเด็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลสมรรถนะ โดยผลการศึกษาของบทความวิจัยแต่ละงานมีลักษณะแตกต่างกัน จึงเป็นที่มาของการจัดหลักสูตรหรือโปรแกรมการสร้างเสริมสมรรถนะ หรือการฝึกอบรมการใช้แอปพลิเคชันในประเด็นดังกล่าว ดังเช่น งานวิจัยของภาณิต หลีเจริญ และคณะ (2566) เป็นต้น งานวิจัยของ บัญญัติ อรรถศรีวร (2565) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธาณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน พบว่า

ปัจจัยด้านความรู้ในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับน้อย ขณะที่ ปัจจัยด้านการสนับสนุนการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง เป็นต้น ทั้งนี้ งานวิจัยโดยส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดเป็นการศึกษาแบบกรณีศึกษา คือ ในพื้นที่หมู่บ้านหรือตำบล จึงเป็นข้อจำกัดต่อการสรุปผลในลักษณะภาพรวมได้

ขณะที่ บทบาท อสม. หมอประจำบ้าน ในการเป็น หมอคนที่ 1 ร่วมกับ หมอคนที่ 2 และคนที่ 3 ตามนโยบายสามหมอของกระทรวงสาธารณสุข เป็นความสามารถในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ที่ต้องอาศัยการพัฒนา/ฝึกอบรม เพื่อให้ความสามารถปฏิบัติงานในบทบาทที่คาดหวังในหลายด้าน ทั้งความสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะแอปพลิเคชันสมาร์ต อสม. ดังที่กล่าวแล้ว ความรอบรู้ด้านสุขภาพ และความสามารถเป็นผู้นำในการดูแลสุขภาพตนเองและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ดังที่กล่าวไว้ในหัวข้อย่อย 2 ก่อนหน้า ในบทความวิจัยที่มีการระบุค่าสำคัญ เกี่ยวกับหรือสิ่งที่อยู่ในตัวของ อสม. ทั้งในการดูแลหรือจัดการตนเอง โดยมีบทความวิจัยจำนวนหนึ่ง ได้สะท้อนถึงสถานการณ์ปัจจุบันของ อสม. ที่ยังไม่สามารถดูแลสุขภาพตนเองดังตัวอย่างงานวิจัย ที่กำหนดค่าสำคัญคือ “อ้วน” หรือ “ภาวะน้ำหนักเกินและอ้วน” เช่น งานวิจัยของ กิติโรจน์ นวนบุญ และรุจิรา ดวงสงค์ (2566) พบ อสม. มีภาวะอ้วนมากกว่าร้อยละ 50 ของกลุ่มตัวอย่าง หรืองานวิจัยของ นกัสมพร ศรีโสภา (2562) ที่นำอสม. ที่มีค่าดัชนีมวลกายและรอบเอวเกินกว่าเกณฑ์ จำนวน 40 คนมาให้ความรู้ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นต้น

นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายสุขภาพ ก็เป็นอีกหนึ่งบทบาทตามมาตรฐานสมรรถนะที่ช่วยตอบสนองนโยบายสามหมอ โดยมีค่าสำคัญ เช่น “การมีส่วนร่วม” หรือ ค่าใกล้เคียง ดังที่กล่าวไว้ในหัวข้อย่อย 2 ก่อนหน้า ซึ่งบทความวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครในบทบาทต่าง ๆ ข้างต้น เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของ อสม. ในการนำนโยบายจากกระทรวงสาธารณสุขไปปฏิบัติ เช่น อมรศรี ยอดคำ (2563) พบว่า อสม. มีระดับความเป็นพลเมืองสูง โดยเฉพาะจิตอาสาพร้อมจะทำงาน ส่วนกลางจึงควรเสริมพลังความเป็นพลเมืองและการเป็นหุ้นส่วนนโยบายให้ อสม. ขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ เป็นต้น ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่า แนวคิดการจัดตั้ง และบทบาท อสม. ตามแนวคิดระบบสาธารณสุขมูลฐานของไทยของ นพ. อมร นนทสุต คือ “ประชาชนลุกขึ้นมาดูแลสุขภาพของตัวเองอย่างยั่งยืน และสร้างอย่างแรงกล้าของตัวเองที่จะทำโดยไม่มีใครมาบังคับ .. ดังนั้นถึงเวลาแล้วที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ชาวบ้านคิดเองทำเอง ชาวบ้านเขาอยู่ในพื้นที่ ทุกสภาพปัญหาเขารู้หมด ภาครัฐทำหน้าที่เพียงสนับสนุนด้านเทคนิคก็พอ ...หากระบบสาธารณสุขเน้นแต่เรื่องการรักษา ไม่ได้แก้ที่พฤติกรรม จะประสบความสำเร็จได้ยาก ฉะนั้น Primary health care จึงต้องมีทั้งมาตรการทางวิชาการและทางสังคมคู่กัน” (สุภาภรณ์ นิพานันท์, 2552) เป็นการมุ่งเน้น การมีส่วนร่วม (ร่วม) ในการดูแลสุขภาพของตัวเอง ครอบครัว และชุมชน จึงไม่ได้รับการกล่าวถึง

แนวความคิดจัดตั้ง อสม ของ นพ. อมร นนทสุต โดยใช้แกนนำประชาชน พลังสังคม เข้ามาร่วมกันในลักษณะจิตอาสา เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพในระบบสาธารณสุขมูลฐาน โดย อสม. ช่วงเริ่มต้น เป็น ผู้อาวุโส ได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน หรือเป็นผู้นำแบบธรรมชาติ เป็นผู้มียุทธวิธีทางความคิด หรือมีความเป็นพลเมืองในระดับสูง ได้เข้ามาเป็น อสม. โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน และหลังจากมีนโยบายค่าตอบแทน ที่เรียกว่าค่าป่วยการให้กับ อสม. รายบุคคล อสม. บางคนได้ลาออกและได้อาสาเข้ามาช่วยบ้านเมืองเป็นผู้นำท้องถิ่น นายก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารองค์กร สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นประโยชน์สุขให้กับประชาชน (วรรณา ประยุกต์วงศ์ และคณะ, 2563) ที่สำคัญ แนวคิดดังกล่าว นับเป็นวิธีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชน โดยไม่อาศัยเฉพาะทรัพยากรของรัฐทั้งบุคลากร (คน) งบประมาณ (เงิน) ครุภัณฑ์และสิ่งปลูกสร้าง (ของ) หรือที่เรียกว่า กลไกรัฐตามแนวทางของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ที่มุ่งใช้แรงจูงใจภายนอก เช่น ค่าตอบแทน/ค่าป่วยการ จนเป็นคุณค่าหลักในการเป็น อสม. ยังเป็นแกนนำหรือกลุ่ม อสม. เป็นพลังชุมชนหรือสังคมเป็นกลไกชุมชน/สังคม เข้ามาร่วมในการจัดการดูแลสุขภาพประชาชนในพื้นที่ด้วย เป็นแนวทางทฤษฎีพุทธเศรษฐศาสตร์ (วรรณา ประยุกต์วงศ์, 2564) ที่ให้ความสำคัญกับจิตใจ หรือแรงจูงใจภายใน อันเป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากการทำงานจิตอาสา ได้ช่วยเหลือดูแลพ่อแม่พี่น้อง คนในชุมชน เป็นความภาคภูมิใจในการทำงานที่มีคุณค่าและความหมาย แต่ก็ไม่ปฏิเสธแรงจูงใจภายนอก

คือ ค่าตอบแทน มิเช่นนั้น การมุ่งตอบสนองนโยบายหรือบทบาทตามมาตรฐานสมรรถนะ ก็อาจทำให้เกิดภาวะหมดไฟในการทำงานของ อสม. จนต้องทำแบบประเมินและต้องใช้โปรแกรมจิตบำบัดดังเช่นงานของ เอกชัย สีสว่างศิริ และ ชนานิษฐ์ เคนคำ (2567)

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

บทความวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วงพ.ศ. 2545-2568 ในระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online หรือ THAIJO) ที่มี อสม. เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 465 บทความ มีคุณลักษณะของบทความคือ เป็นบทความตีพิมพ์ในวารสารวิชาการของประเทศไทยด้านสุขภาพและสังคมศาสตร์ โดยส่วนใหญ่ตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2566 มากที่สุด หรือเป็นช่วงหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19)

ผลการวิจัยพบว่าการกำหนดคำสำคัญในบทความวิจัย ที่เกี่ยวกับ อสม. ในลักษณะที่หลากหลาย เช่น อาสาสมัครท้องถิ่น อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน หรือ อาสาสมัครสาธารณสุขกลุ่มอาสาสมัคร ขณะที่ชื่ออย่างเป็นทางการของ อสม. คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน แสดงให้เห็นว่านักวิจัย/ผู้เขียนบทความวิจัยอาจไม่ทราบหรือไม่ให้ความสนใจในชื่ออย่างเป็นทางการดังกล่าว

ผลการวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของ อสม. ตามมาตรฐานการสาธารณสุขมูลฐาน ทั้ง 8 บทบาท พบว่า ไม่มีบทความวิจัยใด ใช้ชื่อเรื่องที่สื่อถึงบทบาทและหน้าที่ของอสม. โดยตรง ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดและสรุปความเกี่ยวข้องกับบทบาทดังกล่าว ทำให้สามารถระบุบทบาทหน้าที่ของอสม. ได้เป็นจำนวน 441 บทความ คิดเป็นร้อยละ 95 ซึ่งเผยแพร่ก่อนสถานการณ์ โควิด-19 จำนวน 88 บทความ และหลังสถานการณ์ จำนวน 353 บทความ ตามลำดับ โดยบทความวิจัยแต่ละบทความ อาจมีสอดคล้องกับบทบาทดังกล่าวได้หลายบทบาท โดยมีบทบาทที่ 1 คือ เป็นผู้สื่อข่าวสาธารณสุขระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในหมู่บ้าน และบทบาทที่ 2 คือ เป็นผู้ให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนบ้านและแกนนำสุขภาพประจำครอบครัว ในเรื่องต่าง ๆ 14 กิจกรรมสาธารณสุขมูลฐาน เป็นบทบาทที่สอดคล้องในงานวิจัยอยู่ในสัดส่วนที่สูงเป็นอันดับต้น คือ 1 และ 2 ตามลำดับ ทั้งในภาพรวม หรือช่วงก่อนและหลังสถานการณ์ โควิด-19 ไม่แตกต่างกัน ขณะที่ บทบาทที่ 5 เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสาธารณสุขในหมู่บ้าน มีสัดส่วนเป็นอันดับ 3 ในช่วงหลังสถานการณ์ โควิด-19 ซึ่งมีสัดส่วนที่สูงกว่า บทบาทที่ 3 เป็นผู้ให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน

นอกจากบทบาท อสม. ตามมาตรฐานสาธารณสุขมูลฐาน ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและหน้าที่ตามมาตรฐานสมรรถนะ อสม. โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะด้วยหลักสูตร และโปรแกรมการจัดอบรม ต่าง ๆ ทั้งในด้านการใช้แอปพลิเคชัน บทบาทอสม. หมอประจำบ้าน และการสร้างเครือข่ายสุขภาพ เป็นการช่วยให้ อสม. มีความสามารถในการนํานโยบายจากรัฐบาลกลางสู่การปฏิบัติ ขณะที่ แนวคิดอสม. ที่ก่อตั้งโดย นพ. อมร เนทสุต อันเป็นการนำ แกนนำหรือกลุ่มอสม. ให้เป็นพลังชุมชนหรือสังคม หรือ กลไกชุมชน/สังคม ขับเคลื่อน/เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการดูแลสุขภาพประชาชนในพื้นที่ เป็นบทบาทในการดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัว และชุมชน กลับไม่ได้มีกล่าวถึง ที่สำคัญ มีบทความวิจัยจำนวนหนึ่งสะท้อนถึงสถานการณ์ปัจจุบันของอสม. ที่ยังไม่สามารถดูแลสุขภาพตนเอง ภาวะน้ำหนักเกินและอ้วน เป็นต้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนวรรณกรรมเชิงระบบสำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับอสม. ในแต่ละภูมิภาค เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเปรียบเทียบการพัฒนาบทบาทของอสม. หลังสถานการณ์ โควิด-19 รวมถึงความต่างของอสม. แต่ละพื้นที่ ที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้การศึกษาถึงบทบาทและหน้าที่ในการดูแลสุขภาพของตัวอสม. ครอบครัว และชุมชน ที่มุ่งสร้างคุณค่าและความหมายของการได้ดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัว และชุมชน อันเป็นคุณค่าและความหมายของการดำรงชีวิตของอสม. เป็นอีกประเด็นที่ควรศึกษาและทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบต่อไป

6. กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นผลงานการวิจัยของโครงการวิจัยแผนที่นำทางสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างชุมชนสูงวัยที่อยู่ดีและมีประโยชน์สุข ที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหิดล (ทุนยุทธศาสตร์การวิจัย) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

7. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2554). *คู่มือ อสม. ยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงสาธารณสุข กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2564). *คู่มือ อสม. "สมารถอสม. และ อสม. หมอประจำบ้าน" ประจำปีงบประมาณ 2565*. สืบค้นเมื่อ 7 มกราคม 2568, จาก https://hss.moph.go.th/HssDepartment/file_reference/202204251434510886.pdf.
- กระทรวงสาธารณสุข กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2567). *แนวทางการจัดบริการสุขภาพปฐมภูมิขั้นพื้นฐาน ของ อสม.* สืบค้นเมื่อ 7 มกราคม 2568, จาก https://osm.hss.moph.go.th/uploads/OIT/O10_3.pdf
- กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2552). *มาตรฐานงานสาธารณสุขมูลฐาน*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กรรณิการ์ กิจติเวชกุล. (ผู้สัมภาษณ์). (2553). บทสัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร. อมร นนทสุต. ใน พงศธร พอกเพิ่มดี (บรรณาธิการ). *หลังประติมาสาธารณสุขไทย: 20 ปีแห่งการขับเคลื่อนระบบสุขภาพไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- กนกกาญจน์ กิมประสิทธิ์. (2566). *ผลของโปรแกรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ต่อการปฏิบัติการเยี่ยมบ้านสำหรับผู้ที่มีภาวะความดันโลหิตสูงในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน* [วิทยานิพนธ์]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:172854>
- กิติโรจน์ นวนบุญ และจุริรา ดวงสงค์. (2566). ความสัมพันธ์ความระหว่างความรู้ ความรอบรู้ด้านสุขภาพทาง โภชนาการพฤติกรรมสุขภาพลักษณะส่วนบุคคลกับภาวะน้ำหนักเกินและอ้วนของอาสาสมัครสาธารณสุขที่อยู่ในความรับผิดชอบของศูนย์แพทย์โรงพยาบาลขอนแก่น. *วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน*, 9(1), 109-116. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/ajcph/article/view/259445/178418>.
- นภัสพร ศรีโสภ. (2562). ผลการให้ความรู้ต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มีภาวะอ้วน. *วารสารสภาการสาธารณสุขชุมชน*. 1(3), 1-8. <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/JCCPH/article/view/247596/167902>
- บัญญัติ อรรถศรีวร. (2565). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน. *Journal of Nursing and Public Health Research*, 2(2), 55-67. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/jnphr>
- พิชัย บุญมาศรี และคณะ. (2564). การพัฒนารูปแบบการดูแลต่อเนื่องในผู้ป่วยที่ต้องดูแลเป็นพิเศษเขตอำเภอเมืองเลย. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, 39(2), 127-136.
- สุภาภรณ์ นิพานันท์. (2552). เปิดใจ นพ. อมร นนทสุต การพัฒนามาตรการสุขภาพปฐมภูมิ: ท้องถิ่นคือกุญแจสำคัญของการปฏิวัตรระบบสุขภาพยุคใหม่. *วารสารระบบบริการปฐมภูมิและเวชศาสตร์ครอบครัว*, 1(2), 17-20.
- วรรัตน์ มากเทพพงษ์, ศิริชัย เจริญล้ำเลิศ, และปอลิน กองสุวรรณ. (2565). การพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันเพื่อประเมินและให้ความรู้ในการป้องกันและดูแลผู้ป่วยสมองเสื่อมสำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน. *วารสารพยาบาลสภาวิชาชีพไทย*, 15(3), 87-103.

- ผาณิต หลีเจริญ, ยวนิดา อารามรมย์, จารุณี วาระห์ส, ณัฏชา สังขภิญโญ และลักษณา หวัดเพชร. (2566). ปัจจัยทำนาย สมรรถนะการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในศูนย์สุขภาพ ชุมชนเขตเมือง จังหวัดสงขลา. *ราชวดีสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุนทร*, 13(2), 115-130.
- วรรณา ประยุกต์วงศ์ และคณะ. (2563). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องนวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: ระยะที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- วรรณา ประยุกต์วงศ์. (2564). *พุทธเศรษฐศาสตร์และการประกอบการ*. กรุงเทพฯ: บริษัท สปรายพับลิชชิ่ง จำกัด.
- อมรศรี ยอดคำ. (2563). การเสริมพลังความเป็นพลเมืองและความเป็นหุ้นส่วนนโยบายสาธารณะของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเพื่อการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพอย่างยั่งยืน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยรังสิต. <https://rsuir-library.rsu.ac.th/bitstream/123456789/671/1/Amornsri%20Yorkkham.pdf>
- เอกชัย สีสว่างศักดิ์ และชนานันท์ เคนคำ. (2565). ผลของการใช้วิดีโอจิตบำบัดเพื่อป้องกันภาวะหมดไฟจากการทำงาน (Burnout syndrome) จากสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด 19 ในอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) หน่วยบริการปฐมภูมิ (PCU) โรงพยาบาลไชยวาน. *วารสารสมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย*, 12(3), 609-623. <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/JPMAT/article/view/257401/176282>
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman, D. G., & The PRISMA Group. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: The PRISMA statement. *PLoS Medicine*, 6(7), e1000097. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000097>
- Prieto-Diaz, R. (2002). A faceted approach to building ontologies. In *Proceedings of the IEEE International Conference on Information Reuse and Integration (IRI 2003)*. IEEE.
- Taylor, A.G. (2004). *The organization of information* (2nd ed). Libraries Unlimited.
- World Health Organization. (1980). *The work of WHO 1978–1979*. (pp. 8–9). World Health Organization.
- World Health Organization. (2020). *Thailand's 1 million village health volunteers – “unsung heroes” – are helping guard communities nationwide from COVID-19*. Retrieved September 20, 2020, from <https://www.who.int/thailand/news/feature-stories/detail/thailands-1-million-village-health-volunteers-unsung-heroes-are-helping-guard-communities-nationwide-from-covid-19>

บทบาทของสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศกับการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: สวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี

The Role of the Eco-industrial Park and Community Development Case Study: 304 Industry Park, Prachin Buri Province

เยาวลักษณ์ ตันตยาภิรักษ์¹ และ ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง²

วันรับ: 18 มิถุนายน 2567 วันแก้ไข: 20 กรกฎาคม 2567 ยอมรับ: 28 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความการวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศกับการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: สวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี และ 2) เพื่อศึกษาการอยู่ร่วมกันของชุมชนกับสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ กรณีศึกษา: สวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี โดยศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการศึกษาของสวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี ต้องปฏิบัติตามเกณฑ์และตัวชี้วัดการเป็นสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ประกอบไปด้วย 32 ตัวชี้วัด 5 มิติ ได้แก่ 1) กายภาพ 2) เศรษฐกิจ 3) สังคม 4) สิ่งแวดล้อม และ 5) การบริหารจัดการ โดยระดับการเป็นสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศจะถูกประเมินและให้คะแนนแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วม 2) การส่งเสริม 3) ประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร 4) การพึ่งพาอาศัย และ 5) เมืองน่าอยู่คู่อุตสาหกรรม หากสวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรีสามารถดำเนินการตามเกณฑ์ตัวชี้วัดดังกล่าวจนถึงระดับ 5 ได้จะส่งผลต่อชุมชน และสิ่งแวดล้อมโดยรอบสวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืนสำหรับการอยู่ร่วมกันของชุมชนกับสวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี พบว่าสวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี มีการดำเนินการรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชนโดยรอบอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการไตรภาคีจาก 3 ฝ่าย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้เกิดความคืบหน้าในการดำเนินงาน การแก้ไขปัญหา และสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างคณะกรรมการไตรภาคี พร้อมทั้งติดตาม ตรวจสอบ และเสนอแนะทางถึงการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม ป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน

คำสำคัญ: สวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ, การพัฒนาชุมชน, การอยู่ร่วมกัน

¹ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ผู้ประพันธ์บทความ)

² อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Abstract

This qualitative research article aims to study the role and coexistence of eco-industrial parks with community development Case study: Industrial Park 304 Prachin Buri Province. The study was based on 10 key informants. The Semi-Structured interview guideline was used tool that determines the scope of the content. Used tool data analysis by Descriptive analytics. Results of the study of 304 Industrial Park, Prachin Buri Province must follow criteria and indicators to become an eco-industrial park, consisting of 32 indicators in 5 dimensions 1) Physical 2) Economic 3) Social 4) Environmental and 5) Management. The level of being an eco-industrial park will be evaluated and scored, divided into 5 levels as follows 1) Engagement 2) Enhancement 3) Resource efficiency 4) Symbiosis and 5) Happiness. If 304 Industrial Park, Prachin Buri Province being able to proceed according to the aforementioned indicators up to level 5 will have an impact on the community and the environment surrounding 304 Industrial Park, Prachin Buri Province to be able to live together sustainably. For the community's coexistence with Industrial Park 304, Prachin Buri Province. It was found that 304 Industrial Park, Prachin Buri Province there is continuous responsibility towards society and surrounding communities. Including the establishment of a tripartite committee from 3 parties: the public sector, the private sector and the public sector in order to make progress in operations troubleshooting and create mutual understanding among the tripartite committees. Along with monitoring, inspecting, and suggesting guidelines for environmental operations and prevent impacts on the community.

Keywords: Eco-Industry, Community development, Coexistence

1. บทนำ

เหตุการณ์ภัยธรรมชาติในปัจจุบันของโลกที่กำลังสื่อให้มนุษย์เห็นผลลัพธ์จากการกระทำที่เอาเปรียบธรรมชาติโดยไม่คำนึงถึงอนาคตว่าทรัพยากรธรรมชาติจะมีเพียงพอต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ต่อไปหรือไม่ สิ่งในโลกกำลังแสดงให้เห็นมีหลายเหตุการณ์ อาทิเช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ชายฝั่งถูกกัดเซาะ การสูญพันธุ์ของสัตว์ป่าหรือพรรณพืช การขาดแคลนน้ำ การเกิดไฟป่า จากเหตุการณ์ดังกล่าวหลายประเทศในโลกหันมาตระหนักและใส่ใจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืนมากขึ้น ซึ่งประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม กล่าวว่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 ได้ให้ความสำคัญการสร้างความสามารถในการแข่งขัน และการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและพัฒนาไปสู่การเป็นสังคมสีเขียว โดยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาและยกระดับอุตสาหกรรมให้เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของพื้นที่ควบคู่กับการให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของประชาชนและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เพื่อให้อุตสาหกรรมสามารถอยู่ร่วมกันกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2562)

แนวความคิดพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงนิเวศเป็นแนวคิดที่นำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบยั่งยืนที่มุ่งเน้นความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการพัฒนาออกแบบระบบอุตสาหกรรมใหม่ให้คล้ายคลึงกับระบบนิเวศทางธรรมชาติ ที่อยู่บนหลักการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนเป็นสำคัญ เพื่อคงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและ

พลังงานให้ชนรุ่นหลังสืบต่อไป ในระดับกลุ่มอุตสาหกรรม/นิคมอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ จะเป็นรูปแบบพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมที่สอดคล้องกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเชิงพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ระหว่างโรงงานต่าง ๆ ในพื้นที่กับสิ่งแวดล้อมโดยรวม และระบบนิเวศท้องถิ่น (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2562) ซึ่งการออกแบบอุตสาหกรรมใหม่ให้คล้ายกับระบบนิเวศตามธรรมชาติจะมีส่วนประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้บริโภค และผู้ย่อยสลาย ซึ่งจะมีการเชื่อมโยงกันระหว่างสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ตามธรรมชาติ (วิสาชา ภูจินดา, 2555, น.14) จะมีหลักการรวมกลุ่มของสถานประกอบการอุตสาหกรรมการผลิต/บริการ ซึ่งมีความพยายามพัฒนาภาคอุตสาหกรรมให้มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนรอบข้าง โดยการนำระบบนิเวศตามธรรมชาติมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกันภายในระบบนิเวศอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดการไหลเวียนพลังงาน วัตถุดิบ วัตถุต่างๆ และของเสียภายในระบบ (วิสาชา ภูจินดา, 2561, น. 60 อ้างถึงใน นิธญา สุทธาวาส, 2563, น.12)

การพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงนิเวศในต่างประเทศอย่างประเทศสหราชอาณาจักรได้ให้ความหมายการพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงนิเวศเกี่ยวกับการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ เกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมกับสิ่งแวดล้อม หรือหลักการอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ที่มุ่งลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้เหลือน้อยที่สุด โดยยังคงความสามารถในการดำเนินธุรกิจและความสามารถในการแข่งขัน โดยดำเนินการผ่านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร รวมทั้งพลังงาน น้ำ วัตถุดิบ และอื่น ๆ รวมตลอดถึงความร่วมมือกลุ่มโรงงานของเขตประกอบการอุตสาหกรรม ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศเนื่องจากได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริงจากรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น โรงงาน/ผู้ประกอบการเอกชน และสถาบันการศึกษา ซึ่งทุกภาคส่วนได้ใช้บทบาทหน้าที่มาสนับสนุนส่งเสริม รวมทั้งมีบทลงโทษอย่างจริงจังหากไม่ปฏิบัติตามแนวทางของรัฐบาลในการพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ซึ่งคล้ายกับประเทศเดนมาร์กที่จะเน้นอุตสาหกรรมพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นการประยุกต์จากอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ และแรงจูงใจที่ทำให้เกิดความร่วมมือเกื้อกูลกันในโครงการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและพลังงานระหว่างคู่ธุรกิจ เพื่อให้ใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุดที่สุด โครงการดังกล่าวได้ประสบผลสำเร็จเนื่องจากทุกฝ่ายได้พิจารณาประโยชน์ร่วมกันด้วยความจริงใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน (ศูนย์พัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ, 2557)

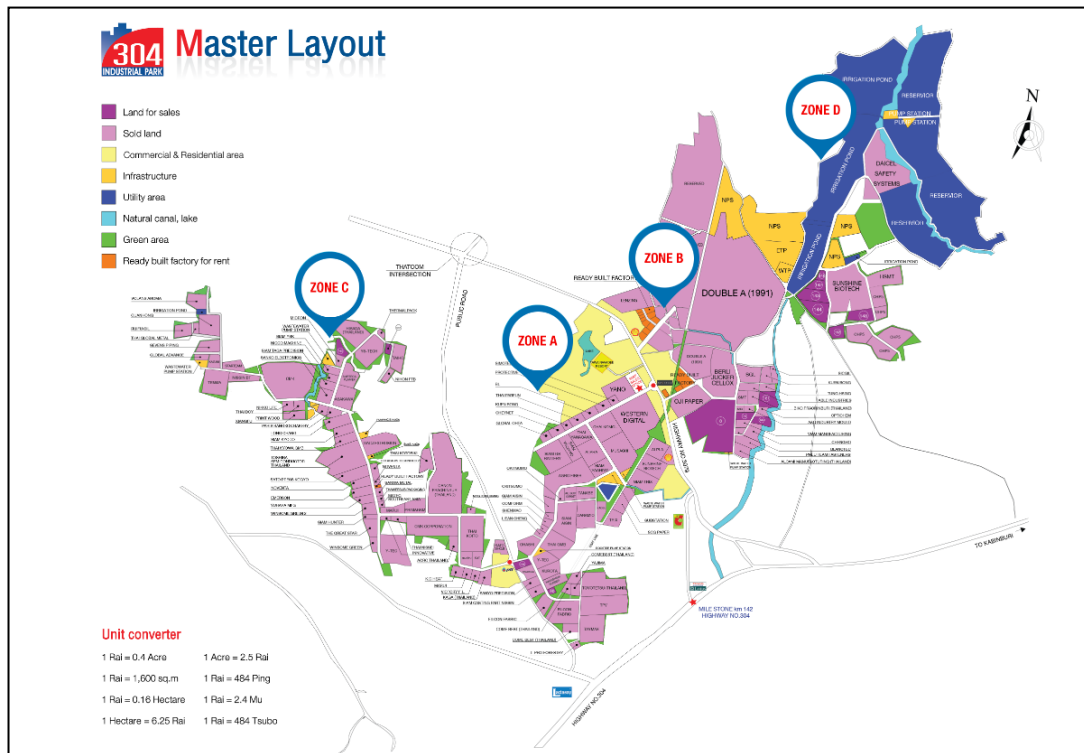
การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่ผ่านมาในประเทศไทย ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นทั้งด้านสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยและอาชีวอนามัยต่อสังคม ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงอุตสาหกรรม ทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งพบประชากรแฝงจำนวนมากที่เข้ามาอาศัยในชุมชนใกล้เคียงอุตสาหกรรมเพื่อประกอบอาชีพ จะทำให้คนในชุมชนนั้น ๆ เข้าถึงการบริการจากภาครัฐได้น้อยลง เพราะมีประชากรที่อาศัยอยู่มากกว่าที่สามารถให้บริการได้ เช่น การบริการด้านสาธารณสุข การรักษาพยาบาล ความแออัด มลภาวะต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอีกด้วย ซึ่งเกินกว่าศักยภาพของพื้นที่ที่จะรองรับได้ ดังนั้นรัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมและความต้องการแก้ปัญหา โดยกระทรวงอุตสาหกรรม กรมโรงงานอุตสาหกรรมเป็นหน่วยงานดำเนินงานหลักในการดำเนินการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมให้เป็นเชิงนิเวศ จึงกำหนดพื้นที่เป้าหมายจำนวน 15 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดระยอง จังหวัดชลบุรี จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปทุมธานี จังหวัดนครปฐม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสระบุรี จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดราชบุรี จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดสงขลา และอีก 4 จังหวัดเขตเศรษฐกิจพิเศษ ได้แก่ จังหวัดตาก จังหวัดตราด จังหวัดมุกดาหาร และจังหวัดสระแก้ว ให้เกิดการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมในรูปแบบเชิงนิเวศให้เหมาะสมกับการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมของประเทศไทย (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2562)

เมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศเป็นการพัฒนาที่มุ่งยกระดับนิคมอุตสาหกรรมสู่การเป็นเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (Eco Industrial Town) ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนบนพื้นฐานความสมดุลของเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม ความสอดคล้องกับกฎหมาย และความเป็นไปได้ทางเทคโนโลยี โดยมุ่งเน้นประยุกต์แนวคิด ทฤษฎี หลักการ สู่การปฏิบัติให้เห็นผลเป็นรูปธรรม อาทิเช่น การลดการใช้ทรัพยากรและพลังงานหรือการใช้ทรัพยากรและพลังงานให้คุ้มค่า การลดการปลดปล่อยของเสียให้เหลือน้อยที่สุด พร้อมกับการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต มุ่งเน้นความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยหลักการความร่วมมือพหุภาคีของผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ผู้พัฒนานิคมฯ หน่วยงานรัฐท้องถิ่น และชุมชน เพื่อมุ่งสู่ประโยชน์ส่วนรวมร่วมกัน ซึ่งสามารถดำเนินการได้สำหรับทุกนิคมอุตสาหกรรมทั้งที่ดำเนินการแล้วและอยู่ระหว่างวางแผนการดำเนินงาน โดยมีทิศทางและประเด็นการพัฒนา/ยกระดับที่สอดคล้องกับสภาพและศักยภาพ รวมทั้งความต้องการของภาคส่วนต่าง ๆ ของนิคมอุตสาหกรรมนั้น ๆ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาให้เกิดความสมดุลใน 5 มิติ ได้แก่ 1) มิติกายภาพ 2) มิติเศรษฐกิจ 3) มิติสังคม 4) มิติสิ่งแวดล้อม และ 5) มิติการบริหารจัดการ รวมทั้ง 20 ด้าน 41 ตัวชี้วัด (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2558) แต่สำหรับเขตประกอบการสวนอุตสาหกรรม/สวนอุตสาหกรรม มี 32 ตัวชี้วัด 5 มิติ โดยระดับการเป็นสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศจะถูกประเมินและให้คะแนน แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วม 2) การส่งเสริม 3) ประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร 4) การพึ่งพาอาศัย และ 5) เมืองน่าอยู่คู่อุตสาหกรรม จะเป็นการประเมินจากคะแนนสะสมจากระดับที่ 1 จนถึงระดับที่ 5 ซึ่งการจะผ่านระดับการเป็นสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศแต่ละระดับจะต้องผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ ดังนั้นอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ จึงเป็นกลไกที่เพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจ โดยใช้มาตรการในการป้องกันมลภาวะตั้งแต่แรกเริ่ม แทนการใช้หลักการบำบัดมลภาวะที่เกิดขึ้นในท้ายสุดของกระบวนการผลิต อีกทั้งยังเป็นการสร้างงานควบคู่ไปกับการยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมอีกด้วย (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2562)

จากการดำเนินงานของกรมโรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องการผลักดันการพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงนิเวศสู่เขตประกอบการอุตสาหกรรมต่าง ๆ ดังนั้นจึงมีเขตประกอบการอุตสาหกรรมจำนวน 9 แห่ง ใน 6 จังหวัด เข้าร่วมการพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ โดยความร่วมมือสนับสนุนจากกรมโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งจังหวัดปราจีนบุรีเป็น 1 ใน 6 จังหวัด ที่ดำเนินการพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ประกอบด้วยสวนอุตสาหกรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ สวนอุตสาหกรรมเครือสหพัฒน์ กบินทร์บุรี และสวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี จากการดำเนินการที่ผ่านมาเป็นผลให้ตำบลวังดาล ตำบลนนทรี ตำบลนาแขม และตำบลกบินทร์บุรี ของสวนอุตสาหกรรมเครือสหพัฒน์ กบินทร์บุรี ได้ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศจากประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง กำหนดพื้นที่เมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศและมาตรการสนับสนุนการประกอบกิจการโรงงานในพื้นที่เมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ พ.ศ.2561

จากข้อมูลผู้วิจัยจึงให้ความสนใจกับสวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเป็นเขตประกอบการอุตสาหกรรมอีกแห่งหนึ่งที่ได้เข้าร่วมการพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ และในปัจจุบันนี้สวนอุตสาหกรรม 304 มีความสมบูรณ์ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ดังนี้

รูปที่ 1 แผนผังสวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี
ที่มา: 304 อินดัสเตรียล ปาร์ค, 2567

➤ **ระบบสาธารณูปโภค**

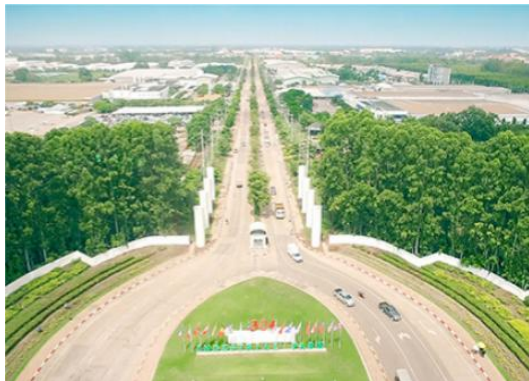
- โรงผลิตไฟฟ้าในพื้นที่ กำลังผลิต 893 เมกะวัตต์ ซึ่งครอบคลุมโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมดใน สวนอุตสาหกรรม 304
- อ่างเก็บน้ำที่สร้างขึ้นใหม่ความจุ 40 ล้านลูกบาศก์เมตร ทำให้สามารถจ่ายน้ำได้ไม่จำกัดไปยังอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หรืออุตสาหกรรมที่มีน้ำเป็นหลักในการผลิต
- ระบบการจัดการน้ำที่ได้ประสิทธิภาพ พร้อมอุปกรณ์เก็บน้ำขนาดใหญ่สำหรับฤดูแล้ง
- โรงกรองน้ำ 2 แห่ง พร้อมผลิตน้ำประปาได้ถึงวันละ 320,000 ลูกบาศก์เมตร
- ถนนสายหลักสร้างจากคอนกรีตเสริมเหล็กที่ได้มาตรฐาน ความกว้าง 28 เมตร (ผิวจราจร 4 ช่องทาง) และถนนสายรองความกว้าง 14 เมตร (ผิวจราจร 2 ช่องทาง)
- ระบบป้องกันน้ำท่วมด้วยท่อและรางระบายน้ำแบบ V-ditch

➤ **ระบบบำบัดน้ำเสีย**

- โรงบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ ความจุ 175,800 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน
- ระบบบำบัดน้ำเสียโดยไม่ปล่อยออกสู่ภายนอก โดยนำความรู้ทางชีวภาพมาประยุกต์ใช้น้ำที่ผ่านการบำบัดและนำกลับมาใช้ใหม่ จะถูกใช้ไปในพื้นที่สีเขียว เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดมลพิษรอบด้านเกิดการปนเปื้อน

➤ **ด้านความปลอดภัย**

- กล้องวงจรปิด CCTV ติดตั้งทั่วสวนอุตสาหกรรม 304
- ป้อมพนักงานรักษาความปลอดภัยที่ประตูทางเข้าหลักและบริเวณจุดตัดต่างๆ ภายในสวนอุตสาหกรรม
- บริการการจัดการจราจร จากสถานีตำรวจตำบลศรีมหาโพธิ์
- สถานีดับเพลิงภายในสวนอุตสาหกรรม 304 พร้อมให้บริการ 24 ชั่วโมง
- ติดตั้งท่อแรงดันสูงเพื่อเชื่อมต่อกับระบบดับเพลิงทั่วโครงการ

รูปที่ 2 ระบบและโครงสร้างพื้นฐานของสวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี
ที่มา: 304 อินดัสเตรียล ปาร์ค, 2567

จากข้อมูลดังกล่าวสวนอุตสาหกรรม 304 มีระบบการจัดการน้ำและการระบายน้ำที่ออกแบบมาเพื่อรองรับความต้องการของอุตสาหกรรมการผลิตที่ได้คุณภาพต่อเนื่อง และเป็นสวนอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ภายใต้แนวคิด เมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ หรือ Eco Industrial Town ซึ่งสนับสนุนการใช้พลังงานสะอาด การใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำที่สร้างขึ้นโดยไม่รบกวนแหล่งน้ำตามธรรมชาติ การกำจัดของเสียโดยไม่ปล่อยออกสู่ภายนอก และการปฏิบัติตามมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 (304 อินดัสเตรียล ปาร์ค (ปราจีนบุรี), 2567) ซึ่งในอนาคตผู้วิจัยคาดว่าสวนอุตสาหกรรม 304 จะสามารถพัฒนามาเป็นสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศได้ แต่การพัฒนาดังกล่าวจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่รอบสวนอุตสาหกรรม 304 และเหนี่ยวนำให้เศรษฐกิจของชุมชนเติบโตไปด้วยกันภายใต้สภาวะแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อให้เกิดความสมดุลในทุกมิติตามเกณฑ์การพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ทั้งนี้ปัจจัยความสำเร็จ

ของการพัฒนาสวนอุตสาหกรรม 304 ต้องได้รับความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานราชการ หน่วยงานท้องถิ่น ประชาชนในพื้นที่ ผู้ประกอบการ เป็นต้น ภาคส่วนเหล่านี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโดยรอบสวนอุตสาหกรรม 304 ที่มีความเป็นอยู่ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นความเกื้อกูล การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงกันโดยแยกออกจากกันไม่ได้ ด้วยเหตุผลนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาบทบาทของสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศกับการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: สวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี ให้กลายมาเป็นสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ เพื่อเสนอเป็นแนวทางให้กับสวนอุตสาหกรรม 304 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศกับการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: สวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี
2. เพื่อศึกษาการอยู่ร่วมกันของชุมชนกับสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ กรณีศึกษา: สวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

บทความนี้ เป็นการศึกษารoles บทบาทของสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศกับการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: สวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งสามารถอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ได้อย่างเหมาะสมและครอบคลุมที่สุด

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการศึกษาโดยเป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive selection) โดยเลือกชุมชนโดยรอบสวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี อยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าตูม ตำบลท่าตูม อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี เนื่องจากชุมชน ๔ เป็นพื้นที่อยู่ติดกับสวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี มีวิถีชีวิตอยู่ร่วมกับสวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี มาตั้งแต่เริ่มมีการประกอบกิจการ ดังนั้นชุมชน ๔ จะรับทราบถึงวิธีการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น ด้านสาธารณูปโภค ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความปลอดภัย ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น รวมทั้งเป็นพื้นที่ช่วงแรกที่ได้รับผลกระทบทางตรงและทางอ้อมจากสวนอุตสาหกรรม 304 ใช้รูปแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจึงคัดเลือกประชากรกลุ่มเป้าหมายที่สามารถให้ข้อมูลได้ตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในรัศมี 1 กิโลเมตรจากสวนอุตสาหกรรม 304 มีระยะเวลาอาศัยไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 3 ราย ผู้นำชุมชน จำนวน 2 ราย, ผู้แทนสวนอุตสาหกรรม 304 จำนวน 1 ราย, ผู้แทนสถานประกอบการในสวนอุตสาหกรรม 304 จำนวน 2 ราย, ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตูม จำนวน 1 ราย และผู้แทนหน่วยงานอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 1 ราย รวมจำนวน 10 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่กำหนดขอบเขตของเนื้อหาสัมภาษณ์ให้อยู่ในวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดที่ทำการศึกษา เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้อิสระในการตอบแก่ผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะเชื่อมโยงการสื่อสารให้เข้าสู่ประเด็นคำถามตามแบบสัมภาษณ์ ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีโครงสร้างล่วงหน้า (Unstructured Observation) เป็นการสังเกตอิสระ ไม่มีการควบคุมไม่ได้กำหนดประเด็นใดในการสังเกต ผู้วิจัยเพียงสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้สัมภาษณ์ การใช้สายตาดู น้ำเสียง และท่าทางประกอบในการสื่อสาร เพื่อแสดงถึงความตั้งใจฟังและให้ความสำคัญกับคู่สนทนา ทั้งนี้ผู้วิจัยนำอุปกรณ์บันทึกเสียง สมุดบันทึกช่วยในจัดเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์เพื่อความแม่นยำในการถอดเทป ซึ่งแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ เพศ หน่วยงาน ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ระยะเวลาการอาศัยในพื้นที่ ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับบทบาทในพื้นที่ ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ปัจจัยด้าน

กฎหมาย บังคับด้านสภาพแวดล้อม และส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาสวนอุตสาหกรรม 304 ให้มาเป็นอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ

การเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท คือ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ มีรายละเอียดดังนี้ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้แทนสวนอุตสาหกรรม 304 ผู้แทนสถานประกอบการในสวนอุตสาหกรรม 304 ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้แทนหน่วยงานอุตสาหกรรม 304 ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ที่อาศัยอยู่ในชุมชนโดยรอบสวนอุตสาหกรรม 304 ทั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการทำหนังสือขอความอนุเคราะห์การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ต่อกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความเชื่อถือ และให้ความวางใจในการติดต่อประสานขอข้อมูลและสัมภาษณ์ในลำดับต่อไป ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 1 ชั่วโมง ถึง 1 ชั่วโมงครึ่ง 2) ข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเอกสารจากแนวคิด และทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ดังนั้นกระบวนการที่ถูกนำมาใช้ในการสังเคราะห์ด้วย ได้แก่ การรวบรวมวิธีการใช้ผู้สังเกต ทฤษฎีวิธีการ และข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่เข้าซ้อนกันเพื่อจะขจัดจุดด้อย หรือ ความลำเอียงภายในและปัญหาที่เกิดจากการใช้วิธีการอย่างเดียวและการใช้ทฤษฎีเดียวในการศึกษา และนำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ซึ่งผู้วิจัยจะใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ทำการเปรียบเทียบข้อมูลที่ค้นพบจากผู้ให้สัมภาษณ์ว่ามีทัศนคติ มุมมองที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และนำมาสรุปเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ โดยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลแบบเชิงพรรณนา โดยเน้นการวิเคราะห์ขั้นพื้นฐาน ที่ให้เห็นถึงภาพรวมของข้อมูลและความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล

4. ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง บทบาทของสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศกับการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: สวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษา 2 ประเด็นหลักดังนี้ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศกับการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: สวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี 2) เพื่อศึกษาการอยู่ร่วมกันของชุมชนกับสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ กรณีศึกษา: สวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี (ต่อไปนี้จะใช้คำว่า “สวนอุตสาหกรรม 304” แทน)

4.1 บทบาทของสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ

ผลการวิจัยด้านข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง 10 ราย ได้แก่ ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 3 คน ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตูม จำนวน 1 และผู้แทนหน่วยงานอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 2 คน ตามลำดับ ผู้แทนจากสวนอุตสาหกรรม 304 จำนวน 1 คน และผู้แทนสถานประกอบการในสวนอุตสาหกรรม 304 จำนวน 2 คน มีข้อมูลแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย

คนที่	กลุ่มเป้าหมาย	เพศ	ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง (ปี)	ระยะเวลาการอาศัยในพื้นที่ (ปี)
1	ผู้นำชุมชน	หญิง	6	60
2	ผู้นำชุมชน	หญิง	5	51
3	ประชาชนในพื้นที่	หญิง	-	57
4	ประชาชนในพื้นที่	หญิง	-	45

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย (ต่อ)

คนที่	กลุ่มเป้าหมาย	เพศ	ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง (ปี)	ระยะเวลาการอาศัยในพื้นที่ (ปี)
5	ประชาชนในพื้นที่	หญิง	-	24
6	ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตูม	ชาย	2	42
7	ผู้แทนหน่วยงานอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี	ชาย	2.8	2.8
8	ผู้แทนสวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี	ชาย	2	2
9	ผู้แทนสถานประกอบการในสวนฯ	ชาย	10	10
10	ผู้แทนสถานประกอบการในสวนฯ	หญิง	5	5

การศึกษาบทบาทของสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศกับการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: สวนอุตสาหกรรม 304 ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวชี้วัดการเป็นเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศของประเทศไทย พ.ศ. 2562 ของกรมโรงงานอุตสาหกรรม สำหรับเขตประกอบการอุตสาหกรรมเชิงนิเวศและสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ จะประกอบด้วย 5 มิติ 20 ด้าน มี 32 ตัวชี้วัด ผู้วิจัยจึงนำตัวชี้วัดดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทแตกต่างกันได้แสดงความคิดเห็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสวนอุตสาหกรรม 304 ให้เป็นสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศที่อยู่ร่วมกันกับชุมชน จากการสัมภาษณ์ทราบว่าก่อนเป็นพื้นที่สวนอุตสาหกรรม 304 บริเวณนั้นก็จะเป็นที่นา ที่ป่า มีบ้านเรือนและผู้คนอาศัยอยู่ไม่เยอะ ภายหลังมีการซื้อขายที่ดินเพื่อต้องการทำเป็นสวนอุตสาหกรรม 304 เนื่องจากจังหวัดปราจีนบุรี มีความเป็นศูนย์กลางที่จะเดินทางไปได้ทั้งภาคตะวันออก ภาคกลาง และตะวันออกเฉียงเหนือ อีกทั้งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ไม่มีหมู่บ้านจัดสรร สวนอุตสาหกรรม 304 เข้ามามาก่อนตั้งก่อน ทำให้พื้นที่รอบๆ มีความเจริญ เศรษฐกิจดีขึ้นจนกลายมาเป็นชุมชนเมือง

4.1.1 ความเข้าใจคำว่า “อุตสาหกรรมเชิงนิเวศ”

สวนอุตสาหกรรม 304 สร้างขึ้นและพัฒนาภายใต้แนวคิด เมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ หรือ Eco Industrial Town เพื่อต้องการตอบสนองความต้องการของนักลงทุนพร้อมกับความต้องการของชุมชนในพื้นที่ และรักษาสมดุลด้านสิ่งแวดล้อม จากแนวคิดดังกล่าวสวนอุตสาหกรรม 304 สามารถที่จะพัฒนาระดับเป็นสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศได้ จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบยั่งยืนที่มุ่งเน้นความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการพัฒนาออกแบบระบบอุตสาหกรรมใหม่ให้คล้ายคลึงกับระบบนิเวศทางธรรมชาติ ที่อยู่บนหลักการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนเป็นสำคัญ เพื่อคงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและพลังงานให้ชนรุ่นหลังสืบต่อไป

จากมุมมองข้างต้นจะเห็นว่าทุกภาคส่วนมีความเข้าใจในคำว่า “อุตสาหกรรมเชิงนิเวศ” มากขึ้น อาจจะมีมากหรือน้อยแตกต่างกันตามบริบท สิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยสังเกตได้คือเมื่อมีคนเข้าใจความหมายของอุตสาหกรรมเชิงนิเวศส่งผลให้เกิดความตระหนักที่จะเข้ามามีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้สวนอุตสาหกรรม 304 สามารถอยู่ร่วมกับชุมชน และพัฒนาไปด้วยกัน

4.1.2 ด้านกายภาพ/โครงสร้าง

ด้านกายภาพ/โครงสร้างเป็นมิติที่มุ่งเน้นการดูที่ตั้งทำเลของสวนอุตสาหกรรม 304 ที่จะพัฒนาเป็นเชิงนิเวศสอดคล้องตามกฎหมายกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมจังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 2555 อยู่ในพื้นที่สีม่วง ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า และการวางผังการใช้ประโยชน์ให้พื้นที่ของสวนอุตสาหกรรมให้มีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม และเป็นไปตามรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environment Impact Assessment: EIA) จากการสัมภาษณ์พบว่า ก่อนที่จะสร้าง

สวนอุตสาหกรรม 304 มีการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการสวนอุตสาหกรรม 304 ส่วนขยาย เพื่อเสนอต่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นการวางแผนโครงการ การจัดพื้นที่สีเขียว วางระบบสาธารณูปโภค ระบบจัดการสิ่งแวดล้อม การก่อสร้าง และมาตรการต่างๆ จำเป็นต้องสอดคล้องตามรายงาน EIA หากรายงานไม่ผ่านการพิจารณา ก็ไม่สามารถดำเนินการสร้างได้

อย่างไรก็ตามแม้ว่าสวนอุตสาหกรรม 304 จะทำตามข้อกำหนดจากกฎหมายเรื่องการวางแผนพื้นที่สีเขียวร้อยละ 10.08 ของพื้นที่สวนอุตสาหกรรม 304 (บริษัท 304 อินดัสเตรียล ปาร์ค จำกัด , 2565) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ตัวชี้วัด การเป็นเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ฉบับปรับปรุง ปี พ.ศ. 2562 (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2562) กลุ่มเป้าหมายบางกลุ่มยังแสดงความคิดเห็นว่าพื้นที่สีเขียวยังไม่เพียงพอต่อชุมชน จึงต้องการพื้นที่สีเขียวพื้นที่สาธารณะสำหรับออกกำลังกายหรือพักผ่อนหย่อนใจที่สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ แสดงดังรูปที่ 3

รูปที่ 3 สนามเด็กเล่นในชุมชนหมู่ 7
ที่มา: ผู้วิจัย, 2567

ในส่วนของระบบสาธารณูปโภคของสวนอุตสาหกรรม 304 มีการวางแผนอย่างดีเพื่อตอบสนองประกอบการภายในสวน ฯ มีสัดส่วนขนาดความกว้างของถนนได้มาตรฐาน มีโรงผลิตไฟฟ้าชีวมวล มีพื้นที่รองรับน้ำขนาดใหญ่เพื่อนำมาผลิตเป็นน้ำดิบให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน และในปัจจุบันมีการติดตั้งโรงไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ลอยน้ำ หรือ Floating Solar Farm เพื่อรองรับสถานประกอบการที่ต้องการยกระดับเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว Green Industry แสดงดังรูปที่ 4

รูปที่ 4 พลังงานแสงอาทิตย์บนทุ่นลอยน้ำ NPS
ที่มา: 304 อินดัสเตรียล ปาร์ค, 2567

4.1.3 ด้านเศรษฐกิจ

การพัฒนาด้านเศรษฐกิจตามเกณฑ์และตัวชี้วัดการเป็นสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ จะเน้นการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจอุตสาหกรรม เศรษฐกิจท้องถิ่น การตลาด และการขนส่ง จากการสัมภาษณ์พบว่า สวนอุตสาหกรรม 304 มีการพัฒนาการบริการด้านน้ำใช้ให้น่ากลับมาใช้ใหม่ได้อีกครั้ง ด้านไฟฟ้าที่ผลิตจากโรงไฟฟ้าชีวมวล และ Floating Solar Farm เพื่อตอบสนองการลงทุนจากนักลงทุนทั้งในและนอกประเทศ เนื่องจากมาตรฐานของการส่งออกหรือมาตรฐานของมูลค่าของสถานประกอบการมีข้อตกลงข้อปฏิบัติทางการค้าที่เน้นความยั่งยืนมากขึ้น ตอนนี้

นโยบายหลักของกระทรวงอุตสาหกรรมให้ทุกโรงงานและอุตสาหกรรมเข้าสู่ Green Industry ทุกที่มีทั้งหมด 5 ระดับ (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2562) ปัจจุบันนี้สวนอุตสาหกรรม 304 อยู่ในระดับ 5 และในช่วงนี้มีการลงทุนพวกอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และอุตสาหกรรมสารตั้งต้นของรถไฟไฟฟ้า อุตสาหกรรมพวกนี้เกิดน้ำเสียน้อย มลพิษทางอากาศก็ไม่มาก ซึ่งถือว่าเป็นผลดีต่อสวนอุตสาหกรรม 304 ในด้านการจ้างแรงงานจากคนในท้องถิ่น รวมถึงมีแรงงานจากต่างพื้นที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่รอบสวนอุตสาหกรรม 304 มากขึ้น ทำให้เศรษฐกิจเติบโต ชุมชนมีความเจริญมาก จากชุมชนชนบทกลายเป็นชุมชนเมืองเป็นสิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจน คนในพื้นที่ขายที่ดินให้โรงงาน และขายที่ให้ให้นายทุนทำห้องเช่า บ้านจัดสรร ผลดีอีกข้อหนึ่งเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพ สร้างโอกาสทักษะในการช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนชุมชนแน่นอน และเป็นแหล่งงานแหล่งอาชีพที่ดีสำหรับคนในชุมชน ไม่ต้องไปขายแรงงานที่กรุงเทพฯ หรือต่างถิ่น การที่คนในพื้นที่ได้งานที่ปราจีนบุรี ได้ทำงานใกล้กับครอบครัวส่งผลต่อคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นเพราะมีความสุขที่ได้อยู่ใกล้ครอบครัว ประสิทธิภาพงานเพิ่มขึ้น

สวนอุตสาหกรรม 304 ร่วมกับสถานประกอบการได้ดำเนินการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านอาชีพ เพื่อพัฒนาทักษะและส่งเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชน การสนับสนุนปลูกผักสวนครัว การส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักการคัดแยกขยะเพื่อนำมารีไซเคิล รวมทั้งการนำองค์ความรู้ด้านการใช้พลังงานทดแทนมาสู่กลุ่มผู้นำชุมชนและประชาชน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในชุมชนและชีวิตประจำวันได้

อย่างไรก็ตามจากการสอนทักษะอาชีพให้กับคนในชุมชน หากไม่มีการดำเนินการต่อยอดก็จะเป็นแค่โครงการระยะสั้นที่สูญหาย ดังนั้นการต่อยอดทักษะอาชีพยังคงต้องได้รับความสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตูม หน่วยงานภาคเอกชน อย่างสวนอุตสาหกรรม 304 และสถานประกอบการภายในสวน ฯ รวมทั้งประชาชนในชุมชนท้องถิ่นด้วย

ในการขนส่งสถานประกอบการบางรายเริ่มมีแผนในอนาคตที่จะเน้นใช้รถไฟฟ้าเข้ามาแทนรถสันดาป เพื่อให้เกิดมลพิษทางอากาศน้อยลง และช่วยลดค่าใช้จ่ายในส่วนค่าเชื้อเพลิง อีกทั้งช่วยลดต้นทุนทางการผลิต การขนส่งแต่ในกลุ่มของบริษัทจะพยายามเปลี่ยนรถบรรทุกที่ใช้เชื้อเพลิงให้กลายเป็นรถไฟฟ้า เพราะฉะนั้นจะสนับสนุนในเรื่องโลจิสติกส์จะเป็นสิ่งที่ช่วยในการลดคาร์บอนไดออกไซด์ สามารถลดปัญหาขนส่งด้านสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยี นวัตกรรม หรืออุปกรณ์ เพื่อความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเป็นการลงทุนที่มากพอสมควร สถานประกอบการจำเป็นต้องคิดคำนวณก่อนการลงทุน เพื่อหาจุดคุ้มทุน จึงเป็นการปรับเปลี่ยนในระยะยาว ดังนั้นสวนอุตสาหกรรม 304 สามารถช่วยส่งเสริมสถานประกอบการในการสร้างแรงจูงใจ อาจจะเป็นการลดค่าบริการลงหากสถานประกอบการมีการลดพลังงานอย่างเป็นรูปธรรม

4.1.4 ด้านสิ่งแวดล้อม

การสร้างสวนอุตสาหกรรม 304 พบว่ามีการจัดทำรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่จะถูกเสนอต่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ซึ่งมีหน้าที่พิจารณาให้โครงการดำเนินขั้นตอนตามกฎหมายให้ถูกต้อง โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมจะนำค่ามาตรฐานจากกรมควบคุมมลพิษ ค่ามาตรฐานจากพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ค่ามาตรฐานจากกรมโรงงานอุตสาหกรรม มาเป็นเกณฑ์กำหนดในการประเมินสิ่งแวดล้อมก่อนดำเนินโครงการ ระยะก่อสร้างโครงการ และระยะหลังดำเนินการ รวมทั้งให้จัดทำมาตรการติดตามป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม จากการดำเนินการดังกล่าวสวนอุตสาหกรรม 304 จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ฉะนั้นการตรวจวัดสิ่งแวดล้อมประจำปีจะต้องมีค่าไม่เกินเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด หากมีค่าเกินเกณฑ์มาตรฐานจะต้องจัดทำรายงานชี้แจง และจัดทำมาตรการแก้ไขแจ้งต่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ให้ทราบ ในปัจจุบันสวนอุตสาหกรรม 304 มีการติดตั้งเครื่องตรวจวัดคุณภาพสิ่งแวดล้อมแบบออนไลน์ คือ ผลการตรวจวัดจะส่งตรงถึงกระทรวงอุตสาหกรรม ในหลายจุดทั้งภายในและนอกสวน ฯ รวมทั้งมีการติดตั้งเครื่องตรวจกลิ่นอย่างจมูกอิเล็กทรอนิกส์ หรือ Electronic nose : E-nose มีเซ็นเซอร์เหมือนจมูกคน มีโปรแกรมที่สามารถแปลงค่ากลิ่นเหมือนสมองคน โดยอาศัยหลักการ

ทำงานของเซ็นเซอร์ตรวจวัดก๊าซหรือโมเลกุลกลิ่นหลายเซ็นเซอร์ร่วมกัน วิเคราะห์และจำแนกกลิ่น มีความละเอียดสูงกว่าจมูกของมนุษย์ (เทียนชัย จารัสสกุล, 2553) รวมถึงการติดตั้งกล้องวงจรปิด และตั้งป้อมรปภ.เฝ้าระวังด้านความปลอดภัย อุบัติเหตุ ตามจุดต่างๆ ภายในสวนอุตสาหกรรม 304

ในส่วนการรับเรื่องร้องเรียนด้านสิ่งแวดล้อมสวนอุตสาหกรรม 304 มีการจัดตั้งศูนย์สำหรับรับเรื่องร้องเรียนโดยเฉพาะ รวมทั้งนำช่องทางการสื่อสารอย่างไลน์แอปพลิเคชัน เฟซบุ๊ก เว็บไซต์ ของสวนอุตสาหกรรม 304 ประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม และรับเรื่องร้องเรียนจากประชาชน ผู้นำชุมชน และสถานประกอบการ เพื่อตอบสนองข้อร้องเรียน และดำเนินการแก้ไขอย่างรวดเร็ว

4.1.5 ด้านสังคม

คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนรอบสวนอุตสาหกรรม 304 มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ไม่จำเป็นต้องไปทำงานที่ต่างจังหวัดหรือเดินทางเข้ากรุงเทพ สามารถหาสมัครงานตามโรงงานภายในสวนอุตสาหกรรม 304 ได้ สิ่งนี้ทำให้เขาใกล้ชิดกับครอบครัวมากขึ้น จากสภาพปัจจุบันจะเห็นได้ชัดว่ารอบสวนอุตสาหกรรม 304 มีโรงเรียนรัฐบาล/เอกชน ห้างสรรพสินค้า ตลาด โรงพยาบาลเอกชน โรงพยาบาลรัฐบาล คลินิก ร้านขายยา ร้านสะดวกซื้อ ร้านอาหาร คอนข้างครบครัน

ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate social responsibility : CSR) และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ในส่วนของสวนอุตสาหกรรม 304 และโรงงานประมาณ 2-3 โรง จะมีทีมเจ้าหน้าที่ CSR เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ แบ่งเป็นกิจกรรมทางศาสนาอย่างวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันวิสาขบูชา งานบุญผ้าป่า งานทอดกฐิน กิจกรรมสืบสานประเพณีมีการเข้าร่วมงานวันลอยกระทง งานสงกรานต์ตรีนาดำหัวผู้สูงอายุ กิจกรรมทางการศึกษามีการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน ให้งบประมาณสำหรับการซื้ออุปกรณ์เกี่ยวกับการเรียน การเข้าร่วมแลกเปลี่ยนของรางวัลในกิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมช่วยเหลือทำถุงปันยิ้มเป็นถุงยังชีพสำหรับผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุ ผู้พิการ รวมทั้งผู้ประสบภัยจากธรรมชาติ กิจกรรมเกี่ยวกับสถานพยาบาล มีการบริจาคเครื่องมืออุปกรณ์ทางการแพทย์อย่างรถวีลแชร์ เครื่องวัดความดัน เตียงผู้ป่วย และกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมมีการปลูกป่าต้นยูคาลิปตัส การปล่อยพันธุ์ปลาลงสู่น้ำเพื่อขยายพันธุ์ การแจกเมล็ดพันธุ์พืชสวนครัว การให้ความรู้สร้างอาชีพให้ชุมชน จากการมีส่วนร่วมกิจกรรม และการรับผิดชอบต่อสังคมที่กล่าวมาส่งผลให้ชุมชน สถานประกอบการ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐค่อนข้างพอใจ แต่ต้องการให้มีโรงงานมาเข้าร่วมการรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันมีโรงงานมากกว่า 200 โรง หากมีการดำเนินการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมจะส่งผลให้ชุมชนและโรงงานมีความเข้าใจกันมากขึ้น

4.1.6 การบริหารจัดการ

ตั้งแต่การเริ่มสร้างสวนอุตสาหกรรม 304 พัฒนาภายใต้แนวคิด เมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ หรือ Eco Industrial Town เพื่อต้องการตอบสนองความต้องการของนักลงทุนพร้อมกับความต้องการของชุมชนในพื้นที่ และรักษาสมดุลด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันสวนอุตสาหกรรม 304 ช่วยผลักดันสถานประกอบการสู่อุตสาหกรรมสีเขียว (Green Industry) จะเห็นได้ว่าการสนับสนุนในเรื่องของพลังงานทดแทนที่เด่นมาก การจ่ายไฟฟ้าที่ผลิตจากวิธีทางชีวมวล และไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ลอยน้ำให้กับสถานประกอบการภายในสวน ฯ และใช้ในพื้นที่สวนรวมอย่างไฟส่องสว่างทาง มีระบบบำบัดน้ำเสียที่นำกลับมาใช้ใหม่ทั้งหมด โดยไม่ปล่อยออกสู่สาธารณะ (Zero Liquid Discharge) มีการพัฒนาเทคโนโลยีการเฝ้าระวังคุณภาพด้านสิ่งแวดล้อมจะเห็นได้จากรายงานการตรวจวัดสิ่งแวดล้อมแบบออนไลน์ และอุปกรณ์ตรวจวัดกลิ่นอย่างจมูกอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถวิเคราะห์และจำแนกกลิ่น มีความละเอียดสูงกว่าจมูกของมนุษย์

ปัจจุบันสวนอุตสาหกรรม 304 การจัดตั้งคณะกรรมการไตรภาคีมี 3 ฝ่ายที่เข้าร่วมทั้งฝ่ายชุมชน ฝ่ายสวนอุตสาหกรรมและโรงงาน ฝ่ายหน่วยงานราชการ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันทั้ง 3 ฝ่าย แต่จากการสัมภาษณ์พบว่า การแก้ปัญหาาร่วมกันของคณะกรรมการไตรภาคียังไม่เป็นรูปธรรม และได้รับความร่วมมือน้อย ไตรภาคีควรจะได้รับความร่วมมือจาก 3 ฝ่ายร่วมกัน คือ สวนอุตสาหกรรม หน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน ทุกหน่วยงานต้องช่วยกัน ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชนหรือภาครัฐ ต้องช่วยกันในการรักษาสภาพแวดล้อม

ในด้านการประชาสัมพันธ์ การสื่อสารข้อมูลทางสวนอุตสาหกรรม 304 มีการใช้ช่องทางที่หลากหลาย ได้แก่ หนังสือแจ้งประชาสัมพันธ์ โทรศัพท์ แอลพลีเคชั่นไลน์ เฟซเพชบุ๊ก อีเมล และเว็บไซต์ เพื่อรายงานผลการดำเนินการที่ผ่านมา รวมทั้งเปิดรับความคิดเห็นอย่างอิสระ เพื่อแสดงความโปร่งใสของการดำเนินการ แสดงดังรูปที่ 6

รูปที่ 6 ช่องทางการสื่อสารของสวนอุตสาหกรรม 304
ที่มา: 304 อินดัสเตรียล ปาร์ค, 2567

4.2 การอยู่ร่วมกัน

จากการศึกษาบทบาทของสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศกับการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: สวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี พบว่ามีส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยกัน 3 ฝ่าย ดังนี้

4.2.1 ฝ่ายภาคเอกชน คือ สวนอุตสาหกรรม 304 และสถานประกอบการ (โรงงาน) จากการสัมภาษณ์พบว่าสวนอุตสาหกรรม 304 ได้รับคำชื่นชมจากผู้นำชุมชน ประชาชนในเรื่องของการดำเนินกิจกรรมการรับผิดชอบต่อสังคม อันได้แก่กิจกรรมทางศาสนาและประเพณีของชุมชน สวนอุตสาหกรรม 304 เข้ามามีส่วนร่วมในการถวายเทียนเข้าพรรษา ร่วมสร้างบุญกุศลสามัคคี บุญผ้าป่า การทำนุบำรุงศาสนสถาน เช่น สร้างศาลาธรรมให้วัดคลองร่วมพัฒนา ติดตั้งพัดลมเพดานให้วัดโป่งไฟ บูรณปฏิสังขรณ์และพัฒนาทางเดินภายในวัดหนองบุญเกิด เป็นต้น รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมสืบสานอนุรักษ์ประเพณีลอยกระทง สนับสนุนการละเล่นแบบไทย สนับสนุนของรางวัลไขปลามหาकुศล ที่จัดโดยองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตูม ในส่วนด้านการศึกษา สวนอุตสาหกรรม 304 ได้สนับสนุนและเข้าร่วมกีฬาเยาวชนตำบลท่าตูม มอบเงินสนับสนุนการจัดซื้ออุปกรณ์ทางการศึกษาในโอกาสเปิดอาคารเรียนหลังใหม่ โรงเรียนวัดระเบาะไผ่ จัดกิจกรรมเลี้ยงอาหารกลางวันและไอศกรีม ให้นักเรียนโรงเรียนบ้านหัวเอน เข้าร่วมกิจกรรมวันเด็กมอบของรางวัลและทุนการศึกษา เป็นต้น ด้านกิจกรรมเกี่ยวกับสาธารณสุข นำหน้ากากอนามัยมอบให้กับสถานพยาบาลในพื้นที่อำเภอศรีมหาโพธิ์ อาทิ โรงพยาบาลศรีมหาโพธิ์ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอศรีมหาโพธิ์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท่าตูม, ตำบลบ้านคลองรัง และ ตำบลหนองโพรง (เฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี) มอบแอลกอฮอล์ให้กับโรงพยาบาลสวนเบญจกิติเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา มอบน้ำใจสนับสนุนถุงปันยิ้มให้กับผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียง และผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่อำเภอศรีมหาโพธิ์ ในด้านกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน การสนับสนุนพันธุ์ไม้ยืนต้นและเข้าร่วมปลูกต้นไม้ในโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ กิจกรรมการปล่อยพันธุ์ปลาพันธุ์กึ่ง สุแม่น้ำปราจีนบุรี จัดทำโครงการ “บ้านนี้มีรัก ปลูกผักปลอดสาร” โดยแจกปุ๋ย แจกผักสวนครัว และให้เกิดความรู้ในการปลูกผักให้กับชาวบ้านในพื้นที่ เป็นต้น แสดงดังรูปที่ 5

รูปที่ 5 กิจกรรมการมีส่วนร่วมกับชุมชนของสวนอุตสาหกรรม 304
ที่มา: 304 อินดัสเตรียล ปาร์ค, 2567

ในส่วนของการประกอบกิจการภายในสวนอุตสาหกรรม 304 จากการสัมภาษณ์พบว่า โรงงานที่เข้าร่วมกิจกรรมและจัดทำโครงการร่วมกับชุมชนในพื้นที่มีจำนวน 2-3 โรง จากจำนวน 200 กว่าโรง โดยกิจกรรมที่เข้าร่วม ได้แก่ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในชุมชนตำบลท่าตุม กิจกรรมจิตอาสา “ปราจีนบุรีเมืองสะอาด” ภายใต้โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตุม การปลูกหญ้าแฝกตามไหล่ทางแนวคลองโสม โครงการสร้างความสามัคคีทำความดีเพื่อแผ่นดินกิจกรรมปล่อยพันธุ์ปลา โครงการสนับสนุนผ้าอ้อมผู้ใหญ่ สำหรับบุคคลที่มีภาวะพึ่งพิง และบุคคลที่มีภาวะปัญหาการกลั้นปัสสาวะหรืออุจจาระไม่ได้ ซึ่งได้มอบผลิตภัณฑ์ผ้าอ้อมสำหรับผู้ใหญ่ โครงการส่งเสริมพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะด้านกีฬา (มวยไทย) เป็นต้น

ถึงแม้ว่าสวนอุตสาหกรรม 304 และสถานประกอบการบางแห่งจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างสม่ำเสมอ แต่มีกลุ่มเป้าหมายบางรายที่ต้องการให้สวนอุตสาหกรรม 304 สื่อสารกับสถานประกอบการภายในสวนฯ ให้เข้ามามีบทบาทกับชุมชนมากขึ้น ให้เห็นถึงความสำคัญชุมชนในพื้นที่มากกว่าพื้นที่อื่น และควรตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ โดยการให้ความรู้ และสื่อสารกับประชาชนในชุมชนให้ครอบคลุม เนื่องจากปัญหาของสิ่งแวดล้อมนั้นไม่ได้เกิดจากภาคสวนอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการดำเนินชีวิตของประชาชน อย่างเช่นการคัดแยกขยะในครัวเรือน การมีจิตสำนึกในการปล่อยของเสียจากบ้านเรือน การอนุรักษ์พลังงาน การใช้พลังงานทดแทน การหยุดเผาป่าเผาในที่นา เป็นต้น นอกจากนั้นยังต้องการให้สวนฯ และสถานประกอบการ นำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมสมัยใหม่เข้ามาช่วยการผลิตให้มีความสะอาดมากขึ้น รวมทั้งต้องการให้ช่วยเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชนมากขึ้น เพื่อช่วยฟอกอากาศให้กับชุมชน

4.2.2 ฝ่ายภาครัฐ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตุม อุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี และหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ เขตพื้นที่ของสวนอุตสาหกรรม 304 จะอยู่ในการดูแลจากหน่วยงานท้องถิ่นอย่างองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตุม จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้บริหารท้องถิ่นได้นำวิสัยทัศน์ “SMART THATOOM” เข้ามาสื่อสารกับประชาชนให้ทราบถึงการพัฒนาพื้นที่ท่าตุมให้เป็นเมืองสมัยใหม่ การนำแพลตฟอร์ม Traffy Fondue มาใช้สื่อสารกับประชาชนรับเรื่องร้องทุกข์ เพื่อจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งการประสานงานหาแนวทางแก้ไขร่วมกับสวนอุตสาหกรรม 304 และโรงงานได้อย่างทันท่วงที ส่งเสริมความหลากหลายทางการเรียนรู้ผ่านทางการเรียนรู้ด้วยการจัดตั้ง “SMART THATOOM KNOWLEDGE

CENTER” และในอนาคตจะมีการติดตั้งเครื่องตรวจวัดคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เพื่อจะดำเนินแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในส่วนของอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี พบว่าเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยผลักดันสวนอุตสาหกรรม 304 และโรงงาน เข้าร่วมอุตสาหกรรมสีเขียว (Green Industry) ซึ่งเป็นหลักการทำธุรกิจเน้นความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมองค์กรหลายด้าน ทั้ง “ภาพลักษณ์” “โอกาสทางธุรกิจ” และ “หลักการดำเนินธุรกิจ” ที่จะอยู่คู่ธุรกิจตราบนานเท่านาน มุ่งเน้นการพัฒนาและปรับปรุงโรงงานอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมหลายประเภทอุตสาหกรรม โดยต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมทุกขั้นตอนของการทำธุรกิจโรงงาน ทั้งนี้กระทรวงอุตสาหกรรมได้นำแรงจูงใจมาช่วยผลักดัน อันได้แก่การยกเว้นค่าธรรมเนียมรายปี เป็นเวลา 5 ปี เงินอุดหนุนเบี้ยต่ำ การผ่อนคลายการตรวจกำกับ และการยกย่องชื่นชม ด้วยการดำเนินการของภาครัฐนั้น เป็นส่วนช่วยให้สวนอุตสาหกรรม 304 และสถานประกอบการ สามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

4.2.3 ฝ่ายภาคประชาชน คือ ประชาชนในชุมชน ฝ่ายของภาคประชาชนพบว่า ผู้นำชุมชนจะเป็นสื่อกลางและตัวแทนในการเข้าร่วมกิจกรรมระหว่างชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน และต้องนำมาสื่อสารกับชุมชนของตนซึ่งประเด็นที่นำมาสื่อสารอาจจะไม่ครบถ้วน ประชาชนในพื้นที่ที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมไตรภาคี และกิจกรรมเพื่อชุมชนจะเป็นเฉพาะกลุ่ม โดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว เช่น เป็นเจ้าของห้องเช่า บ้านเช่า ร้านขายของ เป็นต้น และคนในช่วงอายุ 40 ปีขึ้นไป เนื่องจากมีเวลาว่างในการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนมากกว่ากลุ่มวัยกลางคนที่ต้องทำงานประจำ ดังนั้นการประชุมคณะกรรมการไตรภาคีจึงไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควรและทำให้ประสิทธิภาพที่ต้องการแก้ปัญหาระหว่างทั้ง 3 ฝ่ายน้อยลง ในส่วนของสิ่งแวดล้อมผู้นำชุมชนได้ให้ข้อมูลว่าปัจจุบันบ้านเช่า ห้องเช่า หอพัก และร้านค้า ในบางที่มีการปล่อยน้ำเสียลงสู่พื้นที่สาธารณะทำให้น้ำไหลลงสู่ที่ต่ำและลงคลอง แม่น้ำธรรมชาติทำให้เกิดน้ำเสีย ในการทิ้งขยะของชุมชนไม่ค่อยมีการคัดแยกขยะ และทิ้งขยะในจุดที่ไม่ควรทิ้ง เผาป่าเผาไร เป็นต้น จึงต้องการให้หน่วยงานท้องถิ่นเข้ามาดูแลตรวจสอบการปล่อยน้ำเสียของชุมชน อีกทั้งอยากเป็นส่วนหนึ่งในการรับรู้การตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่แจ้งเตือนออนไลน์ 24 ชั่วโมง หรือแม้แต่ผลรับทราบผลของการทำประชารัฐวิสาหกิจมีโรงงานมาตั้งในชุมชน เพราะในบางครั้งประชาชนในพื้นที่ไม่เห็นด้วยแต่สามารถก่อสร้างได้ ในส่วนการส่งเสริมทักษะอาชีพให้กับคนในชุมชนพบว่า เป็นเพียงโครงการและกิจกรรมระยะสั้น ไม่มีการประเมินติดตามผล ทั้งนี้ประชาชนบางรายมองว่าประชาชนในชุมชนก็ไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร และมองว่าผู้นำชุมชนจำเป็นต้องเข้มแข็งถึงจะสามารถนำพัฒนาให้ชุมชนให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น สามารถอยู่ร่วมกับอุตสาหกรรม 304 ได้

5. การอภิปรายผล

5.1 การอภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์การศึกษาบทบาทของสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศกับการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: สวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี จะพัฒนาสวนอุตสาหกรรม เชิงนิเวศนั้นต้องปฏิบัติตามเกณฑ์และตัวชี้วัดการเป็นสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ประกอบไปด้วย 32 ตัวชี้วัด 5 มิติ ได้แก่ 1) กายภาพ 2) เศรษฐกิจ 3) สังคม 4) สิ่งแวดล้อม และ 5) การบริหารจัดการ โดยระดับการเป็นสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศจะถูกประเมินผลความเป็นสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศตามตัวชี้วัดในแต่ละระดับ จะเป็นการประเมินจากคะแนนสะสมจากระดับที่ 1 จนถึงระดับที่ 5 ซึ่งการจะผ่านระดับการเป็นสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศแต่ละระดับจะต้องผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2562) จากผลการวิจัย พบว่าในภาพรวมของสวนอุตสาหกรรม 304 มีแนวทางการดำเนินงานสอดคล้องในทิศทางเดียวกับเกณฑ์และตัวชี้วัดของสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ อย่างไรก็ตามการพัฒนาสวนอุตสาหกรรม 304 ให้เป็นสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศยังไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้งคณะกรรมการ และคณะทำงานที่ประกอบไปด้วย ภาครัฐ โรงงาน สวนอุตสาหกรรม 304 และชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ วชิรวัชร งามละม่อม (2559) อธิบายว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมมือกันการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เสมอภาค นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานเพื่อพัฒนาหรือใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญ

ของแต่ละคนในการแก้ปัญหาของชุมชนและพัฒนางานในกลุ่มให้มีความโปร่งใสและให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณะ เชี่ยวเวช (2562) ว่าการร่วมกันแก้ปัญหาระหว่างโรงงานกับชุมชน ภาคประชาชนต้องเข้ามามีบทบาทต่อกระบวนการการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ การช่วยกันดูแลรักษาสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในขณะเดียวกันโรงงานต้องเปลี่ยนแนวทางในการทำงานเพื่อร่วมแก้ปัญหากับชุมชน และสิ่งที่สำคัญในการแก้ปัญหาคือความจริงใจต่อกัน ในส่วนของวัตถุประสงค์การศึกษาการอยู่ร่วมกันของชุมชนกับสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศกรณีศึกษา: สวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี พบว่าทุกภาคส่วนมีการดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน แต่ไม่ใช่ทุกคนที่มีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคม เนื่องจากขาดการสื่อสารและให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการอยู่ร่วมกันของชุมชนกับสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ รวมถึงขาดแรงจูงใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ ทนกร ศรีก่อ และคณะ (2566) ที่เห็นว่าควรสร้างความรู้ความเข้าใจ ภาษาในการสื่อสาร สร้างความเชื่อมั่น สร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ การบูรณาการ กลไกของคำสั่ง การควบคุม การป้องกัน และการบริหารจัดการ ทั้งนี้เพราะการสื่อสารที่สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่สูงสุด

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

บทบาทของสวนอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี มีการดำเนินการไปแนวทางเดียวกับเกณฑ์และตัวชี้วัดการเป็นสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ เพียงแต่ต้องมีการจัดทำคณะกรรมการ และทีมงานการพัฒนาสวนอุตสาหกรรม 304 ให้เป็นเชิงนิเวศอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการในการยกระดับพื้นที่เป้าหมายสู่สวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ รวมทั้งมีการติดตามและประเมินผลความก้าวหน้าของการดำเนินงาน โดยการจัดทำข้อมูลฐาน (Baseline) ตามคุณลักษณะ 5 มิติ 20 ด้าน ตลอดจนการดำเนินการตามแผน เพื่อให้เห็นผลของการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงยกระดับในระยะต่อไป ในส่วนการอยู่ร่วมกันของชุมชนกับสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ 304 พบว่าการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ทุกภาคส่วนตระหนักรู้และมีจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันกับสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ

จากสาเหตุที่ผู้วิจัยได้อธิบายการพัฒนาสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศของสวนอุตสาหกรรม 304 จะประสบความสำเร็จไม่ได้ความร่วมมือจาก 3 ภาคส่วนมากที่ควร รวมทั้งการสื่อสารให้ครอบคลุม เพื่อสร้างองค์ความรู้ และให้เกิดความตระหนักต่อการพัฒนาสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ที่อยู่ร่วมกับชุมชน ให้เกิดความยั่งยืน

6.2 ข้อเสนอแนะ

1. สวนอุตสาหกรรม 304 ควรเป็นผู้ประสานในการขับเคลื่อนการพัฒนาสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ กับสถานประกอบการ (โรงงาน) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตูม ผู้นำชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการจัดตั้งคณะกรรมการ และทีมงานสำหรับการพัฒนาสวนอุตสาหกรรม 304 ให้เป็นสวนอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ

2. สวนอุตสาหกรรม 304 และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตูมร่วมกันสื่อสารให้ความรู้ความเข้าใจกับโรงงาน และภาคประชาชนให้เห็นถึงความสำคัญการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน

7. เอกสารอ้างอิง

- กนกกาญจน์ น้อยนาช. (2558). *แนวทางการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (Eco Industrial Town) อย่างยั่งยืน: กรณีศึกษานิคมอุตสาหกรรมบางชัน*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กัณฑ์ ปานพรหมมาศ. (2560). *พลวัตของการอยู่ร่วมกันของชุมชนกับโรงงานอุตสาหกรรม จากกรณีศึกษาพื้นที่ชุมชนอาศัยอยู่ติดพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรม ระหว่างชุมชนบ้านหัวคลอง และชุมชนหมู่บ้านร่มรื่นกับบริษัท วังน้อย เบเวอเรจ จำกัด*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กฤษณะ เชี่ยวเดช. (2562). *การมีส่วนร่วมฟื้นฟูป่าชายเลนแสมภู่ ป่าน้ำประแสร์ตำบลปากน้ำ ประแสร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระยอง*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2562). *เกณฑ์และตัวชี้วัดการเป็นเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ฉบับปรับปรุง ปี พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กระทรวงอุตสาหกรรม. (2559). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)*. สืบค้น 15 มีนาคม 2565. จาก <https://www.oie.go.th/assets/portals/1/fileups/2/files/Industrial%20Master%20Plan/thailandindustrialdevelopmentstrategy4.0.pdf>.
- การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. (2558). *คู่มือจัดทำแผนแม่บทการเป็นเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศตามกรอบยุทธศาสตร์ประเทศ*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็นพีซี เซฟตี้ แอนด์ เอ็นไวรอนเมนทอล เซอร์วิส จำกัด.
- นิติญา สุทธาวาส. (2563). *แนวทางการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศในพื้นที่ตำบลหน้าพระลาน (การค้นคว้าอิสระสาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม)*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ทนากกร ศรีก่อ, วิทยาธร ท่อแก้ว, กนก ชันบุญญ และคณะ. (2566). การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 1 (6), 2467-2479.
- บริษัท 304 อินดัสเตรีย ปาร์ค จำกัด. (2544). *รายงานฉบับสมบูรณ์การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการสวนอุตสาหกรรม 304 ส่วนขยาย*. สืบค้น 10 มิถุนายน 2567. จาก <https://eia.onep.go.th/eia/detail?id=1641>
- บริษัท 304 อินดัสเตรีย ปาร์ค จำกัด. (2565). *รายงานการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดโครงการในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการสวนอุตสาหกรรม 304 อินดัสเตรีย ปาร์ค (ครั้งที่ 2)*. สืบค้น 10 มิถุนายน 2567. จาก <https://eia.onep.go.th/eia/detail?id=11613>
- วชิรวัชร งามละม่อม. (2559). *ทฤษฎีการมีส่วนร่วม*. สืบค้น 15 มีนาคม 2565. จาก http://learningofpublic.blogspot.com/2016/02/blog-post_79.html.
- วรรัตน์ ทองเต็มถ. (2556). *การรับรู้และความต้องการขององค์กรชุมชนต่อการพัฒนาสู่เมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ กรณีศึกษา นิคมอุตสาหกรรมสมุทรสาคร*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิสาชา ภูจินดา. (2555). *การประยุกต์หลักนิคมอุตสาหกรรมเชิงเศรษฐกิจในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน*. ทูสนับสนุนการวิจัย คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศูนย์พัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ. (2557). *ECO ต่างประเทศ*. สืบค้น 22 กุมภาพันธ์ 2565. จาก http://ecocenter.diw.go.th/Visitor/Theme_1/eco_learning_ecoabroad.
- สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดปราจีนบุรี. (2567). *กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมจังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ.2555*. สืบค้น 10 มิถุนายน 2567. จาก <https://pvnweb.dpt.go.th/prachinburi/th/urban-laws>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. สืบค้น 15 มีนาคม 2565. จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422.

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตูม. (2566). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566-2570)*. สืบค้น 10 มิถุนายน 2567. จาก <https://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER62/DRAWER056/GENERAL/DATA0000/00000244.PDF>

304 Industrial park. (2567). *ความเป็นมาสวนอุตสาหกรรม 304 ปราณบุรี*. สืบค้น 10 มิถุนายน 2567. จาก <https://www.304industrialpark.com/th/about-us/background>

**ผลกระทบจากโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคม
ขนส่ง กรณีศึกษา : โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง
หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในพื้นที่
อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม**

**The Impact from Transportation Infrastructure
Development Project in The Construction Phase
Case study: Bang Yai - Kanchanaburi Motorway
Project (M81) in The Area of Nakhon Chai Si District,
Nakhon Pathom Province**

อภิเชษฐ์ ปานรัตน์¹, สิริกร กาญจนสุนทร² และ ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง³

วันรับ: 18 มิถุนายน 2567 วันแก้ไข: 16 กรกฎาคม 2567 ยอมรับ: 3 กันยายน 2567

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาศึกษาผลกระทบจากโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในระยะก่อสร้าง ในพื้นที่อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลกับผลกระทบ และกระจายของระดับผลกระทบจากแนวเขตทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในรัศมี 500 เมตร ในพื้นที่อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ครั้วเรือนที่อยู่ในพื้นที่รัศมี 500 เมตรจากเขตทางหลวงฯ เฉพาะในพื้นที่อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำนวน 275 ครั้วเรือน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ใช้สถิติพรรณนาเพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไปที่ศึกษา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่ามัธยฐานเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และสถิติไคสแควร์ (Chi-square) ทดสอบหาความสัมพันธ์

ผลการศึกษา พบว่า ผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.44$) สำหรับรายด้านผลกระทบที่พบมากที่สุด คือ ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 0.72$) รองลงมา คือ ผลกระทบด้านสังคม ($\bar{x} = 0.36$) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ($\bar{x} = 0.33$) และผลกระทบด้านสุขภาพ ($\bar{x} = 0.30$) โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบประกอบด้วย การศึกษา และระยะห่างจากแนวเขตทางหลวงฯ

¹ นิสิตปริญญาโท, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาสังคม, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ผู้ประพันธ์บทความ)

² รองศาสตราจารย์, ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ, สาขาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ อาจารย์ประจำสาขาพัฒนาสังคม, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การกระจายของระดับผลกระทบจากแนวเขตทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในรัศมี 500 เมตร พบว่า โครงสร้างต่างระดับมีผลกระทบต่อระดับของผลกระทบจากโครงสร้างต่างระดับขนาดใหญ่ ขนาดของพื้นที่ และระยะเวลาในการดำเนินการก่อสร้างส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างได้รับผลกระทบมากกว่าบริเวณอื่น ๆ โดยพื้นที่ส่วนมากจะได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการก่อสร้างของโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรีในระดับน้อย

ข้อเสนอแนะ หน่วยงานของรัฐควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ของโครงการตั้งแต่ การกำหนดแผนงาน การศึกษาความเหมาะสม การออกแบบรายละเอียด และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาโครงการ และกำกับดูแลการดำเนินการก่อสร้างของผู้รับเหมาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ปฏิบัติตามมาตรการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบ และมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: ผลกระทบ, ทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง, การกระจายของระดับผลกระทบ, ระยะก่อสร้าง

Abstract

This quantitative research aimed to study the Impact from Transportation Infrastructure Development Project in The Construction Phase case study of Bang Yai - Kanchanaburi Motorway Project (M81) in the area of Nakhon Chai Si District, Nakhon Pathom Province. study the relationship between basic personal factors with the impact from the project. Distribution of impact levels from highway boundaries within 500 meters radius and study the relationship between basic personal factors with the impact from the project. The sample group studied was households living amounted 275 samples in an area with a radius of 500 meters from the highway area especially in the Nakhon Chai Si District, Nakhon Pathom Province. The data were collected by using questionnaires. The reliability of the instrument was tested by Cronbach's alpha coefficient. Statistics used to test for relationships are Chi-square and Pearson correlation coefficient. Statistical significance was set at the .05 level.

The results showed that overall and individual Impacts from the construction of the Bang Yai - Kanchanaburi Motorway Project (M81) are at a low level. The most common impacts are environmental impacts ($\bar{x} = 0.72$), followed by social impact ($\bar{x} = 0.36$), economic impacts ($\bar{x} = 0.33$), and health impacts ($\bar{x} = 0.30$). The variables that are related to the impact from the construction of the project were age and educational level.

Suggestions: Government agencies should support and encourage citizens and stakeholders to participate in every step of project processes from planning plans, suitability study, detailed design and environmental impact assessment as well as monitoring environmental impacts arising from project development. And supervise the construction operations of contractors and related parties to comply with measures to prevent, correct and reduce impacts, and measures to monitor and inspect environmental impacts.

Keywords: Impact, Motorway, Impact level distribution, The Construction Phas

1. บทนำ

โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี หรือทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข M81 เป็นหนึ่งโครงการสำคัญที่มีความจำเป็นเร่งด่วน โดยได้รับการบรรจุในแผนมาตรการเร่งรัดการลงทุน (Action Plan) ของกระทรวงคมนาคม และมาตรการเร่งรัดโครงการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ (PPP Fast Track) (Public Private Partnership : PPP หมายถึง การร่วมทุนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน) ของกระทรวงการคลัง เพื่อเร่งรัดการลงทุนโครงการขนาดใหญ่ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมโดยเร็ว กรมทางหลวงได้ดำเนินการก่อสร้างงานโยธา ซึ่งแบ่งออกเป็น 25 สัญญา เพื่อเร่งรัดการดำเนินงานก่อสร้างให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนด สำหรับ

การก่อสร้างงานระบบ การดำเนินงานและการบำรุงรักษาภายหลังจากโครงการเปิดให้บริการคณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2560 อนุมัติให้กรมทางหลวงเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนร่วมลงทุนและบริหารจัดการ ในรูปแบบที่รัฐรับความเสี่ยงด้านจำนวนผู้ใช้บริการเอง (PPP Gross Cost) ซึ่งเอกชนจะเป็นผู้ลงทุนก่อสร้างงานระบบและจัดเก็บรายได้ทั้งหมดส่งมอบให้แก่ภาครัฐ โดยภาคเอกชนจะได้รับค่าจ้าง / ตอบแทนในการดำเนินงานและบำรุงรักษา พร้อมทั้งจ่ายคืนค่าก่อสร้างงานระบบตามกรอบระยะเวลาและเงื่อนไขที่กำหนด (กรมทางหลวง, ม.ป.ป.)

ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา กรมทางหลวง ได้ดำเนินการศึกษาความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจ วิศวกรรม และผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายบางใหญ่ - บ้านโป่ง โดยดำเนินการระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2539 - 2541 และโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายบ้านโป่ง - กาญจนบุรี ในช่วงปี พ.ศ. 2543 - 2546 ต่อมา ในระหว่างปี พ.ศ. 2551 - 2552 กรมทางหลวง จึงได้ดำเนินการสำรวจและออกแบบรายละเอียด โครงการทางหลวงพิเศษหมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ซึ่งได้กำหนดให้มีการทบทวนรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมอีกครั้ง เนื่องจากสภาพแวดล้อมในพื้นที่โครงการได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ดังนั้นในปี พ.ศ. 2559 กรมทางหลวง จึงได้ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษา ให้ดำเนินการทบทวนรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สาย บางใหญ่ - กาญจนบุรี เพื่อทบทวนรายละเอียดโครงการในส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญไปจากรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเดิม จากการศึกษา พบว่า สภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนมากเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ประกอบด้วย นาข้าว อ้อย พืชผัก และไม้ดอก เป็นต้น นอกจากนั้นเป็นที่อยู่อาศัยจำพวกชุมชน / หมู่บ้าน บ้านจัดสรร ตลอดจนฟาร์มปศุสัตว์จำพวก สุกร ไก่ และบ่อเลี้ยงปลา (บริษัท ธรรมชาติ คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2560)

จากการดำเนินงานของกรมทางหลวงในห้วงเวลาที่ผ่าน จะเห็นได้ว่าการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือ การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA) ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาและประเมินผลที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการหรือกิจการหรือการดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้มีการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียอื่นใดของประชาชนหรือชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อกำหนดมาตรการป้องกันแก้ไขผลกระทบดังกล่าว (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) โดยการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการหาการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันหรือสถานภาพสิ่งแวดล้อมที่คาดว่าจะเกิดผลกระทบหรือเป็นผลพวงจากการกระทำของกิจกรรมโครงการก่อนระหว่าง และภายหลังการก่อสร้างโครงการ (เกษม จันทรแก้ว, 2554) ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะจำแนกกิจกรรมของโครงการออกเป็น 3 ระยะ คือ 1) ระยะเตรียมการก่อสร้าง / ระยะก่อนก่อสร้าง ลักษณะกิจกรรมจะเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนจะดำเนินการก่อสร้าง เช่น การจัดกรรมสิทธิ์ที่ดิน การรื้อย้ายสิ่งปลูกสร้าง ระบบสาธารณูปโภค การจัดเตรียมสำนักงานหรือพื้นที่ในการเตรียมวัสดุหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการก่อสร้าง 2) ระยะก่อสร้าง เป็นห้วงเวลาของการลงมือปฏิบัติซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบมากที่สุดทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย และคุณภาพชีวิต โดยระยะเวลายาวขึ้นอยู่กับโครงสร้าง ระยะทาง และความยากง่ายในการดำเนินการ และ 3) ระยะ

ดำเนินการและบำรุงรักษา คือ ช่วงเวลาที่เปิดให้บริการ ซึ่งลักษณะของผลกระทบมักจะขึ้นอยู่กับลักษณะของโครงสร้าง และความอ่อนไหวของพื้นที่

โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี มีระยะทางรวม 96.410 กิโลเมตร โดยออกแบบให้มีการควบคุมการเข้าออกอย่างสมบูรณ์ มีเริ่มต้นที่จุดตัดทางหลวงพิเศษหมายเลข 9 ด้านตะวันตกกับถนนรัตนธิเบศร์ บริเวณทางแยกต่างระดับบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ผ่านอำเภอพุทธมณฑล อำเภอนครชัยศรี อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี และบรรจบกับทางหลวงหมายเลข 324 (ถนนกาญจนบุรี - อำเภอพนมทวน) อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นจุดสิ้นสุดโครงการ ทั้งนี้ แนวเส้นทางโครงการตัดผ่านพื้นที่ชุมชน 56 แห่ง หมู่บ้านจัดสรร 11 หมู่บ้าน อยู่ในเขตการปกครอง 19 ตำบล 6 เทศบาลตำบล และ 1 เทศบาลเมือง 8 อำเภอ 4 จังหวัด (บริษัท ธรรมชาติ คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2560) รูปแบบทางหลวงของโครงการ เขตทางกว้าง 70 เมตร เป็นทางหลวงพิเศษ ขนาด 6 ช่องจราจร (ไป - กลับ) ช่วง บางใหญ่ - นครปฐม (ทางหลวงหมายเลข 321) ขนาด 4 ช่องจราจร (ไป - กลับ) ช่วง นครปฐม (ทางหลวงหมายเลข 321) - กาญจนบุรี ทางแยกต่างระดับ จำนวน 8 แห่ง ได้แก่ ทางแยกต่างระดับบางใหญ่ (ทางหลวงหมายเลข 9) ทางแยกต่างระดับนครชัยศรี (ทางหลวงหมายเลข 3323) ชุมทางต่างระดับนครชัยศรี (ทางหลวงพิเศษหมายเลข 8) ทางแยกต่างระดับนครปฐมฝั่งตะวันออก (ทางหลวงหมายเลข 3036) ทางแยกต่างระดับนครปฐมฝั่งตะวันตก (ทางหลวงหมายเลข 321) ทางแยกต่างระดับท่ามะกา (ทางหลวงหมายเลข 3394) ทางแยกต่างระดับท่าม่วง (ทางหลวงหมายเลข 3081) และทางแยกต่างระดับกาญจนบุรี (ทางหลวงหมายเลข 324) องค์ประกอบอื่น ๆ ได้แก่ พื้นที่ศูนย์บริหารทางหลวงพิเศษและพื้นที่บริการทางหลวง พื้นที่บริการทางหลวง (Service Area) จำนวน 2 แห่ง คือ บริเวณตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี และตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ที่พักริมทาง (Rest Area) จำนวน 1 แห่ง ด้านเก็บค่าผ่านทางและทางเข้า - ออก จำนวน 8 แห่ง ซึ่งในปัจจุบันการดำเนินงานก่อสร้างทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ผลงานก่อสร้างงานโยธา แล้วเสร็จ 20 สัญญา ซึ่งผลการดำเนินงานด้านโยธาทั้งโครงการฯ เดือนมิถุนายน 2567 คิดเป็นร้อยละ 98.726 และงานระบบอยู่ระหว่างการดำเนินงานก่อสร้างทั้ง 8 ด้าน เช่น ระบบจัดเก็บค่าธรรมเนียมผ่านทาง ระบบจัดการจราจรอัจฉริยะ ระบบโครงข่ายใยแก้วนำแสง และระบบไฟฟ้าและแสงสว่าง เป็นต้น โดยภาพรวมของการดำเนินงานระบบเดือนมิถุนายน 2567 คิดเป็นร้อยละ 54.42 ทั้งนี้ ทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 ได้เปิดให้บริการชั่วคราวในช่วงสุดสัปดาห์เฉพาะวันศุกร์ เวลา 15.00 น. ถึงวันอาทิตย์ เวลา 21.00 น. เท่านั้น โดยสามารถเข้า - ออก ได้เฉพาะบริเวณด่านเก็บค่าผ่านทางนครปฐมตะวันตก และด่านเก็บค่าผ่านทางกาญจนบุรี เท่านั้น ทั้งนี้ กรมทางหลวงคาดว่าจะเปิดให้บริการเต็มรูปแบบในปี พ.ศ. 2568 (กรมทางหลวง กองทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง, 2567)

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาผลกระทบที่มาจากโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งในระยะก่อสร้าง โดยใช้กรณีศึกษา โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในพื้นที่อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมในการทำเกษตรกรรม โดยจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบจากโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในระยะก่อสร้าง กับปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล พร้อมทั้งวิเคราะห์การกระจายของระดับผลกระทบจากแนวเขตทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในรัศมี 500 เมตร เพื่อนำไปสู่การเสนอแนวทางในการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดจากการก่อสร้าง ตลอดจนแนวทางการดำเนินงานเพื่อบรรเทาผลกระทบดังกล่าว

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

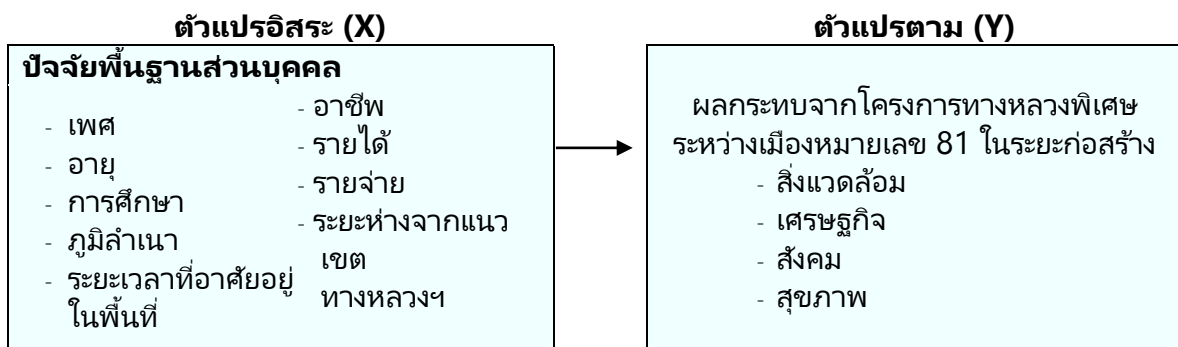
1. เพื่อศึกษาผลกระทบจากโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในระยะก่อสร้าง ในพื้นที่อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อวิเคราะห์การกระจายของระดับผลกระทบจากแนวเขตทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในรัศมี 500 เมตร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลกับผลกระทบจากโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในระยะก่อสร้าง ในพื้นที่อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการป้องกันและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่ง

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1 กรอบแนวคิดและสมมติฐาน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของเกษม จันทรแก้ว (2554) โดยกำหนดตัวแปรตามแนวทางของสำนักงานสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมทางหลวง (2558) ดังภาพที่ 1

สมมติฐานการวิจัย ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับผลกระทบจากโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 ในระยะก่อสร้าง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครั้วเรือนที่อยู่ในรัศมี 500 เมตรจากเขตทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี เฉพาะในพื้นที่อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ระยะทางประมาณ 14.71 กิโลเมตร โดยกำหนดประชากรในการศึกษาจะตั้งรัศมี 500 เมตรจากเขตทางหลวงฯ ครอบคลุมพื้นที่จำนวน 16 หมู่บ้าน ใน 7 ตำบล ของอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ซึ่งจะแจกแนบครั้วเรือน / หลังคาที่ปรากฏบนภาพถ่ายดาวเทียม และภาพถ่ายมุมมองแบบ 360 องศาด้วย Street View ซึ่งได้จากซอฟต์แวร์กูเกิลเอิร์ธ (Google Earth) โดยใช้โปรแกรมประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ArcGIS ในการทำแผนที่และกำหนดจุดของประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งมีประชากรทั้งหมด 954 ครั้วเรือน

การหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ใช้ขนาดตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 โดยคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Krejcie & Morgan ในการคำนวณ โดยขนาดตัวอย่างมีค่าเท่ากับ 275 ตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่าง หลังจากได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างหลายขั้นตอน (Multi - stage Sampling) โดยแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มย่อยตามขอบเขตการปกครองในระดับหมู่บ้าน โดยจะสุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มย่อยตามสัดส่วนของประชากร โดยแต่ละกลุ่มย่อยจะดำเนินการสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็น (Probability sampling) ด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) โดยจัดทำรายชื่อประชากรเรียงตามลำดับจากน้อยไปมากในแต่ละกลุ่มย่อย จากนั้นหาอัตราส่วนระหว่างประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะทำให้การสุ่มตัวอย่างเพื่อกำหนดตัวอย่างแรกของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ด้วยการสุ่มตัวเลข โดยโปรแกรมสุ่มตัวเลข ออนไลน์ (Random Number Generator)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบปลายปิด (Close - ended Questionnaire) และปลายเปิด (Open - ended Questionnaire) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา ภูมิลำเนา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ อาชีพหลักของครัวเรือน รายได้รวมของครัวเรือน รายจ่ายรวมของครัวเรือน และระยะห่างจากแนวเขตทางหลวงฯ ใช้แบบสอบถามแบบปลายปิดในรูปแบบสำรวจรายการ (Checklist) และแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้เขียนข้อมูลตามความเป็นจริง

ส่วนที่ 2 ผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ใช้แบบสอบถามแบบปลายปิดในรูปแบบมาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) ประกอบด้วย มีผลกระทบมาก มีผลกระทบปานกลาง มีผลกระทบน้อย และไม่มีผลกระทบ โดยจำแนกออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ

3.4 ตัวแปรและการวัด

ผลกระทบจากการก่อสร้าง โดยจำแนกออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ ผู้วิจัยทำการวัดตัวแปรแบบมาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) ประกอบด้วย มีผลกระทบมาก (3) มีผลกระทบปานกลาง (2) มีผลกระทบน้อย (1) และไม่มีผลกระทบ (0) จากนั้นหาช่วงชั้นที่ใช้ในการวัดโดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ มีผลกระทบมาก มีผลกระทบปานกลาง มีผลกระทบน้อย โดยใช้สูตร คะแนนสูงสุด ลบ คะแนนต่ำสุด หารด้วยจำนวนชั้น รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ช่วงคะแนนและความหมายที่ใช้ในการวัดและแปรผลการศึกษาระดับผลกระทบ

เกณฑ์การวัด / ช่วงคะแนน				ความหมาย
ผลกระทบ รายชื่อ	ผลกระทบ ด้านสิ่งแวดล้อม ¹	ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้าน สุขภาพ ²	ผลกระทบ รวม ³	
0.00 - 1.00	0.00 - 6.00	0.00 - 5.00	0.00 - 21.00	มีผลกระทบน้อย
1.01 - 2.00	6.01 - 12.00	5.01 - 10.00	21.01 - 42.00	มีผลกระทบปาน กลาง
2.01 - 3.00	12.01 - 18.00	10.01 - 15.00	42.01 - 63.00	มีผลกระทบมาก

หมายเหตุ : 1 ด้านสิ่งแวดล้อม มีคำถามจำนวน 6 ข้อ ช่วงคะแนนอยู่ระหว่าง 0 - 18 คะแนน

2 ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสุขภาพ มีคำถามด้านละจำนวน 5 ข้อ ช่วงคะแนนอยู่ระหว่าง 0 - 15 คะแนน

3 ผลกระทบรวม ซึ่งมีคำถามจำนวน 21 ข้อ ช่วงคะแนนอยู่ระหว่าง 0 - 63 คะแนน

3.5 การวิเคราะห์การกระจายของระดับผลกระทบ

การวิเคราะห์การกระจายของระดับผลกระทบจากแนวเขตทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในรัศมี 500 เมตรจากเขตทางหลวงฯ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ArcGIS ในการประมวลผลข้อมูล (Data Processing) โดยจะเป็นการประมาณ ค่าช่วง (Interpolation) ทางสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS : Geographic Information System) ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือ IDW (Inverse Distance Weight) ซึ่งเป็นการประมาณค่าช่วงจากการประเมินค่าเฉลี่ยจากเซลล์นำเข้า ซึ่งรู้ค่าและนำมาหาผลกระทบกับเซลล์พื้นที่ใกล้เคียงที่ต้องการประมาณค่า โดยเซลล์พื้นที่ที่อยู่ใกล้จะได้รับอิทธิพล จากเซลล์ที่รู้ค่ามากที่สุด และเซลล์ที่พื้นที่อยู่ไกลที่สุดจะได้รับอิทธิพลน้อยที่สุด (Linear Weighted) เป็นการประมาณค่าให้กับตำแหน่งที่ไม่ทราบค่าจากผลรวมเชิงเส้นของค่าที่ทราบแล้วถ่วงน้ำหนักจุดให้ถูกจำกัดด้วยระยะทางจากจุดที่ไม่ทราบค่าไปยังจุดที่ทราบค่า ซึ่งเหมาะกับการประมาณค่าช่วงข้อมูลประเภทที่มีความสัมพันธ์กับระยะทางโดยตรง (วรากร รัตนอารีกุล และนิติมา อัจฉริยะโพธา, 2566)

โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะนำคะแนนรวมรายด้าน และคะแนนรวมทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างแต่ละราย โดยแปรผลตามเกณฑ์การวัดรายด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสุขภาพ และผลกระทบโดยภาพรวมไปใช้ในการประมาณค่าช่วง (Interpolation) ทางสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยจัดทำแผนที่แสดงการกระจายของระดับผลกระทบที่เกิดจากโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในระยะก่อสร้าง แบ่งออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ ผู้วิจัยทำการวัดตัวแปรแบบมาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) ประกอบด้วย มีผลกระทบมาก (3) มีผลกระทบปานกลาง (2) มีผลกระทบน้อย (1) และไม่มีผลกระทบ (0) จากนั้นหาช่วงชั้นที่ใช้ในการวัดโดยแบ่งออกเป็น 4 ช่วง คือ มีผลกระทบมาก มีผลกระทบปานกลาง มีผลกระทบน้อย และไม่มีผลกระทบ โดยใช้สูตร คะแนนสูงสุด ลบ คะแนนต่ำสุดหารด้วยจำนวนชั้น (ไม่มีผลกระทบไม่ใช้ในการคำนวณ) รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ช่วงคะแนนและความหมายที่ใช้ในการวัดและแปรผลการศึกษาการวิเคราะห์การกระจายของระดับผลกระทบ

เกณฑ์การวัด / ช่วงคะแนน			ความหมาย
ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ¹	ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสุขภาพ ²	ผลกระทบรวม ³	
0.00	0.00	0.00	ไม่มีผลกระทบ
1.00 - 6.67	1.00 - 5.67	1.00 - 21.67	มีผลกระทบน้อย
6.68 - 12.33	5.68 - 10.33	21.68 - 42.33	มีผลกระทบปานกลาง
12.34 - 18.00	10.34 - 15.00	42.34 - 63.00	มีผลกระทบมาก

หมายเหตุ : 1 ด้านสิ่งแวดล้อม มีคำถามจำนวน 6 ข้อ ช่วงคะแนนอยู่ระหว่าง 1 - 18 คะแนน

2 ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสุขภาพ มีคำถามด้านละจำนวน 5 ข้อ ช่วงคะแนนอยู่ระหว่าง 1 - 15 คะแนน

3 ผลกระทบรวม ซึ่งมีคำถามจำนวน 21 ข้อ ช่วงคะแนนอยู่ระหว่าง 1 - 63 คะแนน

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีสัมภาษณ์ โดยใช้พนักงานสัมภาษณ์ จำนวน 6 คน โดยอธิบายให้ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเข้าใจในแบบสอบถามและวัตถุประสงค์ในการศึกษา หลังจากนั้นใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามแบบสอบถาม โดยกรอกข้อมูลตามที่กลุ่มตัวอย่างให้สัมภาษณ์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยตรวจสอบแบบสอบถามทุกฉบับเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยเก็บข้อมูลเมื่อวันที่ 10 - 11 พฤษภาคม 2567

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้สถิติพรรณนาเพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไปที่ศึกษา โดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่ามัธยฐานเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะข้อมูลทั่วไปทั้งหมดของผู้ได้รับผลกระทบ สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามที่เป็นอัตราส่วน (Ratio Scale) โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามที่เป็นนามบัญญัติ (Nominal Scale) โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ทบทวนวรรณกรรม

4.1 แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบ

ความหมายของผลกระทบ สรุปได้ว่า ผลกระทบ (Impact) คือ ผลที่เกิดจากการกระทำหรือการกระทบที่เกิดจากแหล่งกำเนิดเคลื่อนตัวโดยตรงไปกระทบผู้รับผลกระทบแล้วเกิดปฏิกิริยาตอบโต้ หรือการเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนไปของบทบาทหน้าที่ไปจากเดิม โดยมีทิศทางทั้งในทางบวกและลบต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งผลกระทบดังกล่าวอาจส่งผ่านผลกระทบนั้นต่อไปยังบุคคลอื่นหรือสิ่งแวดล้อมทางสังคมต่อไป ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบเดิมหรือเกิดผลกระทบใหม่เกิดขึ้นตามมาส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อเนื่อง (เดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ, 2553; เกษม จันทรแก้ว, 2554) โดยประเภทของผลกระทบ แบ่งเป็น *ผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหา* เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร สิ่งแวดล้อมและกายภาพ *ผลกระทบตามแง่มุมของความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (Reality)* แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ผลกระทบในเชิงภาวะวิสัย (Objective Impact) และผลกระทบเชิงอัตวิสัย (Subjective Impact) *ทิศทางที่กระทบ* ได้แก่ ผลกระทบโดยตรง (Direction Impact) และผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) และ*คุณค่าของผลกระทบ* อาจแบ่งออกได้เป็นผลกระทบในเชิงบวก หมายถึง ผลกระทบที่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและผลกระทบในเชิงลบ ได้แก่ ผลกระทบที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนา (Dye, 1982)

ในการศึกษาครั้งนี้จะเป็นการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม คือ การเปลี่ยนแปลงทั้งขนาดและทิศทางของสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากกิจกรรมของมนุษย์และ / หรือภัยธรรมชาติ จนทำให้กระบวนการวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมไม่ยั่งยืนในระยะเวลาหนึ่งหรือตลอดไป (เกษม จันทรแก้ว, 2554) ซึ่งการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะใช้เครื่องมือ คือ การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกระบวนการวิเคราะห์ทำนาย ประเมินขนาด และความสำคัญของผลกระทบของกฎหมายนโยบาย โครงการ และกิจกรรมอื่น ๆ ของมนุษย์ที่อาจมีต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม สุขอนามัย และคุณภาพชีวิต รวมทั้งการเสนอแนะมาตรการลด ป้องกัน และติดตามตรวจสอบผลกระทบ ตลอดจนการนำเสนอข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถสื่อสารเป็นที่เข้าใจกันได้อย่างชัดเจน (ฉัตรไชย รัตนไชย, 2553)

โดยปัจจัย / ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ *ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ* ประกอบด้วย ภูมิสังฐาน ดิน ธรณีวิทยา ทรัพยากรแร่ธาตุ น้ำผิวดิน / น้ำใต้ดิน น้ำทะเล อากาศ และเสียง *ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมด้านชีวภาพ* ประกอบด้วย สัตว์ / พืชในระบบนิเวศ สิ่งมีชีวิตหายาก และพื้นที่นิเวศพิเศษ *คุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์* ประกอบด้วย น้ำดื่ม / น้ำใช้ การขนส่ง โครงสร้างพื้นฐาน การควบคุมน้ำท่วม / ระบายน้ำ การเกษตรกรรม การอุตสาหกรรมเหมืองแร่ นันทนาการ และการใช้ที่ดิน *คุณภาพชีวิต* ประกอบด้วย เศรษฐกิจ - สังคม การสาธารณสุข อาชีวอนามัย ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ (สำนักงานสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมทางหลวง, 2558)

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบงานวิจัยที่มีความใกล้เคียงกัน และนำมาสนับสนุนแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ จำแนกเป็น *การศึกษาผลกระทบจากทางหลวงแผ่นดิน* ซึ่งมีการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมที่มีต่อชุมชนชนบทจากการสร้างทางหลวงหมายเลข 306 - 01 (ถนนรัตนธิเบศร์) ในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งพบว่า อาชีพหลัก รายได้จากการประกอบอาชีพหลัก การส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และความคิดที่จะเปลี่ยนอาชีพ ได้รับผลกระทบหรือมีความสัมพันธ์กับการสร้างทางหลวงฯ ในส่วนของภาวะการถือครองที่ดิน จำนวนเนื้อที่ในการถือครอง

ที่ดิน และการตั้งบ้านเรือน ไม่พบว่ามีผลกระทบหรือมีความสัมพันธ์กับการสร้างทางหลวงฯ (วันดี วิศาลโกตะ, 2533) ส่วนการศึกษาผลกระทบทางสังคมจากการก่อสร้างทางหลวงแผ่นดินสายแยกทางหลวงหมายเลข 304 - สระแก้ว ที่มีต่อชาวบ้านในอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า การก่อสร้างถนนส่งผลกระทบทั้งในเชิงบวกและลบผลกระทบ *เชิงบวก* ได้แก่ โอกาสทางการศึกษาต่อของบุตรหลาน การมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น และความสะดวกในการเดินทางสัญจร *ผลกระทบในเชิงลบ* ได้แก่ การเปลี่ยนอาชีพจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคนอกเกษตรกรรม และคนจนมีรายได้ลดลงในขณะที่คนรวยมีรายได้เพิ่มขึ้น การมีที่ดินลดลงและการสูญเสียที่ดินเพิ่มขึ้นจากการเวนคืนที่ดินและการขายที่ดินให้แก่نگลงทุน (สุทธิชัย สนธิมูล, 2545) นอกจากนี้ ได้มีการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมจากการก่อสร้างขยายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) พบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม ที่เกิดจากการก่อสร้างขยายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) *ด้านการประกอบอาชีพ* ไม่มีผลกระทบต่อประชาชน แต่ประชาชนเปลี่ยนอาชีพเป็นรับจ้าง รายได้ลดลง *ด้านสุขภาพคนในครอบครัว* พบว่า มีผลกระทบต่อระบบหายใจเนื่องจากฝุ่นละอองจากการขยายถนน *ด้านสิ่งแวดล้อม* พบว่า มีผลกระทบด้านฝุ่นละออง การสั่นสะเทือนและเสียงของเครื่องจักรขยที่กำลังทำงาน ด้านการจราจร มีเล็กน้อย มาตรการลดผลกระทบมีการใช้ป้ายจราจรเพื่อบอกสัญญาณ มีการทำสะพานลอยเพื่อให้ประชาชนปลอดภัยขณะข้ามถนน มีการสร้างทางเบี่ยง ทางเลี่ยงเพื่อให้ประชาชนที่สัญจรไป-มา สะดวกในการเดิน (วันชัย วัฒนศิริ, 2546) และการศึกษาการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมอันเนื่องมาจากการก่อสร้างทางหลวงหมายเลข 212 สายจังหวัดมุกดาหาร ถึงอำเภอนิคมน้ำจันทบูร พบว่า *ด้านมรดกชุมชน* การแต่งกายของวัยรุ่นจะเปลี่ยนไปตามแฟชั่น ส่วนของความเชื่อในด้านต่าง ๆ จะเปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน สำหรับประเพณีต่าง ๆ และความศรัทธาในพระพุทธศาสนาไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนวัดมีการเปลี่ยนแปลงในด้านการสร้างถาวรวัตถุ *ด้านนิเวศวิทยา* พบว่า มีรถจักรยานยนต์ รถยนต์มากขึ้นส่งผลให้มีเสียงดังของเครื่องยนต์ มีฝุ่นควันจากเครื่องยนต์และฝุ่นละอองมากขึ้น ขยะเพิ่มขึ้น และมีการตั้งบ้านเรือนตามสองข้างถนน *ด้านวิถีชุมชน* หลังจากสร้างถนนแล้วเสร็จทำให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้น และมีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการประกอบอาชีพ ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารเหตุการณ์บ้านเมืองมากขึ้น แล้วสามารถนำมาปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ มีการทำอาชีพเสริมรายได้ ซึ่งส่งผลให้การดำรงชีวิตของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น *ด้านสถาบันทางเศรษฐกิจชุมชน* รายได้ของประชาชนภายในหมู่บ้านที่อยู่ริมสองข้างถนนมีรายได้เพิ่มขึ้น ราคาที่ดินมีราคาแพงขึ้น และ*ด้านเอกลักษณ์ของชุมชน* พบว่า การแต่งกาย เสื้อผ้าที่สวมใส่เครื่องประดับ วัยรุ่นการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม ตามแฟชั่น ส่วนวัยกลางคนและผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย (สาธิต หัตถ์เนียม, 2548)

การศึกษาผลกระทบจากโครงการทางหลวงพิเศษ มีการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากทางหลวงพิเศษหมายเลข 7 สายกรุงเทพฯ - ชลบุรีสายใหม่ พบว่า *ผลกระทบทางเศรษฐกิจ* อาชีพหลักทางด้านการเกษตรลดลง แต่อาชีพเกี่ยวกับการจ้างแรงงานเพิ่มสูงขึ้น รายได้โดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ภาวะหนี้สินเพิ่มขึ้น *ผลกระทบด้านสังคม* การส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อเพิ่มขึ้น การตั้งบ้านเรือนจะอยู่ในย่านชุมชน มีเครื่องอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่จะเป็นรถจักรยานยนต์ และรถยนต์ และซื้อขายผลผลิตทางการเกษตรรวดเร็วขึ้น *ผลกระทบสิ่งแวดล้อม* เพราะหลังจากสร้างทางแล้วส่วนใหญ่จะมีปัญหาเกี่ยวกับเสียงรถยนต์ และควันพิษจากเครื่องยนต์ (ลักษณะ เสียมจิตต์, 2542) และการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม จากการก่อสร้างทางหลวงพิเศษ สาย วงแหวนด้านใต้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจในระดับน้อยและได้รับผลกระทบทางสังคมในระดับค่อนข้างน้อย โดยผลกระทบทางเศรษฐกิจที่มากที่สุด คือ ทรัพยากรธรรมชาติแยลง ส่วนด้านผลกระทบทางสังคม ได้แก่ ทำให้สิ่งแวดล้อมทางสังคมแยลง มีปัญหาสังคมมากขึ้น ส่วนผลกระทบทางด้านบวกของสังคม คือ การทำให้เวลาในการใช้ชีวิตประจำวันเปลี่ยนแปลงดีขึ้น ปัจจัยที่มีผลต่อผลกระทบ ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรมที่แตกต่างกันจะมีผลต่อผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม โดยยังมีสมาชิกมากก็มีผลกระทบมาก ในขณะที่ความแตกต่างของรายได้จากการประกอบอาชีพมีผลทำให้ได้รับผลกระทบทางสังคมแตกต่างกัน (สิโรตม์ แดงภูมิ, 2550) จากงานแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสู่ความสนใจการศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการก่อสร้างหรือพัฒนาโครงการที่เกี่ยวข้องกับทางหลวง ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อเป็นการพัฒนาโครงสร้าง

พื้นฐานเพื่อสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งนี้ ทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง เป็นโครงการพัฒนาที่มีผลกระทบต่อประชาชนที่อยู่สองข้างทางอย่างชัดเจน คือ การกำหนดทางเข้า - ออกที่ชัดเจนก่อให้เกิดการแบ่งแยกพื้นที่ออกเป็น 2 ฝั่งตามแนวสายทาง อีกทั้งงานวิจัยที่ผ่านมาจะเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นหลังการดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จ การศึกษาในครั้งนี้จึงมีความสนใจศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการก่อสร้างของโครงการฯ ว่ามีผลกระทบและการกระจายตัวของผลกระทบต่อประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงอย่างไร ตลอดจนหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับผลกระทบที่เกิดขึ้น

5. ผลการวิจัย

5.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 55.64 และ 44.36 ตามลำดับ มีอายุเฉลี่ย 54.81 ปี โดยส่วนมากมีช่วงอายุมากกว่า 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.82 กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 53.45 กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเกิดที่นี้ / ไม่ได้ย้ายถิ่นฐาน คิดเป็นร้อยละ 80.36 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ย้ายภูมิลำเนาพบว่า ระยะเวลาที่กลุ่มตัวอย่างที่ย้ายภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในพื้นที่มีเฉลี่ยเท่ากับ 13.28 ปี โดยส่วนมากที่ย้ายภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในพื้นที่ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.00 อาชีพหลักของกลุ่มตัวอย่างส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 52.00 มีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 27,698.18 บาท / เดือน กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000.00 บาท / เดือน คิดเป็นร้อยละ 46.91 มีรายจ่ายเฉลี่ย เท่ากับ 25,221.82 บาท / เดือน โดยส่วนมากมีรายจ่ายน้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000.00 บาท / เดือน คิดเป็นร้อยละ 54.91 ทั้งนี้ ที่อยู่อาศัย / บ้านของกลุ่มตัวอย่างมีระยะห่างจากแนวเขตทางหลวงฯ ค่าเฉลี่ย มีค่าเท่ากับ 242.62 เมตร โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีระยะห่างจากแนวเขตทางหลวงฯ ช่วง 0.00 - 100.00 เมตร คิดเป็นร้อยละ 23.27 รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	122	44.36
หญิง	153	55.64
อายุ		
อายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี	13	4.73
อายุ 31 - 40 ปี	37	13.45
อายุ 41 - 50 ปี	49	17.82
อายุ 51 - 60 ปี	72	26.18
อายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไป	104	37.82
ระดับการศึกษาสูงสุด		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	8	2.91
ประถมศึกษา	147	53.45
มัธยมศึกษาตอนต้น	44	16.00
มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	35	12.73
อนุปริญญา / ปวส.	8	2.91
ปริญญาตรี	27	9.82
ปริญญาโท	6	2.18
ภูมิลำเนา		
เกิดที่นี้ / ไม่ได้ย้ายถิ่นฐาน	221	80.36
ย้ายมาจากตำบลอื่นในอำเภอ	6	2.18
ย้ายมาจากอำเภออื่นในจังหวัดนครปฐม	5	1.82

ย้ายมาจากจังหวัดอื่น ๆ	43	15.64
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ปี	20	37.00
10.01 - 20.00 ปี	10	18.50
20.01 - 30.00 ปี	5	9.30
30.01 - 40.00 ปี	13	24.10
40.01 - 50.00 ปี	2	3.70
มากกว่า 50 ปี ขึ้นไป	4	7.40
ภูมิสำเนา		
ข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ	8	2.91
ข้าราชการบำนาญ	4	1.45
พนักงาน / ลูกจ้างประจำบริษัทเอกชน	21	7.64
ค้าขาย / ประกอบธุรกิจส่วนตัว	53	19.27
รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม	4	1.45
รับจ้างทั่วไป	34	12.36
รับจ้างในภาคเกษตรกรรม	5	1.82
เกษตรกร	143	52.00
ลูกจ้างของรัฐ	3	1.09
รายได้		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000.00 บาท / เดือน	129	46.91
20,000.01 - 40,000.00 บาท / เดือน	117	42.55
40,000.01 - 60,000.00 บาท / เดือน	24	8.73
มากกว่า 60,000.00 บาท / เดือน	5	1.82
รายจ่าย		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000.00 บาท / เดือน	151	54.91
20,000.01 - 40,000.00 บาท / เดือน	104	37.82
40,000.01 - 60,000.00 บาท / เดือน	14	5.09
มากกว่า 60,000.00 บาท / เดือน	6	2.18
ระยะห่างจากแนวเขตทางหลวงฯ		
0.00 - 100.00 เมตร	64	23.27
100.01 - 200.00 เมตร	49	17.82
200.01 - 300.00 เมตร	53	19.27
300.01 - 400.00 เมตร	63	22.91
400.01 - 500.00 เมตร	46	16.73

5.2 ผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81

สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี

ผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.44$) สำหรับรายด้าน ผลกระทบที่พบมากที่สุดคือ ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 0.72$) รองลงมา คือ ผลกระทบด้านสังคม ($\bar{x} = 0.36$) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ($\bar{x} = 0.33$) และผลกระทบด้านสุขภาพ ($\bar{x} = 0.30$) โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 4)

1) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ในภาพรวมได้รับผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 4.33$, S.D. = 4.814) โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการก่อสร้างโครงการฯ อยู่ในระดับน้อยคิดเป็นร้อยละ 71.27 มีผลกระทบในภาพรวมของรายข้ออยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.72$) โดยผลกระทบที่ได้รับมากที่สุด คือ ฝุ่นละออง ซึ่งมีผลกระทบในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.03$) รองลงมา คือผลกระทบด้านเสียงดังรบกวน มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.87$)

ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลง / เสื่อมโทรมไปจากเดิม มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.83$) และปัญหาที่พบ คือ กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ กรีดขวางทางน้ำ / เส้นทางน้ำเปลี่ยนแปลง พื้นที่สีเขียวลดลง มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.76$)

2) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ พบว่า ในภาพรวมได้รับผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 1.65$, S.D. = 3.222) โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการก่อสร้างโครงการฯ อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 89.45 มีผลกระทบในภาพรวมของรายช้อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.33$) โดยผลกระทบที่ได้รับมากที่สุด คือ รายจ่ายของครอบครัวเพิ่มขึ้นในส่วนของการใช้จ่ายในการเดินทาง มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.47$) รองลงมา คือ รายได้ของครอบครัวลดลง มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.43$) ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้รายได้ของครัวเรือนลดลง คือ การสูญเสียที่ดินทำกินหรือถูกเวนคืนที่ดิน การสูญเสียที่ดิน มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.41$) การมีงานทำน้อยลง / หรือการจ้างงานในพื้นที่ลดลง มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.21$)

3) ผลกระทบด้านสังคม พบว่า ในภาพรวมได้รับผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 1.82$, S.D. = 2.651) โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับผลกระทบด้านสังคมจากการก่อสร้างโครงการฯ อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 88.00 มีผลกระทบในภาพรวมของรายช้อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.36$) โดยผลกระทบที่ได้รับมากที่สุด คือ การเดินทางหรือการไปมาหาสู่ระหว่างสมาชิกในชุมชนลดลง มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.77$) รองลงมา คือ ความสัมพันธ์ / ปฏิสัมพันธ์ / การร่วมกิจกรรมของสมาชิกในชุมชนลดลง มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.50$) การอพยพและย้ายถิ่นฐานจากที่ตั้งเดิมไปอยู่ที่อื่น มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.24$) เกิดปัญหาทางสังคมและ / หรือความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.21$)

4) ผลกระทบด้านสุขภาพ พบว่า ในภาพรวมได้รับผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 1.52$, S.D. = 2.807) โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับผลกระทบด้านสุขภาพจากการก่อสร้างโครงการฯ อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 90.91 มีผลกระทบด้านสุขภาพในภาพรวมของรายช้อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.30$) โดยผลกระทบที่ได้รับมากที่สุด คือ การเปลี่ยนแปลงคุณภาพสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ เสียง การมองเห็น และความวิตกกังวล มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.40$) ผลกระทบต่อสุขภาพทางกาย ซึ่งกิจกรรมการก่อสร้างของโครงการฯ เป็นสาเหตุของการเกิดโรคทางการ เช่น การก่อโรคมะเร็งที่มีสาเหตุจากฝุ่นละออง มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.35$) ผลกระทบต่อความเป็นอยู่ที่ดีมีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.30$) ผลกระทบต่อสุขภาพจิต ก่อให้เกิดความเครียด / ความวิตกกังวล มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.29$)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและระดับผลกระทบ จำแนกตามรายข้อ

				(n = 275)
ข้อคำถาม	$\bar{x}$	S.D.	ระดับผลกระทบ	
ด้านสิ่งแวดล้อม	0.72	0.802	น้อย	
1) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ก่อให้เกิดเสียงดัง รบกวนต่อวิถีชีวิต / การประกอบอาชีพ	0.87	0.970	น้อย	
2) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ก่อให้เกิดฝุ่นละออง ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต / การประกอบอาชีพ	1.03	1.110	ปานกลาง	
3) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากเดิม เช่น จากพื้นที่เกษตรกรรมเป็นที่อยู่อาศัย / พาณิชยกรรม	0.30	0.792	น้อย	
4) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ส่งผลกระทบทำให้พื้นที่สีเขียวในพื้นที่ลดน้อยลง	0.76	1.094	น้อย	
5) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลง / เสื่อมโทรมไปจากเดิม เช่น การกรีดขวางทางน้ำ / เส้นทางน้ำเปลี่ยนแปลง เป็นต้น	0.83	1.180	น้อย	
6) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ส่งผลให้ภูมิทัศน์ / ทัศนียภาพ	0.55	0.936	น้อย	

เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม / เกิดมลพิษ
ทางสายตา

ด้านเศรษฐกิจ	0.33	0.644	น้อย
1) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ทำให้รายได้ของครอบครัวลดลง	0.43	0.947	น้อย
2) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ทำให้รายจ่ายของครอบครัวเพิ่มขึ้น เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าซ่อมแซมบ้านที่อยู่อาศัย เป็นต้น	0.47	0.925	น้อย
3) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีงานทำน้อยลง / หรือการจ้างงานในพื้นที่ลดลง	0.21	0.631	น้อย
4) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ทำให้สมาชิกในครอบครัวสูญเสียที่ดินทำกิน	0.41	0.937	น้อย
5) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ทำให้สมาชิกในครอบครัวสูญเสียอาชีพ / ต้องเปลี่ยนแปลงอาชีพ	0.13	0.524	น้อย
ด้านสังคม	0.36	0.530	น้อย
1) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ทำให้โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น การเปลี่ยนแปลงสถานภาพ / บทบาทหน้าที่ของคนในชุมชน การลดลงของกลุ่มทางสังคม / การรวมกลุ่มทางสังคม	0.10	0.440	น้อย
2) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ทำให้เกิดการอพยพและย้ายถิ่นฐานจากที่ตั้งเดิมไปอยู่ที่อื่น	0.24	0.572	น้อย
3) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ทำให้เกิดปัญหาทางสังคม และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง	0.21	0.555	น้อย
4) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ทำให้การเดินทาง หรือการไปมาหาสู่ระหว่างสมาชิกในชุมชนลดลง	0.77	1.079	น้อย
5) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ทำให้ความสัมพันธ์ / ปฏิสัมพันธ์ / การรวมกิจกรรมของสมาชิกในชุมชนลดลง	0.50	0.864	น้อย
ด้านสุขภาพ	0.30	0.561	น้อย
1) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดสิ่งก่อเหตุอันตราย หรือ เสี่ยงต่อสถานการณ์ที่มีเหตุอันจะทำให้เกิดความสูญเสียหรืออุบัติเหตุ	0.18	0.439	น้อย
2) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ เสียง การมองเห็น และความวิตกกังวล	0.40	0.755	น้อย
3) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ส่งผลกระทบต่อ สุขภาพทางกาย เช่น การก่อโรคภูมิแพ้ที่มีสาเหตุจากฝุ่นละออง	0.35	0.721	น้อย
4) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต ก่อให้เกิดความเครียด / ความวิตกกังวล	0.29	0.641	น้อย
5) กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ที่ดี ของสมาชิกในครอบครัว และชุมชน	0.30	0.661	น้อย
ผลกระทบในภาพรวม	0.44	0.568	น้อย

5.3 การทดสอบสมมติฐาน

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ตัวแปรที่นำมาทดสอบสมมติฐาน ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา ภูมิลำเนา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ อาชีพหลัก รายได้ รายจ่าย ระยะห่างจากแนวเขตทางหลวงฯ ผลการศึกษา พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบจากโครงการทางหลวงพิเศษระหว่าง

เมืองหมายเลข 81 ในระยะก่อสร้าง ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก และระยะห่างจากแนวเขตทางหลวงฯ (ตารางที่ 5) โดยสามารถสรุปความสัมพันธ์ได้ดังนี้

อายุมีความสัมพันธ์กับผลกระทบด้านสุขภาพ ($R=0.137$, $Sig=0.023$) จากโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 ในระยะก่อสร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับผลกระทบด้านสุขภาพ ($\chi^2=39.432$, $Sig=0.000$) และผลกระทบในภาพรวม ($\chi^2=49.820$, $Sig=0.000$) จากโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 ในระยะก่อสร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เท่ากัน

อาชีพหลักมีความสัมพันธ์กับผลกระทบด้านสุขภาพ ($\chi^2=28.373$, $Sig=0.029$) จากโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 ในระยะก่อสร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ระยะห่างจากแนวเขตทางหลวงฯ มีความสัมพันธ์กับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ($R=-0.370$, $Sig=0.000$) ด้านเศรษฐกิจ ($R=-0.272$, $Sig=0.000$) ด้านสังคม ($R=-0.236$, $Sig=0.000$) ด้านสุขภาพและผลกระทบในภาพรวม ($R=-0.346$, $Sig=0.000$) จากโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 ในระยะก่อสร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เท่ากัน

ตารางที่ 5 สรุปการทดสอบสมมติฐาน

(n = 275)

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล	ผลกระทบจากโครงการฯ ในระยะก่อสร้าง				
	ด้านสิ่งแวดล้อม	ด้านเศรษฐกิจ	ด้านสังคม	ด้านสุขภาพ	ภาพรวม
1) เพศ	-	-	-	*	-
2) อายุ	-	-	-	-	-
3) การศึกษา	-	-	-	***	***
4) ภูมิลำเนา	-	-	-	-	-
5) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่	-	-	-	-	-
6) อาชีพหลัก	-	-	-	*	-
7) รายได้	-	-	-	-	-
8) รายจ่าย	-	-	-	-	-
9) ระยะห่างจากแนวเขตทางหลวงฯ	***	***	***	***	***

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

5.4 การวิเคราะห์การกระจายของระดับผลกระทบจากแนวเขตทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในรัศมี 500 เมตรจากเขตทางหลวงฯ

การวิเคราะห์การกระจายของระดับผลกระทบจากแนวเขตทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในรัศมี 500 เมตรจากเขตทางหลวงฯ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ArcGIS ในการประมวลผลข้อมูล (Data Processing) โดยประมาณค่าช่วง (Interpolation) ทางสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS : Geographic Information System) ซึ่งใช้เครื่องมือ IDW (Inverse Distance Weight) ในการประมาณค่าช่วง โดยจัดทำแผนที่แสดงการกระจายของระดับผลกระทบที่เกิดจากโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในระยะก่อสร้าง โดยมีผลการศึกษาดังนี้

1) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 64.00 ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับผลกระทบส่วนมากจะอยู่ใกล้แนวเขตทางหลวงฯ (0.00 - 50.00 เมตร) คิดเป็นร้อยละ 10.55 โดยส่วนมากได้รับผลกระทบระดับน้อย

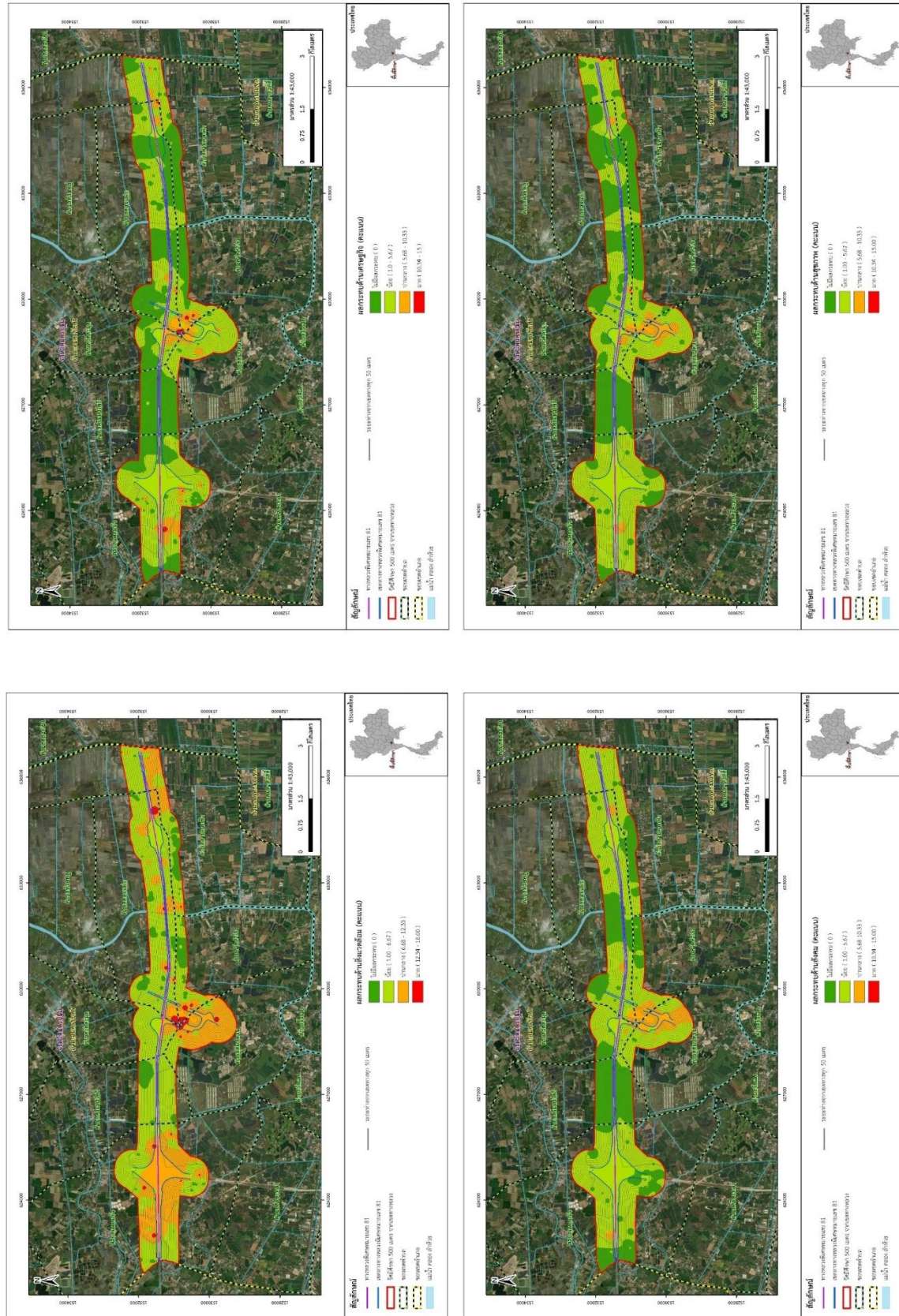

คิดเป็นร้อยละ 37.93 ส่วนที่เหลือ ได้รับผลกระทบระดับปานกลาง และระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 31.03 เท่ากัน การกระจายของระดับผลกระทบในรัศมี 500 เมตรจากเขตทางหลวงฯ ด้านสิ่งแวดล้อม จะพบว่า การกระจายของสีส่วนมากจะเป็นสีเขียวอ่อน (ผลกระทบระดับน้อย) ซึ่งจะอยู่บริเวณทางทิศเหนือของแนวสายทางฯ ส่วนทางทิศใต้จะพบสีส้ม (ผลกระทบระดับปานกลาง) ส่วนพื้นที่ที่เป็นสีแดง (ผลกระทบระดับมาก) จะพบบริเวณที่อยู่ใกล้แนวเขตทางฯ รูปที่ 1 (1)

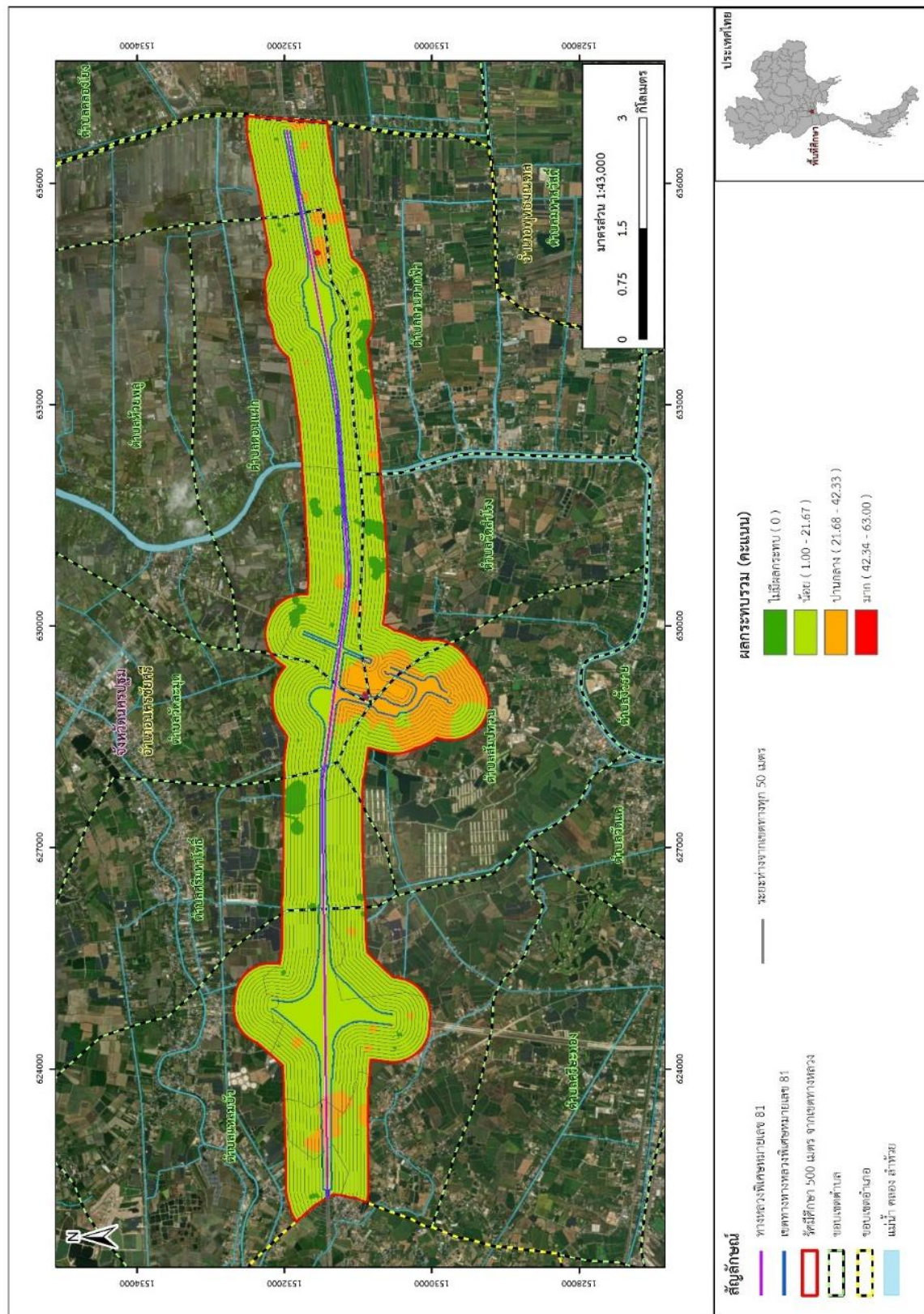
2) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากไม่ได้รับผลกระทบ ด้านเศรษฐกิจ คิดเป็นร้อยละ 65.09 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับผลกระทบ คิดเป็นร้อยละ 34.91 ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับผลกระทบส่วนมากจะอยู่ใกล้แนวเขตทางหลวงฯ (0.00 - 50.00 เมตร) คิดเป็นร้อยละ 7.64 โดยส่วนมากได้รับผลกระทบระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 57.14 รองลงมา คือ ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 38.10 และระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ตามลำดับ การกระจายของระดับผลกระทบ ในรัศมี 500 เมตรจากเขตทางหลวงฯ ด้านเศรษฐกิจ จะพบว่า การกระจายของสีส่วนมากจะเป็นสีเขียว (ไม่มีผลกระทบ) รองลงมา คือ สีเขียวอ่อน (ผลกระทบระดับน้อย) ซึ่งจะอยู่รวมกันเป็นกระจุก โดยจะพบบริเวณทางทิศใต้ของแนวสายทางฯ ส่วนพื้นที่สีส้ม (ผลกระทบระดับปานกลาง) และพื้นที่ที่เป็นสีแดง (ผลกระทบระดับมาก) จะพบบริเวณที่อยู่ใกล้แนวเขตทางฯ โดยอยู่กึ่งกลางของพื้นที่เขียวอ่อน รูปที่ 1 (2)

3) ผลกระทบด้านสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากไม่ได้รับผลกระทบด้านสังคม คิดเป็นร้อยละ 58.18 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับผลกระทบ คิดเป็นร้อยละ 41.82 ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับผลกระทบส่วนมากจะอยู่ในระยะ 450.01 - 500.00 เมตร คิดเป็นร้อยละ 8.00 โดยส่วนมากได้รับผลกระทบ ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 95.45 และส่วนที่อยู่ใกล้แนวเขตทางหลวงฯ (0.00 - 50.00 เมตร) คิดเป็นร้อยละ 6.91 โดยส่วนมากได้รับผลกระทบระดับน้อย คิดเป็น ร้อยละ 52.63 การกระจายของระดับผลกระทบในรัศมี 500 เมตรจากเขตทางหลวงฯ ด้านเศรษฐกิจ จะพบว่า การกระจายของสีส่วนมากจะเป็นสีเขียว (ไม่มีผลกระทบ) ซึ่งมีสัดส่วนใกล้เคียงกับพื้นที่สีเขียวอ่อน (ผลกระทบระดับน้อย) ซึ่งจะอยู่รวมกันเป็นกระจุกสลับกันเป็นช่วง ส่วนพื้นที่สีส้ม (ผลกระทบระดับปานกลาง) จะพบบริเวณทางทิศใต้ของแนวสายทางฯ มีลักษณะอยู่รวมกันเป็นกระจุกโดยล้อมรอบด้วยพื้นที่สีเขียวอ่อน โดยไม่ปรากฏพื้นที่ที่เป็นสีแดง (ผลกระทบระดับมาก) รูปที่ 1 (3)

4) ผลกระทบด้านสุขภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากไม่ได้รับผลกระทบด้านสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 67.64 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับผลกระทบ คิดเป็นร้อยละ 32.36 ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับผลกระทบส่วนมากจะอยู่ใกล้แนวเขตทางหลวงฯ (0.00 - 50.00 เมตร) คิดเป็นร้อยละ 7.64 โดยส่วนมากได้รับผลกระทบระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 61.90 การกระจายของระดับผลกระทบในรัศมี 500 เมตรจากเขตทางหลวงฯ ด้านเศรษฐกิจ จะพบว่า การกระจายของสีส่วนมากจะเป็นสีเขียว (ไม่มีผลกระทบ) ซึ่งมีสัดส่วนใกล้เคียงกับพื้นที่สีเขียวอ่อน (ผลกระทบระดับน้อย) ซึ่งจะอยู่รวมกันเป็นกระจุกสลับกันเป็นช่วง ส่วนพื้นที่สีส้ม (ผลกระทบระดับปานกลาง) จะพบบริเวณทางทิศใต้ของแนวสายทางฯ มีลักษณะอยู่รวมกันเป็นกระจุกโดยล้อมรอบด้วยพื้นที่สีเขียวอ่อน ส่วนพื้นที่ที่เป็นสีแดง (ผลกระทบระดับมาก) พบน้อยมาก รูปที่ 1 (4)

รูปที่ 1 การกระจายตัวของระดับผลกระทบ จากการประมาณค่าช่วง (Interpolation) รายด้าน

รูปที่ 2 การกระจายตัวของระดับผลกระทบ จากการประมาณค่าช่วง (Interpolation) ในภาพรวม

5) ผลกระทบในภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับผลกระทบในภาพรวม คิดเป็นร้อยละ 71.64 ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับผลกระทบส่วนมากจะอยู่ใกล้แนวเขตทางหลวงฯ (0.00 - 50.00 เมตร) คิดเป็นร้อยละ 10.55 โดยส่วนมากได้รับผลกระทบระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 51.72 ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาการกระจายของระดับผลกระทบในรัศมี 500 เมตรจากเขตทางหลวงฯ ในภาพรวม จะพบว่า การกระจายของสีส่วนมากจะเป็นพื้นที่สีเขียวอ่อน (ผลกระทบระดับน้อย) โดยจะพบบริเวณทางทิศเหนือมากกว่าทางทิศใต้ของแนวสายทางฯ ส่วนพื้นที่สีส้ม (ผลกระทบระดับปานกลาง) จะพบบริเวณทางทิศใต้ของแนวสายทางฯ มีลักษณะอยู่รวมกันเป็นกระจุกโดยล้อมรอบด้วยพื้นที่สีเขียวอ่อน ส่วนพื้นที่ที่เป็นสีแดง (ผลกระทบระดับมาก) พบน้อยมากอยู่ใกล้แนวสายทาง รูปที่ 2

6. การอภิปรายผล

6.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

จากผลการศึกษาจะพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย สาเหตุมาจากเพศชายส่วนมากจะออกไปประกอบอาชีพอยู่ด้านนอกบ้าน จึงทำให้สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างมีเพศหญิงมากกว่า ส่วนอายุจะพบว่า มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 54.81 ปี โดยส่วนมากมีช่วงอายุมากกว่า 60 ปี เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายหลักของการศึกษาคั้งนี้ คือ หัวหน้าครัวเรือน ซึ่งจะเป็นผู้ให้ข้อมูลของครัวเรือนได้ชัดเจนและครบถ้วน อีกทั้ง ในพื้นที่ลักษณะของครอบครัวจะเป็นลักษณะของครอบครัวขยาย คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วยสมาชิก 3 รุ่นขึ้นไป ได้แก่ พ่อ แม่ บุตร และ ปู่ ย่า ตา ยาย หรืออาจมีญาติคนอื่นอาศัยอยู่ร่วมกัน ด้านการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 53.45 ซึ่งสอดคล้องกับอายุของกลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุมากกว่า 60 ปี ที่จะได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากเกิดที่นี้ / ไม่ได้ย้ายถิ่นฐาน คิดเป็นร้อยละ 80.36 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ย้ายภูมิลำเนา พบว่า ระยะเวลาที่กลุ่มตัวอย่างที่ย้ายภูมิลำเนา มาอาศัยอยู่ในพื้นที่ มีเฉลี่ยเท่ากับ 13.28 ปี โดยส่วนมากที่ย้ายภูมิลำเนา มาอาศัยอยู่ในพื้นที่ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.00

อาชีพหลักของกลุ่มตัวอย่างส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 52.00 ซึ่งสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน และปริมาณน้ำท่าที่เพียงพอ รวมถึงระบบชลประทานที่ครอบคลุมพื้นที่ ซึ่งมีรายได้เฉลี่ย มีค่าเท่ากับ 27,698.18 บาท / เดือน ส่วนมากมีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000.00 บาท / เดือน คิดเป็นร้อยละ 46.91 ลักษณะของรายได้ส่วนมากเป็นไปตามรอบการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร โดยมีรายจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 25,221.82 บาท / เดือน ซึ่งส่วนมากมีรายจ่ายน้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000.00 บาท / เดือน คิดเป็นร้อยละ 54.91 ทั้งนี้ ที่อยู่อาศัย / บ้านของกลุ่มตัวอย่างมีระยะห่างจากแนวเขตทางหลวงฯ ค่าเฉลี่ย มีค่าเท่ากับ 242.62 เมตร โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีระยะห่างจากแนวเขตทางหลวงฯ ช่วง 0.00 - 100.00 เมตร คิดเป็นร้อยละ 23.27

6.2 ผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 สายบางใหญ่ -กาญจนบุรี

ผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 สายบางใหญ่ -กาญจนบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.44$) สำหรับรายด้าน ผลกระทบที่พบมากที่สุด คือ ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 0.72$) รองลงมา คือ ผลกระทบด้านสังคม ($\bar{x} = 0.36$) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ($\bar{x} = 0.33$) และ ผลกระทบด้านสุขภาพ ($\bar{x} = 0.30$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

1) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่พบมากที่สุด คือ ฝุ่นละออง ซึ่งมีผลกระทบในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.03$) ทั้งนี้ จากรายงานการทบทวนรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมฯ (บริษัท ธรรมชาติ คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2560) ได้ประเมินผลกระทบที่ด้านฝุ่นละอองอยู่ในระดับสูง ซึ่งจากผลการศึกษาในครั้งนี้ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ สาเหตุน่าจะมาจากโครงการได้กำหนดมาตรการในการป้องกัน กำจัด และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดให้มีการบดอัดดินที่ทำการเปิดหน้าดิน และฉีดพรมน้ำเพื่อช่วยลดการฟุ้งกระจายของฝุ่น เป็นต้น ส่วนผลกระทบที่พบน้อยที่สุด คือ การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.30$) โดยกลุ่ม

ตัวอย่างส่วนมากยังคงใช้ประโยชน์ที่ดินเช่นเดิม โดยลักษณะของผลกระทบที่พบจะเป็นจากการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรมที่ถูกเวนคืนที่ดินบางส่วนเพื่อดำเนินโครงการฯ ทั้งนี้ ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการฯ สอดคล้องกับงานวิจัยของวันชัย วัฒนศิริ (2546) ที่พบผลกระทบด้านฝุ่นละอองเช่นกัน

2) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ จากผลการศึกษาจะพบว่า ผลกระทบด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริธมม์ แดงภูมิ (2550) ที่ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการก่อสร้างทางหลวงพิเศษ สายวงแหวนด้านใต้ อยู่ในระดับน้อยเช่นกัน ผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่ได้รับมากที่สุด คือ รายจ่ายของครอบครัวเพิ่มขึ้น ($\bar{x} = 0.47$) โดยค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจะเป็นค่าใช้จ่ายในส่วนของการเดินทางเพิ่มมากขึ้น ส่วนผลกระทบที่พบน้อยที่สุด คือ การสูญเสียอาชีพ / ต้องเปลี่ยนแปลงอาชีพ มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.13$) ทั้งนี้ เนื่องจากกลุ่มที่ถูกเวนคืนส่วนมากจะอยู่ในระยะ 0.00 - 50.00 เมตร ส่วนกลุ่มที่อยู่ห่างออกไปไม่ได้รับผลกระทบส่วนนี้ มีเพียงบางกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการเวนคืนซึ่งสูญเสียที่ดินจำนวนมากจึงไม่สามารถอยู่ในบริเวณใกล้เคียงพื้นที่เดิมได้ จึงมีการย้ายไปอยู่บริเวณอื่นๆ ส่วนการเปลี่ยนแปลงอาชีพพบในลักษณะของการเปลี่ยนชนิดพันธุ์ที่เพาะปลูก เช่น การเปลี่ยนจากกล้วยไม้ เป็นแตงสำหรับทำช่อดอกไม้ไหว้พระ เนื่องจากเกิดปัญหาน้ำท่วมขังพื้นที่ อย่างไรก็ดีตาม เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของ วันดี วิศาลโกเศ (2533), ลักษณะ เสี่ยมจิตต์ (2542), สุทธิชัย สนธิมูล (2545), วันชัย วัฒนศิริ (2546), สาร ทศนเทียม (2548) และสิริธมม์ แดงภูมิ (2550) จะพบว่า รายได้มีการเปลี่ยนไปลักษณะที่เพิ่มขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจากอาชีพเกษตรกรรมเป็นการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมแทน ทั้งนี้ จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า กิจกรรมก่อสร้างของโครงการฯ ทำให้รายได้ของครอบครัวลดลงอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.43$) ซึ่งผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 19.64 ได้รับผลกระทบรายได้ของครอบครัวลดลง ซึ่งเป็นผลมาจากการสูญเสียที่ดินในการเกษตร เมื่อพื้นที่ลดลงจึงส่งผลให้รายได้ลดลงเช่นกัน ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพพบว่า ผลกระทบในด้านการสูญเสียอาชีพ / ต้องเปลี่ยนแปลงอาชีพอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.13$) กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 7.27 ที่ได้รับผลกระทบ โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงชนิดพันธุ์ที่เพาะปลูก

3) ผลกระทบด้านสังคม จากผลการศึกษาจะพบว่า ผลกระทบด้านสังคมอยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริธมม์ แดงภูมิ (2550) ที่ผลกระทบทางสังคมจากการก่อสร้างทางหลวงพิเศษ สายวงแหวนด้านใต้ อยู่ในระดับน้อยมาก ซึ่งผลการศึกษาผลกระทบด้านสังคมที่พบมากที่สุด คือ การเดินทางหรือการไปมาหาสู่ระหว่างสมาชิกในชุมชนลดลง มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.77$) ซึ่งเป็นสาเหตุมาจากกิจกรรมการก่อสร้างซึ่งเป็นแนวสายทางตัดแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ฝั่งในระหว่างที่ดำเนินการก่อสร้าง จึงมีการปิดกั้นพื้นที่ก่อสร้าง จึงทำให้การเดินทางไปมาหาสู่กันลำบากขึ้นหรือใช้ระยะทางมากขึ้น ส่วนผลกระทบที่พบน้อยที่สุด คือ เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพ และ / หรือบทบาทหน้าที่ของคนในชุมชน การลดลงของกลุ่มทางสังคม / การรวมกลุ่มทางสังคม มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.10$) เนื่องจากกิจกรรมการก่อสร้างไม่ส่งผลกระทบต่อให้เกิดเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม แต่จะมีผลเล็กน้อยต่อกิจกรรมกลุ่มทางสังคม / การรวมกลุ่มทางสังคม เนื่องจากการเดินทางที่ไม่สะดวกเช่นเดิม

4) ผลกระทบด้านสุขภาพ ผลกระทบที่ได้รับมากที่สุด คือ การเปลี่ยนแปลงคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ เสียง การมองเห็น และความวิตกกังวล มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.40$) ซึ่งจะสอดคล้องกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาด้านฝุ่นละออง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ วันชัย วัฒนศิริ (2546) ที่ได้ศึกษาผลกระทบทางด้านสุขภาพ โดยผลกระทบที่พบคือ ปัญหาด้านระบบหายใจที่เกิดขึ้นจากฝุ่นละออง ส่วนผลกระทบที่น้อยที่สุด คือ ปัจจัยที่ทำให้เกิดสิ่งก่อเหตุอันตรายหรือเสี่ยงต่อสภาวะการณ์ที่มีเหตุอันจะทำให้เกิดความสูญเสียหรืออุบัติเหตุ มีผลกระทบในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.18$) เนื่องจากโครงการฯ ได้มีการกำหนดมาตรการในการป้องกันฯ เช่น การติดตั้งป้ายเตือน การปิดล้อมพื้นที่ก่อสร้าง การติดตั้งไฟในช่วงกลางคืน เป็นต้น

6.3 การทดสอบสมมติฐาน

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบจากโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 ในระยะก่อสร้าง ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก และระยะห่าง

จากแนวเขตทางหลวงฯ สามารถสรุปได้ว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับผลกระทบด้านสุขภาพ เมื่ออายุมากขึ้นก็จะส่งผลให้ได้รับผลกระทบด้านสุขภาพมากขึ้นเช่นกัน เช่นเดียวกับระดับการศึกษา เมื่อระดับการศึกษาสูงขึ้นก็จะส่งผลให้ได้รับผลกระทบด้านสุขภาพมากขึ้นเช่นกัน ส่วนอาชีพหลักที่มีความแตกต่างกัน ก็จะส่งผลต่อระดับผลกระทบที่ต่างกัน ส่วนระยะห่างจากแนวเขตทางหลวงฯ มีความสัมพันธ์กับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสุขภาพ และผลกระทบในภาพรวม เมื่อระยะมากขึ้นระดับของผลกระทบจะลดลง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไม่พบการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับผลกระทบจากการพัฒนาโครงการฯ

6.4 การกระจายของระดับผลกระทบจากแนวเขตทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในรัศมี 500 เมตรจากเขตทางหลวงฯ

เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบ / โครงสร้างของทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 จะพบว่า พื้นที่ที่เป็นสีส้ม (ผลกระทบระดับปานกลาง) และพื้นที่ที่เป็นสีแดง (ผลกระทบระดับมาก) จะเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างต่างระดับ ประกอบด้วย สะพานข้ามคลองเจ๊ก สะพานข้ามแม่น้ำท่าจีน ทางแยกต่างระดับนครชัยศรี (ทางหลวงหมายเลข 3323) ด่านจัดเก็บค่าผ่านทางนครชัยศรี และชุมทางต่างระดับนครชัยศรี (ทางหลวงพิเศษหมายเลข 8) โดยบริเวณทางแยกต่างระดับนครชัยศรี (ทางหลวงหมายเลข 3323) และด่านจัดเก็บค่าผ่านทางนครชัยศรี เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด โดยมีระดับสีแดง (ผลกระทบระดับมาก) เล็กน้อย และพื้นที่สีส้ม (ผลกระทบระดับปานกลาง) ในบริเวณใกล้กับเขตทางหลวงฯ เป็นวงกว้าง และถัดออกมาจะเป็นพื้นที่สีเขียวอ่อนครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งหมดในระยะ 500 เมตรจากเขตทางหลวง โดยทางแยกต่างระดับนครชัยศรี (ทางหลวงหมายเลข 3323) และด่านจัดเก็บค่าผ่านทางนครชัยศรี เป็นบริเวณที่มีโครงสร้างต่างระดับขนาดใหญ่ และมีพื้นที่จำนวนมาก ประกอบกับพื้นที่บริเวณดังกล่าวมีบ้านเรือน / ชุมชนอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก อีกทั้ง ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการก่อสร้างมากกว่า จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างได้รับผลกระทบมากกว่าบริเวณอื่น ๆ ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าพื้นที่ส่วนมากจะได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการก่อสร้างของโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี จากภาพที่ 2 จะเห็นได้ว่า เมื่อระยะทางมากขึ้นระดับผลกระทบน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับความสัมพันธ์ของระยะห่างจากแนวเขตทางหลวงฯ กับผลกระทบจากโครงการฯ

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา พบว่า ผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สาย บางใหญ่ - กาญจนบุรี รายด้านและภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยผลกระทบที่พบมากที่สุด คือ ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 0.72$) รองลงมา คือ ผลกระทบด้านสังคม ($\bar{x} = 0.36$) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ($\bar{x} = 0.33$) และผลกระทบด้านสุขภาพ ($\bar{x} = 0.30$) ทั้งนี้ จากแผนที่การกระจายตัวของระดับผลกระทบในภาพรวม พบว่า พื้นที่ที่เป็นสีส้ม (ผลกระทบระดับปานกลาง) และพื้นที่ที่เป็นสีแดง (ผลกระทบระดับมาก) จะเป็นในส่วนหนึ่งของโครงสร้างต่างระดับ โดยบริเวณทางแยกต่างระดับนครชัยศรี (ทางหลวงหมายเลข 3323) และด่านจัดเก็บค่าผ่านทางนครชัยศรี เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด โดยมีระดับสีแดง (ผลกระทบระดับมาก) เล็กน้อย และพื้นที่สีส้ม (ผลกระทบระดับปานกลาง) ในบริเวณใกล้กับเขตทางหลวงฯ เป็นวงกว้าง และถัดออกมาจะเป็นพื้นที่สีเขียวอ่อนครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งหมดในระยะ 500 เมตรจากเขตทางหลวง ซึ่งโครงสร้างเป็นบริเวณดังกล่าวเป็นโครงสร้างต่างระดับขนาดใหญ่ และมีพื้นที่จำนวนมาก ประกอบกับพื้นที่บริเวณดังกล่าวมีบ้านเรือน / ชุมชนอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก อีกทั้ง ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการก่อสร้างมากกว่า จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างได้รับผลกระทบมากกว่าบริเวณอื่น ๆ ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าพื้นที่ส่วนมากจะได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการก่อสร้างของโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ทั้งนี้ จากการศึกษาผลกระทบจากโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งในระยะก่อสร้าง กรณีศึกษา : โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 81 สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี ในพื้นที่อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) ให้ความสำคัญกับประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย โดยทำหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเข้าถึงได้รับข้อมูลข่าวสาร / รายละเอียดของโครงการ และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการ
- 2) สร้างความมั่นใจให้กับประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย ในบทบาทและหน้าที่ของหน่วยงาน และการให้ความสำคัญต่อบทบาทและหน้าที่ของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการ
- 3) ให้ความสำคัญต่อความเห็น สภาพปัญหา ข้อเสนอแนะของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย
- 4) กำกับดูแลการดำเนินงานของเอกชน / ผู้รับเหมา ให้ปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้เพื่อลดผลกระทบ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย หากเอกชน / ผู้รับเหมาไม่ปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนด จะต้องดำเนินการตามนโยบาย ข้อกำหนด หรือบทลงโทษที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) กำหนดแผนงานหรือแนวทางการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสีย ได้รับทราบข้อมูลของโครงการในกระบวนการต่าง ๆ เช่น การศึกษาความเหมาะสม การสำรวจและออกแบบรายละเอียด การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ให้ครอบคลุมโดยพิจารณาจากบริบททางสังคมของพื้นที่นั้น ๆ
- 2) สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ของโครงการตั้งแต่การกำหนดแผนงาน การศึกษาความเหมาะสม การออกแบบรายละเอียด และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- 3) กำหนดแนวทางหรือวิธีการในการกำกับหรือติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม สามารถติดตามและตรวจสอบได้ อีกทั้งส่งเสริมให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- 4) กำหนดนโยบาย ข้อกำหนด หรือบทลงโทษเอกชน / ผู้รับเหมาในกรณีที่ ไม่ปฏิบัติตามมาตรการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้ชัดเจน และเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การกำหนดหรือระบุไว้ในสัญญาจ้าง เป็นต้น

8. เอกสารอ้างอิง

- กรมทางหลวง. (ม.ป.ป.). *โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี (M81)*. สืบค้น 1 สิงหาคม 2566. จาก <http://www.doh-motorway.com/motorway-project/central-western-and-eastern-route/m81>,
- กรมทางหลวง กองทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง. (2567). *สรุปความคืบหน้าโครงการก่อสร้างทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง บางใหญ่ - กาญจนบุรี ประจำเดือน มิถุนายน 2567*. สืบค้น 7 กรกฎาคม 2567. จาก https://www.youtube.com/watch?v=__WQwljy3EM,
- เกษม จันทรแก้ว. (2554). *การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมขั้นสูง*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บริษัท ธรรมชาติ คอนซัลแตนท์ จำกัด. (2560). *รายงานการขอเปลี่ยนแปลงรายละเอียดโครงการในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายบางใหญ่ - กาญจนบุรี*. สืบค้น 8 สิงหาคม 2566. จาก <https://eia.onep.go.th/eia/detail?id=8719>
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). เล่มที่ 135 ตอนที่ 27 ก, หน้า 29.

- ลักษณ์ เสงี่ยมจิตต์. (2542). *ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการดำเนินนโยบายสร้างทางหลวงพิเศษ (มอเตอร์เวย์) ที่มีต่อชุมชนข้างทาง: ศึกษากรณี ทางหลวงพิเศษหมายเลข 7 สาย กรุงเทพฯ - ชลบุรีสายใหม่ (ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขา นโยบาย สาธารณะ)*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรากร รตนอารีกุล และนิติมา อัจฉริยะโพธา. (2566). *การศึกษาการถ่ายทอดความชื้นที่มีผลต่อ ทำนายน้ำปริมาณน้ำฝนอย่างแม่นยำในฤดูมรสุม*. สืบค้น 24 พฤษภาคม 2567. จาก <https://modps76.lib.kmutt.ac.th/xmlui/handle/123456789/4035>
- วันชัย วัฒนศิริ. (2546). *ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากการ ก่อสร้างขยายทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 3 (สุขุมวิท) ที่มีต่อประชาชน 2 ข้างทาง (ปัญหา พิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขา นโยบาย สาธารณะ)*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วันดี วิศาลโกตะ. (2533). *ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม ที่มีต่อชุมชนชนบท เนื่องมาจากการสร้าง ทางหลวงชนบทหมายเลข 306 - 01 (ถนนรัตนธิเบศร์) ในจังหวัดนนทบุรี (วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม)*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สาร ทศนเยี่ยม. (2548). *การศึกษาการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมอันเนื่องมาจากการ ก่อสร้างทางหลวงหมายเลข 212 สายจังหวัดมุกดาหาร ถึงอำเภอนิคมน้ำอ่าว (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา วิทยาศาสตร์การ พัฒนา)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร.
- สำนักงานสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมทางหลวง. (2558). *แนวทางในการจัดทำ รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการทางหลวง (ปรับปรุงครั้งที่ 5 ตุลาคม 2558)*. กรมทางหลวง. (อัดสำเนา).
- สิโรตม์ แดงภูมิ. (2550). *ผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคม จากการก่อสร้างทางหลวงพิเศษ สายวงแหวนด้านใต้ที่มีต่อผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรมพื้นที่ 2 ข้างทาง. ปัญหาพิเศษรัฐศาสตร มหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ*, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุทธิชัย สนธิมูล. (2545). *ผลกระทบทางสังคมอันเนื่องมาจากการก่อสร้างทางหลวงแผ่นดินสาย แยกทางหลวงหมายเลข 304-สระแก้ว ที่มีต่อชาวบ้านที่ถนนตัดผ่านในเขตอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา (ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหาร ทั่วไป)*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Thomas, R. D. (1987). *Understanding public policy*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice – Hall.

บทบาทของชมรมอนุรักษ์ป่ามหาโพธิ์ในการคัดค้านการขอ ประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี

The Role of the Maha Phot Forest Conservation Club in Opposing the Request for a Perlite Mining License, Moo 3, Maha Phot Sub-district, Sa Bot District Lopburi Province

รัศมี ชัมเจริญ¹

วันรับ: 22 มิถุนายน 2566 วันแก้ไข: 25 กรกฎาคม 2566 ยอมรับ: 10 สิงหาคม 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการของการเคลื่อนไหวของผู้นำภาคประชาสังคมในการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ 2) เพื่อศึกษาบทบาทของภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ โดยการศึกษาเอกสารและทำการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี จำนวน 20 ท่าน และใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเคลื่อนไหวของผู้นำภาคประชาสังคมมีสาเหตุมาจากการรวมกลุ่มบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนที่อยู่คู่กับผู้คนในชุมชนมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชี้แจงให้ผู้คนในชุมชนตระหนักถึงผลได้ผลเสียทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการการอนุมัติสัมปทานการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ เป็นการใช้พื้นที่สาธารณะซึ่งเป็นพื้นที่ทางสังคมในการแสดงออกของคนที่อยู่ชนชั้นเดียวกัน ด้วยประเด็นที่ไม่ใช่ปัญหาทั่วไป และภาคประชาสังคมมีบทบาทอย่างมากที่เป็นแหล่งรวมผู้คนที่มีแนวคิดและจุดประสงค์เดียวกันและแสดงออกทางสัญลักษณ์เพื่อให้บุคคลภายนอกเล็งเห็นถึงความเดือดร้อนที่คนในชุมชนได้รับจากการอนุมัติสัมปทานในอดีตที่ผ่านมา รวมถึงความไม่โปร่งใส และการใช้อำนาจกับคนในชุมชนจากทั้งทางกลุ่มนายทุนและเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วน และเรียกร้องให้ทางภาครัฐเข้ามาให้ความช่วยเหลือ ด้วยการยื่นหนังสือขอจัดตั้งป่าชุมชน ไปยังจังหวัดลพบุรี และยังมุ่งเน้นไปที่การให้ความรู้กับชาวบ้านด้านกฎหมาย, การปลูกป่าไม้ทดแทน และการบำรุงรักษาทรัพยากรทดแทนในส่วนที่ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์มากขึ้นเพื่อป้องกันการใช้อำนาจทางกฎหมายของผู้ประกอบการหรือนายทุน เพื่อให้ชาวบ้านไม่ยอมเสียป่าไปตามการใช้จิตวิทยาของผู้ประกอบการ

คำสำคัญ: บทบาทของชมรมอนุรักษ์ป่ามหาโพธิ์, การคัดค้านการขอประทานบัตร,
เหมืองแร่เพอร์ไลต์, ประชาสังคม, การเคลื่อนไหวทางสังคม

¹ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง, วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

Abstract

The objectives of the study were 1) to examine the process of civil society leaders' movements against perlite mining concession applications and 2) to study the roles of civil society that influence their opposition to perlite mining concession applications. This study analyzed documents and conducted in-depth interviews with twenty critical individuals against the applications for perlite mining concessions in Village Moo 3, Maha Phot Subdistrict, Sa Bot District, Lopburi Province. Content analysis techniques were also used. The findings revealed that a community of leaders is working together to preserve the environment necessary to their community for generations. They inform the community about the negative consequences of allowing perlite mining in the area. Everyone must be aware of the direct and indirect impacts of this decision. It is the use of public space as a social space for members of the same class to express their opinions on non-general matters. And civil society plays a significant role as a gathering place for people with similar ideas and goals, expressing them symbolically so that outsiders can see the hardships that people in the community have endured due to the concession approval, including the shortage of transparency in the past. Besides using power with community members from both capitalist organizations and some government officials, Lopburi requested assistance from the government by submitting a request to establish a community forest. It also concentrates on reforestation and educating the villagers on the law to prevent the use of legal power by entrepreneurs or financiers, preserving renewable resources in areas where villagers can make greater use of them and utilizing entrepreneurial psychology so that the villagers would not lose the forest.

Keywords: The Role of the Maha Phot Forest Conservation Club, Opposing the Request for a Perlite Mining License, Perlite Mining License, Civil Society, Social Movement

1. บทนำ

ในระหว่างปี 2556-2557 ได้มีบริษัทเหมืองแร่ที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับแร่เพอร์ไลต์ได้ทำการยื่นเอกสารเพื่อแสดงความจำนงในการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ ในพื้นที่ หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี จำนวน 40 ไร่ 1 งาน แก่สำนักงานอุตสาหกรรมเหมืองแร่จังหวัดลพบุรี (กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่, 2561) ซึ่งตามกฎหมายการขอประทานบัตรเหมืองแร่นั้น ผู้ซึ่งต้องการขอประทานบัตรจะต้อง จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็น และเมื่อผู้ออกประทานบัตรไม่มีข้อยุติ ผู้ขอประทานบัตรต้องจัดประชุมตีของประชาชน หากการทำประชามติไม่ผ่านความเห็นชอบของประชาชนผู้ออกประทานบัตรไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ แต่ผู้ขอประทานบัตรก็ยังสามารถทำประชามติได้อีก จากที่กล่าวมามีทั้งประชาชนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย จนเกิดการใช้วิธีการที่ไม่โปร่งใสเพื่อให้ได้มาซึ่งการเห็นชอบในประชามติ เช่น การกล่าวอ้างว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่รกร้าง และป่าเสื่อมโทรมไม่สามารถทำประโยชน์อันใดได้นอกจากเหมืองแร่นั้นจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจผิด ทั้งยังการอาศัยรายชื่อผู้เข้าประชามติในการอ้างว่าเป็นรายชื่อของผู้ที่เห็นด้วยในการทำเหมืองแร่ นอกจากนี้ยังมีการข่มขู่และการให้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องอื่นๆ

การดำเนินการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ได้ดำเนินการมาจนถึงปี 2561 เมื่อประชาชนไม่สามารถต่อสู้กับอำนาจของผู้ประกอบการ และไม่ได้รับความสนใจจากภาครัฐ เนื่องจากประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจในด้านกฎหมาย และกระบวนการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการขอประทานบัตร ส่งผลให้ประชาชนไม่ทราบถึงวิธีการใช้พื้นที่สาธารณะในการหักทวงเพื่อสิทธิของตน จนกระทั่งในปลายปี 2562 “ชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์” ได้ร่วมมือกับนายกเทศมนตรีในการดำเนินสำรวจกลุ่มผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการขอประทานบัตรและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำต่างๆที่ไม่โปร่งใส ว่ามีจำนวนเท่าไรและมีแนวโน้มที่จะเกิดความเสียหายประชาชนมากขึ้นเพียงใด จนนำไปสู่การรวมตัวกันของประชาชนในการออกมาแสดงความคิดเห็นและคัดค้านการขอประทานบัตร ซึ่งการเคลื่อนไหวของประชาชนนำไปสู่การยื่นรายชื่อผู้คัดค้านแก่สำนักงานอุตสาหกรรมเหมืองแร่จังหวัดลพบุรี

จากการเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาชนที่คัดค้านการทำเหมืองแร่นั้นส่งผลให้ประชาชนมองเห็นถึงความสำคัญของการออกมารวมตัวกันเพื่อใช้พื้นที่สาธารณะในการเรียกร้อง หรือหักทวง การกระทำที่ไม่ชอบธรรมนั้นสามารถช่วยให้เกิดความโปร่งใส และสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังกระตุ้นให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจกับการเคลื่อนไหวต่างๆของประชาชนมากขึ้น เนื่องจากการรวมตัวของประชาชนนั้นทำให้เสียงของประชาชนมีน้ำหนักมากขึ้นจนไม่สามารถมองข้ามได้

เมื่อเกิดการยื่นเอกสารและรายชื่อผู้คัดค้านแก่สำนักงานอุตสาหกรรมเหมืองแร่จังหวัดลพบุรี และศูนย์ดำรงธรรม หน่วยงานจึงจำเป็นต้องดำเนินการอย่างโปร่งใสมากขึ้น ผู้ขอประทานบัตรก็ต้องทำการประชาสัมพันธ์ใหม่ โดยการประชาสัมพันธ์ครั้งใหม่ประชาชนที่ได้รับข้อมูลและความเข้าใจที่ถูกต้องต่างมีความเห็นตรงกันคือ “คัดค้าน” การขอประทานบัตรเหมืองแร่เพอร์ไลต์ในพื้นที่ หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปี 2566

องค์กรภาคประชาสังคมนั้นมีบทบาทในกิจกรรมหลากหลายด้านแล้วแต่จุดประสงค์ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อรวมตัวกัน หนึ่งในนั้นคือ การรวมของกันของภาคประชาสังคม เพื่อการทำการกิจกรรมด้านอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยงานวิจัยนี้จะกล่าวถึง กลไกสำคัญ และขั้นตอนของภาคประชาสังคมของประชาชนใน หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี ที่ทำการรวมตัวกันของประชาชนจำนวนมากและร่วมมือกับ “ชมรมคนรักป่า ตำบลมหาโพธิ์” ที่ดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ป่าไม้รอบที่อยู่อาศัย และมีบทบาทสำคัญในการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ของบริษัททำเหมืองแร่รายหนึ่ง โดยมีประชาชนทั่วไปได้มีส่วนร่วมในการคัดค้านครั้งนี้ด้วย ซึ่งสาเหตุของการคัดค้านมีหลายสาเหตุ อาทิ ผลกระทบจากฝุ่นหินของเหมืองแร่, บริเวณที่ทำเหมืองเป็นบริเวณป่าที่ชาวบ้านเก็บพืชผลกินได้ตลอดปี, การประชาพิจารณ์ยังไม่ชัดเจน เป็นต้น จึงเป็นที่มาที่ภาคประชาสังคมนั้นได้รวมตัวกันเพื่อเรียกร้อง และขอคัดค้านการทำประทานบัตรเหมืองแร่ในพื้นที่นั้น จนนำไปสู่การเข้าคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) เพื่อให้มีการตรวจสอบที่โปร่งใส และเป็นไปตามกฎหมาย

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้บทบาทของชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์ในการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี ใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ (Leadership Theory) กล่าวถึงบทบาทความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้นำ เพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จ โดยภาวะผู้นำเป็นศิลปะในการทำงานของบุคคลที่มีอิทธิพลในการจูงใจผู้อื่นให้ร่วมกันปฏิบัติงานให้สำเร็จ (ชูศักดิ์ เอกเพชร, 2561) เพื่อเป็นการทำความเข้าใจสภาพปัญหา การศึกษานี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งเป็นพื้นที่ทางสังคมที่ถือเป็นเอกเทศจากการถูกควบคุมบังคับโดยรัฐ เป็นอิสระจากการแสวงหาประโยชน์ที่เป็นผลกำไรส่วนตัว เป็นพื้นที่สาธารณะที่ปัจเจกบุคคลและกลุ่มต่างๆ รวมตัวกันเป็นองค์กรด้วยความสมัครใจสามารถแสดงออก และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมหลากหลาย เพื่อสร้างสรรค์ส่วนรวมให้ดีขึ้น (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2548, น.19) เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและสังคม นอกจากนี้ใช้แนวคิดทฤษฎีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งอธิบายการรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นระยะ

เวลานานมากที่สุด ทั้งนี้ จะต้องให้มีความสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด แต่ในขณะเดียวกันสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้นให้คุ้มค่าที่สุด หรือเรียกว่าการใช้อย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึงอย่างใดก็ตาม ในสภาพปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมมากขึ้น ดังนั้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงมีความหมายรวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์ ที่มีผลต่อการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์
2. เพื่อศึกษาบทบาทของภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีศึกษาในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analytical Approach) เพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญของการศึกษา รายละเอียดของข้อมูล และมีเนื้อหาครอบคลุมครบถ้วน โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

3.1 ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informants) ในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคคล กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบโดยตรงจากการทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล จำนวน 20 คน ได้แก่ ชาวบ้านทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ จำนวน 10 คน ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองแร่โดยตรง จำนวน 5 ราย และนักวิชาการนิเทศศาสตร์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสนับสนุนด้านกฎหมายในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จำนวน 5 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษามหาบทบาทของชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์ในการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นแนวทางการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมด้วยเครื่องบันทึกเสียงขณะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และสมุดจดบันทึกเพื่อบันทึกข้อมูลสำคัญระหว่างการสัมภาษณ์ รวมถึงกล้องถ่ายรูปเพื่อบันทึกเหตุการณ์และกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ในการศึกษา

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้ศึกษาจึงได้เก็บรวบรวมข้อมูล 2 ลักษณะด้วยกัน คือ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เช่น การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหา การเริ่มต้นการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม การดำเนินการด้านกฎหมาย เป็นต้น และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เช่น เอกสารต่างๆ ข่าวสารจากเว็บไซต์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี โดยการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นแรก กำหนดประเด็นในการสอบถามที่ตรงจุด เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญโดยคำถามที่ใช้อาจารย์ที่ปรึกษาจะเป็นผู้ประเมินความเหมาะสมของคำถาม และสามารถนำไปสู่การเก็บข้อมูลเชิงลึกเพื่อการวิจัยได้หรือไม่

ขั้นที่สอง ผู้วิจัยทำการติดต่อผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อทำการขออนุญาตสัมภาษณ์ ชี้แจงรายละเอียดงานวิจัยว่า มีจุดประสงค์และจุดมุ่งหมายอย่างไร ช่องทางที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์ตามที่ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นสมควร

ขั้นที่สาม ในการสัมภาษณ์จะมีการบันทึกเสียง และจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการขออนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ มีการสงวนสิทธิ์ในการเปิดเผยข้อมูลบางส่วนต่อสาธารณะ ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสม และความสมัครใจของผู้ให้สัมภาษณ์

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญแล้ว ข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์จากเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งผลของการวิเคราะห์นี้จะนำไปสู่คำตอบของงานวิจัยเกี่ยวกับ “บทบาทของชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์ ในการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี”

4. ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องบทบาทของชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์ในการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี มีข้อค้นพบดังนี้

4.1 บทบาทของผู้นำชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์ในการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์

กลุ่มผู้นำภาคประชาสังคมในการคัดค้านการขอประทานบัตรการทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์และชาวบ้านนั้นไม่มีอำนาจ มีความรู้ทางกฎหมายน้อย ซึ่งปัญหานี้เป็นที่ทราบกันดีในสังคมไทยถึงการเข้าถึงการศึกษาของชาวบ้านในพื้นที่ต่างจังหวัดยังไม่ดีมากนัก ทำให้ความรู้ด้านกฎหมายของชาวบ้านยังมีน้อยมาก ชาวบ้านจึงทำได้เพียงการแสดงออกทางสัญลักษณ์ และการร้องขอให้หน่วยงานของภาครัฐเข้าช่วยไม่ให้ผู้ประกอบการ และนายทุนได้ประทานบัตรการทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ในที่นั้น โดยการเคลื่อนไหวของชาวบ้านไม่มทุนสนับสนุนจากหน่วยงานใด ชาวบ้านทุกคนสละเวลาและทรัพยากรส่วนตัว เพื่อการเคลื่อนไหวในการคัดค้านครั้งนี้เองทั้งหมด จากการที่กลุ่มผู้นำภาคประชาสังคมในการคัดค้าน และชาวบ้านมีความรู้ด้านกฎหมายน้อยจึงร้องขอให้ทางหน่วยงานรัฐเข้าช่วย โดยการจัดทำหนังสือขอจัดตั้งป่าชุมชนแล้วตามลำดับขั้นตอนที่ได้รับการแนะนำจากทีมกฎหมายที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือ (ยื่นต่อบุคคล และหน่วยงานเกี่ยวข้อง ดังนี้ กำนัน, อบต., ที่ว่าการอำเภอ, กรมป่าไม้ และอุตสาหกรรมจังหวัดลพบุรี) โดยหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลมหาโพธิ์ เป็นส่วนผลักดันเรื่องคัดค้านทำเหมืองแร่ครั้งนี้ ให้เข้าไปสู่จังหวัด นอกจากนี้ กลุ่มผู้นำภาคประชาสังคมในการคัดค้าน และชาวบ้านมีการส่งเรื่องถึงสื่อมวลชน เพื่อให้ช่วยกระจายข่าวโดยคาดหวังว่าจะมีชาวบ้านร่วมคัดค้านเพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่า แนวคิดและอุดมการณ์สมาชิกกลุ่มผู้นำภาคประชาสังคมในการคัดค้านและชาวบ้านมีแนวทางการเคลื่อนไหวแบบขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ตามความเห็นของ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2545) กล่าวว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ได้แก่ การสร้างวัฒนธรรมการต่อต้าน ชัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย เช่น เพื่อระดมคนเพื่อยกระดับจิตสำนึก การรับรู้ของประชาชนในเรื่องที่ต่อต้าน ชัดขึ้น หรือเพื่อสร้างคุณค่าความเชื่อชุดใหม่ขณะเดียวกันก็เพื่อลดความชอบธรรมของระบบที่ดำรงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดความชอบธรรมของอำนาจรัฐในรูปของการใช้สิทธิที่จะไม่เชื่อฟังรัฐ เป็นต้น แต่ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือ วัฒนธรรมต่อต้านชัดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่พุ่งเป้าไปที่การเรียกร้องให้หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบต่อภาระของตนที่มีผลกระทบต่อประชาชนหรือสังคมในวงกว้าง มิใช่ทำตามอำเภอใจหรือส่วละเมิดอำนาจของตนเอง เป็นการเคลื่อนไหวที่ต้องการจะอุดช่องว่าง แนวคิดนี้ปฏิเสธวิธีการที่ใช้ความรุนแรง และเป้าหมายของการต่อสู้เรียกร้องก็ไม่ใช่เพื่อการช่วงชิงอำนาจรัฐ

จากการสัมภาษณ์สมาชิกชาวบ้านตำบลมหาโพธิ์ กล่าวว่า อุตสาหกรรมจังหวัดลพบุรีได้ออกมาทำประชาคมชาวบ้านเรื่องสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน แต่ชาวบ้านไม่มีความไว้วางใจในเจ้าหน้าที่ ชาวบ้านเข้าร่วมประชุม แต่ร่วมกันไม่ลงชื่อเข้าร่วมประชุมประชาคมครั้งนี้ เนื่องจาก เกิดความไม่ไว้วางใจว่า หากลงชื่อไปแล้ว ทางหน่วยงานจะนำไปบิดเบือนเป็นยินยอมให้ประทานบัตรทำเหมืองแร่

หรือไม่ เพราะเคยเกิดเหตุการณ์นี้มาแล้วในอดีตเมื่อ 30 ปีที่แล้ว และทางชาวบ้านก็ไม่มีอำนาจเข้าถึงเอกสารจริงได้เลย อีกทั้ง ผลกระทบมากมายก็เกิดขึ้นกับชาวบ้านด้วย ไม่ใช่แค่ไม่มีพื้นที่ทำกินและ ป่าไม้หายไป แต่ยังมีเรื่องฝุ่นควัน อุบัติเหตุจากการขนย้ายแร่ด้วย ชาวบ้านและชมรมคนรักป่าจึงร่วมกันคัดค้านขอประทานบัตรครั้งนี้ (สังวาล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กุมภาพันธ์ 2566)

จากบทสัมภาษณ์ของสมาชิกในชมรมกล่าวว่า การเข้าถึงเอกสารของผู้ประกอบการในการประชุมแต่ละครั้ง ผู้ประกอบการกลุ่มคัดค้านไม่มีสิทธิได้รับเลย เพราะทุกครั้งที่มีผู้ประกอบการเดินทางมาประชุมแต่ละครั้งจะให้เอกสารเฉพาะคนที่ถูกเลือกเอาไว้แล้วเท่านั้น กลุ่มคัดค้านจึงไม่สามารถทราบข้อมูลของผู้ประกอบการได้นอกจากการพูดของผู้ประกอบการเท่านั้น ไม่มีเอกสารแบบลายลักษณ์อักษรมาถึงกลุ่มคัดค้าน ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว เอกสารจากผู้ประกอบการควรเปิดเผยให้กับทั้งผู้พิจารณา และกลุ่มคัดค้าน อย่างยุติธรรม (ตรุณี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กุมภาพันธ์ 2566)

ทั้งนี้ ความคิดเห็นของชาวบ้านต่อกระบวนการเคลื่อนไหวเป็นไปในแนวทางเดียวกันว่า มีความกลัวว่า หน่วยงานของรัฐจะเอื้อประโยชน์ให้กับผู้ประกอบการและนายทุนมากกว่าประโยชน์ของชาวบ้าน แต่ในขณะเดียวกันชาวบ้านก็ต้องพึ่งหน่วยงานของรัฐ เพื่อช่วยเหลือเป็นตัวแทนเสียงของชาวบ้าน จะเห็นได้ว่า แนวคิดและอุดมการณ์ของชาวบ้านนั้นมีความคล้ายคลึงกันมา ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของทางด้านวิถีชีวิต ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสุขภาพ เป็นต้น

แนวทางการแก้ไขปัญหาในขั้นตอนการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้คัดค้านการขอประทานบัตรเหมืองแร่เพอร์ไลต์ คือ การรวมพลจากเพอคนรักป่า และเชื่อมต่อกับกลุ่มอนุรักษ์เหมือนกัน คือ กลุ่มไม่เอาเหมืองแร่เพชรบูรณ์ แม้ยังขาดความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีอยู่บ้าง แต่พยายามติดต่อประสานงานกับกลุ่มอื่นอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อหวังให้มีอำนาจต่อรองมากขึ้นพร้อมกับให้ความรู้ชาวบ้านเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชาวบ้านและชุมชนควบคู่ไปด้วย

4.2 บทบาทของชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์ในการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์

ประชาสังคม หรือ Civil Society เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์หลักคือ การทำส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและสังคม เป็นพื้นที่ทางสังคมที่ถือเป็นเอกเทศจากการถูกควบคุมบังคับโดยรัฐ เป็นอิสระจากการแสวงหาประโยชน์ที่เป็นผลกำไรส่วนตัว เป็นพื้นที่สาธารณะที่ปัจเจกบุคคลและกลุ่มต่างๆ รวมตัวกันเป็นองค์กรด้วยความสมัครใจสามารถแสดงออก และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมหลากหลาย เพื่อสร้างสรรค์ส่วนรวมให้ดีขึ้น ประชาสังคมในยุคปัจจุบันไม่ได้อยู่ใกรอบของรัฐชาติ ดังเช่นในอดีต หากแต่ได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์อย่างมาก ทั้งในแง่ของความคิดและวิถีชีวิตที่แพร่กระจายข้ามพรมแดน ดังนั้น ภาคประชาสังคมในประเทศหนึ่ง จึงสามารถมีความห่วงใยในประเด็นทางสังคมที่อาจไม่เกี่ยวข้องใดๆ กับสังคมของตน ดังเช่น การช่วยเหลือประเทศยากจน หรือการต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศเผด็จการ เป็นต้น ทั้งนี้ หนึ่งในคำจำกัดความที่ให้ภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และประชาสังคมได้ดีที่สุดคือ “สังคมของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม” (นิธิ เนื่องจำนงค์, 2563)

ชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์ เป็นชมรมเล็กที่ก่อตั้งขึ้นในปี 2560 โดยชาวบ้านใน ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ป่าในพื้นที่ และต่อมาในปี 2562 ชมรมฯ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคัดค้านประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ โดยมีแกนหลักจำนวน 6 คน ได้แก่ นายณรงค์ ปานสุวรรณ ทำหน้าที่ ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย, นายวรยุทธ์ รักษาทรัพย์ ประธานชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์, นายสังวาล ไพรทูลย์ รองประธานชมรมคนรักป่า มหาโพธิ์, นายชูชาติ บัวทอง กรรมการชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์, นางสาวตรุณี ใจดีเย็น เลขาธิการชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์ จึงมีการตั้งจุดประสงค์ที่ชัดเจนมากขึ้น คือ เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ ประชาสัมพันธ์การปลูกป่า ทำป่าซับน้ำ ดูแลระบบนิเวศของป่าให้อุดมสมบูรณ์อยู่อย่างต่อเนื่อง และให้ความรู้ชาวบ้านด้วยมากกว่า แต่เมื่อมีประเด็นประทานบัตรทำเหมืองแร่เกิดขึ้นมา ซึ่งมีผลกระทบกับป่าไม้ที่ใหญ่กว่าวิถีชีวิตปกติของชาวบ้าน ชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์จึงเข้ามามีบทบาทในประเด็นนี้ด้วยก็เท่านั้น จุดเริ่มต้นจากการได้เข้าร่วมกิจกรรมประชาคมของผู้ประกอบการในแต่ละครั้ง และได้รับข้อมูลแบบรวบรัดมากเกินไป ประโยชน์ของการประชาคมเข้าข้างผู้ประกอบการเพียงฝ่ายเดียว ชาวบ้านก็รู้ไม่เท่าทันผู้ประกอบการ ผู้นำจึงเข้าร่วมกับชมรม

คนรักป่า เพื่อให้เข้าใจวัตถุประสงค์ให้มากขึ้น มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น จะได้มีความรู้ความเข้าใจ เมื่อผู้ประกอบการเข้ามาทำประชาคมในครั้งถัดๆ ไป และเมื่อเกิดความรู้ความเข้าใจแล้ว ผู้นำจึงสามารถมองภาพรวมออกว่า สิ่งที่ผู้ประกอบการคิดจะทำนั้น ไม่เป็นธรรมกับชาวบ้านจึงคัดค้านการทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ ในครั้งนี้ร่วมกับชมรมคนรักป่า (ชุมชน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กุมภาพันธ์ 2566)

หนึ่งในสมาชิกชมรมฯ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เมื่อ 30 ปีที่แล้ว ตอนยังเป็นเด็กอายุ 12 ปี ผู้นำได้เห็นคร่าวๆ ว่า เกิดประเด็นเดียวกับขณะนี้เลย ผู้ประกอบการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ และผ่านการอนุมัติเห็นชอบ ทั้งที่ ในขณะนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยเลย มีการยื่นหนังสือคัดค้านชัดเจน แต่ผู้ประกอบการรายนั้นก็ยังได้รับการอนุมัติสัมปทานได้จึงเหมือนเป็นสิ่งที่ผู้นำ ยังสงสัยมาจนปัจจุบัน และเข้าร่วมชมรมคนรักป่า เพื่อช่วยอนุรักษ์ป่าที่เหลืออยู่เอาไว้ และเมื่อเกิดประเด็นผู้ประกอบการรายใหม่ ณ ปัจจุบันนี้ ต้องการสัมปทานพื้นที่อีก ผู้นำเลยคิดว่า ตอนนี้มีชมรมคนรักป่าด้วย จึงอยากคัดค้านการประทานบัตรครั้งนี้เอาไว้ให้สำเร็จ เพื่อคงพื้นที่ป่าเอาไว้ให้ชาวบ้านดีกว่าให้ผู้ประกอบการได้รับประโยชน์นั้นไป (สังวาล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กุมภาพันธ์ 2566) การอยู่กับป่าดำเนินวิถีชีวิตกับทรัพยากรธรรมชาติมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้คนมีความผูกพันกับป่า และดำเนินชีวิตร่วมกันกับป่าไม่มาได้อย่างช้านาน การเคลื่อนไหวในการคัดค้านการขอประทานบัตรเหมืองแร่เพอร์ไลต์ในครั้งนี้ ถือเป็นอีกปัจจัยสำคัญของการเคลื่อนไหว คือ การรักษาป่าและทรัพยากรธรรมชาติที่มี หากมีผู้ประกอบการหรือนายทุนมาทำเหมืองแร่แล้วจะต้องมีการระเบิดหิน ระเบิดดินขึ้น ซึ่งการกระทำเหล่านี้เป็นการทำลายทรัพยากรให้หมดไปไม่สามารถเกิดขึ้นใหม่เพื่อทดแทนได้ ซึ่งทรัพยากรที่สามารถเกิดทดแทนหรือรักษาให้คงอยู่ได้ หมายถึง ทรัพยากรจำพวกที่เมื่อได้ใช้ประโยชน์ และสามารถรักษาให้คงอยู่ หรือเจริญเติบโตออกลูกหลานสืบต่อไปได้ ถ้าหากรู้จักใช้ประโยชน์ และจัดการให้ถูกต้องตามหลักวิชาการก็จะมีให้ใช้ได้ตลอดไปทรัพยากรประเภทนี้ ได้แก่ เนื้อดิน

แนวทางในอนาคตของชมรมในการคัดค้านการประทานบัตรเหมืองแร่เพอร์ไลต์ และชาวบ้านในการรักษาป่าคือ การให้ความรู้กับชาวบ้านด้านกฎหมายมากขึ้น เพื่อป้องกันการใช้อำนาจทางกฎหมายของผู้ประกอบการหรือนายทุน เพื่อให้ชาวบ้านไม่ยอมเสียป่าไปตามการใช้จิตวิทยาของผู้ประกอบการ และให้ความรู้ชาวบ้านเกี่ยวกับการปลูกป่าไม้ทดแทน หรือการบำรุงรักษาทรัพยากรทดแทนในสวนที่ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์ เช่น การเข้าไปเก็บเห็ด หรือพืชในป่าไปขาย ควรทำฤดูกาลไหน เว้นฤดูกาลไหน เพื่อยังคงให้ทรัพยากรยังคงมีพอให้ใช้ประโยชน์ต่อไปได้นานมากขึ้นต่อไป

ความตั้งใจในการเคลื่อนไหวของชาวบ้านตำบลมหาโพธิ ชาวบ้านทุกคนมีความตั้งใจเดียวกันคือเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นป่าไม้ที่อยู่คู่กับชุมชนไม่ให้ถูกทำลาย ให้ชาวบ้านสามารถหากิน และใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่านี้ได้สืบต่อไปยังรุ่นต่อไป โดยจากการสัมภาษณ์ผู้นำกล่าวว่า “การอนุรักษ์ป่าไม้ จำเป็นต้องใช้คนที่เห็นด้วยกับการอนุรักษ์ป่าจำนวนเป็นกลุ่มใหญ่ เพื่อเพิ่มกำลังการต่อรองกับผู้ประกอบการที่ต้องการพื้นที่เช่นกัน โดยมีการอ้างอิงถึงวิถีชีวิตชาวบ้านด้วยเช่นกันว่า ชาวบ้านมหาโพธิมีลักษณะการอยู่อาศัยในรูปแบบของ คนพึ่งป่า ป่าพึ่งคน กล่าวคือคนดูแลป่าแต่เมื่อป่าอุดมสมบูรณ์ได้พอสมควรแล้ว คนจะเริ่มใช้ประโยชน์จากป่า เช่น ให้ป่าเป็นแหล่งอาหาร และตัดไม้มาทำฟืน เผาถ่านเป็นธุรกิจในครัวเรือน ส่งผลให้ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์กว่านี้ลดน้อยลงจากวงจรการใช้ชีวิตของคนในพื้นที่เช่นเดียวกัน แต่ก็ไม่มากจนทำให้ป่าไม้ในพื้นที่มหาโพธิแย่ กล่าวคือป่ายังอยู่ได้ และค่อนข้างสมบูรณ์ วิธีการใช้ชีวิตปกติของคนไม่ได้ส่งผลร้ายแรงให้กับป่าแห่งนี้ แต่ถ้าหากว่า ปลอมให้ผู้ประกอบการได้พื้นที่ตรงนี้ไป จะส่งผลกระทบมากกว่านี้ทันที เพราะเคยเกิดขึ้นมาแล้ว และประโยชน์ที่ชาวบ้านได้ก็ไม่มากพอให้ดำรงชีวิตตามวิถีชีวิตเดิมได้ คนพึ่งป่า ป่าพึ่งคน เนื่องจาก นายทุนไม่ได้จ้างแรงงานมากเหมือนที่เคยบอกไว้ ชาวบ้านขาดรายได้ หาแหล่งอาหารธรรมชาติไม่ได้ และป่าก็ยิ่งถูกทำลายมากกว่าที่เคยเป็นมาหลายเท่าตัว” (สังวาล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กุมภาพันธ์ 2566) ความคิดเห็นในเรื่องของสิ่งแวดล้อมนั้น ได้มองว่าทุกคนมีส่วนได้ส่วนเสียกับเรื่องนี้ ได้ประโยชน์และผลกระทบเหมือนกัน ไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ปัญหาในเรื่องของการจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งเรื่องที่ดินทำกิน เรื่องชุมชน เรื่องเขตป่าสงวน เรื่อง

ประมง เรื่องของทรัพยากรทะเล เป็นต้น ซึ่งปัญหาตกรังนี้เกิดขึ้นมาจากเศรษฐกิจที่ขยายตัวส่งผลให้นายทุนเข้ามาในพื้นที่ชุมชนมากขึ้น เมื่อมีเงินและผลประโยชน์เข้ามาก็จะตามมาด้วยผู้มีอิทธิพล ซึ่งกระบวนการและวิธีการจัดการนั้นมีความคิดที่ว่า ชาวบ้านและประชาชนในพื้นที่ที่มีสิทธิที่จะจัดการและกำหนด เลือกแนวทางในการต่อสู้ เรียกร้องเองได้ก่อนที่หน่วยอื่นๆ จะเข้ามาช่วยเหลือ และยังมีแสดงความคิดเห็นอีกด้วยว่า เห็นด้วยกับกิจกรรมการอนุรักษ์ กิจกรรมฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในธรรมชาติ ถึงแม้กิจกรรมบางกิจกรรมอาจไม่ส่งผลดี และเป็นตัวทำลายธรรมชาติเข้าบ้างก็ตาม แต่มองว่า เป็นจุดเริ่มต้นที่ดี ที่ผู้คนในสังคมเริ่มหันมามองสนใจอนุรักษ์ดูแลสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติเพิ่มขึ้น และยังเห็นด้วยกับการต่อสู้ เรียกร้อง สิทธิและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทรัพยากรทางธรรมชาติของชาวบ้าน ดังบทสัมภาษณ์นี้

“ถ้าต้องเสียพื้นที่ป่าที่กำลังเป็นประเด็นตรงนี้ไป ในฐานะคนพื้นที่รู้สึกว่ามันเป็นการสูญเสียที่ใหญ่มาก และรู้สึกเสียใจกับผู้นำท้องถิ่นหลายท่านที่เกี่ยวข้องเลือกที่จะเอื้อประโยชน์ให้ผู้ประกอบการมากกว่าชาวบ้านด้วยตนเอง โดยเล่าอีกว่า ในอดีตพื้นที่นี้เป็นพื้นที่สมบูรณ์มาก มีทั้งสัตว์ป่า แหล่งอาหาร และพื้นที่ป่าซับน้ำ แต่พอมีผู้ประกอบการเมื่อ 30 ปีที่แล้วเข้ามาอย่างไม่ถูกต้องเพราะชาวบ้าน ณ ขณะนั้นคัดค้าน ทุกอย่างจึงเปลี่ยนเป็นลดน้อยลง สภาพแวดล้อมหลายอย่างเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็วจากการทำเหมืองแร่ในครั้งนั้น ครั้นนี้จึงเข้าร่วมคัดค้าน เพื่ออยากเก็บพื้นที่ป่าส่วนนี้ไว้เป็นพื้นที่ป่าชุมชนมากกว่า เพราะเป็นวิธีการรักษาป่าเอาไว้ให้ลูกหลานรุ่นต่อไปอย่างยั่งยืน ปัจจุบันนี้ป่ากลับมาอุดมสมบูรณ์พอสมควร เพราะมีการอนุรักษ์หลังสิ้นสุดอายุสัมปทานเหมืองแร่ไปมากขึ้นกว่าเดิมหลายเท่า และไม่มีการรุกรานป่า จึงส่งผลให้ป่าฟื้นตัวอุดมสมบูรณ์ขึ้น ผู้นำท้องถิ่นหลายชุดก็เห็นด้วย แต่ก็ยังบ้างที่ไม่เห็นด้วย ชุมชนคนรักป่าจึงมีบทบาทในอนุรักษ์พื้นที่ป่าร่วมกับชาวบ้านมากกว่า ส่งผลให้พื้นที่ป่าได้รับอนุรักษ์จากกลุ่มคนที่มิใช่อยากอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม่ว่างจริงๆ ” (สงวน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กุมภาพันธ์ 2566)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า บทบาทของชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์ ในการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์นั้นคือ การรวมกลุ่มของชมรมคนรักป่าซึ่งเป็นชาวบ้านในพื้นที่หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี และใกล้เคียง รวมตัวกันจัดตั้งประชาสังคมเพื่อคัดค้านการขอประทานบัตรการทำเหมืองแร่ เพื่อบริหารพื้นที่ป่าไม้อย่างยั่งยืนและวิถีชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่ โดยการรวมตัวกันเพื่อแสดงการเคลื่อนไหวทางสัญลักษณ์มากกว่าทางกฎหมาย

5. การอภิปรายผล

การศึกษาบทบาทของชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์ ในการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี พบว่า การมีส่วนร่วมและบทบาทของภาคประชาสังคมในเรื่องดังกล่าวนี้ ค่อนข้างมาก ลักษณะการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเป็นการรวมตัวกันเพื่อแสดงการเคลื่อนไหวทางสัญลักษณ์ เพื่อคัดค้านการขอประทานบัตรการทำเหมืองแร่ เหตุผลเพื่อบริหารพื้นที่ป่าไม้อย่างยั่งยืนและวิถีชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่ โดยปัจจัยที่มีผลต่อการคัดค้าน คือ ประชาชนชาวบ้านในประชาคมที่ร่วมคัดค้านขาดความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย แต่มีเป้าหมายและจุดประสงค์เดียวคือต้องการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ที่เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

โดยฝ่ายนายทุนมีกำลังด้านเงินทุนและมีผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมายซึ่งมีอำนาจเหนือกว่าชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในประชาคม ดังนั้นชาวบ้านจึงประกอบกิจกรรมการคัดค้านครั้งนี้ด้วยการ ทำกิจกรรมในพื้นที่ ในการสร้างองค์ความรู้ถึงผลเสียและผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่ รวมถึงการพยายามเชิญชวนให้ความรู้แก่ชาวบ้านในละแวกพื้นที่ใกล้เคียงตระหนักถึงปัญหาของการขอประทานบัตรการทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนและพื้นที่ระแวกใกล้เคียง ผลการศึกษาดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการศึกษาของวริยา ตัวน้อย (2562) เรื่อง นิเวศวิทยาการเมืองว่าด้วยความขัดแย้งและการต่อต้านการทำเหมืองแร่ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม กล่าวโดยสรุปได้ว่า 1) เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ กลวิธีในการต่อสู้คัดค้าน เป็นยุทธศาสตร์แบบค่อยเป็นค่อยไป หัวใจสำคัญ คือ การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชน โดยการให้ข้อมูล ข่าวสารกับประชาชนในพื้นที่ กรอบการเคลื่อนไหวในการต่อสู้คัดค้านคือ “คนหนองไผ่ไม่เอาเหมืองแร่” และ “

สำนึกรักบ้านเกิด” เพื่อปกป้องและป้องกันพื้นที่ของประชาชน 2) กระบวนการและปัญหาจัดระดมทรัพยากร เป็นการสร้างเครือข่ายโดยอาศัยความสัมพันธ์แบบเครือญาติ สมาชิกในชุมชนเป็นหลัก มีลักษณะไม่เป็นทางการ มีการสร้างกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ (กลุ่มคนเพชรบูรณ์ไม่เอาหม้อแกง) และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย โดยปัญหาของการจัดการทรัพยากรนั้นไม่ได้มีการระดมทรัพยากรอย่างเป็นทางการ ส่วนใหญ่เป็นการสร้างความรู้ให้แก่ประชาชน 3) มุมมองของกลุ่มที่มีต่อการหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่รัฐต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบจากโครงการของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจังในทุกกระบวนการ หากแต่ยังมีการเคลื่อนไหวของอีกฝ่ายในพื้นที่ของกลุ่มทุนการเคลื่อนไหวของก็จะดำเนินการเคลื่อนไหวจนกว่าบรรลุผล นั่นคือการไม่ให้หม้อแกงเข้ามาดำเนินในทุกกิจกรรมและไม่ให้เกิดหม้อแกงขึ้นในพื้นที่อย่างแน่นอน ข้อค้นพบในการศึกษาการเคลื่อนไหวของกลุ่มเป็นการปกป้องต่อสู้จากคนข้างในพื้นที่ และการเมืองภาคประชาชนใน ลักษณะการกระจาย

กลยุทธ์จากกลุ่มการถ่ายทอดกลุ่ม เพื่อเกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม และการขุดเจาะทรัพยากรใต้ดินในพื้นที่เป็นทุนนิยมแบบขุดเจาะ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่อยู่ใต้ดิน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2542, น.64) เรื่อง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ ได้กล่าวสรุปไว้ว่า ประการที่ 1 ขบวนการเคลื่อนไหวเหล่านี้ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของชนชั้นเพียงอย่างเดียว ประการที่ 2 ประเด็นการเรียกร้องไม่ใช่เรื่องเดิมๆ ที่เป็นผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของคนจำนวนมากจากหลายกลุ่มหลายชนชั้น ประการที่ 3 ผู้เรียกร้องมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวด้วยตัวเอง ไม่ใช่การเรียกร้องผ่านกลไกของรัฐหรือกลไกทางการเมือง เนื่องจาก การไม่เชื่อมั่น ไม่ศรัทธาความเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองและความจริงใจของรัฐ ประการที่ 4 เป้าหมายของการเรียกร้องต้องการสร้าง “กติกาสหกรณ์กฎเกณฑ์ชุดใหม่ในการดำรงชีวิต” ไม่ใช่การช่วงชิงอำนาจของรัฐ ดังเช่นขบวนการเคลื่อนไหวที่เป็นมาในอดีต ลักษณะร่วมที่สำคัญของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ได้แก่ การสร้างวัฒนธรรมการต่อต้าน ขัดขืนโดยมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลายมาก เช่น เพื่อระดมคน เพื่อยกระดับจิตสำนึก การรับรู้ของประชาชนในเรื่องที่ต่อต้าน ขัดขืน หรือ เพื่อสร้างคุณค่าความเชื่อชุดใหม่ขณะเดียวกันก็เพื่อลดความชอบธรรมของระบบที่ดำรงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดความชอบธรรมของอำนาจรัฐในรูปของการใช้สิทธิที่ไม่เชื่อฟังรัฐ เป็นต้น การอนุรักษ์ทรัพยากรเพื่อคงวิถีชีวิตดั้งเดิมที่เป็นพื้นที่ทำกินของคนในชุมชน หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี แสดงออกเชิงสัญลักษณ์ถึงความต้องการปกป้องผืนที่ป่าเพื่อสืบทอดวิถีชีวิตและพื้นที่ทำกินส่งต่อไปผู้สืบทอดต่อไปโดยฝ่ายส่งเสริมและอนุรักษ์ต้นน้ำ กรมป่าไม้ (น.6-10) กล่าวว่า ทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป หมายถึง ทรัพยากรที่นำมาใช้แล้วจะสิ้นเปลืองและหมดไปในที่สุดโดยไม่เกิดขึ้นมาใหม่อีก เช่น แร่ธาตุทั้งที่เป็นโลหะและที่ใช้เป็นเชื้อเพลิงชนิดต่างๆ เป็นต้น นอกจากวิถีทัศน์ที่สวงามตามธรรมชาติทั่วไป เช่น น้ำตก หน้าผา และจุดเด่นตามธรรมชาติที่สวยงาม สิ่งเหล่านี้ถ้าหากใช้ไม่เป็น หรือทำลายไปแล้วจะไม่สามารถหาทดแทนได้ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประเภทนี้ จึงต้องใช้อย่างประหยัดและด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษ ทรัพยากรที่สามารถเกิดทดแทนหรือรักษาให้คงอยู่ได้ หมายถึง ทรัพยากรจำพวกที่เมื่อได้ใช้ประโยชน์และสามารถรักษาให้คงอยู่หรือเจริญเติบโตออกสู่กลุ่กลานสืบต่อกันไปได้ ถ้าหากรู้จักใช้ประโยชน์ และจัดการให้ถูกต้องตามหลักวิชาการก็จะมีให้ใช้ได้ตลอดไปทรัพยากรประเภทนี้ ได้แก่ เนื่อดิน เป็นต้น สิ่งแวดล้อม ที่อยู่รอบตัวเราซึ่งมีอิทธิพลที่จะเป็นตัวกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมสิ่งมีชีวิต โดยทั่วไปแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ 1) สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ 2) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม สิ่งก่อสร้างต่างๆ เป็นต้น (ฝ่ายส่งเสริมและอนุรักษ์ต้นน้ำ กรมป่าไม้, น.6-10) ดังนั้นถ้าหากสมาชิกประชาคมไม่คัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ในพื้นที่แล้ว เกิดการตั้งโรงงานทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์เกิดขึ้นในพื้นที่ ไม่ใช่เพียงแค่สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรจะถูกทำลายไป แต่หมายถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่ หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี และพื้นที่ใกล้เคียงอีกด้วย รวมถึงยังส่งผลกระทบทางด้านสุขภาพจากผลจากฝุ่นเอนที่แผ่มาตามหลังอีกด้วย ผลการศึกษา

ดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการศึกษาของวารินทร์ แสงขันติ (2562) เรื่อง รูปแบบพฤติกรรมการณ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักกฎหมาย โดยกล่าวสรุปว่า ระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม และสิ่งแวดล้อมศึกษา แรงบันดาลใจในการมีจิตสาธารณะและระดับพฤติกรรมการณ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักกฎหมายของนักศึกษาระดับปริญญาตรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง กลุ่มตัวแปรอิสระซึ่งประกอบด้วย ระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมศึกษา เจตคติต่อสิ่งแวดล้อม และแรงบันดาลใจในการมีจิตสาธารณะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการณ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักกฎหมายร้อยละ 53.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยแรงบันดาลใจในการมีจิตสาธารณะมีอิทธิพลสูงสุดเท่ากับ 0.476 ดังนั้น ควรสนับสนุนให้มีวิชาที่มีกฎหมายสิ่งแวดล้อม ในหลักสูตรแก่นักศึกษา เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน และผลการศึกษาของสุริดา พัฒนศรีวิเชียร (2565) เรื่อง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและยุทธศาสตร์การสื่อสารของภาคประชาสังคมในเชียงใหม่ กล่าวโดยสรุปว่า ภาคประชาสังคมในเชียงใหม่มีแกนนำที่เกี่ยวข้องกับองค์กรพัฒนาเอกชน ประเด็นการเคลื่อนไหวมักเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม มีเครือข่ายขนาดใหญ่ที่ทำงานร่วมกันมานานทั้งกลุ่มประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และสื่อมวลชน อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวล่าสุด พบว่า การใช้สื่อสังคมทำให้คนเข้าร่วมการเคลื่อนไหวมาก โดยเฉพาะชนชั้นกลาง ในขณะที่ชนชั้นรากหญ้าเข้าร่วมการเคลื่อนไหวน้อย และจำนวนผู้เข้าร่วมเริ่มลดน้อยลงไปตามเวลา ในขณะที่กลุ่มชนชั้นกลางมีส่วนร่วมผ่านสื่อสังคมมากที่สุด สำหรับ

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนา ความเชื่อ และศาสนาที่ใช้ในการสื่อสารผ่านสื่อและกิจกรรม พบว่า สามารถดึงดูดใจชนชั้นกลางวัยกลางคนให้เข้าร่วมมากที่สุด ในขณะที่คนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะนักเรียนนักศึกษาเข้าร่วมน้อย เนื่องจาก วิถีชีวิตที่มีความเป็นคนเมืองเพิ่มมากขึ้นและชนชั้นกลางบางส่วนย้ายมาจากพื้นที่อื่น ทำให้กลยุทธ์การสื่อสาร อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนาเป็นเรื่องไกลตัว ด้วยเหตุนี้ การใช้สื่อสังคมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนาเพื่อสื่อสารกับทุกกลุ่มไม่ส่งผลดีเสมอไป ภาคประชาสังคมอาจจะเพิ่มเติมเรื่องข้อมูลข่าวสารด้านอื่นที่เหมาะสมกับข้อเรียกร้อง และควรให้ความสำคัญกับกลยุทธ์การสื่อสารที่มีความเหมาะสมกับพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย ในการสร้างการมีส่วนร่วมให้ได้จำนวนมาก เพื่อนำมาสู่ความสำเร็จตามข้อเรียกร้องในที่สุด

ในด้านบทบาทของภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ เนื่องจากประชาคมผู้คัดค้านการทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ขาดความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายจึงถูกข่มขู่จากนายทุนทั้งในด้านของกฎหมาย และด้านเงินทุน รวมถึงการขาดความเข้าใจในการติดต่อหน่วยงานของรัฐ ดังนั้นภาคประชาสังคมจึงหาผู้ที่มีความรู้ในด้านกฎหมาย มาช่วยทำให้ภาคประชาสังคมสามารถเคลื่อนไหวกิจกรรมต่างๆ ได้โดยไม่ขัดกับกฎหมายและยังทำให้ทราบว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องมีขอบเขตอย่างไร ช่วยให้ภาคประชาสังคมสามารถป้องกันตัวจากการถูกหลอกหรือข่มขู่ ซึ่งผู้คนในชุมชนที่มีเป้าหมายเดียวกันจึงรวมตัวกันคัดค้านและขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนโดยมุ่งเน้นให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยมีผู้นำในภาคประชาสังคมหลายคนในการคัดค้านการทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์นี้ โดยแบ่งแยกหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมนี้อย่างชัดเจนเพื่อแบ่งหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมให้บรรลุผลสำเร็จได้ ผลการศึกษาดังกล่าวนี้อาจสอดคล้องกับการศึกษาของจักริศรี จารุเมธีญาณ และพระกนิษฐา วทมน (2560) เรื่องภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชนได้กล่าวสรุปไว้ว่า ผู้นำเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาในระดับต่างๆ การพัฒนาในระดับชุมชนก็เช่นเดียวกัน ถ้าผู้นำมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ สามารถใช้คุณสมบัติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน สังคม จะเป็นการสร้างความสุขหรือสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้น อำนาจของผู้นำจะต้องมีการใช้ให้ถูกต้องเพราะอำนาจเป็นสิ่งที่สร้างหายนะ หรือก่อให้เกิดอันตรายแก่ชุมชนได้ ชุมชนจะพบกับปัญหาในด้านต่างๆตามมา การเลือกสรรผู้นำของชุมชนสังคมก็เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และมากกว่าคุณสมบัติที่มีผู้นำ คนที่เป็นผู้นำมักมีลักษณะบางอย่างที่เด่นกว่าผู้ตาม คนที่เป็นผู้นำมักเป็นคนที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ผู้อื่นยอมทำตามอีกทั้งผู้ตามยอมได้นำเอาความประพฤติ ได้นำเอาแบบอย่างในการทำงาน ผู้ตามบางคนถึงกับยอมถอดแบบผู้นำบางคนลอกเลียนแบบอย่างของผู้นำ การพัฒนาชุมชนประสบกับความสำเร็จจากกระบวนการพัฒนาชุมชน ทำให้เห็นว่า ผู้นำมี

บทบาทที่ชัดเจนในการทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความยั่งยืน เป็นตัวอย่างให้ชุมชนอื่นๆ และสอดคล้องกับการศึกษาของวริยา ตังน้อย (2562) เรื่อง นิเวศวิทยาการเมืองว่าด้วยความขัดแย้งและการต่อต้านการทำเหมืองแร่ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม กล่าวโดยสรุปไว้ว่า 1) เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ กลวิธี ในการต่อสู้คัดค้าน เป็นยุทธศาสตร์แบบค่อยเป็นค่อยไป หัวใจสำคัญคือ การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชน โดยการให้ข้อมูล ข่าวสารกับประชาชนในพื้นที่ กรอบการเคลื่อนไหวในการต่อสู้คัดค้านคือ “คนหนองไผ่ไม่เอาเหมืองแร่” และ “สำนักรักบ้านเกิด” เพื่อปกป้องและป้องกันพื้นที่ของประชาชน 2) กระบวนการและปัญหาจัดระดมทรัพยากร เป็นการสร้างเครือข่ายโดยอาศัยความสัมพันธ์แบบเครือญาติ สมาชิกในชุมชนเป็นหลัก มีลักษณะไม่เป็นการทางการ มีการสร้างกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ (กลุ่มคนเพชรบูรณ์ไม่เอาเหมืองแร่) และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย โดยปัญหาของการจัดการทรัพยากรนั้นไม่ได้มีการระดมทรัพยากรอย่างเป็นทางการ ส่วนใหญ่เป็นการสร้างความรู้ให้แก่ประชาชน 3) มุมมองของกลุ่มที่มีต่อการหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่รัฐต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบจากโครงการของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจังในทุกกระบวนการ หากแต่ยังมีการเคลื่อนไหวของอีกฝ่ายในพื้นที่ของกลุ่มทุนการเคลื่อนไหวของก็จะดำเนินการเคลื่อนไหวจนกว่าบรรลุผล นั่นคือ การไม่ให้เหมืองแร่เข้ามาดำเนินในทุกกิจกรรมและไม่ให้เกิดเหมืองแร่ขึ้นในพื้นที่อย่างแน่นอน ข้อค้นพบในการศึกษาการเคลื่อนไหวของกลุ่มเป็นการปกป้องต่อสู้จากคนข้างในพื้นที่ และการเมืองภาคประชาชนในลักษณะการกระจายกลยุทธ์จากกลุ่มการถ่ายทอดกลุ่ม เพื่อเกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม และการขุดเจาะ ทรัพยากรใต้ดินในพื้นที่เป็นทุนนิยมแบบขุดเจาะ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่อยู่ใต้ดิน กลยุทธ์ที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม แก่สมาชิกประชาสังคม ประกอบด้วย 1) การจัดกิจกรรม ที่ให้ความรู้แก่สมาชิกประชาสังคมและได้รับข้อมูลจากสมาชิกประชาสังคมด้วย โดยมีความเหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ในท้องถิ่น 2) การสื่อสารโดยให้ข้อมูลแก่ชาวชุมชนอย่างชัดเจน เข้าใจง่าย ด้วยสื่อหลากหลาย รูปแบบ รวมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะจากสมาชิกประชาสังคมเปิดโอกาสให้สมาชิกประชาสังคมพูดคุยซักถามได้โดยตรง แง่ผลที่เกิดขึ้นให้สมาชิกประชาสังคมรับทราบอย่างสม่ำเสมอ 3) การสนับสนุน ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก แก่สมาชิกประชาสังคม 4) ภาวะผู้นำ ผู้นำจะต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ จึงได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกประชาสังคม 5) การจูงใจ ทำให้สมาชิกประชาสังคมรู้สึกว่าการมีส่วนร่วมทำให้พื้นที่ของตนพัฒนาให้ดีขึ้น 6) สร้างความไว้วางใจระหว่างสมาชิกประชาสังคมด้วยกัน 7) การให้อิสระแก่สมาชิกประชาสังคม คือ เปิดโอกาสสมาชิกประชาสังคมตัดสินใจเองว่า จะดำเนินการหรือไม่ดำเนินการโครงการใด และร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน (สมจินตนา คุ่มภัย, 2559) การมีส่วนร่วมโดยการให้สมาชิกประชาสังคมเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมมือกัน การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เสมอภาค นำผลที่ได้มาปรับปรุง แก้ไข พัฒนางาน เพื่อพัฒนาหรือใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความเชี่ยวชาญของแต่ละคนในการแก้ปัญหาของชุมชน และพัฒนางานในกลุ่มให้มีความโปร่งใส และให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (Erwin, 1976)

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง บทบาทของชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์ในการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ หมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทของชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์ที่มีผลต่อการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์ ซึ่งจากการศึกษาสามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

6.1 บทบาทของชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์ที่มีผลต่อการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไลต์

กระบวนการของการเคลื่อนไหวของผู้นำภาคประชาสังคมเริ่มต้นขึ้นจากการรวมกลุ่มบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนที่อยู่คู่กับผู้คนในชุมชนมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชี้แจงให้ผู้คนในชุมชนตระหนักถึงผลได้ผลเสียทั้งทางตรงและ

ทางอ้อมจากการอนุมัติสัมปทานการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไรต์ เป็นการใช้พื้นที่สาธารณะซึ่งเป็นพื้นที่ทางสังคมในการแสดงออกของคนที่อยู่ชนชั้นเดียวกัน ด้วยประเด็นที่ไม่ใช่ปัญหาทั่วไป โดยในอดีตที่ผู้คนในชุมชนอาจขาดความรู้ความเข้าใจในผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น และไม่ได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง จนส่งผลให้ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อคนในชุมชน ในจุดนี้จึงมีกลุ่มคนที่ชื่อว่า “ชมรมคนรักป่ามหาโพธิ์” เป็นผู้เริ่มตระหนักถึงปัญหาจึงได้เริ่มการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ จนได้คำตอบที่ว่า การได้มาซึ่งประทานบัตรเหมืองแร่ นั้นได้มาด้วยความไม่ชอบทำ ทั้งยังก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี จึงเกิดการรวบรวมผู้ที่ไม่เห็นด้วยในการขอสัมปทานครั้งนี้แสดงออกทางสัญลักษณ์ เพื่อร้องขอให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเข้าช่วยเหลือในการคัดค้านการประทานบัตรการทำเหมืองแร่เพอร์ไรต์ ด้วยการยื่นเรื่องขอจัดตั้งป่าชุมชน และติดตามสถานการณ์ต่างๆอย่างต่อเนื่อง

การรวมกลุ่มของชมรมคนรักป่า ได้รวมตัวกันเพื่อจัดการประชุมคัดค้านการขอประทานบัตรการทำเหมืองแร่โดยมุ่งเน้นไปที่การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์มากกว่าการแสดงออกทางกฎหมาย อันเนื่องมาจากความรู้ทางกฎหมายของผู้นั้นในชุมชนและอำนาจในการต่อรองนั้นมีน้อย แต่ก็ทดแทนด้วยการหาผู้ที่มีความรู้ในด้านกฎหมาย ทำให้ภาคประชาสังคมสามารถเคลื่อนไหวกิจกรรมต่างๆ ได้โดยไม่ขัดกับกฎหมายซ้ำยังทำให้รู้ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องมีขอบเขตอย่างไร ช่วยให้ประชาชนสามารถป้องกันตัวจากการถูกละเมิดหรือข่มขู่ ซึ่งผู้คนในชุมชนที่มีเป้าหมายเดียวกันจึงรวมตัวกันคัดค้านและขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนโดยมุ่งเน้นให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งนั่นเป็นจุดที่ประชาชนเล็งเห็นว่าหากเคลื่อนไหวด้วยตัวเองหรือคนเพียงจำนวนเล็กน้อยนั้นไม่สามารถก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้ ภาคประชาสังคมจึงมีบทบาทอย่างมากที่เป็นแหล่งรวมผู้คนที่มีแนวคิดและจุดประสงค์เดียวกันและแสดงออกทางสัญลักษณ์เพื่อให้บุคคลภายนอกเล็งเห็นถึงความเดือดร้อนที่คนในชุมชนได้รับจากการอนุมัติสัมปทานในอดีตที่ผ่านมา รวมถึงความไม่โปร่งใส และการใช้อำนาจกับคนในชุมชนจากทั้งทางกลุ่มนายทุนและเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วน และเรียกร้องให้ทางภาครัฐเข้ามาให้ความช่วยเหลือ ด้วยการยื่นหนังสือขอจัดตั้งป่าชุมชนไปยังจังหวัดลพบุรี และยังมุ่งเน้นไปที่การให้ความรู้กับชาวบ้านด้านกฎหมาย, การปลูกป่าไม่ทดแทน และการบำรุงรักษาทรัพยากรทดแทนในส่วนที่ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์มากขึ้นเพื่อป้องกันการใช้อำนาจทางกฎหมายของผู้ประกอบการหรือนายทุน เพื่อให้ชาวบ้านไม่ยอมเสียป่าไปตามการใช้จิตวิทยาของผู้ประกอบการ

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

จากการศึกษาในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า บทบาทของภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการคัดค้านการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่เพอร์ไรต์ และมีกระบวนการเคลื่อนไหวอย่างไร ดังนั้น หน่วยงานรัฐต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรจะต้องมีการทบทวนถึงนโยบายที่ทำให้ประชาชนและภาคประชาสังคมนั้นมีความเข้มแข็งและได้รับการรับฟังจากภาครัฐมากขึ้น นอกจากเหตุการณ์ที่เกิดในหมู่ 3 ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี ยังมีอีกหลายชุมชนที่ต้องเผชิญสถานการณ์เดียวกัน การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาผ่านพื้นที่หนึ่งๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการขอประทานบัตรเหมืองแร่เท่านั้น แต่การศึกษาเฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งนั้นไม่สามารถนำมาใช้อธิบายภาคประชาสังคมอื่นๆ ได้ครบทุกประเด็น การศึกษาครั้งต่อไปจึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคมของภาคประชาสังคมในพื้นที่อื่นๆ เพื่อให้เข้าใจบทบาทประชาสังคมในพื้นที่นั้นๆ

7. เอกสารอ้างอิง

- กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่. (2561). *รายงานประจำปี 2561 กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่*. สืบค้น 17 มกราคม 2564. จาก <http://library.nhrc.or.th/ulib/dublin.php?ID=10616>
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2544). *ประชาสังคมกับสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: แผนงานวิจัยสังคมและสุขภาพ สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุขกระทรวงสาธารณสุข.
- จักรีศรี จารุเมธีญาณ และพระณัด วทฒโน. (2560). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 6(1), 71-90.

- ชูศักดิ์ เอกเพชร. (2561). *แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับผู้นำและภาวะผู้นำ*. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2542). *วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะและความเป็นอื่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- นิธิ เนื่องจำนง. (2563). *ประชานิยมในโลกที่เหลื่อมล้ำ*. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยการเมืองการปกครองสถาบันพระปกเกล้า.
- วริยา ตัวน้อย. (2562). นิเวศวิทยาการเมืองว่าด้วยความขัดแย้งและการต่อต้านการทำเหมืองแร่ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 7(2), 21-35.
- วารินทร์ แสงขันตี. (2562). รูปแบบพฤติกรรมการณ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักกฎหมาย. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 20(2), 41 – 50.
- สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร. (2565). *ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและยุทธศาสตร์การสื่อสารของภาคประชาสังคมในเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยพายัพ.
- Erwin, W. (1976). *Participation Management: Concept Theory and Implementation*. Atlanta G.: Georgia State University.

แนวทางการสร้างธุรกิจบอดีโลชั่นจากประสบการณ์ของ ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ

Guidelines for Establishing a Body Lotion Business Based on the Experience of Successful Entrepreneurs

เพชรชรี เวียงคำ¹ และ ธัชกร ธิติลักษณ์²

วันรับ: 26 มิถุนายน 2568 วันแก้ไข: 28 กรกฎาคม 2568 ยอมรับ: 13 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทและองค์ประกอบของธุรกิจบอดีโลชั่นในประเทศไทย 2) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างและพัฒนาธุรกิจบอดีโลชั่นที่ประสบความสำเร็จ 3) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เชิงกระบวนการที่เป็นแนวทางสำหรับผู้ที่ต้องการเริ่มต้นทำธุรกิจ โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ประสบความสำเร็จในกลุ่มธุรกิจบอดีโลชั่น ซึ่งประกอบธุรกิจเกิน 3 ปี มีรายได้เติบโต 30% ต่อปี และมีปริมาณสินค้าที่จำหน่ายได้เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง 20% ต่อปี และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ธุรกิจบอดีโลชั่นในประเทศไทยมีแนวโน้มเติบโตต่อเนื่องจากกระแสนิยมด้านความงามและสุขภาพ ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ ความปลอดภัย และความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จมักเริ่มจากการวางแผนธุรกิจอย่างรอบด้าน มีความเข้าใจผู้บริโภค และเลือกใช้โรงงานผลิตที่ได้มาตรฐาน การตลาดออนไลน์ โดยเฉพาะการใช้โซเชียลมีเดีย อินฟลูเอนเซอร์ และระบบตัวแทนจำหน่าย เป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงตลาด ซึ่งมีกระบวนการสร้างและพัฒนาธุรกิจที่สำคัญ คือ การวางแผนธุรกิจ การจัดจำหน่าย การตลาด การสร้างความแตกต่าง และภาวะผู้นำ ดังตัวอย่างแบรนด์ White Perfect และ Again Aura White ใช้กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) และกลยุทธ์เชิงรับ (WT) ส่วนของแบรนด์ Fairy ใช้กลยุทธ์เชิงรุก (SO) และกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) เป็นแนวทางในการประกอบธุรกิจบอดีโลชั่น

คำสำคัญ: การสร้างธุรกิจ, บอดีโลชั่น, ผู้ประกอบการ

¹ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง, วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต (ผู้ประพันธ์บทความ)

² ดร., อาจารย์ที่ปรึกษา, วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

Abstract

The objective of this study was to investigate the processes involved in the establishment and development of a successful body lotion business in Thailand, analyze the context and components of the industry, and provide practical guidelines for aspiring entrepreneurs based on process-based knowledge. The research was conducted by conducting in-depth interviews with key informants who had achieved notable success in the body lotion industry and analyzing documents. These informants had been in business for over three years, and they had consistently increased product sales by 20% each year and experienced a 30% increase in annual revenue. The data obtained was interpreted using content analysis. The results indicated that the body lotion industry in Thailand has experienced consistent growth as a result of the increasing prevalence of beauty and wellness trends. Natural ingredients, product safety, and environmental friendliness are now highly valued by consumers. Successful entrepreneurs frequently initiate their ventures with a comprehensive business plan, a profound comprehension of consumer requirements, and the selection of certified manufacturers to guarantee the quality of their products. Online marketing, particularly through distributor networks, influencers, and social media platforms, has become an indispensable approach to engaging consumers. Business planning, distribution, marketing, product differentiation, and leadership are the key components that have been designated as essential for the establishment and growth of a body lotion business in terms of process knowledge. For example, while the Fairy brand implemented proactive (SO) and corrective (WO) strategies to drive growth and respond to market challenges, brands such as White Perfect and Again Aura White implemented defensive (ST) and preventive (WT) strategies to maintain competitiveness. These strategic approaches are practical models for new entrepreneurs who are interested in entering the body lotion industry.

Keywords: Business Establishment, Body Lotion, Entrepreneurs

1. บทนำ

ในปี 2019 สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ รายงานว่าผู้ประกอบการ E-Commerce ส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้นถึง 82.4% ของประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ยากจน เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ พบว่าสัดส่วนการขายออกนอกพื้นที่เพิ่มขึ้นกว่า 44–47% อีกทั้งจำนวนเส้นทางการค้าของผู้ประกอบการในทุกภูมิภาคยังขยายตัวหลังจากเริ่มใช้ E-Commerce สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของการตลาดออนไลน์ในการขยายโอกาสทางธุรกิจ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมความงาม ซึ่งตลาดบอดี้โลชั่นเป็นหนึ่งในกลุ่มที่เติบโตชัดเจน ทั้งนี้ ข้อมูลจาก Everyday Marketing (2566) ระบุว่า ตลาดโลชั่นบำรุงผิวทั่วโลกในปี 2561 มีมูลค่ากว่า 134,600 ล้านดอลลาร์ และในประเทศไทย ตลาดสินค้าความงามมีมูลค่าสูงถึง 2.18 แสนล้านบาท ในปี 2562 โดยกลุ่มผลิตภัณฑ์บำรุงผิวครองสัดส่วนใหญ่ที่สุด โดยเฉพาะกลุ่มผลิตภัณฑ์บอดี้แคร์ที่มีมูลค่าราว 11,000 ล้านบาท ถือเป็นตลาดที่มีศักยภาพสูง ทำให้มีผู้สนใจเข้าสู่ธุรกิจจำนวนมาก โดยใช้ช่องทางออนไลน์เป็นหลักในการจัดจำหน่าย

อย่างไรก็ตาม การแข่งขันที่รุนแรงและการเกิดขึ้นของบริษัทรับจ้างผลิต (OEM) ที่เอื้อต่อการสร้างแบรนด์ใหม่จำนวนมาก ส่งผลให้ตลาดบอตโตโลชั่นมีผู้เล่นหลากหลายราย แต่ไม่ใช่ทุกแบรนด์จะประสบความสำเร็จ เนื่องจากความเข้าใจในตลาดยังมีจำกัด การบริหารแบรนด์ไม่ชัดเจน และขาดแนวทางรับมือกับความท้าทาย อีกทั้งจากผลสำรวจของ Ecommerce IQ (2018) พบว่าโซเชียลมีเดียยังคงเป็นปัจจัยหลักในการดึงดูดลูกค้า รองลงมาคือเว็บไซต์ของแบรนด์ สะท้อนถึงความสำคัญของการวางกลยุทธ์ออนไลน์อย่างเหมาะสม แม้การจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์จะได้รับความนิยมสูง แต่แนวคิดว่าการขายออนไลน์ทำได้ง่ายและใช้ต้นทุนน้อย อาจเป็นความเข้าใจผิดที่ส่งผลต่อความล้มเหลวในการดำเนินธุรกิจ ดังนั้น ผู้ประกอบการโดยเฉพาะรายใหม่ควรตระหนักถึงความเสี่ยง และมีความเข้าใจตลาดอย่างรอบด้าน

ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงปัญหาเจ้าของแบรนด์ที่ไม่ประสบผลสำเร็จในการทำธุรกิจขายผลิตภัณฑ์บอตโตโลชั่นทางออนไลน์ โดยเฉพาะรายใหม่ประสบปัญหาในการดำเนินธุรกิจ เช่น ความเข้าใจตลาดไม่เพียงพอ การบริหารแบรนด์ที่ไม่ชัดเจน และการขาดแนวทางจัดการกับความท้าทายต่าง ๆ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่ความรู้ที่สามารถทำธุรกิจออนไลน์ประเภทนี้ประสบผลสำเร็จต่อไป

ในทศวรรษที่ผ่านมา อุตสาหกรรมเครื่องสำอางทั่วโลกและในประเทศไทยได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดผลิตภัณฑ์บำรุงผิวกายหรือบอตโตโลชั่น ซึ่งมีมูลค่าสูงและได้รับผลมาจากกระแสความนิยมด้านสุขภาพและความงามที่แพร่หลายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รายงานของสถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ (2566) ชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบการ E-Commerce มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพของการตลาดออนไลน์ในการขยายโอกาสทางธุรกิจ อย่างไรก็ตาม แม้การเข้าสู่ตลาดจะทำได้ง่ายขึ้นด้วยบริการรับจ้างผลิต (OEM) แต่ตลาดบอตโตโลชั่นกลับเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรง และผู้ประกอบการจำนวนมาก โดยเฉพาะรายใหม่ ยังขาดความเข้าใจที่เพียงพอเกี่ยวกับกลไกตลาด การบริหารจัดการแบรนด์ และแนวทางการรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ การจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ที่ดูเหมือนง่ายและใช้ต้นทุนน้อย อาจนำไปสู่ความล้มเหลวทางธุรกิจได้หากขาดความเข้าใจอย่างรอบด้าน ด้วยเหตุนี้ การวิจัยเชิงลึกเพื่อทำความเข้าใจกระบวนการและปัจจัยแห่งความสำเร็จจากประสบการณ์ตรงของผู้ประกอบการที่พิสูจน์แล้วว่าประสบความสำเร็จในธุรกิจบอตโตโลชั่น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเติมเต็มช่องว่างความรู้และนำเสนอแนวทางที่เป็นรูปธรรมสำหรับการเริ่มต้นและพัฒนาธุรกิจประเภทนี้ให้ยั่งยืนในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีพลวัตสูง

ในการทำความเข้าใจบริบททางธุรกิจของบอตโตโลชั่นอย่างรอบด้าน ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดจาก PEST Analysis ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ปัจจัยมหภาคอันได้แก่ ปัจจัยทางการเมือง (Political), เศรษฐกิจ (Economic), สังคม (Social) และเทคโนโลยี (Technological) มาประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ปัจจัยเหล่านี้ช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าใจแนวโน้มตลาดและสภาพแวดล้อมโดยรวม ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางเทคโนโลยี เช่น การเติบโตของแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซและสื่อสังคมออนไลน์ มีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของธุรกิจ SME ในการเข้าถึงลูกค้า นอกจากนี้ ปัจจัยทางสังคมที่สะท้อนจากค่านิยมด้านความงามและสุขภาพของผู้บริโภค รวมถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคสู่ช่องทางออนไลน์มากขึ้น ล้วนมีอิทธิพลต่อการดำเนินธุรกิจบอตโตโลชั่น ในส่วนของการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ทางธุรกิจ Business Model Canvas (BMC) ของ Osterwalder (2009) ได้รับการพิจารณาเป็นเครื่องมือสำคัญ BMC ช่วยให้การมองเห็นภาพรวมขององค์ประกอบทางธุรกิจ 9 ส่วนได้อย่างครบถ้วน ซึ่งผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อวิเคราะห์ว่าธุรกิจบอตโตโลชั่นที่ประสบความสำเร็จได้มีการพิจารณาองค์ประกอบเหล่านั้นอย่างไร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและองค์ประกอบของธุรกิจบอดีโลชั่นในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างและพัฒนาธุรกิจบอดีโลชั่นที่ประสบความสำเร็จ
3. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เชิงกระบวนการที่เป็นแนวทางสำหรับผู้ที่ต้องการเริ่มต้นทำธุรกิจบอดีโลชั่นที่ประสบความสำเร็จ

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาและสังเคราะห์แนวทางการสร้างธุรกิจบอดีโลชั่นจากประสบการณ์ของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย การวิจัยนี้มุ่งเน้นการทำความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับบริบท องค์ประกอบ กระบวนการสร้างและพัฒนาธุรกิจ รวมถึงปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในอุตสาหกรรมนี้ เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ที่ต้องการเริ่มต้นหรือพัฒนาธุรกิจบอดีโลชั่นในยุคปัจจุบัน การดำเนินการวิจัยได้ถูกออกแบบอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมขั้นตอนสำคัญดังนี้

3.1 แหล่งข้อมูลและการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยนี้ดำเนินการจากสองแหล่งหลัก ได้แก่ ข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ในส่วนของ ข้อมูลเอกสาร (Documentary Data) ผู้วิจัยได้ศึกษาบททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุม ทั้งตำราวิชาการ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ และรายงานจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ซึ่งครอบคลุมประเด็นสำคัญเกี่ยวกับธุรกิจเครื่องสำอาง ตลาดบอดีโลชั่น การตลาดออนไลน์ พฤติกรรมผู้บริโภค และแนวคิดพื้นฐานของการประกอบการ การศึกษาเอกสารเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีและให้ข้อมูลเชิงบริบทที่จำเป็นต่อการทำความเข้าใจพลวัตของธุรกิจ

สำหรับ ข้อมูลภาคสนาม (Field Data) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ประกอบการธุรกิจบอดีโลชั่นที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้วิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ที่กำหนดอย่างรอบคอบเพื่อให้แน่ใจว่าได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์และมีความลึกซึ้ง เกณฑ์การคัดเลือกประกอบด้วยผู้ประกอบการจะต้องดำเนินธุรกิจบอดีโลชั่นในประเทศไทย มีประสบการณ์ในการประกอบธุรกิจมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี เพื่อให้มีประสบการณ์และองค์ความรู้ที่สั่งสมมาอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ ธุรกิจของผู้ให้ข้อมูลจะต้องแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จที่ชัดเจน โดยพิจารณาจากอัตราการเติบโตของรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30 ต่อปี และมีปริมาณสินค้าที่จำหน่ายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ต่อปี ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา จากการคัดเลือกตามเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 3 ราย ซึ่งมีความหลากหลายในแง่ของขนาดและกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนถึงมิติที่แตกต่างกันในการประสบความสำเร็จของธุรกิจบอดีโลชั่น

3.2 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างบางส่วน (Semi-structured Interview Guide) แบบสัมภาษณ์นี้ได้รับการพัฒนาขึ้นโดยผู้วิจัยเอง โดยอิงจากวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญที่ต้องการศึกษาอย่างรอบด้าน อาทิ แรงบันดาลใจและจุดเริ่มต้นในการทำธุรกิจบอดีโลชั่น แนวทางและขั้นตอนการวางแผนธุรกิจในช่วงแรกเริ่มกลยุทธ์ในการศึกษาและทำความเข้าใจความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย วิธีการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่างจากคู่แข่ง การเลือกและการบริหารจัดการช่องทางการขายและการตลาดออนไลน์ กลยุทธ์ทางการตลาดที่ส่งเสริมการเติบโตของแบรนด์ แนวทางการบริหารจัดการทีมงานหรือคู่ค้า ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจ รวมถึงอุปสรรคที่เคยเผชิญและแนวทางการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ แบบสัมภาษณ์ยังได้รวบรวมคำแนะนำจากผู้มีประสบการณ์สำหรับผู้ที่ต้องการเริ่มต้นธุรกิจในสาขานี้อีกด้วย ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง แบบสัมภาษณ์

ดังกล่าวได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้มั่นใจในความเหมาะสมและความชัดเจนของคำถาม

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 ท่านตามที่ได้นัดหมาย การสัมภาษณ์แต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 60 – 90 นาที เพื่อให้มีเวลาเพียงพอสำหรับการสนทนาอย่างละเอียดและเจาะลึกในทุกประเด็นที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกเสียงการสนทนาตลอดการสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการถอดความเป็นตัวอักษร (Transcription) อย่างละเอียดในภายหลัง และมีการจัดบันทึกประเด็นสำคัญเพิ่มเติมระหว่างการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและแม่นยำที่สุด

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการทบทวนเอกสารจะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์หรือประสบการณ์อย่างลึกซึ้ง ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย

การถอดความและจัดระบบข้อมูล ข้อมูลเสียงที่บันทึกจากการสัมภาษณ์จะถูกถอดความเป็นตัวอักษรอย่างละเอียดและแม่นยำ จากนั้นจึงนำมาจัดระบบตามโครงสร้างและประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าถึงและวิเคราะห์ในขั้นตอนถัดไป

การระบุและจัดหมวดหมู่ประเด็น (Coding and Categorization) ผู้วิจัยจะอ่านทบทวนข้อมูลที่ถอดความเป็นตัวอักษรทั้งหมดซ้ำหลายครั้ง เพื่อค้นหาและระบุประเด็นสำคัญ แนวคิดหลัก รูปแบบที่เกิดขึ้น (Themes) และคำหลัก (Keywords) ที่ปรากฏจากคำตอบของผู้ให้ข้อมูล จากนั้นจึงดำเนินการจัดหมวดหมู่ข้อมูลเหล่านั้น โดยอาศัยกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม (เช่น PEST Analysis, Business Model Canvas, กระบวนการผู้ประกอบการ, และส่วนประสมทางการตลาด) รวมถึงประเด็นที่ได้จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนวทางในการจำแนกประเภทข้อมูล

การตีความและสังเคราะห์ (Interpretation and Synthesis) เมื่อจัดหมวดหมู่ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นที่ค้นพบ และตีความความหมายที่ซ่อนอยู่จากข้อมูลเชิงลึก การวิเคราะห์นี้มุ่งเน้นการเชื่อมโยงข้อมูลภาคสนามเข้ากับกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีและวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อตอบคำถามการวิจัยอย่างครบถ้วน โดยจะสังเคราะห์ข้อมูลเป็นรูปแบบ แนวปฏิบัติ และปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ปรากฏจากประสบการณ์ของผู้ประกอบการแต่ละราย เพื่อนำไปสู่การสร้างแนวทางการสร้างธุรกิจบอดี้โลชั่นที่ประสบความสำเร็จ

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Trustworthiness) เพื่อให้มั่นใจในความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การตรวจสอบความน่าเชื่อถือโดยการยืนยันข้อมูลบางส่วนกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) หากจำเป็น หรือ การนำเสนอข้อมูลดิบประกอบการตีความเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับผลการวิเคราะห์

4. ทบทวนวรรณกรรม

4.1 การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก (PEST Analysis)

คือเครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์แนวโน้มตลาด และวิเคราะห์ภาพรวมของธุรกิจ ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่าง que เข้ามามีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ประกอบไปด้วย P-politic : ปัจจัยทางนโยบายและการเมือง E-economic : ปัจจัยทางเศรษฐกิจ S-social : ปัจจัยทางสภาพสังคม T-technology : ปัจจัยทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ดังนั้น ธุรกิจที่รู้แนวโน้มของตลาดจากปัจจัยภายนอกก่อนย่อมได้เปรียบในการทำธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการวิเคราะห์นี้จะช่วยให้เจ้าของเข้าใจปัจจัยรอบตัว และปรับตัวตามได้ (INC quity, 2014) จากทฤษฎีที่กล่าว การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อธุรกิจด้วยทฤษฎี PEST Analysis นั้นจะช่วยให้เข้าใจและเห็นภาพว่า การทำธุรกิจบอดี้โลชั่นผ่านช่องทางออนไลน์ซึ่งหากนำมาวิเคราะห์กับข้อมูลที่ได้จากผู้มีประสบการณ์ในปัจจุบันนั้นจะยิ่งช่วยให้เข้าใจว่าปัจจัยใดส่งผลเชิงบวกหรือลบต่อธุรกิจบ้าง

4.2 Business Model Canva (BMC)

Osterwalder (2009) Business Model Canvas เป็นเครื่องมือ ที่ช่วยในการวางแผนธุรกิจ ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพ (Visualizing) ได้อย่างครบถ้วนทุกมุม ซึ่งช่วยในการกำหนดยุทธศาสตร์กลยุทธ์ประเมิน ความสำเร็จของแผนงานและเลือกรูปแบบธุรกิจ (Business Model) ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับธุรกิจ Business Model Canvas แบ่งโครงสร้างในการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ออกเป็น 9 ก้อน (Building Block) ได้แก่ Customer Segments, Value Proposition, Channels, Customer Relationships, Revenue Streams, Key Resources, Key Activities, Key Partners, Cost Structure

ทฤษฎี Business Model Canva เป็นทฤษฎีจะบอกผู้ที่จะทำธุรกิจว่า จะต้องคำนึงถึงสิ่งใดบ้างโดยมีการแบ่งออกมาเป็นประเด็น ในการวิจัยนี้จะนำทฤษฎีดังกล่าวมาใช้กับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจว่า ธุรกิจบอดี้โลชั่น ในช่องทางออนไลน์หนึ่งธุรกิจจะทำให้ประสบความสำเร็จนั้นคำนึงองค์ประกอบเหล่านั้นอย่างไรบ้าง

การศึกษาเชิงลึกครั้งนี้ได้บูรณาการองค์ความรู้จากวรรณกรรมและกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจแนวทางการสร้างธุรกิจบอดี้โลชั่นที่ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการดำเนินธุรกิจผ่านช่องทางออนไลน์ วรรณกรรมที่สำคัญซึ่งเป็นรากฐานของการวิจัยนี้ประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก การวางแผนโมเดลธุรกิจ กระบวนการผู้ประกอบการ และส่วนประสมทางการตลาด ซึ่งจะนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์จากประสบการณ์ของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ

การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก (PEST Analysis) ถือเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญในการประเมินและทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมมหภาคที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจ ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ (INC quity, 2014) กรอบแนวคิดนี้ประกอบด้วยปัจจัยหลัก 4 ประการ ได้แก่ ปัจจัยทางการเมือง (Political) ซึ่งรวมถึงกฎหมาย นโยบาย และข้อบังคับของรัฐที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ เครื่องสำอางและการค้าออนไลน์ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic) ซึ่งสะท้อนถึงกำลังซื้อ แนวโน้มการใช้จ่ายของผู้บริโภค และภาวะเศรษฐกิจโดยรวม; ปัจจัยทางสังคม (Social) ซึ่งครอบคลุมถึงค่านิยม พฤติกรรม และกระแสนิยมด้านสุขภาพและความงามในสังคม และปัจจัยทางเทคโนโลยี (Technological) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ โซเชียลมีเดีย และนวัตกรรมที่ส่งผลต่ออุตสาหกรรมเครื่องสำอาง การทำความเข้าใจปัจจัยเหล่านี้อย่างลึกซึ้งจะช่วยให้ผู้ประกอบการธุรกิจบอดี้โลชั่นสามารถรับรู้ถึงแนวโน้มของตลาดและปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการวางกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีพลวัต การวิจัยนี้จะได้นำ PEST Analysis มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ เพื่อระบุว่าปัจจัยภายนอกใดบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบอดี้โลชั่นในตลาดออนไลน์

นอกจากนี้ Business Model Canvas (BMC) ซึ่งพัฒนาโดย Osterwalder และ Pigneur (2009) ได้รับการพิจารณาเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการออกแบบและวางแผนธุรกิจให้เห็นภาพรวมอย่างครบวงจร BMC แบ่งโครงสร้างธุรกิจออกเป็น 9 ก้อน ซึ่งเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย (Customer Segments), คุณค่าที่นำเสนอ (Value Propositions), ช่องทาง (Channels), ความสัมพันธ์กับลูกค้า (Customer Relationships), กระแสรายได้ (Revenue Streams), ทรัพยากรหลัก (Key Resources), กิจกรรมหลัก (Key Activities), พันธมิตรหลัก (Key Partnerships) และโครงสร้างต้นทุน (Cost Structure) แต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดและประเมินยุทธศาสตร์ รวมถึงการเลือกรูปแบบธุรกิจที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม การวิจัยนี้จะใช้ BMC เป็นกรอบหลักในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อวิเคราะห์ว่าผู้ประกอบการธุรกิจบอดี้โลชั่นที่ประสบความสำเร็จในช่องทางออนไลน์มีการพิจารณาและบริหารจัดการองค์ประกอบเหล่านั้นอย่างไร ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมสำหรับผู้ที่ต้องการเริ่มต้นธุรกิจ

ยิ่งไปกว่านั้น การทำความเข้าใจเส้นทางการเริ่มต้นและพัฒนาธุรกิจของผู้ประกอบการนั้น สามารถพิจารณาได้จากแนวคิด กระบวนการผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Process) ซึ่งอธิบายถึงขั้นตอนสำคัญตั้งแต่การระบุโอกาสทางธุรกิจ การพัฒนาแนวคิดและการวางแผนธุรกิจ การระดมทรัพยากร การดำเนินงานและการจัดการ ไปจนถึงการเติบโตและการขยายธุรกิจ (Hisrich et al., 2017) กระบวนการนี้ช่วยให้สามารถวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบว่า ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จได้ผ่านช่วงเวลาสำคัญใดบ้าง มีปัจจัยใดเป็นตัวขับเคลื่อนหรืออุปสรรคในแต่ละขั้นตอน และมีการปรับตัวหรือแก้ไขปัญหายังไง ซึ่งการศึกษาจากประสบการณ์จริงจะส่งเสริมความเข้าใจเชิงประจักษ์เกี่ยวกับพลวัตของกระบวนการผู้ประกอบการในบริบทของธุรกิจบอดี้โลชั่น

ในส่วนของกลยุทธ์การตลาด งานวิจัยนี้ได้นำกรอบแนวคิด ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) มาประยุกต์ใช้ โดยเริ่มต้นจากแนวคิด 4Ps (Product, Price, Place, Promotion) ที่เสนอโดย McCarthy (1960) และขยายเป็น 7Ps (Product, Price, Place, Promotion, People, Process, Physical Evidence) ซึ่งพัฒนาโดย Booms และ Bitner (1981) เพื่อให้ครอบคลุมถึงธุรกิจบริการและธุรกิจที่เน้นประสบการณ์ลูกค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดออนไลน์

1.ผลิตภัณฑ์ (Product) เน้นการพัฒนายอดี้โลชั่นที่มีคุณสมบัติโดดเด่น มีเอกลักษณ์ และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

2.ราคา (Price) ครอบคลุมถึงการกำหนดราคาที่เหมาะสมและสามารถแข่งขันได้ ทั้งในช่องทางออนไลน์และสำหรับระบบตัวแทนจำหน่าย

3.ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) มุ่งเน้นการเลือกและบริหารจัดการช่องทางออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพ เช่น แพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซและโซเชียลมีเดีย

4.การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ในการสร้างการรับรู้ และกระตุ้นการตัดสินใจซื้อผ่านการโฆษณา การประชาสัมพันธ์ และการตลาดผ่านผู้มีอิทธิพลทางความคิด

5.บุคลากร (People) พิจารณาถึงบทบาทของพนักงานและตัวแทนจำหน่ายในการส่งมอบบริการและสร้างความน่าเชื่อถือ

6.กระบวนการ (Process) ครอบคลุมถึงขั้นตอนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสั่งซื้อ การชำระเงิน และการจัดส่งที่ราบรื่น

7.ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) รวมถึงสิ่งของที่จับต้องได้ที่ช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือในช่องทางออนไลน์ เช่น การออกแบบเว็บไซต์และภาพลักษณ์ของแบรนด์ การวิเคราะห์กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดจากประสบการณ์ของผู้ประกอบการจะช่วยให้ระบุองค์ประกอบสำคัญของกลยุทธ์ที่นำไปสู่การเติบโตและผลการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จของธุรกิจบอดี้โลชั่นในยุคดิจิทัล

5. ผลการวิจัย

5.1 ศึกษาบริบทและองค์ประกอบของธุรกิจบอดี้โลชั่นในประเทศไทย

5.1.1 ภาพรวมตลาดและการแข่งขัน

จากการศึกษาบริบทของตลาดและอุตสาหกรรมเครื่องสำอางในประเทศไทย พบว่าตลาดมีขนาดใหญ่และมีมูลค่าสูงถึง 3 แสนล้านบาทในปี 2563 โดยมีสัดส่วนของการบริโภคภายในประเทศ 1.8 แสนล้านบาท และการส่งออก 1.2 แสนล้านบาท อย่างไรก็ตาม การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบให้การส่งออกไปยังประเทศคู่ค้าสำคัญ 18 แห่งภายใต้ข้อตกลง FTA ลดลงร้อยละ 10 เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า (สาวิตรี รินวงศ์, 2564) อุตสาหกรรมความงามยังคงแสดงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสความนิยมของผู้บริโภค โดยเฉพาะการหันมาให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ที่ยึดโยงกับแนวคิดใหม่ ๆ เช่น คลีนบิวตี้ ออร์แกนิก และวีแกน

ในภาพรวม แม้เศรษฐกิจจะมีความผันผวน แต่ผู้ประกอบการที่ให้ข้อมูลสำคัญได้สะท้อนมุมมองที่สอดคล้องกันว่า อุตสาหกรรมเครื่องสำอางยังคงเป็นหนึ่งในสปีดธุรกิจที่น่าลงทุนประจำปี 2566 ทั้งนี้เป็นผลมาจากความนิยมด้านสุขภาพและความงามที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วผ่าน

สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งส่งผลให้ตลาดโดยรวมเติบโตต่อเนื่อง และมีแนวโน้มการส่งออกไปยังกลุ่มประเทศ CLMV (กัมพูชา ลาว เมียนมา และเวียดนาม) เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

5.1.2 ความท้าทายและโอกาสในอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมความงามของไทยแสดงแนวโน้มการเติบโตเฉลี่ยปีละ 4 – 5% โดยเฉพาะในช่วงหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่มีผู้ประกอบการรายใหม่เข้าสู่ตลาดเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ความต้องการผลิตภัณฑ์เฉพาะบุคคล และการเข้าถึงผู้บริโภคผ่านช่องทางออนไลน์ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้แบรนด์ใหม่สามารถสร้างความสามารถในการแข่งขันกับแบรนด์เดิมได้ หากสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างตรงจุด

อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ในธุรกิจบอดี้โลชั่นยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาการพึ่งพาผู้นำเข้าวัตถุดิบ เนื่องจากข้อจำกัดด้านปริมาณการสั่งซื้อที่ต่ำ ซึ่งนำไปสู่การผูกขาดด้านการจัดซื้อ นอกจากนี้ ปัญหาการขาดการขึ้นทะเบียนจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ยังส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ขาดความน่าเชื่อถือในสายตาผู้บริโภค และพบจุดอ่อนด้านการสื่อสารแบรนด์และการทำตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดต่างประเทศ แม้จะมีการส่งออกสินค้าไปแล้วก็ตาม ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่ SME ไทยยังคงต้องเผชิญ (นางสาววรรณภา เจ้าของแบรนด์ Again Aura White)

ในขณะเดียวกัน พบว่า มีโอกาสจากนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ของประเทศไทยที่สามารถสนับสนุนศักยภาพการส่งออกของธุรกิจบอดี้โลชั่นได้ เช่น การส่งเสริมการจ้างงานในประเทศ การพัฒนาวัตถุดิบภายในประเทศ และการส่งเสริมงานวิจัยและเทคโนโลยีด้านการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองของผู้ประกอบการที่เห็นว่าเครื่องสำอางแบรนด์ไทยได้รับการยอมรับด้านคุณภาพ จึงมีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าสู่ประเทศ CLMV ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แม้จะมีโอกาสดังกล่าว อุตสาหกรรมเครื่องสำอางไทยยังคงเผชิญความท้าทายจากภาระต้นทุนที่สูง ภาษีนำเข้าวัตถุดิบบางประเภท และข้อจำกัดด้านการวิจัยและพัฒนา ถึงแม้จะมีความตกลงด้านการลดภาษีนำเข้าภายใต้ AEC และแผนการปรับกฎระเบียบให้สอดคล้องกันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนแล้วก็ตาม ทั้งนี้ คุณภาพและความสม่ำเสมอของวัตถุดิบภายในประเทศยังไม่เทียบเท่ามาตรฐานสากล ซึ่งเป็นปัจจัยให้ผู้ประกอบการต้องพึ่งพาการนำเข้าจากต่างประเทศเป็นหลัก (Office of Small and Medium Enterprise Promotion, 2016 Department of Business Development, 2016 นางสาวหทัยา เจ้าของแบรนด์ Fairy, 25 มีนาคม 2567)

5.2 ศึกษากระบวนการสร้างและพัฒนาธุรกิจบอดี้โลชั่นที่ประสบความสำเร็จ

5.2.1 ขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ธุรกิจบอดี้โลชั่นที่ประสบความสำเร็จมีลักษณะพื้นฐานที่โดดเด่นในการมุ่งเน้นผลิตภัณฑ์บำรุงผิวกายประเภทบอดี้โลชั่น โดยมีการกำหนดจุดยืนของแบรนด์ที่ชัดเจนเพื่อสร้าง “ภาพจำความขาว” ผลิตภัณฑ์ถูกวางตำแหน่งให้เป็นโซลูชันหลักสำหรับผู้บริโภคที่ต้องการความขาวกระจ่างใส โดยมีการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาว่า “หากต้องการขาว ต้องใช้ผลิตภัณฑ์นี้” การวางเป้าหมายในระยะเริ่มต้นได้พิจารณาจากตลาดในวงจำกัดก่อน เช่น กลุ่มคนรอบตัว หรือตลาดในพื้นที่ต่างจังหวัด ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีความต้องการ “ความขาว” ที่ชัดเจนจากการทำกิจกรรมภายนอกที่ต้องเผชิญกับแสงแดดและความร้อนสูง

5.2.2 กลยุทธ์การตลาด

ในด้านเครือข่ายจัดจำหน่าย ธุรกิจบอดี้โลชั่นที่ประสบความสำเร็จอาศัยโมเดลการตลาดแบบพันธมิตร (Affiliate Marketing) หรือ ระบบตัวแทนจำหน่ายเป็นกลไกหลักในการกระจายสินค้า ซึ่งส่งผลให้สามารถสร้างเครือข่ายตัวแทนได้อย่างรวดเร็วในระยะเริ่มต้น ความสำเร็จในการสรรหาตัวแทนจำนวนมากนี้เกิดจากการที่ผลิตภัณฑ์สามารถสร้างความเชื่อมั่นในด้าน “ความปลอดภัย” ควบคู่ไปกับกลยุทธ์การตลาดแบบปากต่อปากที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งนำไปสู่ความนิยมภายในกลุ่มผู้บริโภคและผู้สนใจร่วมธุรกิจ

ในสภาพแวดล้อมทางการตลาดที่มีการแข่งขันสูง ธุรกิจบอดี้โลชั่นที่ประสบความสำเร็จได้ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงผู้บริโภคเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพผ่านช่องทาง

จัดจำหน่ายที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูรณาการช่องทางออนไลน์และระบบตัวแทนจำหน่ายช่องทางหลักที่นิยมใช้ประกอบด้วย แพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ (E-commerce Marketplaces) เช่น Shopee และ Lazada ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน้าร้านออนไลน์ขนาดใหญ่ และเป็นช่องทางสำคัญในการเข้าถึงผู้บริโภคจำนวนมาก กลยุทธ์ที่ใช้บนแพลตฟอร์มเหล่านี้รวมถึงการจัดหน้าร้านที่น่าสนใจ การให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่ครบถ้วน การใช้สื่อคุณภาพสูง การบริหารจัดการรีวิวลูกค้า การเข้าร่วมโปรโมชั่น และการใช้เครื่องมือโฆษณาเพื่อเพิ่มการมองเห็น

นอกจากนี้ สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media Platforms) อย่าง TikTok และ Facebook ก็มีบทบาทสำคัญทั้งในด้านการตลาด การสร้างการรับรู้ และการขาย โดย TikTok เน้นการสร้างกระแสผ่านวิดีโอสั้น เช่น การรีวิวหรือสาธิตสินค้า ซึ่งสามารถนำไปสู่การสั่งซื้อได้ทันที ขณะที่ Facebook มีความได้เปรียบในการสร้างชุมชน การสื่อสารเชิงลึกกับผู้บริโภค และการโฆษณาแบบเจาะจงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แม้ช่องทางออนไลน์จะมีบทบาทสำคัญ แต่ระบบตัวแทนจำหน่าย (Distributor/Agent Network) ยังคงเป็นกลยุทธ์ที่ทรงพลังในการขยายการเข้าถึงและเพิ่มยอดขาย โดยเฉพาะในตลาดเครื่องสำอางที่อาศัยความเชื่อถือเป็นอันดับแรกและการแนะนำสินค้าโดยตรง การบริหารเครือข่ายตัวแทนอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การกำหนดราคาที่ชัดเจน การสนับสนุนด้านข้อมูลและส่งเสริมการขาย ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสม ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นยอดขาย แปรผันที่ประสบความสำเร็จมักใช้กลยุทธ์การตลาดแบบหลายช่องทางหรือแบบบูรณาการ โดยให้ช่องทางออนไลน์สร้างการรับรู้ ในขณะที่ตัวแทนจำหน่ายช่วยปิดการขายและสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า การประสานงานระหว่างช่องทางเหล่านี้จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมการเติบโตของธุรกิจอย่างยั่งยืน

บริบทของธุรกิจบอดี้โลชั่นที่ประสบความสำเร็จนี้ สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานที่มีจุดยืนแบรนด์ชัดเจน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์และสร้างความแตกต่าง การบริหารจัดการทางการเงินและการผลิตด้วยกลยุทธ์ที่รัดกุมซึ่งเน้นการตอบสนองความต้องการจริงของตลาด และการสร้างเครือข่ายตัวแทนจำหน่ายที่แข็งแกร่งผ่านคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์เอง อายุธุรกิจ 5 ปี และตัวเลขต้นทุนกำไรที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง เป็นเครื่องยืนยันถึงความสำเร็จที่สามารถเกิดขึ้นได้ในอุตสาหกรรมนี้

5.3 นำเสนอองค์ความรู้เชิงกระบวนการที่เป็นแนวทางสำหรับผู้ที่ต้องการเริ่มต้นทำธุรกิจบอดี้โลชั่นที่ประสบความสำเร็จ

จากผลการศึกษาภาพรวมของธุรกิจบอดี้โลชั่น และกระบวนการในการสร้างธุรกิจบอดี้โลชั่นให้ประสบความสำเร็จ เมื่อนำทั้ง 2 ผลการศึกษามาพิจารณาร่วมกันเพื่อวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการทำธุรกิจบอดี้โลชั่นที่ประสบความสำเร็จ

จากภาพรวมธุรกิจบอดี้โลชั่น พบทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ร่วมกันผ่านเครื่องมือ TOWS Matrix เพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับลักษณะธุรกิจ โดยแต่ละแบรนด์มีรูปแบบการดำเนินงานต่างกัน จึงเป็นไปได้ว่ากลยุทธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์จะมีความหลากหลายตามบริบทของแต่ละธุรกิจซึ่งจะต้องทำการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของธุรกิจกลุ่มนี้เสียก่อน โดยประกอบด้วย

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์กลยุทธ์ธุรกิจบอดี้โลชั่นด้วย TOWS Matrix

	โอกาส (Opportunities, O)	อุปสรรค (Threats, T)
Strength (S)	SO (กลยุทธ์เชิงรุก) - ใช้อุตสาหกรรมเครื่องสำอางที่แข็งแกร่งของไทยและศักยภาพในการส่งออกเพื่อขยายตลาดสู่ต่างประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศ CLMV - ใช้โซเชียลมีเดียและอีคอมเมิร์ซ	ST (กลยุทธ์เชิงป้องกัน) - เสริมสร้างความไว้วางใจในแบรนด์และเพิ่มความโปร่งใส เพื่อป้องกันสินค้าปลอม - ใช้การรับรอง เป็นข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน เพื่อสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งที่มีสินค้า

	ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อเพิ่มยอดขาย - พัฒนาผลิตภัณฑ์นวัตกรรมและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	คุณภาพต่ำ - ปรับปรุงประสิทธิภาพของห่วงโซ่อุปทาน เพื่อจัดการกับต้นทุนที่สูงและความเสี่ยง
Weaknesses (W)	WO (กลยุทธ์เชิงแก้ไข) - ผลิตสินค้าที่ใช้ร่วมกับสินค้าแบรนด์ในตลาด เพื่อให้สินค้ามีประสิทธิภาพมากขึ้น - ขอรับการสนับสนุนจากรัฐบาลและสิทธิประโยชน์ด้านการลงทุน เพื่อลดข้อจำกัดด้านเงินทุนของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) - เสริมสร้างความร่วมมือกับผู้ผลิต OEM เพื่อเข้าถึงวัตถุดิบคุณภาพสูงโดยตรง	WT (กลยุทธ์เชิงรับ) - พัฒนาแผนบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพ เพื่อรับมือกับปัญหาห่วงโซ่อุปทานและภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวน - นำระบบควบคุมราคาขายและตัวแทนจำหน่ายที่เข้มงวดมา - ปรับปรุงการปฏิบัติตามกฎระเบียบและการคุ้มครองทางกฎหมาย เพื่อป้องกันปัญหาลูกค้าปลอม

เมื่อวิเคราะห์ TOWS Matrix นั้นจะทำให้ทราบถึงกลยุทธ์ที่อาจจะถูกนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสม ธุรกิจบอดีโลชั่น ซึ่งต้องนำไปเปรียบเทียบกับกระบวนการและลักษณะการทำธุรกิจบอดีโลชั่นของแบรนด์ทั้ง 3 แบรนด์เพื่อหาว่า แบรนด์ที่ประสบความสำเร็จเหล่านี้ใช้กลยุทธ์ใดกับธุรกิจของตนเอง นำไปสู่ข้อเสนอแนะในการธุรกิจบอดีโลชั่นให้ประสบความสำเร็จ

ตารางที่ 2 วิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือ Cross-Case Analysis

หัวข้อการวิเคราะห์	White Perfect	Fairy	Again Aura White	วิเคราะห์ประเด็นร่วม / แตกต่าง
1. แรงบันดาลใจ	เริ่มจากผู้ค้าออนไลน์ เข้าใจตลาด	เล็งเห็นโอกาสส่งออกสินค้าไทย	ใช้ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตัวแทน	ทุกแบรนด์เริ่มจาก ช่องว่างตลาด แต่จุดเน้นต่างกัน : WP เน้น R&D, FA เน้นมาตรฐาน, AG เน้นเครือข่าย
2. โมเดลธุรกิจ	ผลิตตามออเดอร์ ป้องกันสต็อกสินค้า	ขายตรง + ตัวแทน + Affiliate	ใช้ผลิตภัณฑ์ที่ร่วมใช้กับแบรนด์อื่นได้	ทุกแบรนด์เน้นตัวแทน แต่ WP มีวางแผนการผลิตเฉพาะตัว
3. ลูกค้าเป้าหมาย	คนต่างจังหวัด ต้องการผิวขาว	ลูกค้าที่ต้องการสินค้ามาตรฐานสูง	คนที่ต้องการใช้ผลิตภัณฑ์ร่วมแบรนด์อื่น	ต่างแบรนด์ ต่างกลุ่มเป้าหมาย แต่ล้วนเน้นความเฉพาะกลุ่ม
4. พัฒนาผลิตภัณฑ์	พัฒนาสูตรทุก 1 – 2 ปี	เน้นคุณภาพและหลากหลาย	เน้นใช้ร่วมกับสินค้าอื่น ลด	WP ลงทุน R&D สูง, AG

	มินวัตกรรม		ต้นทุน	เน้นใช้งานร่วม ได้, FA ยึดมั่น มาตรฐาน
5. การสร้างแบรนด์	ใช้รีวิวจริง ไม่เน้น ดารา	ใช้โซเชียลมีเดีย- บริหาร ภาพลักษณ์	เน้นสร้าง ความสัมพันธ์ กับตัวแทน	WP สร้างด้วย ผลลัพธ์, FA เน้นแบรนด์ภาพ, AG เน้นคน
6. ช่องทางการ ขาย	ตัวแทน + E- commerce + บอกต่อ	ขายตรง + ตัวแทน + Affiliate	เน้นความ ยืดหยุ่นใน การขาย	ทุกแบรนด์ใช้ ช่องทางหลาย ทาง โดยเฉพาะ ตัวแทนและ ออนไลน์
7. การบริหาร ภายใน	โปรงใส สื่อสาร ชัดเจน	มีทีม Admin ตรวจสอบสื่อ	อบรมตัวแทน ใหม่โดยตรง	ทุกแบรนด์ให้ ความสำคัญกับ คน ภายใน
8. อุปสรรค สำคัญ	สินค้าขาดแคลน, ขาดความเข้าใจ ภายใน	สินค้าปลอม, การตัดราคา	ตัวแทนใหม่ไม่มี ประสบการณ์	ต่างกันที่จุดเสี่ยง แต่ทุกแบรนด์ เจออุปสรรคด้าน การบริหาร ตัวแทน
9. วิธีจัดการ อุปสรรค	สื่อสารลดความ สับสนภายใน	คุมราคา ตรวจ โซเชียล	อบรม- สนับสนุน ตัวแทน	ทุกแบรนด์มี ระบบรับมือที่ ยืดหยุ่นกับ สถานการณ์
10. ปัจจัย ความสำเร็จ	คุณภาพจริง, รีวิว จริง	ช่องทาง หลากหลาย, แบรนด์เข้มแข็ง	ความสัมพันธ์ ตัวแทนแน่น แฟ้น	WP เน้น ผลิตภัณฑ์, FA เน้นระบบ, AG เน้น ความสัมพันธ์

การศึกษาเชิงคุณภาพโดยวิเคราะห์กรณีศึกษาของแบรนด์บอดี้โลชั่น 3 ราย ได้แก่ White Perfect, Fairy และ Again Aura White สะท้อนองค์ประกอบสำคัญสู่ความสำเร็จในตลาดที่มีการแข่งขันสูง โดย ตาราง Cross-Case Analysis ทำหน้าที่สังเคราะห์และเปรียบเทียบกลยุทธ์ของแต่ละแบรนด์อย่างเป็นระบบ เผยให้เห็นทั้งจุดร่วมและความเฉพาะตัวของแต่ละราย

ปัจจัยแรกที่โดดเด่นคือ ภาวะผู้นำ ที่มีวิสัยทัศน์ ความมุ่งมั่น และความสามารถในการปรับตัวของผู้ประกอบการ ต่อมาคือ การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ที่เน้นคุณภาพ ได้รับการรับรองจาก ออย. และมีจุดขายที่ชัดเจน เช่น สารสกัดพรีเมียมของ White Perfect ผงอะบุดินของ Again Aura White และผลลัพธ์ที่รวดเร็วของ Fairy ซึ่งล้วนตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างตรงจุด

ด้านการตลาดและการสร้างแบรนด์ ทั้งสามแบรนด์ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น Shopee, Lazada, Facebook, Instagram และ TikTok ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะ Fairy ที่ใช้คอนเทนต์ TikTok สร้างไวรัลและยอดขายได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งการรีวิวจากผู้ใช้จริงยังเป็นกลยุทธ์สร้างความน่าเชื่อถือที่ทรงพลัง

ส่วน การจัดจำหน่าย ระบบตัวแทนยังคงมีบทบาทสำคัญ โดย White Perfect และ Again Aura White มีการบริหารจัดการเครือข่ายอย่างเข้มงวด พร้อมนโยบายควบคุมราคาขั้นต่ำและการผลิตตามออเดอร์ เพื่อลดความเสี่ยงจากสต็อกคงค้าง

อย่างไรก็ดี แม้จะมีแนวทางการบริหารจัดการที่เข้มแข็ง แต่แบรนด์ยังต้องเผชิญกับความท้าทายภายนอก เช่น ปัญหาการตัดราคากันเองในหมู่ตัวแทน และการจำหน่ายสินค้าปลอมบนแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่บั่นทอนความเชื่อมั่นของผู้บริโภค แม้จะมีการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานแล้วก็ตาม

6. การอภิปรายผล

6.1 บริบทและองค์ประกอบของธุรกิจบดดีโลชั่นในประเทศไทย

ส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และตีความผลการศึกษาเชิงลึกของธุรกิจบดดีโลชั่น SME ทั้งสามแบรนด์ ได้แก่ White Perfect, Fairy และ Again Aura White ซึ่งประสบความสำเร็จในบริบทตลาดไทย โดยเปรียบเทียบกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ผ่านมาในมิติต่าง ๆ ได้แก่ Business Model Canvas (BMC) กลยุทธ์การตลาดรวมสมัย และการวิเคราะห์ปัจจัยมหภาค (PEST Analysis) เพื่อทำความเข้าใจความสอดคล้องหรือความแตกต่างที่ปรากฏ ตลอดจนระบุปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนความสำเร็จของธุรกิจ SME ในอุตสาหกรรมนี้

6.1.1 ความสอดคล้องกับ Business Model Canvas (BMC)

จากการศึกษา พบว่า โมเดลธุรกิจของแบรนด์บดดีโลชั่น SME ที่ประสบความสำเร็จมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบหลักของ Business Model Canvas อย่างชัดเจน สะท้อนถึงการวางแผนและดำเนินงานที่เป็นระบบภายใต้ข้อจำกัดของธุรกิจขนาดเล็ก

ในมิติของคุณค่าที่นำเสนอ (Value Proposition) แบรนด์เหล่านี้มุ่งสร้างความแตกต่างเพื่อตอบสนองเฉพาะของกลุ่มเป้าหมาย โดยเน้นคุณสมบัติ "ความขาว" ซึ่งได้รับความนิยมในตลาดเอเชีย ควบคู่กับ "ผลลัพธ์ที่ชัดเจน" "ความปลอดภัย" และ "มาตรฐานรับรอง" พร้อมทั้งพัฒนาสูตร เช่น การผสมสารกันแดดหรือใช้สารสกัดพรีเมียม เพื่อเพิ่มมูลค่าและอำนวยความสะดวกในการใช้ กลยุทธ์ดังกล่าวช่วยเสริมความน่าเชื่อถือและรักษาลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในมิติของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย (Customer Segments) แบรนด์ต่าง ๆ เริ่มจากกลุ่มเฉพาะที่ชัดเจน เช่น Fairy ที่เริ่มจากกลุ่มเพื่อนนักเรียน และ White Perfect ที่เน้นกลุ่มผู้ใช้งานกลางแจ้งในต่างจังหวัด ก่อนขยายไปยังตลาดกว้างและต่างประเทศ สะท้อนความเข้าใจในการเติบโตแบบมีลำดับขั้นและสอดคล้องกับแนวคิดการระบุกลุ่มลูกค้าหลักและกลุ่มลูกค้าเสริมเพื่อการเติบโตของธุรกิจ

ด้านช่องทาง (Channels) แบรนด์เหล่านี้ใช้ช่องทางดิจิทัลเป็นหลักทั้งแพลตฟอร์ม E-commerce (Shopee, Lazada) และโซเชียลมีเดีย (TikTok, Facebook, Instagram) ควบคู่กับการใช้เครือข่ายตัวแทนจำหน่ายเพื่อเพิ่มการเข้าถึงและกระจายสินค้า

สำหรับความสัมพันธ์กับลูกค้า (Customer Relationships) แบรนด์มุ่งเน้นการสร้างความรู้สึกรักใคร่ผ่านการรีวิวจากผู้ใช้งานจริง การจัดการปัญหาอย่างโปร่งใส และกิจกรรมที่สร้างความผูกพัน เช่น การรวมตัวตัวแทน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการตลาดเชิงความสัมพันธ์

ในส่วนของกิจกรรมหลัก (Key Activities) การบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานที่มีประสิทธิภาพ เช่น การส่งผลิตสินค้าตามจำนวนที่ส่งจากตัวแทนเพื่อไม่เป็นการผลิตเกินความต้องการ การทำการตลาดดิจิทัลเชิงรุก และการบริหารจัดการความสัมพันธ์กับตัวแทนจำหน่ายและลูกค้าอย่างใกล้ชิด ในด้านทรัพยากรหลัก (Key Resources) แบรนด์เหล่านี้พึ่งพาชื่อเสียงของแบรนด์ สูตรผลิตภัณฑ์ที่เป็นกรรมสิทธิ์ เครือข่ายตัวแทนจำหน่ายที่แข็งแกร่ง และความเชี่ยวชาญด้านการตลาดดิจิทัล ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่สำคัญในการสร้างและรักษาความได้เปรียบทางการแข่งขัน

สุดท้าย โครงสร้างต้นทุน (Cost Structure) และ กระแสรายได้ (Revenue Streams) ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากการบริหารจัดการการผลิตแบบ Just-in-Time (เช่น การส่งผลิตตามออเดอร์ตัวแทน) ซึ่งช่วยลดต้นทุนการเก็บรักษาสินค้าและสร้างกระแสรายได้ที่สอดคล้อง

กับความต้องการของตลาด ขณะที่รายได้หลักมาจากการขายทั้งในประเทศและการขยายสู่ตลาดต่างประเทศ

6.1.2 ความสอดคล้องกับกลยุทธ์การตลาด

กลยุทธ์การตลาดของแบรนด์บอดีโลชั่นที่ประสบความสำเร็จมีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับทฤษฎีการตลาดร่วมสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัล การที่ธุรกิจเหล่านี้ใช้ การตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) เป็นช่องทางหลักสะท้อนถึงความเข้าใจในพฤติกรรมผู้บริโภคยุคใหม่ที่ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่บนโลกออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีว่าการตลาดต้องเข้าถึงลูกค้าในจุดที่ลูกค้าอยู่ แบรนด์ต่าง ๆ ได้ใช้กลยุทธ์การตลาดแบบเนื้อหา (Content Marketing) ผ่านการสร้างคอนเทนต์วิดีโอสั้นบน TikTok หรือ Facebook ที่น่าสนใจและเป็นไวรัล ควบคู่ไปกับการตลาดแบบบุคคล (Personalized Marketing) ผ่านการยิงโฆษณาที่กำหนดกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแม่นยำ ซึ่งเป็นแนวทางการตลาดที่เน้นการสร้างความรู้สึกร่วมกับผู้บริโภคโดยตรง

นอกจากนี้ การตลาดแบบบอกต่อ (Word-of-Mouth Marketing) และการสร้างความน่าเชื่อถือ (Credibility Building) ยังเป็นกลยุทธ์ที่มีพลังอย่างยิ่ง ความสำเร็จของแบรนด์ White Perfect ที่สามารถขายออกได้ 5 – 10 ล้านบาทในปีแรก โดยแทบไม่ต้องจ้างดารา นักแสดง หรือ อินฟลูเอนเซอร์ชื่อดังจำนวนมาก แต่เน้นการรีวิวจากลูกค้าและตัวแทนจำหน่ายที่ใช้สินค้าเองและเห็นผลจริง สอดคล้องกับทฤษฎี Social Proof และความสำคัญของ Authenticity ในการสร้างแบรนด์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสำหรับ SME การสร้างความน่าเชื่อถือจากประสบการณ์จริงของผู้ใช้มีความสำคัญและทรงพลังกว่าการโฆษณาแบบดั้งเดิมที่มีต้นทุนสูง ขณะที่แบรนด์ Fairy เองก็สามารถหุบเป้าหมาย 1 ล้านชิ้นได้ภายใน 1 ปี ด้วยกลยุทธ์ที่เน้นการสร้างคอนเทนต์และการเข้าถึงลูกค้าบน TikTok อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการตลาดแบบบอกต่อผ่านแพลตฟอร์มที่กำลังเป็นที่นิยม

ในด้านกลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ (Product Strategy) การปรับปรุงผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง (เช่น การปรับปรุง 5 ครั้งของ White Perfect) และการสร้างความแตกต่างด้วยสารสกัดพรีเมียมหรือคุณสมบัติพิเศษ เช่น การผสมสารกันแดดในผลิตภัณฑ์บำรุงผิว หรือการนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่ใช้ได้หลากหลาย (เช่น พวงมูตินของ Again Aura White) สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างความสำเร็จได้เปรียบทางการแข่งขันด้วยนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) และการบริหารจัดการวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Product Life Cycle Management) เพื่อรักษาความสนใจของตลาดและกระตุ้นการซื้อซ้ำ

6.1.3 ความสอดคล้องกับบริบท PEST Analysis

การดำเนินธุรกิจของแบรนด์บอดีโลชั่นเหล่านี้ยังสะท้อนความเข้าใจและการปรับตัวให้เข้ากับปัจจัยต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ PEST (Political, Economic, Social, Technological) ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมทางธุรกิจโดยรวม

ปัจจัยทางเทคโนโลยี (Technological Factors) ความสำเร็จของแบรนด์ SME สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะการเติบโตของแพลตฟอร์ม E-commerce และสื่อสังคมออนไลน์อย่าง TikTok ที่ช่วยให้เข้าถึงลูกค้าได้โดยตรง ลดข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์ และเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานผ่านการจัดการข้อมูลและคำสั่งซื้ออย่างเป็นระบบ

ปัจจัยทางสังคม (Social Factors) ความนิยมในผลิตภัณฑ์ที่เน้น “ความขาว” และ “การดูแลผิว” สอดคล้องกับค่านิยมด้านความงามในไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ขณะเดียวกันกระแสรักสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยของผู้บริโภค ยังผลักดันให้แบรนด์พัฒนาผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติและได้รับการรับรองตามมาตรฐานสากล

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic Factors) การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้พฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนไปสู่การซื้อผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น โดยผู้ประกอบการ เช่น Fairy ปรับตัวด้วยการเข้าสู่ตลาดออนไลน์ที่มีต้นทุนยืดหยุ่นกว่า ขณะเดียวกันตลาดบอดีโลชั่นที่มีมูลค่าสูงแต่แข่งขันรุนแรง ก็ผลักดันให้มีการวางกลยุทธ์ด้านราคาอย่างรอบคอบ

ปัจจัยทางการเมืองและกฎหมาย (Political & Legal Factors) ผู้ประกอบการต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของ อย. และมาตรฐานสากล เช่น COSMOS พร้อมรับมือกับปัญหาสินค้าปลอมด้วยการปรับบรรจุภัณฑ์เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบ ซึ่งสะท้อนการตอบสนองต่อข้อบังคับและความท้าทายทางกฎหมายในอุตสาหกรรมเครื่องสำอาง

จากการสัมภาษณ์ พบว่า การดำเนินธุรกิจบอดี้โลชั่นประกอบด้วย 1) การกำหนดจุดเด่นของสินค้าเพื่อเจาะกลุ่มเป้าหมาย 2) การเลือกผู้ผลิตและกำหนดมาตรฐานสินค้าและวัตถุดิบ 3) การเลือกช่องทางจัดจำหน่ายตามระดับความเสี่ยงและความถนัดในการสื่อสาร เช่น ออนไลน์ ตัวแทนหรือหน้าร้าน และ 4) การทำการตลาดเพื่อสร้างการรับรู้และขยายฐานลูกค้าหรือตัวแทนจำหน่าย แนวทางนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ คมสัน สมคง (2565) ที่ระบุว่า การบริหารธุรกิจเครื่องสำอางเพื่อสร้างแบรนด์มี 2 ด้าน 9 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านกลยุทธ์ อาทิ การวางแผนของผู้นำ มาตรฐานการผลิต และการตอบสนองลูกค้า และด้านการสร้างแบรนด์ เช่น อัตลักษณ์ การสื่อสาร และการจัดจำหน่าย ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความเข้มแข็งของตราสินค้า

กล่าวโดยสรุป ความสำเร็จของธุรกิจบอดี้โลชั่น SME ทั้งสามแบรนด์ ไม่ได้เป็นเพียงผลลัพธ์ของผลิตภัณฑ์ที่ดี แต่ยังเป็นเครื่องพิสูจน์ถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีทางธุรกิจและการตลาดร่วมสมัยได้อย่างกลมกลืนและมีประสิทธิภาพ ผู้ประกอบการเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความคล่องตัวในการสร้างโมเดลธุรกิจที่แข็งแกร่ง มีการบริหารจัดการการตลาดที่ชาญฉลาด และสามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทของปัจจัยมหภาคได้อย่างยืดหยุ่น ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเหล่านี้เติบโตและดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในตลาดที่มีการแข่งขันสูง

6.2 กระบวนการสร้างธุรกิจบอดี้โลชั่นที่ประสบความสำเร็จ

จากการศึกษากระบวนการสร้างธุรกิจบอดี้โลชั่นที่ประสบความสำเร็จ พบว่า การกำหนดคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์การใช้งาน เช่น การใช้เฉพาะจุดหรือทั่วร่างกาย และต้องสอดคล้องกับกระแสนิยมความต้องการของผู้บริโภคในช่วงเวลานั้น โดยเฉพาะแนวโน้มสินค้าจากธรรมชาติและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลต่อการเลือกโรงงานผลิต การกำหนดมาตรฐานความปลอดภัย และการขอรับรองจากองค์กรอาหารและยา (อย.) ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภัสสรา สุขทองสา และวัชรยา ยี่สุนเทศ (2565) ซึ่งพบว่าปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ เช่น การรับรองจาก อย. ฉลากส่วนผสมที่ชัดเจน และแบรนด์ที่น่าเชื่อถือ ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น ผู้เริ่มต้นสร้างแบรนด์บอดี้โลชั่นควรให้ความสำคัญกับการกำหนดคุณสมบัติสินค้าและมาตรฐานความปลอดภัยตั้งแต่ต้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษา พบว่า รูปแบบการจัดจำหน่ายบอดี้โลชั่นที่พบบ่อย ได้แก่ การขายตรงผ่านหน้าร้านหรือออนไลน์ การขายผ่านตัวแทน และการตลาดแบบพันธมิตร (Affiliate) ทั้งในรูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ โดยเฉพาะช่องทางออนไลน์ที่ได้เปรียบด้านความสะดวกในการซื้อและชำระเงิน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ สุภัสสรา สุขทองสา และ วัชรยา ยี่สุนเทศ (2565) ที่ชี้ว่าความสะดวกเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค ด้านการตลาด ธุรกิจนิยมใช้กลยุทธ์หลากหลาย เช่น การสร้างคอนเทนต์ รีวิวจากอินฟลูเอนเซอร์ หรือการใช้อินฟลูเอนเซอร์เป็นผู้อุปถัมภ์แบบ Affiliate เพื่อกระตุ้นยอดขายและสร้างการรับรู้ กลยุทธ์เหล่านี้ยังเพิ่มความน่าเชื่อถือผ่านการตอบรับของผู้บริโภค สอดคล้องกับ สุภัสสรา สุขทองสา และวัชรยา ยี่สุนเทศ (2565) ที่พบว่าการรีวิวจากผู้ใช้งานจริงมีอิทธิพลต่อการซื้อและ ญาณิศา เล็กคง (2564) ที่ระบุว่า การพบเห็นสินค้าและความเชื่อถือในข้อมูลบนโซเชียลมีเดียมีผลต่อความตั้งใจซื้อ โดยเฉพาะการตลาดแบบมีปฏิสัมพันธ์และแบบปากต่อปากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

6.3 นำเสนอแนวทางการทำธุรกิจบอดี้โลชั่นที่ประสบความสำเร็จ

จากการศึกษาข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ด้วย TOWS Matrix นั้นจะพบว่า ทั้ง 3 แบรนด์ที่เป็นกรณีศึกษานั้นมีการใช้ปัจจัยด้านอุปสรรคในอุตสาหกรรมบอดี้โลชั่นมาใช้ร่วมกับปัจจัยอื่น ๆ โดยกลยุทธ์ที่มีการนำมาใช้มากที่สุด มีทั้งหมด 2 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) ของแบรนด์ White Perfect, Fairy ที่เน้นการสร้างความน่าเชื่อถือของแบรนด์ และการสร้างจุดแข็งของแบ

รนต์ที่สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้ทุกระดับ และกลยุทธ์เชิงรับ (WT) ของแบรนด์ White Perfect, Again Aura White ที่ผลักดันการมีมาตรฐานการผลิตเพื่อป้องกันการปลอมสินค้า และการวางกฎระเบียบที่ชัดเจนเพื่อแก้ปัญหาการขายตัดราคา

จากทั้งสองกลยุทธ์ที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า เป็นแนวทางที่เน้นการสร้างพื้นฐานของแบรนด์ผ่านตัวสินค้าและการจัดการปัญหาในระบบการจัดจำหน่าย มากกว่าการเข้าหาผู้บริโภคโดยตรง โดยมีเพียงแบรนด์ Fairy ที่ใช้กลยุทธ์เชิงรุกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hsu et al. (2024) ที่ชี้ให้เห็นว่า อินฟลูเอนเซอร์และการตลาดเนื้อหาบนโซเชียลมีเดียส่งผลเชิงบวกต่อความไว้วางใจในแบรนด์ การมีส่วนร่วมของลูกค้า และความตั้งใจซื้อซ้ำ โดยพบว่า “การตลาดเนื้อหา” เป็นปัจจัยที่ทรงอิทธิพลที่สุด รองลงมา คือ อินฟลูเอนเซอร์ ทั้งนี้ ความไว้วางใจในแบรนด์ได้รับอิทธิพลจากระดับการมีส่วนร่วมของลูกค้า กล่าวได้ว่า การใช้กลยุทธ์เชิงรุกผ่านโซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะในรูปแบบของอินฟลูเอนเซอร์ ช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของแบรนด์ และกระตุ้นการซื้อซ้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลยุทธ์ของแบรนด์ Again Aura White มีความแตกต่างจากผู้ประกอบการส่วนใหญ่ โดยเลือกพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถใช้ร่วมกับสินค้าแบรนด์อื่น เพื่อเสริมประสิทธิภาพการดูแลผิว แทนที่จะมุ่งเน้นการทดแทนผลิตภัณฑ์เดิมของผู้บริโภค กลยุทธ์นี้ตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่า หากผู้บริโภคได้รับผลลัพธ์ที่ดีจากการใช้สินค้าร่วมกัน ย่อมส่งผลเชิงบวกต่อความนิยมของทั้งสองแบรนด์และเพิ่มโอกาสในการซื้อซ้ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sarantopoulos (2019) ที่พบว่า การจัดหมวดหมู่สินค้าแบบใช้ร่วมกัน (Complement-based assortment) ช่วยเพิ่มยอดขายและการใช้จ่ายของผู้บริโภคได้มากกว่าการจัดแบบทดแทน (Substitute-based) โดยมีปัจจัยสำคัญคือ ความง่ายในการจินตนาการถึงกระบวนการใช้งานร่วมกันของสินค้า

การตลาดแบบพันธมิตร (Affiliate Marketing) เป็นกลยุทธ์ที่พบได้บ่อยในสื่อออนไลน์ โดยเป็นการร่วมมือระหว่างแบรนด์และผู้ขายที่ไม่มีสินค้าในมือ แต่ใช้ช่องทางออนไลน์ในการโปรโมตเพื่อสร้างยอดขาย แลกกับส่วนแบ่งรายได้ตามที่ตกลง ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งสองฝ่ายแบรนด์ควบคุมสินค้าและราคาขาย ส่วนพันธมิตรไม่ต้องลงทุนในสต็อกสินค้า แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี สถาปนิกานนท์ (2565) ที่พบว่า การตลาดพันธมิตรส่งผลโดยตรงต่อความไว้วางใจในการซื้อสินค้าออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญ โดยอธิบายว่า การทำงานร่วมกันระหว่างธุรกิจช่วยเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขัน และก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ผ่านการแบ่งปันข้อมูล และการใช้เทคโนโลยีโซเชียลมีเดียเพื่อเชื่อมโยงแบรนด์ ตัวแทนขาย และลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ

อีกด้านหนึ่ง การสื่อสารแบบปากต่อปากออนไลน์ (eWOM) มีอิทธิพลโดยตรงต่อความไว้วางใจในการซื้อสินค้าออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากผู้บริโภคสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นผ่านแพลตฟอร์มอย่าง Facebook, Twitter และ TikTok ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และไร้ข้อจำกัดด้านเวลาและพื้นที่ (สุภาวดี สถาปนิกานนท์, 2565) ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับแนวทางของแบรนด์ Again Aura White ที่มุ่งสร้างความน่าเชื่อถือและยอดขายผ่านกระบวนการสื่อสารแบบปากต่อปากในโลกออนไลน์

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

7.1 บทสรุป

7.1.1 ภาพรวมธุรกิจบอดีโลชั่น

กระบวนการบริหารหรือการเป็นผู้นำทางธุรกิจ ในด้านมุมมองต่อเศรษฐกิจผู้นำต้องติดตามและวิเคราะห์อยู่เสมอว่าโอกาสหรือความเสี่ยงที่จะเกิดกับธุรกิจมีมากน้อยเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นการมองภาพรวมของตลาด หรือการศึกษาทวิเคราะห์ในอดีต เพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจในการบริหารธุรกิจในอนาคต เมื่อวิเคราะห์ได้แล้วจึงเอามาปรับใช้กับรูปแบบการเป็นผู้นำของตนเอง เช่น การมองภาพรวมที่เกี่ยวข้อของธุรกิจบอดีโลชั่น แล้วนำมาใช้เป็นแนวทางการทำงานและทำให้ผู้ตามปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน หรือการทำความเข้าใจถึงถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สามารถเข้าถึงลูกค้า และตามทันกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แล้วผลักดันคน

ในองค์กรหรือตัวแทนจำหน่ายให้ปรับตัวตาม สุดท้ายคือการเลือกที่จะมีส่วนร่วมกับการและพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้ที่มีส่วนร่วมในธุรกิจ แต่ไม่ว่าจะเป็นผู้นำแบบใดก็ล้วนมีจุดหมายที่คล้ายกันคือ การทำให้แบรนด์ประสบความสำเร็จ

แนวคิดของผู้ประกอบการธุรกิจบอดี้โลชั่นครอบคลุมมากกว่าการผลิตและการตลาด แต่รวมถึงการบริหารความสัมพันธ์กับตัวแทนและลูกค้า การพัฒนาคุณภาพสินค้า การสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ และการปรับตัวต่อสถานการณ์ตลาดที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ในตลาดที่มีการแข่งขันสูง ผู้ประกอบการจำเป็นต้องวางกลยุทธ์สร้างความแตกต่าง เช่น การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์เฉพาะกลุ่ม และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การวิเคราะห์ตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการศึกษาคู่แข่ง จะช่วยให้สามารถวางกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ ทั้งด้านการสร้างเครือข่ายจัดจำหน่ายที่ครอบคลุม การใช้ช่องทางดิจิทัลเพื่อสร้างการรับรู้และความภักดีต่อแบรนด์ ตลอดจนการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และการปรับกลยุทธ์ให้ทันกับแนวโน้มตลาด ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะเมื่อสามารถสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพสินค้าและบริการ พร้อมทั้งบริหารความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างมีประสิทธิภาพ

7.1.2 บริบทและองค์ประกอบของธุรกิจบอดี้โลชั่นในประเทศไทย

จากการศึกษาบริบทและองค์ประกอบของธุรกิจบอดี้โลชั่นในประเทศไทย ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าของแบรนด์ที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ White Perfect, Fairy และ Again Aura White พบว่าตลาดนี้มีพลวัตสูงและมีลักษณะเฉพาะที่ผู้ประกอบการต้องเข้าใจอย่างลึกซึ้งเพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสม ตลาดบอดี้โลชั่นในไทยมีมูลค่าสูงและแนวโน้มการเติบโตต่อเนื่อง ทว่าเผชิญกับการแข่งขันรุนแรงจากการเข้าสู่ตลาดที่ง่ายขึ้น โดยเฉพาะการพึ่งพาบริการรับจ้างผลิต (OEM) ส่งผลให้มีผู้เล่นรายใหม่จำนวนมาก แต่มีอัตราการอยู่รอดต่ำ ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จจึงต้องสามารถสร้างความแตกต่างอย่างชัดเจน ทั้งด้านผลิตภัณฑ์ การตลาด และแบรนด์ ในขณะเดียวกัน กระแสผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย ได้ผลักดันให้ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติและออร์แกนิกเติบโตอย่างรวดเร็ว ผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องบริหารจัดการช่องทางจัดจำหน่าย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างแบรนด์ และการควบคุมต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันและความยั่งยืนทางธุรกิจในระยะยาว

7.1.3 กระบวนการสร้างธุรกิจบอดี้โลชั่นที่ประสบความสำเร็จ

กระบวนการสร้างธุรกิจบอดี้โลชั่นที่ประสบความสำเร็จ พบว่า หัวใจสำคัญเริ่มต้นจากการวางแผนธุรกิจอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะการทำความเข้าใจและตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของคุณภาพและประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ ความปลอดภัยในการใช้งาน หรือ การสอดคล้องกับกระแสนิยมในยุคสมัยนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการสินค้าที่มีส่วนผสมจากธรรมชาติและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจเลือกโรงงานผู้ผลิตที่ได้มาตรฐานระดับสากล และได้รับการรับรองจากหน่วยงานที่น่าเชื่อถือ เช่น อย. และ COSMOS เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจในคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าอันเป็นปัจจัยสำคัญต่อพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค

เมื่อมีผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานแล้ว กลยุทธ์การจัดจำหน่ายก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ธุรกิจที่ประสบความสำเร็จมักจะมีการผสมผสานช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการขายโดยตรงผ่านหน้าร้านของตนเองหรือช่องทางออนไลน์ การสร้างเครือข่ายตัวแทนจำหน่ายที่เข้มแข็ง หรือการใช้การตลาดแบบพันธมิตร (Affiliate) ซึ่งแต่ละช่องทางก็มีข้อดีและกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่องทางออนไลน์นั้นตอบโจทย์เรื่องความสะดวกในการซื้อและการชำระเงินของผู้บริโภค การบริหารจัดการความสัมพันธ์กับตัวแทนจำหน่ายและการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นอย่างยุติธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการรักษาเครือข่ายให้ยั่งยืน

7.1.4 แนวทางการทำธุรกิจบอดีโลชั่นที่ประสบความสำเร็จ

แนวทางการทำธุรกิจบอดีโลชั่นให้ประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางธุรกิจอย่างละเอียด เพื่อระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค จากนั้นจึงนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการเน้นการสร้าง ความน่าเชื่อถือและมาตรฐานสินค้า หรือ การใช้ประโยชน์จากช่องทางดิจิทัลเพื่อเข้าถึงลูกค้า การผสมผสานกลยุทธ์ทางการตลาดที่ทันสมัยเข้ากับการรักษาคุณภาพ และความน่าเชื่อถือของแบรนด์ รวมถึงการบริหารจัดการความเสี่ยงต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพจะเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเติบโตและความยั่งยืนของธุรกิจบอดีโลชั่นในระยะยาว

เพื่อเสริมให้การนำเสนอแนวทางการทำธุรกิจบอดีโลชั่นที่ประสบความสำเร็จ มีความสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น สามารถขยายความในแต่ละประเด็นสำคัญที่ได้กล่าวมา โดยเริ่มต้นจากการต่อยอดถึงความสำคัญของการวิเคราะห์ภาพรวมตลาดและศักยภาพของธุรกิจตนเองอย่างละเอียด การทำความเข้าใจจุดแข็งที่เป็นเอกลักษณ์ของแบรนด์ เช่น ความนิยมในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน หรือ ความพร้อมในการผลิตสินค้าคอสเมติกส์ที่ช่วยให้สามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่เดียวกัน การตระหนักถึงจุดอ่อน เช่น ข้อจำกัดในการนำเข้าวัตถุดิบ หรือปัญหาการไม่ได้รับการรับรองจาก อย. จะนำไปสู่การวางแผนเพื่อแก้ไขและลดผลกระทบเหล่านั้น

7.2 ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาและฝึกอบรมผู้นำ ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้นำอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นทักษะด้านการบริหาร การตัดสินใจ และการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมธุรกิจที่เปลี่ยนแปลง รวมถึงการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับแนวโน้มอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคและแนวโน้มตลาดได้อย่างแม่นยำ
2. การสร้างเครือข่ายและพันธมิตรทางธุรกิจการมีพันธมิตรที่เข้มแข็ง ไม่ว่าจะเป็นซัพพลายเออร์ คู่ค้า หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ช่วยลดความเสี่ยงทางธุรกิจและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นต่อการขยายตัวขององค์กร
3. การสนับสนุนมาตรฐานและการวิจัยพัฒนาควรจัดอบรมและให้คำปรึกษาด้านมาตรฐานสากล สำหรับ SME พร้อมทั้งสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการขอใบรับรองมาตรฐานต่าง ๆ เช่น อย. นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาวัตถุดิบภายในประเทศ เพื่อลดการพึ่งพิงการนำเข้า
4. มาตรการต่อต้านสินค้าปลอม ภาครัฐควรดำเนินการเชิงรุกในการปราบปรามสินค้าปลอมและการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา พร้อมทั้งให้ความรู้แก่ SME ด้านการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า เพื่อรักษาความน่าเชื่อถือของแบรนด์
5. การส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งทุนและตลาด ควรสนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำหรือกองทุนสำหรับ SME ที่มุ่งเน้นนวัตกรรม พร้อมจัดกิจกรรมส่งเสริมตลาด เช่น Business Matching และให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับตลาดต่างประเทศเพื่อเปิดโอกาสในการส่งออก
6. การพัฒนาหลักสูตรและบุคลากรควรจัดทำหลักสูตรที่ตอบโจทย์ SME ยุคดิจิทัล อาทิ การตลาดดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล และการบริหารอีคอมเมิร์ซ พร้อมทั้งส่งเสริมโครงการฝึกงานหรือความร่วมมือกับสถานศึกษา เพื่อผลิตบุคลากรที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนธุรกิจ
7. การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมร่วมภาคเอกชนส่งเสริมการวิจัยร่วมกับ SME เพื่อพัฒนาสารสกัดใหม่ ปรับปรุงสูตรผลิตภัณฑ์ และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในกระบวนการผลิตและการตลาด เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติ
8. การพัฒนาเครื่องมือดิจิทัลสำหรับ SME พัฒนาเครื่องมือที่ช่วยบริหารจัดการร้านค้า การตลาด และคำสั่งซื้อได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมจัดทำระบบวิเคราะห์ข้อมูลผู้บริโภค เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้ประกอบการ
9. การสร้างสภาพแวดล้อมการค้าที่เป็นธรรมควรกำหนดมาตรการตรวจสอบและจัดการร้านค้าที่จำหน่ายสินค้าปลอมบนแพลตฟอร์ม พร้อมพัฒนาระบบวีวี่สินค้าที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคและส่งเสริมการค้าอย่างเป็นธรรม

8. เอกสารอ้างอิง

- คมสัน สมคง, สักรินทร์ อยู่ผ่อง, และสุภัททา ปิณฑะแพทย์. (2565). รูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจ
ในอุตสาหกรรมเครื่องสำอางเพื่อนำไปสู่การสร้างตราสินค้า. *วารสารสังคมศาสตร์และ
มนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(2), 202–222.
- ญาณิศา เล็กคง. (2564). อิทธิพลของการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่อการตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์
บำรุงผิวหน้า (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2566). *E-Commerce กับผลกระทบทางเศรษฐกิจ*. สืบค้น
เมื่อ 30 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.pier.or.th/>
- สาวิตรี รินวงศ์. (2564). เทรนด์ 'บิวตี้-เฮลตี้' แรง ดันเครื่องสำอางไทยโตสวนโควิด. สืบค้นจาก
<https://www.bangkokbiznews.com/business/946592>
- สุภาวดี สถาปนิกานนท์, จริญญา ปานเจริญ และจิราพร ชมสวน. (2565). อิทธิพลของการตลาด
พันธมิตร การสื่อสารแบบปากต่อปากออนไลน์ และความไว้วางใจที่มีต่อความตั้งใจซื้อสินค้า
ออนไลน์ของผู้บริโภคในประเทศไทย. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ*, 12(2),
85–101.
- สุภัสตรา สุขทองสา และวัชรยา ยี่สุนเทศ. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อครีมบำรุงผิวหน้า
ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสาร MCU นครนาญ*, 9(1), 1–17.
- Bygrave, W. D., & Hofer, C. W. (1991). Theorizing about entrepreneurship.
Entrepreneurship Theory and Practice, 16(2), 13–22.
- Booms, B. H., & Bitner, M. J. (1981). Marketing strategies and organization
structures for service firms. In J. H. Donnelly & W. R. George (Eds.),
Marketing of services (pp. 47–51). American Marketing Association.
- Department of Business Development. (2016). *Thai cosmetics industry and
ASEAN integration*. Bangkok: Ministry of Commerce.
- Everydaymarketing. (2566). *Data-Driven Skincare "จากดาต้าสู่ครีมทาผิว ดูแลหน้าแบบ
Personalized"*. สืบค้นเมื่อ 9 กรกฎาคม 2566, จาก
<https://www.everydaymarketing.com>
- Hisrich, R. D., Peters, M. P., & Shepherd, D. A. (2017). *Entrepreneurship* (10th ed.).
McGraw-Hill Education.
- Hsu, C.-L., Lin, J. C.-C., & Chiang, H.-S. (2024). *Exploring the impact of social
media influencers on consumer behavior and brand loyalty in the digital
age*. ResearchGate.
- INC quity. (2014). *PEST analysis: เครื่องมือวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกในการธุรกิจ*. Retrieved
from <http://incquity.com/articles/pest-analysis>
- Osterwalder, A., & Pigneur, Y. (2009). *Business model generation*. Portland, OR:
Visual Thinking Co.
- Sarantopoulos, P. (2019). The impact of a complement-based assortment
organization on purchases. *Journal of Marketing Research*, 56(3), 459–478.

แนวทางการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาคุณภาพการบริการรถ บริการสาธารณะผ่าน Application ในเขตกรุงเทพมหานคร

Comprehensive Approach Enhancing Career Development and Service Quality for App-Based transportation Services in Bangkok

ภัคพงศ์ กวาททองพานิชย์¹

วันรับ: 20 กันยายน 2567 วันแก้ไข: 13 ตุลาคม 2567 ยอมรับ: 18 พฤศจิกายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการเข้าสู่อาชีพ และปัญหาอุปสรรคของคนขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application 2) ศึกษาคุณภาพการบริการของรถบริการสาธารณะผ่าน Application 3) นำเสนอแนวทางการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาคุณภาพการบริการรถบริการสาธารณะผ่าน Application เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 ราย ได้แก่ 1) ผู้ที่ประกอบอาชีพขับ Taxi จำนวน 5 ราย และ 2) ผู้ที่ประกอบอาชีพขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application จำนวน 5 ราย ผลจากการศึกษาพบว่า 1) การเข้าสู่อาชีพ ผลกระทบจากการเข้ามาของรถบริการสาธารณะ ที่มีต่อ Taxi นั้นมีอยู่หลายส่วนโดยเรื่องที่เด่นชัดที่สุดคือ รายได้ ด้วยมาตรฐานการให้บริการที่มีคุณภาพ และความปลอดภัยที่มาจากระบบงานของแพลตฟอร์มที่ชัดเจน และปัญหาอุปสรรคของรถ Taxi ดั้งเดิม ได้แก่ ด้านราคาและจำนวนผู้โดยสาร ด้านสภาพรถ ด้านเวลาและระยะทาง และการเปรียบเทียบกับรถบริการสาธารณะ 2) คุณภาพการบริการของรถบริการสาธารณะ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือ การพร้อมที่จะบริการผู้โดยสารอยู่ตลอดเวลาไม่เลือกรับผู้โดยสาร มีระบบติดตามการเดินทาง ผู้ขับสามารถเลือกเวลาทำงานได้ตามความสะดวก และการนำสมาร์โฟนมาใช้ และมีสภาพรถที่พร้อมให้บริการอยู่เสมอ 3) แนวทางการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาคุณภาพการบริการของรถบริการสาธารณะ ได้แก่ การพัฒนากฎหมายเพื่อรองรับการบริการรถบริการสาธารณะ การพัฒนาและปรับปรุงการให้บริการ การพัฒนาทักษะด้านภาษาเพื่อรองรับผู้โดยสารชาวต่างชาติ และการพัฒนาการบริการควบคู่กับการใช้เทคโนโลยี

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริมอาชีพ, พัฒนาคุณภาพการบริการ, รถบริการสาธารณะผ่าน Application

¹ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง, วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต (ผู้ประพันธ์บทความ)

Abstract

This research aims to 1) study the entry into the profession and challenges faced by public transport drivers using applications, 2) study the quality of public transport services provided through applications, and 3) propose ways to promote the profession and improve the quality of public transport services provided through applications. This qualitative research employed in-depth interviews with 10 key informants: 5 taxi drivers and 5 drivers who provide public transportation services through applications. The finding is revealed as follows. 1) The effect of app-based transportation services on the taxi industry is complex, primarily influencing revenue. These platforms provide superior service and enhanced safety due to their structured systems, whereas traditional taxis struggle with issues such as pricing, passenger numbers, vehicle maintenance, wait times, travel distances, and competition from app-based transportation services. 2) App-based transportation services offer superior quality, including reliability, readiness to serve passengers without discrimination, trip tracking systems, flexibility in working hours, smartphone integration, and well-maintained vehicles. 3) The proposed approaches to promote the profession and improve the service quality of public transportation are comprehensive and aligned with the current challenges faced by the public transportation industry, which is facing intense competition from app-based transportation services.

Keywords: Career Development, Service Quality Improvement, App-based Transportation

1. บทนำ

รถ Taxi ถือว่าเป็นระบบขนส่งสาธารณะระบบหนึ่งที่ทำให้บริการแก่ผู้ใช้บริการด้วยความสะดวกและรวดเร็ว ซึ่งแตกต่างจากรถโดยสารประจำทางที่ให้บริการรับส่งในเส้นทางที่มีการกำหนดไว้สำหรับรถแต่ละสายและจอดเพื่อรับส่งผู้ใช้บริการตามป้ายรถประจำทาง ดังนั้น รถ Taxi จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่เป็นที่นิยมเพื่ออำนวยความสะดวก รวดเร็ว และประหยัดเวลาให้แก่ผู้ที่ต้องใช้บริการรถสาธารณะเพื่อเดินทางสัญจรในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ข้อมูลจากกรมการขนส่งทางบก ณ วันที่ 31 ตุลาคม 2559 มีสถิติการจดทะเบียนรถยนต์รับจ้าง บรรทุกคนโดยสารไม่เกิน 7 คนในเขตกรุงเทพมหานครมีปริมาณสะสมถึง 93,109 คัน โดยสีของรถ Taxi ที่แตกต่างกันนั้นจะขึ้นอยู่กับประเภทของรถ Taxi ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) รถ Taxi ส่วนบุคคลซึ่งจะเป็นรถ Taxi สีเขียวเหลือง และ 2) รถ Taxi นิติบุคคลจดทะเบียนในรูปแบบบริษัท หรือสหกรณ์จะเป็นรถหลากสี โดยสัดส่วนรถ Taxi ที่วิ่งอยู่บนท้องถนนส่วนใหญ่จะอยู่ในประเภทของนิติบุคคล และจะเป็นสมาชิกของสหกรณ์ Taxi มากที่สุด (กรมการขนส่งทางบก, 2559)

แต่อย่างไรก็ตามการให้บริการรถ Taxi ในปัจจุบันยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการใช้บริการของผู้โดยสารได้ จากรายงานการร้องเรียนของผู้โดยสารจากศูนย์คุ้มครองผู้โดยสารและรับเรื่องร้องเรียน 1584 ของกรมการขนส่งทางบก (ตั้งแต่ ต.ค. 2558 – ม.ค. 2559) ปัญหาการให้บริการของรถ Taxi มีจำนวนทั้งสิ้น 14,912 ราย ปัญหาสำคัญที่ผู้โดยสารร้องเรียนมากที่สุด คือ การปฏิเสธไม่รับผู้โดยสารหรือการเลือกรับผู้โดยสารในช่วงเวลาเร่งด่วน คับขัน และกรณีสภาพอากาศไม่ดี ส่วนปัญหาที่รองลงมาคือ ผู้ขับรถ Taxi ขับรถด้วยความประมาท แสดงกิริยาอาการไม่สุภาพ และส่งผู้โดยสารไม่ถึงจุดหมายปลายทางและไม่ใช้มาตรค่าโดยสาร ในส่วนของกรุงเทพมหานครผู้โดยสารจำนวนมากที่ไม่สามารถเรียกใช้บริการรถ Taxi ได้โดยตรง เนื่องจากที่พักอาศัยอยู่ในตรอก ซอย หรือหมู่บ้าน ที่ไม่ค่อยมีรถ Taxi วิ่งผ่าน ซึ่งผู้โดยสารสามารถเรียกรถ

Taxi ช่องทางอื่นได้ เช่น การเรียกรถ Taxi ผ่านศูนย์วิทยุ Taxi ได้ โดยการใช้บริการศูนย์วิทยุ Taxi ดังกล่าว ผู้ขับรถ Taxi จะได้รับค่าธรรมเนียมพิเศษ จำนวน 20 บาท เพิ่มจากค่าโดยสารปกติ แต่ก็ยังพบว่าบ่อยครั้งที่ไม่มีผู้ขับรถ Taxi ตอบรับเพื่อให้บริการกับผู้โดยสารโดยจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าศูนย์ Taxi ต้องแจ้งยกเลิกผู้โดยสารในช่วงเร่งด่วนถึงร้อยละ 20 โดยสาเหตุหลักของการยกเลิกดังกล่าวเกิดจากไม่มี Taxi ตอบรับงานเพื่อเข้าไปรับผู้โดยสารถึงร้อยละ 80 ของการแจ้งยกเลิกจากศูนย์วิทยุ Taxi ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าค่าธรรมเนียมพิเศษ 20 บาท ที่เพิ่มขึ้นนั้นยังไม่คุ้มค่าในการให้บริการเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายในการวิ่งรถเปล่า เพื่อไปรับผู้โดยสารและเวลาเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาการจราจร (กรมการขนส่งทางบก, 2559)

ปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้โทรศัพท์สมาร์ทโฟนมีบทบาทในชีวิตประจำวัน มีการพัฒนา Application ต่างๆเพื่อปรับใช้ให้เหมาะสม ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปและสะดวกสบายมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรม Taxi เช่นกัน เนื่องจากผู้โดยสารสามารถเรียกรถโดยสารสาธารณะผ่านช่องทางออนไลน์ (Mobile Application) โดยจะใช้กลไกความสัมพันธ์ระหว่างอุปสงค์ อุปทาน และราคา โดยจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางจับคู่ระหว่างผู้ที่ต้องการเรียก Taxi (อุปสงค์) และผู้ขับรถ Taxi (อุปทาน) ผ่านระบบ Mobile Application บนโทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟน (Smartphone) ที่แต่ละบริษัทพัฒนาขึ้น โดยจะมีการแจ้งวิธีการคิดราคาค่าโดยสารให้ทราบล่วงหน้า ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบการคิดราคาตามระยะทางและเวลาที่ใช้การเดินทางร่วมกัน ส่วนค่าบริการสาธารณะผ่าน Application จะมีรายได้จากการหักค่าบริการจัดการประมาณร้อยละ 20 ของค่าโดยสารต่อเที่ยวหรือส่วนแบ่งจากค่าบริการ เรียกรถ โดยในประเทศไทยมีการให้บริการเรียกรถ Taxi ผ่าน Application ในปัจจุบัน ได้แก่ Grab Lineman Bolt Bonku เป็นต้น

จากข้อมูลโดย สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรือ สว.มธ. (TU-RAC) โดย สุทธิกร กิ่งแก้ว ผู้บริหารโครงการวิจัย เผยผลงานวิจัยในหัวข้อ “ความท้าทายของคนขับผู้ให้บริการรับจ้างผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย” (Ride-Hailing Drivers’ Challenges in Thailand) ซึ่งได้ศึกษาประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการให้บริการ “เรียกรถผ่านแอปฯ” ของคนขับในยุคปัจจุบัน โดยได้สำรวจความคิดเห็นคนไทย รวมถึงนักท่องเที่ยวต่างชาติ ผ่านการทำแบบสอบถามออนไลน์จากกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศ จำนวน 512 คน รวมถึงลงพื้นที่ เพื่อสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ระหว่างวันที่ 21-30 มี.ค.2566 ผลการสำรวจพบว่า กว่า 86% ของผู้ตอบแบบสอบถามเคยใช้บริการเรียกรถผ่านแอป โดยส่วนใหญ่หรือ 89.3% เลือกใช้บริการที่ถูกกฎหมาย ต้องเป็นแอปที่ได้รับการรับรองจากกรมการขนส่งทางบก อันได้แก่ AirAsia, Bonku, Cabb, รถบริการสาธารณะผ่าน Application, Hello Phuket และ Robinhood เท่านั้น (ไทยรัฐออนไลน์, 2566) ซึ่งปัจจุบันบริการเรียกรถผ่านแอปฯ ได้กลายเป็นหนึ่งในตัวเลือกสำคัญของการเดินทางและการคมนาคมขนส่งในประเทศไทย เนื่องจากเป็นบริการที่ตอบโจทย์ผู้บริโภคทั้งในด้านความสะดวกสบาย ความปลอดภัย ทั้งยังมีความโปร่งใส เพราะมีการแสดงราคาค่าโดยสารล่วงหน้าซึ่งช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้ใช้บริการ จนทำให้บริการดังกล่าวได้รับความนิยมมากขึ้นไม่เฉพาะแต่คนไทย แต่ยังรวมถึงนักท่องเที่ยวต่างชาติด้วย ส่งผลให้ธุรกิจนี้มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องโดยมีมูลค่าตลาดรวมสูงกว่า 7 หมื่นล้านบาท (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2567)

ทั้งนี้ การเรียก Taxi ผ่าน Application ยังช่วยแก้ปัญหาการปฏิเสธผู้โดยสารอันเกิดจากความต้องการที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างผู้ขับรถ Taxi กับผู้โดยสาร กล่าวคือ การใช้บริการเรียกรถ Taxi ผ่าน Application เป็นการสื่อสารกันโดยตรงระหว่างผู้โดยสารและคนขับรถ Taxi โดยใช้ Application เป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างกัน ทำให้การเรียก Taxi สะดวกและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงโมงเร่งด่วนที่การจราจรติดขัด ซึ่งผู้โดยสารสามารถรอรถ Taxi มารับยังจุดหมายที่ได้ตกลงกับผู้ขับรถ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ผู้ขับรถ Taxi แบบดั้งเดิมได้รับผลกระทบมากที่สุด เนื่องจากการให้บริการของรถบริการสาธารณะผ่าน Application นั้นสามารถสร้างความสะดวกสบายให้กับผู้โดยสารมากขึ้น ถึงแม้ว่าการให้บริการของรถบริการสาธารณะผ่าน Application ในบางประเภทอาจมีราคาสูงกว่าการให้บริการของรถ

Taxi แบบดั้งเดิม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเฉพาะการให้บริการเรียก Taxi ผ่าน Application เท่านั้น โดยสนใจศึกษาการพัฒนาคุณภาพการให้บริการ Taxi ในกรุงเทพมหานคร เพื่อวิเคราะห์คุณภาพการให้บริการ Taxi ในกรุงเทพมหานคร ให้ข้อเสนอแนะในการกำกับดูแลการให้บริการเรียก Taxi ผ่าน Application ในอุตสาหกรรม Taxi ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเข้าสู่อาชีพ และปัญหาอุปสรรคของคนขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application
2. เพื่อศึกษาคุณภาพการบริการของรถบริการสาธารณะผ่าน Application
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาคุณภาพการบริการรถบริการสาธารณะผ่าน Application

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิธีศึกษาในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analytical Approach) เพื่อให้เข้าถึงใจความสำคัญของการศึกษาครั้งนี้ เพื่อรายละเอียดของข้อมูล และมีเนื้อหาครอบคลุมครบถ้วน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informants)

3.1 ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ

ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ บุคคลผู้เป็นกรณีศึกษา และบุคคลที่มีเป็นผู้ประกอบอาชีพขับ Taxi ดั้งเดิมและผู้ประกอบอาชีพด้วยรถบริการสาธารณะผ่าน Application เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของ 2 ลักษณะอาชีพ อย่างชัดเจน จึงมีเงื่อนไขในการเลือกบุคคลในการสัมภาษณ์ คือ หากบุคคลนั้นเป็นคนขับ Taxi จะต้องประกอบอาชีพ รถบริการสาธารณะผ่าน Application และบุคคลที่ขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application จะต้องไม่ประกอบอาชีพขับ Taxi โดยเป็นการคัดเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 ราย โดยแบ่งเป็น 1) ผู้ที่ประกอบอาชีพขับ Taxi จำนวน 5 ราย และ 2) ผู้ที่ประกอบอาชีพขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application จำนวน 5 ราย

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ประเด็นข้อคำถามมีความครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยในครั้งนี้ และจะทำให้ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีประเด็นข้อคำถามเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาคุณภาพการบริการรถบริการสาธารณะผ่าน Application ในด้านต่างๆ เช่น การเข้าสู่อาชีพ ปัญหาและอุปสรรค คุณภาพการบริการ การส่งเสริม และการพัฒนาบริการ เป็นต้น

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญแล้ว ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์จากเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งผลของการวิเคราะห์นี้จะนำไปสู่คำตอบของงานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาคุณภาพการบริการรถบริการสาธารณะผ่าน Application ในเขตกรุงเทพมหานครและนำเสนอการวิจัยแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4. ทบทวนวรรณกรรม

4.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบ

ผลกระทบ คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ อาจขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย หรือผลกระทบต่อสถานการณ์ต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม (อานวย วงษ์พานิช, 2549)

Dye (1982, p.19) ได้ให้ความหมายของผลกระทบว่า หมายถึง การแยกแยะปัญหาของสังคมเพื่อให้ทราบถึงองค์ประกอบอันเป็นธรรมชาติ และที่เป็นปัญหารวมถึงการสืบสาวหาสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้น ตลอดจนการเสนอวิธีแก้ไขปัญหาก็ได้สรุปผลกระทบ ซึ่งแบ่งผลกระทบได้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหา แบ่งออกได้เป็นผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง การบริหาร สิ่งแวดล้อม และกายภาพ เช่น ผลกระทบจากการดำเนินนโยบาย

2) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมของความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (Reality) แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ผลกระทบในเชิงภาวะวิสัย (Objective Impact) ได้แก่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยที่ไมขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของคน และอีกประเภทหนึ่ง คือ ผลกระทบเชิงอัตวิสัย (Subjective Impact) ได้แก่ผลกระทบที่เกิดขึ้นในความรู้สึกนึกคิดของคน

3) การแบ่งตามแง่มุมของทิศทางที่กระทบ (Direction Impact) แบ่งออกได้เป็นผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)

4) การแบ่งตามแง่มุมของคุณค่าของผลกระทบ แบ่งออกได้เป็น ผลกระทบในเชิงบวก (Positive Impact) หมายถึง ผลกระทบที่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและผลกระทบในเชิงลบ (Negative Impact) ได้แก่ ผลกระทบที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนา

5) การแบ่งผลกระทบตามเวลา แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ผลกระทบระยะสั้น หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน และผลกระทบระยะยาว หมายถึง ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

6) การแบ่งผลกระทบตามความรุนแรง แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ผลกระทบที่มีความรุนแรงและเกิดขึ้นในขอบเขตกว้างและผลกระทบที่ไม่รุนแรงและเกิดขึ้นในวงแคบ ๆ

4.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในคุณภาพการบริการ (Service Quality Satisfaction)

ซึ่งจากผลการศึกษารวบรวมของ Parasuraman, Zeithaml, and Berry (1985, 1988) โดยการประเมินคุณภาพของการให้บริการ ทำให้ทราบได้ว่านักท่องเที่ยวหรือนักเดินทาง ลูกค้าหรือผู้บริโภค บุคคลหรือกลุ่มคนทั่วไปที่เป็น ผู้มาใช้บริการ มีความต้องมาใช้บริการที่มีคุณภาพทางด้านใดโดยได้มีการนำเครื่องมือเข้ามาใช้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการวัดคุณภาพของการให้บริการบริการจากเดิมมีองค์ประกอบในวัดหรือประเมินผล 10 องค์ประกอบ จากนั้นได้มีการพัฒนาปัจจัยกำหนดคุณภาพบริการจาก 10 ด้าน (Original Ten Dimensions) ให้เหลือเกณฑ์วัดคุณภาพบริการใหม่ 5 ด้าน (SERVQUAL'S Dimensions) (Parasuraman, Zeithai & Barry, 1988) ดังนี้

1) ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Reliability) หมายถึง ความสามารถในการให้บริการให้ตรงกับสัญญาที่ให้ไว้กับผู้รับบริการ บริการที่ให้ทุกครั้งจะต้องมีความถูกต้องเหมาะสม และได้ผลออกมาเช่นเดิมในทุกจุดของบริการ ความสม่ำเสมอนี้จะทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่าการที่ได้นั้นมีความน่าเชื่อถือสามารถให้ความไว้วางใจได้

2) ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ (Responsiveness) หมายถึง ความพร้อมและความเต็มใจที่จะให้บริการโดยสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างทันเวลาที่ผู้รับบริการสามารถเข้ารับบริการได้ง่ายและได้รับความสะดวกจากการมาใช้บริการ รวมทั้งจะต้องกระจายการให้บริการไปอย่างทั่วถึงรวดเร็วไม่ต้องรอนาน

3) ด้านการได้รับความเชื่อมั่นต่อบริการ (Assurance) หมายถึง ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับผู้รับบริการจะต้องแสดงถึงทัศนคติความรู้ความสามารถในการให้บริการและตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการด้วยความสุภาพ นุ่มนวล มีกิริยา มารยาทที่ดี ใช้การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและให้ความมั่นใจว่าผู้รับบริการจะได้รับบริการที่ดีที่สุด

4) ด้านการเข้าใจและเห็นใจผู้รับบริการ (Empathy) หมายถึง ความสามารถในการดูแลเอาใจใส่ลูกค้า ความต้องการที่แตกต่างกันของผู้รับบริการแต่ละคน

5) ด้านลักษณะทางกายภาพ (Tangibles) หมายถึง ลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏให้เห็นถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อันได้แก่ สถานที่ บุคลากร อุปกรณ์ เครื่องมือ เอกสารที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารและสัญลักษณ์ รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่ทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่าได้มีการดูแล ห่วงใยและตั้งใจจากผู้บริหาร บริการที่ถูกนำเสนอออกมาเป็นรูปธรรมจะทำให้ผู้ได้รับบริการรับรู้ถึง บริการนั้นได้ชัดเจนขึ้น

5. ผลการวิจัย

5.1 การเข้าสู่อาชีพ และปัญหาอุปสรรคของคนขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application

5.1.1 การเข้าสู่อาชีพ

ในปัจจุบันการให้บริการรถโดยสารไม่ประจำทางหรือ Taxi นั้นไม่ได้มีเพียงรถที่มีป้ายทะเบียน สีเหลืองอันเป็นที่รู้กันโดยทั่วไปว่าได้รับการจดทะเบียนกับหน่วยงานรัฐเป็นผู้ให้บริการขนส่งสาธารณะ แต่ยังมีรถโดยสารไม่ประจำทางที่ไม่ได้ลงทะเบียนใดๆกับหน่วยงานรัฐ แต่สามารถเป็นผู้ให้บริการขนส่งสาธารณะในรูปแบบที่คล้ายคลึง Taxi ได้ ซึ่งผู้ขับรถโดยสารประเภทนี้จะลงทะเบียนกับบริษัทที่มีแพลตฟอร์มสำหรับให้บริการรถโดยสารไม่ประจำทางโดยมีเพียงแค่รถส่วนตัวก็สามารถให้บริการขนส่งได้แล้ว ดังนั้นเพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นของการให้บริการรถโดยสารไม่ประจำทางได้ครอบคลุมผู้วิจัยจึงได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับ ผู้ที่ให้บริการรถโดยสารไม่ประจำทางทั่วไปที่มีทะเบียนรถสีเหลืองหรือก็คือ Taxi ที่เรารู้จักกันดีอยู่แล้ว และยังสัมภาษณ์ ผู้ขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application ซึ่งได้รับความนิยมในการใช้บริการเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน

การเข้าสู่อาชีพการขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application นั้นโดยเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 6 ปี ซึ่งถือว่าเป็นระยะเวลาที่ไม่ได้นาน และเหตุผลที่ตัดสินใจเลือกขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application คือ ต้องการหาอาชีพเสริมที่ไม่จำเป็นต้องมีเวลาในการทำงานตายตัวสามารถทำในเวลาว่างได้ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับ Taxi คือการที่คนส่วนหนึ่งเริ่มอยากมีอาชีพเสริมมากขึ้น และทุกคนสามารถเป็นผู้ให้บริการรถบริการสาธารณะผ่าน Application ได้ นั้นทำให้จำนวนผู้ให้บริการรับ-ส่งผู้โดยสารในท้องถนนยังมีมากขึ้น บทบาทและความสำคัญของ Taxi ยิ่งน้อยลงไปเรื่อย ๆ จากการแย่งผู้โดยสารกับทาง Taxi ดั้งเดิม ด้วยเพราะราคาที่ถูกลงกว่า มาตรฐานการให้บริการที่มีคุณภาพ และความปลอดภัยที่มาจากระบบงานของแพลตฟอร์มที่ชัดเจน ผู้โดยสารเข้าถึงได้ง่ายในปัจจุบัน อาจมีการสร้างความไม่พอใจบ้างในบางครั้ง แต่เป็นปัญหาเล็กน้อย ไม่ถึงขั้นมีปากเสียงหรือทะเลาะวิวาท วิธีการจัดการ คือ หากบริเวณนั้นมีกลุ่ม Taxi ดั้งเดิมให้บริการอยู่แล้ว อาจมีการพูดคุยกับผู้โดยสารว่า ให้ไปรอจุดไหน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่จะตามมา

จากข้อมูลอายุงานของคนขับ Taxi นั้นพบว่าส่วนใหญ่ยึดอาชีพการขับ Taxi เป็นอาชีพหลักและประกอบอาชีพมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่ 8 ปี จนถึง 30 ปี นั้นหมายความว่าโอกาสที่จะเปลี่ยนหรือย้ายไปทำงานในสายอาชีพอื่นนั้นอาจจะเป็นไปได้ยากแล้วเพราะปัจจัยทางด้านอายุ สิ่งที่เกิดขึ้นคือเมื่อ รถบริการสาธารณะผ่าน Application เข้ามาแย่งลูกค้าไปเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้รายได้ลดน้อยลงแต่ก็ไม่มีความเสี่ยงในการที่จะไปทำงานใหม่ทำ ต่างจากกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่ขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application ที่มีอาชีพหลักของตนอยู่แล้ว รถบริการสาธารณะผ่าน Application ที่ทำอยู่เป็นเพียงอาชีพเสริมสามารถหางานเสริมและเน้นการทำงานประจำเมื่อไรก็ได้หรือจะเปลี่ยนงานก็ได้ ต่างจากคนขับ Taxi เป็นอาชีพหลักที่ตั้งทำงานโดยเฉลี่ยที่ 8 ชั่วโมงต่อวันเพื่อให้มีรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายรายวันเพียงเท่านั้น

ในมุมมองของคนขับ Taxi เกี่ยวกับสถานการณ์ด้านรายได้นั้นสอดคล้องกับมุมมองของรถบริการสาธารณะผ่าน Application นั่นคือการเข้ามาของผู้ให้บริการรับ/ส่งที่สะดวก รวดเร็ว และปลอดภัยนั้น ทำให้คนใช้บริการ Taxi น้อยลงรายก็จะยิ่งลดลง และอาจจำเป็นต้องเพิ่มชั่วโมงทำงานให้กับตนเอง หากพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากการที่รถบริการสาธารณะผ่าน Application มีผู้มาใช้บริการมากขึ้นโดยผู้ที่มาใช้บริการส่วนหนึ่งมาจากกลุ่ม

ผู้ให้บริการ Taxi ดั้งเดิม ซึ่งถือได้ว่าการบริการสาธารณะผ่าน Application นั้นประสบความสำเร็จในด้านการบริการมากกว่า Taxi ดั้งเดิม

5.1.2 ปัญหาและอุปสรรค

การให้บริการรถ Taxi ดั้งเดิมในกรุงเทพมหานคร ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งออกเป็นหลายประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อมีการเข้ามาของ Application โดยสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1) **ปัญหาด้านราคาและจำนวนผู้โดยสาร** การแข่งขันระหว่าง Application ต่างๆ นำมาซึ่งการลดราคาค่าบริการ เพื่อดึงดูดผู้โดยสาร ซึ่งส่งผลให้ Taxi ดั้งเดิมต้องแข่งขันในเรื่องของราคาด้วย หากไม่มีการลดราคาหรือปรับตัวอย่างชัดเจนจากภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็อาจทำให้ Taxi ดั้งเดิมสูญเสียลูกค้าและรายได้อย่างต่อเนื่อง

2) **ปัญหาด้านสภาพรถ** รถบริการสาธารณะผ่าน Application มีการกำหนดเงื่อนไขและตรวจเช็คสภาพรถอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้โดยสาร ในทางกลับกัน Taxi ดั้งเดิมบางส่วนยังคงใช้รถที่มีอายุการใช้งานนาน ซึ่งอาจเกิดปัญหาและอุปสรรคในการให้บริการได้

3) **ปัญหาด้านเวลาและระยะทาง** ความไม่ทั่วถึงในการให้บริการเป็นอีกหนึ่งปัญหาที่พบได้บ่อย ไม่ว่าจะเป็นในรถบริการสาธารณะผ่าน Application หรือ Taxi ดั้งเดิม ทำให้เกิดภาพลักษณ์ในเชิงลบต่อผู้โดยสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ Taxi ดั้งเดิมไม่มีการกระจายตัวในพื้นที่ที่เหมาะสม

4) **การเปรียบเทียบกับรถบริการสาธารณะผ่าน Application** Taxi ดั้งเดิมถูกนำไปเปรียบเทียบกับแพลตฟอร์ม ในหลายแง่มุม โดยเฉพาะในเรื่องของความสะดวกสบาย ความปลอดภัย และมาตรฐานการบริการที่สูงกว่า ซึ่งทำให้ Taxi ดั้งเดิมต้องปรับตัวเพื่อรักษาลูกค้าและรายได้

5.2 คุณภาพการบริการของรถบริการสาธารณะผ่าน Application

ด้านคุณภาพการบริการของรถบริการสาธารณะผ่าน Application ความแตกต่างระหว่าง Taxi ดั้งเดิม และรถบริการสาธารณะผ่าน Application ที่เห็นชัดคือ การเลือกรับผู้โดยสาร ยกตัวอย่างเช่น Taxi ดั้งเดิม จะเลือกปฏิเสธผู้โดยสารอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ผู้โดยสารไม่สามารถใช้บริการได้ทันที ที่เกิดความล่าช้าในการเดินทาง หรือไม่รู้ร่นัยการขับรถของคนขับคนนั้นๆ และยังมีเรื่องการปฏิเสธกันเสมอไม่ว่าจะเป็นด้วยระยะทาง จำนวนผู้โดยสาร หรือกระทั่งสัมภาระของผู้โดยสาร เป็นต้น

แต่สำหรับรถบริการสาธารณะผ่าน Application ผู้โดยสารและคนขับมีรายละเอียดของกันและกัน จึงทำให้สามารถกรอกรับผู้โดยสารได้ตามสะดวกกันทั้งสองฝ่าย อีกทั้งมีระบบที่ชัดเจน แจ้งเวลาแน่นอน คนขับมีระบบคะแนนที่มาจากผลการประเมินตรงของผู้โดยสารเป็นรายสัปดาห์ หรือหากมีการกดปฏิเสธรับผู้โดยสารอย่างไม่สมเหตุสมผลบ่อยครั้งก็จะส่งผลให้คะแนนประเมินจากบริษัทลดลงด้วย ทำให้ผู้โดยสารมีความมั่นใจในการใช้บริการ รวมไปถึงความปลอดภัยในเรื่องการขับขี และในเรื่องของการปฏิเสธผู้โดยสารจะไม่ค่อยมีเกิดขึ้น เพราะมีการเลือกให้บริการกันตั้งแต่ต้นทางคือ การกดตกลงรับผู้โดยสาร จากเทคโนโลยีมีผลสูงมากต่อการแข่งขันรับผู้โดยสาร เนื่องด้วยในปัจจุบันไม่ใช่การส่งงานตรงไปที่คนขับคนใดคนหนึ่ง แต่แพลตฟอร์มจะส่งผู้โดยสารแบบกระจายตามพื้นที่ หากคนขับที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันมีโทรศัพท์มือถือที่ต้องใช้รับงานจากแพลตฟอร์มค่อนข้างประสิทธิภาพสูงก็มีโอกาสกรอกรับผู้โดยสารได้เร็วตามไปด้วย เพราะแต่ละงานที่แพลตฟอร์มส่งมาจะมีกำหนดระยะเวลาในการกรอกรับมาด้วย หากมีเทคโนโลยีที่ต้องใช้อย่างโทรศัพท์ประสิทธิภาพต่ำก็อาจทำให้พลาดโอกาสการรับผู้โดยสารไปเช่นเดียวกัน

แตกต่างกับ Taxi ดั้งเดิม คือ สะดวกทั้งผู้โดยสารและคนขับที่สามารถเริ่มรับผู้โดยสารได้เลยไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน เพียงแค่มี Application บนมือถือ และไม่มีการกำหนดเวลาหยุดให้บริการ มีมาตรฐานการบริการ ซึ่งหากเป็นการบริการแบบดั้งเดิมผู้โดยสารไม่สามารถรู้ถึงมาตรฐานของคนขับได้ หรือ หากจำเป็นจะใช้บริการต้องเดินทางไปยังบริเวณที่มีบริการ Taxi แต่หากเป็นรถ

บริการสาธารณะผ่าน Application ทั้งคนขับ ทั้งผู้โดยสาร เพียงแค่มี Application ก็สามารถเปิดให้บริการได้เลย

จากการศึกษาพบว่าคุณภาพการบริการของรถบริการสาธารณะผ่าน Application เมื่อเปรียบเทียบกับ Taxi ดั้งเดิม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนในหลายมิติที่สำคัญ ดังนี้

1) รถบริการสาธารณะผ่าน Application มีมาตรฐานสูงในการคัดกรองผู้ขับขี่ ทั้งการลงทะเบียน การตรวจสอบประวัติ และการติดตั้ง GPS ทำให้ผู้โดยสารสามารถติดตามเส้นทาง และข้อมูลของผู้ขับขี่ได้แบบเรียลไทม์ ผู้โดยสารยังสามารถตรวจสอบรีวิวและคะแนนของผู้ขับขี่ได้ล่วงหน้า ซึ่งเพิ่มความมั่นใจในความปลอดภัยและคุณภาพการบริการ

2) รถบริการสาธารณะผ่าน Application มีการตอบสนองที่รวดเร็ว ระบบ Application สามารถหาผู้ขับขี่ที่ใกล้ที่สุดและพร้อมให้บริการได้ทันที ผู้โดยสารสามารถเลือกเวลา และสถานที่ที่ต้องการให้ไปรับได้อย่างสะดวกสบาย และยังสามารถติดตามสถานะการเดินทางได้ตลอดเวลา

3) ผู้โดยสารมีความเชื่อมั่นในบริการของรถบริการสาธารณะผ่าน Application เนื่องจากมีระบบการจัดการที่ชัดเจนในการคำนวณ ค่าโดยสารและการประเมินผลการให้บริการ ที่ผู้โดยสารสามารถให้คะแนน และเขียนรีวิวผู้ขับขี่ได้ทันทีหลังการใช้บริการ ส่งผลให้ผู้ขับขี่ต้องรักษามาตรฐานการบริการอยู่เสมอ

4) รถบริการสาธารณะผ่าน Application มีความยืดหยุ่นในการให้บริการ ผู้ขับขี่สามารถเลือกเวลาทำงานได้ตามความสะดวก ทำให้สามารถให้บริการได้อย่างเต็มที่และเป็นมิตรต่อผู้โดยสาร นอกจากนี้ ผู้โดยสารยังสามารถเลือกประเภทของรถและวิธีการชำระเงินตามที่ต้องการได้ ซึ่งแสดงถึงความใส่ใจในความต้องการของผู้ใช้บริการหรือผู้โดยสารเป็นอย่างดี

5) ลักษณะทางกายภาพของรถที่ให้บริการผ่าน Application มักมีสภาพดีและได้รับการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ ผู้โดยสารสามารถเลือกประเภทของรถที่ตรงกับความต้องการได้ ไม่ว่าจะเป็นรถหรูหรือรถขนาดใหญ่ ซึ่งเพิ่มความมั่นใจและความสะดวกสบายในการเดินทาง

จึงส่งผลให้การให้บริการของรถบริการสาธารณะผ่าน Application มีความแตกต่างจาก Taxi ดั้งเดิมอย่างชัดเจน ทั้งในด้านความสะดวกสบาย การเข้าถึงบริการที่รวดเร็ว ความปลอดภัย และการรักษามาตรฐานการบริการ ซึ่งทำให้ผู้โดยสารมีแนวโน้มที่จะเลือกใช้บริการรถผ่าน Application มากขึ้นในอนาคต

5.3 แนวทางการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาคุณภาพการบริการของรถบริการสาธารณะผ่าน Application

5.3.1 แนวทางการส่งเสริมอาชีพ

1) การพัฒนากฎหมายเพื่อรองรับการบริการรถบริการสาธารณะ ด้านการพัฒนากฎหมายขนส่งสาธารณะในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงให้รองรับการทำงานร่วมกันระหว่างคนขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application และคนขับ Taxi ดั้งเดิม โดยคนขับ Taxi ดั้งเดิมสามารถลงทะเบียนขับรถรับจ้างอิเล็กทรอนิกส์และเข้าร่วมเป็นคนขับใน Application ได้ทันที ซึ่งจะทำให้การทำงานร่วมกันระหว่างคนขับทั้งสองประเภท เพื่อลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการภายใต้กฎหมายอย่างเป็นธรรมทั้งผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ

2) การปรับปรุงราคาค่าบริการ ด้านการปรับปรุงราคาค่าบริการของรถบริการสาธารณะผ่าน Application เนื่องจากปัจจุบันมีหลายแพลตฟอร์มที่เกิดขึ้นใหม่ และมีราคาถูกกว่า การที่ยังมีค่าบริการที่ราคาแพงกว่าอาจทำให้ผู้โดยสารหันไปใช้บริการจากแพลตฟอร์มอื่นในอนาคต ดังนั้น การปรับเปลี่ยนราคาให้เหมาะสมและแข่งขันได้เป็นสิ่งสำคัญเพื่อรักษฐานลูกค้า

3) การพัฒนาระบบนำทางและระบบการติดตาม ด้านพัฒนาระบบนำทางและระบบการติดตามสำหรับ Taxi ดั้งเดิมที่ไม่เข้าร่วมกับ Application เพื่อเพิ่มความปลอดภัยให้กับผู้โดยสาร โดยผู้โดยสารจะสามารถทราบตำแหน่งที่ตนเองอยู่และติดตามเส้นทางได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะช่วยสร้างความมั่นใจและความปลอดภัยในการใช้บริการ

4) การพัฒนาระบบมิเตอร์และระบบผ่าน Application ควบคู่กัน โดยผู้คนขับ Taxi ดั้งเดิมใช้ทั้งระบบมิเตอร์และระบบผ่าน Application ควบคู่กัน โดยการใช้ทั้งสองระบบนั้นจะช่วยให้คนขับสามารถรองรับผู้โดยสารที่หลากหลายมากขึ้น และเพิ่มโอกาสในการให้บริการในกลุ่มผู้โดยสารที่แตกต่างกัน

5) การพัฒนากฎหมายและเทคโนโลยีรถบริการสาธารณะ ด้านการพัฒนากฎหมายควบคู่กับเทคโนโลยี เพื่อให้การบริการของรถบริการสาธารณะผ่าน Application และ Taxi ดั้งเดิมสามารถดำเนินไปอย่างมั่นคงและปลอดภัย กฎหมายควรครอบคลุมระบบการจองคิว ระบบการติดตามเส้นทาง และระบบแจ้งเตือน เมื่อออกนอกเส้นทาง ซึ่งจะช่วยให้บริการมีคุณภาพและลดความขัดแย้งระหว่างผู้ให้บริการ

6) การสนับสนุนจากภาครัฐในการพัฒนาระบบการเรียกรถผ่าน Application เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากช่วยเพิ่มความปลอดภัยให้กับผู้โดยสาร และเป็นการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะภายในประเทศให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการนำเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาอาชีพและระบบขนส่งสาธารณะได้อย่างต่อเนื่อง

7) การพัฒนากฎหมายเพื่อความเสมอภาคในอาชีพ ด้านการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้การทำงานร่วมกันระหว่างคนขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application และ Taxi ดั้งเดิม เป็นไปอย่างเสมอภาค เป็นธรรม ไม่แบ่งแยกกัน จะช่วยสร้างความมั่นคงในอาชีพนี้ได้อย่างยั่งยืน และส่งเสริมให้คนขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application และ Taxi ดั้งเดิม สามารถเป็นผู้ร่วมอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่มีฝ่ายใดได้เปรียบหรือเสียเปรียบ

5.3.2 แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริการรถบริการสาธารณะผ่าน Application

1) การสนับสนุนให้ผู้ให้บริการ Taxi เข้าร่วมเป็นผู้ให้บริการ รถบริการสาธารณะผ่าน Application ซึ่งผู้ให้บริการ Taxi ไม่ได้เสียประโยชน์อะไรเลย เพราะสามารถให้บริการทั้ง 2 แบบควบคู่กันไปเลยได้ อีกทั้งยังช่วยเข้าถึงผู้โดยสารมากขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องเปลืองเชื้อเพลิงในการขับหาผู้โดยสาร

2) การแก้ไขกฎหมายบางข้อเพื่อให้สามารถหาทางออกสำหรับคนขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application กับ Taxi ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการลดความขัดแย้งของทั้ง 2 ฝ่ายลงได้ พร้อมทั้งยังมีกฎหมายคอยกำกับดูแลอย่างชัดเจน

โดยในปัจจุบันยังไม่มีข้อบังคับ กฎหมาย หรือนโยบายใดเลยที่จะมาช่วยส่งเสริมให้กลุ่มคนขับ Taxi ดั้งเดิมสามารถแข่งขันกับแพลตฟอร์มออนไลน์ได้ แต่อยากให้มีนโยบายช่วยเหลือในด้านเทคโนโลยีที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่านี้ เพราะกลุ่มคนขับ Taxi มีรายได้ค่อนข้างน้อยไม่สามารถซื้อสมาร์ทโฟนได้อย่างทั่วถึง เช่นว่าทำให้จอร์บบนทางที่หรือเตือนการออกนอกเส้นทางอยู่บนรถ สามารถเชื่อมต่อกับระบบเรียกรถที่จัดทำขึ้นบนมือถือของผู้โดยสาร เพื่อที่จะได้มีอัตราการแข่งขันที่ทัดเทียมกันได้ เป็นต้น และอยากให้มีการจัดระเบียบให้มากกว่านี้ เพราะในเรื่องของทะเบียนสาธารณะ Taxi ดั้งเดิมนั้น มีค่าใช้จ่ายหลักแสนบาทกว่าจะได้รับใบอนุญาตต่อคัน ทว่ารถที่มาจากระบบ รถบริการสาธารณะผ่าน Application กลับเสียภาษีหรือมีการขึ้นทะเบียนที่ค่าใช้จ่ายเพียงหลักร้อยบาทจึงอยากให้มีการจัดระเบียบที่เท่าเทียมกันมากกว่านี้ เพราะต้องมารับผู้โดยสารเหมือนกัน แต่วิธีการของรถบริการสาธารณะผ่าน Application กลับได้รับมาง่ายกว่า Taxi ดั้งเดิมที่ยังคงมีในปัจจุบัน

6. การอภิปรายผล

6.1 การเข้าสู่อาชีพ และปัญหาอุปสรรคของคนขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application

จากการศึกษาพบว่าผลกระทบจากการเข้ามาของรถบริการสาธารณะผ่าน Application ที่มีต่อ Taxi นั้นมีอยู่หลายส่วน เริ่มจากเรื่องที่เด่นชัดที่สุดคือ เรื่องของรายได้ที่รถบริการสาธารณะผ่าน Application มีข้อได้เปรียบด้านเทคโนโลยีที่ทำให้ทั้งคนขับรถบริการสาธารณะผ่าน

Application และผู้โดยสารสามารถเชื่อมต่อกันได้ง่าย ทั้งยังมีโปรโมชั่นลดราคาให้ได้ใช้อย่างต่อเนื่อง นั่นจึงทำให้รถบริการสาธารณะผ่าน Application สามารถดึงผู้โดยสารได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริยา รักษาวงศ์ตระกูล (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้บริการเรียกรถโดยสาร Taxi ผ่านโมบายแอปพลิเคชัน รถบริการสาธารณะผ่าน Application ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการเรียกรถโดยสาร Taxi ผ่านโมบายแอปพลิเคชัน รถบริการสาธารณะผ่าน Application โดยเรียงลำดับตาม อิทธิพลที่ส่งผลต่อความพึงพอใจจากมากไปน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านราคา ความรวดเร็ว และความเพียงพอต่อการให้บริการ ปัจจัยด้านกระบวนการปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและปัจจัยด้านบุคลากรและการนำเสนอลักษณะทางกายภาพสำหรับในส่วนของคุณภาพประชากรศาสตร์ พบว่า ผู้ใช้บริการที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน จะส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการเรียกรถโดยสาร Taxi ดังเดิม ผ่านโมบายแอปพลิเคชัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญญาโทหรือสูงกว่าจะมีความพึงพอใจมากกว่าในกลุ่มอื่น ในขณะที่ลักษณะประชากรศาสตร์ ด้านอายุรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และอาชีพ ที่แตกต่างกัน ไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ

จะเห็นว่าตัวราคาเป็นสิ่งที่คุณโดยสารให้ความสำคัญและผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งรถบริการสาธารณะผ่าน Application และ Taxi ดังเดิม ก็ให้ข้อมูลตรงกันว่า การคิดค่าบริการถึงวิธีคิดจะต่างกันแต่อัตราค่าบริการที่ได้ก็ใกล้เคียงกัน ดังนั้นสิ่งที่ช่วยให้การเลือกใช้บริการ รถบริการสาธารณะผ่าน Application ก็อาจจะเป็นที่โปรโมชั่นลดราคาด้วย ในปัจจัยรองลงมาคือความรวดเร็ว แน่นอนว่าระบบของรถบริการสาธารณะผ่าน Application ถูกออกแบบมาให้ค้นหาผู้ขับที่อยู่ใกล้ผู้โดยสารมากที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่ผู้โดยสารก็จะได้รับการบริการที่ไม่ต้องคอยนาน ปัจจัยที่สามคือ ความเพียงพอต่อการบริการ ในปัจจุบันรถบริการสาธารณะผ่าน Application ในกรุงเทพและปริมณฑลค่อนข้างมีจำนวนมากและเพียงพอต่อความต้องการของผู้โดยสาร

ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นกับ Taxi ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีผลกระทบของ Bryant and White (1982) ที่กล่าวว่า ผลกระทบ หมายถึง ผลทั้งของนโยบายที่มีขึ้นในสภาพแห่งความเป็นจริงในโลก อันได้แก่ ผลกระทบที่มีต่อสถานการณ์และกลุ่มเป้าหมาย ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต ค่าใช้จ่ายทางตรงที่ใช้สำหรับทรัพยากรของโครงการ ค่าใช้จ่ายทางอ้อมต่างๆ รวมทั้งค่าเสียโอกาสด้วย ในกรณีของ Taxi คือ นโยบายการทำงานเป็นไม่ว่าและเป็นอิสระของ Taxi ไม่มีการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ส่งผลให้สถานการณ์การใช้บริการ Taxi เปลี่ยนไปจากเดิมที่ผู้โดยสารต้องออกมาคอย Taxi ซึ่งไม่ได้รับความสะดวก แต่เมื่อมีเทคโนโลยีมาช่วยอำนวยความสะดวก ผู้โดยสารที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจึงเปลี่ยนเป็นการเรียกผ่าน Application แทน ซึ่งในอนาคตก็มีแนวโน้มที่จะมีการเรียก Taxi ผ่าน Application มากขึ้น ส่งผลต่อรายได้และค่าใช้จ่าย โดยค่าใช้จ่ายทางตรงอาจจะไม่มีผลกระทบมากเพราะโดยส่วนมากเป็นค่าใช้จ่ายคงที่ เช่น ค่าน้ำ ค่าข้าว ค่าน้ำมัน แต่รายได้คือตัวแปรสำคัญ หากค่าใช้จ่ายยังเท่าเดิมแต่รายได้ลดลงจะส่งผลต่อรายได้โดยรวม นอกจากนี้จากการที่ผู้โดยสารไม่ออกจากบ้านและเรียกรถผ่าน Application นั้นทำให้เวลาในการขับรถหาผู้โดยสารมากขึ้นค่าเสียโอกาสมากขึ้นตามไปด้วย

และปัญหาและอุปสรรคของ Taxi ดังเดิมในกรุงเทพฯ เมื่อเทียบกับ Application บริการสาธารณะสามารถสรุปได้ 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ด้านราคาและจำนวนผู้โดยสาร คือ การแข่งขันจากแอปฯ ทำให้ Taxi ดังเดิม เสี่ยงลูกค้าและรายได้ หากไม่ปรับราคาหรือมีการสนับสนุนจากภาครัฐ 2) ด้านสภาพรถ คือ Taxi ดังเดิมบางคนมีอายุใช้งานนาน ไม่ได้มาตรฐานเหมือนรถผ่าน Application ที่ตรวจเช็คสม่ำเสมอ 3) ด้านการให้บริการ คือ การกระจายรถไม่ทั่วถึง ทำให้ผู้โดยสารเข้าถึง Taxi ดังเดิมได้ยาก และ 4) การเปรียบเทียบกับรถบริการผ่าน Application คือ Taxi ดังเดิมถูกมองว่ามีบริการด้อยกว่าทั้งด้านความสะดวกและความปลอดภัย

ในด้านของการตัวผลิตภัณฑ์หรือก็คือ บริการหลักนั้นทั้งรถบริการสาธารณะผ่าน Application และ Taxi ดังเดิม มีลักษณะที่เหมือนกัน คือ การรับส่งผู้โดยสารทางรถยนต์ แต่ต่างกันที่กระบวนการทำงานต่างๆของรถบริการสาธารณะผ่าน Application นั้นดำเนินการบน Application ทั้งหมด เริ่มตั้งแต่ การกำหนดจุดรับ-ส่ง การเลือกวันเวลาเดินทาง การเลือกประเภท

รถโดยสาร การเลือกโปรโมชั่นต่างๆ ไปจนถึงการเลือกช่องทางการชำระเงิน ซึ่งการดำเนินทั้งหมดนี้ ผู้โดยสารสามารถทำได้แม้จะยังนั่งอยู่ที่บ้าน ต่างจาก Taxi ที่ผู้โดยสารต้องออกไปข้างนอกแล้วถึงจะสามารถเรียก Taxi ที่ขับผ่านได้ ยกเว้นกรณีที่ผู้โดยสารมีช่องทางติดต่อกับคนขับ Taxi ดังนั้น ในด้านการบริการหลักนั้นจะเห็นได้เลยว่า การเข้าถึงผู้โดยสารของผู้ขับทั้ง 2 ฝ่ายนั้น มีการเข้าได้ไม่เท่ากัน

ในด้านราคาทั้งสองผู้ให้บริการมีวิธีคิดแตกต่างกัน รถบริการสาธารณะผ่าน Application มีการคิดคำนวณค่าบริการไว้ล่วงหน้าและมีการเพิ่มค่าบริการอื่นๆ ขึ้นเล็กน้อยใน Taxi เป็นการคิดค่าบริการโดยใช้มิเตอร์โดยคิดค่าบริการบริการตามระยะทางในขณะนั้นเลย แต่ถึงแม้วิธีการคิดค่าบริการจะต่างกัน แต่ความแตกต่างของราคาเมื่อเทียบกับระยะทางที่เท่ากันนั้น ไม่ได้มีความแตกต่างของราคามากนัก

ในด้านผู้ให้บริการเนื่องจากรถบริการสาธารณะผ่าน Application มีระบบการประเมินผู้ขับหลักจากรับส่งผู้โดยสารเรียบร้อยแล้ว ซึ่งการประเมินนี้จะช่วยให้ รถบริการสาธารณะผ่าน Application สามารถคัดกรองผู้ที่จะเข้ามาร่วมการให้บริการ รถบริการสาธารณะผ่าน Application ได้ ดังนั้นผู้ที่ขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application ส่วนมากจะให้ความจริงใจกับการให้บริการมากเป็นพิเศษเพราะนั่นหมายถึงรายได้และภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของวรางค์ ตันจินดาประทีป (2559) ได้ทำการศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมของการใช้บริการรถบริการสาธารณะผ่าน Application Taxi ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้ รถบริการสาธารณะผ่าน Application และ ทัศนคติต่อรถบริการสาธารณะผ่าน Application ทั้งในด้านบุคลากรและด้านการให้บริการ ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมการใช้รถบริการสาธารณะผ่าน Application ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้บริการรถบริการสาธารณะผ่าน Application ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ มีการใช้บริการรถบริการสาธารณะผ่าน Application Taxi ในเวลาช่วงเย็น (23.00 – 17.00 น.) มากที่สุด และมีจำนวนครั้งในการใช้บริการจำนวนมากที่สุด จำนวน 0 – 2 ครั้งต่อเดือน ผลการศึกษาทัศนคติในระดับความพึงพอใจด้านบุคลากรของรถบริการสาธารณะผ่าน Application เปรียบเทียบกับรถ Taxi ประเภทอื่นๆ พบว่า ทุกด้านมีระดับความพึงพอใจอยู่ในเกณฑ์มาก โดยเรื่องที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือเรื่องผู้ขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application มีความชำนาญในการใช้เส้นทางจราจรในการขับขีที่เหมาะสม ไม่ใช่เส้นทางที่อ้อมและทัศนคติในระดับความพึงพอใจด้านการให้บริการรถบริการสาธารณะผ่าน Application ของผู้ใช้บริการรถบริการสาธารณะผ่าน Application เมื่อเทียบกับรถ Taxi ประเภทอื่นๆ พบว่า ทุกด้านมีระดับความพึงพอใจอยู่ในเกณฑ์มาก โดยเรื่องที่มีความพึงพอใจสูงสุดคือเรื่องการใช้บริการรถบริการสาธารณะผ่าน Application

สุดท้ายนอกจากด้านการบริการแล้วยังมีด้านบุคคลอีกด้วยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางธุรกิจ โดยในส่วนใหญ่ของผู้ให้บริการ รถบริการสาธารณะผ่าน Application นั้นเป็นผู้ที่มีงานประจำอื่นอยู่แล้วแต่มีรถส่วนตัวและอยากหารายได้เสริมที่ไม่ต้องมีเวลาทำงานตายตัว ดังนั้นความกดดันจากการพยายามหาผู้โดยสารก็ลดลงด้วย ส่งผลให้งานบริการส่วนหนึ่งนั้นดีขึ้น

6.2 คุณภาพการบริการของรถบริการสาธารณะผ่าน Application

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการ ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในคุณภาพการบริการ (Service Quality Satisfaction) ตามปัจจัยกำหนดคุณภาพบริการของ Parasuraman, Zeithai and Barry (1988) ได้ดังนี้

1) ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Reliability) Taxi ต้องปรับตัวในการใช้เทคโนโลยี หรือพัฒนาด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้โดยสารเกิดความเชื่อถือได้ว่า ไม่ว่าจะใช้บริการ Taxi หรือ รถบริการสาธารณะผ่าน Application ก็จะสามารถได้รับการบริการที่เหมือนกันซึ่งจะช่วยให้ Taxi แข่งขันในตลาดได้

2) ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ (Responsiveness) การพร้อมที่จะบริการผู้โดยสารอยู่ตลอดเวลาว่าผู้โดยสารจะเป็นใครหรือจะไปที่ไหนมีส่วนช่วย Taxi มีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้นโดยไม่มีการปฏิเสธผู้โดยสาร

3) ด้านการได้รับความเชื่อมั่นต่อบริการ (Assurance) เมื่อมีการปรับตัวใช้เทคโนโลยีแล้วสิ่งสำคัญ คือ การนำเทคโนโลยีมาสร้างความเชื่อมั่น ซึ่งก็คือระบบติดตามการเดินทาง และระบบแจ้งเตือนเมื่อออกนอกเส้นทาง

4) ด้านการเข้าใจและเห็นใจผู้รับบริการ (Empathy) รถบริการสาธารณะผ่าน Application มีความยืดหยุ่นในการให้บริการ ทำให้สามารถให้บริการได้อย่างเต็มที่และเป็นมิตรต่อผู้โดยสาร ไม่เพียงแต่ผู้โดยสารชาวไทยเท่านั้นที่จะใช้บริการ Taxi แต่ยังมีความหลากหลายโดย Taxi เช่นกัน ดังนั้น เพื่อแสดงถึงความเอาใจใส่ และการสื่อสารที่ถูกต้อง การฝึกภาษาที่ 2 จึงเป็นหนึ่งในทางเลือกที่ดีในการพัฒนาการบริการ

5) ด้านลักษณะทางกายภาพ (Tangibles) อุปกรณ์เทคโนโลยีต่างๆ ที่ต้องใช้ในการบริการการโดยสาร เช่น สมาร์ทโฟนที่สามารถใช้งานได้ครอบคลุม ทั้งเปิดแผนที่ รับ/จ่ายเงิน แอปพลิเคชัน เป็นต้น มีสภาพรถที่พร้อมให้บริการอยู่เสมอและมีประเภทรถให้เลือกที่หลากหลาย โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพวรรณ บัวอินทร์ (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริการรถโดยสารไม่ประจำทางเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในจังหวัดภูเก็ตได้

กล่าวโดยสรุปไว้ว่าการรับรู้คุณภาพการบริการโดยสารไม่ประจำทางในจังหวัดภูเก็ตของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติโดยผลการวิจัยพบว่า ช่องว่างคุณภาพการบริการระหว่างความคาดหวังและการรับรู้ในแต่ละด้านได้ผลจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านการเข้าใจและเห็นใจผู้โดยสาร ด้านการตอบสนองต่อผู้ให้บริการ และความเชื่อถือไว้วางใจ เท่ากัน รองลงมาคือ ด้านการได้รับความเชื่อมั่นต่อบริการ และสุดท้ายด้านลักษณะทางกายภาพ

ในด้านของผู้ให้บริการ Taxi นั้นต้องการเสนอแนะให้มีการแก้กฎหมายที่ช่วยสนับสนุนการทำงานในทางหนึ่งเดียวกันกับข้อเสนอของผู้ให้บริการ รถบริการสาธารณะผ่าน Application ทั้งอัตราค่าบริการโดยสารและการพัฒนาเทคโนโลยีที่คล้ายคลึงกับของรถบริการสาธารณะผ่าน Application อย่างระบบการแจ้งตำแหน่งหรือการแจ้งเตือนออกนอกเส้นทาง

6.3 แนวทางการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาคุณภาพการบริการของรถบริการสาธารณะผ่าน Application

การผลักดันทางด้านกฎหมายหรือนโยบายรัฐเพื่อช่วยให้ Taxi สามารถแข่งขันกันแพลตฟอร์มอื่นๆ รวมถึง รถบริการสาธารณะผ่าน Application ได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ใช่เพียงเพราะเพื่อให้คนขับ Taxi มีรายได้เพียงอย่างเดียวแต่ยังทำให้จำนวนคนขับ Taxi ไม่ลดลงจนมากเกินไป ในฝั่งของคนขับ Taxi มองว่าการมีกฎหมายหรือนโยบายรัฐคอยสนับสนุนในเรื่องของเทคโนโลยี เครื่องไม้เครื่องมือที่เป็นมาตรฐานและกฎหมายที่เป็นทางออกให้ Taxi และ รถบริการสาธารณะผ่าน Application สามารถอยู่รวมกันได้ แต่ทั้งผู้ที่ขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application และ Taxi นั้นมีความเห็นตรงกันในเรื่องของการพัฒนาและปรับปรุงการให้บริการที่ตรงกันคือ เทคโนโลยี ในฝั่งของรถบริการสาธารณะผ่าน Application เสนอให้คนขับ Taxi ปรับตัวเข้ากับการใช้เทคโนโลยีในปัจจุบัน หรือไม่ก็เข้าร่วมกับรถบริการสาธารณะผ่าน Application แล้วทำการรับรถจากทั้งสองระบบเลย ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่าง Taxi และรถบริการสาธารณะผ่าน Application ได้ ในด้านของ Taxi เองก็ส่วนหนึ่งก็ยอมรับและเริ่มเข้าร่วมกับรถบริการสาธารณะผ่าน Application แล้วเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงผู้โดยสารแล้วเพื่อนำเทคโนโลยีที่รถบริการสาธารณะผ่าน Application มีมาใช้ในการบริการผู้โดยสาร เช่น ระบบการเรียกรถ ระบบติดตามตำแหน่ง และที่สำคัญมากคือระบบแจ้งเตือนออกนอกเส้นทาง นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาทักษะด้านอื่นๆมากขึ้น เช่น การพัฒนาทักษะด้านภาษาเพื่อรองรับผู้โดยสารชาวต่างชาติ หรือการนำเทคโนโลยีแปลภาษามาช่วย จากที่กล่าวมาทั้งหมดมีจุดประสงค์เพื่อการพัฒนาการบริการควบคู่กับการใช้เทคโนโลยี โดยเทคโนโลยีพื้นฐานที่ควรต้องมีคือการติดตามตำแหน่งและแจ้งเตือนเมื่อรถออกนอกเส้นทาง โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัตถ์ภักดิ์ ธีรณชติลล (2564) ได้ทำการศึกษาการวิเคราะห์คุณภาพบริการของผู้ใช้บริการ Taxi ด้วย

แบบจำลองคาโน: การพัฒนาในมุมมองผู้โดยสาร ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า คุณลักษณะสำคัญของคุณภาพบริการTaxiที่ต้องตระหนักคือ 1) คุณลักษณะคุณภาพแบบดั้งเดิม ได้แก่ ระบบแจ้งเตือนเมื่อTaxiออกนอกเส้นทาง และความปลอดภัยจากการใช้บริการTaxiในสถานการณ์ Covid-19 2) คุณลักษณะคุณภาพแบบมิติเดียว จำนวน 15 ข้อ โดยมีเรื่องพนักงานขับรถปฏิบัติตามกฎจราจร การตรวจสอบความถูกต้อง บัตรแสดงตัวพนักงานขับรถ และสภาพรถTaxiที่มีค่าดัชนีความพึงพอใจของลูกค้าสูงสุด 3 อันดับแรก ส่วนคุณลักษณะ คุณภาพแบบเฉย ๆ จำนวน 10 ข้อ ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้ Taxi ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริชัย สมิตธิปริชาวงษ์ และปัญญา ศรีสิงห์ (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการรถโดยสารประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า คุณภาพการให้บริการ ได้แก่ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการเข้าใจและรู้จักลูกค้า และด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการรถโดยสารประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) ถึงแม้จะเป็นบริการการขนส่งต่างชนิดกัน แต่ก็ยังถือว่าเป็นบริการขนส่งผู้โดยสาร และยังเป็นบริการสาธารณะเหมือนกัน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการบริการเดียวกัน คือการสร้าง ความพึงพอใจให้แก่ผู้โดยสารผ่านบริการการขนส่ง ดังที่ Millett (1997) ได้กล่าวไว้ว่า เป้าหมายสำคัญของการให้บริการ คือ การสร้างความพึงพอใจในการบริการแก่ประชาชน ซึ่งการบริการที่สร้างความพึงพอใจได้นั้นต้องมีความยุติธรรม ให้ความเท่าเทียมแก่ทุกคน มีความเที่ยงตรงต่อเวลา สามารถรองรับความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และมีการพัฒนาด้านการบริการให้ดีขึ้น

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาของคร่าวๆ ของทั้งผู้ที่ขับรถบริการสาธารณะผ่าน Application และผู้ขับ Taxi ดั้งเดิม ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในภาพรวมของสิ่งที่เกิดขึ้นเท่านั้น

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) เสนอให้ภาครัฐควรมีนโยบายช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีให้เข้าถึงได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะสำหรับคนขับ Taxi ดั้งเดิมที่อาจมีรายได้น้อย ทำให้มีความสามารถในการซื้อสมาร์ตโฟนที่จำเป็นสำหรับการเข้าถึงระบบเรียกรถผ่าน Application อย่างทั่วถึง

2) เสนอให้ภาครัฐควรมีการจัดระเบียบการขึ้นทะเบียนรถให้เท่าเทียมกันมากขึ้น เนื่องจากการขึ้นทะเบียน Taxi ดั้งเดิม มีค่าใช้จ่ายสูงกว่าการขึ้นทะเบียนรถผ่าน Application อย่างมาก

3) เสนอให้ภาครัฐมีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้ผู้ให้บริการTaxi เข้าร่วม Application เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงผู้ใช้บริการและผู้ให้บริการ

4) เสนอให้ภาครัฐมีมาตรการในการบังคับใช้กฎหมายกับรถบริการสาธารณะผ่าน Application Taxi และ Taxi ดั้งเดิม อย่างเท่าเทียม เช่น เรื่องการได้มาซึ่งใบอนุญาต การเสียภาษี และนโยบายสนับสนุนการขนส่งสาธารณะ

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากต้องการศึกษาถึงรากเหง้าของปัญหาที่เกิดขึ้นเรื่องแรกที่ต้องศึกษาคือ กระบวนการต่างๆที่เกิดขึ้นตั้งแต่การยื่นขออนุญาตการขับรถไม่ว่าจะรถบริการสาธารณะผ่าน Application หรือ Taxi ดั้งเดิม ก็ได้ไปจนการได้เริ่มทำบริการรับ-ส่งผู้โดยสาร นั้นจะทำให้เห็นภาพของแต่ละฝ่ายได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เรื่องที่สอง คือ การศึกษาในมุมมองที่กว้างมากขึ้น กล่าวคือ ในการแข่งขันไม่ได้มีเพียงรถบริการสาธารณะผ่าน Application และ Taxi ดั้งเดิมเท่านั้นที่เป็นผู้ให้บริการขนส่งสาธารณะ แต่ยังมีอีกหลายเจ้าที่มีธุรกิจลักษณะเดียวกัน ดังนั้นการนำเจ้าอื่นๆ มาศึกษาเปรียบเทียบยังทำให้เห็นถึงผลกระทบ หรือแนวทางการศึกษาต่อยอดอื่นๆได้อีก และเรื่องสุดท้าย คือ การศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นในมุมมองของผู้โดยสาร ซึ่งความคิดเห็นของผู้โดยสารคือ ปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิธีการทำงาน กำหนดรูปแบบธุรกิจ หรือแม้แต่เป็นผู้จัดประภาธุรกิจใหม่ให้เกิดขึ้นได้ ดังนั้นมุมมองของผู้โดยสารเป็นสิ่งสำคัญมากในการศึกษาต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง

- กรมการขนส่งทางบก. (2559). *กรมขนส่งทางบก*. สืบค้นจาก https://www.dlt.go.th/th/public-news/view.php?_did=1078
- ไทยรัฐออนไลน์. (2566). *ถอดสูตรสร้าง Bolt ที่เริ่มต้นจาก CEO วัย 19 ปี สำเร็จได้ไม่จำเป็นต้องแตกต่างเสมอไป*. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/money/tech_innovation/startup/2714539
- ทิพวรรณ บัวอินทร์. (2018). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริการรถโดยสารไม่ประจำทางเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในจังหวัดภูเก็ต*. สืบค้นจาก <http://repository.nida.ac.th/handle/662723737/4470>.
- ธนต์ภัทร ธีรอนันต์กุล. (2564). การวิเคราะห์คุณภาพบริการของผู้ใช้บริการ Taxi ด้วยแบบจำลองคานา: การพัฒนาในมุมมองผู้โดยสาร. *จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์*, 43(3), 64-82.
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์ (2567). *มธ. เผยผลวิจัยค้นพบ “เรียกรถผ่านแอป” ซ้ำอุปสรรคขึ้นทะเบียน*. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/public-relations/news-1575564>
- สุวิภา รักษ์วงศ์ตระกูล (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้บริการเรียกรถ โดยสาร Taxi ผ่าน ไลน์แอปพลิเคชัน* (Unpublished Independent study). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ศิริชัย สมิตธิปริชาวัช และปัญญา ศรีสิงห์. (2563). *คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการรถโดยสารประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) ในเขตกรุงเทพมหานคร*. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 25(3), 226-241.
- วรารค์ ตันจินดาประทีป. (2559). *การศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมของการใช้บริการรถแท็กซี่ (รถบริการสาธารณะผ่าน APPLICATION TAXI) ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. (Unpublished Independent study), มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- อำนวยการ วังพานิช. (2549). *การศึกษาผลกระทบทางสังคม อันเนื่องมาจากโครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซธรรมชาติที่มีผลต่อประชาชนตามแนววางท่อส่งก๊าซธรรมชาติ : กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอพานทองและอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี* (Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- Bryant, C. & White, L. G. (1982). *Managing development in the third world*. Boulder, Colorado: Westview press.
- Dye, T. R. (1982). *Understanding public policy*. New Jersey: Prentice Hall.
- Millet, J. D. (1997). *Management in the public service: The quest for effective performance*. New York: McGraw-Hill.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1985). A conceptual model of service quality and its implications for future research. *Journal of Marketing*, 49, 41-45.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). *Delivery quality service: Balancing customer perceptions and expectations*. New York: Free Press.

การศึกษาความเข้าใจในการชำระภาษีของผู้ประกอบธุรกิจออนไลน์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

A Study of Online Business Operators' Understanding of Tax Payment in Phetchabun Province

นภสร ภูอินอ้อย¹ และ จอมเดช ตรีเมฆ²

วันรับ: 10 มิถุนายน 2568 วันแก้ไข: 2 กรกฎาคม 2568 ยอมรับ: 6 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจของผู้ประกอบธุรกิจออนไลน์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เกี่ยวกับการชำระภาษี เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของผู้ประกอบธุรกิจออนไลน์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เกี่ยวกับการชำระภาษี เพื่อศึกษาแนวทางการทำความเข้าใจที่ถูกต้องเหมาะสมในการชำระภาษีของผู้ประกอบธุรกิจออนไลน์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อศึกษารูปแบบโครงสร้างเชิงแนวคิด (Conceptual Framework) ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการชำระภาษีของผู้ประกอบธุรกิจออนไลน์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดเก็บภาษีที่เหมาะสม แก่ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ และเพื่อจัดทำบทสรุปข้อเสนอแนะในการพัฒนาการชำระภาษีของผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ 20 ท่าน แบ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจออนไลน์ในจังหวัดเพชรบูรณ์จำนวน 15 ท่าน กรมสรรพสามิต 2 ท่าน สรรพากร 2 ท่าน นักการเมือง 1 ท่าน รวมเป็น 20 ท่าน ผลการศึกษา พบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการชำระภาษี แต่ก็พบว่ายังพบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการรวมทั้งต้องการความช่วยเหลือจากทางราชการในการดำเนินการดังกล่าวให้ถูกต้อง ประกอบกับในผู้ประกอบการที่มีการศึกษาสูง จะมีแนวโน้มที่มีระดับแนวทางการทำความเข้าใจที่ถูกต้องเหมาะสมในการชำระภาษีของผู้ประกอบการ นอกจากนั้นคือผู้ประกอบการที่จำหน่ายผลไม้แปรรูปจะประสบปัญหาและต้องการให้ชี้แนะแนวทางในการดำเนินงานที่ถูกต้องมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ดังนั้นในการจัดอบรมให้ความรู้ควรแบ่งตามกลุ่มผู้ประกอบการโดยเน้นผู้ที่ยังขาดการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรีเป็นหลัก

คำสำคัญ: ผู้ประกอบธุรกิจออนไลน์, การชำระภาษี, ความรู้ความเข้าใจ, ปัญหาการชำระภาษี, จังหวัดเพชรบูรณ์

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง, วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต (ผู้ประพันธ์บทความ)

² รองศาสตราจารย์, ร้อยตำรวจเอก, ดร., อาจารย์ที่ปรึกษา, วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

Abstract

This research aimed to study the understanding of online business operators in Phetchabun Province about tax payment, to study the problems and obstacles of online business operators in Phetchabun Province about tax payment, to study the correct and appropriate understanding of tax payment of online business operators in Phetchabun Province, to study the conceptual framework that shows the relationship between the understanding, obstacles and understanding of tax payment of online business operators in Phetchabun Province, to suggest appropriate tax collection guidelines for online business operators in Phetchabun Province, and to compile a summary of recommendations for developing tax payment of online business operators from interviews with 20 key informants of online business operators, consisting of 15 online business operators in Phetchabun Province, 2 Excise Department officials, 2 Revenue Department officials, and 1 politician, totaling 20 people. The results of the study found that online business operators have knowledge and understanding of tax payment, but still encounter problems and obstacles in implementing the process and need assistance from the government to implement it correctly. In addition, entrepreneurs with higher education tend to have a higher level of correct and appropriate understanding of tax payment. In addition, entrepreneurs who sell processed fruits face problems and need more guidance on how to operate than other groups. Therefore, in organizing training to provide knowledge, it should be divided according to the groups of entrepreneurs, focusing mainly on those who graduated with a degree lower than a bachelor's degree.

Keywords: Online business operators, Tax payment, Knowledge, Tax payment problems, Phetchabun Province

1. บทนำ

ในปัจจุบันสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในทุกๆด้าน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี อันเนื่องมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ อีกทั้งการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองโลก แต่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งปัญหามลภาวะในอากาศ ปัญหาฝุ่นควัน มลภาวะทางน้ำ ตลอดจนการแพร่กระจายของเชื้อโรคต่าง ๆ อย่างรวดเร็วขึ้น จนทำให้เกิดโรคอุบัติใหม่ขึ้นอย่างเช่น เชื้อไวรัสโควิด 19 (Covid-19) ทำให้การออกไปซื้อสินค้า-บริการด้วยตนเองลดน้อยลง เพราะกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยต่อสุขภาพ ทำให้ในช่วงที่ผ่านมาธุรกิจ e-Commerce ได้เข้ามามีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในระบบเศรษฐกิจยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยการใช้สื่อในการเป็นพื้นที่ขายสินค้าทำให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้สะดวก อีกทั้งการขายสินค้าออนไลน์ยังมีต้นทุนที่ต่ำเนื่องจากไม่จำเป็นต้องมีสำนักงานที่ตั้ง ไม่ต้องมีพนักงานขายสินค้าได้ตลอดเวลา

การเลือกจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับความเข้าใจในการชำระภาษีของผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ มีความสำคัญในเชิงนโยบายและการบริหารจัดการรายได้ของภาครัฐ เนื่องจากจังหวัดเพชรบูรณ์มีแนวโน้มการเติบโตของธุรกิจออนไลน์สูงขึ้นควบคู่ไปกับการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักของจังหวัด ข้อมูลจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาระบุว่า ในปี 2567 จังหวัดเพชรบูรณ์มีนักท่องเที่ยวเข้าพักในโรงแรมและรีสอร์ทรวม 198,998 คน เพิ่มขึ้นจาก 191,571 คนในปี 2566 คิดเป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 3.88 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2567) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวมถึงผู้ค้าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นต่างหันมาใช้ช่องทางออนไลน์มากขึ้นเพื่อตอบสนองพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไป สอดคล้องกับรายงานของ SiteMinder ที่ระบุว่าอัตราการจองโรงแรมล่วงหน้าในประเทศไทยเพิ่มขึ้น 35% และรายได้เฉลี่ยต่อวันของโรงแรมไทยเติบโต 19% (กรุงเทพธุรกิจ, 2567) ซึ่งสะท้อนถึงความนิยมในการจองที่พักผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์มากขึ้น ดังนั้น ธุรกิจโรงแรม รีสอร์ท ร้านค้า และผลิตภัณฑ์ OTOP ในเพชรบูรณ์จึงมีการขยายตัวในช่องทางออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญ แต่ในขณะเดียวกันก็อาจประสบปัญหาด้านความเข้าใจเกี่ยวกับภาระภาษีที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจออนไลน์ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานและการเสียภาษีให้ถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากนี้การเติบโตของเศรษฐกิจดิจิทัลในจังหวัดเพชรบูรณ์ยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างรายได้ของภาครัฐ ซึ่งจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการเก็บภาษีให้เหมาะสมกับรูปแบบธุรกิจที่เปลี่ยนไป ผู้ประกอบการที่หันมาขายสินค้าผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Agoda, Booking.com, Trip.com หรือแพลตฟอร์ม e-commerce ต่างๆ อาจยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายภาษีที่เกี่ยวข้องกับการค้าผ่านช่องทางดิจิทัล ปัจจุบัน กฎหมายกำหนดให้ธุรกิจออนไลน์ต้องมีการยื่นแบบภาษีและเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) หากมีรายได้เกิน 1.8 ล้านบาทต่อปี รวมถึงภาษีเงินได้นิติบุคคลหรือภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามโครงสร้างรายได้ของธุรกิจ (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดเพชรบูรณ์, 2566) อย่างไรก็ตาม ธุรกิจขนาดเล็กจำนวนมากในเพชรบูรณ์ เช่น ผู้ประกอบการ OTOP ที่ขายมะขามแปรรูปหรือผู้ให้บริการที่พักขนาด 1-20 ห้อง อาจไม่มีระบบบัญชีที่เป็นมาตรฐาน ทำให้เกิดปัญหาในการจัดทำรายงานภาษีที่ถูกต้อง นอกจากนี้ รายงานของ SiteMinder ยังสะท้อนว่าการจัดเก็บภาษีเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ได้เกิดปัญหาวารัฐจะสามารถจัดเก็บภาษีได้อย่างไร เนื่องจากรัฐไม่อาจทราบได้ว่าใครเป็นผู้ประกอบอาชีพค้าขายสินค้าออนไลน์บ้าง จึงทำให้เกิดปัญหาในการจัดเก็บภาษี ดังนั้นรัฐบาลจึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร โดยตราเป็นพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 48) พ.ศ. 2562 ว่าด้วยการชำระเงินภาษีผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment) บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2562 สถาบันการเงินต้องส่งรายงานธุรกรรมครั้งแรกภายในเดือนมีนาคม 2563 โดยมี ผลบังคับใช้กับ ร้านค้าออนไลน์ ผู้ประกอบการ มนุษย์เงินเดือน อาชีพรับจ้าง บริษัท-ห้างร้านต่าง ๆ รวมถึงผู้มีรายได้อื่น ๆ ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลที่ไม่ได้มีการยื่นภาษีอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะผู้ที่รับโอนเงินผ่านระบบออนไลน์เกิน 3,000 ครั้งต่อปี หรือผู้ที่รับโอนชำระสินค้าด้วยบัตรเครดิต หรือบัตรเดบิตทุกบัญชีตั้งแต่ 400 ครั้งและมียอดเงินรวมกันตั้งแต่ 2 ล้านบาทขึ้นไปข้อมูล

ธุรกรรมออนไลน์ทั้ง 2 กลุ่มจะถูกส่งไปเข้าสู่ศูนย์ข้อมูลกลาง หรือ “บิ๊กดาต้า” ของกรมสรรพากร เพื่อที่จะนำข้อมูลไปตรวจสอบการชำระภาษี หรือเพื่อเรียกเก็บภาษีจากผู้ขายสินค้าออนไลน์ต่อไป (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2561) และต้องทำความเข้าใจ

จากที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าการจัดเก็บภาษีกับผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์ยังคงเป็นเรื่องใหม่เพราะเพิ่งเริ่มมีพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายรัษฎากร พ.ศ.2562 ในมาตรา 3 ที่ได้มีการกำหนดให้เพิ่มบทบัญญัติมาตรา 3 สัตตรส โดยให้สถาบันการเงินหรือผู้ให้บริการอิเล็กทรอนิกส์ตามกฎหมายเป็นผู้มีหน้าที่รายงานข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่มีธุรกรรมลักษณะเฉพาะในปีที่ล่วงมา เฉพาะที่อยู่ในความครอบครองต่อกรมสรรพากรภายในเดือนมีนาคมของทุกปี ซึ่งผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์ยังไม่เข้าใจซึ่งส่งผลกระทบทำให้ไม่ต้องการขายสินค้าออนไลน์ เพราะทำให้รายได้ที่ลดลง หรือผู้ประกอบการบางคนเข้าใจว่าขายสินค้าออนไลน์ไม่ต้องนำเงินได้ หรือรายได้ของตนจากการขายสินค้าออนไลน์ไปเสียภาษี ก็อาจจะไม่ทำให้ผู้ประกอบการ อีกทั้งกฎหมายที่ออกมาก็ไม่อาจนำมาเรียกเก็บภาษีเงินได้ของผู้ประกอบการซึ่งขายสินค้าออนไลน์ได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย (บุญยกร มุสิกโก, 2564) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจการศึกษาความเข้าใจในการชำระภาษีของผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ยังเป็นปัญหาสำคัญของผู้ประกอบการ e-commerce โดยการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นที่จะทราบปัญหาอุปสรรคของการชำระภาษี และมีข้อเสนอแนะแนวทางการจัดเก็บภาษีที่เหมาะสมแก่ผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเข้าใจของผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เกี่ยวกับการชำระภาษี
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เกี่ยวกับการชำระภาษี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการทำความเข้าใจที่ถูกต้องเหมาะสมในการชำระภาษีของผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์
4. เพื่อศึกษารูปแบบโครงสร้างเชิงแนวคิด (Conceptual Framework) ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการชำระภาษีของผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ในจังหวัดเพชรบูรณ์
5. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดเก็บภาษีที่เหมาะสม แก่ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ในจังหวัดเพชรบูรณ์
6. เพื่อจัดทำบทสรุปข้อเสนอแนะในการพัฒนาการชำระภาษีของผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์

3. ทบทวนวรรณกรรม

3.1 ทฤษฎีการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี

การปฏิบัติตามกฎหมายภาษีหมายถึงการที่ผู้เสียภาษีดำเนินการตามข้อกำหนดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเสียภาษี โดยครอบคลุมทั้งการคำนวณภาษี การยื่นแบบแสดงรายการภาษี และการชำระภาษีให้ถูกต้องและตรงตามกำหนดเวลา แนวคิดเรื่องการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบภาษีของทุกประเทศ เนื่องจากการที่ประชาชนและภาคธุรกิจให้ความร่วมมือในการชำระภาษีอย่างถูกต้องจะช่วยให้รัฐสามารถจัดเก็บรายได้เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติตามภาษีของผู้เสียภาษีไม่ได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้เสียภาษี

โดยทฤษฎีการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี (Tax Compliance Theory) เป็นแนวคิดที่ช่วยอธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามภาษีของผู้เสียภาษี โดยมีพื้นฐานมาจากศาสตร์หลายด้าน เช่น จิตวิทยา เศรษฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ซึ่งทำให้สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้เสียภาษีในมิติต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุม ในเชิงจิตวิทยา ปัจจัยด้านเจตคติและการรับรู้ของผู้เสียภาษีมิบทบาทสำคัญต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี เช่น หากผู้เสียภาษีมีความเชื่อว่าระบบภาษีมีความเป็นธรรม

และรัฐใช้เงินภาษีอย่างมีประสิทธิภาพ ก็มีแนวโน้มที่จะให้ความร่วมมือในการชำระภาษีมากขึ้นในทางกลับกัน หากมีการรับรู้ว่ารระบบภาษีไม่เป็นธรรม อัตราภาษีสูงเกินไป หรือมีการใช้จ่ายงบประมาณของภาครัฐอย่างไร้ประสิทธิภาพ ผู้เสียภาษีอาจมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงภาษีหรือเลี่ยงการยื่นแบบแสดงรายการภาษี (James & Alley, 2002) ซึ่งสามารถแบ่งเป็นหลายมิติได้ดังต่อไปนี้

มิติด้านเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม (Behavioral Economics) ชี้ให้เห็นว่าผู้เสียภาษีตัดสินใจปฏิบัติตามกฎหมายภาษีโดยพิจารณาจากต้นทุนและผลประโยชน์ที่ได้รับซึ่งรวมถึงความเสี่ยงในการถูกตรวจสอบและลงโทษหากไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย โดยทั่วไปหากอัตราการตรวจสอบของกรมสรรพากรสูง และบทลงโทษสำหรับการหลีกเลี่ยงภาษีมีความรุนแรง ผู้เสียภาษีมักจะมีแนวโน้มปฏิบัติตามมากขึ้น ในขณะที่หากโอกาสถูกตรวจสอบต่ำ หรือบทลงโทษไม่รุนแรง ผู้เสียภาษีบางส่วนอาจเลือกที่จะหลีกเลี่ยงหรือเลี่ยงภาษี

มิติสังคมศาสตร์ พฤติกรรมการเสียภาษีของประชาชนได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางสังคม เช่น ค่านิยมทางสังคม ความกดดันจากกลุ่มคนรอบข้าง และบรรทัดฐานทางสังคม ตัวอย่างเช่น ในสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเสียภาษีอย่างถูกต้อง ผู้ประกอบการหรือนักธุรกิจทั่วไปอาจรู้สึกว่ามีหน้าที่ต้องทำตามแนวปฏิบัตินั้น อย่างไรก็ตาม หากในสังคมมีการแพร่หลายของพฤติกรรมเลี่ยงภาษี ผู้เสียภาษีบางรายอาจมองว่าการไม่ปฏิบัติตามเป็นเรื่องปกติและไม่จำเป็นต้องทำตามกฎหมาย

จึงสามารถกล่าวได้ว่า ทฤษฎีการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีช่วยให้เข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้เสียภาษี ซึ่งรวมถึงปัจจัยด้านจิตวิทยา เศรษฐศาสตร์ และสังคม การนำแนวคิดนี้ไปใช้ในการออกแบบนโยบายภาษีสามารถช่วยให้ภาครัฐพัฒนากลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการปฏิบัติตามภาษี เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับภาษี การเพิ่มความโปร่งใสของการใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐ และการกำหนดมาตรการลงโทษที่เหมาะสมเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้เสียภาษีปฏิบัติตามกฎหมายภาษีได้ดียิ่งขึ้น

สำหรับองค์ประกอบของการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี ผู้ศึกษาสามารถสรุปการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีสามารถแบ่งองค์ประกอบได้ดังนี้

1) องค์ประกอบด้านความรู้และการรับรู้เกี่ยวกับภาษี (Tax Knowledge and Awareness) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของภาษี วิธีการคำนวณภาษี และขั้นตอนการยื่นภาษีล้วนมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้เสียภาษีปฏิบัติตามกฎหมาย (Kirchler, 2007) การศึกษาพบว่าผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับภาษีมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามกฎหมายมากขึ้น เนื่องจากเข้าใจถึงประโยชน์ของภาษีและผลเสียของการหลีกเลี่ยง (Richardson & Sawyer, 2001)

2) องค์ประกอบด้านทัศนคติและการยอมรับต่อการเสียภาษี (Attitudes towards Tax Compliance) ทัศนคติที่ดีต่อการเสียภาษีมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการปฏิบัติตาม ผู้เสียภาษีที่มองว่าภาษีเป็นหน้าที่ และมีประโยชน์ในการพัฒนาสังคมมีแนวโน้มที่จะยินดีปฏิบัติตามมากกว่าผู้ที่มองว่าภาษีเป็นภาระ (Braithwaite, 2009) การให้ความรู้และสร้างความเข้าใจถึงบทบาทของภาษีช่วยเพิ่มทัศนคติเชิงบวกในกลุ่มผู้ประกอบการและประชาชนทั่วไป

3) องค์ประกอบด้านการรับรู้ความเสี่ยงและการถูกลงโทษ (Perception of Risk and Penalties) ผู้เสียภาษีมักจะมีแนวโน้มปฏิบัติตามกฎหมายมากขึ้นเมื่อรับรู้ว่ามีความเสี่ยงในการถูกลงโทษ เช่น การเสียค่าปรับหรือการถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย การรับรู้ถึงความเสี่ยงนี้ส่งผลต่อพฤติกรรมการเสียภาษีในทางบวก ซึ่งมีการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการเข้มงวดในการตรวจสอบและการลงโทษที่ชัดเจนช่วยลดปัญหาการเลี่ยงภาษี (Allingham & Sandmo, 1972; Slemrod & Yitzhaki, 2002)

4) องค์ประกอบด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติตาม (Motivational Factors) การปฏิบัติตามกฎหมายภาษีได้รับอิทธิพลจากแรงจูงใจที่หลากหลาย เช่น แรงจูงใจจากความต้องการเป็นส่วนหนึ่งในสังคม (Social Motivation) และแรงจูงใจด้านภาวะเศรษฐกิจส่วนตัว (Economic Motivation) ซึ่งผู้เสียภาษีที่มีแรงจูงใจเชิงบวกมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามมากกว่า (Deci & Ryan, 1985)

5) องค์ประกอบด้านความโปร่งใสและการสื่อสารจากภาครัฐ (Government Transparency and Communication) การให้ข้อมูลและการสื่อสารที่ชัดเจนจากภาครัฐเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีช่วยสร้างความเชื่อมั่นในระบบภาษีและเพิ่มความยินดีในการปฏิบัติตาม การเปิดเผยข้อมูลและการรายงานการใช้จ่ายจากภาษีช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจจากประชาชน (James & Alley, 2002)

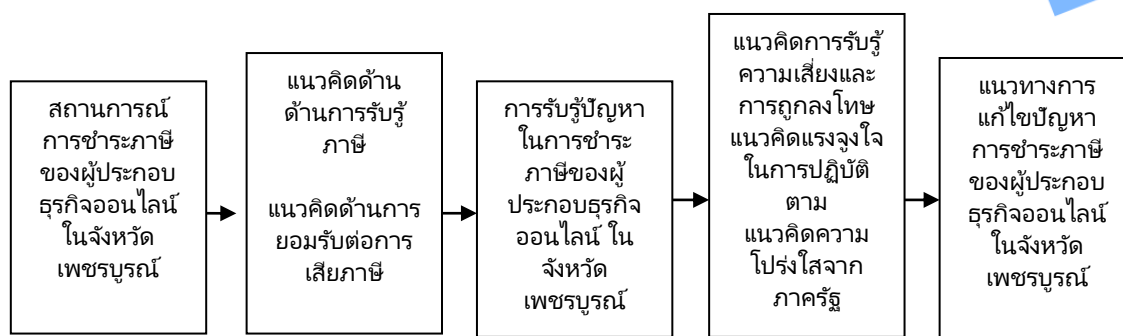
โดยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าวิชดา นาราทรพย์ (2558) ปัญหาการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ : กรณีศึกษาการซื้อขายสินค้าที่มีรูปร่างผ่านทางอินเทอร์เน็ตของผู้ประกอบการจดทะเบียนในราชอาณาจักร พบว่า สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากบทบัญญัติกฎหมายตามประมวลรัษฎากรนั้นยังบัญญัติไว้ไม่ครอบคลุมหรือไม่ชัดเจน ทำให้ผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์อีกเป็นจำนวนมากไม่ได้เข้าสู่ระบบการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มอย่างถูกต้อง จึงก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องของราคาสินค้าซึ่งมาจากแหล่งที่มาที่แตกต่างกัน ระหว่างการซื้อขายสินค้าตามร้านค้าทั่วไปกับการซื้อขายสินค้าผ่านทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือการซื้อขายสินค้าผ่านทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์จะมีราคาต่ำกว่าเนื่องจากไม่ได้คิดคำนวณภาษีมูลค่าเพิ่มรวมอยู่ด้วย ซึ่งขัดกับหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี อีกทั้งวิธีปฏิบัติในระบบการจัดเก็บภาษีอากรยังเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือยังไม่อำนวยความสะดวก หรือความรวดเร็วให้กับผู้เสียภาษีและในแง่ของเจ้าหน้าที่ผู้จัดเก็บภาษีอากรก็ยังไม่มีการตรวจสอบการหนีภาษีได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งขัดกับหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี นอกจากนี้เมื่อระบบการจัดเก็บภาษีไร้ซึ่งประสิทธิภาพ ย่อมก่อให้เกิดการบิดเบือนต่อการตัดสินใจในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้เสียภาษีเพิ่มขึ้น จึงขัดกับหลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจอีกด้วย ส่วนศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ และจักริน วชิรเมธิน (2560) ทำการศึกษาเรื่องภาษีเงินได้บุคคลธรรมดากับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ พบว่าผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ถือเป็นผู้มีเงินได้พึงประเมินมีสิทธิและหน้าที่ต้องชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเช่นเดียวกับผู้ประกอบการทั่วไป หากผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ยังไม่มีความรู้เรื่องภาษีที่เพียงพอหรือมีความรู้เพียงเล็กน้อย อาจทำให้ผู้ประกอบการยื่นแบบแสดงรายการภาษีผิดพลาด ยื่นภาษีไม่ครบถ้วน ไม่ตรงเวลา หรือไม่ยื่นภาษีเลยเพราะไม่ทราบว่าตนเองมีหน้าที่ต้องยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา อันส่งผลให้ ผู้ประกอบการต้องชำระภาษี เบี้ยปรับ และเงินเพิ่มที่ถือเป็นต้นทุนเพิ่มที่ไม่จำเป็นของผู้ประกอบการก็ได้

นอกจากนั้นวรวิทย์ ศิริมหาพฤกษ์ (2560) ทำการศึกษาเรื่องการตรวจสอบภาษีเกี่ยวกับการธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ พบว่าการตรวจสอบภาษีอากรตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศหลายฉบับ ซึ่งที่สำคัญประกอบด้วยมาเลเซีย ไอร์แลนด์ ออสเตรเลีย และสิงคโปร์ พบว่ากฎหมายของต่างประเทศให้อำนาจเจ้าพนักงานในการตรวจสอบหลักฐานที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ไว้ชัดเจน และสามารถขอให้บุคคลที่ครอบครองดูแลอุปกรณ์จัดเก็บข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ให้รหัสผ่านหรือทำให้เจ้าพนักงานเข้าถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นได้ รวมถึงให้อำนาจในการคัดลอกข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นได้โดยถือว่าเป็นพยานหลักฐานเช่นเดียวกับพยานเอกสาร ตลอดจนการขอข้อมูลเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ได้ และมีข้อเสนอให้ปรับปรุงแก้ไขประมวลรัษฎากร เพื่อรองรับกระบวนการตรวจสอบภาษีอากรในธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับพยานหลักฐาน เอกสาร บัญชี บันทึกรหัส หรือข้อมูลอื่นใดที่จัดเก็บอยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) โดยข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย ได้แก่ 1) การเข้าถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ 2) การยึดหรืออายัดเอกสารที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ 3) การถอดรหัสข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ 4) อำนาจในการขอข้อมูลเพิ่มเติม 5) หน้าที่ของผู้เสียภาษีอากร โดยให้อำนาจเจ้าพนักงานกระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น รวมถึงข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ ได้แก่ 1) การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางภาษีอากร (Tax Information Exchange) 2) ปรับปรุงระบบการเสียภาษีอากร 3) พัฒนาทักษะของพนักงานเจ้าหน้าที่ และ 4) สร้างความตระหนักแก่ผู้เสียภาษีอากร ซึ่งคล้ายคลึงกับการศึกษาของบุญกร มุสิก (2562) ทำการศึกษาเรื่องผลกระทบตอรายได้ของผู้ประกอบการซึ่งขายสินค้าออนไลน์ที่เกิดจากการรายงานข้อมูลของบุคคลที่มีธุรกรรมลักษณะเฉพาะ : ศึกษากรณีผู้มีเงินได้เป็นบุคคลธรรมดา พบว่ามี

ผู้ประกอบการที่ได้รับหมายเรียกจากเจ้าพนักงานประเมินเนื่องจากไม่เสียภาษีหรือเสียภาษีไม่ถูกต้องครบถ้วน อันเนื่องมาจากการอุทราบายงานข้อมูลทางธุรกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งถือว่าได้ว่าเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการรายงานข้อมูลทางธุรกรรมทางธุรกรรมที่มีลักษณะเฉพาะคิดเป็นร้อยละ 46.67 (21 ราย) จากจำนวนผู้ประกอบการทั้งหมด 47 ราย และคิดเป็น 5.07% ของผู้ประกอบการทั้งหมด 414 คน จึงสรุปได้ว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่ได้รับผลกระทบจากการรายงานข้อมูลทางธุรกรรมทางธุรกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ และตัวแปรที่ทำให้ผู้ประกอบการได้รับผลกระทบจากการรายงานข้อมูลทางธุรกรรมทางธุรกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ 1) การจดทะเบียนพาณิชย์, 2) การมีหลักแหล่งของกิจการ, 3) ช่องทางหรือแพลตฟอร์มที่ใช้ในการซื้อขายสินค้า, 4) รูปแบบบัญชีธนาคาร, 5) การที่ช่วงก่อนปี พ.ศ.2562 ผู้ประกอบการได้รับการติดต่อจากเจ้าพนักงานประเมินภาษีหรือไม่ได้รับการติดต่อ 6) การที่ผู้ประกอบการเคยได้รับการร้องเรียนเกี่ยวกับสินค้าหรือไม่เคยได้รับการร้องเรียนเกี่ยวกับสินค้า นอกจากนี้ ผู้ประกอบการที่ได้รับหมายเรียกจากเจ้าพนักงานประเมินเนื่องจากไม่เสียภาษีหรือเสียภาษีไม่ถูกต้องครบถ้วน แล้วส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการขายสินค้าด้วยการเพิ่มราคาสินค้าขึ้น เพื่อชดเชยภาษีที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากการอุทราบายงานข้อมูลทางธุรกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ ร้อยละ 28.57 จากผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจำนวน 21 คน และ คิดเป็นร้อยละ 1.45 จากผู้ประกอบการทั้งหมด 414 คน จึงสรุปได้ว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่ได้รับผลกระทบต่อการรายได้จากการรายงานข้อมูลทางธุรกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ

ส่วนพิมพ์ชนก ยิ้มยลยศ (2565) ทำการศึกษาเรื่องทัศนคติต่อการชำระภาษีของผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์อิสระ ในเขตกรณีศึกษาตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการชำระภาษี ของผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์อิสระที่แตกต่างกัน ส่วนเพศและสถานภาพที่แตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการชำระภาษีที่ไม่แตกต่างกัน โดยมีข้อเสนอแนะ ควรศึกษาต่อยอดหาแนวทางในการรับมือผู้ที่ไม่มาชำระภาษีให้ถูกต้องตามกฎหมายและใช้ระบบการตรวจสอบการหนีภาษีที่เป็นระบบและเชื่อถือได้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและความเท่าเทียมกันในกลุ่มผู้ประกอบการที่มาชำระภาษีอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เป็นไปในทางเดียวกับจอมเจตน์ ตรีเมฆ และคณะ (2567) ศึกษาเรื่องแนวทางในการพัฒนา และการแก้ไขกฎหมายการขายสินค้าและบริการทางออนไลน์ในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ปัญหา และอุปสรรคของผู้ประกอบการธุรกิจขายสินค้าและบริการทางออนไลน์ในประเทศไทย ได้แก่ ปัญหาด้านผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ ออนไลน์ ซึ่งรัฐไม่รู้ตัวตน หรือไม่สามารถระบุตัวตนของผู้ขายได้, ปัญหาด้านการคุ้มครองข้อมูลของผู้บริโภค, ปัญหาด้านการคุ้มครองผู้บริโภค, ปัญหาการจดทะเบียนธุรกิจออนไลน์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย, ปัญหาการดำเนินคดีของผู้เสียหาย และการติดตามผู้กระทำผิด, ปัญหาการขาดการส่งเสริม และสนับสนุนจากภาครัฐ, และปัญหาการขาดความเชื่อมั่นของผู้บริโภคสินค้าและบริการของผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ในส่วนของปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการขายสินค้าและบริการทางออนไลน์ในประเทศไทย ได้แก่ ปัญหาความเข้าใจเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจ และช่องว่างทางกฎหมายเกี่ยวกับบริษัทที่จดทะเบียนอยู่ในต่างประเทศ ในส่วนของแนวทางในการพัฒนา และแก้ไขกฎหมายการขายสินค้าและบริการทางออนไลน์ในประเทศไทย ภาครัฐควรร่วมมือกับภาคเอกชนในการพัฒนา และสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์กลางที่เป็นของประเทศไทย, ภาครัฐควรดำเนินการยกเว้นภาษีสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ในระยะเริ่มแรก, ภาครัฐควรดำเนินการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะที่กำกับดูแลการซื้อขายสินค้าและบริการออนไลน์ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การทำธุรกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์, ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดการฉ้อโกงออนไลน์ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติควรพัฒนาปรับปรุงระบบการแจ้งความออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าและบริการออนไลน์

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ระเบียบวิธีการวิจัย

4.1 รูปแบบการดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย แนวคิด และทฤษฎีต่างๆ (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์หรือการขายสินค้าออนไลน์ ตลอดจนแนวทางเรื่องภาษีอากรที่เกี่ยวข้องกับการขายสินค้าและบริการทางออนไลน์ของประเทศ การศึกษานี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามภาษีของผู้ประกอบการออนไลน์

4.2 ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ

การศึกษานี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและครอบคลุมมิติที่สำคัญของประเด็นการศึกษาด้านภาษีของผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกที่ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทของปัญหา โดยผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างหลักของการศึกษา เนื่องจากพวกเขาเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายภาษีโดยตรง จึงสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์จริงในการชำระภาษี ปัญหาอุปสรรคที่พบเจอ รวมถึงทัศนคติและปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีของภาคธุรกิจออนไลน์ กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ประกอบด้วยผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ในจังหวัดเพชรบูรณ์จำนวน 15 ท่าน นักวิชาการจากกรมสรรพสามิต 2 ท่าน นักวิชาการจากกรมสรรพากร 2 ท่าน และนักการเมือง 1 ท่าน รวมทั้งหมด 20 ท่าน ซึ่งล้วนเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการชำระภาษีของธุรกิจออนไลน์ และมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางการบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงการให้คำแนะนำเชิงนโยบายและการบริหารจัดการด้านภาษีอากร

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นแบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured Interview or Formal Interview) เป็นลักษณะของการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดกรอบชัดเจน โดยใช้คำถามเดียวกันกับทุกคน ซึ่งแนวคำถามของแบบสัมภาษณ์ได้มาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาสร้างแนวคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีการตรวจสอบเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นดังกล่าว ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยง (Validity) แล้วนำมาแก้ไขเพื่อให้ได้ เครื่องมือที่มีความเที่ยงตรง สามารถที่จะวัดในสิ่งที่จะวัดได้และนำมาใช้ในการตอบวัตถุประสงค์การศึกษา

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และการวิเคราะห์ข้อมูลและเนื้อหา (Content Analysis) จากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ โดยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และจากข้อมูลปฐมภูมิ ทั้งนี้ในการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้อง ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยการเปรียบเทียบคำตอบของผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย เพื่อหาความสอดคล้องหรือความแตกต่างกันของข้อมูล ช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือ

ให้ผลการวิเคราะห์ และทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ประกอบกับการตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูล ว่าถูกต้องสมบูรณ์และเป็นไปตามทัศนคติของเจ้าของข้อมูลว่าถูกต้องหรือไม่อย่างไร

5.1 ผลการศึกษา

5.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเสียภาษีของผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

5.1.1 ความรู้ และการรับรู้เกี่ยวกับภาษี (Tax Knowledge and Awareness)

จากการสังเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัจจัยความรู้และการรับรู้เกี่ยวกับภาษี (Tax Knowledge and Awareness) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเสียภาษีของผู้ประกอบการออนไลน์ส่วนใหญ่ ผู้ตอบหลายคนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการเสียภาษี วิธีการคำนวณภาษี รวมถึงการจัดเตรียมเอกสารรายรับรายจ่าย ทำให้เกิดความลังเลและความผิดพลาดในการดำเนินการ แม้ว่าผู้ตอบบางรายจะพยายามศึกษาข้อมูลด้วยตนเอง แต่ข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งต่างๆ ยังไม่ชัดเจนและไม่ครอบคลุม ส่งผลให้เกิดความสับสนในการดำเนินงาน

5.1.2 ทัศนคติ และการยอมรับ ต่อการเสียภาษี (Attitudes towards Tax Compliance)

จากการสังเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้ประกอบการบางรายมีความลังเลที่จะปฏิบัติตามเนื่องจากมองว่าขั้นตอนในการยื่นภาษีมีความซับซ้อนและยุ่งยาก อีกทั้งรายได้ที่ได้รับยังไม่สูงมากนัก ทำให้เกิดความคิดว่าการเสียภาษียังไม่จำเป็นในช่วงแรกของการดำเนินธุรกิจ ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจที่จะชะลอการยื่นภาษีออกไป

5.1.3 การรับรู้ความเสี่ยง และการถูกลงโทษ (Perception of Risk and Penalties)

จากการสังเคราะห์ข้อมูลพบว่า การรับรู้ความเสี่ยง และการถูกลงโทษ มีผลอย่างมากต่อการตัดสินใจของผู้ตอบหลายคน โดยผู้ที่เริ่มเสียภาษีส่วนใหญ่ได้รับแรงกระตุ้นจากข่าวสารเกี่ยวกับการตรวจสอบย้อนหลังของหน่วยงานรัฐ หรือได้รับคำเตือนจากเจ้าหน้าที่สรรพากร ทำให้เกิดความกังวลว่าจะถูกเรียกเก็บภาษีย้อนหลังและต้องเสียค่าปรับในอัตราสูง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ตอบเริ่มตัดสินใจปฏิบัติตามกฎหมาย

5.1.4 แรงจูงใจในการปฏิบัติตาม (Motivation Factor)

จากการสังเคราะห์ข้อมูลพบว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติตามเป็นปัจจัยที่พบในบางกลุ่มของผู้ตอบ โดยผู้ตอบบางรายมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ขาดความรู้และความมั่นใจในการดำเนินการ จึงเลือกที่จะจ้างผู้เชี่ยวชาญด้านบัญชีหรือที่ปรึกษาเข้ามาช่วยดำเนินการ เพื่อให้มั่นใจว่าการเสียภาษีจะถูกต้องตามกฎหมาย

5.1.5 ความโปร่งใส และการสื่อสารจากภาครัฐ (Government Transparency and Communication)

จากการสังเคราะห์ข้อมูลพบว่าความโปร่งใส และการสื่อสารจากภาครัฐมีผลกระทบอย่างมากต่อการตัดสินใจของผู้ประกอบการออนไลน์ ผู้ตอบหลายคนระบุว่าไม่เคยได้รับข้อมูลหรือคำแนะนำจากหน่วยงานรัฐเกี่ยวกับวิธีการเสียภาษี ส่งผลให้ต้องศึกษาข้อมูลด้วยตนเองจากแหล่งต่างๆ ซึ่งข้อมูลที่ได้รับมีความไม่ชัดเจน ทำให้เกิดความสับสนและความกังวลในการดำเนินการตามขั้นตอนที่ถูกต้อง

5.2 ปัญหา และอุปสรรค (ข้อจำกัด) ของผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

5.2.1 ความซับซ้อนของขั้นตอนการชำระภาษี

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่พบว่าขั้นตอนการชำระภาษีมีความซับซ้อนตั้งแต่เริ่มต้นสมัครใช้งานระบบของกรมสรรพากร โดยเฉพาะการยื่นภาษีออนไลน์ที่มีรายละเอียดและขั้นตอน

จำนวนมาก ทำให้ผู้ประกอบการรู้สึกว่ายากต่อการดำเนินการด้วยตนเอง นอกจากนี้ ผู้ประกอบการยังมีความกังวลว่าดำเนินการผิดขั้นตอนและส่งผลต่อการคำนวณภาษีที่ไม่ถูกต้อง

5.2.2 การขาดความรู้เกี่ยวกับการคำนวณภาษี

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีความไม่เข้าใจเกี่ยวกับการคำนวณรายได้สุทธิ การคำนวณภาษีประเภทต่างๆ และการจัดเตรียมเอกสารสำหรับการยื่นภาษี ทำให้เกิดความกลัวในการดำเนินการเองและกลัวว่าจะคำนวณผิดพลาด นอกจากนี้ ยังมีความสับสนในการแยกประเภทภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและภาษีมูลค่าเพิ่ม

5.2.3 ขาดแหล่งข้อมูลและคำแนะนำที่ชัดเจนจากหน่วยงานรัฐ

ผู้ประกอบการหลายรายระบุว่าพวกเขาไม่ได้รับคำแนะนำหรือข้อมูลที่ชัดเจนจากหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการชำระภาษีโดยเฉพาะผู้ประกอบการรายย่อยในต่างจังหวัดที่ไม่มีช่องทางให้คำปรึกษาโดยตรงหรือการจัดอบรมเกี่ยวกับการเสียภาษี ส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตด้วยตนเอง ซึ่งบางครั้งข้อมูลที่ได้รับก็ไม่ถูกต้องและทำให้เกิดความสับสนมากขึ้น

5.2.4 ปัญหาในการจัดเก็บเอกสารประกอบการยื่นภาษี

ผู้ประกอบการจำนวนหนึ่งมีปัญหาในการจัดเก็บเอกสารรายรับรายจ่ายอย่างถูกต้องและเป็นระบบ ส่งผลให้ไม่สามารถนำเอกสารเหล่านี้มาใช้ในการลดหย่อนภาษีหรือประกอบการยื่นภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ในบางกรณีผู้ประกอบการไม่ได้รับใบเสร็จหรือหลักฐานการซื้อขายจากคู่ค้า ทำให้ขาดเอกสารประกอบการยื่นภาษี

5.2.5 การขอคืนเงินภาษีและการตรวจสอบจากหน่วยงานรัฐ

ผู้ประกอบการบางรายพบว่าการขอคืนเงินภาษีมีความยุ่งยาก เนื่องจากระบบมักมีการตรวจสอบเอกสารเพิ่มเติมและมักถูกเรียกให้ชำระภาษีเพิ่มนอกจากนี้ ขั้นตอนการตรวจสอบของหน่วยงานรัฐยังใช้เวลานานและมีความซับซ้อน ส่งผลให้ผู้ประกอบการเกิดความไม่มั่นใจและรู้สึกว่าการยื่นเอกสารด้วยตัวเองอาจส่งผลเสียมากกว่าผลดี

5.3 แนวทางการพัฒนาการชำระภาษีของผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์

จากการพิจารณาปัญหา พบว่าแนวทางการพัฒนาการชำระภาษีของผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์ สามารถแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วนหลัก ดังต่อไปนี้

5.3.1 ปรับปรุงระบบการยื่นภาษีให้ใช้งานง่ายและลดขั้นตอนที่ซับซ้อน

เนื่องจากปัญหาหลักของผู้ประกอบการคือระบบการชำระภาษีที่มีความซับซ้อน โดยเฉพาะในขั้นตอนแรกของการสมัครและการยื่นภาษีผ่านระบบออนไลน์ หลายคนพบว่าขั้นตอนเหล่านี้ยุ่งยาก ทำให้เกิดความไม่สะดวกและความไม่ยากต่อการดำเนินการต่อในอนาคต อีกทั้งข้อมูลเกี่ยวกับประเภทภาษีที่ต้องชำระยังไม่ชัดเจน ส่งผลให้เกิดความสับสนและอาจนำไปสู่ข้อผิดพลาดในการยื่นภาษี

5.3.2 ให้ความรู้และอบรมเกี่ยวกับการคำนวณภาษีและการจัดเตรียมเอกสาร

เนื่องจากผู้ประกอบการจำนวนมากยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการคำนวณรายได้สุทธิและการจัดเตรียมเอกสารสำหรับการยื่นภาษี ความกังวลเรื่องการคำนวณที่ผิดพลาดทำให้บางคนลังเลที่จะดำเนินการด้วยตัวเอง อีกทั้งการขาดที่ปรึกษาทางภาษีส่งผลให้ไม่มั่นใจในการยื่นภาษีอย่างถูกต้อง

5.3.3 จัดให้มีช่องทางให้คำปรึกษาทางภาษีที่สะดวกและครอบคลุมทุกพื้นที่

เนื่องจากการไม่มีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำโดยตรงและไม่มีช่องทางออนไลน์ที่สะดวกในการปรึกษาทำให้ผู้ประกอบการต้องอาศัยข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ซึ่งบางครั้งอาจไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน นอกจากนี้ การไม่มีช่องทางให้คำปรึกษาแบบตัวต่อตัวในพื้นที่ต่างจังหวัดยังทำให้เกิดความลำบากในการเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็น

5.3.4 ลดภาระค่าใช้จ่ายในการจ้างผู้เชี่ยวชาญด้านภาษี

เนื่องจากความซับซ้อนของระบบภาษี ผู้ประกอบการหลายรายต้องจ้างนักบัญชีหรือผู้เชี่ยวชาญด้านภาษีมาช่วยยื่นภาษีให้ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมที่บางคนไม่อยากเสีย แต่ไม่มีทางเลือกเพราะขาดความรู้ในการดำเนินการด้วยตัวเอง

6. การอภิปรายผล

6.1 อภิปรายผล

จากผลการศึกษา ซึ่งพบว่าปัจจัยความรู้และการรับรู้เกี่ยวกับภาษี (Tax Knowledge and Awareness) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเสียภาษีของผู้ประกอบการออนไลน์ส่วนใหญ่ ผู้ตอบหลายคนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการเสียภาษี วิธีการคำนวณภาษี รวมถึงการจัดเตรียมเอกสารรายรับรายจ่าย ทำให้เกิดความลังเลและความผิดพลาดในการดำเนินการ แม้ว่าผู้ตอบบางรายจะพยายามศึกษาข้อมูลด้วยตนเอง แต่ข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งต่างๆ ยังไม่ชัดเจนและไม่ครอบคลุม ส่งผลให้เกิดความสับสนในการดำเนินงาน สอดคล้องกับการศึกษาของศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ และจักริน วชิรเมธิน (2560) ทำการศึกษาเรื่องภาษีเงินได้บุคคลธรรมดากับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ถือเป็นผู้มีเงินได้พึงประเมิน มีสิทธิและหน้าที่ต้องชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเช่นเดียวกับผู้ประกอบการทั่วไป หากผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ยังไม่มีความรู้เรื่องภาษีที่ดีพอหรือมีความรู้เพียงเล็กน้อย อาจทำให้ผู้ประกอบการยื่นแบบแสดงรายการภาษีผิดพลาด ยื่นภาษีไม่ครบถ้วน ไม่ตรงเวลา หรือไม่ยื่นภาษีเลยเพราะไม่ทราบว่าตนเองมีหน้าที่ต้องยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับการศึกษาของจอมเดช ตรีเมฆ และคณะ (2566) ศึกษาเรื่องแนวทางในการพัฒนา และการแก้ไขกฎหมายการขายสินค้าและบริการทางออนไลน์ในประเทศไทย โดยผลการศึกษาพบว่าปัญหา และอุปสรรคของผู้ประกอบการธุรกิจขายสินค้าและบริการทางออนไลน์ในประเทศไทย ได้แก่ ปัญหาความเข้าใจเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ และช่องว่างทางกฎหมายเกี่ยวกับบริษัทที่จดทะเบียนอยู่ในต่างประเทศ นอกจากนั้นยังเป็นไปในทางเดียวกับการศึกษาของวิชดา นารินทร์ (2558) ปัญหาการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ : กรณีศึกษาการซื้อขายสินค้าที่มีรูปร่างผ่านทางอินเทอร์เน็ตของผู้ประกอบการจดทะเบียนในราชอาณาจักร พบว่า สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากบทบัญญัติกฎหมายตามประมวลรัษฎากรนั้นยังบัญญัติไว้ไม่ครอบคลุมหรือไม่ชัดเจน ทำให้ผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์อีกเป็นจำนวนมากไม่ได้เข้าสู่ระบบการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มอย่างถูกต้อง จึงก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องของราคาสินค้าซึ่งมาจากแหล่งที่มาที่แตกต่างกัน ระหว่างการซื้อขายสินค้าตามร้านค้าทั่วไปกับการซื้อขายสินค้าผ่านทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และบุญกร มุสิกโก (2562) ทำการศึกษาเรื่องผลกระทบต่อการได้ของผู้ประกอบการซึ่งขายสินค้าออนไลน์ที่เกิดจากการรายงานข้อมูลของบุคคลที่มีธุรกรรมลักษณะเฉพาะ : ศึกษากรณีผู้มีเงินได้เป็นบุคคลธรรมดา พบว่ามีผู้ประกอบการที่ได้รับหมายเรียกจากเจ้าพนักงานประเมินเนื่องจากไม่เสียภาษีหรือเสียภาษีไม่ถูกต้องครบถ้วน อันเนื่องมาจากการถูกรายงานข้อมูลทางธุรกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ รวมถึงพิมพ์ชนก ยิ้มยลยศ (2565) ทำการศึกษาเรื่องทัศนคติต่อการชำระภาษีของผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์อิสระในเขตกรณีศึกษาตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร โดยพบว่า อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการชำระภาษี ของผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์อิสระที่แตกต่างกัน

6.2 ข้อค้นพบจากงานวิจัย

ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคในการชำระภาษีของผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์ ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นหลักได้สี่ด้าน คือ

ประการแรก ความยุ่งยากและความซับซ้อนของขั้นตอนการชำระภาษี ผู้ประกอบการหลายรายพบว่าการสมัครและดำเนินการผ่านระบบออนไลน์มีขั้นตอนที่ซับซ้อนและเข้าใจยาก ส่งผลให้เกิดความสับสนเกี่ยวกับประเภทภาษีที่ต้องชำระ อีกทั้งยังมีความไม่แน่ใจในข้อกำหนดของภาครัฐ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการทำธุรกรรมข้ามจังหวัดหรือข้ามประเทศ นอกจากนี้ หลายคนยังพบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับภาษีไม่ชัดเจนและยากต่อการเข้าถึง

ประการที่สอง ผู้ประกอบการขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการคำนวณภาษี การจัดเตรียมเอกสาร และการบริหารบัญชี หลายรายไม่มั่นใจว่าต้องคำนวณรายได้และค่าใช้จ่าย สหุทธิอย่างไร หรือเอกสารที่ต้องใช้มีอะไรบ้าง ทำให้เกิดความกลัวว่าจะดำเนินการผิดพลาดและส่งผลกระทบต่อภาระภาษีของตนเอง

ประการที่สาม ผู้ประกอบการขาดช่องทางให้คำปรึกษาทางภาษีจากภาครัฐอย่างชัดเจนและทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ต่างจังหวัดที่ไม่มีศูนย์ให้บริการหรือเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำแบบตัวต่อตัว ทำให้ต้องพึ่งพาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตซึ่งอาจไม่ถูกต้อง ระบบให้คำปรึกษาออนไลน์ของกรมสรรพากรยังไม่มีความสะดวกเพียงพอ ส่งผลให้ผู้ประกอบการยังคงมีข้อสงสัยและไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมั่นใจ

ประการสุดท้าย ค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมในการจ้างผู้เชี่ยวชาญด้านภาษีเป็นอีกหนึ่งอุปสรรคสำคัญ เนื่องจากหลายรายไม่มีความรู้ด้านบัญชีและการยื่นภาษี จึงจำเป็นต้องจ้างนักบัญชีหรือสำนักงานบัญชีเพื่อช่วยดำเนินการ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นและเป็นภาระต่อธุรกิจขนาดเล็ก ปัญหาทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่าระบบการชำระภาษียังไม่เอื้อต่อผู้ประกอบการออนไลน์ที่ไม่มีความรู้เฉพาะทางด้านบัญชีและภาษี ส่งผลให้หลายคนเลือกที่จะหลีกเลี่ยงการยื่นภาษีหรือต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมควรมุ่งเน้นไปที่การลดความซับซ้อนของระบบภาษี การให้ความรู้ที่เข้าถึงได้ง่าย การจัดตั้งช่องทางให้คำปรึกษาที่สะดวก และการลดภาระค่าใช้จ่ายในการขอรับบริการจากผู้เชี่ยวชาญ

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

7.1 บทสรุป

7.1.1 สรุปผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเสียภาษีของผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

1) สรุปผลการศึกษาคำถามและการรับรู้เกี่ยวกับภาษี

จากการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับภาษี โดยเฉพาะในเรื่องการคำนวณรายได้สุทธิ การจัดเตรียมเอกสารสำหรับการยื่นภาษี และข้อกำหนดเกี่ยวกับประเภทภาษีที่ต้องชำระ หลายคนไม่สามารถแยกแยะได้ว่าภาษีที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของตนเองมีอะไรบ้าง เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หรือภาษีนิติบุคคล ทำให้เกิดความสับสนในการดำเนินการทางภาษี อีกทั้งยังพบว่ากระบวนการและข้อกำหนดของกรมสรรพากรค่อนข้างซับซ้อน โดยเฉพาะการยื่นภาษีผ่านระบบออนไลน์ที่มีขั้นตอนหลากหลายและต้องใช้เอกสารประกอบจำนวนมาก ส่งผลให้ผู้ประกอบการบางส่วนเลือกที่จะหลีกเลี่ยงการดำเนินการด้วยตนเองและต้องจ้างนักบัญชีหรือผู้เชี่ยวชาญทางภาษีมาช่วยดำเนินการแทน ซึ่งเป็นภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมสำหรับธุรกิจขนาดเล็ก นอกจากนี้ การขาดช่องทางให้คำปรึกษาทางภาษีที่เข้าถึงได้ง่ายยังเป็นอุปสรรคสำคัญ เพราะเมื่อผู้ประกอบการมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการเสียภาษี มักต้องอาศัยการค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต หรือการสอบถามจากบุคคลอื่น ซึ่งข้อมูลที่ได้รับอาจไม่ถูกต้องหรือไม่ครอบคลุม ส่งผลให้เกิดความไม่มั่นใจในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอย่างถูกต้อง

นอกจากนี้ การรับรู้เกี่ยวกับภาษีของผู้ประกอบการออนไลน์ยังคงอยู่ในระดับต่ำ อันเนื่องมาจากการขาดแคมเปญประชาสัมพันธ์หรือแนวทางการสื่อสารจากภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ แม้ว่ากรมสรรพากรจะมีเว็บไซต์และช่องทางออนไลน์ให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับภาษี แต่ข้อมูลดังกล่าวมักนำเสนอในรูปแบบที่ซับซ้อนและใช้ภาษาทางกฎหมายที่เข้าใจยากทำให้ผู้ประกอบการโดยเฉพาะผู้ที่ไม่มีพื้นฐานด้านบัญชีและภาษี รู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ยากและไม่น่าสนใจ ส่งผลให้พวกเขามีความตระหนักรู้เกี่ยวกับการเสียภาษีต่ำ และอาจมีแนวโน้มในการหลีกเลี่ยงหรือชะลอการดำเนินการด้านภาษีออกไป ในบางกรณี การรับรู้ถึงความเสี่ยงและบทลงโทษจากการหลีกเลี่ยงภาษีก็ยังไม่ชัดเจนพอ เนื่องจากผู้ประกอบการบางรายไม่ทราบถึงโทษทางกฎหมายที่อาจ

เกิดขึ้นหากไม่ชำระภาษีตามกำหนด ทำให้การปฏิบัติตามกฎหมายภาษียังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ดังนั้น แนวทางในการปรับปรุงความรู้และการรับรู้เกี่ยวกับภาษีควรมุ่งเน้นไปที่การให้ความรู้ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย มีช่องทางให้คำปรึกษาที่สะดวก และเพิ่มความตระหนักถึงผลกระทบของการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายภาษีผ่านมาตรการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ

2) สรุปผลการศึกษาทัศนคติ และการยอมรับ ต่อการเสียภาษี

จากการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์มีทัศนคติที่หลากหลายต่อการเสียภาษี โดยส่วนหนึ่งมองว่าการเสียภาษีเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบการและมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตาม กลุ่มนี้ยังคงมีข้อกังวลเกี่ยวกับระบบการจัดเก็บภาษีที่ยุ่งยาก ซับซ้อน และมีขั้นตอนที่ไม่เอื้อต่อผู้ประกอบการรายย่อย หลายคนรู้สึกว่าการเสียภาษีในปัจจุบันไม่ได้ออกแบบมาเพื่อรองรับธุรกิจออนไลน์ขนาดเล็ก ทำให้พวกเขารู้สึกว่าต้องเสียภาษีในอัตราที่ไม่เป็นธรรมเมื่อเทียบกับรายได้จริง นอกจากนี้ ยังพบว่าความรู้สึกต่อความโปร่งใสของภาครัฐเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อทัศนคติของผู้ประกอบการเกี่ยวกับการเสียภาษี หากพวกเขามองว่าภาษีที่จ่ายไปถูกนำไปใช้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อธุรกิจของพวกเขา ก็จะมีแนวโน้มยอมรับการเสียภาษีมากขึ้น แต่ในทางกลับกัน หากมองว่าภาครัฐไม่มีความโปร่งใส หรือมีการใช้เงินภาษีอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกไม่อยากเสียภาษี และมองว่าภาษีเป็นภาระที่ไม่จำเป็น

ในแง่ของการยอมรับต่อการเสียภาษี พบว่าผู้ประกอบการออนไลน์ส่วนใหญ่มีแนวโน้มปฏิบัติตามกฎหมายภาษี หากระบบภาษีมีความชัดเจน เข้าใจง่าย และไม่สร้างภาระที่มากเกินไป อย่างไรก็ตาม ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับภาษี ได้แก่ แรงจูงใจในการเสียภาษี เช่น สิทธิประโยชน์ทางภาษีหรือสิทธิพิเศษที่ภาครัฐอาจมอบให้กับผู้ที่ปฏิบัติตาม นอกจากนี้ ความกลัวต่อบทลงโทษจากการหลีกเลี่ยงภาษีก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่กระตุ้นให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม หากระบบการตรวจสอบและบทลงโทษไม่มีความเข้มงวดเพียงพอ หรือไม่มีการบังคับใช้ที่เป็นธรรม ผู้ประกอบการบางส่วนอาจเลือกที่จะหลีกเลี่ยงการเสียภาษีเพื่อลดต้นทุนทางธุรกิจ อีกทั้งบางคนยังมีทัศนคติว่า "ถ้าไม่มีใครตรวจสอบก็ไม่จำเป็นต้องเสีย" ซึ่งสะท้อนถึงช่องว่างในระบบบังคับใช้กฎหมายของภาครัฐ ดังนั้น การเพิ่มแรงจูงใจในการเสียภาษีและสร้างระบบที่มีความยืดหยุ่นสำหรับธุรกิจออนไลน์ โดยเฉพาะธุรกิจขนาดเล็ก อาจช่วยเพิ่มอัตราการยอมรับและลดปัญหาการหลีกเลี่ยงภาษีในระยะยาว

3) สรุปผลการศึกษารับรู้ความเสี่ยงและการถูกลงโทษ

จากการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์มีระดับการรับรู้ความเสี่ยงและการถูกลงโทษที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับภาษี ช่องทางการให้ข้อมูลของภาครัฐ และประสบการณ์ของตนเองหรือบุคคลรอบข้างเกี่ยวกับการถูกตรวจสอบภาษี ผู้ประกอบการบางรายที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีและกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีแนวโน้มที่จะรับรู้ความเสี่ยงจากการหลีกเลี่ยงภาษีได้มากกว่า และตระหนักกว่าหากไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ อาจนำไปสู่บทลงโทษทางกฎหมาย เช่น การถูกเรียกตรวจสอบบัญชี การเสียค่าปรับ หรือแม้กระทั่งการดำเนินคดีทางกฎหมาย อย่างไรก็ตาม มีผู้ประกอบการอีกจำนวนมากที่ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายภาษีและไม่มีความตระหนักถึงบทลงโทษอย่างชัดเจน ซึ่งทำให้พวกเขามองว่าการเสียภาษีเป็นเรื่องรองจากการดำเนินธุรกิจ และอาจประเมินความเสี่ยงของการถูกลงโทษต่ำกว่าความเป็นจริง นอกจากนี้ ความเข้มงวดของภาครัฐในการบังคับใช้กฎหมายยังส่งผลต่อการรับรู้ความเสี่ยง หากพบว่ามีกรณีการตรวจสอบที่ไม่ครอบคลุมหรือมีเพียงบางธุรกิจที่ถูกเรียกตรวจสอบ ผู้ประกอบการบางรายอาจมองว่าตนเองมีโอกาสต่ำที่จะถูกลงโทษ และเลือกที่จะไม่ยื่นภาษีหรือยื่นเฉพาะบางส่วนเพื่อหลีกเลี่ยงภาระภาษี

ในแง่ของผลกระทบจากการถูกลงโทษ พบว่าผู้ประกอบการที่เคยมีประสบการณ์ถูกตรวจสอบภาษีหรือลงโทษมาก่อนมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามกฎหมายมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มธุรกิจขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณและต้องการหลีกเลี่ยงค่าปรับที่อาจส่งผลกระทบต่อสถานะทางการเงิน อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่ยังไม่เคยประสบปัญหาด้านภาษีโดยตรง มักจะให้ความสำคัญกับผลกระทบด้านอื่น เช่น ความสะดวกในการดำเนิน

ธุรกิจ และต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการยื่นภาษีมากกว่าความเสี่ยงของการถูกลงโทษ นอกจากนี้ การรับรู้ภาครัฐไม่มีมาตรการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพ หรือมีการยกเว้นให้กับธุรกิจบางประเภท อาจทำให้เกิดพฤติกรรมเลี่ยงภาษีมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มที่มองว่าระบบภาษีปัจจุบันไม่เป็นธรรมสำหรับธุรกิจออนไลน์ ดังนั้น การเพิ่มมาตรการบังคับใช้ที่มีความโปร่งใสและยุติธรรม รวมถึงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทลงโทษอย่างชัดเจน จะช่วยให้ผู้ประกอบการมีความตระหนักถึงความเสี่ยงและลดแนวโน้มในการหลีกเลี่ยงภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) สรุปผลการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติตาม

จากการศึกษาพบว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีของผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน โดยปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้ผู้ประกอบการเลือกที่จะปฏิบัติตามคือความเข้าใจในประโยชน์ของการเสียภาษี ทั้งในเชิงของการมีความถูกต้องทางกฎหมายและการสร้างความมั่นคงให้กับธุรกิจในระยะยาว ผู้ประกอบการที่มีความเข้าใจว่าการชำระภาษีช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือให้กับธุรกิจ และอาจนำไปสู่โอกาสทางธุรกิจที่เพิ่มขึ้น เช่น การสามารถเข้าถึงสินเชื่อจากธนาคารหรือการร่วมมือกับคู่ค้ารายใหญ่ที่ต้องการคู่ค้าที่มีประวัติทางภาษีที่ชัดเจน จะมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านภาษีมากขึ้น นอกจากนี้ ผู้ประกอบการที่มองว่าการเสียภาษีเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ และเชื่อมั่นในระบบการจัดเก็บภาษีของภาครัฐมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบมากกว่ากลุ่มที่มองว่าภาษีเป็นภาระที่ไม่จำเป็น อย่างไรก็ตาม แรงจูงใจดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับภาระที่ภาครัฐต้องสร้างความเข้าใจและให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับประโยชน์ของการเสียภาษี โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อยที่อาจมีความกังวลเกี่ยวกับภาระต้นทุนที่เพิ่มขึ้นหากต้องชำระภาษีตามกฎหมาย

อีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีคือมาตรการจูงใจจากภาครัฐ เช่น การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับธุรกิจขนาดเล็ก หรือการออกแบบระบบการเสียภาษีที่สะดวกและง่ายต่อการใช้งาน หากผู้ประกอบการรู้สึกว่าการเสียภาษีมีความเป็นธรรม โปร่งใส และไม่ซับซ้อนจนเกินไป พวกเขาจะมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามมากขึ้น นอกจากนี้ การมีช่องทางให้คำปรึกษาด้านภาษีที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น การให้คำปรึกษาผ่านระบบออนไลน์หรือศูนย์บริการในพื้นที่ต่าง ๆ ก็ช่วยให้ผู้ประกอบการรู้สึกมั่นใจในการปฏิบัติตามกฎหมายมากขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากผู้ประกอบการมองว่าการเสียภาษีเป็นภาระที่ซับซ้อนและมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม เช่น ต้องจ้างนักบัญชีหรือใช้บริการที่ปรึกษาภาษีเพื่อดำเนินการให้ อาจทำให้พวกเขามีแนวโน้มที่จะเลี่ยงภาษีหรือชะลอการเข้าสู่ระบบภาษี ดังนั้น การพัฒนาระบบภาษีให้มีความสะดวกควบคู่ไปกับการให้แรงจูงใจที่ชัดเจน จะช่วยเพิ่มอัตราการปฏิบัติตามของผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) สรุปผลการศึกษาความโปร่งใสและการสื่อสารจากภาครัฐ

ผลการศึกษาพบว่าความโปร่งใสและการสื่อสารจากภาครัฐมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์ในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี ความโปร่งใสหมายถึงความชัดเจนของข้อมูล กฎระเบียบ และแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับภาษี รวมถึงความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมายภาษีในทุกระดับของผู้ประกอบการ หากผู้ประกอบการมีความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับภาระภาษีของตนเอง และรับรู้ว่ากฎระเบียบถูกบังคับใช้อย่างเสมอภาค โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ จะทำให้พวกเขามีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามมากขึ้น อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลที่ได้รับพบว่า ผู้ประกอบการหลายรายยังมีความกังวลเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายภาษีที่อาจมีความไม่สม่ำเสมอหรือมีลักษณะเลือกปฏิบัติ ซึ่งส่งผลให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นใจและอาจทำให้บางรายพยายามหลีกเลี่ยงภาษีแทนที่จะเข้าสู่ระบบอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ ผู้ประกอบการบางกลุ่มยังมองว่าภาครัฐควรให้ข้อมูลที่โปร่งใสมากขึ้นเกี่ยวกับการนำเงินภาษีไปใช้ประโยชน์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าภาษีที่พวกเขาจ่ายไปนั้นมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศและเศรษฐกิจโดยรวม

ในด้านการสื่อสารจากภาครัฐ พบว่าผู้ประกอบการออนไลน์จำนวนมากต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงได้ง่ายและให้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน และเข้าใจง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เพิ่งเริ่มต้นธุรกิจและยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับระบบภาษีในเชิงลึก การให้ข้อมูลที่ซับซ้อนและใช้ภาษาทางกฎหมายที่เข้าใจยากอาจเป็นอุปสรรค

สำคัญที่ทำให้ผู้ประกอบการบางรายเลือกที่จะไม่เข้าสู่ระบบภาษีเพราะกังวลว่าจะดำเนินการผิดพลาด ดังนั้น ภาครัฐควรพัฒนาแนวทางการสื่อสารที่ชัดเจนขึ้น เช่น การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเว็บไซต์ที่ใช้งานง่าย หรือการให้คำแนะนำผ่านโซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นช่องทางที่ผู้ประกอบการออนไลน์ใช้งานอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะว่าภาครัฐควรมีหน่วยงานเฉพาะที่สามารถให้คำปรึกษาด้านภาษีในลักษณะโต้ตอบได้ เช่น การเปิดช่องทางให้ผู้ประกอบการสามารถสอบถามข้อสงสัยผ่านระบบแชท หรือการจัดทำวิดีโอและเอกสารแนะนำที่เข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้ประกอบการมีข้อมูลที่ชัดเจนในการดำเนินการเรื่องภาษีอย่างถูกต้องและมั่นใจมากขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะ

7.2.1 ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ

จากผลการศึกษาที่ผ่านมา พบว่าผู้ประกอบการขายสินค้าออนไลน์เผชิญกับอุปสรรคหลายประการในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี ทั้งในด้านความยุ่งยากของกระบวนการยื่นภาษี ความไม่เข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณภาษี ความกังวลเกี่ยวกับความเสี่ยงและบทลงโทษ แรงจูงใจในการปฏิบัติตามที่ยังไม่เพียงพอ รวมถึงปัญหาด้านความโปร่งใสและการสื่อสารจากภาครัฐ ดังนั้น เพื่อให้ระบบภาษีมมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถกระตุ้นให้ผู้ประกอบการเข้าสู่ระบบภาษีโดยสมัครใจ ภาครัฐดำเนินมาตรการที่ครอบคลุมในหลายด้าน

อันดับแรก ภาครัฐปรับปรุงกระบวนการยื่นภาษีให้มีความสะดวกและเข้าถึงได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะสำหรับผู้ประกอบการรายย่อยที่ไม่มีความรู้ด้านภาษีและบัญชีมากนัก การออกแบบระบบที่เป็นมิตรต่อผู้ใช้ (User-friendly) เช่น การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ช่วยให้การยื่นภาษีเป็นไปโดยอัตโนมัติ หรือการใช้ AI เพื่อช่วยแนะนำประเภทภาษีที่ต้องชำระ จะช่วยลดความซับซ้อนของกระบวนการและทำให้ผู้ประกอบการสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ภาครัฐจัดทำคู่มือภาษีสำหรับผู้ประกอบการออนไลน์ที่อธิบายข้อมูลในภาษาที่เข้าใจง่าย และเผยแพร่ผ่านช่องทางที่เข้าถึงได้สะดวก เช่น เว็บไซต์ หน่วยงานภาครัฐ และโซเชียลมีเดีย

ส่วนด้านความรู้และการอบรม ภาครัฐจัดโครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับภาษีให้กับผู้ประกอบการออนไลน์อย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการให้ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง เช่น วิธีการคำนวณรายได้สุทธิ การจัดเตรียมเอกสารประกอบการยื่นภาษี และสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่ผู้ประกอบการสามารถใช้ได้ การอบรมควรมีทั้งรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ รวมถึงการให้คำปรึกษาแบบตัวต่อตัวเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาเฉพาะของแต่ละธุรกิจ

สำหรับด้านความเสี่ยงและบทลงโทษ ภาครัฐสร้างระบบแจ้งเตือนและให้คำแนะนำแก่ผู้ประกอบการที่อาจละเลยหรือไม่เข้าใจเรื่องภาษี แทนที่จะมุ่งเน้นไปที่การลงโทษเป็นหลัก เช่น การส่งข้อความแจ้งเตือนเมื่อใกล้ถึงกำหนดเวลายื่นภาษี หรือการให้โอกาสในการแก้ไขข้อผิดพลาดก่อนที่จะถูกลงโทษจริง นอกจากนี้ ควรมีการกำหนดโทษที่เป็นธรรมและสอดคล้องกับขนาดของธุรกิจ เพื่อไม่ให้เป็นการเกินไปต่อผู้ประกอบการรายเล็ก

นอกจากนั้นในด้านแรงจูงใจ ภาครัฐส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเห็นถึงประโยชน์ของการเสียภาษี เช่น การใช้รายได้ภาษีไปพัฒนาสาธารณูปโภคและโครงการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจออนไลน์โดยตรง เช่น การพัฒนาระบบขนส่งพัสดุ หรือการให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ที่เสียภาษีอย่างถูกต้อง เช่น การลดหย่อนภาษีในปีถัดไป หรือการให้โอกาสเข้าร่วมโครงการสนับสนุนธุรกิจจากภาครัฐ

สุดท้าย ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับความโปร่งใสและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ภาครัฐจัดทำช่องทางให้คำปรึกษาที่สะดวก เช่น ศูนย์บริการภาษีออนไลน์ที่สามารถตอบคำถามแบบเรียลไทม์ หรือการเปิดช่องทางให้ผู้ประกอบการสามารถแจ้งข้อร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหาภาษีที่พบเจอได้โดยตรง นอกจากนี้ ควรเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้จ่ายภาษีให้ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนเห็นถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเสียภาษี และสร้างความเชื่อมั่นว่าระบบภาษีมีความเป็นธรรมและโปร่งใสอย่างแท้จริง

7.2.2 ข้อเสนอแนะต่อสังคม

จากผลการศึกษาพบว่าความเข้าใจและการปฏิบัติตามภาษีของผู้ประกอบการออนไลน์ได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย รวมถึงการรับรู้ภาษี ทัศนคติและการยอมรับต่อการเสียภาษี การรับรู้ความเสี่ยงและการถูกลงโทษ แรงจูงใจในการปฏิบัติตาม และความโปร่งใสของภาครัฐ ดังนั้น สังคมควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษีที่ถูกต้อง โดยสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความสำคัญของภาษีต่อการพัฒนาประเทศและการดำเนินชีวิตของประชาชนโดยรวม สังคมสามารถช่วยลดช่องว่างด้านความรู้และความเข้าใจในเรื่องภาษีโดยสนับสนุนให้มีแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงได้ง่าย ส่งเสริมการแบ่งปันความรู้ในชุมชนออนไลน์ หรือจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้ประกอบการ นอกจากนี้ สังคมควรช่วยสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนและผู้ประกอบการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีโดยเน้นถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ เช่น การได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี การสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนหรือสินเชื่อทางธุรกิจ และการได้รับความเชื่อมั่นจากลูกค้า อีกทั้งควรช่วยส่งเสริมความโปร่งใสของการจัดเก็บและใช้จ่ายภาษีของภาครัฐผ่านการตรวจสอบและตั้งคำถามในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสนับสนุนการพัฒนาระบบภาษีให้มีความสะดวกและเป็นธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ สังคมยังสามารถมีบทบาทในการสร้างวัฒนธรรมการบริโภคที่สนับสนุนผู้ประกอบการที่เสียภาษีอย่างถูกต้อง ซึ่งจะช่วยสร้างแรงกดดันให้ธุรกิจที่อยู่นอกระบบต้องปรับตัวและเข้าสู่ระบบภาษีอย่างเต็มรูปแบบ การให้การยอมรับและสนับสนุนผู้ที่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างถูกต้องจะช่วยสร้างสมดุลระหว่างการแข่งขันทางธุรกิจและการทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความยั่งยืนในระยะยาว หากสังคมสามารถร่วมมือกันในหลากหลายมิติ เหล่านี้ จะช่วยส่งเสริมให้ระบบภาษีของประเทศมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นที่ยอมรับมากขึ้น ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลและสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้ประกอบการออนไลน์ทุกกลุ่ม

7.2.3 ข้อเสนอแนะต่อผู้ประกอบการ

จากผลการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการออนไลน์ยังคงเผชิญกับความท้าทายด้านความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติตามข้อกำหนดทางภาษี ดังนั้นผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการศึกษากฎหมายภาษีที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของตนเอง เพื่อให้สามารถวางแผนภาษีได้อย่างถูกต้องและหลีกเลี่ยงปัญหาทางกฎหมายในอนาคต ควรติดตามข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายภาษีอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจเข้าร่วมการอบรม สัมมนา หรือใช้ช่องทางออนไลน์ในการหาข้อมูลจากแหล่งที่เชื่อถือได้ เช่น เว็บไซต์ของกรมสรรพากรหรือที่ปรึกษาทางภาษีที่มีความเชี่ยวชาญ ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการจัดทำบัญชีและเอกสารทางการเงินอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถคำนวณภาษีได้อย่างถูกต้อง รวมถึงสามารถใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงในกรณีที่ต้องมีการตรวจสอบจากหน่วยงานรัฐ การใช้ซอฟต์แวร์บัญชีหรือจ้างนักบัญชีเพื่อช่วยจัดการภาษีอาจเป็นทางเลือกที่ดีในการลดข้อผิดพลาด นอกจากนี้ ผู้ประกอบการควรมีทัศนคติที่เปิดกว้างต่อการเสียภาษี โดยตระหนักว่าภาษีเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ หากปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอย่างถูกต้อง นอกจากจะช่วยลดความเสี่ยงทางกฎหมายแล้ว ยังช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของธุรกิจในสายตาของลูกค้าและคู่ค้า ซึ่งจะส่งผลดีต่อการขยายตัวของธุรกิจในระยะยาว อีกทั้งควรพิจารณาถึงผลกระทบของการหลีกเลี่ยงภาษี ไม่เพียงแต่ในแง่ของบทลงโทษที่อาจเกิดขึ้น แต่ยังรวมถึงการเสียโอกาสทางธุรกิจ เช่น การไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีหรือความยากลำบากในการเข้าถึงสินเชื่อธุรกิจ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มผู้ประกอบการเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ด้านภาษี รวมถึงเสนอแนะต่อภาครัฐเพื่อให้มีมาตรการสนับสนุนที่เหมาะสม ผู้ประกอบการที่ปรับตัวเข้าสู่ระบบภาษีอย่างถูกต้องจะสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างมั่นคงและเติบโตอย่างยั่งยืนในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล

8. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2567). *สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทย รายจังหวัด ปี 2567*. สืบค้นจาก <https://mots.go.th/news/category/760>.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2567). *เปิด 12 อันดับแพลตฟอร์มท่องเที่ยวออนไลน์ ทำรายได้สูงสุดให้โรงแรมไทยปี 66*. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/business/1111368>.
- จอมเดช ตรีเมฆ, ศศิภัทรา ศิริวาโท, ธัชกร อิตติลักษณ์, รสธร ตั้บรรเทิง และวีรญา อังศุธรถาวริน. (2567). แนวทางในการพัฒนาและการแก้ไขกฎหมายการขายสินค้าและบริการทางออนไลน์ในประเทศไทย. *วารสารนวัตกรรมสังคม*, 7(1), 93-124.
- บุญกร มุสิก. (2562). *ผลกระทบต่อรายได้ของผู้ประกอบการซึ่งขายสินค้าออนไลน์ที่เกิดจากการรายงานข้อมูลของบุคคลที่มีธุรกรรมลักษณะเฉพาะ: ศึกษากรณีผู้มีเงินได้เป็นบุคคลธรรมดา* (Unpublished Independent study). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ และจักริน วชิรเมธิน. (2560). ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กับพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 9(Special), 236-248.
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดเพชรบูรณ์. (2566). *จังหวัดเพชรบูรณ์จัดโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์มะขามแปรรูปและพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์มะขามแปรรูปสู่ OTOP Premium และส่งเสริมช่องทางการตลาดเชิงรุกในยุค New Normal*. สืบค้นจาก <https://phetchabun.cdd.go.th/2023/06/09/0906256601>
- สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย. (2561). *สรุป "เก็บภาษีขายของออนไลน์" เริ่มเมื่อไหร่ ใช้กับใครบ้าง*. สืบค้นจาก <https://money.kapook.com/view203300.html>
- Allingham, M. G., & Sandmo, A. (1972). Income tax evasion: A theoretical analysis. *Journal of Public Economics*, 1(3-4), 323-338.
- Braithwaite, V. (2009). *Defiance in taxation and governance: Resisting and dismissing authority in a democracy*. Cheltenham, UK and Northampton, USA: Edward Elgar.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. New York: Plenum Press.
- James, S., & Alley, C. (2002). Tax compliance, self-assessment, and tax administration in New Zealand—Is the carrot or the stick more appropriate to encourage compliance. *New Zealand Journal of Taxation Law and Policy*, 8, 23-45.
- Kirchler, E. (2007). *The economic psychology of tax behaviour*. Cambridge University Press.
- Richardson, G., & Sawyer, A. J. (2001). A taxonomy of the tax compliance literature: Further findings, problems and prospects. *Australian Tax Forum*, 16, 137-320.
- Slemrod, J., & Yitzhaki, S. (2002). Tax avoidance, evasion, and administration. In A. J. Auerbach & M. Feldstein (Eds.), *Handbook of public economics* (Vol. 3, pp. 1423-1470). Elsevier.

รูปแบบการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนขาดโอกาสของ สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและสถานสงเคราะห์เด็กชาย บ้านปากเกร็ด ในความดูแลของกรมกิจการเด็กและเยาวชน (กรณีศึกษา : วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์)

Educational Management Model for Disadvantaged Children and Youth at Ratchawithee Girls' Home and Pak Kret Boys' Home Under the Department of Children and Youth: A Case Study of Panyapiwat Technological College

วสันต์ งามวงศ์น้อย¹ และ จอมเดช ตริเมฆ²

วันรับ: 18 พฤศจิกายน 2567 วันแก้ไข: 7 ธันวาคม 2567 ยอมรับ: 10 มกราคม 2568

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและ
การจัดการการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนฯ 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการจัดการศึกษา
ฯ และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะด้านคุณภาพต่อการจัดการศึกษาฯ โดยการศึกษาเอกสารและทำ
การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานสงเคราะห์ และสถานศึกษา
จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ ที่ปรึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ปัญญาภิวัฒน์ ผู้จัดการแผนการตลาดและประชาสัมพันธ์ ครูแนะแนววิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญา
ภิวัฒน์ ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี
นักพัฒนาสังคม นักจิตวิทยา ครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว และนักเรียนจากทั้งสองสถานสงเคราะห์
จำนวน 16 คน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการศึกษาเกิดจากการร่วมมือกัน 3 ฝ่าย ได้แก่
กรมกิจการเด็กและเยาวชนผู้ดูแลสถานสงเคราะห์ต่างๆ วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ และ
บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) โดยการมอบโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนในสถาน
สงเคราะห์ที่ขาดโอกาส ผ่านการเรียนการสอนที่เรียกว่า ทวิภาคี หรือการศึกษาที่มีทั้งการเรียน
ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติซึ่งช่วยให้เด็กสามารถเรียนและทำงานไปพร้อมๆ กัน ในด้านปัญหาและ
อุปสรรคของการจัดการศึกษานั้นพบปัญหาด้านการปรับตัวของผู้ที่มาจากสถานสงเคราะห์
การมีช่องว่างของการทำงานในระหว่างการโยกย้ายของผู้บริหารทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง และ
การได้รับการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ จึงเกิดข้อเสนอแนะที่ว่าด้วยการสนับสนุนการลดความ
เหลื่อมล้ำต่าง ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการปรับตัว ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยให้สามารถเข้ากับสถานศึกษาได้แล้วยัง

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และ
การเมือง, วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต (ผู้ประพันธ์บทความ)

² รองศาสตราจารย์, ร้อยตำรวจเอก, ดร., อาจารย์ที่ปรึกษา, วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมการสังคม
มหาวิทยาลัยรังสิต

ส่งผลช่วยให้ได้รับสิทธิการศึกษาได้มากขึ้นด้วย อีกทั้งข้อเสนอแนะด้านอุปกรณ์การเรียนต่างๆ หรือ การลดค่าใช้จ่ายที่ซ้ำซ้อนก็มีผลต่อการใช้ชีวิตในสถานศึกษาของเด็กและเยาวชนได้ ข้อเสนอแนะข้อสุดท้ายคือการผลักดันให้เกิดการดำเนินการตามนโยบายอย่างจริงจัง และการมอบหมายงานอย่างเป็นระบบซึ่งจะทำให้การดำเนินงานระหว่างการโยกย้ายตำแหน่งของผู้บริหารเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: เด็กและเยาวชนขาดโอกาส, สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี, สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด

Abstract

This study is a qualitative investigation with the objectives of: 1) examining the models and management of education for children and youth, 2) identifying problems and obstacles in educational management, and 3) exploring recommendations for improving the quality of education management. The primary informants included 16 individuals. The research findings indicate that the educational model results from collaboration among three parties, including the Department of Children and Youth who is in charge of various child care institutions, Panyapiwat Technological College, and CP ALL Public Company Limited. This collaboration provides educational opportunities for disadvantaged children and youth in shelters through a dual education system, combining theoretical learning with practical work experience, enabling students to learn and work simultaneously. In terms of problems and obstacles, the study identified issues related to the adaptation of individuals from shelters, gaps in continuity due to administrative transitions, and challenges in providing education for stateless children. Recommendations include supporting measures to reduce inequalities to facilitate adaptation, which would not only help students integrate into educational institutions but also enhance their access to educational rights. Additionally, suggestions were made regarding educational materials and reducing redundant costs, which affect the students' lives within educational settings. The final recommendation is to push for serious implementation of policies and systematic assignment of tasks to ensure continuous operations despite administrative transitions.

Keywords: Children and youth lack opportunities, Ratchawithee Girls' Home, Pak Kret Boys' Home

1. บทนำ

เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals-SDGs คือ การพัฒนาทางที่สมดุลใน 3 เสาหลักของมิติความยั่งยืน (Three Pillars of Sustainability) ซึ่งมีเป้าหมายทั้งหมด 17 เป้าหมาย โดยที่องค์การสหประชาชาติได้แบ่งเป้าหมายทั้ง 17 ข้อ นั้นออกเป็น 5 มิติ ได้แก่ มิติสังคม (People) มิติเศรษฐกิจ (Prosperity) มิติสิ่งแวดล้อม (Planet) มิติสันติภาพ และสถาบัน (Peace) และมิติหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ซึ่งจะมีความสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ของประเทศไทย และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

หากเจาะลึกลงในมิติสังคม จะเห็นได้ว่าเป้าหมายที่ 4 ในเรื่องการศึกษาที่มีคุณภาพ ที่มีเป้าประสงค์คือ สร้างหลักประกันว่าเด็กและเยาวชนทุกคนเข้าถึงการพัฒนา การดูแล และการจัดการศึกษา ให้ชายและหญิงทุกคนเข้าถึงการศึกษาวิชาเทคนิค อาชีวศึกษา อุดมศึกษา รวมถึงทักษะทางเทคนิคและอาชีพสำหรับการจ้างงาน การมีงานที่ดี และการเป็นผู้ประกอบการ ขจัดความเหลื่อมล้ำทางเพศในการศึกษา และสร้างหลักประกันว่ากลุ่มที่เปราะบางซึ่งรวมถึงผู้พิการ ชนพื้นเมือง และเด็ก เข้าถึงการศึกษและการฝึกอาชีพทุกระดับอย่างเท่าเทียมเป็นเป้าหมายที่สำคัญ เพราะเด็กและเยาวชนถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญและเป็นอนาคตของชาติ มีคุณค่าและมีความสำคัญ ต่อการพัฒนาประเทศ การที่เด็กและเยาวชนจะเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่ดี และมีศักยภาพเป็นกำลังของชาติได้นั้น จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพ การให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนทุก ๆ ด้านสังคมและบ้านเมืองนั้น ก็จะมีพลเมืองที่มั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด แต่ด้วยสภาพสังคมปัจจุบัน ยังมีเยาวชนที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา เนื่องจากสภาพทางครอบครัว เศรษฐกิจ ผู้ปกครองไม่สามารถที่จะให้บุตรหลานศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ ในขณะที่เด็กและเยาวชนเองก็ยังไม่สามารถที่จะประกอบอาชีพอันใดที่จะก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งจากการสำรวจของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ในปี 2563 นั้นพบว่า จากภาพรวมเด็กนักเรียนทั่วประเทศกว่า 7.3 ล้านคน ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มกว้างๆ ได้เป็น 3.6 ล้านคน (50%) เป็นเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นเด็กยากจน อยู่ในสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย หรือพิการ อีก 35% เป็นเด็กที่มีโอกาสทางการศึกษา และอีก 15% หรือ 1.1 ล้านคน เป็นเด็กที่ไม่มีข้อมูลในระบบการศึกษาไทย (Thaipublica, 2020) ประกอบในปี 2563 เด็กกว่า 6,000 คนอาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์ของรัฐ และ 39,000-77,000 คนที่อาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน (กัญธรมณี ลดาพงษ์พัฒนา, 2566) มูลเหตุดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การเปิดโอกาสทางการศึกษากับเด็กและเยาวชนให้ได้รับการพัฒนาต่อยอดไปจนถึงการประกอบอาชีพในอนาคต จึงเป็นสิ่งสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543)

กรมกิจการเด็กและเยาวชน มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิเด็กและเยาวชน การส่งเสริมสวัสดิการเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยการกำหนด นโยบาย มาตรการ กลไก ส่งเสริมสนับสนุนภาครัฐและภาคเอกชน ติดตามและประเมินผลการดำเนินการตามนโยบายและมาตรการที่กำหนด เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นการรวมภารกิจที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายด้านเด็กและเยาวชน จาก 3 หน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) คือ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ขาดโอกาส และผู้สูงอายุ (สท.) กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (พส.) และสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (สป.พม.) และเมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2558 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้าง โดยมีการรวบรวมและยกระดับหน่วยงานด้านเด็กและเยาวชนเป็น “กรมกิจการเด็กและเยาวชน”

ด้วยเจตนารมณ์ “เพื่อช่วยพัฒนาสังคม และประเทศชาติในด้านการศึกษา” บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) ผู้บริหารงานร้านค้าอิมสะดวก เซเว่น อีเลฟเว่น ได้ดำเนินงาน ด้านการศึกษาในระบบทวิภาคี ร่วมกับ กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2536 โดยร่วมเปิดหลักสูตรทวิภาคี ธุรกิจค้าปลีก ระดับ ปวช. และ ปวส. กับสถาบันอาชีวศึกษาของรัฐบาลจำนวน 27 สถาบัน เพื่อผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพให้กับองค์กรและ สังคมมาโดยตลอด จวบจนกระทั่งปี พ.ศ. 2548 บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) ได้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนอาชีวศึกษาของตัวเองขึ้น ภายใต้ชื่อ “วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์” เพื่อดำเนินกิจกรรมทางด้านการศึกษา ทวิภาคีอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับการรับรองมาตรฐานหลักสูตรและสถานศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการ ด้วยความตั้งใจที่จะถ่ายทอดภูมิความรู้เกี่ยวกับธุรกิจค้าปลีกที่บริษัทฯ มีประสบการณ์มาอย่างยาวนานทั้งในประเทศ และ ต่างประเทศให้กับเยาวชนได้มีความรู้ ความสามารถ ตรงกับความต้องการของภาคธุรกิจและสามารถที่จะแข่งขัน ได้ในสังคมแรงงานระดับประเทศ จากความต้องการที่สูงขึ้นของ

นักเรียน และผู้ประกอบการในการเข้าศึกษาต่อที่วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ ประกอบการขยายตัวอย่างรวดเร็วของร้านเซเว่น อีเลฟเว่น และธุรกิจต่าง ๆ ในเครือฯ ทำให้ ในปี พ.ศ.2549 บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) ได้ดำเนินการเปิด “ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์” เพิ่มเติม จำนวน 20 ศูนย์ทั่วประเทศโดยกระจายอยู่ในกรุงเทพ 10 ศูนย์ และต่างจังหวัด 10 ศูนย์ทั่วประเทศ เปิดสอนระดับ ปวช. สาขางานธุรกิจค้าปลีกร้านค้าสะดวกซื้อ กระนั้น ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของทั้งนักเรียน ผู้ปกครองและภาคธุรกิจ ทำให้บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) ร่วมมือกับสมาคมวิทยาลัยฯเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย จัดตั้งโครงการวิทยาลัยเทคโนโลยีเอกชนเครือข่าย ทวิภาคี ขึ้นใน ปี พ.ศ. 2550 จัดสอนในระดับ ปวช. และ ปวส. สาขางานธุรกิจค้าปลีกร้านค้าสะดวกซื้อ จนถึงปัจจุบันได้มีวิทยาลัยเทคโนโลยีเอกชนที่เข้าร่วมโครงการนี้ เป็นจำนวน 70 แห่งทั่วประเทศ และยังเพิ่มจำนวนต่อไปในอนาคต ปี พ.ศ.2557 ได้มีความร่วมมือกันระหว่างบริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) กับ คณะกรรมการ ส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ร่วมกันออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนลักษณะใหม่ นำการเรียนสาย อาชีวมาสู่การเรียนสายสามัญ โดยจัดทำหลักสูตรสำหรับนักเรียน ในระดับ ม.4-ม.6 หลักสูตรค้าปลีก 2 วิชา กล่าวคือ เมื่อนักเรียนสำเร็จการศึกษาจะได้รับวุฒิ ม.6 และวุฒิ ปวช. โดยการเรียนรู้เป็นลักษณะทวิภาคี เรียนภาค ทฤษฎีในห้องเรียน 3 เดือน สลับการเรียนภาคปฏิบัติที่ร้านเซเว่น อีเลฟเว่น 3 เดือน จนสำเร็จการศึกษาพร้อมการ รับประกันการมีงานทำ เมื่อสำเร็จการศึกษา โดยมีโรงเรียนในสังกัดของ สพฐ. ที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมดกว่า 50 แห่ง ด้วยเงื่อนไขการเรียนการสอนและผลประโยชน์สิทธิพิเศษเช่นเดียวกันกับวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ทุกประการ “ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์” และ “สถานศึกษาในความร่วมมือ” ได้จัดการเรียนการสอนในลักษณะ การสอนทางไกลผ่านดาวเทียม โดยคุณอาจารย์จากวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ ถ่ายทอดออกอากาศสด พร้อมกันจากห้องส่งที่วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ ที่จังหวัดนนทบุรี

วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ และสถานศึกษาในความร่วมมือ เปิดรับนักเรียนใหม่ในช่วงประมาณเดือนพฤศจิกายนจนถึงพฤษภาคมของทุกปี นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 เข้าศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือกำลังศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือสำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เข้าศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สามารถสมัครเรียนได้ในช่วงเวลาดังกล่าวของทุกปีการศึกษา โดยปกติ นักเรียนจะต้องสอบเข้าเรียนที่วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ ด้วยการสอบสัมภาษณ์จากคุณอาจารย์ของ วิทยาลัยฯ หรือคุณอาจารย์ของสถานศึกษาในความร่วมมือ

เนื่องด้วยวิธีการเรียนการสอนรูปแบบทวิภาคี 100% ลักษณะ Block Course กล่าวโดยย่อคือ นักเรียน จะเรียนวิชาการภาคทฤษฎีที่สถานศึกษา 3 เดือน สลับกับการเรียนฝึกภาคปฏิบัติงานที่สถานประกอบการ 3 เดือน เป็นระยะเวลา 3 ปี จนครบหลักสูตรทวิภาคี ดังนั้น สถานที่พักอาศัยของนักเรียนและสถานที่เรียน รวมไปถึง สถานที่ในการฝึกภาคปฏิบัติของนักเรียน ควรจะอยู่ในระยะที่ไม่ไกลเกินไปนัก เพื่อเอื้ออำนวยต่อความสะดวก วิทยาลัยฯ จึงมีนโยบายในการรับนักเรียนในห้องกินเพื่อเข้าศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ และสถานศึกษาในเครือฯ แต่ละพื้นที่และจัดสถานที่ฝึกปฏิบัติงานให้กับนักเรียน ในจุดที่ใกล้กับที่พักอาศัยมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

กรมกิจการเด็กและเยาวชน บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด(มหาชน) และวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ ได้ให้ความสำคัญและตระหนักถึงอนาคตทางการศึกษาของเด็กและเยาวชน ที่จะได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและเติบโตไปในสังคมอย่างมีคุณภาพ จึงเป็นที่มาของการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ “การศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน” ขึ้นเพื่อให้โอกาสการศึกษาแก่เยาวชน ที่จะสามารถเข้าศึกษาความรู้และได้ฝึกอาชีพ พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกให้แก่เยาวชนในความดูแลของกรมกิจการเด็กและเยาวชน ด้วยทุนการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เข้าถึงการศึกษาได้ง่ายขึ้น ซึ่งเป็นตกลงร่วมกันทั้งสามฝ่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของกรมกิจการเด็กและเยาวชน และให้โอกาสกลุ่มเยาวชนในความดูแล

ของกรมกิจการเด็กและเยาวชนให้ได้รับโอกาสในด้านการศึกษา การฝึกอบรมอาชีพการงาน ตลอดจนมีรายได้สามารถดำรงชีวิตในสังคมเป็นพลเมืองที่ดี และเป็นกำลังของประเทศต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเด็กและเยาวชนขาดโอกาสของสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ในความดูแลของกรมกิจการเด็กและเยาวชน (กรณีศึกษา: การจัดการศึกษาของวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์)

2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนขาดโอกาสของสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ในความดูแลของกรมกิจการเด็กและเยาวชน (กรณีศึกษา: การจัดการศึกษาของวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์)

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะด้านคุณภาพในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนขาดโอกาสของสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ในความดูแลของกรมกิจการเด็กและเยาวชน (กรณีศึกษา: การจัดการศึกษาของวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์)

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1 รูปแบบและขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นการวิจัยแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อให้ได้เนื้อหาเชิงลึก มีความน่าเชื่อถือ ทั้งนี้เพื่อจะหารูปแบบการให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาส และเพื่อศึกษาการจัดการการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาส (กรณีศึกษา : สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด) ด้วยการศึกษาเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนาม การสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างหรือกึ่งมีโครงสร้าง (Unstructured of Semi Structure Interviews) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร (Document Study) โดยค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเอกสาร ตำรา วิชาการทั้งจากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ วารสาร หนังสือ และสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ บทความที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาส

2) ศึกษาภาคสนาม (Field Study) คือ การลงเก็บและรวบรวมข้อมูลภาคสนาม พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของฐานข้อมูล โดยผู้วิจัยเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยตนเองเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงประเด็นจึงใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ดและเด็กหญิงบ้านราชวิถี นักพัฒนาสังคม นักจิตวิทยา ครูที่ปรึกษา ผู้บริหารวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ ประเด็นในการสัมภาษณ์มีข้อมูลพื้นฐาน สภาพทั่วไปของเด็กและเยาวชนและการจัดการการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาส (กรณีศึกษา: สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด)

3.2 ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญเป็นกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้โอกาสทางการศึกษากับเด็กและเยาวชนขาดโอกาส มี 16 คน ดังต่อไปนี้

1) ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์เป็นผู้บริหารวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์และศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 1 คน

2) ที่ปรึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์เป็นผู้ที่ดูแลในงานของคณะทำงานรัฐสัมพันธ์และประสานกับหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับการจัดการศึกษา จำนวน 1 คน

3) ผู้จัดการแผนการตลาดและประชาสัมพันธ์ เป็นผู้ดำเนินการในส่วนของการประสานเรื่องทุนการศึกษาของนักเรียนให้กับเด็กนักเรียนของสถานสงเคราะห์ทั้ง 2 แห่ง จำนวน 1 คน

- 4) ครูแนะแนวเป็นผู้ที่ดำเนินการแนะแนวและคัดกรองนักเรียนที่จะเข้ามาศึกษาต่อในระบบการศึกษาที่มีการ MOU ร่วมกัน จำนวน 1 คน
- 5) ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ดสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี เป็นผู้บริหารสูงสุดของสถานสงเคราะห์ที่บริหารงานตามกรอบความร่วมมือในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก จำนวน 1 คน
- 6) นักพัฒนาสังคม และนักจิตวิทยา ทั้ง 2 สถานสงเคราะห์ เป็นผู้ที่ย่อยและใกล้ชิดกับเด็กนักเรียนที่เข้ามาในสถานศึกษาตลอดจนร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับทางสถานศึกษาและสถานประกอบการ จำนวน 4 คน
- 7) ครูที่ปรึกษาของวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์เป็นผู้ดูแลเด็กนักเรียนจากสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ที่มาเรียนที่วิทยาลัยเทคโนโลยี ปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 1 คน
- 8) ผู้จัดการศูนย์การเรียนรู้สะพานควาย ดูแลนักเรียนและประสานงานกับทางสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและประสานงานกับสถานประกอบการ จำนวน 1 คน
- 9) ครูที่ปรึกษาของศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์เป็นผู้ดูแลเด็กนักเรียนจากสถานสงเคราะห์หญิงบ้านราชวิถี ที่มาเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์สะพานควาย จำนวน 1 คน
- 10) นักเรียนซึ่งเป็นนักเรียนจากสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ดมาเรียนที่วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 2 คน
- 11) นักเรียนจากสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้สะพานควาย จำนวน 2 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างคำถามแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างจากกรอบแนวคิดการวิจัยโดยทำการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกเป็นรายบุคคลกับประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆนั้นนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ร่วมกับการวิจัยทางเอกสาร รวมทั้งบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องและการนำสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตด้วยการตีความเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบการให้โอกาสทางการศึกษาและการจัดการศึกษาแก่ เด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาส (กรณีศึกษา: สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด)

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภาคสนามเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการนำเสนอภาพรวมของการวิจัยพร้อมนำข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่นมาสนับสนุนผลการวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การศึกษาเอกสารตำราวิชาการ ทั้งจากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ วารสาร หนังสือ และสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ ที่มีเนื้อหาหรือมีแนวคิดเกี่ยวข้องกับการวิจัย พร้อมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในประเด็นที่ศึกษา และผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด และเด็กหญิงบ้านราชวิถี นักพัฒนาสังคม นักจิตวิทยา ครูที่ปรึกษา ผู้บริหารวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ นักเรียน ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดย การศึกษาค้นคว้าเอกสารต่างๆ การสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในประเด็นที่ศึกษา นำมาเปรียบเทียบและตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้านข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) ข้อมูลข้อเท็จจริงที่ได้รับจากการวิจัยเอกสาร การทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารตำรา งานวิจัย วารสาร วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ต่างๆ บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวม คัดกรอง วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาปรับใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์
- 2) การจัดระบบข้อมูลคือการจำแนกประเภทของข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์
- 3) การตีความ ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างและจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจะทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์เนื้อหาพร้อมกับบูรณาการข้อค้นพบให้เข้า

กับข้อมูลจากการวิจัยเอกสารและความเกี่ยวข้องในทางทฤษฎี การตีความ และการขยายความเชิงรายละเอียดและเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามกรอบแนวคิดเพื่อให้ทราบรูปแบบการให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาสและการจัดการการศึกษาแก่ เด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาส (กรณีศึกษา: สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด) แล้วนำไปสู่บทสรุปของงานวิจัย

4. ทบทวนวรรณกรรม

4.1 ทฤษฎีภาคีเครือข่ายและการมีส่วนร่วม (Network Building and Participatory)

1) รูปแบบที่มีประสิทธิผลของระบบการบริหารเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นเครือข่ายผสมผสานระหว่างบุคคลและเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งอย่างไม่เป็นทางการและเป็นทางการช่วยการทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 องค์การของเครือข่าย ประกอบด้วยวัตถุประสงค์เป้าหมายของเครือข่าย สมาชิกเครือข่าย และบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย องค์ประกอบที่ 2 การจัดการเครือข่ายประกอบด้วย การพัฒนาแผนกลยุทธ์การออกแบบเครือข่าย การบูรณาการและการเชื่อมโยงการดำเนินการและการวัดผล การประยุกต์ใช้ ICT ในการจัดการเครือข่าย การพัฒนาความรู้และทักษะบุคลากรและการจัดระบบติดต่อสื่อสาร องค์ประกอบที่ 3 การใช้ประโยชน์จากเครือข่าย ประกอบด้วย การประสานงานร่วมกับการแลกเปลี่ยนสารสนเทศและความรู้การแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากร และการพัฒนาความรู้และทักษะ องค์ประกอบที่ 4 การธำรงรักษาเครือข่ายประกอบด้วย การจัดกิจกรรมร่วมกัน การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิก การสร้างระบบการจูงใจการจัดหาทรัพยากรสนับสนุน การสร้างที่ปรึกษา และการสร้างผู้นำรุ่นใหม่

2) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารเครือข่ายโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่ามีความเป็นประโยชน์ความเป็นไปได้ความเหมาะสม และความถูกต้อง ในระดับมากที่สุดยกเว้นองค์ประกอบที่ 3 การใช้ประโยชน์จากเครือข่ายความเป็นไปได้และองค์ประกอบที่ 4 การธำรงรักษาเครือข่าย ความเป็นไปได้ความถูกต้องในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก

3) ผลการทดลองใช้ระบบการบริหารเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า บรรลุวัตถุประสงค์/เป้าหมาย ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาคือ โรงเรียนมีการรวมตัวเป็นเครือข่าย มีการกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายร่วมกัน สมาชิกของเครือข่ายสร้างข้อตกลงร่วมกัน มีทักษะ มีจิตอาสาในการทำงาน ทั้งนี้เครือข่ายเข้มแข็ง บทบาทหน้าที่ของสมาชิกสมาชิกรับบทบาท หน้าที่ของตนเอง ทำให้ช่วยให้วัตถุประสงค์/เป้าหมาย เครือข่ายบรรลุผลการพัฒนา แผนกลยุทธ์ในการทำงาน มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์แผนงาน การออกแบบเครือข่าย มี เครือข่ายในระดับต่างๆ มีผู้นำสมาชิกเครือข่าย มีการประสานความร่วมมือในการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้เครือข่ายดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งและมีการขยายผลกับ เครือข่ายภายนอก เป็นต้น

4) ผลการประเมินผลการใช้ระบบการบริหาร เครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ความสำเร็จ ในภาพรวมมีความสำเร็จในระดับมากที่สุด การพัฒนาระบบสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับเครือข่ายการ จัดการศึกษาได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ความพึงพอใจภาพรวมมี ความพึงพอใจในระดับมากที่สุด การพัฒนาระบบมีการจัด ศูนย์ประสานงาน ติดต่อสื่อสาร และพัฒนาความรู้ และทักษะระหว่างสมาชิกมีค่าเฉลี่ยสูงสุดความต่อเนื่อง

4.2 ทฤษฎีการจัดการศึกษา (Educational Theory)

4.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

สำนักงานปฎิรูปการศึกษา (2543, น.1-4) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของชาติโดยมีรายละเอียดดังนี้

1) วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

1.1) เพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

1.2) เพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่ยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

1.3) เพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่ได้มาตรฐาน มีการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ และทุกประเภท ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพ และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดจนเกิดการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

1.4) เพื่อให้ระบบการศึกษาสอดคล้องกับระบบบริหารราชการแผ่นดินที่ยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป

2) หลักการจัดการศึกษา

2.1) เอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ

2.2) กระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.3) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน สถานประกอบการ และสถาบันทางสังคมอื่น

2.4) คำนึงถึงความประหยัด คำนึงค่าเกิดประโยชน์สูงสุด และมีความเหมาะสมกับทรัพยากรในการลงทุน ลดความซ้ำซ้อนของหน่วยงาน มีการบริหารงานโปร่งใสและความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ โดยมุ่งให้องค์กร หน่วยงานทุกระดับและองค์กรอิสระในการกำกับ ของกระทรวงเป็นองค์กรขนาดเล็กกะทัดรัด บริหารงานด้วยความมีประสิทธิภาพและบังเกิดประสิทธิผล

3) แนวทางการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษา

3.1) ระดับราชการส่วนกลาง เป็นระดับนโยบายมีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เฉพาะที่เป็นนโยบาย และแผนมาตรฐานการสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ การประเมินผล และการดำเนินงานที่ต้องปฏิบัติในระดับชาติ ได้แก่ องค์กรในส่วนกลาง คือ สภาและสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะกรรมการและสำนักงานกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการและสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา คณะกรรมการและสำนักงานคณะกรรมการศาสนาและวัฒนธรรม และองค์กรอิสระในการกำกับกระทรวง

3.2) ระดับท้องถิ่น เป็นระดับปฏิบัติการมีอำนาจหน้าที่ด้านการบริหาร และการดำเนินงาน ได้แก่ เขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา ดำเนินงานให้เสร็จสิ้นที่สถานศึกษาโดยเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงศึกษาธิการ (2543, น.3) ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดการศึกษาโดยสามารถสรุปรายละเอียด ดังนี้

1) ยึดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม ประเทศชาติ โดย

1.1) สถานศึกษาเป็นผู้สร้างสาระการเรียนรู้ รายภาค รายปี

1.2) กำหนดเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้เลือก

1.3) มีความยืดหยุ่นในการที่สถานศึกษาจะบริหารจัดการในสาระการเรียนรู้พื้นฐานและเลือกในเรื่องเวลาได้

- 2) ทุกส่วนในสังคมร่วมในการจัดการศึกษา
 - 2.1) คณะกรรมการโรงเรียนมีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจและกำกับโรงเรียนตามรัฐธรรมนูญสถานศึกษา
 - 2.2) องค์กรภายนอก มีบทบาทในการกำกับและประเมินคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
- 3) มีความสมดุลทั้งสาระการเรียนรู้ เวลา และเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน ให้มีความสมดุลในช่วงชั้นของการจัดการศึกษา และความพอดี
 - 3.1) การพัฒนาผู้เรียนในลักษณะองค์รวม ดังนี้
 - 3.1.1) การเป็นผู้นำกับการเป็นผู้ตาม
 - 3.1.2) ความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะกับความสามารถในการดำรงตนอย่างเป็นปัจเจกบุคคล
 - 3.1.3) เสรีภาพกับความรับผิดชอบ
 - 3.1.4) สมรรถนะในการแข่งขันกับความสมถะ
 - 3.1.5) การเห็นคุณค่าของวิทยาการสมัยใหม่กับความชื่นชมภูมิปัญญา ภูมิปัญญาดั้งเดิม
 - 3.1.6) การเพิ่มพูนทักษะ และความสามารถเฉพาะทางกับการเพิ่มพูน สุนทรียภาพและความรอบรู้ในภาพรวม
 - 3.2) เน้น Capability Model มากกว่า Knowledge Model ทั้งนี้โดยเน้นการพัฒนาทักษะ (Skill - based) มากกว่าความรู้ (Knowledge - based)
 - 3.3) มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางการศึกษา
 - 3.3.1) คนปกติและคนขาดโอกาสมีความเสมอภาคกันในการเรียนร่วมกัน
 - 3.3.2) ผู้ที่จบหลักสูตรมีคุณภาพมาตรฐานที่กำหนด
 - 3.4) ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ มุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เป็นบุคคลดังต่อไปนี้
 - 3.4.1) เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
 - 3.4.2) เป็นผู้ที่มีสมรรถนะความรู้
 - 3.4.3) มีความก้าวหน้าในอาชีพ และการดำรงชีวิต
 - 3.5) เสริมสร้างเอกภาพของชาติ มีความพอดีระหว่างความเป็นไทยและความเป็นสากล
 - 3.6) เปิดโอกาสให้มีการถ่ายโอนผลการเรียนรู้จากระบบ นอก ระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการเปรียบประสบการณ์
 - 3.7) ให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5. ผลการวิจัย

5.1 รูปแบบและการจัดการการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาสของสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ในความดูแลของกรมกิจการเด็กและเยาวชน

เป้าหมายของการจัดการศึกษา (Aspirations) นั้นคือ ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานอย่างทั่วถึง และผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม (Equity) ผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย ทั้งกลุ่มปกติ ผู้มีความสามารถพิเศษ ผู้มีความบกพร่องด้านต่างๆ ผู้พิการ ผู้ขาดโอกาส และผู้มีภูมิหลังทางสังคมหรือฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันให้ได้รับโอกาสและการบริการทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนทุกคนทุกช่วงวัยมีโอกาสในการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้แต่ละบุคคลได้พัฒนาตามความพร้อมและความสามารถให้บรรลุขีดสูงสุด มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการดำรงชีวิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม รวมทั้งมีสมรรถนะในการทำงานเพื่อการประกอบอาชีพตามความถนัด และความสนใจสอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อันนำไปพัฒนาด้านเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

1) เครือข่ายและการมีส่วนร่วม

วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์เป็นวิทยาลัยที่เกิดจากความร่วมมือของหลายฝ่ายโดยเริ่มต้นจาก บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) ที่มีนโยบายที่ต้องการผลักดันการศึกษาและสนับสนุนเยาวชนให้สามารถเข้ารับการศึกษาดำเนินค่าใช้จ่ายที่ต่ำ ซึ่งนโยบายดังกล่าวนี้ได้รับสนับสนุนจากภาครัฐอย่างสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กระทรวงศึกษาธิการ สิ่งที่ทำให้วิทยาลัยปัญญาภิวัฒน์นั้นแตกต่างจากสถานศึกษาอื่นคือ การร่วมมือกับสถานสงเคราะห์ต่างๆ เช่น สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด และ สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี ในการให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กขาดโอกาส ด้วยระบบการศึกษาแบบทวิภาค หรือการเรียนภาคทฤษฎี 3 เดือน และเรียนภาคปฏิบัติ 3 เดือน สลับกันไป ผู้เรียนจะได้นำสิ่งที่เรียนไปปรับใช้กับการทำงานจริง และการทำงานนั้นผู้เรียนก็ยังได้รับค่าตอบแทนอีกด้วย สำหรับวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์นั้นได้ทำหนังสือบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับภาครัฐหลายหน่วยงาน (MOU) เช่น กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, กระทรวงยุติธรรม, ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, กรมกิจการเด็กและเยาวชน และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น ซึ่งช่วยให้เด็กที่ขาดโอกาสและสถานศึกษาได้มีช่องทางเข้าถึงซึ่งกันและกัน จนขยายเป็นเครือข่ายที่สามารถเติบโตได้อย่างมั่นคง

ดังนั้น การร่วมมือกันขององค์กรต่างๆ นี้ทำให้เด็กและเยาวชนหลายคนที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาไม่อาจจะด้วยเหตุผลด้านภาระค่าใช้จ่าย เหตุของประวัติการกระทำผิด เหตุผลปัญหาครอบครัวนั้นได้รับความช่วยเหลือเยียวยา และทำให้เด็กเหล่านั้นได้พัฒนาด้านเองมีความรู้ มีผู้ที่ให้คำปรึกษา และมีอาชีพ

5.2 ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนขาดโอกาสของสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ในความดูแลของกรมกิจการเด็กและเยาวชน

5.2.1 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนขาดโอกาสนั้นอยู่ที่ตัวของเยาวชนเอง ซึ่งไม่ได้ถึงการที่เยาวชนมีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาหรือสร้างอุปสรรค แต่มาจากปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อตัวเยาวชน เช่น การที่เยาวชนเหล่านี้เคยอยู่อยู่ในสถานสงเคราะห์ที่มีกฎระเบียบ และมีการกำหนดเวลาการทำกิจกรรมต่างๆ ที่ชัดเจน ทำให้เยาวชนบางกลุ่มไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมในวิทยาลัยฯ ได้ ทั้งด้านการจัดการชีวิต หรือการปรับตัวเข้ากับชีวิตที่มีอิสระมากขึ้น นอกจากนี้เยาวชนที่มาจากสถานสงเคราะห์ห่มกจะได้รับผลกระทบของการมีกฎระเบียบที่เข้มงวดจนทำให้ทักษะด้านการใช้งานเทคโนโลยีต่างๆ ที่จำเป็นต่อการศึกษานั้นขาดหายไป ในแง่ของด้านจิตใจนั้นเยาวชนบางกลุ่มมีปัญหาด้านจิตใจ เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาของการขาดความมั่นใจในตัวเองหรือการด้อยค่าตัวเอง การถูกกลั่นแกล้งจากเด็กทั่วไป จนส่งผลให้เกิดทัศนคติ และพฤติกรรมด้านลบ กล่าวโดยสรุปคือ ปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวเยาวชนหลายครั้งทำให้เกิดปัญหาต่อตัวเยาวชนเองอันส่งผลต่อการจัดการการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน

ดังนั้น ความท้าทาย คือ ตัวเยาวชนและผู้ปกครองที่มีความคิดแง่ลบต่ออาชิวะ ซึ่งต้องทำให้คนเหล่านี้เห็นให้ได้ว่าการศึกษาต่อในสายอาชิวะก็ถือเป็นอีกรูปแบบการศึกษาหนึ่งเช่นกัน ที่สามารถทำให้บุตรหลานหรือตัวเด็กเองได้รับการศึกษา และต่อยอดไปสู่การประกอบอาชีพ นอกจากนี้ผู้ปกครองและเด็ก ยังมีครุตามโรงเรียนต่างๆ ที่มีความวิตกกังวลจากการได้รับข่าวสารในช่องทางต่างๆ ในด้านลบ ส่งผลให้การสร้างภาพลักษณ์ที่เป็นบวกและส่งผลต่อให้คนทั่วไปได้เข้าใจใหม่กับคำว่า อาชิวะ นั้นจึงเป็นความท้าทายที่ต้องมีการดำเนินต่อเนื่อง ซึ่งวิธีการหนึ่งที่ได้ผลคือการ

สร้างเด็กที่มีคุณภาพจากระบบการศึกษาของเรา และส่งเด็กเหล่านั้นเข้าสู่สังคมเพื่อให้ทุกคนเห็นว่าภาพต่างๆ ในด้านลบที่เคยเห็นหรือเคยจินตนาการนั้นเป็นเพียงส่วนเล็กที่สังคมได้รับรู้ การที่เด็กได้ถ่ายทอดข้อมูลด้วยตัวเองสู่สังคมจึงเป็นการส่งเสริมการสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ทุกคนในสังคม

5.2.2 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี

ราชวิถี

ในการเรียนภาคทฤษฎี เนื้อหาและวิชาไม่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อตนเองเลย แต่สิ่งที่เป็นปัญหาก็คือ ระบบที่ในการสอน และอุปกรณ์ในการเรียนการสอน โดยปัญหาที่ว่านี้สามารถพัฒนาหรือแก้ไขได้ แต่เมื่อสัมภาษณ์ถึงในกรณีภาคปฏิบัติ พบว่ามีประสบการณ์ด้านลบในระหว่างการทำงาน และในด้านหนึ่งก็เป็นประโยชน์ต่อตัวเด็กเพราะประสบการณ์ที่เจอจะช่วยให้รู้จักการรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ แต่อีกด้านหนึ่งคือหากมองว่าเด็กเหล่านี้คือเด็กที่ต้องให้ความสำคัญต่อด้านความรู้สึก หากเด็กต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ตึงเครียดหรือมีผลต่อจิตใจ โดยไม่มีผู้ให้คำปรึกษาจะส่งผลต่อความกระตือรือร้นของเด็กได้

5.2.3 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด

เกร็ด

ปัญหาและอุปสรรคที่พบเจอไม่ได้เกิดจากตัวระบบของการจัดการการศึกษา แต่ส่วนใหญ่เป็นปัญหาส่วนตัว เช่น การเสียสมาธิง่าย เข้าเรียนไม่ทัน หรือไม่กดดันในบางวิชา เป็นต้น ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ สามารถแก้ไข หรือขอคำปรึกษาได้จากบุคลากรภายในสถานศึกษาได้ ในด้านของปัญหาและอุปสรรคที่บุคลากรในวิทยาลัยฯ ได้กล่าวถึงก่อนหน้านี้ เกี่ยวกับเรื่องการถูกรังแก หรือการกีดกันจากกลุ่มเด็กทั่วไปนั้น

5.2.4 ปัญหาและอุปสรรคในมุมมองของนักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์

สงเคราะห์

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการศึกษาสำหรับเด็กขาดโอกาส คือ การปรับตัวของเด็กขาดโอกาส ซึ่งมีผลการศึกษาที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างมากเพื่อให้เด็กเหล่านี้มีความมั่นใจ และสามารถเรียนจบการศึกษาได้ และนอกจากปัจจัยด้านพฤติกรรมของตัวเด็กที่ขาดโอกาสแล้ว ยังมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นปัจเจก เช่น ด้านรูปร่าง และสมรรถภาพของร่างกาย หรือเรื่องของสมาธิ ที่แต่ละคนมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ปัจจัยที่กล่าวมานี้อาจจะกลายเป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อการจัดการการศึกษาได้ เพราะบางอย่างจำเป็นต้องนำหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องทางร่างกายและสติปัญญามาใช้เป็นข้อกำหนด นอกจากนี้ยังมีเรื่องของปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและจิตใจของเด็กขาดโอกาส ซึ่งบางอย่างก็กลายเป็นสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้

5.3 ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนขาดโอกาสของสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีและสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ในความดูแลของกรมกิจการเด็กและเยาวชน

5.3.1 ข้อเสนอแนะของบุคลากรในวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์

แนวทางปฏิบัติที่สามารถเป็นแนวทางใหม่ในการจัดการการศึกษาเพื่อเพิ่มคุณภาพการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนขาดโอกาสนั้น ได้มีแนวทางหลักๆ 2 แบบ คือ แนวปฏิบัติที่เน้นการร่วมมือกับบุคคลภายนอกอย่างผู้ปกครอง หรือพ่อแม่ ให้ช่วยดูแลความประพฤติของเยาวชนเนื่องจากกฎต่างๆ ของวิทยาลัยสามารถบังคับใช้ได้ก็ต่อเมื่อเยาวชนอยู่ภายในพื้นที่เท่านั้น แนวปฏิบัติอีกทางคือ การเน้นไปที่ตัวเยาวชนโดยวัตถุประสงค์หลักนั้นเพื่อเตรียมความพร้อมให้เยาวชนได้สามารถปรับตัวเข้ากับหลักสูตรการศึกษาในระดับที่สูงและแตกต่าง ซึ่งนั่นจะช่วยให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี นอกจากนี้สองแนวทางนี้ยังมีการเสนอให้มีการทำกิจกรรมเพื่อสังคม (CSR) เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อกับวิทยาลัยฯ

ข้อเสนอแนะของผู้บริหารจะเน้นไปที่การปรับปรุงระบบภายใน และความต่อเนื่องของการทำงานอันเนื่องจากการในมุมมองของผู้บริหารนั้นนโยบายหรือข้อตกลงใน MOU หลายประการยังไม่ได้ถูกขับเคลื่อน อย่างเต็มประสิทธิภาพทำให้การดำเนินงานบางอย่างเกิดความล่าช้า

ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อตัวเยาวชน นอกจากนั้นนโยบายที่ล่าช้าส่วนหนึ่งอาจจะยังเกิดจากการที่มีการโยกย้ายตำแหน่งภายในองค์กรบ่อยครั้ง ทำให้ความต่อเนื่องในการทำงานต่างๆนั้นขาดหายไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะของเยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี

มีข้อเสนอแนะไปในทิศทางเดียวกันคือเรื่องประสบการณ์ที่มาจากการถ่ายทอดจากผู้อื่น เช่น การถ่ายทอดประสบการณ์จากครูพี่สู่น้อง การมีครูพี่คอยให้คำแนะนำทั้งในวิทยาลัยฯ และในสถานที่ฝึกงาน ส่วนหนึ่งเด็กหญิงทั้งสองคนมองว่าการได้รับคำแนะนำจากครูพี่นั้นสามารถช่วยให้การเรียนและการทำงานเป็นไปได้อย่างราบรื่น ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของบุคลากรในวิทยาลัยฯ ที่ให้ความเห็นว่าเด็กควรได้รับการปูพื้นฐานเพื่อให้สามารถปรับตัวได้เร็วขึ้น ซึ่งการได้รับคำแนะนำหรือถ่ายทอดประสบการณ์จากครูพี่ก็ถือเป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยให้การปรับตัวมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของเด็ก เช่น ค่าตอบแทนที่ได้จากการทำงาน และเวลาในการพักผ่อน

5.3.3 ข้อเสนอแนะของเยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด

มีข้อเสนอที่แตกต่างกันออกไป แต่ที่น่าสนใจคือ การให้กรมกิจการเด็กและเยาวชนช่วยเตรียมความพร้อมให้กับเด็กตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อการพัฒนาความรู้ความสามารถได้อย่างเหมาะสม ซึ่งข้อเสนอแนะนี้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของเด็กหญิงในสถานสงเคราะห์บ้านราชวิถี นี่อาจจะแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่การจัดการการศึกษาสำหรับเด็กขาดโอกาสยังต้องปรับปรุง คือ การเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กในด้านต่างๆ ก่อนเข้ารับการศึกษามัธยมศึกษา

5.3.4 ข้อเสนอแนะของนักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์

นักจิตวิทยาได้เสนอแนะเกี่ยวกับการเสริมสร้าง สนับสนุน ด้านจิตใจและความ เป็นอยู่ของผู้เรียนทำให้เห็นว่าการจัดการการศึกษาเพื่อเด็กขาดโอกาสนั้น จิตใจของเด็กเหล่านี้ คือ สิ่งที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งการใช้คำเรียกแทนตัว ทั้งนโยบายการเก็บรักษาข้อมูล ส่วนตัวของเด็ก เพราะหากเด็กเหล่านี้ได้รับการกระทบการเตือนทางจิตใจก็เหมือนการตอกย้ำความเจ็บปวดของเด็กมากขึ้นอีก ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการศึกษาในอนาคต ในกรณีที่เลวร้ายที่สุดอาจจะส่งผลเสียในด้านพฤติกรรมของเด็ก และนักสังคมสงเคราะห์ได้เสนอแนะนั้นเป็นข้อเสนอแนะที่เน้นไปที่การพัฒนาตัวของเด็ก เช่น การส่งเสริมให้เด็กมีทักษะอื่นนอกจากวิชาที่เรียนเป็นสิ่งที่ช่วยให้ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างยั่งยืน และการส่งเสริมด้านจิตด้วยการมีจิตวิทยาที่คอยดูแลเรื่องที่ไม่สามารถหาได้จากชั้นเรียน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจัดการกับความเครียดความกดดัน การรับฟังปัญหา และการประเมินแนวโน้มจิตใจของเด็ก ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เด็กมีคุณภาพการเรียนที่ดีขึ้น

6. การอภิปรายผล

6.1 รูปแบบและการจัดการการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาส

รูปแบบในการจัดการการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาสของ วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ เป็น สถานศึกษา ประเภทอาชีวศึกษา สอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โดยมีทั้งหมด 4 สาขาวิชา ได้แก่ สาขารัฐกิจคำปลีกสมัยใหม่, สาขาไฟฟ้ากำลัง, สาขาแมคคาทรอนิกส์และหุ่นยนต์ และสาขาเทคนิควิทยาการนาฬิกา โดยมีระบบการเรียนการสอนเป็นรูปแบบของ ทวิภาคี โดยเรียนภาคทฤษฎีระยะเวลา 3 เดือน และเรียนภาคปฏิบัติระยะเวลา 3 เดือน ในหลักสูตรของวิทยาลัยฯ นั้นได้ร่วมมือกับบริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) ทำการรับนโยบายจากทางภาครัฐ เพื่อช่วยให้เด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาสซึ่งได้ทำหนังสือบันทึกข้อตกลงความร่วมมือร่วมกันกับภาครัฐ (MOU) ทั้งกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, กระทรวงยุติธรรม, ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, กรมกิจการเด็กและเยาวชน และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด และสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี ซึ่งจะให้ทุนแก่เด็กเหล่านี้ตลอดหลักสูตร และได้รับการปฏิบัติเหมือนกับเด็กทั่วไปทุกประการ โดยเด็กที่ผ่านเกณฑ์การหรือเงื่อนไขจนได้เข้ามาศึกษาที่วิทยาลัยฯ จะมีคณะรัฐสัมพันธ์ประจำวิทยาลัยฯ คอยดูแล ช่วยเหลือตลอดจนจบการศึกษา ในส่วนของเด็กที่จบ

การศึกษายังได้รับวุฒิบัตร / ประกาศนียบัตรซึ่งทางวิทยาลัยฯ ได้มีการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ ผู้เรียนที่จบการศึกษาจากวิทยาลัยฯ สามารถนำหลักฐานดังกล่าวไปต่อยอดได้ทั้งการศึกษาต่อ และการทำงาน โดยทางวิทยาลัยฯ พร้อมสนับสนุนให้ผู้เรียนศึกษาต่อได้จนถึงปริญญาตรี สอดคล้องกับทฤษฎีการจัดการการศึกษา สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2543) โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ด้วยความร่วมมือกันของหลายฝ่ายทำให้การศึกษานั้นเข้าถึงเด็กมากมายที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ช่วยให้เด็กเหล่านี้สามารถพัฒนาตัวทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ทั้งยังมีหน่วยงานที่คอยช่วยเหลือเพื่อให้มั่นใจว่าเด็กจะตระหนักได้ถึงคุณธรรม จริยธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมอันกว้างใหญ่หลังจากจบการศึกษาไปในอนาคต 2) เพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่ยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง อย่างที่หลักสูตรของวิทยาลัยที่มีรูปแบบเป็นทวิภาคี ซึ่งให้เด็กได้ทดลองปฏิบัติงานจริง เหตุผลหนึ่งคือการใช้เด็กได้เรียนรู้ว่าการทำงานในชีวิตจริงเป็นอย่างไร และเมื่อเกิดปัญหาควรจัดการอย่างไร เป็นสนับสนุนให้เด็กเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าการเรียนรู้นั้นจะได้จากการนำความรู้ในภาคทฤษฎีมาใช้หรือไม่ก็ตาม 3) เพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่ได้มาตรฐาน มีการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ และทุกประเภท ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพ และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดจนเกิดการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา ตามที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ว่าวิทยาลัยฯ ได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงานทั้งด้านทุนทรัพย์ที่ใช้ในการจัดการการศึกษา ทั้งหน่วยงานรัฐที่ตรวจสอบและรับรองคุณสมบัติบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการเรียนการสอน ไปตลอดจนการรับรองวุฒิการศึกษา ซึ่งมั่นใจได้ว่าทุกคนในวิทยาลัยได้รับการสนับสนุนและรับรองมาตรฐานจากหลายหน่วยงานเรียบร้อยแล้ว 4) เพื่อให้ระบบการศึกษาสอดคล้องกับระบบบริหารราชการแผ่นดินที่ยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป แทนที่จะมอบอำนาจในการดูแลเรื่องการศึกษาไว้ที่แห่งเดียวแล้วมีเฉพาะเด็กทั่วไปได้รับการศึกษาการกระจายอำนาจให้แก่หน่วยงานต่างๆ และประชาชนให้ได้มีส่วนร่วมจะทำให้การศึกษาเข้าถึงเด็กกลุ่มอื่นได้มากขึ้นตัวอย่างเช่น เด็กขาดโอกาสในสถานสงเคราะห์ หรือสถานพินิจ เป็นต้น

ในด้านความร่วมมือกันระหว่างวิทยาลัยฯ กับหน่วยงานรัฐ และบริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) นั้นสอดคล้องกับทฤษฎีภาคีเครือข่ายและการมีส่วนร่วม (Network Building and Participatory) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) องค์การของเครือข่าย ประกอบด้วยวัตถุประสงค์เป้าหมายของเครือข่าย สมาชิกเครือข่ายและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย โดยเครือข่ายที่กล่าว หมายถึง วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) และภาครัฐที่วัตถุประสงค์ร่วมกัน คือ การสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา โดยวิทยาลัยฯ มีบทบาทเป็นสถานศึกษาที่รองรับเด็กทั่วไปและเด็กที่ขาดโอกาส บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) ให้การสนับสนุนเงินทุนและนโยบายเกี่ยวกับการศึกษา และภาครัฐมีบทบาทในการเป็นช่องทางเชื่อมต่อกับสถานสงเคราะห์ หรือสถานพินิจต่างๆ ในการคัดเลือกเด็กที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดเข้ารับการศึกษาในวิทยาลัย 2) การจัดการเครือข่ายประกอบด้วย การพัฒนาแผนกลยุทธ์การออกแบบเครือข่าย การบูรณาการและการเชื่อมโยงการดำเนินการและการวัดผล การประยุกต์ใช้ ICT ในการจัดการเครือข่ายการพัฒนาความรู้และทักษะบุคลากรและการจัดระบบติดต่อสื่อสาร 3) การใช้ประโยชน์จากเครือข่าย ประกอบด้วย การประสานงานร่วมกันการแลกเปลี่ยนสารสนเทศและความรู้การแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากร และการพัฒนาความรู้และทักษะ การดำเนินนโยบายหรือการทำงานต่างๆ มีการประสานงานกันตลอดเวลา เช่น การสื่อสารระหว่างวิทยาลัยฯ กับสถานสงเคราะห์เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลของเด็กทั้งที่กำลังศึกษาอยู่และเด็กที่มีคุณสมบัติสามารถเข้ารับการศึกษาได้ในปีการศึกษาต่อไป อีกกรณีคือการรายงานผลต่างๆ ระหว่างวิทยาลัยฯ และบริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) เพื่อร่วมกันกำหนดนโยบายต่างๆ ทั้งด้านงบประมาณ ทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ต่างๆ เป็นต้น 4) การธำรงรักษาเครือข่ายประกอบด้วย การ

จัดกิจกรรมร่วมกัน การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิก การสร้างระบบการจูงใจการจัดหาทรัพยากรสนับสนุน การสร้างที่ปรึกษา และการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ การดำเนินนโยบายอย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงหลักสูตร การเปิดโอกาสในการทำงานในบริษัทในเครือหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ถือเป็นการผลักดันการคงไว้ซึ่งความร่วมมือของทุกฝ่าย

6.2 ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนขาดโอกาส

ในมุมมองของบุคลากรในวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์นั้นปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนขาดโอกาสนั้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาของการปรับตัวเข้ากับระบบการเรียนในวิทยาลัยฯ อันเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น การมาจากบ้านสงเคราะห์ที่มีกฎระเบียบที่เข้มงวดจนทำให้เด็กปรับตัวลำบาก หรือในเด็กบางคนที่มีความอยากเรียนรู้อยากลอง เมื่อได้เจอกับความมีอิสระมากขึ้นจนเกิดพฤติกรรมในเชิงลบ เช่น สูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพยาเสพติด โดดเรียน ทะเลาะวิวาท เป็นต้น ในด้านของเด็กผู้ให้สัมภาษณ์ก็เช่นเดียวกัน คือ การปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม และการเรียนยังเป็นปัญหาอยู่ เช่น ในบางคนยังไม่สามารถเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนได้ หรือในสภาพแวดล้อมที่มีทั้งเด็กทั่วไปที่มาจากครอบครัวปกติซึ่งสร้างความกดดันแก่เด็กที่มาจากสถานสงเคราะห์ หรืออาจกลายเป็นการกลั่นแกล้งด้วยเรื่องอ่อนไหวต่างๆ สิ่งที่เพิ่มเติมขึ้นมาคือการไม่มีรุ่นพี่ หรือบุคคลที่สามารถให้คำปรึกษาได้ในทันที

นอกจากนี้ปัญหาด้านจิตใจก็ถือเป็นอีกหนึ่งสิ่งที่ส่งผลต่อเด็ก ในความเห็นของนักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์การปรับตัวที่ช้าของเด็กบางคนจำเป็นต้องได้รับการเข้าใจที่มากพอจากครูและเพื่อนในชั้นเรียน การกลั่นแกล้ง ทั้งทางกายและวาจา ส่งผลให้เด็กมีภาวะจิตใจที่ย่ำแย่ลงส่งผลต่อทัศนคติที่มีต่อการเรียน และสภาพแวดล้อมนั้นๆ สอดคล้องกับพัชรภา ตันติชูเวช (2561) ที่ศึกษาการศึกษาคุณลักษณะเชิงลึกและปัจจัยที่ส่งผลให้เด็กและเยาวชนออกนอกระบบการศึกษา, กรณีศึกษาจังหวัดตาก ปัจจัยที่ส่งผลให้เด็กและเยาวชนออกนอกระบบการศึกษา พบว่าแบ่งออกเป็นสองปัจจัย คือ ปัจจัยจากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ทัศนคติที่มีต่อการศึกษา การปรับตัว การแต่งงาน เป็นต้น และปัจจัยจากครอบครัว ชุมชน และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ทัศนคติของบิดามารดาที่มีต่อกลุ่มเป้าหมาย สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ความยากลำบากในการเดินทาง เป็นต้น

6.3 ข้อเสนอแนะด้านคุณภาพต่อการจัดการการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนขาดโอกาส

ข้อเสนอแนะสำคัญที่สอดคล้องกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนขาดโอกาสส่วนหนึ่งข้อเสนอแนะนั้นเกี่ยวข้องกับการร่วมมือกันของทุกหน่วยงานที่ร่วมลงชื่อใน MOU ทั้งความต้องการให้ทุกฝ่ายดำเนินการตาม MOU อย่างจริงจังมากขึ้น การผลักดันให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชนอย่างใกล้ชิด เพื่อช่วยให้เด็กมีพัฒนาการและการปรับตัวที่ดีขึ้น การร่วมมือกันเพื่อกระจายข่าวสารต่างๆ เพื่อให้การศึกษาที่มีส่วนช่วยให้เด็กที่ขาดโอกาสได้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น และที่สำคัญที่สุดคือข้อเสนอแนะในการสื่อสารของคนในองค์กรในกรณีที่มีการโยกย้ายตำแหน่ง ซึ่งข้อเสนอแนะในการร่วมมือกันนี้จะช่วยให้การจัดการศึกษา เพื่อเด็กและเยาวชนขาดโอกาสนั้นสามารถพัฒนาไปได้ในหลายๆด้านพร้อมๆกัน

อีกหนึ่งข้อเสนอแนะคือการผลักดันเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำ และความเท่าเทียมกัน ด้วยการเริ่มจากบุคลากรในสถานศึกษาให้มีการปฏิบัติกับเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมไม่ว่าจะด้วยการกระทำ หรือแสดงออก หรือ การพูด ซึ่งการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมนั้นจะส่งผลให้สังคมของเด็กและเยาวชน ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกหรือการเหยียดหยามกัน อีกหนึ่งส่วนคือการลดความเหลื่อมล้ำด้วยการสนับสนุนให้เปิดกว้างการศึกษาให้แก่เด็กไร้สัญชาติให้มีโอกาสในการศึกษาในสายอาชีพมากขึ้น ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้การศึกษามีความเท่าเทียมและทำให้เด็กรู้สึกถึงคุณค่าในตนเอง

ในส่วนของข้อเสนอแนะที่อยู่ในด้านการสนับสนุนการเรียนก็ยังมีมีความสำคัญต่อคุณภาพการจัดการศึกษา เช่น อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับการเรียน การช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายที่เข้าช้อน การเปิดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาสังคมในมุมมองต่างๆทั้งการศึกษาดูงานนอกสถานที่ การทำกิจกรรม

CSR และการขอให้มีการจัดกิจกรรมแนะแนวที่เปิดพื้นที่ให้รุ่นพี่รุ่นน้องได้ถ่ายทอดประสบการณ์ให้กันและกัน

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

7.1 รูปแบบและการจัดการการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนขาดโอกาส

รูปแบบและการจัดการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนขาดโอกาสเดิมนั้นเป็นรูปแบบที่ทุกฝ่ายยอมรับและตกลงที่จะดำเนินการร่วมกันใน MOU แต่เมื่อนำปัญหาและข้อเสนอแนะ พิจารณาร่วมกันแล้ว โครงสร้างของการทำงานนั้นอาจจะยากต่อการเปลี่ยนแปลงแต่ก็ยังสามารถปรับปรุงสิ่งต่างที่เป็นองค์ประกอบได้อยู่ ดังนั้น รูปแบบและการจัดการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนขาดโอกาสนั้นควรมุ่งเน้นการทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในสถานศึกษา มีระบบที่ยืดหยุ่นเนื่องจากไม่ได้มีแค่เด็กแต่ละคนต้องการปรับตัว ควรมียุทธศาสตร์การศึกษาที่มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนในการพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้กับเด็กและเยาวชนทุกคนที่ขาดโอกาสได้มีพื้นที่ในการพัฒนาตนเองไม่ว่าเด็กคนนั้นจะมาจากไหน ที่สำคัญคือการทำสิ่งที่ดีที่ได้รับจากการศึกษานั้นสามารถนำไปใช้ในการชีวิตจริงมากที่สุด

7.2 ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนขาดโอกาส

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กและเยาวชนโดยตรงนั้นเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่มีการกำกับดูแลจากสถานศึกษาซึ่งมีความแตกต่างจากสถานสงเคราะห์โดยการดูแลในสถานศึกษามีความอิสระมากขึ้นแต่ก็ยังคงอยู่ภายใต้กรอบของกฎระเบียบของสถานศึกษานั้นๆ ด้วยทำให้ เด็กต้องปรับตัว ทั้งด้านเนื้อหาวิชาที่ต้องเรียน ด้านการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีเด็กทั่วไปอยู่ร่วมด้วย ด้านการทำงานในสถานการณ์จริง และด้านการปฏิบัติตามระเบียบ นอกจากนี้ปัญหาของเด็กที่อยู่สถานศึกษาแล้ว ยังมีปัญหาอีกมากที่ส่งผลกระทบต่อปรับตัวของเด็กในสถานศึกษาอีกด้วย เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาเรื่องความเครียด หรือความอยากรู้อยากลองสิ่งใหม่ๆ เป็นต้น ซึ่งปัญหาการปรับตัวของเด็กและเยาวชนเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อจัดการศึกษาในด้านของการจบการศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด หมายความว่า หากเด็กไม่สามารถปรับตัวหรือสถานศึกษาไม่สามารถทำให้เด็กปรับตัวได้จำนวนเด็กที่จบการศึกษาจะลดลงและจำนวนของเด็กที่ต้องออกจากการศึกษาเพิ่มขึ้นด้วย สิ่งที่สำคัญคือทำให้การศึกษาที่สถานศึกษามีนั้นเข้าถึงเด็กทุกคนให้ได้มากที่สุดเพราะเป้าหมายของสถานศึกษา คือ การทำให้เด็กได้รับการศึกษาและผ่านตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้และสามารถออกไปอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้ ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนขาดโอกาสในความดูแลของกรมกิจการเด็กและเยาวชน ควรเป็นการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นต่อการปรับตัวของเด็ก มีการติดตามปัญหาของเด็กทุกคนที่เข้ารับการการศึกษาเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและเด็กได้ก่อนที่จะลุกลามจนไม่อาจจะแก้ไขหรือบรรเทาได้

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเด็กและเยาวชนนั้นสำคัญเป็นอย่างยิ่ง แต่อีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญยิ่งซึ่งมีส่วนช่วยให้เด็กนั้นสามารถใช้ชีวิตในสถานศึกษาได้อย่างมีความสุข คือ การดำเนินการต่างๆ อย่างต่อเนื่องและจริงจังกับข้อตกลงร่วมกันใน MOU ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาของตัวเด็กอย่างมาก โดยการที่ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจที่ต้องโยกย้ายตำแหน่งต้องสื่อสารและถ่ายทอดงานให้แก่ผู้ที่มาใหม่ เพื่อให้ผู้ที่มาใหม่ทราบถึงนโยบายหรืองานที่ยังดำเนินการอยู่ หรือกำลังจะต้องดำเนินการในอนาคต หากไม่มีการประสานงานหรือส่งต่องานแล้วสิ่งที่เกิดขึ้นคือ นโยบายที่กำลังดำเนินการอยู่จะไม่ถูกนำมาติดตามผลหรือพัฒนาต่อ นโยบายใหม่ที่มีแผนจะดำเนินการในอนาคตก็จะถูกละเลยผู้ที่ทำหน้าที่ในระดับปฏิบัติการจะเกิดความสับสนว่านโยบายไหน คือ นโยบายที่ยังต้องดำเนินการต่อหรือนโยบายไหนที่ต้องทำต่อในอนาคต ปัญหานี้ยังส่งผลกระทบต่อดำเนินการตามข้อตกลง MOU เพราะข้อตกลงร่วมกันนั้นเปรียบดังแผนการทำงานที่หน่วยงานต่างๆ เห็นชอบที่จะดำเนินการด้วยกัน สิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อเกิดการโยกย้ายตำแหน่งแต่ไม่มีการส่งต่องาน นโยบายที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงใน MOU บางอันก็จะไม่ได้นำมาพิจารณาหรือดำเนินการต่อ และผู้ที่เข้ามารับตำแหน่งใหม่ก็ต้องมาวางแผนกำหนดนโยบายใหม่ซึ่งถือเป็นการทำงานที่ซ้ำซ้อนมาก ยิ่งการทำงานที่ล่าช้า ซ้ำซ้อน และไม่เป็นไปตาม MOU ส่งผลให้ผู้ที่อยู่ระดับปฏิบัติการต่างๆ รู้สึกสับสนและไม่กล้าที่จะดำเนินการอะไร

เพราะกลัวจะขัดกับนโยบายการทำงานใหม่ ผู้ที่ต้องรับผลกระทบสุดท้ายก็คือเด็กและเยาวชน ไม่เพียงแค่นั้นที่ขาดโอกาสแต่ยังรวมถึงทุกคนในสถานศึกษา หากมีปัญหที่เกิดขึ้นกับเด็ก แล้วเด็กนำปัญหานี้ไปแจ้งต่อสถานศึกษา แต่สถานศึกษายังไม่มีการทำงานที่แน่ชัดหรือมาตรการสำหรับการจัดการกับปัญหานั้นๆ ปัญหาที่จะไม่ได้การแก้ไขจนเกิดการสะสมในอนาคตจะกลายเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาของความเท่าเทียมทั้งที่เกิดขึ้นระหว่างเด็กทั่วไปกับเด็กที่มาจากครอบครัวที่มักเกิดข้อพิพาทเรื่องการแบ่งพรรคแบ่งพวก การเหยียดหยาม การกลั่นแกล้ง การทะเลาะวิวาท อันเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคมภายในสถานศึกษาอย่างชัดเจน ซึ่งไม่ใช่ทุกคนที่จะมีปัญหาเหล่านี้ แต่ก็ไม่สามารถเมินเฉยได้ อีกหนึ่งความไม่เท่าเทียมหรือความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นคือการที่เด็กไร้สัญชาตินั้นไม่ได้รับการสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาในสายอาชีพ ซึ่งเด็กส่วนใหญ่ปรารถนาที่จะศึกษาในสายอาชีพเพราะต้องการทำงานหลังจบการศึกษาเลย หากมองว่าเด็กทุกคนคือกำลังสำคัญที่ใช้ในการขับเคลื่อนประเทศในอนาคต เด็กไร้สัญชาติก็คือหนึ่งในกำลังสำคัญเช่นกัน ไม่การศึกษาหรือผลการวิจัยใดที่บอกว่าเด็กไร้สัญชาติมีศักยภาพด้อยกว่าเด็กคนอื่นๆ ดังนั้น ปัญหาของการที่เด็กไร้สัญชาติไม่ได้รับการสนับสนุนการศึกษาที่เท่าเทียมกับเด็กคนอื่นๆ ถือเป็นปัญหาใหญ่ที่ต้องได้รับการแก้ไข เพราะอาจจะส่งผลกระทบต่อพัฒนานโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในอนาคต

7.3 ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาในภาพรวมที่เกิดขึ้นเท่านั้น ซึ่งยังไม่ได้มีการมุ่งเน้นที่จะศึกษาด้านใดด้านหนึ่งของการ จัดการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนขาดโอกาสในความดูแลของกรมกิจการเด็กและเยาวชนเป็นหลัก

หนึ่งข้อสังเกตที่พบจากการสัมภาษณ์บุคลากรในสถานศึกษาและเด็กเยาวชนในสถานสงเคราะห์ทั้ง 2 ที่ คือ การมองปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้นแตกต่างกัน ในมุมมองของเยาวชนไม่ได้มองว่าการจัดการการศึกษา ระบบการศึกษา หรือสถานศึกษา คือ ต้นเหตุของปัญหาและอุปสรรค แต่มองว่าปัญหาบางอย่างมันเกิดจากตนเองและเป็นปัญหาที่สามารถจัดการได้ในทางตรงกันข้ามบุคลากรในสถานศึกษาให้ข้อมูลว่าเยาวชนเหล่านี้อาจจะมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวเข้ากับคนในสถานศึกษา รวมถึงปัญหาการทะเลาะวิวาทและการกลั่นแกล้ง ด้วยมุมมองที่แตกต่างกันนี้เอง เกิดเป็นคำถามที่ว่า มุมมองที่มองไปยังปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดการการศึกษาที่แตกต่างกันระหว่างเยาวชนและบุคลากรในสถานศึกษานั้นเป็นปัญหาสำคัญของการจัดการการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนขาดโอกาส

การศึกษาที่มุ่งเน้นไปที่การศึกษาพฤติกรรมของเด็กโดยการระบุจำนวนกลุ่มประชากรที่ชัดเจนและใช้วิธีทางสถิติมาช่วยจะยิ่งทำให้เห็นภาพของการศึกษานี้ได้ชัดเจนในหลายๆมิติมากยิ่งขึ้น และอีกหนึ่งสิ่งที่ควรนำมาศึกษาในงานวิจัยเชิงลึกมากขึ้นคือ เรื่องของนโยบายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนขาดโอกาสในความดูแลของกรมกิจการเด็กและเยาวชน ว่านโยบายด้านต่างๆมีผลต่อเด็กและเยาวชนที่เข้ารับการศึกษอย่างไรบ้าง ผลลัพธ์ของการศึกษาที่ได้มานั้นจะมีส่วนช่วยในการพัฒนานโยบายในอนาคตเป็นอย่างมาก

8. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). *การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : แนวทางการศึกษาและพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาด.
- กัณฐมณี ลดาพงษ์พัฒนา. (2566). *การตอบสนองต่อความจำเป็นของเด็กและครอบครัว : การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการบริการของสถานรองรับเอกชนสำหรับเด็กและครอบครัวเปราะบางในประเทศไทย*. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ดำรงค์ ตุ่มทอง, พชรินทร์ สิริสุนทร, รัตนะ บัวสนธ์ และทวิศักดิ์ ศิริพรไพบุลย์. (2557). ปัญหาเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา : สถานการณ์ความไม่เสมอภาคในสังคมไทย. *Journal of Humanities and Social Sciences Prince of Songkla University*, 10(1), 123–141.
- พัชรภา ตันติชูเวช. (2559). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา: กรณีศึกษาจังหวัดตาก. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2543). *การบริหารเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)*. สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://sdgs.nesdc.go.th/Thaipublica>. (2020). *เด็กไทยไร้ข้อมูลในระบบการศึกษา 1.1 ล้านคน ฐานะยากจน-พิษเศรษฐกิจตัดโอกาสเรียนหนังสือ (ตอน3)*. สืบค้นเมื่อ 4 ตุลาคม 2566. จาก <https://thaipublica.org.th/>

แนวทางการส่งเสริมพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทน ประกันชีวิต AIA ในยุคดิจิทัล

Guidelines for Promoting Human Capital Development of AIA Life Insurance Agents in the Digital Era

ปิยทัศน์ เทียนสุวรรณ¹ และ ชาญชัย จิวจินดา²

วันรับ: 17 เมษายน 2568 วันแก้ไข: 19 พฤษภาคม 2568 ยอมรับ: 4 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิต AIA ในยุคดิจิทัล และ 2) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนประกันชีวิต AIA จำนวน 10 คน และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้รับถูกวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่เหมาะสม ผลการวิจัยพบว่าตัวแทนประกันชีวิตของ AIA มีความต้องการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับทักษะ การเรียนรู้ เทคโนโลยีดิจิทัล การตลาดออนไลน์ และการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการให้บริการลูกค้า นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน แต่ตัวแทนบางส่วนยังขาดทักษะที่จำเป็นและต้องการการฝึกอบรมเพิ่มเติม ผลการศึกษา 1) การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และพฤติกรรมผู้บริโภค การเข้าสู่ยุคดิจิทัลส่งผลให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตได้ง่ายขึ้นผ่านช่องทางออนไลน์ ทำให้พฤติกรรมการเลือกซื้อประกันชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิมที่ต้องพึ่งพาตัวแทนในการให้ข้อมูล แต่ตัวแทนประกันชีวิตหลายคนยังขาดทักษะในการใช้แพลตฟอร์มเหล่านี้อย่างเต็มประสิทธิภาพ การเกิดขึ้นของแพลตฟอร์มขายประกันออนไลน์และ InsurTech ทำให้ลูกค้าสามารถซื้อประกันได้โดยตรงโดยไม่ต้องผ่านตัวแทน 2) แนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิต AIA ในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย ด้านทักษะและด้านการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาทุนมนุษย์ด้านทักษะดิจิทัล ให้กับตัวแทนประกันชีวิต

คำสำคัญ: ทุนมนุษย์, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, ตัวแทนประกันชีวิต, เทคโนโลยีดิจิทัล, InsurTech

¹ นักศึกษาปริญญาโท, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง, วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต (ผู้ประพันธ์บทความ)

² ดร., อาจารย์ที่ปรึกษา, วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

Abstract

This research aims to examine the challenges and needs in developing the human capital of AIA life insurance agents in the digital era and to propose a model for enhancing their human capital. A qualitative research methodology was employed, with data collected through in-depth interviews with 10 AIA life insurance agents and document analysis. The collected data were analyzed using content analysis to derive meaningful conclusions and recommendations. The findings revealed that AIA life insurance agents require skill development in digital technology, online marketing, and utilizing digital platforms for customer service. The study also found that while digital technology enhances operational efficiency, some agents lack the necessary skills and require further training. Research Findings 1. Technological Change and Consumer Behavior The transition into the digital era has enabled consumers to access information about life insurance products more easily through online channels. This has changed consumer purchasing behavior, which previously relied heavily on agents for information. However, many life insurance agents still lack the skills to effectively utilize these platforms. The emergence of online insurance platforms and InsurTech has allowed customers to purchase insurance directly without going through agents. 2. Human Capital Development Strategies for AIA Life Insurance Agents in the Digital Age These strategies include skill and learning development, as well as the enhancement of digital skills among life insurance agents.

Keywords: Human capital, Human resource development, Life insurance agents, Digital technology, InsurTech

1. บทนำ

ในปัจจุบันธุรกิจประกันชีวิต เป็นหนึ่งในภาคธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเงินและความมั่นคงในชีวิตให้กับประชาชน การเติบโตของธุรกิจประกันชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพและประสิทธิภาพของตัวแทนประกันชีวิต ที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการให้บริการ การนำเสนอผลิตภัณฑ์ และการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า ตัวแทนประกันชีวิตจึงถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กรประกันภัย อุสาหกรรมการประกันชีวิตเป็นหนึ่งในธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางการเงินและสนับสนุนการวางแผนชีวิตของประชาชน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของอุตสาหกรรมนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผลิตภัณฑ์หรือบริการเท่านั้น แต่ยังพึ่งพาทุนมนุษย์ โดยเฉพาะตัวแทนประกันชีวิต ซึ่งถือเป็นฟันเฟืองสำคัญในการสร้างยอดขายและดูแลลูกค้า ตัวแทนประกันชีวิตมีหน้าที่หลักในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ นำเสนอข้อมูลที่ต้องรวมถึงสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้า (สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, 2556)

การส่งเสริมและพัฒนาทุนมนุษย์ จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับตัวแทนประกันชีวิตในยุคนี้ โดยเฉพาะในบริษัท AIA ซึ่งเป็นหนึ่งในบริษัทประกันชีวิตชั้นนำที่มีเครือข่ายตัวแทนจำนวนมาก การพัฒนาทุนมนุษย์จะช่วยให้ตัวแทนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด รวมถึงเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงานและการบริการลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การส่งเสริมและพัฒนาทุนมนุษย์ยังช่วยสร้างความยั่งยืนให้กับบริษัทในระยะยาว โดยการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์ และการใช้เทคโนโลยีของตัวแทน จะช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและความมั่นคงขององค์กร ทั้งนี้ การส่งเสริมและ

พัฒนาทุนมนุษย์ต้องอาศัยรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กรและตัวแทน เช่น การจัดอบรม การให้คำปรึกษา การสร้างโปรแกรมพี่เลี้ยง (Mentorship) รวมถึงการประเมินผลที่ต่อเนื่อง เพื่อให้มั่นใจว่าการพัฒนาจะเกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน (วิไลลักษณ์ สถาพร, 2563)

หากทว่าด้วยการเจริญทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล อุตสาหกรรมประกันชีวิตย่อมได้รับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล การเปลี่ยนผ่านจากรูปแบบการขายและให้บริการแบบดั้งเดิมไปสู่ระบบดิจิทัล ทำให้บริษัทประกันต้องปรับกลยุทธ์ทางธุรกิจใหม่เพื่อตอบสนองต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป เช่น การซื้อประกันผ่านช่องทางออนไลน์ การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ และความต้องการบริการที่สะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส (ณัฐภูมิ พงศ์ศิริ, 2563)

ด้านผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตัวแทนประกันชีวิตสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและขยายฐานลูกค้า ความสามารถในการแข่งขันของตัวแทนเพิ่มขึ้น แม้ต้องเผชิญกับแพลตฟอร์มซื้อประกันออนไลน์ ลูกค้าได้รับบริการที่ดีขึ้น มีความเชื่อมั่นในตัวแทนมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความภักดีต่อแบรนด์ AIA ยังสามารถพัฒนากลยุทธ์บริหารทุนมนุษย์ที่สอดคล้องกับยุคดิจิทัล ส่งผลให้ธุรกิจเติบโตอย่างยั่งยืน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิตในยุคดิจิทัลจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ธุรกิจสามารถแข่งขันและเติบโตได้อย่างมั่นคง การปรับตัวให้ทันต่อเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป จะช่วยให้ตัวแทนมีบทบาทมากกว่าการเป็นเพียงผู้ขาย แต่สามารถก้าวสู่การเป็นที่ปรึกษาทางการเงินที่ได้รับ ความไว้วางใจจากลูกค้าในระยะยาว (AIA Group Limited, 2023)

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิต AIA รวมถึงนำเสนอแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับตัวแทนประกันชีวิตในยุคดิจิทัล การศึกษานี้ดำเนินการผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากกลุ่มตัวแทนประกันชีวิตที่มีประสบการณ์แตกต่างกัน และผู้บริหารของบริษัท AIA ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาและอบรมตัวแทน พบว่าธุรกิจประกันชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากภายใต้ยุคดิจิทัล พฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนไปอย่างชัดเจน ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการเข้าถึงข้อมูลที่รวดเร็ว และมีแนวโน้มเลือกซื้อประกันผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น ส่งผลให้บทบาทของตัวแทนประกันชีวิตต้องปรับเปลี่ยนจากการเป็นผู้ขายผลิตภัณฑ์ มาเป็นที่ปรึกษาทางการเงินที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึก และสร้างความไว้วางใจให้กับลูกค้า อย่างไรก็ตาม ตัวแทนประกันชีวิตส่วนใหญ่ยังขาดทักษะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อให้บริการลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ

แม้ว่าบริษัท AIA จะมีการจัดฝึกอบรมและพัฒนาทุนมนุษย์อย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงขาดแนวทางที่สามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะของตัวแทนประกันชีวิตในแต่ละระดับ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การทำตลาดออนไลน์ และการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าในรูปแบบใหม่ นอกจากนี้ การแข่งขันที่รุนแรงจากแพลตฟอร์มขายประกันออนไลน์และ InsurTech ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตัวแทนประกันชีวิตต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขัน

จากการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เอกสาร พบว่าตัวแทนประกันชีวิตในปัจจุบันกำลังเผชิญกับอุปสรรคหลายประการที่ขัดขวางการเติบโตของอาชีพและความสามารถในการแข่งขันในตลาดดิจิทัล ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของตัวแทนประกันชีวิตในยุคปัจจุบัน ได้แก่ การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยี การปรับตัวต่อพฤติกรรมของลูกค้าที่เปลี่ยนไป ความสามารถในการบริหารจัดการลูกค้า และการสร้างความไว้วางใจในสภาพแวดล้อมดิจิทัล อย่างไรก็ตาม พบว่าตัวแทนประกันชีวิตหลายคนยังขาดความพร้อมในด้านเหล่านี้ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานและความสามารถในการรักษาลูกค้าในระยะยาว

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิต AIA ในยุคดิจิทัล
2. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิต AIA ในยุคดิจิทัล

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวทางการศึกษาภาคสนามและการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสำรวจและวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิต AIA ในยุคดิจิทัล

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิตในบริษัท AIA การส่งเสริมและพัฒนาทุนมนุษย์ที่เหมาะสมสำหรับตัวแทนประกันชีวิตในบริษัท AIA

3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาในพื้นที่ ศูนย์อบรมและพัฒนา บริษัท AIA สำนักงานใหญ่ ถนนสาทร กรุงเทพฯ

3.3 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

สำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพเรื่อง "แนวทางการส่งเสริมพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิต AIA ในยุคดิจิทัล" กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักควรเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์และมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาและปรับตัวของตัวแทนประกันชีวิตในยุคดิจิทัล โดยสามารถแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่

1) กลุ่มตัวแทนประกันชีวิต AIA

1.1) ตัวแทนประกันชีวิตระดับต้น (ใหม่หรือมีประสบการณ์ไม่เกิน 3 ปี) จำนวน 3 คน ด้วยวิธีเฉพาะหน้า

1.2) ตัวแทนประกันชีวิตระดับกลาง (มีประสบการณ์ 3-10 ปี) จำนวน 3 คน ด้วยวิธีเฉพาะหน้า

1.3) ตัวแทนประกันชีวิตระดับสูง (มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี) จำนวน 3 คน ด้วยวิธีเฉพาะหน้า

2) ผู้บริหาร AIA จำนวน 1 คน ด้วยวิธีเฉพาะหน้า

3.4 ขอบเขตด้านเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ทำการเก็บข้อมูลในช่วง ระหว่าง เดือน มกราคม พ.ศ. 2568 ถึง เดือน มีนาคม พ.ศ. 2568

3.5 ด้านการเก็บข้อมูล คือ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบตัวต่อตัว โดยใช้วิธีการบันทึกเสียง พร้อมทั้งจดบันทึกภาคสนามในระหว่างการสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ออกถอดเทปคำสัมภาษณ์อย่างละเอียด และตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปวิเคราะห์

3.6 ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และใช้วิธีการเปรียบเทียบเชิงเนื้อหาเพื่อหาแบบแผนร่วม (Pattern) และความแตกต่างในประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ระหว่างข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ

4. ทบทวนวรรณกรรม

4.1 แนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs Theory) Maslow (1970) ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs Theory) หรือทฤษฎีการจูงใจของ มาสโลว์ (Maslow's Theory of Motivation) Maslow เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์เป็นจำนวนมากสามารถอธิบายโดยใช้แนวโน้มของบุคคลในการค้นหาเป้าหมายที่จะทำให้ชีวิตของเขาได้รับความต้องการ ความปรารถนา และได้รับสิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง เป็นความจริงที่จะกล่าวว่ากระบวนการของแรงจูงใจเป็นหัวใจของทฤษฎีบุคลิกภาพของ Maslow โดยเขาเชื่อว่า

มนุษย์เป็น “สัตว์ที่มีความต้องการ” และเป็นการยากที่มนุษย์จะไปถึงขั้นของความพึงพอใจอย่างสมบูรณ์

Maslow (1970) เรียงลำดับความต้องการของมนุษย์จากขั้นต้นไปสู่ความต้องการขั้นต่อไปไว้เป็นลำดับดังนี้

1) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์อันเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น น้ำ อาหาร อากาศ ที่อยู่อาศัย การพักผ่อน เป็นต้น

2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) เมื่อได้รับการตอบสนองทางร่างกายแล้วขั้นต่อไปคือความต้องการความปลอดภัยต่าง ๆ ได้แก่ความมั่นคงในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นอาชีพ หรือ การทำงาน เป็นความต้องการที่จะทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยในชีวิต

3) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เป็นความต้องการขั้นที่ 3 เมื่อความต้องการในขั้นที่ 1 และ 2 ได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์จะมีความต้องการสังคม ต้องการเพื่อน ต้องการความรัก ความเป็นมิตรจากบุคคลอื่น ๆ

4) ความต้องการได้รับการยกย่องสรรเสริญ (Esteem Needs) เป็นความต้องการการยอมรับจากบุคคลอื่น การมีเกียรติ มีชื่อเสียงในสังคม อยากมีตำแหน่งมีอำนาจ เป็นต้น

5) ความต้องการความสำเร็จสมหวังในชีวิต (Self – Actualization Needs) เมื่อความต้องการพื้นฐานขั้นที่ 1 ถึง 4 ได้รับการตอบสนองแล้วในขั้นนี้เป็นความต้องการความสำเร็จ สมหวังในชีวิตตามที่บุคคลนั้นปรารถนา

4.2 แนวคิดการพัฒนาทุนมนุษย์ Becker (1994, pp.392-395) ได้ศึกษาค้นคว้าและกำหนดขึ้นมาเป็นทฤษฎีที่เรียกว่า ทฤษฎีทุนมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการลงทุนไปที่ขีดความสามารถ และทักษะในการทำงานของบุคลากรในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับ กิตติภูมิ วิเศษศักดิ์ (2552) อธิบายว่า ทุนมนุษย์ คือ ความรู้ ทักษะ ความรู้ความสามารถและพฤติกรรมในการทำงานที่สอดคล้อง และเอื้ออำนวยต่อการบรรลุวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ขององค์กร โดยได้รับความสำคัญในฐานะที่เป็นทรัพย์สินที่สำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร

4.2.1 ความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์

ในการพิจารณาถึงความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์สามารถแยกพิจารณาได้เป็น 3 มิติ ดังนี้

1) มนุษย์เป็นปัจจัยการผลิตที่เป็นผู้ใช้ปัจจัยการผลิตอื่นๆ ที่องค์กรมีอยู่ในการผลิตผลงานออกมาเป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งจะก่อให้เกิดรายได้หรือผลกำไรอันเป็นประโยชน์ขององค์กร หากองค์กรมีระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพดีก็必将ทำให้เกิดการ ผลิตที่ได้คุณภาพสูงจากการใช้ประโยชน์สูงสุดปัจจัยการผลิตอื่นๆที่องค์กร มีอยู่

2) มนุษย์เป็นปัจจัยการผลิตที่มีความแตกต่างจากปัจจัยการผลิตอื่นๆ ขององค์กร ในแง่ที่มนุษย์เป็นปัจจัยการผลิตที่มีชีวิต มีความต้องการและการคาดหวัง มีความรู้ความสามารถ และมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาได้โดยไม่มีขีดจำกัด การที่องค์กรมีทรัพยากรมนุษย์เปรียบเหมือนกับองค์กรมี "ทุนทางปัญญา" (Intellectual Capital) เพราะมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จหรือ ล้มเหลว เพราะการบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างไม่เป็นระบบหรือบริหารด้วยความไม่เข้าใจ

ในคุณค่าและธรรมชาติของมนุษย์ จะส่งผลให้องค์กรไม่สามารถเก็บรักษานักวิชาการที่ดีไว้ได้

3) การดำเนินงานขององค์กรในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีสภาพของการแข่งขันอย่างไร้พรมแดน ทำให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์ยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้นกว่าในอดีต องค์กรจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาวิธีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับกระแสแห่งความ เปลี่ยนแปลงและการแข่งขันทางธุรกิจที่สูงขึ้น แต่การที่องค์กรจะสามารถปรับตัวได้ในสภาพที่ต้องแข่งขันกันอย่างสูงนั้น บุคลากรขององค์กรจะต้องมีศักยภาพสูงสามารถที่จะทำงานอย่างหนักและมี ประสิทธิภาพอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้งานที่ผลิตออกมามีคุณภาพสูงและผลักดันให้กลยุทธ์ขององค์กรบรรลุผลสำเร็จสามารถแข่งขันกับองค์กรอื่นๆ ได้ (พรเทพ วงศ์ศักดิ์, 2562)

ภารกิจการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยเป้าหมายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในทุกองค์กรก็คือ "การบริหารหรือจัดการให้บุคลากรมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากที่สุดแก่องค์กร" และการที่จะสามารถบรรลุถึงเป้าหมายได้จะต้องมี ภารกิจ (Missions) ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 4 ด้านด้วยกัน คือ

1) การดึงดูดหรือจัดหาทรัพยากรมนุษย์เข้าสู่องค์กร (Human Resource Attraction) กระบวนการที่สำคัญของภารกิจนี้คือ การวิเคราะห์งานและออกแบบงาน การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การสรรหาทรัพยากรมนุษย์ และการคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์

2) การใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร (Human Resource Utilization) กระบวนการที่สำคัญของภารกิจคือ การประเมินผลการปฏิบัติงาน การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งงาน และการบริหารการออกจากงาน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะทำให้องค์กรทราบถึงประสิทธิภาพและศักยภาพของทรัพยากรบุคคลที่องค์กรมีการมอบหมายหน้าที่ที่เหมาะสมตามความสามารถและ ศักยภาพของแต่ละบุคคล

3) การพัฒนาประสิทธิภาพของทรัพยากรมนุษย์ (Developing A High Performing Human Resource) เมื่อองค์กรมีบุคลากรที่มีคุณภาพแล้ว ก็จะต้องเสริมสร้างให้บุคคลเหล่านั้นมีประสิทธิภาพและคุณภาพสูงขึ้น กระบวนการที่สำคัญในภารกิจนี้คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การฝึกอบรม

การพัฒนาการจัดการ และพัฒนาอาชีพ

4) การจูงใจและการเก็บรักษาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Motivation and Retention) เมื่อองค์กรได้ลงทุนจัดหาและพัฒนาเจ้าหน้าที่จนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพแล้ว องค์กรจะต้องจูงใจและเก็บรักษาเจ้าหน้าที่ที่มีคุณภาพดีไว้กับองค์กรให้นานที่สุด กระบวนการที่สำคัญคือ การบริหารค่าตอบแทน การจัดการด้านความปลอดภัยและสุขภาพและ อนามัยของทรัพยากรมนุษย์ และการแรงงานสัมพันธ์

5. ผลการวิจัย

5.1 สภาพปัญหาและความต้องการของตัวแทนประกันชีวิต AIA

1) การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภค

การเข้าสู่ยุคดิจิทัลส่งผลให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตได้ง่ายขึ้นผ่านช่องทางออนไลน์ ทำให้พฤติกรรมการเลือกซื้อประกันชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิมที่ต้องพึ่งพาตัวแทนในการให้ข้อมูล กลายเป็นการศึกษาข้อมูลด้วยตนเองก่อนตัดสินใจซื้อ ลูกค้ายุคใหม่ต้องการความสะดวก รวดเร็ว และสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา ดังนั้นตัวแทนประกันชีวิต จึงต้องปรับตัวให้สามารถให้บริการและนำเสนอผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ขาดทักษะด้านดิจิทัลและเทคโนโลยี

แม้ว่าบริษัท AIA จะมีแพลตฟอร์มดิจิทัลต่างๆ เพื่อสนับสนุนการทำงานของตัวแทนประกันชีวิต เช่น AIA iService, AIA Digital Face-to-Face และเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้า แต่ตัวแทนประกันชีวิตหลายคนยังขาดทักษะในการใช้แพลตฟอร์มเหล่านี้อย่างเต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบว่า มีตัวแทนจำนวนมากที่ยังไม่สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อขยายฐานลูกค้าหรือสร้างการรับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การแข่งขันที่รุนแรงจากแพลตฟอร์มออนไลน์และ InsurTech

การเกิดขึ้นของแพลตฟอร์มขายประกันออนไลน์และ InsurTech ทำให้ลูกค้าสามารถซื้อประกันได้โดยตรงโดยไม่ต้องผ่านตัวแทน สิ่งนี้ส่งผลให้ตัวแทนประกันชีวิตต้องเผชิญกับความท้าทายในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตนเองเพื่อแข่งขันกับระบบอัตโนมัติและแพลตฟอร์มดิจิทัล ตัวแทนที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคดิจิทัลได้ อาจถูกกลดบทบาทหรือสูญเสียลูกค้าให้กับแพลตฟอร์มออนไลน์ที่สามารถให้บริการที่รวดเร็วและสะดวกสบายกว่า

5.2 แนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิต AIA ในยุคดิจิทัล

ประกอบด้วย ด้านทักษะและด้านการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาทุนมนุษย์ด้านทักษะดิจิทัลให้กับตัวแทนประกันชีวิต

5.2.1 ด้านทักษะและด้านการเรียนรู้

ผลการศึกษาพบว่า การฝึกอบรมการใช้เครื่องมือดิจิทัล (Digital Tools Training) ยากให้มีการอบรมเกี่ยวกับ แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น AIA iService, Zoom, Social Media Marketing เน้นสอนวิธีการ ใช้ AI และ Data Analytics เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมลูกค้า การสนับสนุนงบประมาณด้านเทคโนโลยี ขอให้บริษัทสนับสนุนค่าใช้จ่ายสำหรับ อุปกรณ์ไอที เช่น แท็บเล็ตหรือสมาร์ทโฟน ที่ใช้ทำงาน ให้ส่วนลดหรือเงินสนับสนุนในการซื้อซอฟต์แวร์ CRM การขาดระบบพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาที่ดี (Lack of Mentorship & Support System) การขาดการสนับสนุนจากผู้มีประสบการณ์ โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้น หากมีระบบพี่เลี้ยง (Mentorship) ที่แข็งแกร่ง จะช่วยให้ตัวแทนใหม่เรียนรู้และพัฒนาได้เร็วขึ้น แรงกดดันด้านยอดขายและความคาดหวังสูง (Sales Pressure & High Expectations) การแข่งขันสูงและความยากในการหาลูกค้าใหม่ (Market Competition & Lead Generation Challenges) การรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้าเก่าและการหาลูกค้าใหม่ (Client Retention & Lead Generation) ความท้าทายในการสร้างทีมและพัฒนาทีม (Team Building & Leadership Challenges)

5.2.2 ด้านการพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิตด้านดิจิทัล

ต้องมุ่งเน้นไปที่ 5 ด้านสำคัญ ดังนี้

ทักษะด้านดิจิทัลและเทคโนโลยี การฝึกอบรมให้ตัวแทนสามารถใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลของ AIA ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ AI และเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าเพื่อปรับกลยุทธ์การขาย และการพัฒนาทักษะในการให้บริการผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น วิดีโอคอล และแชทบอท

ทักษะด้านการขายและการเจรจาต่อรองแบบออนไลน์ การฝึกอบรมเทคนิคการขายผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น Zoom, Microsoft Teams การใช้จิตวิทยาในการเจรจาต่อรองผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล และการพัฒนาเทคนิคการสร้างควมไว้วางใจผ่านการสื่อสารออนไลน์ การสร้างแบรนด์ส่วนบุคคล (Personal Branding) และการตลาดออนไลน์ การใช้โซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, TikTok และ Line OA ในการสร้างการรับรู้แบรนด์ การพัฒนากลยุทธ์ Content Marketing เพื่อดึงดูดลูกค้า การใช้เครื่องมือโฆษณาออนไลน์เพื่อขยายฐานลูกค้า

พัฒนาทักษะด้าน Soft Skills และจิตวิทยาลูกค้า การฝึกอบรมด้านการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์แบบออนไลน์ การเรียนรู้พฤติกรรมและความต้องการของลูกค้าในยุคดิจิทัล การพัฒนาทักษะด้านการบริหารอารมณ์และความเครียด

การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการปรับตัว การฝึกอบรมแบบ e-learning และการเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การพัฒนาโปรแกรมพี่เลี้ยง (Mentorship) เพื่อให้คำปรึกษาแบบเฉพาะบุคคล การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรม 3. ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาในอนาคต บริษัท AIA ควรออกแบบโปรแกรมฝึกอบรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของตัวแทนในแต่ละระดับ ส่งเสริมให้ตัวแทนใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลในการให้บริการลูกค้า สนับสนุนให้ตัวแทนพัฒนาทักษะด้านการตลาดออนไลน์และการสร้างแบรนด์ส่วนบุคคล จัดตั้งโปรแกรมพี่เลี้ยง (Mentorship) เพื่อให้คำปรึกษาและพัฒนาทักษะตัวแทนประกันชีวิต

จากที่สรุปมาทั้งหมดข้างต้น การพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิต AIA ในยุคดิจิทัล จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ธุรกิจสามารถแข่งขันและเติบโตได้อย่างมั่นคงในอนาคต

6. อภิปรายผล

6.2.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1: เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิตในบริษัท AIA ในยุคดิจิทัล

จากข้อมูลที่ได้จากตัวแทนประกันชีวิตและผู้บริหารของ AIA พบว่าสภาพปัจจุบันของการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรมีความต้องการการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัลแพลตฟอร์มเข้ามาช่วยสนับสนุนการทำงานของตัวแทน เช่น แอปพลิเคชันสำหรับการขายประกัน, ระบบ e-Policy, การประชุมออนไลน์ผ่าน Zoom, และการใช้ LINE OA เพื่อติดต่อกับลูกค้า อย่างไรก็ตาม ตัวแทนยังเผชิญกับปัญหาหลายประการ ได้แก่

1) ความแตกต่างในการปรับตัวของตัวแทน – ตัวแทนบางคนสามารถปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีได้ดี ขณะที่บางคนยังคงติดขัดในการใช้งาน เช่น การเรียนรู้การทำตลาดออนไลน์ หรือการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อสื่อสารกับลูกค้า

2) การแข่งขันที่เพิ่มขึ้นในยุคดิจิทัล – ลูกค้ามีทางเลือกมากขึ้นในการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ประกัน ทำให้ตัวแทนต้องพัฒนาแนวทางการขายที่แตกต่างและเน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง

3) ช่องว่างทางดิจิทัลระหว่างตัวแทน – ตัวแทนที่เชี่ยวชาญด้านดิจิทัลสามารถใช้เครื่องมือออนไลน์ในการขายได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ตัวแทนที่ยังคุ้นเคยกับการขายแบบเดิมต้องเผชิญกับความยากลำบากในการปรับตัว

ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ แนวคิดของ Becker (1993) เรื่อง Human Capital Theory ซึ่งระบุว่าทุนมนุษย์ต้องคำนึงถึงการฝึกอบรมและการศึกษาเพื่อเพิ่มทักษะของบุคลากร โดยเฉพาะในยุคดิจิทัล การฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีและการตลาดออนไลน์ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความสามารถของตัวแทนประกันชีวิต

6.2.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2: เพื่อเสนอ แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาทุนมนุษย์ที่เหมาะสมสำหรับตัวแทนประกันชีวิตในบริษัท AIA

ประกอบด้วย ด้านทักษะและด้านการเรียนรู้ และการพัฒนาทุนมนุษย์ด้านทักษะดิจิทัลให้กับตัวแทนประกันชีวิต

1) ด้านทักษะและด้านการเรียนรู้

ผลการศึกษาพบว่าการฝึกอบรมการใช้เครื่องมือดิจิทัล (Digital Tools Training) อยากรให้มีการอบรมเกี่ยวกับ แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น AIA iService, Zoom, Social Media Marketing เน้นสอนวิธีการ ใช้ AI และ Data Analytics เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมลูกค้า การสนับสนุนงบประมาณด้านเทคโนโลยี ขอให้บริษัทสนับสนุนค่าใช้จ่ายสำหรับ อุปกรณ์ไอที เช่น แท็บเล็ตหรือสมาร์ทโฟน ที่ใช้ทำงาน ให้ส่วนลดหรือเงินสนับสนุนในการซื้อซอฟต์แวร์ CRM การขาดระบบพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาที่ดี (Lack of Mentorship & Support System) การขาดการสนับสนุนจากผู้มีประสบการณ์ โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้น หากมีระบบพี่เลี้ยง (Mentorship) ที่แข็งแกร่ง จะช่วยให้ตัวแทนใหม่เรียนรู้และพัฒนาได้เร็วขึ้น แรงกดดันด้านยอดขายและความคาดหวังสูง (Sales Pressure & High Expectations) การแข่งขันสูงและความยากในการหาลูกค้าใหม่ (Market Competition & Lead Generation Challenges) การรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้าเก่าและการหาลูกค้าใหม่ (Client Retention & Lead Generation) ความท้าทายในการสร้างทีมและพัฒนาลูกทีม (Team Building & Leadership Challenges)

ด้านที่ 1: การฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะ (Education & Training) ผลการวิจัยพบว่าตัวแทนที่ได้รับการฝึกอบรมที่มีคุณภาพ เช่น เทคนิคการขาย การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีประกันชีวิต มักมี ประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้นและสามารถปิดการขายได้ดีขึ้น อภิปรายผลตามทฤษฎีทุนมนุษย์ ตรงกับแนวคิดของ กิตติภูมิ วิเศษศักดิ์ (2552) ที่ชี้ว่า การลงทุนในการฝึกอบรมพนักงานเป็นการเพิ่มทุนมนุษย์ ซึ่งจะช่วยให้พวกเขามีความสามารถสูงขึ้น และสร้างมูลค่าให้กับองค์กรในระยะยาว

ด้านที่ 2: ประสบการณ์การทำงานและการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Work Experience) ผลการวิจัยพบว่าตัวแทนที่มี ประสบการณ์สูง จะสามารถ เข้าใจความต้องการของ ลูกค้าและปรับกลยุทธ์การขายได้ดีขึ้น โดยเฉพาะตัวแทนที่ทำงานมานานเกิน 5 ปี อภิปรายผลตาม ทฤษฎีทุนมนุษย์ ตรงกับแนวคิดของ เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย (2552) ที่ระบุว่า ประสบการณ์ทำงาน ช่วยพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง ซึ่งแตกต่างจากการฝึกอบรมที่เป็น ภาคทฤษฎี ดังนั้น AIA ควรมี ระบบ Mentorship ที่ให้ตัวแทนอาวุโสช่วยแนะนำตัวแทนใหม่ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และเร่งกระบวนการพัฒนา

ด้านที่ 3: สุขภาพและคุณภาพชีวิตของตัวแทน (Health & Well-being) ผลการวิจัยพบว่าตัวแทนที่มีความเครียดสูงจาก แรงกดดันด้านยอดขาย มักมี อัตราการลาออกสูง และประสิทธิภาพลดลง อภิปรายผลตามทฤษฎีทุนมนุษย์ ตรงกับแนวคิดของ เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย (2552) ที่กล่าวว่า สุขภาพที่ดีเป็นส่วนหนึ่งของทุนมนุษย์ หากองค์กรต้องการให้ตัวแทน มีประสิทธิภาพสูง ควรให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างงานและชีวิต (Work-life Balance)

ด้านที่ 4: แรงจูงใจและทัศนคติในการทำงาน (Motivation & Attitude) ผลการวิจัยพบว่าตัวแทนที่มี แรงจูงใจจากภายใน (เช่น ต้องการประสบความสำเร็จ ต้องการ ช่วยเหลือลูกค้า) มักทำงานได้ดีกว่าตัวแทนที่มีแรงจูงใจจากภายนอก (เช่น ค่าคอมมิชชั่นเพียงอย่างเดียว) อภิปรายผลตามทฤษฎีทุนมนุษย์ ตรงกับแนวคิดของ (Herzberg, Bernard & Barbara ,1959) ที่กล่าวว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับทักษะเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเสริมสร้าง แรงจูงใจภายใน ดังนั้น AIA ควรส่งเสริม Recognition Programs (เช่น การมอบรางวัลให้ ตัวแทนดีเด่น) และให้ โอกาสเติบโตในอาชีพ เพื่อเพิ่มแรงจูงใจให้ตัวแทนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในระยะยาว

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแทนประกันชีวิต AIA เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของ พฤติกรรมลูกค้าในยุคดิจิทัลที่ต้องการความเร็ว ความโปร่งใส และข้อมูลที่เข้าถึงได้ผ่านช่องทาง ออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Maslow (1970) ที่ระบุว่ามนุษย์จะมีแรงจูงใจสูงขึ้นเมื่อความ ต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนอง ดังนั้น AIA ต้องออกแบบระบบพัฒนาให้ตอบสนองความ ต้องการที่เปลี่ยนไปของตัวแทนเพื่อให้พวกเขาสามารถตอบโจทย์ลูกค้าได้ และแนวคิดของ Becker (1993) เรื่อง Human Capital Theory ซึ่งระบุว่าการพัฒนาทุนมนุษย์ต้องคำนึงถึงการ ฝึกอบรมและการศึกษาเพื่อเพิ่มทักษะของบุคลากร โดยเฉพาะในยุคดิจิทัล การฝึกอบรมด้าน เทคโนโลยีและการตลาดออนไลน์ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความสามารถของตัวแทน ประกันชีวิต

2) ด้านทักษะดิจิทัลของตัวแทนประกันชีวิตในบริษัท AIA

จากการศึกษาพบว่า AIA มีการพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิตอย่าง ต่อเนื่อง แต่ยังคงเผชิญกับความท้าทายในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในเรื่องการปรับตัวของตัวแทน, การแข่งขันที่สูงขึ้น, ปัญหาโฆษณาชวนเชื่อที่กระทบต่อความเชื่อมั่นของลูกค้า และความแตกต่างของ ทักษะดิจิทัลระหว่างตัวแทนแต่ละคน โดยมีแนวคิดเพื่อนำองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และได้รับความนิยมปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน แนวทางที่เสนอเพื่อพัฒนา ทุนมนุษย์ ได้แก่ การฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีและการตลาดดิจิทัล, การสร้างระบบยืนยันตัวตนของ ตัวแทน, การเพิ่มช่องทางการติดต่อที่ปลอดภัย และการสนับสนุนตัวแทนที่ยังไม่ถนัดเทคโนโลยี ซึ่งจะช่วยให้ตัวแทนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้าได้ มากขึ้น

จากผลการวิจัย สอดคล้องกับแนวคิด องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นองค์กรที่มุ่งเน้นให้ทุกคนได้พัฒนาตนเอง พัฒนาเป็น กลุ่มและทั่วทั้งองค์กร ด้วยการเรียนรู้ที่หลากหลายตลอดเวลาจากการทำงานโดยใช้ความรู้ที่เพิ่มพูน สมรรถภาพและศักยภาพร่วมกันอย่างต่อเนื่อง หลักคิดวินัย 5 ประการของปีเตอร์ เอ็ม เซนเก้ (Five Discipline of Peter M. Senge) Peter M. Senge (1990) แนวคิดเพื่อนำองค์กรไปสู่การ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และพบว่ามีการวิจัยของนักวิชาการไทยที่สอดคล้องกับผลการวิจัยนี้ ดังนี้:

1) การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมคุณค่าทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิตในยุคดิจิทัล โดย ธนภัทร แสงหิรัญ, เพ็ญพิชา สร้างการนอก และภัทธิดา ผลงาน (2566) ได้เสนอรูปแบบกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างทักษะและความสามารถของตัวแทนประกันชีวิตให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล

2) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะตัวแทนประกันในยุคการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลันด้วยดิจิทัล โดย วัฒนลักษณ์ เวชประสิทธิ์, บุษกร วัฒนบุตร และวิโรจน์ หมั่นเทพ (2564) ได้ศึกษาและเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของตัวแทนประกันชีวิตให้สามารถปรับตัวและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยเหล่านี้สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมุ่งเน้นที่การเสริมสร้างทักษะด้านเทคโนโลยี การปรับปรุงระบบการฝึกอบรม และการสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสม เพื่อให้ตัวแทนประกันชีวิตสามารถปรับตัวและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากตัวแทนและผู้บริหาร แนวทางรูปแบบในการส่งเสริมและพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิต AIA ในยุคดิจิทัลควรมุ่งเน้นไปที่ 4 ด้านหลักดังนี้

1) พัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและการตลาดออนไลน์ – ควรมีหลักสูตรฝึกอบรมที่สอนการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล การทำโฆษณาผ่านโซเชียลมีเดีย และเทคนิคการตลาดออนไลน์เพื่อช่วยให้ตัวแทนสามารถแข่งขันในยุคดิจิทัลได้

2) สร้างระบบยืนยันตัวตนของตัวแทน – เพื่อช่วยให้ลูกค้าสามารถตรวจสอบได้ว่า ผู้ที่ติดต่อเป็นตัวแทนของ AIA จริงหรือไม่ เช่น การใช้หมายเลขประจำตัวตัวแทนที่ลูกค้าสามารถเช็คได้ทางเว็บไซต์ของบริษัท

3) เพิ่มช่องทางการติดต่อที่ปลอดภัยและน่าเชื่อถือ – เช่น การพัฒนาแพลตฟอร์มแชทผ่านแอปพลิเคชันของบริษัท หรือการส่ง SMS ยืนยันตัวตนก่อนการโทร

4) ให้การสนับสนุนตัวแทนที่ไม่ถนัดด้านเทคโนโลยี – โดยการจัดโค้ชชิ่งส่วนบุคคล หรือการมีทีมสนับสนุนที่ช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือดิจิทัล

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากงานวิจัย จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิตในบริษัท AIA ในยุคดิจิทัล งานวิจัยนี้ได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังต่อไปนี้

1) การเปลี่ยนแปลงของทุนมนุษย์ในยุคดิจิทัล การพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิตไม่ได้จำกัดอยู่แค่การฝึกอบรมด้านผลิตภัณฑ์และการขายอีกต่อไป แต่ต้องรวมถึง ทักษะดิจิทัล (Digital Skills) และ การตลาดออนไลน์ (Digital Marketing) เพื่อให้ตัวแทนสามารถแข่งขันได้ในยุคที่ลูกค้าสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้น

2) ความสำคัญของการพัฒนาเครื่องมือดิจิทัลเพื่อสนับสนุนตัวแทน ตัวแทนประกันชีวิตต้องการเครื่องมือที่ช่วยให้การทำงานสะดวกขึ้น เช่น แอปพลิเคชันที่มีระบบ CRM (Customer Relationship Management) เพื่อช่วยจัดการลูกค้า และระบบ AI ที่ช่วยให้คำแนะนำในการขาย

3) บทบาทของแรงจูงใจและการสนับสนุนจากองค์กร ปัจจัยด้าน แรงจูงใจทางการเงินและไม่ใชทางการเงิน มีผลอย่างมากต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ โดยตัวแทนต้องการโครงสร้างค่าตอบแทนที่เป็นธรรม และการส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านชุมชนออนไลน์หรือโปรแกรมพี่เลี้ยง (Mentorship)

8. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางการพัฒนา

1) พัฒนาแพลตฟอร์มฝึกอบรมออนไลน์ บริษัทควรสร้างแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ที่ครอบคลุมทั้งด้านผลิตภัณฑ์ ทักษะการขาย และการตลาดดิจิทัล เพื่อให้ตัวแทนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

2) ปรับปรุงระบบยืนยันตัวตนของตัวแทน บริษัทครีนา เทคโนโลยี Blockchain หรือระบบ KYC (Know Your Customer) มาใช้ เพื่อให้ลูกค้าสามารถตรวจสอบสถานะของตัวแทนได้ง่ายขึ้น ลดปัญหามิจฉาชีพ

3) เพิ่มแรงจูงใจและสนับสนุนตัวแทนในยุคดิจิทัล ควรมีระบบให้รางวัล สำหรับตัวแทนที่สามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจัด Mentorship Program เพื่อให้ตัวแทนรุ่นใหม่ได้รับคำแนะนำจากผู้มีประสบการณ์

4) ปรับกลยุทธ์การตลาดให้เหมาะสมกับพฤติกรรมผู้บริโภค ควรสนับสนุนให้ตัวแทนใช้ Social Media Marketing และ Data Analytics ในการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย รวมถึงพัฒนาคอนเทนต์ที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า

5) เสริมสร้างความร่วมมือกับภาครัฐและองค์กรกำกับดูแล บริษัทควรทำงานร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) เพื่อกำหนดมาตรฐานการทำงานของตัวแทนประกันชีวิตในยุคดิจิทัล

9. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษารูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิตในบริษัท AIA ในยุคดิจิทัล มีข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไปควรมุ่งเน้นไปที่การศึกษาแนวทางที่ทำให้ตัวแทนปรับตัวได้ดีขึ้นในยุคดิจิทัล ศึกษาเทคโนโลยีที่อาจส่งผลกระทบต่ออาชีพตัวแทน และศึกษาพฤติกรรมของลูกค้าเพื่อให้บริษัทสามารถออกแบบกลยุทธ์การพัฒนาทุนมนุษย์ที่สอดคล้องกับแนวโน้มในอนาคต งานวิจัยในอนาคตสามารถช่วยให้ AIA และอุตสาหกรรมประกันชีวิตโดยรวมพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมในการสนับสนุนตัวแทน และปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดในยุคดิจิทัลได้ดียิ่งขึ้น

10. เอกสารอ้างอิง

- กิตติภูมิ วิเศษศักดิ์. (2552). *การพัฒนาทุนมนุษย์ในการปรับเปลี่ยนไปสู่องค์กรสมัยใหม่หรือองค์กรสมรรถนะสูง*. กรุงเทพฯ: สถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย. (2552). *อิทธิพลของพฤติกรรมผู้นำ วัฒนธรรมการทำงานในองค์กร และกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์)*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณัฐภูมิ พงศ์ศิริ. (2563). *HR การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัล*. สืบค้น 30 มิถุนายน 2564, จาก <https://www.khonatwork.com/post/digital-economy-digital-hr>.
- ธนภัทร แสงหิรัญ, เพ็ญพิชา สร้างการนอก และ ภัทรธิดา ผลงาน. (2566). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมคุณค่าทุนมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิตในยุคดิจิทัล. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 7(9), 40-50.
- บริษัท เอไอเอ ประเทศไทย. (2565). *ประวัติความเป็นมาของ AIA และแนวทางการพัฒนาธุรกิจประกันชีวิต*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- พรทิพย์ มณีสุวรรณ. (2564). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจประกันชีวิต: แนวทางสู่ความยั่งยืน. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 12(1), 45-60.
- พรเทพ วงศ์ศักดิ์. (2562). แนวทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับองค์กรที่มุ่งเน้นนวัตกรรม. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 14(1), 67-82.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย. (2556). *คู่มือปฏิบัติงานสำหรับตัวแทนประกันชีวิต*. สืบค้น 20 สิงหาคม 2565, จาก <https://www.oic.or.th/th/consumer/manual>
- วัฒนลักษณ์ เวชประสิทธิ์, บุษกร วัฒนบุตร และวิโรจน์ หมั่นเทพ. (2564). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะตัวแทนประกันชีวิต กรณีศึกษา สำนักงานตัวแทน บริษัท กรุงไทย-แอกซ่า ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) สาขานวลจันทร์ กรุงเทพมหานคร. *วารสารพุทธอนวัตกรรมและการจัดการ*, 5(2), 93-106.

- วิไลลักษณ์ สถาพร. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของตัวแทนประกันชีวิตในประเทศไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์และการจัดการ*, 18(2), 89-105.
- AIA Group Limited. (2023). *AIA annual report 2023*. Retrieved from <https://www.aia.com>
- Armstrong, M., & Taylor, S. (2020). *Human resource management practice: A guide to people management*. London: Kogan Page Publishers.
- Becker, G. S. (1993). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education* (3rd ed.). The University of Chicago Press.
- Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. B. (1959). *The motivation to work* (2nd ed.). New York: John Wiley & Sons.

รูปแบบการค้าประเวณีในสังคมร่วมสมัยในประเทศไทย Forms of Prostitution in Contemporary Thai Society

อาทิตยา พงษ์สมบัติ¹ และ จอมเดช ตรีเมฆ²

วันรับ: 4 กุมภาพันธ์ 2568 วันแก้ไข: 1 มีนาคม 2568 ยอมรับ: 26 มีนาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการเข้าสู่การค้าประเวณีในสังคมร่วมสมัยในประเทศไทย และ 2) สรุปประเด็นข้อเสนอทางนโยบายต่อสถานการณ์การค้าประเวณีในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 ราย ได้แก่ 1.ตัวแทนสถานประกอบการที่จัดการควบคุมและติดต่อประสานงานหญิงขายบริการให้กับผู้ซื้อบริการ 5 ราย 2.ตัวแทนหญิงขายบริการในสถานประกอบการ 5 ราย และ 3.ตัวแทนหญิงขายบริการแบบอิสระ 5 ราย ผลจากการศึกษาพบว่า อาชีพค้าประเวณีสะท้อนให้เห็นถึงความยั่งยืนของโสเภณีที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ดำรงอยู่ทุกมิติพื้นที่โครงสร้างสังคมหลากหลายตลาดช่องทางการค้าและความพยายามดิ้นรนหลีกเลี่ยงจากการความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการกดขี่เหยียดหยาม ด้วยการแสวงหาคำศัพท์คำเรียกใหม่ๆ มาทดแทน รวมทั้งวิวัฒนาการทางสังคมในการยอมรับอาชีพให้บริการทางเพศ ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาการค้าประเวณีเกิดขึ้นจากทั้งในส่วนของผู้ค้าประเวณี เศรษฐกิจ และสังคม แนวนโยบายของประเทศรวมทั้งผลตอบแทนที่ผู้เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีได้รับ และควรมีการเสนอให้ยกเลิกกฎหมายที่จะจับกุมลงโทษผู้ค้าประเวณี และให้ใช้กฎหมายอาญาและกฎหมายอื่น ๆ ดำเนินการกับผู้แสวงหาผลประโยชน์บังคับค่าผู้หญิง แนวคิดนี้ส่งเสริมให้หญิงค้าประเวณีไม่ถูกแสวงหาผลประโยชน์จากร่างกายของตน มีการรับรอง คุ้มครอง และให้สิทธิแก่ผู้ค้าประเวณีในฐานะพลเมืองคนหนึ่ง และต้องมีการจัดระเบียบด้านสาธารณสุข โดยแนวคิดเช่นนี้มิได้ถือว่าผู้ค้าประเวณีเป็นอาชญากรเหมือนกับอาชญากรอื่น เป็นผลทำให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้หญิงค้าประเวณีให้มีความเท่าเทียมหรือมีมาตรฐานของความเป็นพลเมืองที่มีสิทธิได้รับ การคุ้มครองและดูแลอย่างเหมาะสม ซึ่งอาจจะเป็นทางออกที่ช่วยลดมุมมองของผู้หญิงขายบริการที่ถูกกดทับจากวาทกรรมทางสังคมในทุกวันนี้

คำสำคัญ: การค้าประเวณี, โสเภณี, สังคมร่วมสมัย, วาทกรรม

¹ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง, วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต (ผู้ประพันธ์บทความ)

² อาจารย์ที่ปรึกษา, ผศ.ร.ต.อ.ดร., วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

Abstract

This research aims to 1) study the pathways into prostitution in contemporary Thai society, and 2) summarize policy recommendations regarding the situation of prostitution in Thailand. This qualitative study implemented in-depth interviews with 15 key informants: 1) representatives from establishments that manage and connect sex workers with clients (5 individuals), 2) sex workers working within such establishments (5 individuals), and 3) independent sex workers (5 individuals). The study found that prostitution reflects the enduring nature of sex work with a long history in Thailand, existing across all dimensions of society, diverse markets and channels, and the struggle to escape power relations and oppression. This struggle includes finding new terminology and the social evolution towards acceptance of sex work as a profession. Factors contributing to prostitution include those related to the sex workers themselves, the economy, society, national policies, and the benefits received by those involved in the sex trade. The study recommends decriminalizing sex work and utilizing criminal and other laws to prosecute those who exploit, coerce, and traffic women. This concept promotes the idea that sex workers should not be exploited. It advocates for the recognition, protection, and rights of sex workers as citizens. It also emphasizes the need for public health regulations. This concept does not consider sex workers as criminals, unlike other offenses. As a result, it leads to an improvement in the quality of life and working conditions for sex workers, providing them with equality and the same standards of citizenship, including the right to protection and appropriate care. This could be a solution that helps reduce the negative perception of sex workers who are currently oppressed by societal discourse.

Keywords: Prostitution (or Sex Work), Sex Worker, Contemporary Society, Discourse

1.บทนำ

ชองก๊อเป็นสถานที่ “อโคจร” แต่ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ทรงรังเกียจบุคคลที่ประกอบอาชีพเหล่านี้ แต่สมัยนี้สังคมสลับซับซ้อนยิ่งขึ้นมีสปา อาบอบนวด ฯลฯ เพิ่มขึ้น ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นสิ่งถูกกฎหมาย แต่ปัจจุบันเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ซึ่งการทำให้ผิดกฎหมายคือรากเหง้าของการทุจริต ในทางตรงกันข้าม อาชีพโสเภณีกลับถูกกฎหมายในยุโรปตะวันตกนับสิบประเทศ โดยเฉพาะประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งเป็นประเทศที่เจริญ นานอยู่และโปร่งใสที่สุดแห่งหนึ่งของโลกนั้น อาชีพโสเภณีเป็นอาชีพที่ต้องได้รับใบอนุญาต ผู้ให้บริการเสียภาษีถูกต้อง ลูกค้าสามารถจ่ายผ่านบัตรเครดิตได้ ประเทศที่ประชาชนมีจริยธรรมสูงส่ง มีวินัยดีเยี่ยมมีคุณภาพชีวิตและการศึกษาชั้นยอดกลับเปิดกว้างสำหรับอาชีพโสเภณีอย่างถูกกฎหมาย การเปิดกว้างและสร้างความโปร่งใสให้เป็นอาชีพที่อยู่ภายใต้การควบคุมตามกฎหมายคล้าย อาชีพวิศวกร สถาปนิก แพทย์ ช่างก่อสร้าง ช่างตัดผม ฯลฯ ก็เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค โสเภณีที่ได้รับการควบคุมการประกอบอาชีพสามารถ

โฆษณา หรือติดต่อธุรกิจผ่านทางโทรศัพท์ หรือจัดหาสถานที่ ๆ เหมาะสมเพื่อการทำธุรกิจ ทางราชการสามารถจัดโปรแกรมการฝึกอบรมความรู้ การอบรมทรัพยากร การใช้จ่ายเงิน การวางแผนความ มั่งคั่งในอนาคตของผู้ให้บริการ รวมทั้งการอบรมผู้ใช้บริการให้อยู่ในกรอบกฎหมายโดยเคร่งครัด (จรรยา วรณะสิน, 2563)

ในประเทศไทย โสเภณีเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย แต่กลับมีผู้ประกอบการอาชีพนี้อยู่มากมาย มีสถานค้าประเวณีอยู่เป็นจำนวนมากในรูปแบบสถานอาบอบนวด ร้านคาราโอเกะ ฯลฯ ศีลธรรมคือ ข้ออ้างสำคัญที่ทำให้อาชีพนี้ผิดกฎหมาย แต่การที่ทำให้อาชีพนี้ผิดกฎหมาย กลับเป็นการทำลาย ศีลธรรมอย่างถึงแก่น และกลายเป็นการปกป้องกลุ่มอิทธิพลบางกลุ่มให้สามารถทำอาชีพนี้อย่าง เป็นล่ำเป็นสัน อุตสาหกรรมค้าบริการทางเพศเป็นแหล่งรายได้จำนวนมากของประเทศไทย เป็นอาชีพที่มีค่าตอบแทนงาม ในทางกลับกัน การค้าประเวณีเป็นสิ่งต้องห้ามทั้งในทางกฎหมายและ สังคมไทย และไม่มีสวัสดิการขั้นพื้นฐานใดๆ ให้กับอาชีพนี้ โดยในบางครั้งภาครัฐโดยเฉพาะตำรวจ บางกลุ่มที่มีส่วนทำให้ชีวิตของพวกเธอยากลำบากมากขึ้น สิ่งที่พวกเธอต้องการมีเพียงแค่ว่าอาชีพ นี้ไม่ผิดกฎหมายเท่านั้น การไม่มีสวัสดิการทำให้ทุกปัญหาที่สถานประกอบการและพนักงานขาย บริการต้องเจอ ไม่ว่าจะเป็นการขูดเซกหรือเหยี่ยวา ในเมื่อทั้งระบบของทางภาครัฐ และทัศนคติในสังคมไทย บีบบังคับให้เป็นการค้าบริการทางเพศเป็นเรื่องลับเฉพาะแบบนี้ สวัสดิการไม่มีทางเกิดขึ้นได้แน่นอน ซึ่งพวกเธอเหล่านั้นก็ต้องได้แต่ดูแลกันเองไป ซึ่งเห็นว่าไม่ต้องทำให้ถูกกฎหมายก็ได้ แต่ควรยกเลิก พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 เพื่อให้การซื้อขายบริการทาง เพศเป็นเรื่องส่วนตัวที่เป็นไปอย่างสมัครใจทั้งสองฝ่าย หากตรากฎหมายแล้วทำให้สร้างเงื่อนไขเพิ่ม เกิดความไม่เท่าเทียมและเลือกปฏิบัติ ก็ยังเป็นการตอกย้ำถึงปัญหาการค้าประเวณีในสังคมไทยมาก กว่าเดิม ต้องการมีเพียงแต่ความเท่าเทียมกันทางกฎหมายเฉกเช่นแรงงานอาชีพอื่นๆ มีสวัสดิการ แรงงานที่ไม่มีการเลือกปฏิบัติ มีกระบวนการคุ้มครองตามกฎหมายตามสิทธิพลเมืองทั่วไป (ปณณวีร์ เวชกรณ์, 2562)

ในการนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการเข้าสู่การค้าประเวณีในสังคมร่วมสมัย ในประเทศไทย และศึกษารูปแบบการค้าประเวณีในสังคมร่วมสมัยในประเทศไทย เพื่อทราบประเด็น มุมมองความคิด และสรุปประเด็นข้อเสนอทางนโยบายต่อสถานการณ์การค้าประเวณีอย่างเหมาะสม ต่อไป

2.วัตถุประสงค์

1. ศึกษาแบบการเข้าสู่การค้าประเวณีในสังคมร่วมสมัยในประเทศไทย
2. เพื่อสรุปประเด็นข้อเสนอทางนโยบายต่อสถานการณ์การค้าประเวณีในประเทศไทย

3.ทบทวนวรรณกรรม

โดยทฤษฎีอาชญาวิทยากลุ่มแนวคิดสตรีนิยม (Feminist Criminology Theories) ดังนี้

3.1 ทฤษฎีความกดดันทางสังคม (Strain Theory)

ทฤษฎีความกดดันทางสังคม (Strain Theory) ของ โรเบิร์ต เมอร์ตัน เป็นทฤษฎี ทางอาชญาวิทยาอีกทฤษฎีหนึ่งที่สามารถใช้อธิบายลักษณะปัญหาการค้าประเวณีและปัญหา โสเภณีได้เป็นอย่างดี โดย เมอร์ตัน (Merton, 1938) กล่าวว่า “โครงสร้างทางสังคมอาจจำกัด ความสามารถของบุคคลเฉพาะกลุ่มในการบรรลุความต้องการนั้น ทำให้คนบางกลุ่มต้องใช้วิธีการ ไม่ถูกต้องเพื่อได้สิ่งที่ต้องการ” ซึ่งพฤติกรรมการค้าประเวณีและพฤติกรรมโสเภณีนับเป็นหนึ่งใน

พฤติกรรมผิดกฎหมายที่เป็นการแสดงออกของบุคคลแห่งโลกทุนนิยม อันเป็นปัญหาต่อสังคมตามหลักทฤษฎีนี้

3.2 ทฤษฎีคิดก่อนกระทำ (Rational Choice)

แกรี เบคเกอร์ (Becker, 1976) กล่าวถึงการคิดก่อนกระทำความผิดของบุคคลในบทความอาชญากรรมและการลงโทษ ในทางเศรษฐศาสตร์ (Crime and punishment: An Economic approach) ว่า บุคคลปกติ (Sane) จะเป็นผู้มีอิสระในการเลือกที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการใดอันเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายได้ด้วยการตัดสินใจของตนเองอย่างมีเหตุผล (Rationality) และแนวทางในการที่จะเลือกที่จะมีพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับความคุ้มค่าจากการกระทำนั้นของแต่ละบุคคล อันหมายถึงความพึงพอใจหรือประโยชน์อันสูงสุดจากการกระทำนั้น ซึ่งความพึงพอใจหรือผลประโยชน์ในที่นี้มิได้จำกัดเฉพาะในรูปแบบของทรัพย์สินเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงผลประโยชน์หรือความพึงพอใจด้านจิตใจด้วย สมมุติฐานตามหลักทฤษฎีคิดก่อนกระทำความผิดของ แกรี เบคเกอร์ นั้นมีความคล้ายคลึงและสอดคล้องกับแนวคิดของนักอาชญาวิทยาในกลุ่มดั้งเดิม (Classical School of Criminology) ในเรื่อง เจตจำนงเสรี (Free Will) ที่มีความเชื่อว่าเจตจำนงเสรีเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ดังคำกล่าวที่ว่า “มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลในการมุ่งแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์สูงสุดทางด้านวัตถุหรือด้านจิตใจและในการตัดสินใจเลือกกระทำการหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ มนุษย์จะพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างมีเหตุผล” (Beccaria, 1738-1794) ในด้านความเชื่อมโยงระหว่างปัญหาการคำนวณและปัญหาโสเภณีกับทฤษฎีคิดก่อนกระทำของแกรี เบคเกอร์นั้น สามารถอธิบายได้ว่าการเข้าสู่ธุรกิจการคำนวณหรือการประกอบอาชีพโสเภณีนั้น บุคคลได้ไตร่ตรองว่าพฤติกรรมดังกล่าวสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับบุคคลนั้น มากกว่าความทุกข์ทรมานที่จะเกิดขึ้นแล้ว บุคคลยอมเลือกที่จะตัดสินใจที่จะกระทำการดังกล่าว ผ่านการคิดคำนวณอย่างเป็นเหตุเป็นผลของบุคคลนั่นเอง นอกจากนี้ในส่วนของแนวคิด “การคิดก่อนกระทำอันมีความเชื่อมโยงกับพฤติกรรมของมนุษย์” (Becker, 1976)

3.3 แนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault)

ฟูโกต์ให้ความสำคัญกับแนวคิดแบบยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตั้งคำถามกับ แนวคิดโมเดิร์นและโครงสร้างนิยม เพราะมองว่าข้อจำกัดของแนวคิดโมเดิร์นคือมนุษย์ผลิตความรู้โดยใช้ภาษา ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ ไม่ใช่ความจริงแท้ เป็นเพียงสัญลักษณ์แทนสิ่งต่าง ๆ ในโลกความจริงเท่านั้น ส่วนข้อบกพร่องของโครงสร้างนิยมที่ทำให้ถูกตั้งคำถามคือโครงสร้างที่ออกมาลงตัวเกินไป เพราะต้องตัดรายละเอียดบางส่วนที่ไม่เข้า กับโครงสร้างใหญ่ทั้ง ทั้งที่ความจริงโครงสร้างอาจมีพลวัต แนวคิดนี้นำเสนอมุมมองใหม่ ๆ โดยพยายามอธิบาย ความเปลี่ยนแปลงที่มีอำนาจและวาทกรรมมาเกี่ยวข้อง งานของฟูโกต์มีลักษณะเป็นประวัติศาสตร์ใช้แนวคิดการศึกษาแบบโบราณคดี (Archaeology Method) โดยเป็นประวัติศาสตร์ของอารยธรรมและประวัติศาสตร์ของความนึกคิด แสดงให้เห็นว่าความคิดและโครงสร้าง ทางจิตของมนุษย์เปลี่ยนไปอย่างไร และฟูโกต์ยังพยายามแสดงให้เห็นปัญหาในสังคมทุนนิยมอีกด้วย ฟูโกต์ใช้แนวคิดการวิพากษ์ เป็นการศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สร้างขึ้นโดยภาษา ทำให้เห็น ความไม่เท่าเทียมในสังคมที่ถูกผลิตซ้ำในสังคมหนึ่ง ๆ ในยุคหนึ่ง เช่น วาทกรรม ความบ้า ที่ยุคหนึ่งเชื่อว่าเป็นคนที่ ผิดปกติ แต่อีกยุคเชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นต้น

3.4 ทฤษฎีเฟมินิสต์

เป็นส่วนหนึ่งของระบบศีลธรรมทางเพศเฟมินิสต์แนวสุดโต่ง (Radical Feminist) สนใจการกดขี่ข่มเหงผู้หญิง และโจมตีการคำถามว่าเป็นการเอารัดเอาเปรียบผู้หญิง (Woman's

Subordination) ผู้หญิงที่ขายบริการทางเพศจะกลายเป็นเพียง “วัตถุ” ที่มีไว้เพื่อบำบัดความใคร่ของผู้ชายเท่านั้น คุณค่าของผู้หญิงจะหายไปและกลายเป็นคนที่ไร้ศักดิ์ศรี (Degradation) เฟมินิสต์แนวสุดโต่งและอนุรักษนิยมจำนวนมากต้องการการจัดการค้ากามให้หมดไปจากสังคม เพราะการค้ากามคือสัญลักษณ์แห่งอำนาจของผู้ชาย (Weitzer, 2005) ความคิดดังกล่าวนี้ทำให้ระบบศีลธรรมทางเพศมีพลังและแทรกซึมไปในสังคม เฟมินิสต์จะกลายเป็น “นายหน้า” ที่ทำให้เรื่องเชืกนอกสถาบันการแต่งงานกลายเป็นเรื่องชั่วร้ายและเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ การมองแบบนี้เป็นการมองโสเภณีแบบเหมารวมและมองข้ามบริบททางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการมีอยู่ของโสเภณี เช่น การศึกษาของ Barry (1995) ที่อธิบายว่าการกดขี่ทางเพศดำรงอยู่ในการขายบริการทางเพศซึ่งรองรับระบบปิตาธิปไตย การที่สังคมยอมให้มีโสเภณีเท่ากับยอมให้ผู้ขายกดขี่ผู้หญิง วาทกรรมที่เฟมินิสต์แนวสุดโต่งสร้างขึ้นทำให้ผู้ชายซื้อบริการทางเพศกลายเป็น “ปีศาจ” เป็นคนที่เห็นแก่ตัวที่หิวกระหายเชืก ในขณะที่ทำให้ผู้หญิงที่เป็นโสเภณีกลายเป็น “เหยื่อทางเพศ” เป็นคนที่น่าสมเพชเป็นทาสกามารมณ์ของผู้ชาย

4.ระเบียบวิธีวิจัย

4.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการคัดเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย ทั้งนี้ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลงลายมือในเอกสารแสดงเจตนายินยอม (Informed Consent Form) เข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ รวมจำนวนทั้งสิ้น 15 ราย ประกอบด้วย

- 1) ตัวแทนสถานประกอบการ ซึ่งเป็นสถานประกอบการที่จัดการควบคุมและติดต่อประสานงาน หญิงขายบริการให้กับผู้ซื้อบริการ จำนวน 5 ราย
- 2) ตัวแทนหญิงขายบริการในสถานบริการ คือหญิงขายบริการที่ทำงานในสถานประกอบการที่ให้บริการผู้ซื้อบริการ จำนวน 5 ราย
- 3) ตัวแทนหญิงขายบริการแบบอิสระ คือ ผู้ขายบริการที่ไม่มีสถานประกอบการหรือนายหน้าในการจัดหา จำนวน 5 ราย

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นลักษณะคำถามแบบเปิด (Open ended) การซักถามในประเด็นจะมีการปรับเปลี่ยนไปได้ตามสถานการณ์หรือความเหมาะสม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เข้าถึงความเป็นจริงมากที่สุด

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) การศึกษาเอกสารโดยรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary) ที่มีอยู่แล้วเป็นหลักการ โดยอาศัยแหล่งข้อมูล ได้แก่ 1. เอกสารที่ได้รับการยอมรับเปิดเผย 2. หนังสือ ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เอกสารการประชุม สัมมนาทางวิชาการ รายงานการวิจัย 3. ข่าวสาร สื่อมวลชน วารสาร สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง
- 2) การเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อค้นหาความจริง ซึ่งเกี่ยวข้องกับอาชีพขายบริการ โดยผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการบันทึกข้อมูลภาคสนาม

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เบื้องต้นทันทีที่เก็บข้อมูล และนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์แยกหมวดหมู่หัวข้อตามประเด็นที่กำหนดไว้ โดยผลการวิจัยเป็นลักษณะเชิงพรรณนา (Description) และพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษารูปแบบการค้าประเวณีในสังคมร่วมสมัยในประเทศไทย และเสนอแนะรูปแบบการค้าประเวณีในสังคมร่วมสมัยในประเทศไทย สรุปเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้ พร้อมให้ข้อเสนอแนะ

5. ผลการวิจัย

5.1 รูปแบบการเข้าสู่การค้าประเวณีในสังคมร่วมสมัย

จากการศึกษาคำเรียกอาชีพขายบริการไม่ว่าจะเรียก “กะหรี่” “โสเภณี” “นางกลางเมือง” “หญิงโคมเชี้ยว” “นางทางโทรศัพท์” “ไซด์ไลน์” “เด็กนวด” “ผู้หญิงหากิน” “พริตตี้รับงาน” “ไก” “ขายตัว” ล้วนจัดอยู่ในกลุ่มธุรกิจบริการทางเพศ ซึ่งความหลากหลายของอาชีพนี้สะท้อนให้เห็นถึงความยั่งยืนของโสเภณี ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ดำรงอยู่ทุกมิติพื้นที่โครงสร้างสังคม ทุกเทคโนโลยี ทุกแพลตฟอร์ม หลากหลายตลาดช่องทางการค้าและความพยายามดิ้นรนหลีกเลี่ยงจากการความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และการกดขี่เหยียดหยาม ด้วยการแสวงหาคำศัพท์คำเรียกใหม่ๆ มาทดแทน รวมทั้งวิวัฒนาการทางสังคมในการยอมรับอาชีพให้บริการทางเพศ

ขณะที่คำว่า “Sex Worker” (ซึ่งถูกเรียกร้องให้ใช้แทนคำอื่นๆ ในโลกภาษาอังกฤษตั้งแต่ปลาย 1970’s) เป็นคำกลางๆ ไม่ถูกใช้เป็นคำด่าเหมือนกะหรี่ตัว เป็นคำเพศกลางๆ สะท้อนถึงอำนาจของผู้ประกอบอาชีพมากกว่า คำนี้มีความพยายามใช้เทียบเคียงภาษาไทยว่า “พนักงานบริการ” หรือ “พนักงานบริการทางเพศ” ที่เป็นคำเพศกลางๆ เหมือนกันเหมาะกับทุกเพศสรีระเพศสภาพเพศวิถี ประกาศตรงๆ ว่าขายก็คือขาย มีความเป็นมืออาชีพ สร้างความภาคภูมิใจในงาน ไม่ต้องไปแฝงกับบริการอื่นเช่น นักร้องคาเฟ่ พริตตี้ หมอนวดเหมือนกับคำเรียก ด้วยความพยายามยกระดับสถานภาพทางสังคมของอาชีพนี้ ก็นำไปสู่การอ้างประวัติศาสตร์ การดำรงอยู่คู่กับอารยธรรมของมนุษยชาติ ตั้งแต่กรีกโรมัน พุทธกาล ยันอยุธยา ว่าร่วมสร้างอารยธรรมสร้างบ้านแปงเมืองด้วยภาษีโสเภณี เช่น ในยุคสยามเริ่มสร้างถนนแทนชุดคลองสัญจร เช่น เจริญกรุง บำรุงเมือง เพ็ญนคร การค้าประเวณีมีระบบจดทะเบียนและเสียภาษี ในนาม “ภาษีบำรุงถนน” ซึ่งสามารถเก็บค่าธรรมเนียมจดทะเบียนโสเภณีได้ 50,000 บาท และในปีพ.ศ. 2450 สามารถเก็บภาษีจากอาชีพนี้ได้ถึง 39,540 บาท

กระทั่งปี พ.ศ.2451 รัฐก็ได้ออก “พระราชบัญญัติป้องกันสัญจรโรค รตนโกสินทร์ศก 127” เพื่อจัดเก็บภาษีเองโดยตรง ที่ทำให้โสเภณีเป็นสถาบันมากขึ้น กำหนดให้ผู้ที่ประกอบอาชีพหญิงนครโสเภณี ต้องมาจากความสมัครใจไม่ใช่การบังคับขู่เข็ญล่อลวง เสียค่าธรรมเนียมลงทะเบียนและตรวจสุขภาพโรคภัยไข้เจ็บ 3 เดือนครั้ง ซ่องก็ต้องจดทะเบียน บันทึกรายชื่อประชากรหญิงงามเมืองในสังกัด เจ้าหน้าที่รัฐก็มาตรวจตราสม่ำเสมอ และถ้ามีการเปลี่ยนแปลงใดๆ เจ้าของซ่องก็ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ภายใน 24 ชั่วโมง นอกจากนี้ยังมีกฎระเบียบมากมายที่นายโรงหญิงนครโสเภณีหรือเจ้าของซ่องจะต้องปฏิบัติตาม ทั้งนี้ก็เพื่อสุขอนามัยที่ดี ความปลอดภัยทั้งผู้ซื้อ ผู้ให้บริการ และเจ้าของซ่อง ที่กฎหมายกำหนดด้วยว่าต้องเป็นผู้หญิงเท่านั้น นำไปสู่การเรียกว่า “แม่เล้า” ภายหลังจากการสำรวจการค้าประเวณีหญิงในพระนครและหัวเมืองรอบนอกในปี พ.ศ. 2451 ที่รัฐเพิ่งเริ่มเก็บภาษีเองพบว่า มีสถานประกอบการค้าประเวณี 319 แห่ง มีโสเภณีหญิง 2,500 คน มีทั้งหญิงไทยจีน และชาติอื่นๆ ลำพังค่าจดทะเบียน 3 เดือนครั้งก็ฉบับละ 12 บาท เท่ากับว่าในปีนี้ เฉพาะค่าลงทะเบียนโสเภณีรัฐก็ได้เงินมาแล้ว 120,000 บาท นี่ยังไม่นับภาษีจากนายโรงหญิงนครโสเภณี

อีกนะ (ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์, 2531) กว่าอาชีพโสเภณีและธุรกิจบริการทางเพศจะกลายเป็นอาชญากรรมก็เมื่อปี พ.ศ.2531 ที่มีพระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 และย้ำอีกครั้งในหลายทศวรรษกับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539

ธุรกิจค้าประเวณีมีประวัติศาสตร์มายาวนาน และมีส่วนสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ สามารถเรียกเก็บภาษีที่สามารถนำมาสร้างบ้านแปงเมืองสร้างถนนหนทางความเจริญให้กับประเทศ มีจำนวนเม็ดเงินที่สร้างรายได้เข้าประเทศจากอาชีพจำนวนมหาศาลเช่นในปี พ.ศ. 2558 เรียบไซท์ Havoc scope พบว่าธุรกิจค้าประเวณี มีเงินหมุนเวียนมากกว่า 6,400,000,000 ดอลลาร์สหรัฐเป็นตัวเลขที่สูงขึ้นจากการสำรวจในปี พ.ศ. 2545 ในงานวิจัยของ Rosalind C. Morris ประมาณการไว้ที่ 2,500,000,000 – 4,000,000,000 ดอลลาร์สหรัฐ (ประชาไท, 2559)

จากการสำรวจปี พ.ศ. 2558 ทั่วโลกมี Sex Worker ประมาณ 13,828,700 คน นับเฉพาะในไทยเป็นอันดับ 8 ของโลกที่มีประชากรผู้ประกอบอาชีพนี้ 250,000 คน และมีแนวโน้มจะมากขึ้น เฉพาะในพหุยา จากข้อมูลปี พ.ศ. 2563 ของมูลนิธิเพื่อนพนักงานบริการ (SWING) พบว่ามี Sex Worker 9,000 คนเฉพาะในระบบสำรวจและอีกหลายพันคนที่ไม่ได้อยู่ในระบบการสำรวจ (BBC News Thai, 2558) หากแต่เมื่อภาครัฐสนธิกำลังเข้าตรวจสอบแหล่งสถานบันเทิงเหล่านี้กลับไม่พบการขายบริการทางเพศเลย

เห็นได้ว่าการไม่มีตัวตนในสายตารัฐและผลักไสให้ไปเป็นแรงงานในตลาดมืด ไม่มีสิทธิเสมอภาคกับแรงงานอื่นๆ ไม่ได้ได้รับการคุ้มครองสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เข้าถึงสิทธิและบริการด้านสาธารณสุขยากกว่าแรงงานอื่น ทำให้สถานภาพของอาชีพนี้ย่ำแย่ลงกว่าสมัยถูกกฎหมาย สุ่มเสี่ยงต่อการถูกนายจ้างแมงดาเอารัดเอาเปรียบถูกทารุณกรรมใช้ความรุนแรงและเลือกปฏิบัติ เหมือนกับที่พริตตีรับงานเอนจำต้องดื่มกินอ้วยาในบาร์ถึงตาย Sex Worker บางคนโดนแซกซบตีเช็ดเงิน ถูกแบล็กเมล จะไปร้องเรียนกับใครก็ได้ อีก แคมบางครั้งตำรวจก็ล่อซื้อจับกุม และในช่วงสถานการณ์ COVID-19 ระบาด อาชีพนี้ก็ถูกกันออกไปจากโครงการ “เราไม่ทิ้งกัน” ไม่ได้มีการเยียวยาเงินช่วยเหลือจากรัฐ

การดำรงอยู่ของการค้าประเวณีในฐานะอาชญากรรมนั้น ถือได้ว่าเป็นอาชญากรรมที่ไม่มีผู้เสียหาย (Victimless Crime) ไม่มีใครคิดว่าเป็นผู้เสียหายมาร้องทุกข์ เพราะเป็นการกระทำโดยความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย หากแต่ปัญหาเกิดจากรัฐบัญญัติกฎหมายที่มากเกินไปจนกำหนดมาตรฐานทางศีลธรรมสูงเกินไป จนแทรกแซงละเมิดเสรีภาพส่วนบุคคล บังคับความประพฤติปฏิบัติด้านศีลธรรมของปัจเจกบุคคล (สุจิรา เชื้อมโพนุลย์, 2560) เหมือนกับพวกต่อต้านอาชีพค้าบริการทางเพศมักชอบอ้างว่าเป็นเมืองพุทธ ซึ่งคนละประเด็น เพราะโสเภณีมีทุกที่ มีทุกเมือง ไม่เกี่ยวลัทธิศาสนา และความเป็นเมืองก็ไม่ได้มีความจำเป็นอะไรต้องไปสังกัดหรือสังฆกรรมกับศาสนา กติกาบ้านเมืองกฎหมายไม่ควรอยู่ภายใต้ศีลธรรมความเชื่อที่ควรจะเป็นเรื่องส่วนบุคคล มากไปกว่านั้นการเรียกร้องสิทธิของพนักงานบริการให้ยกเลิกโทษทางอาญา (Decriminalization) เพื่อช่วยให้ผู้ที่ประกอบสัมมาอาชีพนี้ไม่ใช่ผู้ละเมิดกฎหมายอีกต่อไปทำให้ได้เข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานได้ง่ายขึ้น ซึ่งไม่ใช่เรื่องการทำให้โสเภณีถูกกฎหมาย (Legalization) คือ การที่รัฐเข้ามาจัดการควบคุมกำกับอาชีพนี้ ซึ่งการที่จะให้รัฐเข้ามาจัดระเบียบในฐานะสัมมาอาชีพหนึ่งก็เป็นสิ่งที่น่ากังวลใจ พอๆ กับความน่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ของรัฐในเรื่องสวัสดิการต่างๆ เพราะมีหลายกิจการที่รัฐเข้ามาจัดระเบียบเพื่อเอื้อการผูกขาดของนายทุนบางกลุ่มเท่านั้น ซึ่งเป็นกลุ่มนายทุนที่ใหญ่มากพอที่จะเข้าถึงและรักษาสายสัมพันธ์ที่ดีกับอำนาจรัฐมาตลอด และการที่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐทำให้ผู้ให้บริการทางเพศที่ไม่ได้อยู่ในมาตรการของรัฐ ยังคงผิดกฎหมายและถูกปฏิบัติในฐานะอาชญากรอยู่

เพราะการให้บริการทางเพศมีทั้งทำประจำและอิสระเป็นฟรีแลนซ์ และไม่เสมอไปที่จะขายแล้วจะขายไปตลอด สามารถทำเมื่อไรก็ได้ ตามโอกาส สภาพคล่องทางการเงิน

เรื่องเซ็กเป็นเรื่องราวเมืองที่มีประวัติศาสตร์ เซ็กมิใช่กิจกรรมทางธรรมชาติ แต่เป็นปฏิบัติการเชิงอำนาจและความรู้ที่สังคมนำมาควบคุมและจัดระเบียบพฤติกรรมและความปรารถนาทางเพศ รูบินนำความคิดของมิเชล ฟูโกต์ ในเรื่อง The History of Sexuality ปี ค.ศ.1978 มาขยายความว่าคริสต์ศตวรรษที่ 19 สังคมอเมริกันและยุโรป การเคลื่อนไหวทางสังคมมีเป้าหมายเพื่อทำลาย “ความชั่วร้าย” ของสังคม ความชั่วร้ายนี้รวมเรื่องเซ็กเข้าไปด้วย เซ็กจะกลายเป็นพรหมแดนที่จะถูกตรวจสอบ ถูกเพ่งเล็ง ถูกเปิดเผย ถูกวิจารณ์ ถูกควบคุมอย่างเคร่งครัดและเข้มงวด ตั้งแต่เตียงนอนไปจนถึงพื้นที่สาธารณะ ชีวิตทางเพศของบุคคลจะมิใช่เรื่องส่วนตัวแต่จะเป็นเรื่องทางการเมืองที่ “อำนาจ” จะเข้ามาแทรกแซงอยู่ตลอดเวลา

รูบิน เรียกกระบวนการทำให้เซ็กเป็นความชั่วร้ายว่า “สงครามแห่งศีลธรรม” นักรบในสงครามนี้ก็คือ เฟมินิสต์ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และนักต่อสู้เคลื่อนไหวทางสังคม เป้าหมายของสงครามเพื่อทำลายและกำจัดเซ็กที่ชั่วร้ายออกไปจากสังคม ทำไมเซ็กจึงกลายเป็นผู้ร้ายในสงครามแห่งศีลธรรมนี้ คำถามนี้ ฟูโกต์เคยยกขึ้นมาด้วยการตั้งข้อสงสัยเรื่อง “การกดทับทางเพศ” (Sexual Repression) ซึ่งเป็นจริตทางศีลธรรมของสังคมที่ใช้ความรู้แบบวิทยาศาสตร์มาเป็นเครื่องมือจัดระเบียบสังคม แต่ความรู้ไม่ได้มาแบบโดด ๆ มันยังเป็นเครื่องมือของอำนาจที่ทำให้นักวิทยาศาสตร์สามารถบงการและชี้นำความจริงเกี่ยวกับเพศ ความรู้และอำนาจจึงเป็นสิ่งที่เื้อออำนาจซึ่งกันและกัน สองสิ่งนี้เคลื่อนตัวไปในสังคมด้วยเทคนิคและกลไกที่ซับซ้อน โดยไม่จำเป็นต้องปรากฏอยู่ในกฎหมายหรือกฎข้อบังคับที่รัฐสร้างขึ้นเท่านั้น แต่มันยังปรากฏอยู่ในรูปของ “พลัง” ที่สร้างสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะสร้าง “ตัวตนทางเพศ” รูบินต่อยอดข้อสังเกตนี้ด้วยการอธิบายว่าพลังที่ซ่อนอยู่ในเรื่องเซ็กคือผลผลิตของศีลธรรมทางเพศที่ปมเพาะมาตั้งแต่สมัยวิคตอเรียน และดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน

การโต้แย้งระหว่างเฟมินิสต์สองกระแส คือความไม่ลงรอยระหว่างกลุ่มที่มองเซ็กเป็นของต่ำ (ต่อต้านโสเภณี) กับกลุ่มที่มองเซ็กเป็นเสรีภาพ (สนับสนุนโสเภณี) รูบินกล่าวว่าการโต้แย้งแบบนี้เป็นการมองเซ็กแบบคู่ตรงข้าม ซึ่งเป็นปัญหาของตรรกะแบบเหตุผลนิยม เราไม่สามารถตัดสินเซ็กว่าเป็นขาวหรือดำได้ เพราะเซ็กมิใช่วัตถุสิ่งของในห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ หากแต่เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่ซับซ้อนที่ถูกนิยามและจัดระเบียบภายใต้วาทกรรมความรู้ ดังนั้นการโต้แย้งว่าโสเภณีคือความต่ำทรามหรือเสรีภาพ จึงเป็นการโต้แย้งที่มองข้ามความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการอำพรางตัวของอำนาจ เพราะภายใต้ข้อโต้แย้งของเฟมินิสต์ทั้งสองกระแส วาทกรรมเรื่องเพศก็ยังคงมีอำนาจในการสร้างบรรทัดฐานและศีลธรรม เฟมินิสต์ที่ต่อต้านโสเภณีก็จะใช้วาทกรรมเรื่องบริสุทธิ์ของผู้หญิงและการกดขี่ของผู้ชาย ส่วนเฟมินิสต์ที่สนับสนุนโสเภณีก็จะใช้วาทกรรมเรื่องอิสรภาพและการปลดปล่อยตัวตน

การโต้แย้งเกี่ยวกับเซ็กในกรณีโสเภณี คือตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่าเซ็กจะกลายเป็นเรื่องทางการเมืองระหว่างผู้ที่ต่อต้านและผู้สนับสนุน ทำให้เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเป็นสองด้าน แต่การโต้แย้งแบบนี้คือผลผลิตของอุดมการณ์สมัยใหม่ของเซ็ก หรือเซ็กภายใต้บงการของอำนาจ กล่าวคือตรรกะแบบเหตุผลนิยมและความรู้เชิงวัตถุวิสัยแบบวิทยาศาสตร์จะกลายเป็นบรรทัดฐานสำหรับการตัดสิน “ความจริงแท้” ของเซ็ก ไม่ว่าเราจะต่อต้านหรือสนับสนุนโสเภณี เราก็ยังใช้ตรรกะแบบเหตุผลนิยม ดังนั้น การทำความเข้าใจเซ็กของโสเภณีจึงมิใช่การแสวงหาหนทางปลดปล่อยหรือปิดกัน หากแต่เป็นการวิพากษ์วิธีคิดและกระบวนการทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ที่รองรับอำนาจความรู้เกี่ยวกับเรื่องเซ็ก สำหรับรูบิน เป้าหมายของการวิพากษ์เซ็กคือการชี้ให้เห็นพรหมแดน

ของความรู้ที่ใช้อธิบายสิ่งที่เรียกว่า “พฤติกรรมเช็ก” กับสิ่งที่เรียกว่า “เพศภาวะ” สองสิ่งนี้มีใช้สิ่งเดียวกัน เฟมินิสต์ไม่สามารถนำเอาเพศภาวะของผู้หญิงไปเป็นตัวแทนของพฤติกรรมเช็กได้ ความเป็นหญิงเป็นเรื่องของบทบาททางสังคม ส่วนพฤติกรรมเช็กเป็นเรื่องของการแสดงอารมณ์ปรารถนา ถ้านำเอาความเป็นหญิงไปตัดสินอารมณ์ปรารถนาเฟมินิสต์ก็จะมองเช็กเป็นแค่เรื่องการกดทับหรือการปลดปล่อยผู้หญิงเท่านั้น เราควรจะวิพากษ์สิ่งที่เรียกว่าเพศภาวะผู้หญิง ในฐานะเป็นอำนาจที่ครอบงำชีวิต และมองเรื่องพฤติกรรมเช็กในฐานะเป็นปฏิบัติการที่รองรับอำนาจ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเฟมินิสต์ทั้งสองกระแสก็คือ การยึดมั่นในความเป็นผู้หญิง หรือตัวตนผู้หญิงแบบตายตัว ทำให้การมองเช็กของโสเภณีกลายเป็นเรื่องของการกดทับและปลดปล่อยผู้หญิงเท่านั้น เฟมินิสต์มองไม่เห็นข้อจำกัดของวาทกรรม “ความเป็นผู้หญิง” ที่มีอิทธิพลต่อการเมืองเรื่องเพศ

ปัญหาต่อมาคือ สังคมมักมองว่าเช็กของโสเภณีคือความต่ำทราม เนื่องจากมองว่าเช็กที่มีได้เกิดจากความรัก เช็กที่เกิดกับคนแปลกหน้า คือ สิ่งที่ผิดและลดค่าความเป็นมนุษย์ การมองเช็กในแบบนี้จะนำไปสู่การตีตราว่าโสเภณีคือคนที่ไม่มีความหมาย ไม่มีเกียรติ และทำลายศักดิ์ศรีของตัวเอง ตรรกะที่สนับสนุนความคิดนี้ก็คือ การมองว่าตัวตนทางเพศของบุคคลเป็นสิ่งเดียวกับพฤติกรรมและการกระทำทางเพศ เมื่อนำการปฏิบัติไปรวมกับตัวตนก็จะทำให้เห็นว่าการมีเช็กกับคนแปลกหน้าคือความผิด เฟมินิสต์แนวอนุรักษ์นิยมมักจะมองด้วยความคิดเช่นนี้ โดยย่ำว่าผู้หญิงที่ยอมเอาตัวเองไปเป็นผู้บำบัดความใคร่ให้ผู้ชายแปลกหน้าคือการทำลายคุณค่าความเป็นหญิง หรือเป็นการยอมจำนนต่ออำนาจผู้ชาย เฟมินิสต์แนวอนุรักษ์นิยมเชื่อว่าโสเภณีคือการทำให้อำนาจผู้หญิงเป็นทาสและไม่มีอิสรภาพ แซตส์วิจารณ์ความคิดเช่นนี้ว่าเป็นการมองเช็กแบบสารัตถะนิยมที่เชื่อว่าตัวตนที่แท้จริงดำรงอยู่ในการปฏิบัติทางเพศ เราไม่ควรมองเช็กว่าเป็นจุดกำเนิดของตัวตน แต่ควรมองเช็กเป็นการแสดงออกทางร่างกาย ซึ่งเต็มไปด้วยอารมณ์ความรู้สึกที่หลากหลาย เช็กของโสเภณีจึงไม่จำเป็นต้องเป็นความขมขื่น เจ็บปวดทรมาน หรือไร้ชีวิตชีวา แต่ควรจะเป็นพรหมแดนของการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางร่างกายและอารมณ์ระหว่างโสเภณีกับคนที่มีความสัมพันธ์กับโสเภณี

สังคมมีความคิดเกี่ยวกับเช็กในฐานะเป็นสิ่งที่ต้องปกปิด และจะยอมรับเช็กที่เกิดจากความรัก การแต่งงาน และความสัมพันธ์ระหว่างผัวเมียเท่านั้น เช็กที่อยู่นอกสิ่งเหล่านี้จะถูกรังเกียจ นอกจากนั้น เฟมินิสต์แนวอนุรักษ์นิยมทั้งหลายพยายามตอกย้ำความเท่าเทียมทางเพศ ผู้หญิงไม่ควรตกเป็นทาสหรือเป็นฝ่ายถูกกระทำทางเพศโดยผู้ชาย สิ่งที่ตามมาจากความคิดแบบนี้ก็คือโสเภณีคือการตอกย้ำอำนาจชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นวาทกรรมที่ครอบงำสังคม แซตส์กล่าวว่า การมองโสเภณีว่าเป็นอำนาจของผู้ชาย จะทำให้เรามองข้ามวิธีการที่ผู้หญิงสร้างความสัมพันธ์กับผู้ชาย เช็กของผู้หญิงไม่จำเป็นต้องเป็นฝ่ายถูกกระทำเสนอไป ไม่จำเป็นต้องแสดงความอ่อนหวาน หรืออ่อนแอ ผู้หญิงสามารถแสดงออกเกี่ยวกับเช็กได้หลายลักษณะแนวคิดเรื่องกุลสตรี พรหมจารี ความเป็นแม่ คือความบิดเบือนต่อการอธิบายประสบการณ์เช็กของผู้หญิง ดังนั้น เช็กของโสเภณีจึงมีใช้หลักฐานที่ยืนยันอำนาจที่เหนือกว่าของผู้ชาย และมีใช้ภาพสะท้อนการเป็นเหยื่อทางเพศของผู้หญิง แต่เช็กของโสเภณีคือพรหมแดนที่เปิดกว้างที่ผู้หญิงสามารถแสดงออกถึงคามารมณ์ที่อยู่นอกบรรทัดฐาน

ภาพสะท้อนความไม่เท่าเทียมในสังคมบริโภคนิยม หากมองดูปรากฏการณ์โสเภณี หรือการใช้เช็กเพื่อสร้างโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน เราจะเห็นความย้อนแย้งของศีลธรรมด้านหนึ่งเราจะเห็นการรณรงค์เพื่อปกป้องของการท่องเที่ยวที่มีเรื่องเช็กเป็นกลไกสำคัญของการจับจ่าย และการบริโภค อีกด้านหนึ่งเราจะเห็นมาตรการของรัฐที่พยายามควบคุม จำกัด และปิดกั้นการค้าบริการทางเพศภายใต้มายาคติเรื่องการล่อลวงเด็กและผู้หญิงให้เป็นโสเภณี ความขัดแย้งดังกล่าวนี้

ได้ขับเคลื่อน “อำนาจที่มองไม่เห็น” ซึ่งสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัดให้กับเซ็กและโสเภณี อำนาจนี้แตกหน่อแพร่พันธุ์และขยายตัวไปพร้อมกับทุนนิยมข้ามชาติและอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ เห็นได้จาก “ลัทธิสิทธิมนุษยชน” “ลัทธิสิทธิสตรี” “ลัทธิสิทธิเด็ก” ฯลฯ ที่แพร่พันธุ์อยู่ในนโยบายของรัฐและองค์กรระหว่างประเทศ อำนาจนี้ขับเคลื่อนทั้งระบบทุนนิยม/บริโภคนิยม และจรรโลงศีลธรรมทางเพศแบบอนุรักษ์นิยมในเวลาเดียวกัน

ในที่นี้จะชี้ให้เห็นว่าโสเภณี และการขายบริการทางเพศในสังคมบริโภคเปรียบเสมือน “นายหน้า” หรือ “เครื่องมือ” ที่นำเอาอำนาจวิทยาศาสตร์มาเพาะพันธุ์ในร่างกายของมนุษย์ โสเภณีทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งที่นิยมตนเองและไม่นิยมตนเอง ล้วนเป็นกฎระเบียบของระบบเหตุผลซึ่งทำให้เรามองดูตัวตนทางเพศผ่านกามารมณ์และวิธีการที่เราจะทำให้กามารมณ์ได้รับการเติมเต็มและตอบสนอง ในแง่นี้ ทำให้เราคิดใหม่ว่าการใช้เซ็กเพื่อแลกเงิน หรือใช้เงินเพื่อหาความสุขจากเซ็กมิใช่กิจกรรมแลกเปลี่ยนเชิงเศรษฐกิจ หรือเป็นการทำลายบรรทัดฐานของศีลธรรมทางเพศ (เซ็กนอกคอก เซ็กที่เสื่อมทราม) แต่เป็นการจัดระเบียบกามารมณ์ ทำให้อารมณ์ทางเพศมีหมวดหมู่ มีตัวตน และมีแก่นแท้ เพื่อที่บุคคลจะมีสำนึกทางเพศว่าเขาคือใคร เป็นใคร ต้องการอะไร และความสุขแบบไหนที่เขาปรารถนา ซึ่งการเติมเต็มความสุขทางเพศผ่านการซื้อบริการจากโสเภณี คือ “ปฏิบัติการณ์” ของกฎระเบียบทางเพศ (Practices of Sexual Discipline) ซึ่งหล่อหลอมให้มนุษย์สร้างความสัมพันธ์เชิงกามารมณ์ภายใต้ตรรกะของผู้ที่ตอกย้ำ “ตัวตน” ที่ต้องได้รับการตอบสนองและการยืนยัน โสเภณีหญิงมีไว้ตอกย้ำตัวตนของผู้ชายรักต่างเพศ ความสัมพันธ์ที่เรามีกับโสเภณี คือการยืนยันกฎระเบียบของตัวตนทางเพศ หรือตัวตนของเพศวิถีโสเภณีจึงเป็นหลักฐานแห่งการแพร่พันธุ์ (Proliferation) และเพาะพันธุ์ (Implantation) ของเพศวิถีแบบวิทยาศาสตร์ (เหตุผลนิยม) ที่แนบเนียนและแยบยล (นฤพนธ์ ด้วยวิเศษ, 2015)

5.2 ข้อเสนอทางนโยบายต่อสถานการณ์การค้าประเวณีในประเทศไทย

ในปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร การหาคู่สามารถทำได้ง่ายผ่านแอปพลิเคชันหาคู่ที่มีมากมาย มีสื่อโซเชียลต่างๆ ที่เชื่อมโยงผู้คนที่ไม่รู้จักกันให้มารู้จักกันได้ง่ายมากขึ้น การขายบริการทางเพศก็เช่นกัน สามารถทำได้ง่ายกว่าสมัยก่อนมาก ในอดีตอาจจะต้องพึ่งนายทุนหรือแม่เล้า เพื่อหาลูกค้าที่มาใช้บริการ แต่สมัยนี้หญิงขายบริการสามารถโปรโมทตัวเองได้ผ่านสื่อโซเชียล โดยไม่ต้องถูกหักค่านายหน้า ค่าที่ใช้เรียก หญิงขายบริการ ก็มีหลากหลายมากขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นสาวไซด์ไลน์ (Sideline) ซึ่งรับงานเป็นอาชีพเสริม, เด็กเอ็น ย่อมาจากคำว่าเอ็นเตอร์เทน ซึ่งหมายถึงหญิงสาวที่ให้ความบันเทิง ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป หัสนคติและค่านิยมของคนในสังคมก็เปลี่ยนไปด้วย หญิงสาวที่เข้ามาทำอาชีพนี้ ไม่ใช่หญิงสาวชนบทจากต่างจังหวัดที่มีฐานะยากจนอีกต่อไป ด้วยสังคมที่เปิดกว้างมากขึ้น มีนักศึกษาสาวจำนวนไม่น้อยเลือกที่จะขายบริการทางเพศ เพื่อหารายได้เสริมระหว่างเรียน และเมื่อพบว่าตนสามารถหารายได้ได้เป็นกอบเป็นกำ สามารถจับจ่ายใช้สอยได้อย่างฟุ่มเฟือย และสามารถทำได้ง่ายไม่ลำบาก ไม่ต้องใช้เงินลงทุนและไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อน ข้อดีที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้อาชีพนี้ได้รับความนิยมมากขึ้นในหมู่วัยรุ่น โดยเฉพาะกลุ่มที่รักสนุกหรือชอบเที่ยวกลางคืน สื่อโซเชียลนอกจากเป็นช่องทางหารายได้แล้ว ยังเป็นสื่อที่ช่วยกระตุ้นความสนใจให้เด็กหรือหญิงสาวเข้ามาในอาชีพนี้มากขึ้น สังคมที่เน้นความเจริญทางวัตถุ รักสบาย ประกอบกับการใช้ชีวิตในสังคมเมืองที่ค่าครองชีพสูงขึ้น เมื่อเห็นเพื่อนในโซเชียลอัพเดทชีวิตที่ดูหรูหรา ก็อยากทำตามบ้าง ไม่น่าแปลกใจเลยว่าทำไมหญิงขายบริการในปัจจุบันจึงเป็นเด็กสาวที่มาจากครอบครัวชนชั้นกลาง มีรายได้ต่อครัวเรือนค่อนข้างดี

การขายบริการทางเพศนั้นจะอย่างไรก็ดีเปิดเผยในสื่อสังคมออนไลน์และตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ แต่ก็ยังถือเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมายในเมืองไทย แม้หญิงขายบริการจะไม่จำเป็นต้องเสียภาษี

เพราะเป็นอาชีพที่กฎหมายไม่รับรอง และไม่ได้รับการคุ้มครองจากภาครัฐ ไม่สามารถทำประกันสังคม ไม่มีสวัสดิการใดๆ เห็นได้จากสถานการณ์โควิดที่ผ่านมา เมื่อภาครัฐมีมาตรการเพื่อต้องการควบคุมการแพร่ระบาดของโควิด 19 สถานบันเทิง ผับ บาร์ คาราโอเกะ อาบอบนวดถูกสั่งปิด ห้ามจัดปาร์ตี้หรือรวมกลุ่มกัน กลุ่มหญิงขายบริการต้งงานทันทีและไม่มีเงินชดเชยใดๆ จากภาครัฐ ซึ่งการแพร่ระบาดยังยืดเยื้อกินเวลานาน รูปแบบการขายบริการแบบเดิมจึงเปลี่ยนมาใช้ช่องทางโซเชียลมีเดียมากขึ้น เพราะผู้ชายและผู้ใช้บริการสามารถได้ติดต่อกันโดยตรง ซึ่งทำให้เกิดปัญหาตามมามากมาย เพราะทำให้รัฐเข้าไปควบคุมจัดระเบียบได้ยาก ไม่ว่าจะเป็นการตรวจโรคติดต่อจากเพศสัมพันธ์ ซึ่งแต่เดิม รัฐจะมีข้อบังคับให้สถานบริการมีการตรวจโรคหญิงบริการตามระยะเวลาที่กำหนด เมื่อหญิงบริการออกไปรับงานเอง มาตรการการตรวจโรคติดต่อก็ถูกละเลยไป นอกจากนี้ การขายตัวโลกออนไลน์ เป็นรูปแบบสนองความต้องการซื้อขายบริการทางเพศให้มีความสะดวก รวดเร็ว ทำได้ทุกที่ทุกเวลามากกว่ายุคอดีต สามารถเลือกซื้อบริการตามใจในรูปแบบออนไลน์ไม่จำเป็นต้องนั่งในตู้ สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงตามยุคเทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัย เปลี่ยนก้าวข้ามเข้าสู่ยุคสังคมออนไลน์ การติดต่อซื้อขายบริการทางเพศด้วยการสนทนาผ่านห้องสนทนา “ลับ” เครือข่ายอินเทอร์เน็ต กลายเป็นแพลตฟอร์มของเสื่อผู้หญิงนักล่าหาเที่ยว และกำลังส่งไม้ต่อไปถึงเสื่อตัวใหม่ที่เป็นเยาวชน อยากลอง อยากรู้ ก้าวเข้าสู่สายเลือดนักล่าอย่างเต็มตัว

มีการถกเถียงกันมานานในหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องว่าเราสามารถขึ้นทะเบียนหญิงขายบริการหรือผู้ขายบริการเพศทางเลือก หรือทำให้อาชีพนี้ถูกกฎหมายได้หรือไม่ หญิงบริการที่มีหลายหมื่นคนในประเทศไทยจะได้รับการคุ้มครองจากภาครัฐ และรัฐเองก็สามารถเข้าไปจัดระเบียบควบคุมให้อยู่ในกรอบได้ง่ายมากขึ้น รวมถึงสามารถจัดเก็บภาษีเงินได้อย่างถูกต้องจากหญิงขายบริการด้วย แต่ก็ยังมีหลายฝ่ายคัดค้านการผลักดันให้อาชีพนี้ถูกกฎหมาย เพราะมองว่ากระบวนการที่จะดูแลควบคุมอาชีพนี้ให้อยู่ในกรอบนั้นเป็นไปได้ยาก อีกทั้งอาชีพขายบริการยังขัดกับศีลธรรมอันดี และขัดต่อภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทยอีกด้วย ซึ่งข้อนี้ดูเหมือนจะย้อนแย้งกับความเป็นจริง เพราะปฏิเสธไม่ได้ว่าชื่อเสียงของประเทศไทยในสายตาชาวต่างชาติไม่ค่อยดีนัก นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมองประเทศไทยเป็นประเทศแห่งอิสระเสรี กฎระเบียบน้อย เป็นสวรรค์ของนักเที่ยวกลางคืน และมีชื่อเสียงติดอันดับต้นๆ โลกเรื่องโสเภณี หลายประเทศมาเป็นโมเดลในการเปลี่ยนแปลงกฎหมายนี้ โดยให้เหตุผลว่าทำไมประเทศเหล่านั้นสามารถทำให้อาชีพขายบริการถูกกฎหมายได้ เหตุผลหลักก็เนื่องจากรัฐคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นหลัก หากอาชีพใดไม่ได้กระทบต่อความมั่นคงของชาติหรือของส่วนรวม อาชีพนั้นควรได้รับการคุ้มครองจากรัฐเช่นเดียวกับอาชีพอื่นๆ และรัฐเห็นว่าอาชีพขายบริการก็มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ รัฐไม่สามารถตัดอาชีพนี้ออกไปจากสังคมได้ เป็นอาชีพที่สนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ดังนั้นการทำให้ถูกกฎหมายก็น่าจะดีที่สุด ซึ่งหลายประเทศในยุโรปขึ้นทะเบียนโสเภณีอย่างถูกกฎหมายมาร้อยกว่าปีแล้ว หากประเทศไทยยอมรับและมองทุกอย่างบนพื้นฐานของความเป็นจริง เราจะสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ไม่ยาก

ประเด็นตัวอย่างจากต่างประเทศ ซึ่งหลายๆ ประเทศมองในเรื่องสิทธิเสรีภาพของอาชีพนี้ว่าเป็นเรื่องสำคัญ การเปิดให้มีกฎหมายที่ควบคุมอาชีพขายบริการทางเพศเป็นการคุ้มครองทั้งผู้ให้บริการและตัวของผู้เข้าใช้บริการเอง โดยสถานบริการต่างๆ จะถูกแบ่งโซนไว้อย่างชัดเจน รวมถึงการตรวจโรคที่มีอยู่ในสถานบริการนั้นๆ จะเห็นได้ว่าในต่างประเทศนั้นถึงแม้ว่าจะมีการทำให้การค้าบริการทางเพศเป็นเรื่องที่ถูกกฎหมาย แต่สถานประกอบการประเภทนี้ก็ยังจะต้องอยู่ภายใต้การดูแลจากรัฐอย่างเข้มงวด ถูกจับตามองมากกว่าอาชีพอื่นๆ หากมองในแง่ของความเป็นไปได้ที่ประเทศไทยจะเปิดให้อาชีพค้าบริการทางเพศถูกกฎหมายนั้นเป็นเรื่องที่ยากพอตัว ซึ่งหลายภาคส่วนยังมองว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ที่อาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทยเอง เพราะอาชีพนี้เป็นสิ่งที่ผิด

กฎหมายและขัดกับหลักศีลธรรมของไทยเป็นอย่างมาก แต่ถึงอย่างนั้นเมื่อประมาณ 2 ปีที่แล้ว เว็บไซต์ Mirror สื่อของอังกฤษ นำเสนอรายงานข่าวที่น่าตกใจของชาวไทยว่าพหุชาามีผู้หญิงขายบริการทางเพศมากถึง 2.7 หมื่นคน และ 1 ใน 5 ของผู้หญิงเหล่านี้อาศัยอยู่อย่างถาวรในเมืองพัทยา แต่จากการรายงานข่าวดังกล่าวดูเหมือนจะมีความย้อนแย้งในสิ่งที่คนไทยมองอยู่ว่าเป็นเรื่องผิดกฎหมายและขัดหลักศีลธรรม เพราะรัฐไทยบางส่วนไม่ยอมรับข้อเท็จจริงนี้ ซึ่งให้เห็นถึงมุมมองของคนในสังคมโลกเกี่ยวกับการมองอาชีพขายบริการทางเพศ ซึ่งปัญหาหนึ่งคือการมองว่าอาชีพนี้เป็นเรื่องของอาชญากรรมหรือไม่ เพราะหากเรามองว่าสิ่งนี้ไม่เป็นอาชญากรรมไม่ควรไปลงโทษผู้ประกอบการอาชีพนี้ แต่ใจหายวันนี้สังคมไทยยังมองว่าอาชีพโสเภณีเป็นสิ่งผิดกฎหมาย

ขณะที่ทัศนคติของผู้คนในสังคมกับคำว่าโสเภณี เมื่อใช้ไปเรื่อย ๆ กลับถูกตีตราให้เกิดภาพในเชิงลบด้วยวัฒนธรรมของภาษา จนทำให้คำนั้นมีลักษณะเป็นลบในสังคม อย่างคำว่า ผู้ชายขายน้ำ ในปัจจุบันก็กลายเป็นการตีความไปที่ภาพเชิงลบในแง่การขายบริการทางเพศ ด้านทัศนคติในมุมมองของศีลธรรมนั้นยังคงถกเถียงกันว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ผิดศีลธรรมหรือไม่ ซึ่งคำตอบมีอยู่ 2 ทางหลักๆ คำตอบแรกคือมองว่าขัดกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ที่ผ่านมามหาทุกประเทศเถียงกันว่าผิดต่อศีลธรรมหรือไม่ ประเทศไทยมองว่าขัดต่อศีลธรรมอันดีและความสงบเรียบร้อย ขณะที่บางประเทศมองเป็นเรื่องเสรีภาพในการประกอบอาชีพ บริบทสังคมไทยถูกตั้งคำถามว่าพร้อมหรือยังที่จะมองอาชีพนี้ว่าไม่ใช่สิ่งชั่วร้าย เพราะปัญหาในเชิงกฎหมายอื่นๆ ก็มีตามมา เช่น กรณีกฎหมายครอบครัว ถ้าเรามีคู่หมั้นและพบว่าคู่หมั้นประกอบอาชีพนี้จะเป็นเหตุให้บอกเลิกไหม แล้วถือว่าชั่วไหม เมื่อกฎหมายไทยบอกว่าสิ่งนี้ผิด ซึ่งคำตอบที่สองมีหลายกลุ่มประเทศได้ลองทำแล้ว คือการค่าประเมินไม่ใช่เรื่องทางศีลธรรม แต่เป็นสิ่งที่ว่าด้วยเรื่องสิทธิเสรีภาพ แต่เป็นกรอบความเสรีส่วนหนึ่ง ไม่ใช่ความเป็นเสรีที่เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ ที่ผ่านมามักบอกว่าผู้ที่ต้องการทำงานแบบนี้คือพวกที่ถีบตัวเองออกจากความยากจน ไม่มีทางเลือก และไม่ต้องลงทุน ใช้แต่เนื้อตัวร่างกาย แต่การค่าประเมินในปัจจุบันพบข้อมูลจากงานวิจัยว่าไม่ได้มาจากความยากจน แต่เป็นเรื่องของการเลือกที่จะทำเองมากกว่า บางคนที่อยู่ในสถานะทางเศรษฐกิจที่ร่ำรวยก็ทำ

สถานการณ์การค้ามนุษย์ โดยเฉพาะการค้าประเวณีหญิงในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบการนำผู้หญิงและเด็กเข้าสู่บริการทางเพศ มีการพัฒนารูปแบบให้ซับซ้อนมากขึ้นตามการเติบโตด้านเทคโนโลยีและสถานการณ์บ้านเมืองจนเกิดเครือข่ายธุรกิจผิดกฎหมายที่มีความสลับซับซ้อน และพัฒนาไปสู่องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่นับวันปัญหานี้จะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จึงมีการเสนอแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพื่อคุ้มครองการเกิดขึ้นของปัญหาเหล่านี้มาโดยตลอด ปัญหาของการขายบริการทางเพศไม่ใช่แค่คนไทย แต่มีคนอีกหลายชาติ มุ่งหน้ามาที่ประเทศนี้เพื่อทำงานอย่างว่าด้วยรายได้และค่าเงินที่มากกว่า ปัญหาอื่นๆ จึงตามมา อาทิ การลักลอบเข้าเมืองเป็นต้น ขณะที่การนำเสนอข้อมูลของสื่อมวลชนเองก็มีสิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจว่าต้องการสื่อสารข้อเท็จจริงเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม ตั้งคำถาม หรือชี้ช่องให้เห็นถูกผิดมากแค่ไหน เพราะต้องยอมรับว่าสื่อเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำความเข้าใจถึงประเด็นเหล่านี้เป็นอย่างมาก มีความละเอียดอ่อนทั้งต่อบริบทสังคมและขอบข่ายของความเข้าใจต่องานเหล่านี้ ประเด็นต่อมา เมื่อมองไปที่ปัญหาด้านสุขภาวะแล้ว โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องหนึ่งที่ผู้คนมักตัดสินคนประกอบอาชีพนี้ เพราะเป็นความสัมพันธ์แบบมาหากินหลายตา ซึ่งการขึ้นทะเบียนทำให้การคุ้มครองตรวจสอบทำได้ดีขึ้น คือมีการบังคับให้ไปตรวจสุขภาพ ในที่สุดแล้วปัญหาการค้าประเวณีที่มองว่าเป็นเรื่องอาชญากรรมนั้น อันไหนแก้ปัญหาได้ดีกว่ากัน ระหว่างการทำให้เป็นสิ่งผิดกฎหมาย หรือยอมรับให้ถูกกฎหมายเพื่อเปิดทางให้รัฐเข้าไปจัดการ

6.อภิปรายผล

ปัญหาการค้าประเวณีที่เกิดขึ้นในประเทศไทยมีที่มาจากหลายสาเหตุ ความยากจนของครอบครัวได้เป็นปัญหาหลักเพียงอย่างเดียวดังเช่นในอดีต ซึ่งพบว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาการค้าประเวณีเกิดขึ้นจากทั้งในส่วนของผู้ค้าประเวณี เศรษฐกิจ และสังคม แนวนโยบายของประเทศรวมทั้งผลตอบแทนที่ผู้เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีได้รับ ซึ่งอาจแยกได้ ดังนี้

6.1 ปัญหาในส่วนของผู้ค้าประเวณี

ปัญหาส่วนนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้หญิงชายก้าวเข้าสู่ตลาดค้าประเวณีได้ง่ายขึ้น แบ่งเป็น 5 ปัญหาหลัก ได้แก่

1) ปัญหาในด้านทัศนคติของผู้ค้าประเวณี บางครอบครัวและบางสังคมได้รับการปลูกฝังเป็นค่านิยมว่าการค้าประเวณีไม่ใช่สิ่งเสียหายหรือเลวร้าย ทั้งยังเป็นสิ่งที่สร้างรายได้ แสดงถึงความกตัญญูในการหาเลี้ยงบิดามารดา ทำให้ก้าวเข้าสู่การค้าประเวณีได้ง่ายขึ้น

2) ปัญหาการขาดโอกาสทางการศึกษา ทำให้บุคคลเหล่านั้นไม่สามารถทำงานที่ใช้ความรู้ความสามารถ ทำได้เพียงการใช้แรงงานซึ่งมีรายได้น้อย ทำให้บุคคลเหล่านี้ขาดทางเลือกในการประกอบอาชีพ ไม่มีความรู้และถูกหลอกลวงได้ง่าย ทำให้เกิดการค้าประเวณีทั้งโดยสมัครใจและถูกหลอกลวง

3) ปัญหาความยากจน ผู้ค้าประเวณีส่วนใหญ่มาจากครอบครัวชนบทที่ยากจน ซึ่งต้องการมาแสวงหาโอกาสและรายได้ แต่เมื่อบุคคลเหล่านี้ด้อยการศึกษา จึงทำให้มีทางเลือกในการหารายได้ไม่มากนัก บางส่วนรักสบายไม่ต้องการทำงานหนัก ทำให้มีคนจำนวนมากเลือกที่จะค้าประเวณีเพื่อให้มีรายได้เลี้ยงตัวแทนการประกอบอาชีพอย่างอื่น

4) ปัญหาการพึ่งพิงเพื่อ ปัจจุบันมีผู้ค้าประเวณีจำนวนมากไม่ได้มาจากครอบครัวที่ยากจนหรือขาดโอกาสทางการศึกษา แต่เข้าสู่อาชีพค้าประเวณีเนื่องจากต้องการรายได้จำนวนมากให้เพียงพอต่อการตอบสนองความต้องการทางวัตถุต่าง ๆ เนื่องจากไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการประกอบอาชีพที่สามารถสร้างรายได้มากดังเช่นการค้าประเวณี ปัญหาเหล่านี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในกลุ่มของนักเรียน นักศึกษา หรือคนทำงานรายได้น้อย โดยส่วนมากเป็นการค้าประเวณีโดยสมัครใจ

5) ปัญหาทางครอบครัวและด้านจิตใจ ผู้ค้าประเวณีบางส่วนเข้าสู่ตลาดค้าประเวณีเนื่องจากผลกระทบทางครอบครัวในด้านต่าง ๆ เช่น การหย่าร้างของบิดา มารดา หรือของคู่รักของตน ทำให้ประสบชีวิตด้วยการค้าประเวณีหรือต้องมาทำงานก่อนวัยอันควร บางส่วนต้องทำเนื่องจากมีภาระในการหารายได้มาเลี้ยงดูครอบครัว นอกจากนี้บางส่วนยังเกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการหรือความผิดปกติทางเพศ ซึ่งทำให้บุคคลเหล่านี้เข้าเป็นผู้ค้าประเวณีได้ง่ายขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความกดดันทางสังคม (Strain Theory) ของ โรเบิร์ต เมอร์ตัน เป็นทฤษฎีทางอาชญาวิทยาอีกทฤษฎีหนึ่งที่สามารถใช้อธิบายลักษณะปัญหาการค้าประเวณีและปัญหาโสเภณีได้เป็นอย่างดี โดย เมอร์ตัน (Merton, 1938) กล่าวว่า “โครงสร้างทางสังคมอาจจำกัดความสามารถของบุคคลเฉพาะกลุ่มในการบรรลุความต้องการนั้น ทำให้คนบางกลุ่มต้องใช้วิธีการไม่ถูกต้องเพื่อได้สิ่งที่ต้องการ” ซึ่งพฤติกรรมการค้าประเวณีและพฤติกรรมโสเภณีนั้นเป็นหนึ่งในพฤติกรรมผิดกฎหมายที่เป็นการแสดงออกของบุคคลแห่งโลกทุนนิยม อันเป็นปัญหาต่อสังคมตามหลักทฤษฎีนี้ ที่อธิบายสาเหตุของพฤติกรรมเบี่ยงเบนของบุคคลว่าเกิดจากความขัดแย้งระหว่างค่านิยมของสังคมกับวิธีการบรรลุวัตถุประสงค์ (Discrepancy between Culture Goals and Situation) โดยเมอร์ตัน ได้อธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ว่าเป็นความกดดันที่เกิดขึ้นกับบุคคลในสังคมที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างอุดมการณ์ทางสังคมกับวิธีการไปสู่

จุดมุ่งหมาย (Disjunction Between Goals and Means) โดยบุคคลกลุ่มนี้จะยอมรับจุดมุ่งหมาย (Goals) ในเรื่องการสร้างฐานะหรือความร่ำรวย แต่บุคคลกลุ่มนี้จะไม่สนใจวิธีในการ (Means) ที่จะได้มาซึ่งฐานะหรือความร่ำรวยนั้น โดยไม่สนใจว่าวิธีนั้นจะผิดกฎหมาย ละเมิดศีลธรรมหรือวัฒนธรรมประเพณี ส่งผลให้บุคคลกลุ่มนี้เลือกที่จะมีพฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย เช่น พฤติกรรมอาชญากรรม หรือ เลือกที่จะประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายในบางประเทศและผิดต่อวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ

จากแนวคิดทฤษฎีความกดดันทางสังคมที่กล่าวมาข้างต้น หากทำการวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ผู้ประกอบธุรกิจการค้าประเวณีและผู้เป็นโสเภณีในปัจจุบันอันเป็นผู้มาจากบุคคลชั้นล่างหรือชนชั้นกลางของสังคม สามารถกล่าวได้ว่าบุคคลดังกล่าวอาจมิได้ถูกบังคับขู่เข็ญให้มาทำการขายบริการทางเพศ แต่ทำด้วยความสมัครใจ และสาเหตุประการสำคัญก็คือ ต้องการเงินหรือต้องการมีรายได้ดี และเห็นว่าการค้าประเวณีเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้ตนเองหรือครอบครัวจะมีทรัพย์สินเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในสังคม แต่เนื่องจากในการที่จะมีทรัพย์สินโดยหนทางที่ชอบด้วยกฎหมายถูกปิดกั้น จึงได้เลือกทางที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในการให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินเงินทอง ซึ่งจากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการค้าประเวณีดังกล่าวมีพฤติการณ์สอดคล้องกับสมมติฐานของทฤษฎีกดดันทางสังคมของเมอร์ตัน ในกลุ่มการเปลี่ยนแปลง (Innovation) ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในสังคมตามมา

6.2 ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม

จะเห็นได้ว่านอกจากปัญหาความยากจนและปัญหาทางครอบครัวในส่วนของผู้หญิงขายบริการเองแล้ว ยังมีปัจจัยที่ทำให้เกิดการค้าประเวณีซึ่งมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในอีกหลายส่วน ได้แก่

1) ปัญหาเกี่ยวกับทัศนคติและค่านิยมในสังคม เป็นปัญหาที่มีรากฐานสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยโบราณที่ชายสามารถมีความสัมพันธ์ทางเพศกับหญิงหรือมีภรรยาได้หลายคน แม้ปัจจุบันกฎหมายกำหนดให้ชายสามารถมีภรรยาตามกฎหมายได้เพียงคนเดียว ทัศนคติและค่านิยมนี้ก็ยังคงอยู่โดยสะท้อนออกมาในรูปของการมีภรรยาน้อยและการใช้บริการโสเภณี ส่วนชายที่ยังไม่แต่งงานนั้นก็มักมีทัศนคติว่าการไปเที่ยวโสเภณีไม่ใช่ความผิด และเห็นว่าเป็นการสะสมประสบการณ์ในชีวิต ทัศนคติและค่านิยมในบางสังคมยังเห็นว่าการค้าประเวณีของบุตรหลานหรือคนในสังคมไม่ใช่สิ่งผิดหรือเสียหาย ทำให้เกิดการขายหรือสนับสนุนให้บุตรหลานไปขายบริการทางเพศ นอกจากนั้นการที่คนในสังคมมีทัศนคติว่าการค้าประเวณีเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแก้ไขให้หมดสิ้นได้ ก็เป็นทัศนคติอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้การค้าประเวณีเห็นเรื่องปกติธรรมดาและยังคงอยู่ในสังคมตราบนานเท่านาน

2) ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การพัฒนาเศรษฐกิจในรูปแบบนี้เป็นการให้ความสำคัญกับรายได้และวัตถุ ทำให้เกิดการแสวงหารายได้และวัตถุให้มากที่สุดเพื่อนำมาอุปโภคและบริโภค เกิดเป็นค่านิยมในการใช้ชีวิตที่หรูหราฟุ่มเฟือย ขอบความสะดวกสบายและรังเกียจงานหนัก ทำให้คนบางกลุ่มยินยอมที่จะค้าประเวณีหรือส่งบุตรหลานของตนเข้าสู่สถานค้าประเวณี ซึ่งสามารถหารายได้ให้แก่ผู้ค้าประเวณีและบุคคลเหล่านั้นได้เป็นจำนวนมากอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะค่านิยมของกลุ่มวัยรุ่นที่ยังไม่มีรายได้ของตนเองและยังอยู่ในวัยเรียนจึงเลือกที่จะหารายได้ด้วยวิธีนี้ ซึ่งเป็นวิธีที่คิดว่าเป็นวิธีที่ง่ายและไม่ต้องลงทุน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีคิดก่อนกระทำ (Rational Choice) ของ แกรี่ เบคเกอร์ (Becker, 1976) ที่กล่าวถึงการคิดก่อนกระทำความผิดของบุคคล ในบทความอาชญากรรมและการลงโทษ ในทางเศรษฐศาสตร์ (Crime and punishment: An Economic approach) ว่า บุคคลปกติ (Sane) จะเป็นผู้มีอิสระในการเลือกที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการใดอันเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายได้ด้วยการตัดสินใจของ

ตนเองอย่างมีเหตุมีผล (Rationality) และแนวทางในการที่จะเลือกที่จะมีพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับความคุ้มค่าจากการกระทำนั้นของแต่ละบุคคล อันหมายถึงความพึงพอใจหรือประโยชน์อันสูงสุดจากการกระทำนั้น ซึ่งความพึงพอใจหรือผลประโยชน์ในที่นี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะในรูปแบบของทรัพย์สินเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงผลประโยชน์หรือความพึงพอใจด้านจิตใจด้วย

6.3 ปัญหาจากแนวนโยบายของรัฐบาล

แนวนโยบายของรัฐบาลตั้งแต่ในอดีตไปจนถึงปัจจุบันบางส่วนได้ช่วยส่งเสริมให้การค้าประเวณีดำรงอยู่และเติบโตขึ้น ได้แก่ การพัฒนาประเทศโดยมุ่งที่เศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมเป็นหลัก ทำให้เกิดความแตกต่างทางรายได้ของคนในกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ส่งผลให้บุคคลเหล่านี้หันเข้าหาธุรกิจค้าประเวณี ซึ่งช่วยสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัวมากขึ้น นอกจากนี้ธุรกิจทางเพศก็ยังเป็นตัวช่วยคำนวณความอยู่รอดของระบบเศรษฐกิจในภาวะวิกฤติการณ์ อันเป็นผลพวงของความพยายามในการดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติให้เข้ามาในประเทศไทย จนกลายเป็นอุตสาหกรรมที่มีเครือข่ายการค้าดำเนินงานอย่างกว้างขวางครอบคลุมจำนวนเงินทุนหมุนเวียนขนาดใหญ่ และเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของคนหลายฝ่าย ทั้งยังมีบทบาทในการลดช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท คนรวยกับคนจน และช่องว่างในดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ ซึ่งนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการส่งเสริมการท่องเที่ยวสนับสนุนสถานบริการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้าประเวณีหรือการค้าบริการทางเพศ อันเป็นปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนให้มีการค้าหญิงและเด็กเพื่อการค้าบริการทางเพศมากขึ้น ทั้งนี้เพราะมากกว่าร้อยละ 70 ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้ามาเที่ยวในประเทศไทยในแต่ละปีเป็นเพศชาย ซึ่งในจำนวนนี้ส่วนใหญ่เข้ามาในประเทศไทยโดยมุ่งหวังการท่องเที่ยวตามแหล่งสถานค้าบริการทางเพศ

6.4 ธุรกิจค้าประเวณีและปัญหาโสเภณี

การเข้ามาของระบบทุนนิยมอย่างเต็มรูปแบบ ความกดดันในค่าครองชีพที่สูงขึ้น และรายรับที่ไม่พอเพียงต่อรายจ่ายในแต่ละครอบครัว ส่งผลต่อโอกาสของมนุษย์ที่จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน พฤติกรรมอาชญากรรม หรือมีการประกอบอาชีพที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายในปริมาณที่สูงขึ้นในมุมมองของนักอาชญาวิทยา ปัญหาการประกอบธุรกิจค้าประเวณีและปัญหาโสเภณีนับเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายในประเทศไทย (Greater Mekong Subregion: GMS) และเป็นปัญหาใหญ่ที่ยังคงรอการแก้ไขในปัจจุบัน ซึ่งปัญหาการประกอบธุรกิจค้าประเวณีและปัญหาโสเภณี นั้นสามารถมองได้สองมุมมอง คือ มุมมองแรก การมองว่าสตรีตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ามนุษย์ อันมีสาเหตุสืบจากความต้องการในทรัพย์สินและเงินทองของมนุษย์ที่ถูกอธิบายโดยทฤษฎีคิดก่อนกระทำ (Rational Choice) และการดิ้นรนของมนุษย์ในโลกทุนนิยมตามทฤษฎีความกดดันทางสังคม (Strain Theory) และมุมมองที่สอง คือ การที่ผู้หญิงเป็นผู้ฝ่าฝืนและกระทำผิดกฎหมายซึ่งถือเป็นการกระทำของอาชญากรที่ถูกอธิบายโดยทฤษฎีอาชญาวิทยากลุ่มแนวคิดสตรีนิยม (Feminist Criminology Theories)

การค้าประเวณียังคงเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมายในประเทศไทย แม้กระนั้น ผู้ประกอบอาชีพนี้กลับสามารถดำเนินการได้อย่างเปิดเผยผ่านช่องทางออนไลน์และสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยที่รัฐไม่สามารถควบคุมหรือจัดระเบียบได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการขายบริการทางเพศในปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่แค่สถานบริการแบบดั้งเดิม แต่ขยายไปยังรูปแบบออนไลน์ที่สามารถติดต่อซื้อขายบริการได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งทำให้การควบคุมจากภาครัฐไม่สามารถดำเนินการได้อย่างครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการควบคุมโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ซึ่งในอดีตการค้าประเวณีในสถานบริการจะมีการตรวจสุขภาพตามระยะเวลาที่กำหนด แต่ในปัจจุบันเมื่อหญิงขาย

บริการทำงานผ่านช่องทางออนไลน์ การตรวจโรคเหล่านี้กลับถูกละเลยอย่างมาก ในแง่ของการบังคับใช้กฎหมายที่ยังไม่ยอมรับการค้าประเวณีเป็นอาชีพที่ถูกกฎหมาย กลับกลายเป็นประเด็นที่ยังมีการถกเถียงอย่างต่อเนื่องในหลายภาคส่วน มีข้อเสนอให้การค้าประเวณีเป็นอาชีพที่ต้องตามกฎหมาย เพื่อให้ผู้ประกอบการอาชีพนี้ได้รับการคุ้มครองจากภาครัฐ สามารถเก็บภาษีได้อย่างถูกต้อง และสามารถจัดระเบียบระบบได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม มีฝ่ายที่คัดค้านแนวทางนี้ โดยมองว่าอาชีพขายบริการทางเพศเป็นการกระทำที่ขัดต่อศีลธรรมและภาพลักษณ์ของประเทศ จึงควรได้รับการควบคุมและห้ามมิให้เป็นอาชีพที่ต้องตามกฎหมาย

การค้าประเวณีในประเทศไทยจึงกลายเป็นประเด็นที่ยังคงถกเถียงกันอย่างต่อเนื่อง โดยมีมุมมองที่หลากหลายทั้งในแง่ของศีลธรรมและสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ขณะเดียวกันประเทศในยุโรปบางประเทศได้ทำให้การค้าประเวณีเป็นอาชีพที่ถูกกฎหมายมาเป็นระยะเวลาหลายสิบปี โดยมองว่าการทำเช่นนั้นเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการเลือกประกอบอาชีพ ซึ่งไม่กระทบต่อความมั่นคงของสังคม การเปิดให้มีกฎหมายควบคุมการค้าประเวณีจึงอาจเป็นทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย เนื่องจากสามารถจัดระเบียบและควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดปัญหาการค้ำมนุษย์และการแพร่ระบาดของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่เกิดจากการค้าประเวณีที่ไม่ได้รับการควบคุมอย่างเหมาะสม

ทั้งนี้ การพิจารณาทำให้การค้าประเวณีถูกกฎหมายในประเทศไทยยังคงเป็นเรื่องที่ท้าทายเนื่องจากปัญหาด้านภาพลักษณ์ของประเทศและข้อโต้แย้งทางศีลธรรมจากบางฝ่าย อย่างไรก็ตาม หากมองในแง่ของการแก้ไขปัญหาด้านสังคมและสุขภาพ การขึ้นทะเบียนหญิงขายบริการและการควบคุมการตรวจโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อาจช่วยลดปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การยอมรับข้อเท็จจริงและมองการค้าประเวณีในฐานะการประกอบอาชีพที่ไม่ขัดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน อาจเป็นทางเลือกที่สังคมไทยสามารถพิจารณาในอนาคต

ในบริบทของการค้าประเวณีในประเทศไทย แนวคิดเกี่ยวกับการจัดระเบียบและการควบคุมอาชีพนี้ยังคงเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในแง่ของการทำให้การค้าประเวณีเป็นอาชีพที่ถูกกฎหมาย แนวคิดการทำให้การค้าประเวณีถูกกฎหมาย (Legalization) ได้รับการสนับสนุนจากบางฝ่ายที่มองว่า การยอมรับการค้าประเวณีเป็นอาชีพที่ถูกกฎหมายจะสามารถควบคุมและจัดระเบียบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดปัญหาการค้ำมนุษย์และการแพร่ระบาดของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้ประกอบการอาชีพนี้ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย เช่น การตรวจสุขภาพและการเก็บภาษีอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งจะช่วยให้สังคมมีการจัดระเบียบและลดความเสี่ยงด้านสุขภาพและอาชญากรรม ในขณะเดียวกัน แนวคิดการยกเลิกการค้าประเวณี (Abolitionism) ก็ได้รับการสนับสนุนจากบางกลุ่มที่มองว่า การค้าประเวณีเป็นการละเมิดสิทธิของผู้หญิงและขัดต่อศีลธรรมอันดี จึงไม่ควรยอมรับให้เป็นอาชีพที่ถูกกฎหมาย อีกทั้งยังมองว่าการค้าประเวณีอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสังคมและไม่ควรได้รับการคุ้มครองจากรัฐ

7. บทสรุป

ในมุมมองของหญิงบริการต่อวาทกรรมอำนาจในการกดทับ พบว่าบริบทอาชีพหญิงบริการเป็นอาชีพที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน โดยมีการพัฒนารูปแบบวิธีการตามยุคสมัยทำให้อาชีพนี้สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน จะเห็นได้จากพัฒนาการจากเดิมที่ผ่านมามีอาชีพนี้ที่เคยถูกต้องตามกฎหมาย ผู้ให้บริการมีการเสียภาษีถูกต้อง และได้รับการดูแลจากภาครัฐ การตรวจสุขภาพทุก 3 เดือน และเยียวยากรณีเกิดปัญหา จนกระทั่งต่อมาการ

ให้บริการทางเพศถูกกำหนดให้เป็นอาชญากรรม (Criminalize) ในปี พ.ศ. 2503 จากการออกพระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี 2503 โดยสาระสำคัญของ พ.ร.บ. ปี 2503 คือ การกำหนดบทลงโทษกับทั้งผู้ให้บริการ ผู้จัดหา และเจ้าของสถานประกอบการ กรณีที่ผู้ให้บริการเข้าไปชักชวนหรือเตร็ดเตร่อยู่ตามท้องถนนในลักษณะที่เห็นได้ว่ามีเจตนาจะค้าประเวณีจะต้องโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ส่วนผู้ให้บริการในสถานบริการประกอบการต้องโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ผู้เป็นนายหน้าจัดหาผู้ให้บริการมีโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินสามพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ผู้เป็นเจ้าของสถานประกอบการมีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสี่พันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

สำหรับผู้ให้บริการที่พ้นโทษจำคุกแล้ว อาจจะถูกพิจารณาส่งตัว เข้ารับการรักษาหรือฝึกอาชีพ โดยอธิบดีมีอำนาจกำหนดระยะเวลาการรักษาหรืออบรมแต่ต้องไม่เกินหนึ่งปีนับจากพ้นโทษ ในกรณีที่ผู้รับการสงเคราะห์หลบหนีไปจากสถานสงเคราะห์ที่อธิบดีกำหนดให้ไปทำงาน มีโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ เมื่อพิจารณาจากการกำหนดโทษดังที่ได้กล่าวมา ผู้ให้บริการทางเพศจึงมีสถานะเป็นทั้งอาชญากรที่ต้องถูกลงโทษทางอาญาและเป็นผู้ด้อยโอกาสที่ต้องเข้ารับการอบรมเพื่อให้เป็น “พลเมืองดี” ได้

จะเห็นได้ว่าหญิงบริการทางเพศ จะถูกกฎหมายกดทับศักดิ์ศรี ทั้งบทลงโทษทางอาญาและการกำหนดให้เป็นผู้ด้อยโอกาสเสมือนเป็นผู้ไร้ความสามารถพึ่งตนเองไม่ได้ แต่ในมุมมองของหญิงขายบริการ กับมองว่าตนเองทำงานโดยสุจริต ไม่ได้บังคับขืนใจเป็นการยอมรับทั้งสองฝ่ายทั้งผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ โดยมองว่าการใช้กฎหมายจะต้องไม่ให้เกิดช่องว่างทางสังคมหรือเลือกบังคับเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งการกระทำของตนในอาชีพนี้ไม่ได้ไปบังคับหรือหลอกลวงให้ใครมาใช้บริการ เป็นอาชีพทางเลือกที่รัฐควรให้ความสนใจดูแลเพื่อให้อยู่ในกรอบที่ควรจะเป็น แต่กลับถูกมองจากสังคมว่าตนเองเป็นอาชญากร ไม่ได้รับการยอมรับจากคนทั่วไป จึงเกิดช่องว่างของสังคม เป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้รับการดูแลเยียวยาอย่างเหมาะสม ประเด็นเรื่องการค้าและการให้บริการทางเพศในสังคมไทยอยู่ในสภาวะย่ำแย่ ในทางกฎหมายธุรกิจนี้ไม่ได้รับการยอมรับและเป็นสิ่งที่ผิด แต่ในความเป็นจริงแล้ว ยังไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อปราบปรามธุรกิจที่สังคมมองว่า “ผิดศีลธรรมอันดีงาม” ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้มีผลประโยชน์ในธุรกิจนี้มีทั้งอิทธิพลและเส้นสาย ทำให้การปราบปรามอย่างจริงจังเป็นไปได้ยาก โดยความต้องการของผู้ให้บริการที่ให้ข้อมูล มีความคิดเห็นต่ออาชีพที่เสนอให้การค้าบริการทางเพศเป็นเรื่องถูกกฎหมายเพื่อให้รัฐสามารถควบคุม จัดระเบียบ รวมทั้งคุ้มครองสิทธิของผู้ให้บริการสามารถเข้าถึงได้เหมือนกับอาชีพอื่นๆ ทั่วไป ซึ่งมองว่ายังคงเป็นเรื่องที่ไกลเกินไป เพราะเสี่ยงคัดค้านอย่างหนักแน่นที่มองว่าจะเป็นการส่งเสริมให้ศีลธรรมในสังคมยิ่งเสื่อมโทรมลง รวมทั้งไม่อาจแก้ปัญหาการค้าประเวณีที่ผิดกฎหมายภายใต้อิทธิพลต่างๆ ได้จริง เนื่องจากผลประโยชน์จากธุรกิจประเภทนี้ยังคงมีอยู่

ดังนั้น สถานะของธุรกิจการให้บริการทางเพศในไทยจึงยังอยู่ในพื้นที่สีเทาทางกฎหมายและสีเทาในทางความเป็นจริงต่อไป และสภาวะที่อยู่โดยไม่มีความมั่นคงในชีวิต ไม่มีพลังอำนาจในการต่อรองและถูกมองว่าเป็นมนุษย์ที่ต่ำกว่าอาชีพอื่น คงจะยังอยู่กับผู้ให้บริการทางเพศต่อไป จนกว่าจะมีตำรวจเหล็กที่กล้าพอจะเข้ามาจัดการกับธุรกิจมืดนี้อย่างจริงจัง หรือจนกว่าสังคมจะก้าวข้ามเส้นพรมแดนแห่ง “ศีลธรรมอันดี” เข้าสู่ พรมแดนแห่งความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนไม่ว่าจะประกอบอาชีพใดก็ตาม

ปัจจัยสำคัญที่ยังคงทำให้อาชีพนี้ไม่สามารถเข้าสู่ระบบได้อย่างจริงจังสะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราวที่อยู่ลึกไปกว่าคำว่า การแก้ปัญหา เพราะปัญหาไม่ได้อยู่ที่อาชีพหญิงบริการ แต่ถ้า

พิจารณากันแล้วปัญหาอยู่ที่กระบวนการแก้ปัญหามากกว่าผู้บังคับใช้กฎหมายยังคงมีผลประโยชน์กับผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากอาชีพหญิงบริการ จึงอาจมองได้ว่าเป็นผลประโยชน์ร่วม จึงทำให้สิ่งที่ถูกเรียกร้องของกลุ่มอาชีพหญิงบริการไม่ได้รับการพิจารณาอย่างจริงจัง ประกอบกับการใช้ความเชื่อจากสังคมมาเป็นเกาะกำบังว่าอาชีพหญิงบริการเป็นเรื่องที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม โดยที่จริงแล้วหากนำสิ่งที่ถูกปิดกั้นให้อยู่ในกรอบที่สามารถบริหารจัดการได้อาจจะทำให้ผลประโยชน์ร่วมในกลุ่มผู้มีอำนาจและอิทธิพลลดน้อยลง

จะเห็นได้ว่าปัจจุบันแม้จะมีกฎหมายหรือความเชื่อว่าธุรกิจหญิงบริการเป็นสิ่งที่ผิดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม แต่ยังคงมีการพัฒนารูปแบบการบริการในลักษณะที่หลากหลาย ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร การบริการสามารถทำได้ง่ายๆ ผ่านแอปพลิเคชันหาคู่ที่มีมากมาย มีสื่อโซเชียลต่างๆ ที่เชื่อมโยงผู้คนที่ไม่รู้จักกันให้มารู้จักกันได้ง่ายมากขึ้น ซึ่งคำที่ใช้เรียก หญิงขายบริการ จึงมีหลากหลายมากขึ้น เช่น สาวไซด์ไลน์ (Sideline) ซึ่งรับงานเป็นอาชีพเสริม เด็กเ็น ย่อมาจากคำว่า เ็นเตอร์เทน ซึ่งหมายถึงหญิงสาวที่ให้ความบันเทิง โดยการนำเทคโนโลยีมาเป็นช่องทางในการติดต่อระหว่างผู้ชายบริการกับผู้ซื้อบริการ ทั้งผ่านคนกลางและไม่ผ่านคนกลาง อย่างไรก็ตามในอาชีพขายบริการมีวิวัฒนาการมานับหลายร้อยปีหญิงโคมเซีย หญิงนครโสเภณี หรือหญิงงามเมือง ที่หมายถึง หญิงที่รับจ้างทำข่าเราสำสอน โดยได้รับเงินการขายบริการทางเพศก็สามารถทำได้ง่ายยิ่งขึ้น จากในอดีตอาจต้องพึ่งนายทุนหรือแม่เล้า เพื่อหาลูกค้าที่มาใช้บริการ แต่ปัจจุบันหญิงขายบริการสามารถโปรโมทตัวเองผ่านสื่อโซเชียล โดยไม่ต้องถูกหักค่านายหน้า ซึ่งการใช้ช่องทางผ่านระบบเทคโนโลยีเข้ามาเป็นตัวกลางผ่านกลุ่มลับเฉพาะ ทำให้เพิ่มขึ้นตอนในการตรวจสอบควบคุม จัดการของเจ้าหน้าที่

อย่างไรก็ตามการพัฒนารูปแบบการให้บริการเพื่อให้การดำเนินชีวิตของกลุ่มหญิงบริการสามารถดำรงอยู่ได้เพื่อความอยู่รอดที่หญิงบริการไม่สามารถเลือกได้ และหรือเป็นสิ่งที่หญิงบริการเหล่านั้นเลือกที่จะทำ เพื่อสนองความต้องการของตนเองในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจด้านสังคมครอบครัว จะเห็นได้จากข้อมูลที่ว่าผู้หญิงขายบริการ โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่เข้ามาในช่องทางนี้ส่วนใหญ่เป็นความต้องการที่จะมีรายได้เพื่อที่จะใช้จ่ายและสร้างคุณค่าให้ตนเอง บางรายแม้จะมีความพร้อมในฐานทางเศรษฐกิจแต่ยังคงมีความต้องการที่จะหารายได้เสริมเพื่อสนองความต้องการของตน ซึ่งบางรายไม่มีทางเลือกเนื่องจากเป็นช่องทางที่สามารถหารายได้โดยไม่ต้องลงทุน เป็นโอกาสที่ทำให้ผู้หญิงขายบริการเลือกที่จะทำ บางรายที่อายุมากขึ้นจะไปทำงานในสถานประกอบการทั่วไป หรือบริษัทในระบบการใช้แรงงานก็ไม่สามารถเข้าไปทำได้ด้วยมองว่าตนเองไม่มีความรู้ ไม่มีความสามารถ และไม่กล้าที่จะเข้าไปอยู่ในกลุ่มคนทำงานเพราะกลัวว่าคนอื่นจะรู้ว่าตนเองเคยทำงานประเภทนี้มาก่อน ทำให้เกิดมุมมองที่ด้อยค่าตนเอง กลัวสังคมไม่ยอมรับ เหมือนกับที่สังคมมองว่าหญิงขายบริการเป็นกลุ่มคนที่ทำผิดศีลธรรมอันดีงาม และการกำหนดให้อาชีพนี้เป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย จึงทำให้กลุ่มผู้หญิงขายบริการยังคงเป็นกลุ่มอาชีพที่ไม่สามารถขึ้นมายืนอยู่ในระดับเดียวกับกลุ่มอาชีพอื่นที่ได้รับการยอมรับ และได้รับการดูแลเยียวยาอย่างเหมาะสม

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ภาครัฐควรส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาทั้งในรูปแบบปกติและการศึกษาทางเลือกให้แก่กลุ่มเสี่ยง จะช่วยให้พวกเขามีทักษะในการประกอบอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืน ภาครัฐควรจัดโครงการฝึกอบรมอาชีพในสาขาต่างๆ เช่น งานฝีมือ การค้าขายออนไลน์ หรืออุตสาหกรรมที่ถูกกฎหมาย

2) ภาครัฐควรมีการรณรงค์ให้ความรู้ในระดับชาติผ่านสื่อมวลชน โรงเรียน และหน่วยงานต่างๆ เพื่อสร้างความตระหนักถึงผลกระทบของการค้าประเวณีทั้งต่อบุคคลและสังคม และ

บรรจุหลักสูตรเกี่ยวกับสิทธิของสตรี ความเท่าเทียมทางเพศ และการป้องกันการค้ามนุษย์ในระบบการศึกษา เพื่อให้เยาวชนเข้าใจถึงปัญหาอย่างลึกซึ้ง การจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่เยาวชนและครอบครัวจะช่วยลดความเชื่อผิดๆ ว่าการค้าประเวณีเป็นเส้นทางสู่ความร่ำรวยอย่างรวดเร็ว

3) ภาครัฐควรมีการปรับปรุงกฎหมายและนโยบายให้มีความรัดกุมมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการควบคุมสถานบริการที่ผิดกฎหมาย การจัดการกับนายหน้า และการปราบปรามการค้ามนุษย์ เพิ่มบทลงโทษต่อเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเครือข่ายการค้าประเวณี เพื่อป้องกันการทุจริต

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบของกฎหมายปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีต่อคุณภาพชีวิตของผู้ให้บริการทางเพศ ทั้งในด้านความปลอดภัย รายได้ สิทธิแรงงาน และการเข้าถึงสวัสดิการทางสังคม จะช่วยให้เห็นถึงข้อจำกัดของกฎหมายปัจจุบันและแนวทางในการปรับปรุงนโยบายให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมไทย

8. เอกสารอ้างอิง

- จรรยา วรรณะสิน. (2563). *โสเภณี อาชีพที่เก่าแก่ที่สุดในโลก*. สืบค้นจาก <http://www.tuneingarden.com/work/b-04sn08.shtml>
- ประชาไท. (2558). *สำรวจ “โสเภณี” รายได้หลักของตลาดมืดไทย*. สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2015/01/57488>
- ปณณวีร์ เวชกรณ. (2562). *โสเภณีกับชีวิตที่ต้องดูแลตัวเอง: แรงงานไร้สวัสดิการ ผิดกฎหมาย และความเป็นคนที่ไม่เท่ากับคนในสังคม*. สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2018/08/78088>
- Barry, K. (1995). *The prostitution of sexuality*. New York: New York University Press.
- Becker, G. S. (1976). *The economic approach to human behavior*. University of Chicago Press.
- BBC News Thai. (2558). *โควิด-19 : เมื่อพนักงานบริการทางเพศเอื้อไม่ถึงโครงการ “เราไม่ทิ้งกัน”*. สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/52253353>
- Foucault, M. (1978). *The history of sexuality: Volume 1: An introduction* (R. Hurley, Trans.). New York: Vintage Books.
- Merton, R. K. (1938). Social structure and anomie. *American Sociological Review*, 3(5), 672–682.
- Weitzer, R. (2005). New directions in research on prostitution. *Crime, Law & Social Change*, 43, 211–235.

กระบวนการทางการตลาดของผู้ประกอบการวัตถุมงคล ไอ้ไข่เต็กวัดเจติย อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

Marketing Process of Sacred Object Entrepreneurs Ai Kai Dek of Wat Chedi, Sichon District, Nakhon si Thammarat Province

จิรวัดน์ อีสระพันธ์¹ และชาญชัย จิวจินดา²

วันรับ: 22 เมษายน 2568 วันแก้ไข: 28 พฤษภาคม 2568 ยอมรับ: 13 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง กระบวนการทางการตลาดของผู้ประกอบการวัตถุมงคล ไอ้ไข่เต็กวัดเจติย อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการทางการตลาดของผู้ประกอบการวัตถุมงคล ไอ้ไข่เต็กวัดเจติย อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช และ 2) เพื่อศึกษารูปแบบทางการตลาดของร้านค้าที่เปิดให้เช่าวัตถุมงคลไอ้ไข่เต็กวัดเจติย อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการ ร้านค้าที่เปิดเช่า คณะกรรมการเจ้าหน้าที่วัด ผู้ศรัทธา และนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์สำคัญของผู้ประกอบการ ได้แก่ การสร้างเรื่องเล่า ที่เชื่อมโยงตำนานและประวัติความเป็นมาของไอ้ไข่เข้ากับการสร้างแบรนด์สินค้า การเลือกใช้วิธีการนำเสนอที่เน้นประสบการณ์ เช่น การจัดพิธีบวงสรวง การให้พร และกิจกรรมเสริมดวง เพื่อเพิ่มความศรัทธาในสินค้า ช่องทางการเข้าถึงผู้บริโภคสำคัญประกอบด้วยสื่อออนไลน์ เช่น Facebook, Line, TikTok และการบอกต่อในกลุ่มผู้ศรัทธา ซึ่งช่วยสร้างการรับรู้และขยายตลาดอย่างรวดเร็ว โดยบทบาทของความเชื่อทำหน้าที่เป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า ทำให้ผู้บริโภคยอมรับราคาที่สูงขึ้น และเกิดความภักดีต่อสินค้า ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Schiffman and Kanuk (2007) ที่กล่าวถึงอิทธิพลของปัจจัยทางจิตวิทยาต่อพฤติกรรมผู้บริโภค และ Pine and Gilmore (1998) ที่กล่าวถึงการตลาดเชิงประสบการณ์ที่สามารถสร้างความแตกต่างให้กับสินค้าได้อย่างชัดเจน ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ได้แก่ การพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่ยั่งยืน โดยผสมผสานความเชื่อเข้ากับนวัตกรรมการตลาด เช่น การผลิตคอนเทนต์คุณภาพ การสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ และการทำงานร่วมกับวัดอย่างโปร่งใสและมีจริยธรรม เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนและสร้างความยั่งยืนในระยะยาว นอกจากนี้ ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยงด้านความเชื่อและการรับรู้ของผู้บริโภค รวมถึงการจัดทำระบบตรวจสอบคุณภาพสินค้าและการ

¹ นักศึกษาปริญญาโท, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง, วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต (ผู้ประพันธ์บทความ)

² ดร., อาจารย์ที่ปรึกษา, วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

สื่อสารการตลาดที่เป็นธรรม เพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือทั้งในระดับธุรกิจและชุมชนโดยรวม ทั้งนี้ การอ้างอิงแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องควรถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มความแข็งแกร่งให้กับกลยุทธ์ที่นำไปใช้จริง

คำสำคัญ: กระบวนการทางการตลาด, วัตถุมงคลไอ้ไข่देกวัดเจดีย์, การตลาดแห่งศรัทธา, ความเชื่อและวัฒนธรรม

Abstract

This research aimed to: investigate the marketing process of sacred object entrepreneurs of Ai Khai Dek Wat Chedi in Sichon District, Nakhon Si Thammarat Province, and examine the marketing models of stores that offer rental of Ai Khai amulets in the same area.

This study employed a qualitative research methodology. Data were collected through in-depth interviews with 15 key informants, including sacred object entrepreneurs, store owners, temple staff, devotees, and tourists. The data were analyzed using content analysis and validated through triangulation techniques to ensure credibility and trustworthiness. The findings revealed that the marketing process of Ai Khai sacred object entrepreneurs has distinct characteristics that differ from conventional markets. The core of their marketing strategy is based on faith and belief, which serve as the central driving force. The process integrates Faith-Based Marketing, Experiential Marketing, and the strategic use of digital media, including social media platforms and influencers, which play a key role in stimulating demand and expanding the customer base. Regarding the marketing models of stores that rent sacred objects, the study categorized them into three main types: Temple-based shops, which emphasize sanctity and authenticity; Perimeter shops, which employ image design and spiritual activities to attract tourists; and Online stores, which provide convenience and accessibility to consumers but must build credibility through customer reviews and product guarantee systems. The study concludes that the Ai Khai amulet market represents a remarkable example of the integration of cultural capital, spiritual faith, and modern marketing management, all of which contribute to generating economic, social, and cultural value at both community and national levels.

Keywords: Faith-Based Marketing, Sacred Objects, Ai Khai Dek Wat Chedi, Marketing Strategy, Belief and Culture

1. บทนำ

ในสังคมไทยความเชื่อและศรัทธาต่อสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นองค์ประกอบที่หล่อหลอมอยู่ในวิถีชีวิตมาอย่างยาวนาน ไม่เพียงแต่แฝงอยู่ในพิธีกรรมทางศาสนา แต่ยังมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวันของผู้คนในยุคปัจจุบัน ซึ่งอยู่ภายใต้ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ความเชื่อจึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการเยียวยาจิตใจ และในขณะเดียวกัน ได้ส่งผลต่อรูปแบบการบริโภคอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการหันมาพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัตถุมงคล เครื่องรางของขลัง และการทำบุญตามความเชื่อในวัฒนธรรมพื้นถิ่น

เมื่อพิจารณาในเชิงเศรษฐกิจและการตลาด ความศรัทธาได้กลายเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ถูกนำมาแปลงให้เป็นสินค้าหรือบริการ จิตติภรณ์ หลักอารยะ และ พรพันธุ์ เขมคุณาศัย (2563) ตั้งแตอดีตจนถึงปัจจุบัน ในอดีต วัดถ้ำมุงคลและเครื่องรางของขลังถูกผลิตขึ้นเพื่อใช้ในชุมชนท้องถิ่น แต่เมื่อเวลาผ่านไป ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้สิ่งเหล่านี้ถูกนำมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือทางการตลาด ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเรื่องเล่าเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า การใช้คนดังหรือบุคคลมีอิทธิพล (Influencer) ในการประชาสัมพันธ์ หรือการนำเสนอสินค้าผ่านสื่อดิจิทัล เช่น Facebook, TikTok, และ Line เพื่อเข้าถึงผู้บริโภควงกว้าง ความเชื่อจึงไม่ใช่เพียงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในมิติทางศาสนา แต่ยังเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในกลุ่มตลาดศรัทธา (Faith-based Market) ที่เติบโตขึ้นอย่างชัดเจนในยุคปัจจุบัน (Pine & Gilmore, 1998; Kotler & Keller, 2016)

ตัวอย่างสำคัญของปรากฏการณ์นี้ คือ การบูชา “ไอ้ไข่เด็กวัดเจดีย์” ในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะวัดเจดีย์ อำเภอลิชล ที่กลายเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศรัทธา ความเชื่อ และการท่องเที่ยวสายมู ไอ้ไข่กลายเป็น “วัดถ้ำมุงคล” ที่มีบทบาทในฐานะทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่สร้างผลกระทบทั้งด้านจิตใจ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และระดับชาติ

หนึ่งในปรากฏการณ์ทางสังคมที่สะท้อนความเชื่อดังกล่าว คือ การบูชา “ไอ้ไข่เด็กวัดเจดีย์” ซึ่งมีรากฐานจากความเชื่อท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะวัดเจดีย์ อำเภอลิชล ที่กลายเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศรัทธา ความเชื่อ และการท่องเที่ยวสายมู ไอ้ไข่กลายเป็น “วัดถ้ำมุงคล” ที่มีบทบาทในฐานะทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ที่สร้างผลกระทบในหลายมิติ ทั้งด้านจิตใจ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

ในบริบทดังกล่าว “การตลาดแห่งศรัทธา” (Faith-Based Marketing) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการผลักดันการเติบโตของตลาดวัดถ้ำมุงคล โดยผู้ประกอบการต่างออกแบบกลยุทธ์เพื่อสร้างการรับรู้ ความผูกพัน และความน่าเชื่อถือ ผ่านสื่อดิจิทัล อินฟลูเอนเซอร์ และการตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing) ส่งผลให้ตลาดวัดถ้ำมุงคลไอ้ไข่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งในรูปแบบร้านค้าภายในวัด รอบวัด และร้านค้าออนไลน์ จนกลายเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจในบริบทของเศรษฐกิจเชิงวัฒนธรรม

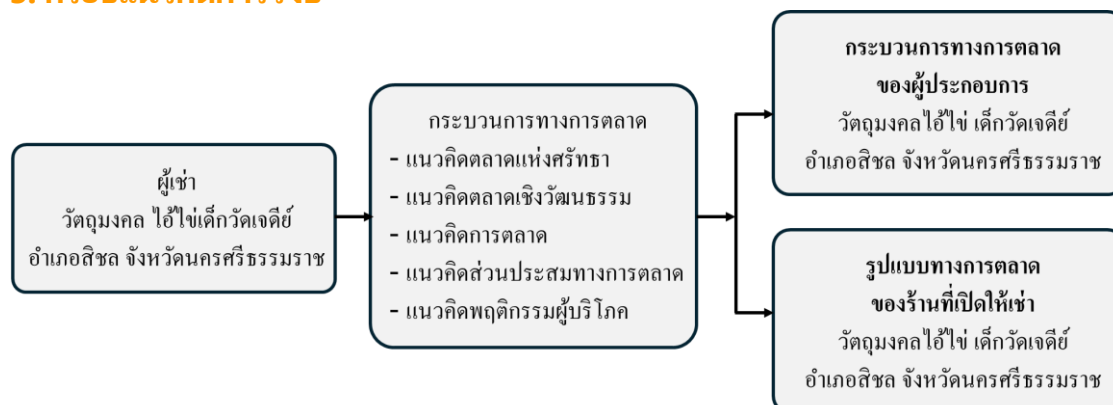
อย่างไรก็ตาม แม้จะมีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่กล่าวถึงพฤติกรรมผู้บริโภควัดถ้ำมุงคลและความเชื่อเชิงวัฒนธรรม แต่ยังขาดงานศึกษาที่ลึกซึ้งใน “กระบวนการทางการตลาด” และ “รูปแบบธุรกิจ” ของผู้ประกอบการวัดถ้ำมุงคลในพื้นที่เฉพาะอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะกรณีศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะทางความเชื่ออย่าง “ไอ้ไข่เด็กวัดเจดีย์” ซึ่งผสมผสานทั้งความเชื่อท้องถิ่น ศาสนา วัฒนธรรม และกลยุทธ์ทางธุรกิจในยุคดิจิทัล

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษากระบวนการทางการตลาดของผู้ประกอบการวัดถ้ำมุงคลไอ้ไข่เด็กวัดเจดีย์ และรูปแบบทางการตลาดของร้านค้าที่เปิดให้เช่าวัดถ้ำมุงคลในพื้นที่อำเภอลิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมุ่งเน้นการเข้าใจกลยุทธ์วิธีการนำเสนอสินค้า ช่องทางการเข้าถึงผู้บริโภค และบทบาทของความเชื่อในการสร้างมูลค่าให้กับสินค้า ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดเพื่อพัฒนาธุรกิจศรัทธาการตลาดวัฒนธรรม และเศรษฐกิจฐานรากในอนาคต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการทางการตลาดของผู้ประกอบการวัดถ้ำมุงคล ไอ้ไข่เด็กวัดเจดีย์ อำเภอลิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษารูปแบบทางการตลาดของร้านค้าที่เปิดให้เช่าวัดถ้ำมุงคล ไอ้ไข่เด็กวัดเจดีย์ อำเภอลิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดทางการตลาดร่วมสมัยและบริบททางวัฒนธรรมศรัทธาของไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจ “การตลาดของวัดถมมงคล” ไม่ใช่ในฐานะสินค้าทั่วไป แต่เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณที่ดำเนินอยู่ภายใต้กลไกความเชื่อ ศาสนา และเศรษฐกิจแบบไทย (แสดงดังรูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย) สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้วิจัยใช้แนวคิดการตลาดแห่งศรัทธา (Faith-Based Marketing) และการตลาดเชิงวัฒนธรรม (Cultural Marketing) ในการศึกษากระบวนการทางการตลาดของผู้ประกอบการ โดยเน้นการสร้าง ความเชื่อมั่นผ่านเรื่องเล่า ประสบการณ์เหนือธรรมชาติ การจัดกิจกรรมทางพิธีกรรม การมีส่วนร่วม กับชุมชน และการใช้สื่อสมัยใหม่และบุคคลมีอิทธิพล (Influencer) เพื่อขยายฐานลูกค้า ส่วน วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ใช้แนวคิดส่วนประสมทางการตลาด 7Ps (product, price, place, promotion, people, process, physical evidence) เป็นกรอบวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินธุรกิจ ของร้านค้าเช่า ซึ่งครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับสินค้า บริการ การตั้งราคา การตกแต่งร้าน การใช้ โปรโมชัน และการสร้างความน่าเชื่อถือในยุคดิจิทัล งานวิจัยนี้จึงช่วยอธิบายบทบาทของความเชื่อใน การสร้างมูลค่าให้กับสินค้า และชี้ให้เห็นถึงแนวทางที่ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาเพื่อให้ธุรกิจ เติบโตอย่างยั่งยืนในตลาดวัดถมมงคลไทย

4. ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทางการตลาดของวัดถมมงคล โดยเฉพาะในบริบทของความ เชื่อ ศรัทธา และวัฒนธรรมไทย จำเป็นต้องพิจารณาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในมิติ ต่าง ๆ ดังนี้

4.1 แนวคิดการตลาดแห่งศรัทธา (Faith-Based Marketing)

แนวคิดการตลาดแห่งศรัทธา เป็นกลยุทธ์ที่ใช้ความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมเป็นแรง ขับเคลื่อนในการสื่อสารและสร้างมูลค่าให้กับสินค้าและบริการ (Kotler, Kartajaya, & Setiawan, 2010) โดยเฉพาะในกรณีของวัดถมมงคล ความเชื่อในอิทธิฤทธิ์ ความศักดิ์สิทธิ์ และพิธีกรรม กลายเป็นองค์ประกอบหลักที่สร้างความผูกพันระหว่างผู้บริโภคและสินค้า ซึ่งแนวคิดนี้ถูกนำไปใช้ใน หลายประเทศ ทั้งในมิติศาสนาคริสต์ อิสลาม และศาสนาพุทธ โดยเฉพาะในประเทศไทยที่การตลาด แบบนี้เจริญเติบโตภายใต้บริบทของ “ความมูเตลู” และ “การบูชาเพื่อขอพร” อย่างชัดเจน

4.2 การตลาดเชิงวัฒนธรรม (Cultural Marketing)

การตลาดเชิงวัฒนธรรม (Cultural Marketing) เป็นแนวคิดที่เน้นการนำองค์ประกอบทาง วัฒนธรรม เช่น ความเชื่อ พิธีกรรม และความศรัทธา มาใช้ในการกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์และ กลุ่มเป้าหมาย (Holt, 2004) ในกรณีของไอ้ไข่เด็กวัดเจดีย์ วัดถมมงคลได้กลายเป็นเครื่องมือสื่อสาร วัฒนธรรมท้องถิ่นที่สะท้อนวิถีชีวิต ความหวัง และการแสวงหาความมั่นคงทางจิตใจในยุคที่ผู้บริโภค เผชิญกับความไม่แน่นอน

4.3 ทฤษฎีส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix Theory)

แนวคิด 4Ps ได้แก่ Product, Price, Place, Promotion (McCarthy, 1964) ถูกนำมาปรับใช้ในตลาดวัตถุดิบทั้งในด้านการออกแบบวัตถุดิบให้น่าสะสม (Product), การกำหนดราคาตามมูลค่าทางจิตใจ (Price), การกระจายสินค้าผ่านทั้งวัด ร้านค้า และแพลตฟอร์มออนไลน์ (Place), และการประชาสัมพันธ์ผ่านอินฟลูเอนเซอร์ พิธีกรรม และช่องทางโซเชียลมีเดีย (Promotion)

4.4 ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภควัตถุดิบมีปัจจัยขับเคลื่อนจาก “แรงจูงใจทางจิตวิญญาณ” มากกว่าความต้องการทางวัตถุ (Schiffman & Kanuk, 2007) ผู้บริโภคเลือกวัตถุดิบตามคำแนะนำของผู้อื่น ประสบการณ์ส่วนตัว หรือคำบอกเล่าในสื่อ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ผู้บริโภคได้รับข้อมูลจากยูทูบ เฟซบุ๊ก หรืออินฟลูเอนเซอร์สายมู

5. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวทางการศึกษาภาคสนามและการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสำรวจและวิเคราะห์กระบวนการทางการตลาดของผู้ประกอบการวัตถุดิบไอ้ไข่दे็กวัดเจดีย์ ตลอดจนรูปแบบการดำเนินธุรกิจของร้านค้าที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

5.1 พื้นที่และระยะเวลาการวิจัย

พื้นที่ในการเก็บข้อมูลคือบริเวณวัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) และพื้นที่โดยรอบในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศรัทธาและตลาดวัตถุดิบ โดยดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568

5.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการวัตถุดิบไอ้ไข่เด็กวัดเจดีย์ จำนวน 3 คน 2) ร้านค้าที่เปิดให้เช่าวัตถุดิบไอ้ไข่ จำนวน 3 คน 3) กรรมการวัดหรือเจ้าหน้าที่วัดเจดีย์ จำนวน 3 คน 4) ผู้ศรัทธาหรือผู้เช่าบูชาวัตถุดิบ จำนวน 3 คน และ 5) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาวัดเจดีย์ จำนวน 3 คน ผู้ให้ข้อมูลทุกคนยินยอมให้สัมภาษณ์โดยสมัครใจและมีคุณสมบัติสอดคล้องกับบริบทของการวิจัย

5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guideline) โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและยืดหยุ่น สามารถสอบถามประเด็นสำคัญที่เตรียมไว้ล่วงหน้า รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความคิดและประสบการณ์ส่วนตัวเพิ่มเติม ซึ่งเหมาะสมกับการศึกษาเชิงคุณภาพที่มุ่งทำความเข้าใจความหมาย บริบท และมุมมองของผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับ แนวทางการตลาดและการสื่อสารกับผู้บริโภค รูปแบบการจำหน่ายวัตถุดิบ บทบาทของความเชื่อและศรัทธาในการตัดสินใจของลูกค้า และการใช้สื่อออนไลน์และกลยุทธ์ทางดิจิทัล

5.4 ด้านการเก็บข้อมูล คือ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบตัวต่อตัว โดยใช้วิธีการบันทึกเสียง พร้อมทั้งจดบันทึกภาคสนามในระหว่างการสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ออกถอดเทปคำสัมภาษณ์อย่างละเอียด และตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปวิเคราะห์

5.5 ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และใช้วิธีการเปรียบเทียบเชิงเนื้อหาเพื่อหาแบบแผนร่วม (Pattern) และความแตกต่างในประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ระหว่างข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ

6. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้ประกอบการวัดมุงคล ร้านค้า เจ้าหน้า่วัด ผู้ศรัทธา และนักท่องเที่ยว สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ 2 ด้านตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

6.1 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1: กระบวนการทางการตลาดของผู้ประกอบการวัดมุงคล ไอ้ไข่เด็กวัดเจดีย์ อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

การตลาดของผู้ประกอบการวัดมุงคลไอ้ไข่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากตลาดทั่วไป โดยใช้แนวคิด “การตลาดแห่งศรัทธา” (Faith-Based Marketing) เป็นกลยุทธ์หลัก ความเชื่อในอิทธิฤทธิ์และประสบการณ์ส่วนบุคคลเป็นแรงจูงใจสำคัญในการบริโภค นอกจากนี้ ผู้ประกอบการยังใช้กลยุทธ์เสริมดังนี้

6.1.1 การตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing) เช่น การจัดพิธีแก้บน พิธีเปิดวัดมุงคล การเชิญชวนให้ร่วมจุดประทัด และถ่ายภาพกับไอ้ไข่ เพื่อให้ผู้บริโภครู้สึกมีส่วนร่วมทางอารมณ์และศรัทธา

6.1.2 การใช้สื่อออนไลน์และอินฟลูเอนเซอร์ การโพสต์รีวิว ประสบการณ์ขอพร และภาพพิธีกรรมในโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, TikTok และ YouTube รวมถึงการรีวิวจากดาราและบุคคลสาธารณะ ทำให้แบรนด์ไอ้ไข่กลายเป็นไวรัล

รูปที่ 2 รายการ มูไนท์ “มดดำ-กรรชัย” บุกลิ่น “ไอ้ไข่ วัดเจดีย์” เปิดกรุ “กุมารเทพ”
ที่มา: ไทยรัฐออนไลน์, 2562

6.1.3 เครือข่ายการจัดจำหน่าย วัดมุงคลกระจายผ่านหลายช่องทาง ทั้งวัดโดยตรง ร้านรอบวัด และแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยมีระบบควบคุมราคาหรือระดับความนิยมของวัดมุงคลแต่ละรุ่นเป็นกลไกสำคัญ

6.2 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2: รูปแบบการตลาดของร้านที่เปิดให้เช่าวัดมุงคล ไอ้ไข่ เด็กวัดเจดีย์ อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการศึกษา พบว่ารูปแบบของร้านค้าที่เปิดให้เช่าวัดมุงคลไอ้ไข่สามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่

6.2.1 ร้านค้าภายในวัด เป็นร้านที่อยู่ภายใต้การดูแลของวัดเจดีย์ มีความน่าเชื่อถือสูง จำหน่ายวัดมุงคลรุ่นแท้จากวัด เน้นพิธีกรรมและความถูกต้องตามหลักศาสนา

6.2.2 ร้านค้ารอบวัด (ภายนอก) เป็นร้านของเอกชนที่อยู่บริเวณโดยรอบวัด มีการตกแต่งร้านให้สอดคล้องกับความเชื่อ เช่น การตั้งไอ้ไข่จำลองขนาดใหญ่ การเปิดให้ขอพรหน้าร้าน และการทำกิจกรรมเสริมความศรัทธา เช่น แก้วบนหินที่หลังได้โชคลาภ

6.3.3 ร้านค้าออนไลน์ ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการจำหน่าย เช่น Shopee, Facebook Page และกลุ่มใน Line ซึ่งเน้นความสะดวกในการเข้าถึง มีการนำเสนอเนื้อหาที่สร้างความศรัทธา เช่น รีวิวจากผู้บูชาและคำอธิษฐานที่สมหวัง แต่ในขณะเดียวกันก็มีความท้าทายในด้านความน่าเชื่อถือและของปลอม

7. การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า กระบวนการทางการตลาดของผู้ประกอบการวัดถุมงคลไอ้ไข่เต็กวัดเจตีย์มีลักษณะเฉพาะที่สะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างความศรัทธาทางจิตวิญญาณกับกลยุทธ์ทางการตลาดยุคใหม่อย่างชัดเจน และมีความโดดเด่นด้านการสร้างเรื่องเล่า การใช้พิธีกรรม และการใช้ช่องทางดิจิทัล ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีวัดถุมงคลอื่น เช่น พระเครื่องรุ่นดังจากหลวงพ่อโสธร หรือการขายเครื่องรางของขลังจากวัดพระธาตุพนม พบว่ามีจุดร่วมคือการเน้นเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ การเสริมดวง และการใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือขยายตลาด อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างที่สำคัญคือ ไอ้ไข่เต็กวัดเจตีย์เน้นการตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing) และการมีส่วนร่วมของชุมชนในพิธีกรรม ซึ่งช่วยสร้างความผูกพันทางอารมณ์กับผู้บริโภคมากกว่า (สอดคล้องกับแนวคิดของ Pine and Gilmore (1999) เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น งานของ Schmitt and Simonson (1997) ที่ศึกษาการขายเครื่องรางในประเทศญี่ปุ่น พบว่าความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนการบริโภคเช่นกัน แต่ในบริบทไทย การผสมผสานระหว่างความเชื่อแบบพื้นถิ่นกับการตลาดเชิงวัฒนธรรมและการสร้างเครือข่ายทางสังคมในชุมชนท้องถิ่น มีบทบาทมากในการสร้างมูลค่าและความแตกต่างให้สินค้า ซึ่งสามารถอภิปรายเชิงวิเคราะห์ได้ในประเด็นต่อไปนี้

7.1 การตลาดแห่งศรัทธาในฐานะกลไกขับเคลื่อนธุรกิจ

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า “ศรัทธา” มิได้เป็นเพียงปัจจัยด้านจิตใจ แต่เป็นกลไกทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคของผู้คนในวงกว้าง สอดคล้องกับแนวคิด Faith-Based Marketing ของ Kotler, Kartajaya, & Setiawan (2010) ซึ่งเสนอว่าการตลาดที่เชื่อมโยงกับความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมสามารถสร้างความจงรักภักดีต่อแบรนด์และผลักดันการตัดสินใจซื้ออย่างมีพลัง

ในกรณีของไอ้ไข่เต็กวัดเจตีย์ ความศรัทธาได้รับการขยายผ่านสื่อดิจิทัล การบอกเล่าจากผู้ศรัทธา และพิธีกรรมที่จับต้องได้ ซึ่งกลายเป็นกลยุทธ์หลักในการสร้าง “คุณค่าเชิงสัญลักษณ์” (Symbolic Value) ให้กับวัดถุมงคล

7.2 บทบาทของการตลาดเชิงประสบการณ์และสื่อออนไลน์

ผู้ประกอบการนำ “ประสบการณ์ทางศรัทธา” มาใช้เป็นแกนกลางในการสร้างสัมพันธ์กับผู้บริโภค ผ่านกิจกรรมทางศาสนา การแก้บน และการขอพร โดยไม่แยกออกจากกลยุทธ์ทางการตลาด เช่น การสร้างภาพลักษณ์ร้าน การตกแต่งเชิงสัญลักษณ์ การบอกเล่าความศักดิ์สิทธิ์ผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Experiential Marketing ของ Pine and Gilmore (1998) ที่เน้นการสร้างความรู้สึกร่วมกับผู้บริโภคเพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายและน่าจดจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ “อินฟลูเอนเซอร์” และ “คลิปไวรัล” มีบทบาทสำคัญในการส่งต่อความเชื่อและโน้มน้าวกลุ่มเป้าหมายรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันว่า “ความศรัทธา” ได้กลายเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล

7.3 รูปแบบร้านค้าที่สะท้อนความหลากหลายของตลาดวัดถุมงคล

การจำแนกรูปแบบร้านออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ร้านภายในวัด ร้านรอบวัด และร้านค้าออนไลน์ สะท้อนให้เห็นถึงวิวัฒนาการของตลาดวัดถุมงคลที่ตอบสนองผู้บริโภคในหลายมิติ ทั้งด้านความสะดวก ความเชื่อถือ และความรู้สึกส่วนตัว

ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พนิดา ตันศิริ (2566) ที่ระบุว่า ปัจจัยด้านความคุ้มค่าและการเข้าถึง (Accessibility) ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเช่าวัดถุมงคลอย่างมีนัยสำคัญ และ ทิพย์พร สกุลบริสุทธิสุข (2562) ที่ชี้ว่าผู้บริโภคจำนวนมากให้ความสำคัญกับคำบอกเล่าและคำแนะนำจากบุคคลรอบข้าง มากกว่าประวัติของร้านหรือแหล่งผลิต

7.4 ความศรัทธาในฐานะทุนทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

สุดท้าย การที่ไอ้ไข่กลายเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก และสร้างเม็ดเงินหมุนเวียนในท้องถิ่นหลายร้อยล้านบาทต่อปี แสดงให้เห็นว่าความศรัทธาได้กลายเป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” (Cultural Capital) และ “ทุนทางสัญลักษณ์” (Symbolic Capital) ซึ่งถูกแปลงเป็นทุนทางเศรษฐกิจในระบบตลาดวัตถุมงคล

สิ่งนี้สะท้อนความสอดคล้องกับแนวคิดของ Bourdieu (1990) ที่ระบุว่าความเชื่อ ความศรัทธา และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมสามารถกลายเป็นพลังในการขับเคลื่อนกลุ่มธุรกิจเฉพาะทาง และสร้างผลตอบแทนทั้งในระดับบุคคลและชุมชน

8. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของกระบวนการตลาดแห่งศรัทธาในบริบทของวัตถุมงคลไอ้ไข่ได้เกิดเจตีย์ ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางที่อาจเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องดังนี้

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

8.1.1 สำหรับผู้ประกอบการวัตถุมงคลและร้านค้า

1) ควรพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการร้านค้าให้มีระบบมากขึ้น โดยยึดหลัก “ศรัทธา+ความน่าเชื่อถือ” เป็นหัวใจสำคัญ ทั้งในด้านการนำเสนอสินค้า การดูแลลูกค้า และการตอบคำถามเกี่ยวกับที่มาและพิธีกรรมของวัตถุมงคล

2) ควรใช้สื่อดิจิทัลให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้นการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และสร้างคุณค่าทางจิตใจผ่านการรีวิวที่จริงใจ ไม่เกินจริง และให้ข้อมูลครบถ้วน เพื่อสร้างความมั่นคงในตลาดระยะยาว

8.1.2 สำหรับวัดและชุมชนโดยรอบ

1) ควรมีการประสานงานกับร้านค้าที่อยู่รอบวัดเพื่อกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกันในด้านคุณภาพของวัตถุมงคล การตั้งราคาที่เป็นธรรม และการควบคุมของปลอม ซึ่งจะช่วยยกระดับภาพลักษณ์โดยรวม

2) ควรใช้ประโยชน์จากความนิยมของไอ้ไข่ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน เช่น ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดเทศกาลประจำปี และการสร้างผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับแบรนด์ไอ้ไข่

8.1.3 สำหรับหน่วยงานภาครัฐ

1) ควรส่งเสริมการจัดระเบียบตลาดวัตถุมงคล และให้การสนับสนุนร้านค้าที่ดำเนินธุรกิจอย่างถูกต้อง โดยอาจมีระบบรับรองวัตถุมงคลแท้ (เช่น QR code หรือ Blockchain) เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค

2) ควรสนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูลวัตถุมงคล และเนื้อหาทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับไอ้ไข่ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และการตลาดเชิงสารสนเทศที่ยั่งยืน

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1) ควรศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภควัตถุมงคลในเชิงจิตวิทยาและสังคมเพิ่มเติม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างระดับศรัทธากับพฤติกรรมการบริโภค หรือการเปรียบเทียบพฤติกรรมระหว่างรุ่นผู้ใหญ่กับคนรุ่นใหม่

2) ควรขยายการศึกษาสู่การเปรียบเทียบกับวัตถุมงคลอื่น ๆ หรือแหล่งศรัทธาอื่น เช่น หลวงพ่อโสธร พระพุทธรูปองค์ดัง เพื่อเข้าใจภาพรวมของ “เศรษฐกิจแห่งศรัทธา” ในระดับประเทศ

3) ควรศึกษาผลกระทบระยะยาวของการตลาดวัตถุมงคลต่อวัฒนธรรม ความเชื่อ และทัศนคติของคนไทยในบริบทโลกาภิวัตน์

บทสรุปงานวิจัยนี้ มุ่งศึกษากระบวนการทางการตลาดและรูปแบบธุรกิจของผู้ประกอบการวัดถุมงคล “ไอ้ไข่เต็กวัดเจติย” ในพื้นที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน ซึ่งครอบคลุมทั้งผู้ประกอบการ ร้านค้าเจ้าหน้าวัด ผู้ศรัทธา และนักท่องเที่ยว ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การตลาดของวัดถุมงคลไอ้ไข่มีลักษณะเฉพาะที่ผสมผสานศรัทธา วัฒนธรรม และกลยุทธ์การตลาดยุคใหม่ได้อย่างลงตัว

กลยุทธ์หลักที่ใช้คือ “การตลาดแห่งศรัทธา” ซึ่งอาศัยความเชื่อเป็นแรงขับเคลื่อนพฤติกรรมผู้บริโภค ผสานกับการตลาดเชิงประสบการณ์ผ่านพิธีกรรม การแก้บน และการขอพร รวมถึงการใช้สื่อออนไลน์ อินฟลูเอนเซอร์ และการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางทั้งออฟไลน์และออนไลน์ ร้านค้าที่ให้เช่าวัดถุมงคลสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ร้านค้าภายในวัด ร้านค้ารอบวัด และร้านค้าออนไลน์ ซึ่งตอบสนองผู้บริโภคในมิติต่างกัน ทั้งด้านความน่าเชื่อถือ ความสะดวก และประสบการณ์

การวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า “ศรัทธา” ไม่เพียงเป็นพลังทางจิตวิญญาณ หากแต่เป็นทุนทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่สามารถสร้างคุณค่าในตลาดสมัยใหม่ได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในยุคที่ผู้บริโภคต้องการที่พึ่งทางใจจากความไม่แน่นอนของชีวิต การตลาดวัดถุมงคลจึงไม่ใช่เพียงการซื้อขายสินค้า หากเป็นการถักทอเรื่องราว ความเชื่อ และพิธีกรรมให้กลายเป็นประสบการณ์ที่มีความหมายและมูลค่าทางเศรษฐกิจในระดับชุมชนและประเทศ

9. เอกสารอ้างอิง

- จิตติกานต์ หลักอาริยะ, และ พรพันธุ์ เขมคุณาศัย. (2563). *สังเคราะห์องค์ความรู้เรื่อง “วัฒนธรรมบริโภคนิยม” จากงานวิจัยไทยในรอบ 22 ปี (พ.ศ. 2538–2560)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- ทิฆัมพร สกุลบริสุทธิสุข. (2562). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเช่าเครื่องรางของผู้บริโภคในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร* (Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- ไทยรัฐทีวี. (2562, 24 มิถุนายน). “มดดำ-กรรชัย บุกลิ่น ไอ้ไข่ วัดเจติย เปิดกรู กุมารเทพ” [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=Z17jjAi2iUQ>
- พนิดา ตันศิริ. (2566). ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องรางของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. *วารสารสาขาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ*, 30(1), 13-26. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/apheit-ss/article/view/273801>
- Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice*. Stanford University Press.
- Holt, D. (2004). *How Brands Become Icons: The Principles of Cultural Branding*. Harvard Business School Press.
- Kotler, P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2010). *Marketing 3.0: From products to customers to the human spirit*. Wiley.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed.). Pearson Education.
- McCharty, E.J. (1964). *Basic Marketing: A Managerial Approach* (2nd Edition). Irwin.
- Pine, B.J., & Gilmore, J.H. (1999). *The experience economy: Work is every business a stage*. Boston: Harvard Business School Press.
- Schmitt, B., & Simonson, A. (1997). *Customer experience management: A Revolutionary approach to connecting with your customers*. Hoboken, NJ: John Wiley.
- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2007). *Consumer behavior* (9th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

การปรับตัวของนักเรียนไทยในเมลเบิร์น Adaptation of Thai student in Melbourne

สุริยะเทพ กตะศิลา¹ และ จอมเดช ตรีเมฆ²

วันรับ: 19 มิถุนายน 2568 วันแก้ไข: 20 กรกฎาคม 2568 ยอมรับ: 16 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของนักเรียนไทยที่เดินทางไปศึกษาต่อในเมืองเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวในบริบทของวัฒนธรรมใหม่ และ 3) เสนอแนะแนวทางในการเตรียมความพร้อมแก่ผู้ที่มีแผนจะเดินทางไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ โดยเฉพาะในเมืองเมลเบิร์นซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายสูง การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพโดยกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยนักเรียนไทย ผู้ประสานงานด้านการศึกษา และครูชาวต่างชาติที่ใกล้ชิดกับนักเรียน รวมจำนวน 10 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ข้อมูลถูกรวบรวมโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสังเกต และการวิเคราะห์ข้อมูลหัตถ์ภูมิ และนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา โดยเน้นข้อมูลจากผู้ที่มีประสบการณ์ตรงในการใช้ชีวิตในเมลเบิร์น ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวของนักเรียนไทย ได้แก่ ความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม สภาพอากาศ และค่าครองชีพที่สูง ขณะที่ปัจจัยสนับสนุนการปรับตัว ได้แก่ การได้รับแรงสนับสนุนจากชุมชนและเพื่อน การฝึกฝนภาษาอย่างต่อเนื่อง การทำความเข้าใจบริบทท้องถิ่น และการเตรียมความพร้อมอย่างรอบด้านก่อนเดินทาง โดยเฉพาะด้านภาษา การเงิน และจิตใจ ซึ่งทั้งหมดมีผลต่อการปรับตัวและความสามารถในการใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมใหม่ได้อย่างมั่นคง

คำสำคัญ: นักเรียนไทยในเมลเบิร์น, การปรับตัว, การเตรียมความพร้อม

¹ นักศึกษาศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง , วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต (ผู้ประพันธ์บทความ)

² รองศาสตราจารย์, ร้อยตำรวจเอก, อาจารย์ที่ปรึกษา, วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม

Abstract

This research aimed to: 1) study the problems and obstacles faced by Thai students who traveled to study in Melbourne, Australia; 2) analyze the factors influencing their adaptation within a new cultural context; and 3) propose guidelines for those planning to study abroad, particularly in Melbourne, a multicultural society with high diversity. The research employed a qualitative methodology. The target group consisted of 10 individuals, including Thai students, education coordinators, and foreign teachers who closely interacted with the students, selected through purposive sampling. Data were collected through semi-structured interviews, observation, and secondary data analysis, and were analyzed using descriptive content analysis focusing on individuals with direct experience living in Melbourne. The research found that key barriers to adaptation included differences in language, culture, climate, and the high cost of living. Supporting factors included community and peer support, continuous language practice, understanding of the local context, and comprehensive pre-departure preparation—particularly in terms of language, finances, and mental readiness. All of these played a crucial role in enabling students to adjust and live confidently in a new environment.

Keywords: Thai students in Melbourne, Adaptation, Preparation

1. บทนำ

ในปัจจุบัน การศึกษาต่อต่างประเทศได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในหมู่นักเรียนไทย โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของการเปิดรับประสบการณ์ในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาทักษะภาษา การใช้ชีวิตอิสระ และการเรียนรู้วัฒนธรรมที่หลากหลาย ออสเตรเลียเป็นหนึ่งในประเทศปลายทางยอดนิยม โดยเฉพาะเมืองเมลเบิร์นที่มีระบบการศึกษาคุณภาพสูง สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และสังคมที่เปิดกว้าง เมืองเมลเบิร์น ซึ่งเป็นเมืองหลวงของรัฐวิกตอเรีย เป็นหนึ่งในศูนย์กลางด้านการศึกษาระดับโลก ได้รับการจัดอันดับให้เป็นเมืองที่น่าอยู่ที่สุดในโลกหลายปีซ้อน ละมีมหาวิทยาลัยชั้นนำหลายแห่ง ทำให้มีนักเรียนไทยหลังไหลเข้ามาศึกษาในเมืองนี้เป็นจำนวนมาก

จากข้อมูลของกระทรวงศึกษาธิการออสเตรเลีย (Department of Education, Australia) ระบุว่า นักเรียนไทยในออสเตรเลียมีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่า 149% เปรียบเทียบระหว่างปี ค.ศ.2009 (3,892 คน) และ ค.ศ.2023 (9,704 คน) อีกทั้งข้อมูลเชิงสถิติจากผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาต่อที่ประเทศออสเตรเลียแสดงให้เห็นว่ามีจำนวนผู้มาศึกษาต่อเพิ่มขึ้นในทุกปีหลังจากปี ค.ศ.2019 (80 คน) และ ค.ศ.2023 (300 คน) โดยในทุกๆปีมีนักเรียนที่มาปรึกษาเพื่อเตรียมตัวไปศึกษาต่อมากกว่า 1,000 คน จากข้อมูลข้างต้น โดยเฉพาะในเมืองเมลเบิร์นที่มีสัดส่วนนักเรียนไทยอยู่ในอันดับต้น ๆ ของประเทศ การเพิ่มขึ้นของจำนวนนักเรียนเหล่านี้สะท้อนถึงความเชื่อมั่นในระบบการศึกษาของออสเตรเลีย รวมทั้งการมองเห็นโอกาสในอนาคตหลังจบการศึกษา

อย่างไรก็ตาม การศึกษาในต่างประเทศไม่ได้มีเพียงแค่อุปสรรค แต่ยังแฝงไปด้วยความท้าทายที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้าน “การปรับตัว” ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการศึกษาต่อในระยะยาว ปัญหาที่นักเรียนไทยมักพบ ได้แก่ ความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม ระบบการเรียนการสอน สภาพอากาศ และความเครียดจากการใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยว การขาดความเข้าใจในบริบทท้องถิ่นอาจทำให้เกิดความรู้สึกแปลกแยก ไม่กล้าสื่อสาร

หรือไม่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับสังคมใหม่ได้อย่างราบรื่น ส่งผลต่อสภาพจิตใจและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

แม้จะมีความพร้อมในด้านวิชาการและภาษาบางส่วน นักเรียนไทยจำนวนมากยังคงประสบปัญหาในการปรับตัวเมื่อเข้าสู่สภาพแวดล้อมใหม่ที่แตกต่างกันทั้งทางวัฒนธรรม ภาษา ระบบการศึกษา และสังคม ความแตกต่างดังกล่าวอาจนำไปสู่ความรู้สึกโดดเดี่ยว วิตกกังวล หรือแม้กระทั่งส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตโดยรวม

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจริงในการปรับตัว ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมการปรับตัวในด้านต่าง ๆ และเสนอแนวทางในการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนไทยที่กำลังวางแผนจะเดินทางไปศึกษาต่อในเมืองเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย โดยอาศัยข้อมูลจากประสบการณ์ของผู้เรียนจริง ครูผู้ใกล้ชิด และผู้ประสานงานด้านการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจบริบทการปรับตัวได้อย่างรอบด้าน และสามารถนำผลการศึกษานี้ไปพัฒนากระบวนการเตรียมตัวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของนักเรียนไทยในประเทศออสเตรเลีย เมืองเมลเบิร์น
2. ระบุปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อปรับตัวของนักเรียนไทยในเมลเบิร์น
3. นำเสนอแนวทางการเตรียมความพร้อมแก่ผู้ที่กำลังจะเดินทางไปอาศัยอยู่ที่เมลเบิร์น

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา

หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยในครั้งนี้คือเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงเนื่องด้วยการที่นักเรียนไทยจะเดินทางไปศึกษาต่อที่เมืองเมลเบิร์นนั้นจำเป็นต้องมีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในหลายด้านไม่สามารถที่จะตัดสินใจเดินทางไปเรียนได้ทันที เนื่องด้วยข้อจำกัดทางภาษา การทำเรื่องเอกสาร โรงเรียนที่เปิดสอน เวลา และ สถานที่ที่มีความแตกต่างจากประเทศไทย โดยสิ้นเชิง บุคคลที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกมานี้จึงต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้หรือประสบการณ์ที่มีความครอบคลุมกับสิ่งที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกำหนดจาก ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและใกล้ชิดกับนักเรียนที่ไปศึกษาที่เมลเบิร์นทั้งหมด 10 คน ดังนี้

1) ตัวแทนด้านการประสานงานด้านการศึกษาต่อ(เอเจนซี)ที่มีประสบการณ์การให้คำปรึกษาแก่นักเรียนที่จะไปศึกษาต่อต่างประเทศนับ 10 ปี สามารถให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ รวมถึงรวบรวมข้อมูลที่ผ่านมาในอดีตจนถึงปัจจุบันได้ จำนวน 2 คน

2) นักเรียน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงสามารถบอกเล่าอธิบายถึงประสบการณ์การปรับตัววิธีการรับมือกับสถานการณ์ต่างๆได้อย่างเข้าใจลึกซึ้ง จำนวน 2 คน

3) พลเมืองออสเตรเลีย เพื่อทราบถึงความคิดเห็นของคนที่ได้พบเจอกับผู้อพยพย้ายถิ่นหรือชาวต่างชาติที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างที่เข้ามาศึกษาในประเทศของเขาเพื่อรับทราบถึงความคิดเห็นในเรื่องนี้ตลอดเวลาที่ผ่านมา จำนวน 2 คน

4) Influencers สามารถสะท้อนให้เห็นภาพนักเรียนต่างชาติได้เข้าใจและให้ข้อมูลเชิงประจักษ์แก่ผู้ที่สนใจมาศึกษาเล่าเรียนที่เมลเบิร์นออสเตรเลียได้อย่างกว้างขวางเนื่องจากเป็นกระบอกเสียงและสามารถเข้าถึงได้ง่ายในปัจจุบันผ่านสื่อออนไลน์ จำนวน 1 คน

5) นักเรียนไทยที่ได้รับสัญชาติออสเตรเลีย เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จและการปรับตัวได้อย่างดีจากนักเรียนสู่พลเมืองซึ่งนักเรียนที่ได้รับสัญชาติออสเตรเลียนั้น สามารถบอกได้ถึงปรับตัวและสามารถตอบวัตถุประสงค์ของผู้วิจัยได้อย่างดีรวมไปถึงสามารถตอบคำถามที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาได้อย่างชัดเจน จำนวน 2 คน

6) ครูสอนภาษาอังกฤษที่เมลเบิร์น เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องและมีความรู้และมีความรู้และประสบการณ์ในการพบเจอนักเรียนจากต่างแดนไม่ใช่ เพียงแต่นักเรียนไทยแต่รวมไปถึงนักเรียน

จากต่างชาติไม่ว่าจะเป็นลาตินอเมริกาหรือยุโรปหรือเอเชียจะสามารถแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลในมุมมองของผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านการอพยพย้ายถิ่นและการปรับตัวของนักเรียนต่างชาติได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ จำนวน 1 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับกลุ่มเป้าหมายที่คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 10 คน ซึ่งประกอบด้วยนักเรียนไทย ผู้ประสานงานด้านการศึกษา และครูชาวต่างชาติ โดยได้รับอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชี้แจงสิทธิและวัตถุประสงค์ให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจก่อนการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ดำเนินไปอย่างยืดหยุ่น โดยไม่ยึดตามลำดับคำถามตายตัว ผู้วิจัยเน้นสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร สงเกตพฤติกรรม และใช้เทคนิคถามเสริมเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ข้อมูลทั้งหมดถูกบันทึกเสียงและถอดความ พร้อมตรวจสอบความถูกต้องกับผู้ให้ข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ต่อ

3.2.2 การสังเกต (Observation) เนื่องด้วยผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาและดำเนินชีวิตประจำวันในเมลเบิร์นผู้วิจัยจึงใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตผู้คนใหม่ที่มาย้ายศึกษาที่เมลเบิร์น พิสูจน์วิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่ได้พบเห็นอย่างเป็นระเบียบแบบแผน และวิเคราะห์สิ่งที่ได้ค้นพบซึ่งเป็นการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

3.2.3 การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Primary Data) จากสถิติของผู้มาศึกษาต่อที่เมลเบิร์นในแต่ละปีโดยรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการศึกษาต่อต่างประเทศ และสถิติจากกระทรวงศึกษาธิการประเทศออสเตรเลียจากนั้นนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปอย่างถูกต้อง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเริ่มเก็บข้อมูลโดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง และขออนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก่อนติดต่อผู้ให้ข้อมูลเพื่อสัมภาษณ์ พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์และสิทธิในการเข้าร่วมหรือถอนตัวจากการวิจัยอย่างสมัครใจ การเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบยืดหยุ่น ไม่ยึดตามลำดับคำถามตายตัว โดยมุ่งสร้างความไว้วางใจและบรรยากาศผ่อนคลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงไปตรงมา ผู้วิจัยยังให้ความสำคัญกับการฟังและการสังเกตพฤติกรรมขณะสัมภาษณ์ หลังจบการสัมภาษณ์จะมีการถอดบทสัมภาษณ์และตรวจสอบความถูกต้องกับผู้ให้ข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ซึ่งเป็นวิธีการในงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งทำความเข้าใจปรากฏการณ์จากข้อมูลเชิงลึก เริ่มจากการถอดบทสัมภาษณ์ แล้วพิจารณาและจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของนักเรียนไทยในเมลเบิร์น การวิเคราะห์มุ่งเชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลกับปัจจัยด้านภาษา วัฒนธรรม สังคม และการเตรียมความพร้อม โดยอ้างอิงแนวคิดและทฤษฎีที่ศึกษาไว้ เพื่อให้ผลการวิเคราะห์มีความแม่นยำและน่าเชื่อถือ

4. ทบทวนวรรณกรรม

4.1 วิวัฒนาการของความสับสนวุ่นวายทางวัฒนธรรมของโอเบิร์ก

Oberg (1960, อ้างถึงใน อัครวรรณ์ แสงวิภาคม ม.ป.ป., น.22) พบว่ารูปแบบและวิวัฒนาการของความสับสนวุ่นวายทางวัฒนธรรมมีสองรูปแบบคือความสับสนวุ่นวายทางวัฒนธรรมแบบตัวชู และความสับสนวุ่นวายทางวัฒนธรรมแบบตัวดับเบิลยู ดังนี้

1) ความสับสนวุ่นวายทางวัฒนธรรมแบบตัวชูเป็นรูปแบบวงจรความสับสนวุ่นวายทางวัฒนธรรม ที่เริ่มจากไม่สับสนวุ่นวายเลยจนไปถึงแย่มาก (จุดต่ำสุด) และดังกล่าวก่อนขึ้นอีกครั้งหลังจากปรับตัวได้เหมือนรูปตัวอักษรยู ในภาษาอังกฤษ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ช่วง คือ 1. ชื่นนำฝั่ง (รู้สึกตื่นเต้นและพึงพอใจกับสิ่งใหม่ ๆ 2. ชื่นเป็นปรีภย เริ่มรู้สึกไม่สบายใจ ต่อต้าน และผิดหวังกับ

สิ่งที่คาดไม่ถึง 3.ชั้นปรับตัว ค่อย ๆ ยอมรับและเข้าใจวัฒนธรรมใหม่มากขึ้น 4.ชั้นมั่นคง ปรับตัวได้อย่างเต็มที่และไม่มีความรู้สึกแปลกแยกอีกต่อไป

2) ความสะท้อนใจทางวัฒนธรรมแบบตัวดับเปลือย เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากความสะท้อนใจทางวัฒนธรรมแบบตัวโย โดยเกิดขึ้นเมื่อบุคคลที่เคยปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมต่างประเทศได้แล้วต้องกลับมาอยู่ประเทศของตนอีกครั้ง ซึ่งอาจรู้สึกแปลกแยก ไม่คุ้นชิน หรืออึดอัดกับวัฒนธรรมเดิมของตนเอง ความรู้สึกนี้มักเกิดจากความเคยชินกับวัฒนธรรมใหม่ หรือการเปรียบเทียบที่ทำให้รู้สึกแสบกับวัฒนธรรมบ้านเกิด เช่น คนไทยที่ใช้ชีวิตต่างประเทศมานานอาจรู้สึกว่าสังคมไทยขาดระเบียบเมื่อกลับมาอยู่ในประเทศ จึงเกิดภาวะความสะท้อนใจทางวัฒนธรรมย้อนกลับ และจำเป็นต้องปรับตัวใหม่อีกครั้ง

4.2 งานวิจัย เรื่อง “การศึกษาเรื่องการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักศึกษาไทยที่ไปศึกษาต่างประเทศ” โดย มัญชรี โชติรสสุต (2556)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการตีความสภาพของปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม รวมถึงแนวทางและปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวในต่างประเทศ ข้อมูลที่ได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง และการตีความประเด็นด้านปัญหา อุปสรรค และแนวทางการปรับตัว

ในส่วนของข้อมูลพื้นฐาน กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 กลุ่มอายุ คือ 15–22 ปี และ 28 ปีขึ้นไป โดยพบว่าทั้งสองกลุ่มมีแนวโน้มการปรับตัวคล้ายคลึงกัน กลุ่มอายุน้อยกว่าแสดงทัศนคติว่า “เปิดใจที่จะเรียนรู้สิ่งที่ไม่แตกต่างออกไป” หรือ “เปิดรับในสิ่งใหม่ๆ ที่ดี ๆ อย่าปิดกั้นตัวเอง” ซึ่งสะท้อนความสามารถในการปรับตัวได้ดี ปัญหาหลักที่พบคือภาษาและสไตล์การเรียนที่แตกต่างจากประเทศไทย ซึ่งขัดกับลักษณะนิสัยของนักเรียนไทยที่มักขี้เกรงใจ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น และกลัวการตอบผิด

สรุปปัจจัยสำคัญ 2 ด้านที่ก่อให้เกิดการปรับตัวคือ การปรับเปลี่ยน ทัศนคติและด้านภาษาที่เอื้อต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม ในด้านทัศนคติ กลุ่มเป้าหมายมักให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติของตนเอง โดยการเปิดใจกว้างยอมรับกับวัฒนธรรมใหม่ๆ ที่ต้องเจอ ไม่ยึดติดอยู่กับสิ่งเดิม ๆ และเอาตัวเองเป็นที่ตั้ง และพร้อมที่จะปรับตัวตนเองให้เข้ากับ วัฒนธรรมใหม่ๆ ถึงแม้จะมีความไม่เข้าใจในวัฒนธรรมเหล่านั้นในช่วงแรกก็ตาม

4.3 งานวิจัยเรื่อง “กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา” โดย หลั่น เชื้อหลิง และสุธิดา สุนทรวิภาต (2565)

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กระบวนการปรับตัวและปัจจัยที่มีส่วนช่วยในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) คือ คลิบัติโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของนักเรียนไทยที่ไปเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมียอดชมมากที่สุดแบบจัดเรียงตามลำดับความนิยมจากช่อง YouTube ตั้งแต่ พ.ศ. 2560 - 2565 จำนวนทั้งหมด 10 ตอน ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการปรับตัวเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่ของนักเรียนไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา มีทั้งหมด 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตื่นตาตื่นใจ นักเรียนไทยเกิดความรู้สึกแบบตื่นเต้นสนุกสนาน ยินดีและตื่นตาตื่นใจ 2) ขั้นตระหนักทางวัฒนธรรม นักเรียนไทยมีความรู้สึกห่อเหี่ยวและตั้งเครียด 3) ขั้นเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ นักเรียนไทยเริ่มเข้าใจและเปิดใจรับวัฒนธรรมอเมริกัน 4) ชั้นปรับตัวเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่ นักเรียนไทยมีความรู้สึก สนุกสนาน สามารถผูกมิตรและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนอเมริกันปัจจัยที่มีส่วนช่วยในการปรับตัวด้านวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา

พบว่า มี 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ลักษณะเฉพาะส่วนบุคคลและเตรียมตัวเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่ บุคลิกนิสัยที่ดี ทัศนคติเชิงบวก ความคาดหวังที่ไม่สูงเกินความจริง และ 2) สภาพแวดล้อมของสังคมสหรัฐอเมริกา ลักษณะวัฒนธรรมที่อิสระเสรี ความประทับใจแรกพบเชิงบวกต่อสังคมการได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มคนในสังคม

4.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยนำแนวคิดของ Oberg ในเรื่องรูปแบบและวิวัฒนาการของความสะท้อนใจทางวัฒนธรรมแบบตัวมูมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในงานวิจัยครั้งนี้เนื่องจากสามารถเป็นกรอบแนวคิดที่จะทำให้ผู้วิจัยได้เห็นลักษณะการปรับตัวของนักเรียนได้อย่างชัดเจนตามช่วงเวลา โดยเริ่มขั้นแรกเมื่อเดินทางมาถึงเมลเบิร์นนักเรียนมีความตื่นตาตื่นใจกับวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมใหม่ๆที่ตนเองไม่เคยพบเจอเป็นขั้นที่มีความสุข ขั้นที่สองคือขั้นเป็นปรปักษ์ เมื่อนักเรียนได้พบเจอกับสิ่งที่ตนเองไม่ได้คาดคิด หรือได้พบเจอกับสถานการณ์ที่ไม่ดีทำให้ผิดหวังจนเกิดความรู้สึกไม่สบายใจและรู้สึกต่อต้าน ขั้นที่สามขั้นการปรับตัว ในขั้นนี้ผู้ที่ย้ายมาศึกษาต่อที่เมลเบิร์นเริ่มมีความคุ้นเคยได้รับวัฒนธรรมใหม่ๆ เกิดการยอมรับและนักเรียนเริ่มเผชิญกับสิ่งที่ตนไม่ชอบไม่คุ้นชินได้ ขั้นสุดท้ายนักเรียนได้รับวัฒนธรรมของเมลเบิร์นแล้วไม่มีความสะท้อนใจ หรือไม่มีความรู้สึกไม่ชอบอีกต่อไปมีความมั่นคงในการดำเนินชีวิต จากกรอบแนวคิดที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลนั้นสามารถอธิบายการปรับตัวที่เกิดขึ้นของนักเรียนไทยในเมลเบิร์นได้อย่างชัดเจน

5. ผลการวิจัย

5.1 ปัญหาและอุปสรรคของนักเรียนไทยในประเทศออสเตรเลีย เมืองเมลเบิร์น

ปัญหาและอุปสรรคในการปรับตัวเมื่อนักเรียนได้มีการโยกย้ายเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในพื้นที่ต่างถิ่นต่างแดนต่างวัฒนธรรมปัญหาที่พบจากการสัมภาษณ์ สังเกต และศึกษาข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลพบว่าปัญหาและอุปสรรคมีดังต่อไปนี้

5.1.1 ความแตกต่างทางด้านภาษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารโดยการสนทนากับผู้ที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ

วัฒนธรรมผู้ที่เดินทางมาเมลเบิร์นครั้งแรกจะเผชิญกับปัญหาในการฟังสำเนียงออสเตรเลีย Australians accent ที่มีความแตกต่างจาก American accent ที่คนไทยคุ้นเคยทำให้ต้องใช้เวลาในการสร้างความคุ้นชินและก้าวข้ามผ่านกำแพงภาษาไปให้ได้ โดยเฉพาะประเทศออสเตรเลียเป็นประเทศที่มีผู้คนอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมากการที่คนไทยคุ้นเคยกับสำเนียงไทย และ อเมริกานั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างท้าทายในช่วงแรก รวมไปถึงในห้องเรียนภาษาจะพบเจอกับนักเรียนหลายเชื้อชาติหลายสำเนียงทำให้การติดต่อสื่อสารในช่วงแรกเป็นไปได้ค่อนข้างยากลำบาก

5.1.2 สภาพอากาศที่มีความแตกต่างจากประเทศไทยและเป็นเมืองที่มีสภาพอากาศแปรปรวน

โดยปกติแล้วเมลเบิร์นจะร้อนมากในเดือนธันวาคม ถึงกุมภาพันธ์ (ฤดูร้อน) และเย็นลงตั้งแต่เดือนมีนาคมไปจนถึงพฤษภาคม (ฤดูใบไม้ร่วง) เริ่มเย็นขึ้นอีกครั้ง ตั้งแต่เดือนมิถุนายนไปจนถึงสิงหาคม (ฤดูหนาว) และกลับมาอุ่นอีกครั้งในเดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน (ฤดูใบไม้ผลิ) ซึ่งช่วงเวลาของแต่ละฤดูกาล และอุณหภูมิมีความแตกต่างกับประเทศไทยทำให้ต้องใช้ระยะเวลายาวนานในการปรับตัวรวมถึงไปถึงละอองเกสรดอกไม้ที่มีมากในภูมิประเทศออสเตรเลียส่งผลให้เกิดอาการแพ้เกสรดอกไม้ ไอจาม หายใจไม่สะดวก ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในเมลเบิร์นอย่างยิ่ง

5.1.3 วัฒนธรรมของประชากรในเมลเบิร์นส่วนใหญ่จะมีความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติ

สิ่งที่มีความแตกต่างกับไทยอย่างเห็นได้ชัดและเป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวคือวัฒนธรรมการรับประทานอาหาร ตัวอย่างเช่น อาหารเช้าที่เมืองเมลเบิร์นส่วนใหญ่จะนิยมทานเป็นขนมปังและกาแฟ ไม่เหมือนอาหารเช้าของไทยที่เน้นข้าวเป็นเมนูหลัก อาหารส่วนมากในเมลเบิร์นจะไม่มีเครื่องปรุงรสหลากหลายเหมือนอย่างประเทศไทย เครื่องปรุงส่วนใหญ่จะมีราคาค่อนข้างสูงแตกต่างจากไทยมากรวมไปถึงพืชผักบางชนิดเราไม่สามารถหาได้เช่นใบกะเพราในการทำผัดกะเพราร้านส่วนใหญ่จะใส่ใบโหระพาแทนในการทำผัดกะเพรา รวมไปถึงหมูที่ประเทศออสเตรเลียจะมีกลิ่นสาบที่รุนแรงมากกว่าหมูที่ประเทศไทยคนไทยส่วนใหญ่เมื่อซื้อเนื้อหมูมาทานครั้งแรกจะไม่สามารถทนต่อกลิ่นได้

วัฒนธรรมด้านต่อมาคือการดำเนินชีวิตเนื่องจากเมลเบิร์นเป็นเมืองที่มีรกร้าง และรถสาธารณะครอบคลุมผู้คนส่วนใหญ่ใช้การเดินทางโดยรกร้าง และบริการขนส่งสาธารณะทำให้การเดินทางค่อนข้างสะดวกและผู้คนส่วนใหญ่จึงเป็นคนตรงต่อเวลา ไม่จำเป็นต้องเผื่อเวลาดังเช่นประเทศไทยรวมไปถึงกฎจราจรที่เคร่งครัดกฎหมายที่เข้มข้นทำให้ประชาชนเคารพกฎ

5.1.4 เศรษฐกิจออสเตรเลียถือเป็นประเทศที่ค่าครองชีพสูงอันดับต้นๆของโลก

เศรษฐกิจของประเทศออสเตรเลียจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีค่าครองชีพสูงเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาและเศรษฐกิจ เช่น เมลเบิร์น ซึ่งค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันไม่ว่าจะเป็นค่าอาหาร ค่าเดินทาง และค่าที่พัก มีราคาสูงกว่าในประเทศไทยอย่างมาก เมื่อเปรียบเทียบในภาพรวม นักเรียนไทยที่ย้ายถิ่นฐานมาใหม่มักต้องเผชิญกับแรงกดดันด้านเศรษฐกิจในช่วงเริ่มต้น เนื่องจากเงินทุนที่นำติดตัวมาจากประเทศไทยมีจำกัด ขณะที่รายจ่ายในชีวิตประจำวันกลับสูงกว่าที่เคยเผชิญ การปรับตัวทางเศรษฐกิจในระยะเริ่มต้นจึงเป็นความท้าทายสำคัญ โดยเฉพาะในช่วงที่ยังไม่สามารถหางานทำได้ทันที หรือต้องใช้เวลากับปรับตัวกับระบบแรงงานของออสเตรเลีย นักเรียนบางคนอาจประสบปัญหาในด้านการขอใบอนุญาตทำงาน หรือยังไม่มีทักษะภาษาอังกฤษเพียงพอสำหรับการสมัครงาน ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายต้องอาศัยเงินเก็บในช่วงแรก ซึ่งทำให้เกิดความเครียดและความไม่มั่นคงทางการเงิน

5.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของนักเรียนไทยในเมลเบิร์น

การปรับตัวของนักเรียนไทยในเมลเบิร์นได้รับอิทธิพลจาก 4 ปัจจัยหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม การเรียนรู้ และอารมณ์ ด้านเศรษฐกิจ การมีรายได้จากงานพาร์ทไทม์ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายและสร้างความมั่นคง ด้านสังคม การมีเครือข่ายและการได้รับความแนะนำจากรุ่นพี่หรือผู้เกี่ยวข้องช่วยให้ นักเรียนเข้าใจสังคมใหม่ได้ง่ายขึ้น ด้านการเรียนรู้ การฝึกฝนภาษาและศึกษาข้อมูลรอบตัวช่วยลดอุปสรรคในการสื่อสาร ส่วนด้านอารมณ์ ความเหงา ความคิดถึงบ้าน และความเครียดจากการใช้ชีวิตลำพังอาจส่งผลให้การปรับตัวล่าช้า หากไม่มีการสนับสนุนที่เพียงพอ ปัจจัยทั้งสี่นี้มีความเชื่อมโยงกัน และล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปรับตัวของนักเรียนไทยในต่างแดน

5.2.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

การที่นักเรียนมีความสามารถรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของตนเองอย่างครอบคลุม ปัจจัยพื้นฐานในการใช้ชีวิตประจำวันในเมลเบิร์นการที่นักเรียนสามารถทำงานได้ 24 ชมต่อสัปดาห์สามารถช่วยให้นักเรียนมีรายได้ในการดำเนินชีวิตอย่างราบรื่น

5.2.2 ด้านสังคม

การที่นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับกลุ่มคนที่มาจากต่างบ้านต่างเมือง หลากหลายวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุขสามารถเข้ากับผู้อื่นได้ดี ปฏิบัติตามจารีตประเพณี กฎเกณฑ์กฎหมายของสถานที่นั้นๆได้อย่างเคร่งครัด สามารถช่วยให้นักเรียนปรับตัวได้เร็วขึ้นเพราะมีผู้ที่ช่วยกันศึกษาข้อมูลแลกเปลี่ยนประสบการณ์ลองผิดลองถูกด้วยกันหรือให้คำแนะนำจากประสบการณ์ที่ได้พบเจอมาการที่ได้พบกับรุ่นพี่หรือผู้ให้บริการทางด้านการศึกษานั้นมีส่วนช่วยให้นักเรียนเข้าใจบริบททางสังคมได้ง่ายขึ้น

5.2.3 ด้านการเรียนรู้

การเข้าเรียนอย่างต่อเนื่องรวมไปทั้งหาข้อมูลความรู้รอบตัวต่างๆเกี่ยวกับสถานที่ที่เราอยู่อาศัยจะช่วยให้เราสามารถเข้าใจภูมิประเทศที่เราอยู่ได้อย่างง่ายดายเช่นการหมั่นฝึกฟังพูดกับ Native speaker หรือครูที่สอนภาษาศึกษาจากสื่อออนไลน์การที่เราฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจะทำให้พัฒนาความรู้และสามารถปรับตัวก้าวข้ามผ่านกำแพงภาษาได้ในที่สุด

5.2.4 ด้านอารมณ์

การที่อาศัยในต่างแดนคนเดียวส่งผลให้อารมณ์ของนักเรียนไม่มีความสุขอย่างที่ควรจะเป็นเนื่องด้วยปัจจัยกดดันในหลายๆด้านเช่น การหางานทำ ความคิดถึงครอบครัว การเผชิญกับความเจ็บป่วยส่งผลให้อารมณ์หม่นหมองการปรับตัวจึงเป็นไปอย่างช้าๆ

จากปัจจัยทั้ง 4 ปัจจัยที่กล่าวมาทั้ง 4 ปัจจัยสนับสนุนกันและกันถ้าขาดปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งไปการปรับตัวจะเกิดขึ้นได้ยากเนื่องจากในการเปลี่ยนแปลงสถานที่อยู่อาศัยถือเป็นการที่มนุษย์ต้องเผชิญสิ่งใหม่ๆปัจจัยที่มีส่วนในการช่วยจะสามารถทำให้บุคคลนั้นก้าวผ่านได้อย่างประสบความสำเร็จ

5.3 แนวทางในการเตรียมความพร้อมแก่ผู้ที่กำลังจะเดินทางไปอาศัยอยู่ที่เมลเบิร์น

จากการรวบรวมข้อมูลและประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลรวมถึงผู้วิจัย พบว่าการเตรียมความพร้อมที่รอบด้านจะช่วยให้นักเรียนไทยสามารถปรับตัวในเมลเบิร์นได้อย่างราบรื่น โดยมีข้อเสนอแนะหลักดังนี้

- 1) ภาษา ควรฝึกฝนภาษาอังกฤษให้หลากหลายสำเนียงรวมถึงภาษาที่สาม เช่น ภาษาจีนหรือเวียดนาม เพื่อใช้ในการสื่อสารกับคนหลากหลายเชื้อชาติที่พบได้ทั่วไปในเมลเบิร์น
- 2) ที่พัก การเลือกที่พักควรพิจารณาจากงบประมาณ ระยะเวลา และรูปแบบการใช้ชีวิต เช่น แอร์บ้าน หอพัก หรือ Host family ซึ่งแต่ละแบบมีข้อดีและข้อจำกัดต่างกัน การเตรียมหาที่พักล่วงหน้าจะช่วยลดความกังวลในการเริ่มต้นชีวิตใหม่
- 3) การเงิน เมลเบิร์นมีค่าครองชีพสูง ควรเตรียมเงินให้เพียงพอตามที่รัฐบาลออสเตรเลียแนะนำ (ประมาณ 490,000 บาท/ปี) และวางแผนใช้จ่ายอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะช่วงเริ่มต้นที่ยังไม่มีรายได้จากการทำงาน
- 4) การทำงาน วิชานักเรียนอนุญาตให้ทำงานได้ 24 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ค่าแรงขั้นต่ำอยู่ที่ประมาณ \$24.18/ชม. การหางานทำจะช่วยแบ่งเบาภาระด้านการเงินและเปิดโอกาสในการเรียนรู้วัฒนธรรมการทำงานของออสเตรเลีย
- 5) สุขภาพกายและใจ การใช้ชีวิตต่างแดนอาจเผชิญกับความเครียด ความเหงา หรือการปรับตัวกับงานที่ใช้แรงงาน การเตรียมความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ รวมถึงมีความเข้าใจและยืดหยุ่นกับความแตกต่าง จะช่วยให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข
- 6) เอกสารสำคัญและค่าใช้จ่ายเบื้องต้น ควรเตรียมหนังสือเดินทาง วิชา ผลสอบภาษา จดหมายตอบรับ และประกันสุขภาพให้เรียบร้อย รวมถึงวางแผนงบประมาณเบื้องต้น เช่น ค่าตัวเครื่องบิน ค่ามัดจำที่พัก และค่าใช้จ่ายเดือนแรก
- 7) แหล่งข้อมูลที่พิกและงาน ควรศึกษาช่องทางหาที่พักและหางาน เช่น Flatmates.com.au, realestate.com.au, Seek.com.au, Indeed.com.au และกลุ่ม Facebook ของนักเรียนไทยในเมลเบิร์น ออสเตรเลีย เพื่อให้สามารถเตรียมตัวล่วงหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.4 สรุปผลการวิจัย

นักเรียนไทยที่เดินทางไปศึกษาต่อในเมืองเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย ประสบกับปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการปรับตัวในช่วงแรกของการอยู่อาศัย โดยเฉพาะความไม่มั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการสื่อสารและการเข้าสังคม โดยนักเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาในการฟังและเข้าใจสำเนียงภาษาอังกฤษที่หลากหลาย เช่น สำเนียงของชาวอินเดีย เวียดนาม หรือจีน ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบภาษาอังกฤษที่เคยเรียนรู้ในประเทศไทย ความแตกต่างทางวัฒนธรรม การดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคย รวมถึงค่าครองชีพที่สูง และสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง ต่างจากภูมิอากาศเมืองไทยอย่างสิ้นเชิง เป็นอีกปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียด ความกดดัน และความรู้สึกแปลกแยกในช่วงเริ่มต้นของการปรับตัว

ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่ามีปัจจัยหลายประการที่เอื้อให้การปรับตัวของนักเรียนไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การมีรายได้จากงานพาร์ทไทม์ที่ช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่าย การได้รับคำแนะนำหรือการดูแลจากรุ่นพี่ เพื่อน หรือผู้ประสานงานด้านการศึกษาในพื้นที่ การฝึกฝนภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน และการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในการเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ในสังคมที่มีความหลากหลายสูง ทั้งในด้านภาษาและวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะในการปรับตัวและเกิดความเข้าใจต่อสภาพแวดล้อมรอบตัวมากขึ้น

นอกจากนี้การเตรียมความพร้อมก่อนเดินทาง มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการลดปัญหาและอำนวยความสะดวกให้กระบวนการปรับตัวเป็นไปอย่างราบรื่น โดยเฉพาะการเตรียมตัวด้านภาษาอังกฤษให้สามารถสื่อสารได้ในชีวิตจริง การวางแผนทางการเงินอย่างรอบคอบ การหาข้อมูลเกี่ยวกับที่พักและสภาพแวดล้อมในเมืองเมลเบิร์น ตลอดจนการเตรียมจิตใจให้พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้น ล้วนเป็นองค์ประกอบที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความสามารถในการใช้ชีวิตในต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. การอภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการปรับตัวของนักเรียนไทยที่ต้องใช้ชีวิตในบริบทใหม่ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเดิมอย่างสิ้นเชิง เมืองเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย แม้จะเป็นเมืองที่มีความเป็นสากลและเอื้อต่อการใช้ชีวิตของนักศึกษาต่างชาติ แต่การปรับตัวต่อความหลากหลายทางภาษา วัฒนธรรม ระบบการศึกษา และวิถีชีวิตยังคงเป็นความท้าทายที่นักเรียนไทยต้องเผชิญในระดับบุคคล การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่เพียงกระทบต่อการเรียนรู้ในห้องเรียน แต่ยังรวมถึงการใช้ชีวิตประจำวัน การเข้าสังคม และการพัฒนาตนเองในต่างแดนดังนี้

6.1 นักเรียนไทยที่เดินทางไปศึกษาต่อในเมืองเมลเบิร์นต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านภาษา วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตใหม่ ความไม่มั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะการพึ่งพิงสำเนียงจากผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ เช่น อินเดีย เวียดนาม หรือ จีน ซึ่งไม่ใช่สำเนียงที่คุ้นเคยในสังคมไทย เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้นักเรียนหลายคนรู้สึกวิตกกังวลและไม่กล้าสื่อสารในชีวิตประจำวัน รวมถึงในบริบทของการเรียน นอกจากนี้ ค่าครองชีพที่สูง สภาพอากาศที่แตกต่าง และความห่างไกลจากครอบครัว ก็เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดและความรู้สึกไม่มั่นคงในช่วงแรกของการใช้ชีวิตในต่างประเทศ ซึ่งอาจส่งผลต่อทั้งสภาพจิตใจและผลการเรียน ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ หลั่น เขียหลัง และสุธิดา สุนทรวีภาต (2565) เรื่อง “กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา” ที่ระบุว่า แม้นักเรียนจะมีการเตรียมตัวล่วงหน้า แต่เมื่อต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมจริงกลับต้องพบกับความเครียดจากความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม และระบบการเรียนการสอน รวมถึงความคาดหวังสูงจากตนเองและครอบครัว ซึ่งล้วนส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปรับตัว

6.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัว นักเรียนที่สามารถปรับตัวได้ดีมักมีปัจจัยสนับสนุน เช่น รายได้จากงานพาร์ทไทม์ การได้รับคำแนะนำจากเพื่อนหรือรุ่นพี่ และความพยายามฝึกฝนภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ในสังคมที่แตกต่าง สิ่งเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนค่อย ๆ เข้าใจบริบทของสังคมออสเตรเลีย และสามารถปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ ผลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ มัญชลี โชติรสฐิติ (2556) ซึ่งศึกษาการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในต่างประเทศ และพบว่า ปัจจัยด้านภาษาเป็นอุปสรรคสำคัญ แม้นักเรียนจะมีการเตรียมตัวมาบ้างก่อนเดินทาง แต่เมื่อต้องเผชิญกับบริบทจริงที่ต้องสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียน หรือใช้ชีวิตร่วมกับคนต่างวัฒนธรรม นักเรียนยังคงประสบปัญหาและต้องใช้เวลาในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะและความเข้าใจ

6.3 แนวทางการเตรียมความพร้อมก่อนเดินทาง จากผลการศึกษา นักเรียนที่มีการเตรียมตัวล่วงหน้าในด้านภาษา การเงิน และข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของเมืองเมลเบิร์น จะสามารถลดความตื่นตระหนกเมื่อเผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ และเข้าสู่กระบวนการปรับตัวได้รวดเร็วขึ้น ผู้ที่ฝึกฝนทักษะการฟัง การพูดภาษาอังกฤษ เตรียมค่าใช้จ่าย และทำความเข้าใจกับสังคมเป้าหมายก่อนเดินทาง จะสามารถใช้ชีวิตในต่างแดนได้อย่างมั่นใจและยืดหยุ่นมากขึ้น การเตรียมความพร้อมจึงไม่เพียงแต่ช่วยลดความเครียดในช่วงเริ่มต้น แต่ยังเป็นการวางรากฐานในการรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในระยะยาว ซึ่งสะท้อนถึง “กระบวนการปรับตัว” ที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจตนเองและการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

7.1 สรุปผลการศึกษา

1) จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของนักเรียนไทยที่เดินทางไปศึกษาต่อในเมืองเมลเบิร์น พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความยากลำบากในการปรับตัว ได้แก่ ความไม่มั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะการฟังสำเนียงที่หลากหลาย ความแตกต่างด้านวัฒนธรรม ค่าครองชีพที่สูง และสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งส่งผลต่อสภาพจิตใจของนักเรียนในช่วงแรกของการอยู่อาศัย แต่จากการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การสังเกต และการปรับตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป นักเรียนสามารถพัฒนาแนวทางของตนเองในการก้าวผ่านอุปสรรคเหล่านั้นได้

2) ปัจจัยที่ส่งเสริมการปรับตัวของนักเรียนไทยประกอบด้วยหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ เช่น การมีรายได้เสริมจากงานพาร์ทไทม์ ช่วยลดความกังวลด้านการเงิน ด้านสังคม เช่น การได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนหรือรุ่นพี่ รวมถึงการฝึกฝนภาษาอังกฤษอย่างสม่ำเสมอ และการเรียนรู้จากบริบทจริงในสภาพแวดล้อมใหม่ ซึ่งล้วนช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวและใช้ชีวิตในต่างประเทศได้อย่างมั่นใจมากขึ้น

3) การเตรียมความพร้อมก่อนเดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ โดยเฉพาะที่เมืองเมลเบิร์น เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดความเสี่ยงจากการปรับตัวล่าช้า ผู้ที่มีการวางแผนที่ดี มีความรู้เกี่ยวกับระบบสังคม ภาษา การเงิน และสภาพแวดล้อม จะสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าผู้ที่ไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้า ผลการศึกษาค้นครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการปรับตัวของนักเรียนไทยในเมืองเมลเบิร์น ซึ่งต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางภาษา วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความไม่มั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะการฟังสำเนียงต่างประเทศ ความแตกต่างของค่านิยมและพฤติกรรมทางสังคม ตลอดจนสภาพแวดล้อมใหม่ เช่น ค่าครองชีพและสภาพอากาศที่ต่างจากบ้านเกิด ส่งผลให้นักเรียนหลายคนเกิดความตึงเครียดและความไม่มั่นคงในช่วงต้นของการใช้ชีวิตในต่างแดน

สามารถเปรียบเทียบกับทฤษฎีการปรับตัวของแวน โจนส์ (Joines, 2002, อ้างถึงใน Stewart & Joines, 2002) ซึ่งว่าการปรับตัวที่ยั่งยืนเกิดจาก “การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์” และ “ความสามารถในการยอมรับความคลุมเครือ” (tolerance for ambiguity) นักเรียนที่มีความยืดหยุ่นและเปิดรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม จะสามารถรับมือกับความไม่แน่นอนและปรับตัวได้ดีขึ้น ผลการศึกษาค้นครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว โดยพบว่านักเรียนที่มีทักษะเหล่านี้มีโอกาสรับความสำเร็จมากกว่า ทั้งในด้านการเรียนและการใช้ชีวิตในต่างแดน การพัฒนาทักษะทั้งสองจึงเป็นกุญแจสำคัญสำหรับการปรับตัวอย่างมีประสิทธิภาพในสังคมข้ามวัฒนธรรม ยิ่งไปกว่านั้นยังพบความสอดคล้องกับ งานวิจัยของหลัน เชียหลิง และสุธิดา สุนทรวาท (2565) เรื่อง “กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา” ซึ่งระบุว่า แม้จะมีการเตรียมตัวทางภาษาและความรู้เบื้องต้นมาแล้ว แต่การปรับตัวจริงจำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์ตรง ความอดทน และการสนับสนุนทางสังคมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของนักเรียนไทยในเมืองเมลเบิร์นเช่นกัน

สุดท้ายการเตรียมความพร้อมก่อนเดินทาง เช่น การเรียนรู้ภาษา การวางแผนการเงิน และการเข้าใจสภาพสังคมปลายทาง ล้วนเป็นปัจจัยที่ช่วยให้นักเรียนสามารถรับมือกับความท้าทายและเข้าสู่กระบวนการปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การวางรากฐานเช่นนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่เพียงแต่ลดความเสี่ยงในระยะแรก แต่ยังเสริมสร้างศักยภาพของนักเรียนในการใช้ชีวิตในต่างประเทศในระยะยาว

7.2 ข้อเสนอแนะ

เมลเบิร์นเป็นเมืองใหญ่อันดับสองของออสเตรเลีย มีประชากรหลากหลายเชื้อชาติและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูง การที่นักเรียนไทยได้มีโอกาสเดินทางมาเรียนและใช้ชีวิตที่นี่ นับเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่า เนื่องจากเมืองนี้มีทั้งสถาบันการศึกษาชั้นนำ สิ่งแวดล้อมที่สวยงาม และวิถีชีวิตที่เปิดกว้าง อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างทางภาษา วัฒนธรรม ระบบการเรียนการสอน และวิถีชีวิตในแต่ละวัน ล้วนเป็นความท้าทายที่นักเรียนไทยต้องเผชิญและปรับตัวให้ได้

จากการศึกษาพบว่านักเรียนไทยหลายคนยังขาดความพร้อมในการปรับตัวเข้าสู่สังคมใหม่ โดยเฉพาะในด้านภาษาการสื่อสาร ความเข้าใจในวัฒนธรรมตะวันตก และการใช้ชีวิตแบบอิสระที่แตกต่างจากบริบทไทยอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นจึงควรมีการเตรียมความพร้อมทั้งก่อนเดินทางและระหว่างการใช้ชีวิตในต่างประเทศ เช่น การสร้างทัศนคติที่เปิดกว้างต่อความหลากหลาย การฝึกทักษะภาษาอังกฤษในสถานการณ์จริง ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ คนไทยที่ใช้ชีวิตในต่างแดนควรสร้างเครือข่ายทางสังคมทั้งกับเพื่อนร่วมชาติและต่างชาติ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และลดความรู้สึกโดดเดี่ยว การเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ชมรม หรือกลุ่มแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารและเข้าใจสังคมใหม่ได้ดีขึ้น ควรกล้าเปิดใจ ตั้งคำถามเมื่อมีปัญหา และขอคำแนะนำจากครูพี่หรือหน่วยงานสนับสนุนที่มีอยู่ เพื่อช่วยปรับตัวทั้งด้านอารมณ์และการเรียนรู้ การมีพื้นที่พูดคุยและแบ่งปันประสบการณ์จะช่วยเสริมความมั่นใจ และทำให้การปรับตัวในต่างแดนเป็นไปอย่างราบรื่นและมีความสุขมากยิ่งขึ้น

สุดท้ายแล้วการปรับตัวไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงตัวเองเพื่อเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่เท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ เติบโต และพัฒนาทักษะชีวิตในมิติที่กว้างขึ้น การเตรียมความพร้อมในด้านภาษา วัฒนธรรม ทัศนคติ และจิตใจตั้งแต่ต้น จะช่วยให้นักเรียนไทยสามารถใช้ชีวิตในต่างประเทศได้อย่างมีคุณภาพ มีความสุข และนำประสบการณ์เหล่านี้กลับมาพัฒนาตนเองในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. เอกสารอ้างอิง

- นภัสสร จารุสมบัติ และศุภพัชรพิมล สิมลี.(2567).การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในญี่ปุ่น. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 7(2), A57-A69.
- ปัทมาภรณ์ ธรรมหัต.(2542). *กระบวนการให้สารนิเทศเพื่อปรับตัวทางวัฒนธรรมของบุคลากรต่างชาติในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2565). *เปิดโพล Top 10 ประเทศที่นักเรียนอยากไปเรียนต่อมากที่สุด*. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/education/news-1116422>
- มัญชลี โชติรสฐิต.(2556). *การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในต่างประเทศ. : แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง* (การค้นคว้าอิสระ). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- หลั่น เขียนหลิง และสุธิดา สุนทรวิภาต.(2566). กระบวนการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในประเทศอเมริกา. ใน *การประชุมหาตใหญ่วิชาการระดับชาติครั้งที่ 14*. (น.1222-1236). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, สงขลา.
- อัครวรรณ์ แสงวิภาค. (2547). กระบวนการการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่มีความจำเป็นต่อการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 1(1), 19-26.
- Department of Education, PRISMS. (2023). *International Education Data Research*. Retrieved from <https://www.education.gov.au/international-education-data-and-research/international-student-numbers-country-state-and-territory>
- Joines, V., & Stewart, I. (2002). *Personality adaptations: A new guide to human understanding in psychotherapy and counselling*. Lifespace Publishing.

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการ สมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทย

Factors Affecting Success in Managing The Wushu Sports Association of Thailand

ศรินภา ห่อซื่อ¹

วันรับ: 13 มิถุนายน 2566 วันแก้ไข: 15 กรกฎาคม 2566 ยอมรับ: 17 สิงหาคม 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาการบริหารจัดการสมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทย 2) วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และปัญหาในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทย และ 3) เสนอปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากคณะกรรมการบริหาร และบุคลากรภายในสมาคมกีฬาวูซูที่มีประสบการณ์จำนวน 10 คน เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ เอกสารและแบบสัมภาษณ์ที่สอบถามเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และปัญหาในการบริหารจัดการ และสรุปผลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาความ ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารจัดการของสมาคมกีฬาวูซูมีการทำแผนยุทธศาสตร์ มีการกำหนดโครงสร้างองค์กร โครงสร้างอำนาจหน้าที่ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมายองค์กร มีแผนพัฒนาบุคลากรและแบ่งการทำงานไว้อย่างชัดเจน นายกสมาคมเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจสูงสุดร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในรูปแบบคณะกรรมการบริหาร 2) ผลการวิเคราะห์ SWOT ของสมาคมกีฬาวูซู พบว่า จุดแข็ง คือสมาคมมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำมีความรู้ความสามารถในการบริหารองค์กรแบบยืดหยุ่น จุดอ่อน คือขาดสถานที่ฝึกซ้อมที่ได้มาตรฐานในระดับสากล การเบิกจ่ายงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐมีความล่าช้า โอกาส คือสมาคมมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในชนิดกีฬาวูซู มีนักกีฬาที่มีความสามารถสูง และอุปสรรค คือการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐที่ได้รับการสนับสนุนน้อยจากการที่เป็นสมาคมกีฬาวูซูขนาดเล็ก 3) ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จมี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างนโยบาย ด้านบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากรที่มีคุณภาพ และด้านผู้นำองค์กร ในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาวูซูนั้น สมาคมควรพัฒนาบุคลากรหรือคัดสรรบุคลากรที่มีคุณภาพ มีวิสัยทัศน์ที่ตรงกัน ซึ่งหากสมาคมได้บุคลากรที่มีคุณภาพที่ตรงกับสายงานและมีประสบการณ์จากการเป็นนักกีฬามาก่อน จะทำให้เรียนรู้งานได้เร็วมากขึ้น เพื่อให้สมาคมกีฬาวูซูพัฒนาไปได้ไว จะนำมาสู่ผลสำเร็จในระดับนานาชาติ ซึ่งจะเป็นปัจจัยหลักในการได้รับการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่นักกีฬาและบุคลากรภายในสมาคมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, วูซู, สมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทย

¹ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง (ระบบการศึกษาทางไกลทางอินเทอร์เน็ต), วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยรังสิต (ผู้ประพันธ์บทความ)

Abstract

The objectives of the study were to 1) examine the management of the Wushu Federation of Thailand; 2) analyze the management's strengths, weaknesses, opportunities, obstacles, and problems; and 3) identify the actors influencing the management of the Wushu Federation of Thailand. It is qualitative research in which information is gathered from the executive committee and ten experienced personnel of the Wushu Federation of Thailand. The research instruments consist of documents and interview forms about the factors affecting the success of the administration of the Wushu Federation of Thailand's strong points, weak points, opportunities, obstacles, and problems. Content Analysis was used for descriptive statistics and data analysis. According to the findings, the management of the Wushu Federation of Thailand has a strategic plan, organizational structure, authority structure, missions, objectives, goals, organizational goals, personnel development plan, and divided work. The Association President and a board of professionals are the highest decision-makers; 2) The SWOT analysis of the Wushu Federation revealed that its strengths are its executives' leadership skills and ability to manage the organization flexibly, while government support is delayed. The association has personnel who are knowledgeable and experienced in wushu, as well as athletes who are exceptionally accomplished. As a minor sports federation, the budget allocation from the government is the final obstacle; and 3) the success-influencing factors include five aspects: policy structure, budget management, qualified personnel, and organizational leadership.

Keywords: Management, Wushu, Wushu Sports Association of Thailand

1. บทนำ

การกีฬานับได้ว่ามีส่วนสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า “กีฬาสร้างคน คนสร้างชาติ” (บุษราภรณ์ อัครนิธยานนท์, 2558) เพราะกีฬาสามารถนำมาใช้เพื่อการพัฒนาและสร้างสันติภาพของมวลมนุษยชาติเป็นแหล่งหลอมรวมศักยภาพการสื่อสารที่มีพลัง สามารถเข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมาก เพื่อเชื่อมต่อกระบวนการทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ หลายประเทศทั่วโลกจึงได้นำกีฬาเข้ามาเป็นเครื่องมือเพื่อนำไปสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมสุขภาพอนามัย การสร้างสันติภาพ การเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนา การศึกษา การส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ รวมทั้งใช้กีฬาเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว (Sports Tourism) และสร้างอาชีพที่สามารถสร้างรายได้แก่นักกีฬาได้ (สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2562)

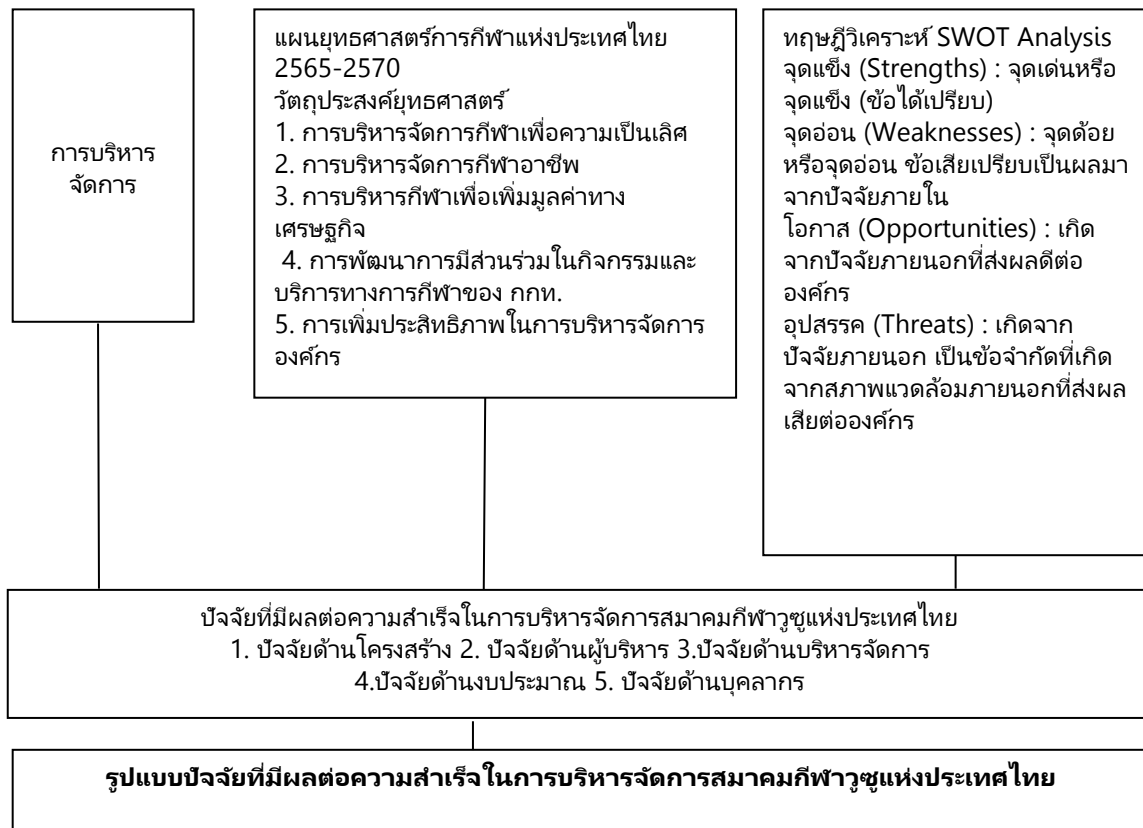
ประเทศไทยก็เช่นเดียวกันกับประเทศทั่วโลกที่ได้นำเอาการกีฬาเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และขีดความสามารถของประชาชนเพื่อพัฒนาประเทศ โดยนำ “การกีฬาเป็นส่วนสำคัญของวิถีชีวิตประชาชนทุกภาคส่วน และใช้เป็นกลไกสำคัญในการสร้างคุณค่าทางสังคมและส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศ” โดยภาครัฐได้ให้ความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาการกีฬาทุกกลุ่มเป้าหมาย ทั้งกีฬาขั้นพื้นฐาน กีฬาเพื่อมวลชน กีฬาเพื่อความเป็นเลิศ กีฬาเพื่อการอาชีพ และกีฬาเพื่อคนพิการ รวมทั้งการสนับสนุนเพื่อพัฒนาวិทยาสถาตร์การกีฬา ผ่านการดำเนินงานของสมาคมกีฬาแห่งประเทศไทย ซึ่งมีสมาคมกีฬาหลากหลายประเภทมีบทบาทสำคัญในการสร้างนักกีฬาไทยไปสู่ความเป็นเลิศเพื่อสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ ในแต่ละชนิดกีฬาซึ่งสมาคมแต่ละแห่งจะมีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายและวัตถุประสงค์ของรัฐบาล ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลควบคุมของการกีฬาแห่งประเทศไทย ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการกีฬาจำเป็นต้องมีการ

ให้คุณค่าเพิ่มมากขึ้น ด้วยวัตถุประสงค์ที่ไม่เพียงแต่ความเป็นเลิศจากเหรียญรางวัลหรือการยอมรับในระดับนานาชาติถึงศักยภาพการแข่งขันที่เปรียบเทียบกับระดับความก้าวหน้าและความมุ่งมั่นของการศึกษาวิจัยที่มีผลต่อการพัฒนากีฬาของประเทศให้ไปสู่ความเป็นเลิศเท่านั้น แต่พลังของกีฬาจะต้องสร้างคน รวมถึงสร้างแรงบันดาลใจในการออกกำลังกายและเล่นกีฬามากขึ้น ที่จะนำไปสู่ประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน คือ การมีสุขภาพแข็งแรงและคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสมดุลทั้งร่างกายและจิตใจ และส่งผลทางอ้อมคือสามารถช่วยลดงบประมาณการรักษาพยาบาลจากภาครัฐ ด้วยเหตุนี้ภาครัฐจึงได้ยกระดับความสำคัญของการกีฬา เห็นได้จากการจัดสรรงบประมาณ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากีฬาของประเทศเพิ่มมากขึ้น โดยกำหนดเป้าหมายที่พยายามจะทำให้สำเร็จ คือ “นักกีฬาผู้แทนของประเทศไทยประสบความสำเร็จในการแข่งกีฬาทั้งในระดับภูมิภาค ระดับทวีป และระดับโลก เพื่อสร้างความสมัคสมานสามัคคีและนำมาซึ่งความภาคภูมิใจแก่คนในชาติ” (Excellence Takes Time)

หนึ่งในสมาคมกีฬาที่มีหลายประเภทชนิดกีฬาที่ประเทศไทยมีการส่งเสริมทางกีฬา คือ สมาคมกีฬาวูซู ซึ่งมีบทบาทคล้ายกับสมาคมกีฬาประเภทอื่นๆ ที่มีการกิจของการพัฒนากีฬาวูซูให้เป็นกีฬาที่ได้รับความนิยม และสามารถสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศต่อไปได้ในอนาคต อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการกีฬาวูซูเพื่อความเป็นเลิศ ยังไม่สามารถพัฒนานักกีฬาวูซูไทยให้ประสบความสำเร็จในมหกรรมกีฬานานาชาติได้อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากสมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทยขาดบุคลากรการกีฬาที่มีความรู้ความสามารถในระดับนานาชาติโดยเฉพาะผู้ฝึกสอน ทำให้ไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของนักกีฬาให้ทัดเทียมกับประเทศชั้นนำ อีกทั้งยังพบปัญหาหลายอย่าง อาทิ การเบิกจ่ายงบประมาณจากภาครัฐล่าช้า (ข่าวสด, 2566) ซึ่งไม่ทันต่อการพัฒนานักกีฬาได้อย่างต่อเนื่องจากชั้นพื้นฐานสู่ความเป็นเลิศ หรือกรณีของสนามฝึกซ้อมที่ยังไม่มีมาตรฐานระดับสากล ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ยังคงมีปัญหามากประการที่อาจทำให้ดำเนินงานในการพัฒนากีฬาวูซู เพื่อความเป็นเลิศไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ดังที่สมาคมคาดหวังไว้ นอกจากนี้ สิ่งที่เป็นอุปสรรคสำคัญซึ่งส่งผลให้การพัฒนากีฬาวูซูเพื่อความเป็นเลิศของประเทศไทยไม่เป็นอย่างต่อเนื่องนั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงแบบเฉียบพลันจากเทคโนโลยีความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์การกีฬาที่ต้องยกระดับการพัฒนาให้ทันสถานการณ์นั้น จึงส่งผลให้ผลงานของนักกีฬาทีมชาติไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมาในภาพรวมขาดความสม่ำเสมอ (กมลพร กลยาณมิตร, 2564) โดยยังไม่เห็นถึงการพัฒนาที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน เห็นได้จากผลงานในมหกรรมการแข่งขันกีฬานานาชาติ ทั้งซีเกมส์และเอเชียนเกมส์ที่นักกีฬาวูซูทีมชาติไทยได้รับเหรียญรางวัลลดลงและอันดับของประเทศในเวทีการแข่งขันไม่คงที่ ทำให้เกิดคำถามสำคัญในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเชิงสาเหตุของปัญหาขององค์กร เช่น การบริหารองค์กรเป็นอย่างไร สมาคมกีฬาวูซูมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคอะไรในการพัฒนาองค์กรกีฬาด้านนี้ และอะไรคือปัจจัยที่จะนำสมาคมฯ ไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

จากความสำคัญของการกล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัย สนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทย เพื่อมุ่งหวังในการพัฒนากีฬาวูซูไทยสู่ความเป็นเลิศในระดับสากลนำมาซึ่งความภาคภูมิใจและสร้างความสามัคคีแก่คนในชาติสามารถสร้างอาชีพและรายได้ผ่านการบริหารจัดการที่มีธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนากีฬาและเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่เศรษฐกิจของประเทศให้ก้าวไปสู่การเป็นประเทศที่มีความ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ทางด้านกีฬาต่อไป

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสมาคมกีฬาพวูแห่งประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis) และปัญหาในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาพวูแห่งประเทศไทย
3. เพื่อนำเสนอปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาพวูแห่งประเทศไทย

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก มีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือ การสัมภาษณ์แบบชี้นำ (Guided Interview) อันเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามที่มีความชัดเจนตายตัว โดยเป็นเพียงการกำหนดแนวข้อคำถามแบบเปิดกว้างหรือเป็นการใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มีผลทำให้ข้อคำถามมีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างโดยเทคนิคของการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้น เป็นเทคนิคและกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาใช้ในการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลโดยข้อคำถามเน้นไปที่วัตถุประสงค์ทั้งสิ้น

3.1 กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้บริหารสมาคมกีฬาพวูที่มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการมาไม่น้อยกว่า 10 ปีและ ประกอบด้วย เลขาธิการสมาคมกีฬาพวูแห่งประเทศไทย 1 คน ผู้ฝึกสอนทีมชาติไทย 2 คน เจ้าหน้าที่สมาคม 2 คน กรรมการบริหารสมาคม 5 คน รวมผู้ให้ข้อมูลหลัก 10 คน

3.2 เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัย เป็นผู้บริหารสมาคมกีฬาพวูซูแห่งประเทศไทยที่มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการมาไม่น้อยกว่า 10 ปีและยินยอมสมัครใจเข้าร่วมการเป็นผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ ตามขั้นตอนรายละเอียดของการชี้แจงในเอกสารการเข้าร่วมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยรังสิต

3.3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาตำราและเอกสาร ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการสร้างกรอบแนวคิดเพื่อนำมาพัฒนาแบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)
- 2.ร่างแบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยมุ่งศึกษาวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประเด็น
- 3.นำโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและส่งให้คณะกรรมการจริยธรรมพิจารณา ตามโครงสร้างการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยรังสิต เพื่อพิจารณาอนุมัติในการทำวิจัย
- 4.ได้รับอนุมัติรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยรังสิต เอกสารรับรอง เลขที่ COA.No.RSUEB 2023-022 วันที่รับรอง 23 กุมภาพันธ์ 2566
- 5.โทรศัพท์ติดต่อนัดหมายกับบุคลากรสมาคมกีฬาพวูซูแห่งประเทศไทยจำนวนทั้งสิ้น 10 คน
- 6.ดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกเทปสัมภาษณ์โดยใช้ระยะเวลา 2 ชั่วโมง /คน ในการสัมภาษณ์

3.4 คณะกรรมการจริยธรรม ได้รับอนุมัติรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยรังสิต เอกสารรับรอง เลขที่ COA.No.RSUEB2023-022 วันที่รับรอง 23 กุมภาพันธ์ 2566

3.5 การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา มีขั้นตอนดังนี้

- 1.นำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทป และการบันทึกภาคสนามมาอ่านหลายๆครั้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของข้อมูลที่ได้ และพิจารณาประเด็นที่สำคัญ
- 2.สร้างข้อสรุปย่อยและตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลสร้างข้อสรุปปัจจัยแบบจำลองสมมุติฐานชั่วคราว และกำหนดกรอบแนวคิดจากบทสรุปข้อมูล
- 3.ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีสามเส้า ได้แก่ 1) ด้านข้อมูลการสัมภาษณ์ โดยพิจารณาข้อมูลการสัมภาษณ์บุคลากรกลุ่มต่างๆ ในช่วงเวลาและสถานที่ต่างกัน
- 4.ด้านเอกสาร โดยตรวจสอบข้อมูลเอกสารที่รวบรวมจากเว็บไซต์หน่วยงานของสมาคม
- 5.ด้านผู้วิจัยโดยการตรวจสอบข้อมูลที่เป็นข้อมูลการสัมภาษณ์
- 6.ทบทวนซ้ำ ทุกขั้นตอนตลอดกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลแล้วสรุปรายงานการวิจัย

5. ผลการวิจัย

5.1 การบริหารจัดการสมาคมกีฬาพวูซูแห่งประเทศไทย

จากการศึกษาเอกสารและผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงเกี่ยวกับการบริหารจัดการสมาคมกีฬาพวูซูแห่งประเทศไทย พบว่า สมาคมมี หลักในการบริหารจัดการองค์กรที่ใช้กันโดยทั่วไปทั้งในภาครัฐ และ เอกชน ซึ่งมีการจัดการโครงสร้างและมีการจัดการอำนาจ ตลอดจนการบริหารงานที่มีหน้าที่และบทบาทของการบริหารงานองค์กร ประกอบไปด้วย

- 1.สมาคมกีฬาพวูซูแห่งประเทศไทยมีการวางแผนงานต่างๆ โดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของสมาคมกีฬาพวูซูแห่งประเทศไทยให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การกีฬาแห่งประเทศไทย ซึ่งจะมีการวางแผนทุก 5 ปี และมีการทบทวนแผนยุทธศาสตร์ของสมาคมร่วมกับการกีฬาแห่งประเทศไทยเพื่อวัดผล โดยการทำแผนยุทธศาสตร์ประกอบไปด้วยการกำหนด โครงสร้างวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ชัดเจน รวมไปถึงมีแผนพัฒนาบุคลากร และแบ่งการทำงานไว้ตามโครงสร้างอำนาจหน้าที่ชัดเจน

2. สมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทยมีการ กำหนดโครงสร้างของสมาคม โดยพิจารณาเลือกใช้บุคลากรให้เหมาะสมกับงาน โดยให้ความสำคัญกับโครงสร้างการบริหาร การจัดลำดับขั้นตอนของสายการบังคับบัญชา ลำดับขั้นตอนการตัดสินใจเป็นรูปเจตีย์ คือ นายกสมาคมอยู่ยอดแหลมของเจตีย์ แล้วมีผู้มีอำนาจตามภารกิจรองลงมาตามลำดับ จนถึงหน่วยปฏิบัติการดำเนินงานเน้นที่ความสำเร็จของงานเป็นหลัก องค์ประกอบในการจัดองค์กร มีดังนี้ ภารกิจและวัตถุประสงค์ของสมาคม ขอบข่าย ความรับผิดชอบของงานในองค์กร สายการบังคับบัญชา จำนวนบุคลากรและการประเมินผลและควบคุมงาน โดยโครงสร้างของสมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทย จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทย (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, วันที่ 30 มีนาคม 2566) พบว่า สมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทยมีระบบ โครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน ซึ่งเป็นไปตามโครงสร้างที่การกีฬาแห่งประเทศไทยระบุไว้ตามข้อบังคับกับการกีฬาแห่งประเทศไทย ตามระเบียบข้อบังคับการกีฬาแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย

2.1 นายกสมาคมกีฬา ในการทำหน้าที่ในการบริหารกิจการของสมาคม เป็นผู้แทน สมาคมกีฬาในการติดต่อกับบุคลากรภายนอก และทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมใหญ่ของสมาคมกีฬา

2.2 อุปนายก ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยนายกสมาคมกีฬาในการบริหารกิจการของสมาคมกีฬา ปฏิบัติหน้าที่ที่นายกสมาคมกีฬาได้มอบหมาย และทำหน้าที่แทนนายกสมาคมกีฬาเมื่อนายกสมาคมกีฬาไม่อยู่ หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

2.3 เลขาธิการ ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการของสมาคมกีฬาทั้งหมดเป็นหัวหน้าเจ้าหน้าที่ของสมาคมกีฬาในการปฏิบัติกิจการของสมาคมกีฬาและปฏิบัติตามคำสั่งของนายกสมาคมกีฬา ตลอดจนทำหน้าที่เป็นเลขาธิการในการประชุมต่างๆของสมาคมกีฬา

2.4 เหรัญญิก ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเงินทั้งหมดของสมาคมกีฬา เป็นผู้จัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย บัญชีงบดุลของสมาคมกีฬา และเก็บเอกสาร หลักฐานต่างๆ ของสมาคมกีฬาไว้เพื่อตรวจสอบ

2.5 ปฏิคม ทำหน้าที่ในการให้การต้อนรับแขกของสมาคมกีฬา เป็นหัวหน้าในการจัดเตรียมสถานที่ของของสมาคมกีฬา และจัดเตรียมสถานที่ประชุมต่างๆ ของสมาคมกีฬา

2.6 นายทะเบียน ทำหน้าที่ เกี่ยวกับทะเบียนสมาชิกทั้งหมดของสมาคมกีฬาประสานงานกับเหรัญญิกในการเรียกเก็บค่าบำรุงสมาคมกีฬาจากสมาชิก

2.7 ประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่ เผยแพร่กิจการ และชื่อเสียงเกียรติคุณของสมาคมกีฬาให้สมาชิกและบุคคลโดยทั่วไปให้เป็นที่ยอมรับแพร่หลาย

2.8 กรรมการตำแหน่งอื่นๆ ตามความเหมาะสม ซึ่งคณะกรรมการเห็นสมควรกำหนดให้มีขึ้น โดยมีจำนวนเมื่อรวมตำแหน่งกรรมการตามข้างต้นแล้ว จะต้องไม่เกินจำนวนที่ข้อบังคับได้กำหนดไว้ แต่ถ้าคณะกรรมการมิได้กำหนดตำแหน่งก็ถือเป็นกรรมการกลาง

3. Staffing การจัดการด้านบุคลากร สมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทยมีการ กำหนดนโยบาย การวางแผนกำลังคน โดยการสรรหาบุคลากรที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพในการทำงานโดยตรงเพราะกีฬาวูซูนั้นจำเป็นต้องใช้บุคลากรที่มีประสิทธิภาพ และสมาคมมีแผนการพัฒนามาตรฐานทุกปีซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ การกีฬาแห่งประเทศไทย 2565-2570 ที่มีการส่งเสริม สนับสนุน พัฒนานักกีฬาและบุคลากรให้ประสบความสำเร็จในระดับชาติและนานาชาติ

4. สมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทย มีนายกสมาคมฯ ที่มีอำนาจในการตัดสินใจสูงสุด (Decision Making Power) การสั่งการนั้นหากเป็นเรื่องปกติจะสั่งการไปตามโครงสร้างตำแหน่งที่รับผิดชอบ แต่หากเป็นเรื่องสำคัญและงานนั้นมีความเสี่ยงสูงจำเป็นต้องใช้บุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะเพื่อลดความผิดพลาดของการทำงาน การสั่งการจึงต้องผ่านมติที่ประชุมเพื่อขออนุมัติจากที่ประชุม

5. สมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทยมีกรอบของการประสานงานไว้โดยเลือกผู้ประสานงานที่เหมาะสมกับงานนั้น เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้ประสานงานต้องรวบรวม

ข้อมูลและแจ้งกลับมายังสำนักเลขาธิการสมาคมทราบเพื่อหาข้อสรุปร่วมกันและจัดการงานที่เกี่ยวข้องให้สำเร็จลุล่วงตามที่กำหนดต่อไป

6.สมาคมกีฬาซูโง่แห่งประเทศไทยมีการรายงานผลการปฏิบัติงานต่างๆ ภายในสมาคมทุกเดือนผ่านการประชุมสมาคม และรวบรวมผลการดำเนินงานทั้งหมดตลอดทั้งปีเพื่อรายงานผลในที่ประชุมใหญ่สามัญทุกปี เพื่อให้คณะกรรมการบริหารทราบว่า การดำเนินงานก้าวหน้าไปถึงเพียงใดและมีความคืบหน้าของกิจกรรมสมาคมอย่างสม่ำเสมอ

7.สมาคมกีฬาซูโง่แห่งประเทศไทยมีการบันทึกรายรับ-รายจ่าย มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำเดือนที่ถูกต้อง สามารถตรวจสอบได้ การเบิก – จ่ายเงินในแต่ละครั้ง/กิจกรรมที่ถูกต้องและมีการรายงานทางการเงินต่อกรรมการสมาคมกีฬาในการประชุมประจำเดือน พร้อมทั้งมีการแสดงบัญชีรายรับ – รายจ่าย และสถานะทางการเงินของสมาคมในปีงบดุลของสมาคมที่รับรองแล้วถูกต้องในการประชุมใหญ่สามัญหรือวิสามัญประจำปี และมีการจัดทำระเบียบการเงินของสมาคมที่เป็นลายลักษณ์อักษร ว่าด้วยค่าตอบแทน ค่าเดินทาง และค่าที่พัก เพื่อให้สอดคล้องกับการประเมินการบริหารจัดการอย่างมีมาตรฐานตามแนวทางการพัฒนากีฬาเป็นเลิศ (Model) ประจำปีงบประมาณ 2566

5.2 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis) ในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาซูโง่แห่งประเทศไทย

โดยเรียบเรียงจากการสัมภาษณ์พบว่ามีการวิเคราะห์แสดงผลตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis) ในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาซูโง่แห่งประเทศไทย

Strengths S1 = ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการบริหารองค์กรอย่างดี Opportunities O1 = สมาคมมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในชนิดกีฬาซูโง่ มีนักกีฬาที่มีความสามารถสูง	Weaknesses W1= คือขาดสถานที่ฝึกซ้อมที่ได้มาตรฐานในระดับสากล W2= การเบิกจ่ายงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐมีความล่าช้า Threats T1= คือการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐที่ได้รับการสนับสนุนน้อยจากการที่เป็นสมาคมกีฬาขนาดเล็ก
---	--

5.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาซูโง่แห่งประเทศไทย

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาซูโง่แห่งประเทศไทย ที่พิจารณาจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาซูโง่แห่งประเทศไทย

3.1 ปัจจัยด้านโครงสร้าง สะท้อนได้จากการสัมภาษณ์ เลขาธิการสมาคมที่กล่าวว่า

“สมาคมกีฬาซูโง่แห่งประเทศไทยมีระบบโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน ซึ่งเป็นไปตามโครงสร้างที่การกีฬาแห่งประเทศไทยระบุไว้ตามข้อบังคับกับการกีฬาแห่งประเทศไทย มีนายกสมาคมฯ ที่มีอำนาจในการตัดสินใจสูงสุด ทั้งนี้ถ้าหากเป็นเรื่องสำคัญและงานนั้นมีความเสี่ยงสูงก็จำเป็นต้องใช้บุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะ

เพื่อลดความผิดพลาดของการทำงาน การส่งการจะต้องผ่านมติที่ประชุม เพื่อขออนุมัติจากที่ประชุมก่อน” (เลขาธิการสมาคม, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 30 มีนาคม 2566)

ที่กล่าวว่า

3.2 ปัจจัยด้านผู้บริหาร สะท้อนได้จากการสัมภาษณ์ กรรมการบริหารสมาคม

“ผมคิดว่าผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และมีความรู้ในชนิดกีฬาที่เท่าทันที่จะพาองค์กรไปสู่ผลสำเร็จได้ คุณเคยเห็นองค์กรหนึ่งที่ประสบความสำเร็จไหม แต่แล้ววันหนึ่งผู้นำเกษียณอายุออกไป และเปลี่ยนผู้นำคนใหม่เข้ามา ที่ไม่ได้มีความรู้เกี่ยวกับองค์กรนี้ กลับกลายเป็นความสำเร็จลดน้อยลง เพราะอะไรทราบไหมครับ เพราะผู้นำเป็นตัวขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวไปข้างหน้า เพราะเขารู้วิธีการ และหลักของการใช้คน” (กรรมการบริหาร, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 31 มีนาคม 2566)

สมาคม ที่กล่าวว่า

3.3 ปัจจัยด้านบริหารจัดการ สะท้อนได้จากการสัมภาษณ์ เลขาธิการ

“ต้องพัฒนาบุคลากร นั่นคือปัจจัยหลัก การสร้างคนเก่ง ที่มีทัศนคติตรงกัน และพร้อมที่จะปฏิบัติตามแนวทางของสมาคมได้เมื่อมีผลประโยชน์ร่วมกัน และเมื่อบุคลากรมีมากพอแล้วจึงค่อยๆขยายฐานบุคลากรไปทำหน้าที่ที่เหมาะสมกับงานนั้น ๆ เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน จากนั้นจึงเน้นสร้างผลงานในระดับนานาชาติเพื่อสร้างชื่อเสียง โดยการใช้อีสปอร์ต เนื่องจากภายในประเทศให้ความสำคัญกับเหรียญรางวัลในระดับนานาชาติ ซึ่งนั่นเป็นส่วนหนึ่งของการได้มาซึ่งงบประมาณในการบริหารองค์กร” (เลขาธิการสมาคม, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 30 มีนาคม 2566)

3.4 ปัจจัยด้านงบประมาณ สะท้อนได้จากการบริหารสมาคม และเจ้าหน้าที่สมาคม ดังนี้

“ถ้าเป็นสมาคมใหญ่ที่ได้รับการจัดอันดับจากกีฬาระดับประเทศไทย ก็จะส่งผลให้ได้รับงบประมาณจากภาครัฐเยอะเพราะถือว่ามีประสิทธิภาพสำเร็จมาก แต่เนื่องจากสมาคมกีฬาซูโโด้เป็นสมาคมเล็กจึงได้รับงบประมาณน้อย ทำให้ขาดแคลนงบประมาณ และขาดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากขาดแคลนในงบประมาณในการพัฒนาตัวบุคลากร” (กรรมการบริหารสมาคม, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 31 มีนาคม 2566)

“อย่างที่ได้อธิบายไปนั้นว่า สมาคมกีฬาซูโโด้เป็นสมาคมเล็กๆ ภาคเอกชนจึงไม่ค่อยมีบทบาทเข้ามา สนับสนุนมากนัก เพราะไม่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ สื่อมวลชนจึงไม่สนใจที่จะมาทำข่าวดังนั้นการสนับสนุนด้านงบประมาณส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและหากภาครัฐมีอุปสรรคใดด้านการสนับสนุนไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณ หรือด้านบริการย่อมเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการพัฒนาและการเจริญเติบโตของระบบองค์กร” (เจ้าหน้าที่สมาคม, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 1 เมษายน 2566)

3.5 ปัจจัยด้านบุคลากรที่มีคุณภาพ สะท้อนได้จากกรรมการบริหารสมาคม และเลขาธิการสมาคม ดังนี้

“สมาคมมีแผนพัฒนาบุคลากรในระดับต่างๆ ทุกปี ทั้งการอบรมเรื่อง กฎกติกา ให้กับบุคลากรตามหลักสากลได้อย่างถูกต้องตามนโยบายของการกีฬาแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับบริบทของกีฬาของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นระดับผู้นำ และการเพิ่มศักยภาพและปริมาณของนักกีฬาเพื่อรองรับจากฐานฐานโดยไม่ขาดช่วง ก็เป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มทั้งศักยภาพต่อผู้บริหาร และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวองค์กรเอง” (กรรมการบริหารสมาคม, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 1 เมษายน 2566)

“สมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทยคัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในชนิดกีฬาว่ายน้ำโดยเฉพาะ เพราะกีฬาว่ายน้ำต้องสะสมประสบการณ์และความรู้ต่างๆ หลายปี จึงจะสามารถเข้าใจอย่างถ่องแท้ (ดิษยบุตร น', 2005) เพราะกีฬาชนิดนี้เป็นศิลปะหลายหน้า หากมีโค้ชผู้มีความรู้มาบริหารแล้ว อาจเกิดปัญหาและความสับสน ส่งผลต่อการขับเคลื่อนองค์กรได้ในอนาคต” (เลขาธิการสมาคม, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 1 เมษายน 2566)

ซึ่งปัจจัยทั้ง 5 ด้านของสมาคมกีฬาว่ายน้ำเป็นไปตามนโยบายของแผนพัฒนากีฬาชาติ ฉบับที่ 7 (2565-2570) และแผนยุทธศาสตร์การกีฬาแห่งประเทศไทย (2565-2570) ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทยพบว่ามีรายละเอียดดังนี้

ตัวอย่างการสัมภาษณ์เชิงลึก : การบริหารจัดการสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย
ในสภาพเป็นจริง

“สมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทยยังขาดบุคลากรที่มีคุณภาพอยู่อันเนื่องมาจากไม่มีค่าตอบแทนที่เป็นรายได้ที่มากพอในการเลี้ยงชีพของบุคลากรที่มีคุณภาพ ปัจจุบันเราบริหารแบบใช้อาสาสมัครเข้ามาช่วยทำงาน ผมมองว่าหากเราได้บุคลากรที่มีความเป็นมืออาชีพมารับผิดชอบงานจะช่วยทำให้องค์กรสามารถขับเคลื่อนการบริหารงานให้ดีขึ้นได้” (กรรมการบริหารสมาคม.)

“ปัญหาที่สมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทยพบนั้นคือ การเบิกจ่ายงบประมาณในการสนับสนุนกีฬาจากภาครัฐมีความล่าช้าและมีขั้นตอนที่ค่อนข้างมากทำให้มีผลต่อการบริหารจัดการเพราะต้องรองบประมาณสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมสมาคม” (เจ้าหน้าที่สมาคมกีฬาว่ายน้ำประจำสมาคม)

6. การอภิปรายผล

ประเด็นที่ 1 จากการศึกษาและผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารการจัดการสมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย พบว่า สมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย มีการบริหารจัดการคล้ายองค์กรรัฐและเอกชน โดยมีนโยบาย โครงสร้างองค์กร และการจัดการที่ชัดเจน และมีกระบวนการร่วมกันระหว่างฝ่ายบริหาร หัวหน้า และบุคลากรแต่ละคนในการบริหาร เพื่อให้ได้ผลการปฏิบัติงานที่ตอบสนองต่อนโยบายและทิศทางขององค์กร และเน้นพันธะความร่วมมือกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

ประเด็นที่ 2 จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis) ในการบริหารจัดการองค์กรกีฬาของประเทศไทย ซึ่งประกอบไปด้วย 1) Strengths จุดแข็งมีแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติเป็นแผนแม่บท (มีแผนยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์เป็น

ตัวกำหนด) ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการบริหารองค์กรอย่างดี 2) Weaknesses จุดอ่อน ขาดสปอนเซอร์สนับสนุนจากภาคเอกชน ขาดสนามซ้อมที่ได้มาตรฐานในระดับสากล ทำให้ นักกีฬาเกิดการบาดเจ็บ การเบิกจ่ายงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐมีความล่าช้าทำให้การพัฒนา ไม่มีความต่อเนื่อง 3) Opportunities โอกาส สมาคมมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและ เชี่ยวชาญในชนิดกีฬาวูซูสมาคมมีแผนข้อบังคับพัฒนานักกีฬาแห่งชาติ มีแผนพัฒนาบุคลากร และ ทรัพยากร 4) Threats อุปสรรค อุปสรรคของสมาคมกีฬาวูซูคือ งบประมาณจากภาครัฐที่ได้รับการ สนับสนุนน้อย เนื่องจากเป็นสมาคมกีฬาขนาดเล็ก

ประเด็นที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทย จากการพิจารณาจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาวูซูแห่งประเทศไทย ปัจจัยด้าน โครงสร้าง ปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านบริหารจัดการ ปัจจัยด้านงบประมาณ ปัจจัยด้านบุคลากร ที่ มีคุณภาพ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ปัจจัยทั้ง 5 ด้านของสมาคมกีฬาวูซูเป็นไปตามนโยบายของ แผนพัฒนานักกีฬาชาติ ฉบับที่ 7 (2565-2570) และแผนยุทธศาสตร์การกีฬาแห่งประเทศไทย (2565-2570) ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างมีนัยสำคัญ และมีประเด็นสำคัญที่จะนำมา อภิปรายดังนี้

ปัจจัยนำเข้า

1. ปัจจัยด้านโครงสร้างและองค์กร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านระบบโครงสร้าง สมาคม มีอิทธิพลทางตรงต่อความสำเร็จของสมาคมซึ่งสมาคมกีฬาวูซูมีระบบโครงสร้างองค์กรที่ ชัดเจน ซึ่งเป็นไปตามโครงสร้างที่การกีฬาแห่งประเทศไทยระบุไว้ตามข้อบังคับ ซึ่งสอดคล้องกับ การกีฬาแห่งประเทศไทย (2551) พบว่า ตามระเบียบข้อบังคับการกีฬาแห่งประเทศไทยโดยมี

1.1 นายกสมาคมกีฬา ในการทำหน้าที่ในการบริหารกิจการของสมาคม เป็นผู้แทน สมาคมกีฬาในการติดต่อกับบุคลากรภายนอก และทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมใหญ่ ของสมาคมกีฬา

1.2 อุปนายก ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยนายกสมาคมกีฬาในการบริหารกิจการ ของสมาคมกีฬา ปฏิบัติหน้าที่ที่นายกสมาคมกีฬาได้มอบหมาย และทำหน้าที่แทนนายกสมาคมกีฬา เมื่อนายกสมาคมกีฬาไม่อยู่ หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

1.3 เลขาธิการ ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการของสมาคมกีฬาทั้งหมดเป็น หัวหน้าเจ้าหน้าที่ของสมาคมกีฬาในการปฏิบัติกิจการของสมาคมกีฬาและปฏิบัติตามคำสั่งของ นายกสมาคมกีฬา ตลอดจนทำหน้าที่เป็นเลขาธิการในการประชุมต่างๆของสมาคมกีฬา

1.4 เภรญญิก ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเงินทั้งหมดของสมาคมกีฬาเป็น ผู้จัดการบัญชีรายรับ รายจ่าย บัญชีงบดุลของสมาคมกีฬา และเก็บเอกสาร หลักฐานต่างๆ ของ สมาคมกีฬาไว้เพื่อตรวจสอบ

1.5 ปลัด ทำหน้าที่ในการให้การต้อนรับแขกของสมาคมกีฬา เป็นหัวหน้า ในการจัดเตรียมสถานที่ของของสมาคมกีฬา และจัดเตรียมสถานที่ประชุมต่างๆ ของสมาคมกีฬา

1.6 นายทะเบียน ทำหน้าที่ เกี่ยวกับทะเบียนสมาชิกทั้งหมดของสมาคม กีฬาประสานงานกับเหรญญิกในการเรียกเก็บค่าบำรุงสมาคมกีฬาจากสมาชิก

1.7 ประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่ เผยแพร่กิจการ และชื่อเสียงเกียรติคุณของ สมาคมกีฬาให้สมาชิกและบุคคลโดยทั่วไปให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

1.8 กรรมการตำแหน่งอื่นๆ ตามความเหมาะสม ซึ่งคณะกรรมการ เห็นสมควรกำหนดให้มีขึ้น โดยมีจำนวนเมื่อรวมตำแหน่งกรรมการตามข้างต้นแล้ว จะต้องไม่เกิน จำนวนที่ข้อบังคับได้กำหนดไว้ แต่ถ้าคณะกรรมการมิได้กำหนดตำแหน่งก็ถือเป็นกรรมการกลาง

ปัจจัยภายใน

2. ปัจจัยด้านผู้บริหาร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่จะทำให้สมาคมประสบความสำเร็จ คือ ผู้นำในองค์กร นอกจากผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์แล้ว ผู้นำยังต้องมีทักษะที่เหมาะสมกับ องค์กรด้วย กล่าวคือต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในกีฬาวูซูเป็นอย่างดี เพราะจะทำให้ผู้บริหาร สามารถบริหารองค์กร และสร้างผลงานได้อย่างต่อเนื่อง โดยต้องมีการวางแผนที่มีความยืดหยุ่น

ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์เหมือนกับเส้นเรือใบในท้องทะเลที่มีคลื่นลมตลอดเวลา และต้องมีทักษะภาษาที่ดี เพราะต้องเจรจาระหว่างในประเทศและต่างประเทศเสมอ และสิ่งสำคัญที่สุด คือ ผู้นำต้องสร้างแรงจูงใจ มีหลักจิตวิทยาในการปกครองลูกน้อง เพราะการบริหารต้องรู้จักใช้คนในการทำงานด้วย ดังนั้นผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถในกีฬาซูโม่จึงเป็นปัจจัยภายในที่จะทำให้สมาคมกีฬาซูโม่แห่งประเทศไทยประสบผลสำเร็จได้ ซึ่งจะทำให้ผู้นำได้รับการยอมรับหรือยกย่องจากลูกน้อง เพราะเห็นว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเลือกให้เขาเป็นผู้นำ (วิเชียร วิทยอุดม, 2550)

3. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ จะมีอิทธิพลทางตรงกับความสำเร็จของสมาคมกีฬา อันเนื่องด้วยสมาคมมีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ หรือแผนปฏิบัติงานประจำปีที่มีความชัดเจน มีการทำบันทึก สรุปรายงานเพื่อนำมาปรับปรุง แก้ไข และเสนอต่อไปกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ค่านิยม โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมหาจุดเด่น จุดด้อย จุดที่ควรพัฒนา มากำหนดแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน วางแผนงานของชมรมให้สอดคล้องกับแผนงานของสมาคมกีฬาจังหวัดให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐให้สอดคล้องกับแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติ รวมถึงแผนระยะสั้นและระยะยาวที่นำไปสู่การปฏิบัติได้ จัดทำแผนปฏิบัติการและนำไปปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน งบประมาณ ระยะเวลาดำเนินงานไว้

4. ปัจจัยด้านงบประมาณ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านงบประมาณ จะมีอิทธิพลทางตรงกับความสำเร็จของสมาคมกีฬา และมีอิทธิพลทางอ้อมกับปัจจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านระบบจัดการแข่งขัน ด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการพัฒนานักกีฬา โดยผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า สมาคมกีฬาซูโม่และสมาคมกีฬาส่วนใหญ่ได้รับงบประมาณน้อยมากเมื่อเทียบกับรายจ่ายที่สมาคมกีฬาต้องรับภาระในแต่ละปี เนื่องจากในปัจจุบันมีการแข่งขันในต่างประเทศที่มากขึ้นแต่สมาคมกีฬายังได้รับงบประมาณเท่าเดิม จึงทำให้งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอในสมาคมกีฬา รวมถึงรางวัลในการสนับสนุนนักกีฬาที่สร้างชื่อเสียงให้กับสมาคมกีฬาที่ยังขาดแคลนเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยด้านงบประมาณนั้นมีผลโดยตรงต่อการจัดการทางด้านพัฒนาสมาคมกีฬา เพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงการใช้งบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาใช้กับกลุ่มสมาคมกีฬาเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาสมาคมกีฬาได้สูงสุด

5. ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านบุคลากรจะมีอิทธิพลทางตรงกับระดับความสำเร็จของสมาคมกีฬาซูโม่แห่งประเทศไทย โดยผู้วิจัยมีความเห็นจากการพิจารณาจากผู้ให้การสัมภาษณ์พบว่าถ้าสมาคมกีฬามีการจัดอบรมบุคลากรทางการกีฬาอย่างเป็นระบบ และเพื่อให้การดำเนินงานของสมาคมกีฬามีความเข้มแข็ง สมาคมควรจะทำ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจและสมาคมกีฬาต้องมีการจัดทำแผนงานโครงการประจำปีรองรับการพัฒนาบุคลากร เช่น สมาคมกีฬาที่มีโครงการสรรหานักกีฬาเพื่อมาทดแทนนักกีฬาที่อายุมากขึ้น หรือบาดเจ็บเรื้อรังไม่สามารถแข่งขันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ (การกีฬาแห่งประเทศไทย, 2555) พบว่า ในกระบวนการบริหารจัดการสมาคมกีฬา ปัจจัยด้านบุคลากร เป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการสมาคมกีฬาได้ ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยดังกล่าว จะต้องอาศัยปัจจัยด้านบุคลากรที่มีประสิทธิภาพเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการสมาคมกีฬาได้

การพัฒนานักกีฬา สมาคมกีฬาซูโม่ได้ส่งเสริมให้นักกีฬาเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและประสบการณ์การบริหารองค์กรกีฬาหรือเพิ่มพูนความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกีฬา นอกจากนี้สมาคมกีฬาได้ส่งนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขันในรายการต่างๆ เพื่อพัฒนาทักษะ ความสามารถ และประสบการณ์การแข่งขันตลอดจนมีแผนพัฒนากีฬาอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสมาคมกีฬาแห่งประเทศไทยที่สำคัญนั้นมีปัจจัยดังนี้ คือ ด้านผู้นำ ด้านโครงสร้างนโยบาย ด้านบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากรที่มีคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ปัจจัยทั้ง 5 ด้านนี้เป็นไปตามที่การกีฬาแห่งประเทศไทยได้ประเมินผลความสำเร็จตามแผนยุทธศาสตร์ของการกีฬาแห่งประเทศไทย แต่ลักษณะการบริหารจัดการในแต่ละสมาคมกีฬานั้นย่อมมีข้อแตกต่างกัน และสมาคมกีฬาเป็นระบบการจัดการที่มีลักษณะเฉพาะ โดยมีตัวแปรที่สำคัญในการบริหารจัดการดังนี้ 1.วิสัยทัศน์ 2.วัฒนธรรมองค์กร และ 3.วัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นๆ ทำให้การบริหารของสมาคมกีฬาทุกชนิดแตกต่างกันออกไปด้วย แต่ทั้งนี้การบริหารจัดการสมาคม ต้องอยู่ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การกีฬาแห่งประเทศไทย 2565-2570 (แผนยุทธศาสตร์การกีฬาแห่งประเทศไทย 2565-2570) เพื่อให้การดำเนินงานนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันและบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ผู้บริหารสมาคมกีฬาแห่งประเทศไทย มีแนวทางในการพัฒนามูลฐาน นั่นคือ การสร้างคนเก่ง ที่มีทัศนคติตรงกัน และพร้อมที่จะปฏิบัติตามแนวทางของสมาคมได้เมื่อมีผลประโยชน์ร่วมกัน และเมื่อบุคลากรมีมากพอแล้วจึงค่อยๆขยายฐานบุคลากรไปทำหน้าที่ที่เหมาะสมกับงานนั้น ๆ เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน จากนั้นจึงเน้นสร้างผลงานในระดับนานาชาติเพื่อสร้างชื่อเสียง โดยการใช้สื่อ เนื่องจากภายในประเทศให้ความสำคัญกับเหรียญรางวัลในระดับนานาชาติ ซึ่งนั่นเป็นส่วนหนึ่งของการได้มาซึ่งงบประมาณในการบริหารองค์กร

และจะให้ความสำคัญในการบริหารองค์กรโดยใช้ “หลักธรรมาภิบาล มีจิตวิทยาในการปกครอง รู้หลักการใช้บุคลากรให้เหมาะสม และปรับกลยุทธ์ให้เข้ากับ สถานการณ์ปัจจุบันมองให้ขาดถึงการเปลี่ยนแปลงในอนาคต” โดยแผนการดำเนินงานต้องมีความยืดหยุ่นและปรับให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันที่เป็นจริง เพื่อการบริหารงานที่ราบรื่น และไม่กระทบต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ มองการณ์ไกลถึงอนาคต และมีแผนรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปอยู่เสมอ เข้าใจหลักธรรมชาติของมนุษย์ก็จะทำให้องค์กรมีความพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน

8. เอกสารอ้างอิง

- กมลพร กล้ายมมิตร. (2564). การนำกลยุทธ์การบริหารสู่การปฏิบัติในรูปแบบความปกติใหม่ (New Normal). *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(4), 402-422.
- การกีฬาแห่งประเทศไทย. (2551). *ข้อบังคับการกีฬาแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- การกีฬาแห่งประเทศไทย. (2555). *แผนยุทธศาสตร์การกีฬาแห่งประเทศไทย 2555*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- ข่าวสด. (2566, 13 เมษายน). *กกท. จับมือกองทุนพัฒนากีฬา แก้ปัญหาเบกงบ 40 สมาคมกีฬา 14.8 ล้าน*. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/sports/news_7610465
- บุษราภรณ์ อัครนิธยานนท์. (2558, 19 กันยายน). การปฏิรูปการกีฬา. *ร้อยเรื่อง เมืองไทย*, น.1.
- วิเชียร วิทยอดม. (2550). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ : บริษัท อีระฟิล์มและโซเท็กซ์จำกัด.
- สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2562). *การศึกษาเพื่อวิเคราะห์ประมาณการพัฒนากีฬาเพื่อความเป็นเลิศ*. กรุงเทพฯ: สำนักงบประมาณของรัฐบาล.